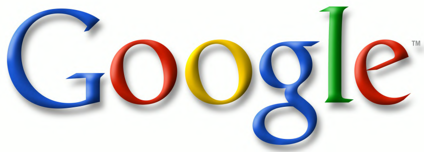
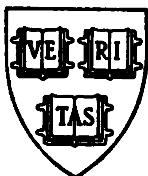
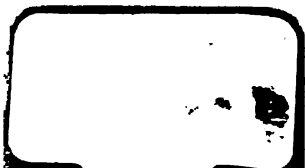

Google

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 357 780

VE RI
TAS

A MAGYAR

NEMZETGYÜLÉS

Pesten 1848-ban.

KÖZLI

PAP DÉNES.

I. KÖTET.

PEST, 1866.
RÁTH MÓR.

Veszprém, 1866. kiadja és nyomtatja Ramasetter Károly

TARTALOM.

Lap

Előleges ülés a felsőházban

julius 4-én.

B. Sztojka Imre, mint legidősb tag az elnöki széket ideiglenesen elfoglalván, az ülést következőleg nyitja meg:

Az élet urának, a mindenható istennek tulajdonitom egyedül, hogy 72 esztendős koromban szerencsés vagyok ezen főtábla ülését megnyitni. Midőn ezen tisztemet teljesitem, bátorkodom kérni, méltóztassanak ő felsége kegyelmes koronás királyunknak a rendes elnök iránt kelt határozatát közzététetni.

Szemere Bertalan (belügyminiszter) felolvassa ő felségének k. k. rendeletét, melyben a főrendi tábla elnökéül Majláth György országbiró, alelnökéül pedig b. Perényi Zsigmond neveztetett ki.

Erre országbiró Majláth György foglalván el az elnöki széket, következőleg üdvözlé a felső házat:

Midőn ő felsége kegyelmes akaratának hódolva, ezen elnöki széket elfoglalom, ismerem azon terhes kötelességeket, melyeknek teljesitése a felelősség terhével nehézkedik rám, de bizton hiszem, hogy a háromszáz évi elválás után valahára egyesült nagy Magyarország körülöttem levő lelkes polgárai mind bizalmukkal, mind pedig tanácsadásukkal támogatni fognak, s igy állásomnak saját jószándékom és fáradhatlan igyekezetem mellett meg fogok felelhetni. — Most pedig térjünk át mai teendőinkre, nevezzük ki a kebelünkbeli küldöttséget, mely a követi tábla tagjaival egyesülten, a kir. helytartót holnap a nemzeti gyülés megnyitására tisztelőleg felszólitsa.

A küldöttség tagjai sorshuzás utján következők lettek: Teleky Domokos, Festetics Géza, Csáky László, Batthyány

Ferencz, Almásy György, Festetics Tasziló, Zichy Henrik, Zichy Ferencz, Almássy Dénes, Almássy Móricz grófok, és Vay Lajos báró.

A jegyzői tisztet mint a ház legifjabb tagjai ideiglenesen gr. Andrássy Gyula, b. Podmaniczky Frigyes, b. Podmaniczky Ármin vették át.

Megtörténvén a küldöttség kijelölése, az elnök felszólitá az illetőket, délután 6 órakor az alsó tábla teremében jelenni meg szónokválasztás végett.

Erre az elnök elhagyván székét az ülésnek vége lőn.

Azonban Biharmegye főispánja Beőthy Ödön következő tartalmu inditványnyal lépett fel:

Ugy hiszem, nincs senki közöttünk, ki a jelen viszonyok fontosságát felfogva, a körülmények hatalmával daczolni akarna. A főrendi tábla jelen alakjában meg nem állhat, ezt józanul tagadni nem lehet. Figyelmeztetem azért tagtársaimat, hogy a tábla rendezésére mi tegyük meg az első lépést, ugy legalább megmutatjuk, hogy az avas institutiónak barátai lenni nem akarunk. Én nem akartam most még formulázott javaslattal lépni elő, czélom csupa barátságos figyelmeztetés az e tárgy iránti gondolkodásra, nehogy a kérdés majdan rögtön és véletlenül lepjen meg.

Előleges ülés az alsóházban

julius 4-én.

Palóczy László borsodi követ, mint legkorosabb tag az elnöki széket elfoglalva, üdvözlé a házat.

A szerencsét — ugymond — hogy a sors rejtélyes vedréből az ő neve lőn főnyerő, nem polgári érdemeinek, nem is a szabad választás bizalmának köszönheti, hanem azon napok számának, melyeket az isteni gondviselés megérnie engedett. De szóló mégis örvend ezen ideiglenes szerencsének. Örvend, mert fülébe hallja csengeni, mit az irás mond: „a hely melyen állasz, szent hely.“ Nemzeti képviselők! e helyről üdvözöl benneteket az öreg szolga, a hazá-

nak megőszült fia. Megemlité szóló, miszerint ő volt az, ki az 1832/6-iki országgyülésen, mint jegyző a magyar jegyzőkönyvet vezette, tehát, minthogy a pusztaszeri s t. e. f. gyülések jegyzőkönyveit nem birjuk, tudtunkra a legelső magyar jegyzőkönyvet. Örvend szóló, mert a tőlünk sokáig elszakasztva volt Erdély képviselőit, a rég ohajtott, a szeretett testvéreket e nemzeti gyülésen látandjuk ismét körünkben. Végezetül a képviselők komoly hivatásához istentől áldást kért.

Ezen üdvözlet után az ideiglenes jegyzők nevei olvastattak fel, kik is következők: Simonyi Lajos, Vojnics Lukács, Irányi Dániel, Dedinszky József, Marics Péter, Dániel Antal.

Majd Irányi az országgyülés megnyitása iránti rendszabályokat olvasá fel.

A rendszabályok nyomán ő fenségét meghivó küldöttség tagjaiul választattak Repeczky Ferencz, Buday Sándor, Csupor Gábor, Vermes Illés, Szaplonczay József, Szidor Ferencz, Komlóssy Imre, Bernáth József, Beniczky Pál, Szeles Lajos, Ferdinándy Bertalan.

Elnök: A tervben nincs egyéb tárgy a mai napra kitüzve; nem tudom méltóztatnak-e valamit tanácskozás alá venni.

Kossuth Lajos: Verificatio előtt nincs senkinek szava. Mielőtt megnyittatnék a gyülés, és megnyittatván, tudnók, ki az, kinek itt joga van szólani — tanácskozni és végezni nem lehet; hanem azt gondolnám: mára nézve alig volna egyéb hátra, mint az, hogy a ház határozná el, miszerint a tagok legyenek szivesek megbizó leveleiket az ideiglenes korelnöknek átadni, hogy a ház tagjai névjegyzéke elkészittethessék, s az igazolási választmány hivatásában mielőbb eljárhasson. Méltóztassék azért elnök ur helyet és időt kijelölni, hol és mikor a követek megbizó leveleiket átadhassák? Az elnök Pestmegye teremét jelölé ki. Ezzel az ülés eloszlott.

Esti 6 órakor a két ház küldöttsége szónokválasztásra a képviselők házában összegyülvén, szónoknak Palóczy választatott.

I-ső ülés (megnyitó) az alsó házban

julius 5-én.

István nádor királyi helytartó mintegy 12 óra tájban a ministerek s udvara kiséretében ágyudörgések mellett a sorkatonaság s nemzetőrség kettős sorai közt a szinépületi terem lépcsőzetéig megérkezvén, ott a két ház küldöttsége által fogadtatott. A terembe lépvén, kitörő örömzaj s hosszas éljen-kiáltások közt ült az e czélra készült diszes trónba. Jobbról és balról a ministerektől környezve, ő fensége mindenki által érthető, erős, férfias hangján olvasá a következő trónbeszédet:

Felséges urunk királyunk hű magyar népének országgyülését folyóhó 2-kára méltóztatott kegyelmesen összehíni. Atyai legkegyelmesebb szándéka volt, az országgyülést ön felséges személyében megnyitni s vezérleni. De hű népeinek mély fájdalmára, sulyos betegség gátolja ő felségét, ezen atyai szándékának teljesitésében s legkegyelmesebb királyi rendelete által én vagyok megbizva, hogy felséges nevében és személyében ezen országgyülést megnyissam.

Általadom tehát ezen kegyelmes királyi rendeletet s általadom ezennel ő felségének azon kegyelmes királyi rendeletét is, melyben ő felsége legkegyelmesebb urunk királyunk, az ország rendjeinek kegyelmesen tudtokra adja, hogy addig, mig betegsége általi akadályoztatása tart s e miatt hű magyarjai közt meg nem jelenhet, Magyar- s vele egybekapcsolt Erdélyországban s minden Magyarországhoz kapcsolt országokban, ideértve a határvidékeket is, fölséges királyi személye képviselőjének engem méltóztatott kegyelmesen kinevezni.

Mire Szemere Bertalan belügyminister a következő leiratokat olvasá fel;

I.

Mi első Ferdinánd Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik, Dalmát, Horvát, Tót, Halics, Lodomér stb. országok királya, Erdély nagyfejedelme stb.

„Miután azon ohajtásunk, s legkegyelmesebb kir. igéretünk teljesitésében, misszerint hü Magyar- s vele egyesült Erdélyországunknak s a kapcsolt országoknak általunk folyó évi julius másodikára szabad kir. Pest városunkba egybehivott országgyülését személyesen megnyitni, s legfelsőbb királyi személyünkben vezérelni szándékozánk, sulyos betegség által akadályoztatunk, ezennel legkegyelmesebben tudósitjuk hüségtöket: miként a jelen országgyülésnek legfelsőbb királyi nevünkbeni megnyitására kedves öcsénket fenséges István császz. kir. föherczeg nádort és királyi helytartónkat, mint egyenesen e végre meghatalmazott királyi biztosunkat biztuk meg, ki is hüségtök előtt magyar királyi koronánk épsége, az általunk szentesitett törvények sértetlen fentartása s az ezzel ellenkező lázitások és háborgások kárhoztatása iránti kegyelmes királyi akaratunkat s királyi házunk minden tagjainak egyhangzó indulatát legkegyelmesebb különös meghagyásunk folytán élőszóval is nyilvánitandja.

Az országgyülési egyezkedések s törvényszerzések, nem különben az országlás akadéktalan folyamáról mai napról kelt s hüségteknek nevezett kedves öcsénk által kézbesitendő külön legkegyelmesebb rendeletünk intézkedvén.

Hozzátok egyébiránt csász. kir. kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt a mi őszintén kedvelt hivünk méltóságos és nagyságos herczeg Eszterházy Pál legmagasabb személyünk körüli ministerünk kezéből, Tyrol grófsági Innsbruck városunkban, junius huszonhatodik napján, az urnak ezer nyolczszáz negyvennyolczadik esztendejében.

Ferdinánd *s. k.*

H. Eszterházy Pál s. k.

II.

Mi első Ferdinánd Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik, Dalmát, Horvát, Tót, Halics, Lodomér stb. országok királya, Erdély nagyfejedelme stb. Hü Magyar- s vele egyesült Erdélyországunk s az ahoz kapcsolt országok zászlósainak, egyházi s világi főméltóságainak, nagyainak és képviselőinek, kik az általunk 1848-iki julius 2-kára szabad kir. Pest városunkba összehivott országgyülésen egybegyülve vannak, üdvöt és kegyelmünket!

Kedves hiveink! Atyai szivünknek vigasztalására szolgált kedves öcsénk István föherczeg nádor, királyi helytartónk s magyar ministeriumunk alázatos fölterjesztéséből megérteni, miként hü magyar nemzetünk azon fiui ragaszkodásánál fogva, melylyel őseitől öröklött hüsége szerint, királyi személyünkhöz tántorithatlanul viseltetik, semmit sem ohajt inkább, mint azt, hogy hü körötökbe jöve, ugy ezen országgyülést személyesen vezéreljük, mint különben is hü Magyarországunk s ahhoz kapcsolt országaink keblében királyi családunkkal együtt mindaddig mulatva, mig csak ezt az isteni gondviselés által országlásunkra bizott egyéb tartományaink gondjai megengedik, belügyeitek kormányzatát is a törvény értelmében magyar felelős ministeriumunk tanácsával személyesen intézzük és igazgassuk.

Nem is késtünk a hűségnek és ragaszkodásnak azon érzelmeit, melyekből ez ohajtás eredett, kegyelmesen méltányolva megigérni, hogy hű körötökben megjelenve a jelen országgyülést legfelsőbb királyi személyünkben fogjuk megnyitni és vezérelni s királyi székünket hosszabb időre szabad kir. Buda városunkba azon rendithetlen bizalommal áthelyezendjük, hogy azt, lovagias hű magyar nemzetünk azon szeretettel, kegyelettel s hódolatos ragaszkodással veendi körül, mely ugy szerencsés mint borus időkben ősi jelleméhez tartozik s melyet a jelen időknek viszontagságai között is atyai szivünk örömére s a nemzet világszertei dicsőségére soha sem csökkenni, sőt folyton növekedni tapasztalánk.

Azonban épen midőn már legkegyelmesebb királyi igéretünket teljesiteni indulnánk, tetszett az isteni gondviselésnek személyünket sulyos betegséggel meglátogatni, s ezáltal utnak indulásunkat lehetleniteni.

Bizunk a mennyei felség kegyelmében, hogy terhes gondok fáradalmai által megingatott testi erőnket mihamarább visszaadva, kis időjártával teljesitenünk engedendi királyi igéretünket, melynek a mint betegségünk általi késleltetését őszinte bánattal fájlaljuk, ugy mihamarábbi teljesitését leghőbb ohajtásunknak nyilatkoztatjuk, gondoskodván egyszersmind, hogy a jelen rendkivüli körülmények között, melyek ugy a törvényhozó, mint végrehajtó hatalomnak gyors, erélyes és akadéktalan eljárását igénylik, az isteni gondviselés által országlásunkra bizott tartományaink épségének, szabadságának s rendjének biztositása s boldogságuknak gyarapitása, királyi személyünknek távolléte s isten jóvoltából hamar jobbra fordulandónak remélt betegsége miatt legkisebb fenakadást, avagy késleltetést ne szenvedjen.

Midőn tehát ezen atyai gondoskodásunktól vezéreltetve ausztriai örökös tartományainkra nézve császári királyi felségünk teljhatalmu képviselőjévé addig, mig betegségünk által az országlás fáradalmaitól tartóztatva leszünk, kedves bátyánkat fenséges J á n o s főherczeget már kineveztük, ugy kedvelt Magyar- s vele egyesült Erdélyországunk, és a hozzákapcsolt országok javáról is a törvények szellemében hasonló atyai indulattal gondoskodni, annál kevésbbé mulaszthatjuk el, minél inkább ösztönöztetve érezzük magunkat az egész világ tudomására juttatni, hogy kedves magyar nemzetünk hüségét tántorithatlannak tapasztalva, királyi székünk legbiztosabb, legrendithetlenebb támaszát kedves magyar nemzetünk ezen hüségében, tántorithatlan ragaszkodásában, rendszerető férfias érettségében, hősies vitézségében s áldozatkészségében keressük és találjuk.

Azért is ti nektek kedves hiveink ezennel legkegyelmesebben tudtotokra adjuk, mikéut mai napon kelt legkegyelmesebb rendeletünk által kedves öcsénket fenséges I s t v á n császári királyi főherczeg nádort, mint különben is az országbóli távollétünk idejére törvényes királyi helytartónkat, addig, mig betegségünk általi akadályoztatásunk tart, Magyar- s vele egyesült Erdélyországunkban és minden kapcsolt országokban, a magyar, erdély, horvát és slavoniai határőrvidéket is, mint szintugy magyar királyi koronánk kétségtelen egészitő részeit ideértve, királyi felségünk képviselőjének kineveztük s felhatalmaztuk: adván neki teljes hatalmat és hatóságot, hogy veletek, országosan egybegyült kedves hiveink, a törvényhozás köréhez tartozó, mindennemü tárgyakban egyezkedjék, állapodásaitokat, végzéseiteket, a menynyiben jóknak és czélszerüeknek találandja, helybenhagyhassa, illető magyar ministereink ellenjegyzése mellett megerősithesse, és az elébe terjesztendő törvényczikkeket királyi felségi jogunkkal szentesithesse, és ugy általunk s

törvényes utódaink által megtartandó, mint minden mások által a kiket illetnek, megtartandó törvények erejére emelhesse, s ha netalán isten rendelete szerint abban is akadályozva volnánk, hogy a jelen országgyülésnek berekesztésére hü körötökben megjelenhessünk, — legjobb belátása szerint ezen országgyülést áthalaszthassa, sőt be is rekeszthesse.

Adván továbbá nevezett kedves öcsénknek, mint királyi felségünk teljhatalmu képviselőjének minden hatalmat és hatóságot, hogy a végrehajtó hatalom körében is, azon hatóságon kivül, melylyel mint nádor s királyi helytartónk az országbóli távollétünk esetére már törvény által fel van ruházva; még minden azon jogokat is ideiglenesen gyakorolhassa, melyeket az 1848-iki 3-ik törvényczikkben, különösen annak 8-dik, 9 dik, 11-dik és 12-dik §§-aiban is királyi felségünk számára feltartottunk, kivévén egyedül a 7-dik §-ban emlitett jogok gyakorlatát, mint melyek rögtön intézkedést nem annyira kivánva, általunk távolabb létünk s betegségünk ideje alatt is gyakorolhatók.

Mely királyi legfelsőbb felhatalmazásunk következtében mindazt, a mit kedves öcsénk I s t v á n főherczeg rendelend, intézend, végezend és parancsoland, legfelsőbb királyi hatalmunk szerint rendeltnek, intézettnek, végzettnek és parancsoltnak nyilatkoztatva, s a mit ő helyeslend, azt helyeselve, a mit kárhoztatand, azt kárhoztatva, ti nektek kedves hiveink, valamint hü Margyar- s Erdélyországunk s a hozzákapcsolt országok, minden egyházi, polgári és katonai hatóságainak, tisztviselőinek, méltóságainak s minden rendü és rangu lakosainak, a határőrvidéket is ideértve, legkegyelmesebben rendeljük és parancsoljuk, hogy kedves öcsénk I s t v á n főherczeg nádor királyi helytartónknak, s királyi felségünk teljhatalmu képviselőjének mindenekben szintoly hivek, hódolók és engedelmesek legyetek és legyenek, mint a mikép legfelsőbb királyi felségünk iránt törvény szerint lenni tartoztok és tartoznak, a törvényes büntetés terhe alatt máskép nem cselekvendők.

Mely köteles engedelmességet, hüséget és hódolatot saját legfelsőbb királyi felségünk iránti engedelmességnek, hüségnek és hódolatnak nyilatkoztatva, jelen királyi felhatalmazásunkat mindaddig érvényesnek rendeljük, valameddig egészségünknek mihamarább reménylt helyreálltával, az országlásnak ismét átvételéről hüségtöket legkegyelmesebben értesitendjük.

Hozzátok egyébiránt császári királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. — Kelt a mi őszintén kedvelt hivünk méltóságos és nagyságos herczeg Eszterházy Pál, legmagasb személyünk körüli ministerünk kezéből Tyrol grófsági Innsbruck városunkban junius huszonhatodik napján, az urnak ezer nyolczszáz negyvennyolczadik esztendejében.

Ferdinánd *s. k.*

H. Eszterházy Pál s. k.

Ezután ő fensége a trónbeszédet olvasá fel, mely következőleg hangzik:

Én tehát ő felségének, dicsőségesen uralkodó királyunknak, **V-ik Ferdinandnak** felséges nevében és személyében a jelen országgyülést ezennel megnyitom.

Az országnak rendkivüli körülményei tették szükségessé, hogy nem várva mindazon javaslatoknak s intézke-

déseknek előkészitését s bevégzését, melyeket ő felsége felelős ministeriumának, a közelebb lefolyt országgyülés rendeleténél s megbizásánál fogva elkésziteni s bevégezni kell vala, ezen országgyülés haladék nélkül összehivassék. Horvátországban nyilt támadás van, Magyarország aldunai vidékén föllázadt fegyveres csoportok zavarták meg az ország békéjét, s valamint ő felségének legforróbb ohajtása, hogy a polgári háboru elkerültessék: ugy másrészről meg van győződve ő felsége, hogy a nemzetnek összegyült képviselői, gondoskodásuk első és legfőbb tárgyának tekintendik mindazon eszközöknek előállitását, mik a megzavart békének helyreállitására, a magyar szent korona épségének megóvására, s a törvények sérthetlen szentségének oltalmára szükségesek. Az ország védelme és pénzügye lesznek tehát a főtárgyak, melyekre a jelen rendkivüli körülmények között, ő felsége nevében, a nemzet képviselőinek figyelmét s gondoskodását különösen felhivom.

Ő felségének felelős ministerei, elő fogják terjeszteni az e tárgyakra vonatkozó javaslatokat. Biztosan reményli ő felsége, hogy a nemzet képviselői gyorsan és czélszerüen fognak intézkedni mindazokról, miket a honnak biztossága s boldogsága mindenekelőtt megkiván.

Fájdalmas érzéssel s legmélyebb nehezteléssel értette ő felsége, hogy ámbár ő, az ország minden lakosainak boldogságát mindenkor atyai szivén viselve, ön kegyes indulatának sugallatát követte akkor, midőn a legközelebb lefolyt országgyülésen, hű magyar nemzetének kérelmére, legfelsőbb királyi helybenhagyásával szentesitette azon törvényeket, melyek a hon jobblétének felvirágzására, a kor igényei szerint szükségesek valának; találkoztak mégis, különösen a kapcsolt országokban, s Magyarországnak aldunai vidékén, roszakaratu lázitók, kik az országnak különnyelvü s vallásu lakosait, álhirekkel s rémitésekkel egymás ellen ingerelték, s azon álkoholmánynyal, mintha az emlitett törvények, nem ő felsége királyi akaratának szabad kifolyásai volnának,

arra izgatták: hogy a törvények rendeletének, s a törvényes hatalomnak tettlegesen elleneszegüljenek; sőt némelyek anynyira vetemedtek lázitásaikban, hogy a tettleges ellenszegülést, ő felségének, s felséges királyi házának érdekében, ő felsége vagy királyi háza tudtával s elnézésével történteknek hirdetgették. Az ország minden nyelvü és vallásu lakosainak megnyugtatására tehát, felséges urunk királyunk legkegyelmesebb különös meghagyása folytán s felséges nevében és személyében, ezennel kijelentem: hogy ő felsége erősen és változhatlanul el van határozva, magyar királyi koronájának egységét s épségét, minden kül megtámadás, és belső szakadás ellen, királyi hatalmával megvédeni s az általa szentesitett törvényeket mindenkor sértetlenül fentartani s a mint egy részről ő felsége, a hon polgárainak törvény által biztositott szabadságát, senki által csonkitatni nem engedi : ugy más részről mind ő maga, mind királyi házának minden tagjai szigoruan kárhoztatják azoknak vakmerőségét, kik bármely törvényelleni cselekvést, vagy törvényes hatalom iránti engedetlenséget, ő felsége legmagasabb akaratával megférhetőnek, vagy épen királyi háza érdekében történhetőnek merik állitani.

Erdélyországnak Magyarországgali egybeolvadását, a legszivesebb atyai indulattal szentesitette ő felsége, azért is, mert ez által igazán kedvelt hű magyar és erdélyországi népének, buzgó ohajtását teljesithette ; de azért is, mert az ekképen egybeforrt két ország most már egy országgá alakulva, erejének, felvirágzásának egyesült kifejlődésével még erősebb támasza leend a trónnak és szabadságnak. Ő felségének magyar ministeriuma elő fogja terjeszteni mind azokat mik ezen már megtörtént egybeolvadás részleteire nézve, a törvényhozás által még elintézendők.

A külviszonyokat illetőleg: a lombard-velenczei királyságban hol a szardiniai királynak s némely más olaszországi hatalmasságoknak ellenséges seregei is harczczal támadták meg ő felségének seregeit, a háborut bevégezni nem lehe-

tett. Minden egyéb külhatalmasságokkal sértetlenül fenáll a békés egyetértés, melynek állandóságán annyival kevésbbé kételkedik ő felsége, minthogy fejedelmi legfőbb gondjai közé számitotta mindenkor, semmit el nem mulasztani, mi királyi széke méltóságának s hű népei biztosságának, és jogszerü érdekeinek sérelme nélkül a külhatalmasságokkali békés egyetértést szilárdithatja s méltán reményli: hogy valamint ő más hatalmasságok belviszonyaira nézve a nemavatkozás elvét követi, ugy ezen nemavatkozás a külhatalmasságok részéről is teljes mértékben fog viszonoztatni.

Nem kételkedik ő felsége, hogy az országgyülés a királyi széknek és alkotmányos szabadságnak elválaszthatlanul egyesült érdekében haladék nélkül fog intézkedni mindazokról, miket a hon java oly igen sürgetőleg kiván. — Én pedig ő felségének legmagasabb meghagyását teljesitem, midőn az országgyülést s az egész hű nemzetet felséges urunk királyunknak legmagasabb kegyelméről s atyai legszivesebb indulatáról bizonyosokká teszem.

Ezután gr. Batthyány Lajos ministerelnök ő felsége nevében megnyitottnak jelenté az országgyülést.

A trónbeszéd, két kir. leirat és megnyitó beszéd több helyét hosszas és szünni nem akaró éljenkiáltás szakitá meg s ő fensége hangos éljenzések s örömzaj között távozott a teremből.

I-ső ülés a felsőházban

julius 5-én.

Felolvastatván gr. Andrássy Gyula jegyző által az előleges ülés jegyzőkönyve, erre vonatkozólag Ujházy László (sárosi főispán) nem találta az átalakult alkotmánynyal megegyezőnek, hogy többé rendekről legyen szó; ajánlja tehát, hogy a jegyzőkönyvben előforduló „méltóságos főrendek“ nevezet helyett „tisztelt felsőház“ használtassék. Gr. Majláth György (elnök) hivatkozik az 1848-ik évi 3-ik t. cikkre, mely ezen kifejezéssel él „főrendi tábla.“ Beőthy Ödön (bihari főispán) a szerénységgel sehogy sem

tudja megegyeztetni, hogy magát e tábla maga méltóságosnak czimezze, annál kevésbbé, mivel, a nádor mint teljeshatalmu kir. helytartó nem elnökösködvén, a királyi ház tagjai közül senki sincs jelen. A „tisztelt felsőház" megszólitás elfogadtatott.

Ezután a felsőház jegyzőivé gr. Andrássy Gyula, Radvánszky Antal, Sárközy Albert és b. Podmaniczky Frigyes elválasztattak.

Elnök. Két dologra kivánja felhivni a felsőház figyelmét. Egyik a házszabály, másik a válaszfölirat. Mivel azonban még sokan hiányoznak, különösen Erdélyből — s mint tudjuk elég ok van rá, hogy eddig meg nem jelentek — azon kérdést teszi, a méltányosság nem igényli-e, hogy e tárgyak elhalasztassanak.

Gr. Pálffy József az elhasztást pártolá. Gr. Andrássy Gyula ellenben különbséget tett a két tárgy között, és valamint méltányosnak látja a válaszföliratra nézve, hogy az elmaradtak különösen a volt erdélyhoniak megvárassanak, oly szükségtelennek tartja azt a házszabályra nézve. Ezen, véleménye szerint azonnal keresztül lehet esni, s mikor az erdélyiek megérkeznek, fontosabb tárgyhoz, a válaszfölirathoz foghat a ház. Ugyanazon különbséget tette Beőthy Ödön is, a válaszföliratnak tulajdonitván csupán nagyobb nyomatékosságot, erre nézve tehát a jelen nem levő tagokat, kivált az erdélyieket meg kell várni. A házszabály azonban semmi diplomaticai nyomatékkal nem birván, halasztást nem igényel. Ezután egy fontosabb tárgyra tért át. Tagadhatatlan — ugymond — hogy az uj törvények lényeges változást okoztak polgári állásunkban. A testületnek főfeladata magát a kor felmerült viszonyaihoz alkalmazni, és ha látja, hogy a forma azokba bele nem illik, neki magának kell az iránt figyelmeztetést tenni. Igy áll a dolog az utolsó országgyülésen hozott törvények következtében e táblával is. Szóló tehát — nem akarván hosszas lenni — előterjeszti ez ohajtásnak általa irásba tett formulázását, melynek értelme, hogy

„a ministerium kéressék meg a felsőház alakitása iránt a kor igényeinek megfelelő javaslat készitésére.“ Kinyomatni rendeltetett.

Ezzel az ülés eloszlott.

II-ik ülés az alsóházban

julius 6-án.

Az igazolási osztályok a megbizó leveleket átvevén külön termekbe vonulnak. Tizenegy órakor az osztályok öszszegyülvén, korelnök felszólitja az osztályok előadóit a vizsgálaton keresztül ment neveket benyujtani. Némely osztályok a birálatot bevégezték, mások a csatolványok terjedelme miatt nem végezhettek. Kifogás alá több képviselő esett; némelyek választása törvénytelennek találtatott. Kik több helyről voltak megválasztva, azok tetszésök szerint, egyik vagy másik választókerület képviselését tarták meg: Murgu a lugosi kerületét, Madarász a csákváriét, Szemere a miskolcziét. Táncsics felszólittatván, hogy melyiket akarja megtartani, a békésit-e vagy a siklósit? oda nyilatkozott, hogy meggyőződése szerint két választókerület bizodalmát is lehet birni s legalább addig mig a törvény e dologról világosan nem rendelkezik, megengedtethetnék, hogy egy ember két kerületet is képviselhessen. Midőn azonban a törvény rendeletére figyelmeztetett, a siklósi kerület képviselését tartá meg.

Az előadók előterjesztéseiből kitünik, hogy a kétségkivüli képviselők száma 284.

Elnök: E szerint a meghatározott számot meghaladván a ház tagjai, a ház alakitva van; s már most az elnök s egyéb tisztviselők választása következnék.

Nyáry Pál: Uraim! mielőtt tovább mennénk, egy kérdést akarok önökhöz intézni. Miután a ház alakult, első teendőnk volna a tisztviselők választása. Ez véleményem szerint már a tárgyaláshoz tartozik. Tudjuk azt, hogy a tisztviselőknek mint például az elnöknek választásában sok-

szor előre nyilatkozik a ház. Mielőtt tehát hozzá fognánk az érdemleges tárgyaláshoz, azt kérdem önöktől: nem látnák-e szükségesnek azt, hogy a velünk jelenleg egyesült Erdély követei bevárassanak, és e tekintetből bizonyos időre az üléseket elhalasztanók? (Helyes!) Ezt azonban csak az esetben merném részemről is javasolni, ha a kormánytól értesitve volnánk az iránt, hogy a nehány napi elhalasztás miatt nem fogna a haza nagyobb veszélyben forogni, hogy t. i. nem következhetnek be oly események, melyek a hazára károsak lehetnének, mint különben, ha nem halasztatnának az ülések. Én tehát a ministeriumnak egyik jelenlevő tagját interpellálom az iránt, hogy e tárgyban nyilatkozni méltóztassék

Deák Ferencz (igazságügyi minister): Uraim! (felkiáltások: a szószékre menjen fel. Többen: nem szükséges. Zaj. Halljuk!) Különös dolog volna, midőn a háznak még szabályai sincsenek, arra kényszeritni valakit, hogy hol nyilatkozzék, hogy valjon a ministerium a szószékben adjon e felvilágositást vagy más helyen. Mig ez el nem határoztatik, kinek-kinek ott szabad nyilatkozni, hol neki tetszik. (Helyes! éljen!)

Az interpellatio következtében azt nyilatkoztatom, hogy ő felsége az országgyülést rendkivülileg hivta össze, a körülmények rendkivülileg sürgetős volta miatt. A ház tudja, hogy háboru fenyeget, és pedig a legszomoritóbb, legveszélyesebb, mert belháboru. Az eseményeknek bekövetkező kifejlődését senki előre nem láthatja. Tehát a ministerium az interpellatióra nem felelheti, hogy a körülmények ennyiben vagy annyiban kevésbbé sürgetősek, mint voltak akkor, midőn a ház összehivatott. Hanem, hogy a mi a haza megmentésére szükséges, ugymint a katona és a pénz, később lesz-e előállitva, ha egy két nappal későbben kezdetik meg annak megajánlása, ennek megitélését a házra bizom. A képviselők tudják a dolog gyakorlati oldalát. Azért, mert későbben kezdetik a megajánlás, tesz-e különbséget a kiállitásban? Ha azt hiszi a ház, hogy ez semmi különbséget nem tesz,

beleereszkedhetik az ülések elhalasztásába; de a ministerium azon tekintetben nem vállalhat magára felelősséget, hogy azt mondhassa, a haza körülményei kevésbbé sürgetősek és veszélyesek, mint voltak akkor, midőn az országgyülés egybehivatott.

Nyáry Pál: Miután a ministerium válaszát meghallottuk, a felelőség mindenesetre bennünket fog érni, ha elhalasztást határozunk. Hogy e tárgyban határozhassunk, szükséges tudnunk a körülményeket. Ha Erdély akkor hivatott volna meg, midőn Magyarország, akkor kérdést sem tennénk. De miután Erdély előbb nem hivathatott meg, csak az egyesülési törvénynek királyi megerősitése után, tehát Erdély előbb követeket sem választhatott. Természetes, hogy erdélyi meg nem jelent testvéreinket, társainkat nem sorozhatjuk a meg nem jelenők, hanem a meg nem jelenhetők sorába. Mily tekintetet érdemeljen Erdélynek e pillanatban ittléte, azt hiszem, nem fogja senki kétségbe vonni, legnagyobb fontosságu az reánk nézve, azért is, mert az ármánykodók e körülményt ellenünk már eddigelé is kizsákmányolák.

Ha érdemleges tárgyalásokba megyünk, és ki merné azt állitani, hogy nem első a haza megmentése, a honvédelem iránti intézkedés, s ha mi intézkedünk Erdélynek távollétében, az ármányoknak ajtót nyitunk arra, hogy Erdélyben a béke és a Magyarországgali kapocs megingattassék. Tehát nem határzatlan ideig, hanem bizonyos határozott ideig elhalaszthatjuk üléseinket s azt vélném e hó 10-ik napjáig. Uraim! azt hiszem, nem vagyunk gépek, mi a haza képviselői vagyunk; azért hogy 10-kére tüzzük ki a napot, melyen a haza első teendője fölött intézkedünk, még azért nem vagyunk paralisálva; működhetünk ugy, hogy 10-én sokkal hamarább átesünk a dolgon, mintha most tüstént elkezdenők azt, és az erdélyiek lassankint jövén ide, félbenszakasztanók a tanácskozásokat. A kérdés az, hogy 10-ig az elnök és tisztviselők választásába belebocsátkozhatunk-e? Ugy

hiszem nem; mert a megválasztandó elnöknek és egyéb tisztviselőknek olyanoknak kell lenniök, kik követek és igazolt követek. Már pedig még most nem tudjuk, hogy azok közül, kik Erdélyből jönnek, sokan lesznek-e olyanok, kiket tisztviselőkké fognánk választani; s nem tudjuk, hogy el vannak-e választva követeknek, s azok forma szerint igazolva nem levén, nem fognánk-e törvényt sérteni? Mig ez megtörténnék, a korelnökség alatt és a mostani jegyzőség mellett a ház szabályainak megvizsgálásához foghatnánk. (Elfogadjuk).

Irinyi Jósef az erdélyi követek távolléte miatt szinte beleegyezik a 10-ig való elhalasztásba s addig a szabályok készitésére választmányt kiván kineveztetni.

Elnök kijelenté, hogy 10-ig az elnökök s egyéb tisztviselők választása elhalasztatik, addig a ház a rendszabályok készitésével s igazolással foglalkozandván.

Egy erdélyi követ Nyáry inditványát annyival inkább pártolá, mert még az unio nincs megerősitve, nincs szentesitve. Erdély eddigi törvényei azt tartják, hogy a törvényjavaslat elkészülvén az ő felségéhez fölterjesztetik s arra kimondja ő felsége, hogy megfogja erősiteni. Akkor a törvényjavaslat visszaküldetik az országgyülésre, mely azt formulázza, fölterjeszti, és csak akkor lesz szentesitve a törvény. Az unio kérdése ezen második stadiumban van. Az erdélyi országgyülés azért ül még együtt, mert ezen törvényt nem kapta meg s mig e törvény megerősitve meg nem érkezik, együtt maradand, s mind addig mig a törvényczikk megnem erősittetik, sem a szászok, sem az oláhok, sem mások, hol az unio ellen agitatiók történtek, követeket nem fognak választani. Szüllő György a nádort megkéretni inditványozza az erdélyi országgyülés berekesztésére.

Pálfi János: Uraim! Én székely vagyok. (Éljen) Ha önök hétfőig elhalasztják a tisztek választását, én köszönetet mondok, de csak azon esetben, ha biztositva vagyok, hogy a hazát ezen halasztás miatt legkisebb veszély sem

fogja fenyegetni; különben magam fogom sürgetni, hogy a választás még ma rögtön megkezdessék. De miután ugy veszem észre, hogy e pár napi halasztás nem nagy különbséget tesz a haza megmentésére, én is óhajtom, hogy a választás hétfőig elmaradjon. A mi illeti a néhai erdélyi követek megjelenését — mert közbevetőleg legyen mondva, igen örülnék, ha miután Erdély egyesült, Erdély nem léteznék, mert én az uniót összeolvadásnak óhajtanám, nem pedig Angol és Irland-féle összeköttetésnek — tehát a királyhágóntuli kerületekből a magyar és székely követek igen rövid idő alatt meg fognak érkezni. A választások megtörténtek. Hogy miért történtek ily későn, nem a királyhágóntuli megyék okai. Oka, mert az országgyülés berekesztve nincs; oka, mert talán az unio-törvénynek késői megerősitése miatt a ministerium a meghivókat későn küldhette s némely megyékhez nem is érkezhettek, különösen azon hatósághoz, melyből én valék szerencsés megválasztatni, meghivó nem is jött. De ha meghivó nem volt is, volt törvény, mely szerint követét megválasztotta. A mi az unio állását illeti, bátor leszek az iránt is felvilágositást adni. Ezen unio-törvényczikk mindenhol sok szerencsétlenségen ment keresztül. Az erdélyi országgyülés két példányban határozta felküldetni a törvényjavaslatot, mert sejtette hogy némi elsikkasztások történhetnének. A következés megmutatta, hogy ezt jó volt tenni. Én is tagja voltam a küldöttségnek, mely Innsbruckban volt a törvényjavaslattal, mely ha ide a ministeriumhoz meg nem érkezik, a törvény maig sincs megerősitve, mert az mely Innsbruckba küldetett, nem tudom mi büneért, három napig volt letartóztatva, és csak három nap mulva, és csak a ministerelnök erélyes sürgetésére jött elő. Mivel azon szerencsétlensége volt Erdélynek, hogy a törvényt, mire ő felsége kinyilatkoztatja, hogy elfogadja, még egyszer fel kellett küldeni, igy küldetett másodszor a javaslat, s a ministeriumhoz szinte egy példányban küldetett, mert féltek, hogy megint el fog tévedni. Ez történt junius 19-én s még mai napig sem tud

semmit a volt Erdély, hogy mi történt azon törvénynyel. A Királyhágón túl az emberek egy része nagy aggodalomban, a másik része nagy örömben van. Aggodalomban a magyarok és székelyek, örömben a szászok, mert azt hiszik, hogy a törvény nem fog szentesittetni, s addig követet sem választanak, tehát hiában várunk. Tegnap tétettek lépések, hogy a törvény leküldessék; mi ha megtörténik, akkor eljönnek a szászok is. Azt hiszem, hogy a szászok el is maradhatnának egy pár hétig, miután tapasztalásom volt a Királyhágón túl, hogy nem lett volna baj, ha örökre elmaradtak volna is. Azonban ha küldenek követeket, annak csak örülhetünk, mert azokat a szász nép fogja küldeni, nem pedig a szász aristocratia. Ha méltóztatnak hétfőig halasztani, köszönetet mondok erdélyi társaim nevében; hogy pedig azok nagyobb részben megfognak érkezni, arról biztositom önöket. (Éljen)

Plechl József: Levelek jönnek Bánátból s a legujabbak legszomoritóbbak. Rablás, gyujtogatás napi renden van, s minthogy a rablócsapatok megfékezésére semmi erő sem forditatik, a nép már most is azon hiedelemben kezd lenni, hogy a magyar nem birja megtartani a Bánságot: ennélfogva kivánja, hogy tüstént lássanak dologhoz és szavazzák meg azon eszközöket, melyek a hazát és a Bánságot megmentik. Zákó elismeré annak valóságát, mit az előbbi követ mond, de azért a halasztás mellett van. Bogdánovics szinte és bár némelyek már a bánságban alig hiszik, hogy Magyarországhoz tartoznak, mégis tanácsosnak tartja 10-éig Erdélyre várakózni.

Az elnök kimondá az előbbi végzést, hogy t. i. az elnökök és tiszviselők választása 10-ig elhalasztatik, és ezuttal a ház szabályai kidolgozására bizottmány választatik. A bizottmányt többen sorshuzás utján akarták választani.

Deák Ferencz azonban figyelmezteté a házat, hogy midőn valamely munka kidolgozására választmányok leszneк kiküldendők, azt soha se bizzák a sorsra. Tisztelet min-

den egyes tagnak, de nem lehet minden ember mindenre alkalmas. Vannak speciálitások, például ha valamely codificationális munka jön elő, arra nézve küldöttséget választás, nem pedig sorshuzás által kell alakitni. Ha azt mondja a ház, hogy a kilencz előadó legyen a verificatióval megbizva, az ellen nincs kifogásom, de ha valamely speciálitásra akar választmányt, azt válaszszuk s ne bizzuk a sorsra, mert idővel lehetne eset, hogy meg is bánhatnánk. Válaszszunk olyanokat, kik a speciálitásokban jártasok. A ház szabályai oly tárgyak, melyekre bizonyos készültség, avatottság kell, legalább szükséges, hogy gondolkodott, foglalkodott legyen fölötte s vele, a ki választatik, pedig igen sok érdemes ur van, ki épen ezen specialitással nem foglalkodott. Ne alakitsuk tehát sorshuzás utján, hanem válaszszunk. (Helyes!)

Erre a választás iránt közmegegyezés lőn, de a választási mód iránt többfelé ágaztak a vélemények, mig végre szavazatlappali választás állapitatott meg.

Ezután a szavazatlapi választás megkezdetett.

Nyáry Pál e közben még következőleg szólt: Már sokan eltávoztak, pedig szerettem volna, hogy mit mondandok, mindnyájan hallották volna. Tegnap néhányan gyülést tartottunk, de kevesen jöttek össze, mert nem voltak értesitve. A tárgy igen érdekes, mi nem egyéb, mint kiegyenlitése a volt földesur és jobbágyok közt lehető kérdéseknek. Azt hiszem e részben törvényjavaslatot kell az országgyülés elébe terjesztenem. De miután azt is tudjuk, hogy az ország különböző részeiben különböző viszonyok vannak, melyeket a priori megitélni nem lehet, ennélfogva kivánnám, mindnyájan jöjjünk össze konferencziába. Vélekedésem az: bizottmányt kell az ország különböző részeiből kinevezni s arra bizni ezen munkálat kidolgozását. Meghivom tehát önöket délutáni 5 órára a megyeházhoz.

Beszedetvén a szavazatok, az ülés eloszlott.

II-ik ülés a felsőházban

julius 6-án.

Elnök: a napirenden levő házszabályt illetőleg kérdést tesz, valjon maga akarja-e azt a ház tárgyalni, vagy pedig bizottmánynak adni? — Beőthy Ödönt: a bizottmányok mindig a régi megyei lassu rendszerre emlékeztetik, miért a házszabályt most mindjárt kivánja tanácskozás alá vétetni. Elnöknek nincs ugyan az ideiglenes házszabály iránt valami fontos észrevétele, de nem tudja, ki van-e benne minden meritve, nem lesznek-e benne oly pontok, melyeket netán szükséges lesz bőviteni. — B. Venkheim Béla azt hiszi, hogy ha kell is az ideiglenes házszabályban némely változtatásokat tenni, ezt meglehet tenni most. — Az azonnali tárgyalás elfogadtatván, jegyző olvassa:

1. §. Az országgyülés megnyitásának módját külön rendelet határozza meg.

2. §. Az ünnepélyes megnyitás előtti napon a felsőház a legkorosabb tag elnöksége s a legfiatalabb négy tag jegyzősége mellett összeülvén, előterjeszti az elnök a meghivottak neveit kimutató és a belügyminister által vele előlegesen közlött jegyzéket.

Erre vonatkozólag elnök országbiró bemutatja a ház tagjainak jegyzékét, melyet a ministeriumtól vett, azon kijelentéssel, hogyha netán valaki kimaradt volna, az pótlólag fog meghivatni. E jegyzék kissé hosszabb vitára szolgáltatott alkalmat. — Beőthy Ödön a jegyzéket fel kivánja olvastatni, hogy a ház tudhassa, kik jelentek meg, kik nem. Mi azért szükséges, hogy a meg nem hivottak meghivathassanak, a meg nem jelentek pedig a törvény által kiszabott büntetésben elmarasztaltassanak. Elnök a mostani körülmények közt nehéznek tartja a törvény szigoru alkalmazását. Pálffy József hasonló értelemben nyilatkozott és az elmarasztalást most helyén nem látta. A törvény ugyanis e ház tagjainak két módoni megjelenését engedi meg, személyeset, és képviselő általit. Ellenkező véleményben volt Ujházi László. Ő nem pártolhatja Pálffyt, mert a mult országgyülésen hozott törvényekben világosan ki van mondva, kik lehetnek az alsóház tagjai s ott a felső-

ház tagjainak képviselőiről nem levén szó, természetes, hogy személyesen tartoznak megjelenni. B. Sztojka Imre, azért sem tartja a ház elmaradt tagjait megidézhetőknek, mivel az országgyülési meghivólevelek az illetőkhöz késön érkeztek, ugy hogy némelyek azoknak vétele idejétől még ide sem érhettek. — Elnököt e vita még inkább meggyőzi, hogy a házszabály vizsgálatát jobb lett volna bizottmányra bizni. Az uj törvény által kétségben hagyatott azon kérdés, valjon tartoznak-e a felsőház tagjai személyesen megjelenni. Gr. Teleki Sámuel szerint a ház még csak most lévén alakulóban, a büntetés mellőzhető. A regálist ő is késön kapta, mégis megjelent.

Gr. Széchen Antal alig tud visszaemlékezni, hogy volna rá példa, miszerint valaki azelőtt is, midőn a törvény világosan megengedte a két módoni megjelenhetést, az elmaradásért büntetés alá vonatott volna. Annál kevésbbé alkalmazható most a törvény szigorusága, midőn a kérdés, a törvény által világosan meghatározva nem lévén, kétes. Ez a méltányossággal, és a törvénynek sem szavaival, sem szellemével, meg nem egyeztethető. Egyébiránt pedig e kérdés elintézése nem is tartozik a szőnyegen levő tárgyhoz, mely a házszabály vizsgálása. — Még néhány nyilatkozat után felszólalt a jelenvolt belügyminister Szemere Bertalan, s következő felvilágositást adott e tárgyban: Mi kénytelenek vagyunk a törvény ösvényén maradni s ha az alsó vagy felsőház tagjai meg nem jelennének, a törvény szerint büntetés alá kell esniök. Innen van, hogy a meghivólevelek végén világosan mondatik: „megjelenni szigoru büntetés alatt kötelességöknek ismerjék.“ Igaz, hogy a felsőház tagjai eddig képviselőket küldhettek, mi mennyire volt czélszerü vagy nem, abba bocsátkozni, annyival inkább nem szükséges, mert a törvény e rendelkezése a közelebbi országgyülés törvénye által meg van szüntetve, meg levén határozva az alsó tábla tagjai, kik közt valamint káptalani követek és apátok, ugy jelen nem levők sem emlittetnek. Részemről megfogni nem

tudtam, hogy lehessen valakinek joga a törvényhozásban nemcsak személyesen részt venni, de e jogot másra is ruházni. Miután azonban az megszünt, abból éppen nem következik, hogy a felsőház tagja kötelességének megfelelni köteles ne legyen. Ha megadta a status neki a jogot, nem bizhatja önkényére, megjelenjen-e vagy nem. Azt sem veszem kétségbe, hogy ez alkalommal a rendkivüli körülményeknél fogva a törvény minden formái meg nem tartattak; mert ha a törvényhez szigoruan ragaszkodtunk volna, nem telt volna ki a törvényszabta idő az országgyülés egybehivására. Ha a rendkivüli idők parancsolják, napokon, órákon tul kell tenni magunkat, hogy a hazát megmentsük. Igaz, hogy a posták roszul járnak, hogy sok mágnások lakait nem tudjuk, sokan Bécsbe mentek stb. de a regalisoktól a meg vagy meg nem jelenést nem föltételezhetni, mint ez már a mult országgyülésen is ki volt mondva. Ez tehát mentség nem lehet. Az erdélyi hivatalosokra nézve, miután a törvényben az mondatik, hogy azon kir. hivatalosok kapjanak meghivólevelet, kik az 1847-ki országgyülésre meghiva voltak, a kormány ezeknek neveit nem tudhatván, az erdélyi kormányzóhoz fordult. Kitől az illetők neveit megtudván, a kir. hivatalosok meghivása ezelőtt 14 nappal megtörtént, mióta ők is megjelenhettek volna. Egyébiránt a bihari főispán inditványa nem is szólt a 2-ik §. ellen; az tisztán az 5-ik §-sal áll összeköttetésben, hol az mondatik: „Eltávozásra engedelmet csak a ház adhat; rendkivüli esetben az elnök.“ Következésképp a meg, vagy meg nem jelenés iránt is maga a ház fog intézkedni. Azonban a t. elnök urnak kijelentése folytán azt hiszem, miképen az általam kezébe szolgáltatott lajstromra nézve nem elég, hogy az tisztán a jegyző uraknak átadassék; mert a felsőháznak három dolog iránt kell intézkedni: 1) hogy a netalán incompetenter meghivottak, 2) a meg nem hivottak, és 3) a meghivottak, de meg nem jelentek iránt intézkedjék. E hármas czélnak elérésére egy bizottmány kiküldését vélem szükségesnek.

Az előadás közhelyesléssel fogadtatván az inditvány ellenmondás nélkül elfogadtatott.

8. §. „Ha valaki a megjelenésre jogositva érzi magát, és meg nem hivatott, kérelmet intéz a házhoz; és ha kérelmére nincs észrevétel, meghivatása az illető minister utján eszközöltetik."

E szakasz ismét egy kis vitát szült. Gr. Ráday Gedeon ebből azt magyarázza, hogy szerinte a regalisok adnának jogot a megjelenésre. És ugy sokkal rosszabbul állna a dolog, mint eddig, miután ezelőtt a vármegyék által terjesztettek föl a meg nem hivottak nevei, a nélkül, hogy az illetőknek magoknak kellett volna kérni. Véleménye tehát az, hogy a kinek joga van a megjelenésre, jelenjen meg, akár hivatott meg, akár nem, és ha a megjelentek közt van, kit itt hely és szavazat nem illet, arról a verificationális választmány jelentést fog tenni. Gr. Pálffy József, pártolja Ráday előadását. A verificationalis választmányt és verificatiót azonban feleslegesnek tartja. A vármegye megbirálta: kinek van joga itt megjelenni, kinek nincs, és csak a képeseket terjesztette fel. De lehetetlenség is a bizottmánynak a képességet megbirálni, mig ellenben a törvényhatóságok azt igen könnyen megtehetik. Marczibányi Antal (trencséni főisp.) hasonlókép pártolja a nógrádi főispán inditványát. Bontakozzunk ki — ugymond — valahára a régi rendszerből. A kinek megjelenési és szavazási joga van, annak meghivás nélkül is van, a nélkül, hogy ide kérelmet nyujtana be. Verificatio azonban mind a mellett kell, mert megtörténhetik, hogy olyanok is fognak jönni, kiknek itt helye nincs. Gr. Andrássy Gyula (zempléni főisp.) meg nem engedheti, hogy a felsőháznál megjelenési jog a meghivó levéltől föltételeztessék. Kivánja egy részről, hogy ez elv, mely a mult országgyülésen is kimondatott, megmentessék, — más részről pedig megakarja akadályoztatni, hogy a felsőházban olyanok foglaljanak helyet, kik arra képesitve nincsenek. Jelenjen meg tehát meghivás nélkül is, ki arra feljogositva érzi magát, és netalán támadandó

kétség esetében itéljen a ministerium. Teleki Sámuel, Ujházi László, Pázmándy Dénes (komáromi főisp.) Sztojka Imre stb. pártolják Ráday véleményét. Elnök szerint a verificatio nem zárja ki e §. szükségességét. Mert a bizottmány nem fogja vizsgálni, ki nem jelent meg, minthogy erre adatai sem lesznek. — Ráday Gedeon ismétli inditványát, mely abból áll, hogy ne kelljen megjelenhetés végett kérni, de a joggal birni vélők meghivás nélkül is megjelenhessenek. Nehogy pedig képességgel nem birók is jöjjenek, azért szükséges a verificatio. — Beőthy Ödön szerint az egész 3. §. nem lényeges kérdés. Mert ez eset csupán csak most alkalmazható, miután hiszi és reményli, hogy nem fogja senki magát azon illusioban ringatni, akár legyen a megjelenés kellemes, akár kellemetlen, hogy a jelenlevők az alakban, mint most van a ház, még valaha szinről szinre látnák egymást. Minden esetre fel lesz a ministerium mentve, az e részbeni intézkedéstől; mert ezen ház, valamint a másik is, választás alapján fog nyugodni. Még néhány észrevétel után a gr. Ráday inditványozta módositás elfogadtatott.

A jegyzők választásáról szóló 5. §. ezen szavai:

„Azon négy egyéneket, kikre a czédulákon feljegyzett nevek közül legtöbb szavazat esett, az elnök mint elválasztott jegyzőket kijelenti"

ugy módositattak, hogy valamint más esetekben, ugy itt is a tegnapi jegyző-választásnál már gyakorlatba vett átalános többség legyen döntő.

25. §. A tárgy alapelvéhez egyszernél többször szólani tilos.

Ujházi L. Ezt lehetetlennek tartá, már csak azért is, mivel tudva van, mi beszédes a magyar nemzet. Ha e tekintetben mégis szükséges a szabály, legalább előadólag és czáfolólag egyszeri, s igy minden tárgynál kétszeri szólhatást kiván. Andrássy Gyula azzal szünteté meg a főispán aggodalmát, hogy ki a tett ellenvetésre felel, az már nem az alapelvhez szól. — A szerkezet maradt.

A többi §§. is némely csekélyebb észrevételek daczára

meghagyatván, az ekkép módositott házszabály kinyomatni határoztatott.

Végre gr. Teleki S. tett inditványt, mely abból állt, hogy a ház tagjai attilákban, de kard nélkül járjanak az ülésekbe, mely azonban egyhangulag el nem fogadtatott.

A házszabály megalapitása után a verificationális bizottmány választatott. Tagjai lőnek: Fogarassy püspök, gr. Ráday Gedeon, Beőthy Ödön, gr. Teleki Sámuel, gr. Széchen Antal, gr. Zichy Domokos és gr. Szapáry Jósef.

III-ik ülés az alsó háznál

julius 7-én reg. 10 ór.

Mindenek előtt a ház szabályai kidolgozásával megbizandó választmány tagjai iránt történt szavazás eredménye jelentetett ki. E szerint a legtöbb szavazatot nyertek: Pázmándy Dénes, Kazinczy Gábor, Ghiczy Kálmán, Pálfy János, Nyáry Pál, Teleki László, Irinyi József, Bezerédy István, Deák Ferencz.

Ezután Madarász László azon szempontbol, mintha a követi kar által gyakorlott belépti jegyosztogatás azon szint viselné magán, hogy a követi kar saját közönséget akarna magának alkotni, 3 pontbol álló javaslatot terjesztett elő u. m. 1. A férfi-karzatokra szabad bemenni jegy nélkül mindenkinek. 2. A női karzatra csak nőknek, de minden rang különbség nélkül szabad a bemenetel, még pedig jegy nélkül. 3. Jegy mellett, de csak külföldiek, időközileg mig a ház rendelkezik, a két mellékterembe mehetnek, kiknek jegyeket csak a ház elnöke adhat. — Záborszky Alajos azon tekintetből pártolá Madarász inditványát, hogy ha csak követi jegygyel lehet belépni, akkor csak az mehet be, ki a követnek tetszik, s igy a nyilvánosság könnyen rövidséget szenvedhet. Asztalos Pál szerint renden kivül fognak a képviselők lenni, ha a ház szabályainak készitésére kiküldött választmány munkálatából egy-egy kérdés kikapatik s tárgyalás alá vétetik. Madarász inditványának kü-

lönös következése is lehet, mert ki áll azért jót, hogy azon jogon, melylyel ő azt tette, fel nem áll egy második, harmadik, s mielőtt a választmány munkálódhatnék, előre tárgyaltatik a dolog. Érdemlegesen nem akar szólani, de már maga a feltevés is hibás, mert a képviselőt sokkal magasabb állásunak képzeli, mint sem hogy az a karzat rokon- vagy ellenszenvére számolna. Az ilyen képviselő nem tudná felfogni állását. Érdemleges tárgyaláskor bővebben szóland e tárgyhoz.

Kazinczy Gábor: Akkor, mikor Magyarországra nézve komoly események vannak keletkezőben, midőn tudósitások jönnek az oláh mozgalmakról, hogy ott a köztársaságot kikiáltották s annak követe itt van, ily komoly események közepett, a képviselők figyelmét arra hivni fel, hogy jegyek osztogattassanak-e vagy ne — ebben kisszerűséget lát (helyeslés). Mikor kimondatik, hogy a haza veszedelemben forog, és a nemzet képviselői mégis fontosabb tárgyat nem találnak mint a jegyosztogatást, akkor nem felelnek meg azon várakozásnak, melyet a nemzet bennök helyezett. Madarász inditványában formahibát is lát és a mellett az alapigazságot is tagadja. Akkor, midőn azon választmány névsora olvastatik fel, mely ezen dolgot kapcsolatosan tárgyalja, azon választmány kinevezése után, valaki, a kinek kedve tartja, szószékre lép s ugyanezen térről kikap egy kérdést s azt tárgyaltatni akarja, miből az következik, hogy mind a 452 képviselőnek szinte joga van azt tenni s a helyett, hogy tüzetesen egy kapcsolatban tárgyaltatnék a dolog, csak igy per tangentem tárgyaltatik, a mint a képviselők rokon vagy ellenszenve tartja. Azon nézetben sem osztozik, hogy ez által a nyilvánosság korlátoztatnék; mert nem csak az elnök, vagy valamely véleményszinezet képviselője ruháztatik fel azon joggal, hogy a karzatra jegyet adjon, hanem minden követ egyiránt hivhat vendéget. Ha az mondatnék, a karzat csak a követek vendégeinek áll nyitva, akkor kezet fogna az előtte szólókkal, mert igen sok ember van Pesten, ki nincs érintkezésben a

követi karral, s ki tehetségre nézve akármelyik követtel mérkőzhetik s ez által ezek fognának a nyilvánosság teréről elvonatni; — de ez nem áll, mert a karzatnak csak egy része van fentartva azok számára, kiket a követi kar behivhat. Elvileg tekintvén a dolgot, nem látja át, miért ne vihetnék a követek a házgazdai szerepet. Forma hiánya miatt sem akarna beleereszkedni s kéri a képviselőket fogjanak fontosabb tárgyhoz.

A szabályzat mellett maradás felkiáltással elfogadtatott.

Némelyek még a bizottmánynak kivánák kiadatni az inditványt, de a többség felkiálta: „ez sem szükséges", s igy az egész mellőztetett.

S most a verificatio jött.

Kubinyi Ferencz: Uraim! miután nem csak névsort készitünk, hanem verificalunk: most van ideje, hogy a ház megalapitsa tekintélyét, és a korteskedés ellen, mely a megyei nemességet demoralisálta, mint szabad képviselőkhez illik, föllépjünk erélyesen, és függetlenül kövessünk el mindent, hogy a métely az uj alkotmány sánczait túl ne lépje. Mert kérdem: erkölcsiség tisztelete nélkül lehet-e jövője a hazának? Mindazokra tehát, kik vesztegettek, bujtogattak, vagy más erkölcstelen eszközökhez nyultak, süttessék a becstelenség bélyege kérlelhetlenül és szigorun.

A harmadik osztály előadója olvasta az osztály véleményét Román Ferencz munkácsi képviselő megválasztatására nézve. Ez iránt ugyan külön panasz nem érkezett; de a jegyzőkönyvből kitünik, hogy sorkatonaság alkalmaztatott, s hogy a másik jelölt Hajdu Jerom, gör. n. e. pap lemondott ugyan, de maga és temploma védelmére fegyveres segitséget kért, mi meg is adatott.

Madarász L. nem kivánja figyelembe venni, mert indokolva nincs. Bartos és Csiki Sándor ezt mindenkorra elvül kivánák kimondatni.

Nyári Pál: A választás megsemmisitésének két alapja lehet; egyik: mi a jegyzőkönyvből kitünik, — másik: mi

petitio utján jut a ház tudomására. Azért kivánja felolvastatni a jegyzőkönyvet.

Az előadó olvassa. Minek végeztével Nyári igy szólt: Kifogásnélküli választás az, mely minden kellékeivel bir a törvénynek és szabadságnak. Itt a biztosság hiányzott. Igaz, hogy az egyik jelölt beadta még szavazás előtt lemondását, de miért? mert megtámadtatott s katonaságot kért. S az elnök, midőn a fegyveres erőt megadá, elismerte a megtámadtatást. Hallotta azt is, hogy a választási elnök körül volt véve a munkácsi értelmiség által; de ez a régi rendszer, midőn elég volt nehány jó torku embert az elnök háta mögé állitani. A távolabb állók tehát mitsem tudtak. Véleménye szerint e választás érvénytelen, mert választási szabadság nem volt.

Elnök: Kik az előbb szóló véleményén vannak, álljanak fel.

Bónis Sándor: Miután a kérdéses panasz nincs indokolva, a választást addig, mig indokolt petitió adatnék be, verificaljuk. Az ideiglenes szabályok is azt mondják, hogy bizonyos ideig lehet a választás ellen petitiot nyujtani. Erre physicai időt is szükség engedni. S itt véleményem szerint meg kell tartani azt is, hogy a félrevetett petitiok költségét azok viseljék, kik azt hasztalanul okozták.

Sokan szavazást sürgettek, — némelyek vizsgálatot, mások a kérdést tisztán akarták föltétetni.

Deák következőleg állitá azt fel:

Első: érvénytelen-e a választás?

Második: kell-e vizsgálatot rendelni?

Harmadik: verificalható-e a választás?

Elnök: Kik tehát az első kérdésben Nyári Pált pártolják, álljanak fel. (Nyári feláll. Felkiáltások halljuk a második kérdést.)

A második kérdésre, hogy t. i. kell-e vizsgálat, ismét felállás történvén, az elnök kijelenté, hogy a felállók számá-

ból itélve, a többség nem akar vizsgálatot. (Felkiáltás: menjünk tovább.)

Ugyanazon előadó olvassa az osztály véleményét Jakubik Antal Liptó-rózsahegyi kerület képviselője megválasztása iránt. Vélemény az, hogy ezen választás érvénytelen, mert véres összeütközés történt s Kaszaliczi Lajos pártjának teljes kirekesztésével ment végbe. A jegyzőkönyv felolvastatván: a ház e választást egyhangulag megsemmisité.

A negyedik osztály előadója néhány választást jelentett be, melyek ellen egyéb észrevétel nem fordult elő, mint az, hogy a szavazók névsor-jegyzéke mellékelve nincs. A ház megnyugodott e választásokban. Hasonlót tőn Niczki Sándor soproni kerületi képviselőre nézve, miután egyéb észrevétel nem volt, mint hogy a választási elnök s helyettese a hely szinén meg nem jelenvén, a választók magok neveztek elnököt.

Másként történt Bozsinka krassókerületi képviselőre nézve a dolog. Itt ugyanis kitünt, hogy a bányászoktól óvásuk daczára a szavazat megtagadtatott, minek következtében belügyministeri rendelet is küldetett hozzájok. De másfelől a kérdésben forgó képviselőnek még csak képessége sincs kimutatva, mi azon okból hozatott kétségbe, mivel mint választó sehol beirva nincs.

Az elnök jelenté, hogy a ministeriumtól e választás ellen épen most érkezett hozzá egy petitio. (Felkiáltások: már ennyi is elég.)

Nyári: Miután a ház a jegyzőkönyvet is elégnek találja a megsemmisitésre: kivánja kimondatni a végzést. S az elnök kimondá a megsemmisitést.

Vlad Alajos képviselő panaszt emelt a belügyminister eljárása ellen, miszerint a bányászokat, kérelmök következtében, szavazattal ruházta fel. A törvényt magyarázni, ugymond, nem szabad. Kéri, ne vegyék figyelembe a bányászokat. A kétségbevont választhatási jogra nézve kéri

elvárni, mig a belügyministeri bureauból kivétetik azon okirat, melyben Bozsinka a boksányi kerületben választóul van beirva.

Egy képviselő. A belügyminister intézkedését helyesnek találja, mivel a bányavárosok rendezett tanácscsal birnak, ellenben egy másik azt állitá : hogy a bányászok nem rendezett tanács, hanem a bányatisztek hatósága alatt állnak (kiáltás : már ki van mondva a végzés.)

Vojnics Lukács választását az osztály érvénytelennek véleményezi, mert még csak 22 éves.

Spelletits B. jelenti, hogy a kérdéses egyén korengedélyt nyert. Kérdi : nem elég-e ez? (Többség: nem, — kiáltás : szavazzunk). A ház felkiáltás által megsemmisité e választást.

Sámi László zilahi képviselő választása ellen ugyan nincs egyenes kifogása az osztálynak ; azonban megjegyzi, hogy az 1848. 5-ik t. czikk 5-ik §-ának 98-ik pontja szerint Krasznamegye Zilahvárossal, mint egyik választókerületi főhelylyel együtt küld 2 követet; mégis Zilah megválasztotta képviselőjét s Kraszna is külön kettőt. Ezt az osztály nem tárgyalhatta azért, mivel a nevezett két képviselő verificatioja másik osztályához tartozik.

A hetedik osztály előadója jelenté, hogy a két követ iránt már sok vita volt. A ház pedig tárgyalás végett ezen harmadikat is oda utasitá.

. Pap János vásárhelyi képviselőre nézve megjegyzé ugyan az osztály hogy választása estve félbeszakasztatott, s hogy szavazás közben az 5 választmányi tag 3-ra olvadt le, mindazáltal, mivel a jegyzőkönyvnek mind az 5 alá van irva, a választást érvényesnek véleményezi. A forma hibája ellen csupán Kund V. szólalt fel, — a ház elfogadta az osztály véleményét.

A hatodik osztály előadója jelenté, hogy osztálya 30 választást verificált; 5-re nézve vannak észrevételei, nevezetesen :

Gólya Gergely (Zala, kanizsai ker.) ellen felhozatik, hogy a második választás határnapja kihirdetve nem volt. Az osztály nem találván a vádat bebizonyitottnak, a választást verificalandónak véli (helyes).

Kricsfalusy Lajos ellen azon panasz fordult elő, hogy a népet communisticus igéretekkel csábitgatá. A választmány e panaszt nem tartja hitelesnek, mivel csupán a vetélytárstól jő. A ház elfogadta az osztály véleményét s a választást megerősité.

Havas József breznóbányai képviselő választása hosszszas vitára adott alkalmat.

A jegyzőkönyvből kitünik, hogy az első választásnál összeütközés volt; a másodiknál Géczi Péter kormánybiztos katonaságot is alkalmazott, noha nem látszik, hogy ezt az elnök felszólitására tette volna. Ezenkivül kiviláglik, hogy cselédek kapattak rajta, kik gazdáik — és fiuk, kik atyjok helyett szavaztak.

Az osztály a tényeket nem látta bebizonyitva, azért a választást megállapitandónak vélte.

Ellenben az előadó Irányi Dániel jelenti, miként ő ellenkező véleményben van. Kivánja tehát a jegyzőkönyvet felolvasni. (Halljuk. — Tovább — már elfogadtuk.)

Irányi: Ha a jegyzőkönyvet nem akarják is hallani, de azt követelhetem, hogy a mit mondok, kihallgassák (zaj.)

Elnök: Olvassa ön a jegyzőkönyvet. (Olvastatik.)

Irányi: Én tehát a hetedik pontban ugy látom, hogy az érintett képességgel nem biró egyének szavaztak (hangok: csak akartak). Szavaztak mondom, mert épen ezen kapattak rajta. (Egy hang: ugy van, szavaztak.) Szinte tény az: hogy breznóbányai polgárok, bár magokat jelentették, még sem irattak össze. (Kiáltás: ez már elég).

Kubinyi és Balogh J. nyilvániták, hogy a választást érvénytelennek tartják (felkiáltás: igen! igen!)

Az elnök kimondá, hogy a ház érvénytelennek tartja a választást s ujat rendel.

Sokan szavazást kérnek (tovább).

Csiki S. ugy vélekedik, hogy ily módon nem lesz ember a házban, kit vissza ne lehessen küldeni.

Madarász L. a szószékről visszautasitja mindnyájok nevében az előbbi állitást, mert azt hiszi, hogy minden képviselő tiszteli a törvény szavait. Itt annyival inkább szigoruaknak kell lennünk, mivel hallottuk, hogy biztosi eljárás is vegyült a dologba; holott tudjuk, hogy Angliában a választás helyétől csak bizonyos távolságra tartózkodhatik fegyveres erő. — De ettől elvonva is érvénytelennek tartja.
Ivánka Zs. szinte.

Kazinczi G. ugy magyarázza Csiki mondatát, hogy ha ily aprólékos dolgok után indul el a ház: ugy épen az ellenfél ármánya buktathatja meg a legtöbb választást. Ne legyünk — ugymond — némelyek iránt tulszigoruak (hangok: nem áll). Hogy a tények nyomoztassanak, hozzájárul.

Bárczay A. Ha a választók nagy különbsége tünnék fel, engedékenyebb volna; de miután a szóbanforgó csupán 45 szókülönbséggel ütötte el vetélytársát, elég okot lát a megsemmisitésre.

Szunyogh Rudolf: Ha ily szigoruan vesszük: egy képviselő sem marad meg. Hiszen a törvény azt is mondja, hogy a követválasztások országgyülés előtt legalább két héttel megtartassanak. Elég volt-e ennek téve?

Bónis: Nagy különbség van a közt, ha az egész haza ugy véli, hogy valami meg nem történhetett, és a közt, ha olyan választ, kinek joga nincs.

Mihályi (Mármaros) vizsgálatot kér.

Molnár és Puki a végzésre hivatkoznak.

Madarász J. a zaj miatt szóhoz nem jut.

Elnök: A kik vizsgálatot kivánnak, álljanak fel, (teszik). Ugy látom, a többség kimondta, hogy nem törvényes a választás.

Zsitvai József esztergommegyei képviselőről akként

tesz az osztály jelentést: miszerint ez vádoltatik, mintha a robot és dézma visszaállitásának igéretével vadászta volna a szavazatokat; ezenkivül, hogy az ott birtokos pestmegyeieket a választmány szavazásból kizárta. Az osztály az első vádat nem találta igazoltnak, a második intézkedést pedig helyeselvén, a választást érvényesnek tartja.

Végre Glózer Ferencz sopronkerületi képviselő választását az osztály megsemmisittetni véleményezi azért: mivel a jegyzőkönyv mellett egy óvás, melyre hivatkozás van, csatolva nincs. — A jegyzőkönyv felolvasásából pedig kitünt, hogy felkiáltás utján a többséget kivenni nem lehetvén, szavazásra került a dolog; de az ingerültség miatt el kellett hagyni a törvényes módot és katonaságot alkalmazni.

Az elnök kimondá, hogy a ház elfogadja az osztály véleményét, s a választást megsemmisitvén, ujat rendel. — Ezzel az ülés eloszlott.

III-ik ülés a felsőházban

julius 8-án.

Az utósó ülés jegyzőkönyve felolvastatott. Közben az eltávozni kivánó tagoknak bejelentéséről szóló némi módositás iránt történtek felszólalások.

Ezután az elnök Beőthy Ödönnek már bejelentetett s most már ki is nyomatott köv. inditványát kivánja fölvétetni:

„A mult országgyülési törvények a felsőház régi alapját változatlanul hagyván, fenmaradt reánk nézve is a kötelesség, megjelenni, s oly minőségben, miként eddig alkotmányos szokás vala, részt venni a törvényhozás nagyfontosságu munkájában.

Midőn azonban jelenleg egybegyültünk: lehetetlen nem éreznünk, hogy azon lényeges átalakulás, mely képviseleti rendszerünkben történt, változást igényel a felsőház eddigi alakjában is.

Hazafiui tisztünknek tartjuk e meggyőződést magunk részéről kijelenteni s egyszersmind ezennel felhivni a ministeriumot, hogy a felsőház uj alaponi rendezése iránt, a kor igényeinek megfelelő javaslatot terjeszszen elő."

Géczi azt elfogadva, a ministeriumhoz felterjesztetni akarja. Teleki Samu azt adja hozzá, hogy a ministerium még ez országgyülés elé terjesszen javaslatot.

Gr. Pálffy nem pártolja, nem akarván a ministeriumot most terhelni. Ujházi pártolja. Gr. Andrássy Gy. is, ugy hogy a jövő gyülésen sikeresittessék.

Ifj. gr. Eszterházi Mihály azt is kimondatni kivánja, hogy a felsőház megtartatik, a külföld példájára.

Beőthy Ödön Eszterházy toldalékát nem ellenzi, hanem a ministerium erélyességére kivánja bizni az egész munkát korlátok nélkül, mit az nem fog késleltetni. Gr. Forgách pártolja őt.

Szemere Bertalan: Üdvözlöm a felsőházat azon téren, melyre föllépett; mert jele ez annak, hogy bir a felsőház a legnagyobb ismerettel, a mi az önismeret. Ismeri állását és szükségesnek látja, hogy reformáltassék. Reformálni a felsőházat pedig azonnal annyit tesz, mint megtartani; nem reformálni vagy későn reformálni annyi, mint elveszteni. (Helyeslés). Vannak politikai institutiók, melyek magokban véve sem jók, sem rosszak; hanem a körülmények teszik hasznosokká, vagy ártalmasokká. Én a felsőházat eszmében is olyannak tekintem, melynek fentartására annyi ok van, mint megszüntetésére. E dolgot a körülmények döntik el. Nem is akarok ez alkalommal annak vitatásába beereszkedni, hogy szükséges-e Magyarországon a felsőház fenállása vagy sem, mert ezt a teremben senki sem támadta meg. Mindnyájunknak véleménye e tekintetben csak az, hogy reformálni kell, mert oly alakban, mint van, meg nem állhat, minthogy rendeltetését be nem tölti. S magam is — nyiltan kimondom — azon meggyőződéssel vagyok, hogy Magyarországban vannak oly czélok, melyek elérését csak a felsőház segitheti elő (közfelkiáltás: helyes). Hozzáteszem még e következőket: szükséges mindenesetre, hogy a felsőház egészen más alapokra fektettessék, mint eddig volt; többé a törvényhozásbani részvétre ne adhasson jogot az önkény, ne a születés, ne a birtok, ne az adó, hanem hozzá kell járulni oly kelléknek, mely által biztosittassék az, hogy ki a felsőház munkálkodásaiban részt veszen, az személyes képesség-

gel, erkölcsi jellemmel is birjon. Csak igy érethetik el, hogy a felsőház ne legyen többé a nép akaratával örökös ellentétben, mint az eddig volt. Feltartóztathasson ugyan egyetmást, de ne ronthassa meg; igazithassa némelykor a törvényt, de a nélkül, hogy megsemmisithetné. Ez meggyőződésem a felsőházról; bővebb taglalatába beereszkedni nem kivánok, mert a kérdés elvbeni megvitatására senki nem bocsátkozott. — A mi a három módositást illeti, melyek a biharmegyei főispán inditványa ellen tétettek, azokat nem pártolhatom. Nem az elsőt miszerint mondatnék ki, hogy még ezen a hongyülésen történjék meg a reform. Én részemről nem óhajtom, hogy ezen módositás az inditványhoz tétessék, azért, mert meglehet, hogy ez a kormányt arra kötelezné, minek a jelen körülmények közt meg nem felelhet, és igy a mennyiben sokkal szabadabb tért nyit a kormánynak az eredeti inditvány, annyiban ezen módositást nem pártolom. De a másodikhoz sem járulhatok, hogy t. i. mondassék ki, mikép a legközelebbi országgyülésen történjék meg a reform és ennek folytában a felsőház uj alakban jelenjék meg. Ezt nem pártolhatom azért, mert szinte megkötés van benne, s mert nem bizonyos, ha valjon a dolgok nem fordulnak-e ugy, hogy — ha isten segit — a kormány nem lesz-e oly állapotban, hogy eziránt még ezen a hongyülésen intézkedhessék. De azt sem pártolhatom, a mit gr. Eszterházy Mihály inditványozott, hogy mondatnék ki, miként kivántatik a felsőháznak fentartása; nem pártolom pedig azért, minthogy az eredeti inditványban ben foglaltatik, hogy fentartása szükséges. Mindezeknek nyomán véleményem az, hogy a felsőházat reformálni kell, mert reformálni annyi, mint megmenteni, nem reformálni pedig annyi mint elveszteni. S e tekintetben a kormánynak legnagyobb sympathiájáról biztositom a tisztelt házat. De más részről szükségesnek találom kimondani azt, hogy ez inditvány ugy mint eredetileg volt, megmaradjon. Ne köteleztessék a ministerium sem a jövendőre, sem a multra, sem elvekre, sem

munkálataira nézve. — A hongyülés azért jött össze, hogy megmentse a hazát; a veszély dominál bennünket, ez dominálja érzéseinket, ez munkálatainkat. A kormány alig tudja, mit csináljon; reggeltől estig jönnek a stafétáк, törvényhozási munkálatokra idő nincs, (általános helyeslés). Ha azonban mégis történhetnék e tekintetben valami, ugy biztosak lehetnek a felsőház tagjai, hogy valamint egy részről feledve azon bünöket, melyek némely hatalmas magyar neveken nehezednek, ugy más részről megfontolva, hogy mi jövő vár reánk (most — ugy hiszem — átalános amnestiának van helye) részemről soha sem fogom felejteni, miként eddigelé a felsőházban a magyar nemzetiségnek régi oszlopai és magvai ültek s e tekintetben részemről közremunkálatomat ajánlom. (Helyeslés, átalános felkiáltás: elfogadjuk).

A bihari főispán inditványa e szerint elvben elfogadtatván, az elnök még az iránt tett kérdést; valjon a ház tagjainak a szerkezetre nézve nincs-e észrevételök? Mire minden oldalról: „Nincs, nincs!“ kiáltás lön a válasz.

Szilasy Pál (erdélyrészi királyi hivatalos) felhivja a ház figyelmét az erdélyi tagokra, kik közül igen sokan nem kaptak regalist.

Elnök: Itt csak a törvény határoz; kiknek a törvény jogot adott s regalist mégsem kaptak, természetesen a nélkül is megjelenhetnek.

Gr. Károlyi György: Minden efféle eset a verificationalis választmányt illeti.

Elnök: szinte nem látja e részben szükségesnek az intézkedést.

Ezzel az ülés eloszlott.

IV-ik ülés az alsóházban

julius 8-án.

Zsembery azon kérdést intézte a házhoz: valjon azok, kik verificatió alkalmával visszavettetnek, az uj választáson elválaszthatók-e?

Azokra nézve — ugymond — kik korhiány miatt vettettek vissza, tisztán áll, hogy mig a teljes kort el nem érik, meg nem választathatják magokat; — kiknek választása formahiba miatt semmisittetett meg, minthogy ennek nem ők okai: véleménye szerint az ilyenek ujra megválaszthatók. Csupán azokra nézve, kik ellen vesztegetés bizonyult be, inditványozza kimondatni, hogy az ilyenek ujra meg nem választathatnak. — A ház ezen inditványt mellőzvén, napirendre tért át.

A nyolczadik osztály előadója olvassa Borbély Lajos hevesmegyei Mezőtur-kerületi képviselő választására vonatkozó észrevételeket.

Feltünt az osztály előtt, hogy noha a választási jegyzőkönyv mind az öt választmányi tag által alá van irva; azonban kettő közülök az „általános többség“ kifejezés ellen óvást tevén, aláirását visszavonta. A szavazati jegyzőkönyv pedig nem levén csatolva, nem lehetett utánszámitani a Borbély-féle 427, Péczeli féle 400 és Békefi féle 5 szavazatot. Ennélfogva az osztály e jegyzőkönyvet nem látja minden kifogáson felülállónak.

A jegyzőkönyv felolvastatván: Borbély L. választása érvényesnek kimondatott.

Simonyi Ernő nyitra-privigye-kerületi képviselő választásában az osztály sértve látja a formákat. Ugyanis a junius 24-ki választásnál verekedés jövén közbe, Tarnóczy kir. biztos, katonai erő alkalmazása után, a választás folytatását 28-kára tüzte ki; holott törvény szerint a választást mind addig, mig egy választó jelentkezik, megszakadás nélkül folytatni kell. És igy ez esetben uj választásnak lett volna helye, de azt is nem másnak, hanem az elnöknek kell vala kitüzni.

Többhang: érvényes, — Tanárky G. ellene nyilatkozik.

Balogh J. védi a választást, mert mind a középponti,

mind a szavazatszedő választmány beleegyezett, valamint a folytatást is elfogadta mindkét rész.

Markhot J. az idő rövidségének tulajdonitja, hogy a választás folytatását nem ugyanazon központi bizottmány rendelte el, mely azt először kitüzte. Mert, ugymond, azon választmány 200 tagját köröztetés utján összegyüjteni a megyéből annyi lett volna, mint lehetlenné tenni országgyülés előtt a választást. Egyébiránt a kormánybiztos csak javaslatot tőn, mit a szavazatszedő választmánynak el- vagy el nem fogadni hatalmában állt. Hivatkozik Géczi P. kir. biztos hasonló eljárására. (Szavazzunk.)

Besze J. Két ok miatt tartom e választást érvénytelennek: 1-ör, mert kormány-biztos avatkozott belé, s lehetnek idők midőn kormányunkkal nem a mostani szerencsés helyzetben leszünk; 2-or, mivel a választás megszakasztatott. (Éljen.) Nyári P. hasonló okokból tagadá, hogy a háznak joga volna ily választást érvényesiteni.

Ellenben Irinyi J. elismeré ugyan, hogy a törvény folytonosnak kivánja a szavazást; de a törvény czélját csak abban találja, hogy a választás kényelem vagy más fogások miatt ne halogattassék. Azonban, midőn a választás külső ok miatt szakad félbe: csupa czifraságnak s pedanteriának tartaná azokat is ujra szavaztatni, kik már be vannak irva. — A kormánybiztos beavatkozása előtte is nyom valamit; de ő ezt csak javaslatnak veszi; annyival inkább, mert a jegyzőkönyvben sincs ez iránt észrevétel.

Az elnök felállásra szólitá előbb azokat, kik az érvényesség, azután, kik az érvénytelenség mellett vannak, s kimondá, hogy a többség a választást, mint érvénytelent, megsemmisiti.

A hetedik osztály egy botrányos választást hozott szőnyegre: Balogh Kornél győrmegyei öttevényi ker. követét.

A jegyzőkönyvből kitünik, hogy több választók, köztük szemtanuk is, azon panaszt terjeszték az elnök elé: mi-

szerint Király Lajos mérnök és több uriemberek, a választókat nemcsak itatják, hanem huszasokkal is csábitják Balogh K. részére. S midőn az elnök vizsgálatot akart rendelni, a bünösök már elillantak. (Indignatio). Az osztály magában a jegyzőkönyvben elég okot talált ily választást nem verificálni (helyes).

Nyáry P. jellemzőnek találá, hogy valaki ily megbizólevéllel a képviselők közé be mer lépni. — Dedinszky (Csanád) és egy más képviselő pedig, ily emberre nézve felakarák eleveniteni az ujra meg nem választhatás iránt tett inditványt. Mihez Kazinczy G. szivesen hozzájárulna — ugymond — ha most büntető törvénykönyv szerkesztéséről volna szó, hogy megfenyittessenek azok, kik a nép erkölcsiségét megmérgezik. Most azonban, midőn csak a formák megtartásáról van szó: a háznak e térre lépni nincs is joga (helyes.)

Elnök: E választás annyira érvénytelen, hogy ujat kell rendelni.

Következett a Krasznamegye és Zilahváros által választott 3 képviselő ügye; holott Kraszna Zilahvárossal együtt törvény szerint csak kettőt küldhetett volna.

A benyujtott iratok nyomán megjegyzi az osztály, miként Zilah Krasznamegyét törvény értelmében felszólitá, de ez nem engedvén, külön középponti bizottmányt nevezett. Igy lőn, hogy Szilágy-Somlyón, a megye eddigi főhelyén, Bagossi László, — Kraszna m. városban pedig, mely Zilahvároshoz lett volna csatolandó, Lázár János választatott el. Az első ellen emelt vádak nem igazoltatván, azokat az osztály figyelembe nem vette. A második képviselő választását ellenben nem tartja az osztály kifogásonfelülinek, már csak azért is, mivel az másnapra halasztatott. Sámi László zilahi képviselő választása ellen, egyenes kifogás nincs. Az elsőt és utósót tehát, mint egyes választásokat verificálná az osztály; a középsőt nem. De itt azon kérdést látja fölteendőnek; mindhármat megsemmisiti-e a ház?

Szunyogh Rudolf: Zilahvárosnak választását érvényesnek tekinti, mert a törvényt megtartotta, s mert különben is főkerületi hely. A krasznai választásokat pedig törvényteleneknek kivánja nyilvánitni. Hasonló véleményben volt még egy pár képviselő és gr. Teleky László is, a kerületbeli azon választókat, kiknek joguk lett volna Zilahvárossal szavazni, de nem szavaztak, ugy tekintvén, mint kik e politikai jogukról ez alkalommal lemondottak.

Egy képviselő azt jegyzé meg, miként Zilah városnak nem kellett volna megelégedni az eredménytelen felszólitással, hanem törvény értelmében a ministerium elé kelle vala terjeszteni az egész dolgot orvoslás végett. A három választás egyikét sem ismeri törvényesnek, mert ha azon ideális harmadik kerület a maga helyén szavaz: ki tudja, jöttek volna-e a mostani képviselők? Ezen kerületbeli szavazókat nem ugy tekinti, mintha joguktól önkényt elállottak volna, hanem ugy, hogy nem szavaztak, mert male fieri = non fieri.

Kazinczy G. Zilahvárost a törvényes téren látja, s azon képviselőnek, ki jelen ügyben figyelembe kivánta vétetni Krasznamegyének az unio iránt mutatott rokonszenvét, azt válaszolja, hogy ezt érdemül betudni nem lehet; mert az unio mindnyájunkra nézve az önfentartás végmenedéke volt. Itt a kérdés csak az: miként hajtatott a választás végre? Krasznának 43,000 lakosa van; pedig 30,000-re esik egy képviselő. S ha a Középszolnokban fekvő Zilah hozzácsatolásában sérelmet lát, noha most már nem megyék képviseltetnek, tulajdonitsa annak, miért nem volt a mult országgyülésen. Krasznának egyik követét sem véli megtartandónak.

Besze János pedig egyiket sem ismeri törvényesnek, miután hármat küldeni törvénytelenség. Miután azonban ez országgyülésnek oly fontos teendői vannak, mert katona és pénzről van szó, nem akarja, hogy legyen Magyarországban nép a képviseletből kizárva, azért mig a törvény

értelmében uj követek küldetnének, a mostaniaknak helyet és szavazatot adna (nem, nem).

Nyári P. Nem képzelem, miként történhetett e rendetlenség. Szeretném, ha a belügyminister jelenvolna, számotadandó arról: miként lehet engedetlen megye? S miért nem teszi az ilyet felelőssé? Krasznamegye a mult országgyülésre nem küldött követeket, — valjon nem fogás-e ez is, kibujni a mostani alól? Utasittatni kivánja a megyét, hogy a törvény rendelete szerint alakitsa választókerületeit, azután válaszszon képviselőket.

Molnár György nem akarja legyezgetni a megyéket, melyeknek a központi hatalom előtt meg kell hajolni, s nem enged azoknak törvény-magyarázást.

Több ismétlések után, melyek kivétel nélkül mind a három választás megsemmisitése mellett mondattak el, a zajt és szavazás után kiáltozást Deák Ferencz igazságügyi minister felállása változtatá csendre, ki is jelenté, hogy Nyáry interpellátiója következtében, a belügyminister a főrendi táblától el fog hivatni. Tessék — ugymond — bevárni. Nehány felszólalás után az elnök csakugyan kimondá, hogy e tárgy, a belügyminister megérkeztéig függőben marad.

Az osztály előadója olvassa: Halász Boldizsár pestmegyei dabasi ker. képviselő iránti jelentést, miszerint Halász Boldizsár ellen, több helység nevében egy petitió nyujtatott be, melyben mondatik: hogy a választók összeirása helységenként történvén, törvénytelenül történt; hogy sok cseléd iratott be; hogy Halász részére a nép lelkesitő szónoklatokkal buzdittatott; hogy Halász Boldizsár a nép terhei könnyitése és szabadsága apostolának hirdettetett; hogy Halász emberei vérontást is emlegettek s ez által az ellenfél megrémült; hogy egy választó egy kath. papot vizzel leöntvén, ez által a vallás megsértetett; hogy a nép egy része a rettegtetésektől és korteskedésektől megborzadván, a választás helyét elhagyta.

Szabadhegyi Antal veszprém-ugodi képviselő választása

ellen emelt vádak közt az osztály csupán a választás másnapra lett halasztását találta figyelemre méltónak. De mivel sem a jegyzőkönyvből, sem a petitióból nem tünik ki, hogy ezen elhalasztás iránt a választók valamely része ellenvetést tett volna; mivel a választók nagy száma miatt 9 órányi ideig folytonosan tartott a szavazás: a választást mind az osztály mind a ház igazoltnak nyilvánitja. Végre

Beskó Athanáz temes-lippai képviselő ellen a magyar- és német-ajku választók azon okból emeltek vádat, mivel a bottal s némely részben késsel ellátott románok által megtámadtatva, 118 ember megsértetett s a választást odahagyni kénytelen volt. De mivel a jegyzőkönyvből látszik, miként az elnök által helyben maradásra szóllittattak, s a rend fenmaradása iránt biztositattak; mivel 21 oláh helység a választást kivánta; s a helyszinén semminemü kicsapongás nem történt: a választást mind az osztály, mind a ház igazolta.

Ekkor elnök az ülést, hogy a hátralevő osztályok beadhassák jelentéseiket, délután $^{3}/_{4}$ óráig felfüggesztette.

Óra mulva az ülés folytattatván, a nyolczadik osztály előadója jelenti, miként Nagy Károly szabadszállási követ választása ellen egy petitio nyujtatott be, melyben Kunsz.-miklósról 176 választó panaszolja, hogy a) Petőfi Sándor követjelöltüket az ellenfél rágalmazta, hogy t. i. Petőfi lázitó, oroszkém, kinek agyonütését vagy felakasztását a ministerium csak örömmel hallaná; b) midőn szabadszálláson megjelent, a felbőszült tömeg ellene rohant; c) midőn a panaszttevő választók a választásra megjelentek, választásra nem bocsáttattak, hanem a helybeli fölfegyverzett választók által agyonütéssel fenyegettetvén, távozni kényszerittettek; d) a város-tanácsa kijelentette, hogy ha Petőfire szavaznak, lemondanak hivatalaikról; e) a főbiró parancsára nem a kezes (igás), hanem a szilaj ménes hajtatván be, e miatt sokan a választás helyére nem mehettek. Hozzá teszik, hogy ha sérelmök nem orvosoltatik, a nemzetőrségből kilépnek.

Nyáry: Ha e folyamodás tartalma igaz, akkor a vá-

lasztás nem történt a törvény által biztositott szabadság körében, azért a vizsgálatot szükséges elrendelni. Szeles L. Nagy Károly nevében jelenté, hogy ez maga is kivánja a vizsgálatot. Besze J. kérdi: ki fogja megrendelni a vizsgálatot? A ministerium? S ki viseli a költségeket? Elnök: A ház fog rendelni vizsgáló birót. Bónis megjegyezvén, hogy a költségeket az azt előidéző fél viseli, a vizsgálatot akkorra kivánja halasztatni, mikor a ház szabályai készen lesznek. Kazinczy G. szerint az erkölcsi individualitás az emberben valami oly szent, mely nem engedi, hogy bármi szenny, vagy folt 24 óráig is rajta száradjon. Ezért, ha a ház megrendeli a vizsgálatot, annak azonnal kell történnie. Egyébiránt compromissionalis biróságot inditványoz. Csiky szerint az, ha a ház a maga kebeléből nevez ki vizsgálókat, czélhoz nem vezet, mert később fordulhat elő több eset, és a sok kinevezés által a ház vizsgáló bizottmányokra osztja fel magát, — és az ily eljárás törvényeinkkel szellemével sem egyeztethető. Azért a vizsgálat-tételt a hatóságra bizná. — Madarász L. Azon állitás, miszerint a háznak kiküldése törvényeink szellemével össze nem fér, semmi nyomatékkal indokolva nincs. Itt a parlamentaris ház eszméjét kell követni. Az a kérdés: a ház magának tartja-e fen a vizsgálat jogát, vagy másra ruházza? Fentartatni kivánja a háznak azon jogot, hogy a maga köréből küldjön ki részrehajlatlan egyéneket.

Deák F. Ugy szólok a dologhoz, mint követ. Figyelmeztetem a házat, hogy talán ez az első eset, melyben vizsgálatot küldenek ki, de könnyen következéseket vonhat maga után; figyelmeztetem a házat, hogy a verificatio s annak folytában megrendelt vizsgálatok néha oly kérdéseket foglalhatnak magokban, melyek ministerialis kabineti kérdések. Azon tekintetből, mivel azok valaha oly fontosak lehetnek, ovakodni kell, hogy ezen hatalmat a ház kezeiből ki ne szalaszsza, nem csak azért, mert igen sokszor lehet a ministerium részes fél, a ház pedig soha sem. A ház fölötte

áll minden hatalomnak, az fél nem lehet, mert a ház többsége előtt minden félnek el kell enyészni. (Helyeslés). E jogot tehát a háznak kezei közül kiereszteni nem lehet. A ház itél a verificatio fölött s hogy ezt tehesse, adatok szükségesek. Hogyan szerzi meg azokat? Akkép, hogy megbiz valakit azok megszerzésére. Kit biz meg? Jurisdictiot? az igen sok esetben fél lehet. De ez csak politicai tekintet; én egy jogi tekintetet mutatok s állitom, hogy e háznak, mint olyannak, a végrehajtó hatalommal csak a ministerium vagy elnökség által lehet érintkezésbe jőni, ezt pedig miért tenné a ház, midőn a maga kebeléből küldhet ki. Ha a ház jurisdictioval akar rendelkezni, akkor nem azt kell mondani: kiküldetik, hanem a ministerium megbizatik, hogy igy és igy rendelkezzék. Azt hiszem nem lehet máskép, mint a háznak kell kiküldeni és pedig a maga tagjai közől, ha több eset lesz is. (Helyes). De éppen azért nem tartom szükségesnek, hogy hármat küldjünk, mert a küldöttség nem fog itélni, csak vizsgálni. Elég lesz tehát egyet küldeni. (Helyes).

Egy tag mellett szóltak: Trefort és Kazinczy G. ellenben Asztalos P. Bonis S. és Besze J. hármat sürgettek. Felállás utján az elnök 3 tag mellett mondá ki a többséget.

Hasonló vizsgálat rendeltetett Varga Sándor czeglédi képviselő választása tárgyában 412 folyamodó által ellene emelt panaszokra nézve. S most az előbbi hármasok is egy tag küldése mellett szavaztak. Sokan még az előbbit is egyre akarták visszavinni. Végre Deák F. dönté el a kérdést. — Lehetnek — ugymond — egyes esetek, midőn bizonyos kifejlett körülmények a határozat megváltoztatását javalják. De ezzel igen kényesen kell bánni, s csak fontos okok miatt. Szóló jobb szerette volna Szabadszállásra is csak egy tag küldetését, de ha azon elvet követi a ház, hogy önmagától fog egyet kettőt vagy hármat küldeni a mint akarja; semmi veszélyt sem lát benne, hogy Szabadszállásra három küldessék.

S szavazattöbbséggel ki lőnek küldve Szabadszállásra: Bónis Sámuel, Besze János és Asztalos Pál — Czeglédre pedig, mint utánok legtöbb szavazatot nyert képviselő, Patai József.

Zsennyei Pál, a helmeczi kerület képviselőjét, noha a felolvasott jegyzőkönyv némely figyelmet gerjesztő körülményeket közölt — a ház verificalta.

Kereszturi József megválasztása ellen folyamodvány nyujtatott be 1594 aláirással; de a jegyzőkönyvből is kitünvén, hogy ezen választásnak nem kevesebb mint 42 sebesült és 4 halott esett áldozatul, s hogy az elnök Kereszturi pártja által a választás folytatására erőszakoltatott: mind az osztály, mind a ház által megsemmisitettnek nyilvánittatott.

Herman Gáspár ujvidéki képviselő ellen azon észrevételt terjeszté elő az osztály, miként nevezett képviselő el van látva a szerb nemzetet legyező utasitásokkal s küldőit mindenről értesitni köteles. Némelyek érvénytelenitést sürgettek; Irinyi J. pedig egyenes feleletet kivánt a kérdésben forgó tagtól: Valjon kötelezve érzi-e magát a kapott utasitások által. Erre Herman kijelenti, hogy azok őt nem kötelezik.

Salamon György választatását a többség felállás által megsemmisitettnek nyilvánitá azért, mert a vérengzés miatt félbeszakadt választás 3-ad napra elhalasztatott s a Festetics-féle ellenpárt e napra meg nem jelenve óvást tett.

Jakovich József sárosmegyei képviselő választása ellen előadatott, hogy Ladomér nevü helység 33 választóiból személyesen csak 8 szavazott, 25 helyett pedig más. A ház ezt is érvénytelennek nyilvánitá s uj választást rendel.

Molnár Dénes nagyvásonyi ker. képviselője ellen 1376 aláirással benyujtott folyamodvány nyomán kitünvén, hogy az ő pártja fegyveres erővel támadta meg Kun József választóit s még a szavazási sátort is széttépték; noha katonaság által a csend helyreállittatott, az osztály vizsgálatot véleményez. Azonban a ház közakarattal kimondá az uj választást.

Vagyon Antal és Gozman János választása verificaltatott.

V-ik ülés az alsóházban.

julius 10-én.

Nyári Pál: Uraim! egy hete, hogy együtt ülünk. Ne feledjük, hogy mi népképviselők vagyunk. Nem vagyunk ugyan ellátva utasitással, de több ennél, hogy mi most maga az összes nép vagyunk. Ha puszta formalitásokkal vesztegetjük az időt: oly felelősséget vesztünk magunkra, melyet elviselni nem leszünk képesek. Összehivattunk, hogy a hon védelméről gondoskodjunk; s naponként érkeznek hozzánk aggodalmas hirek, segélyutáni szózatok. És mi tehetetlen vén gyermekek itt ülünk, a nélkül, hogy valamit tennénk. Inditványozza szóló, hogy miután a képviselőknek több mint fele verificalva van: alakuljon a ház. A többiek később is tárgyaltathatnak. De — mint értesülve van — lesznek bejelentve tárgyak, melyekről tán már holnap határozni késő lenne. (Helyes).

Elnök: Ezt különben is előterjesztettem volna; mert az alakulás ugyis csak 10-kig volt elhalasztva.

Patai József. Vannak tárgyak, melyeknél bünnek tartja formalitáshoz ragaszkodni. Bocsánatot kér, hogy ily tárgyban szólhasson; különben is nem szükséges határozat, hanem csak felvilágositást kér (halljuk). A rácz- illirmozgalmak már 4 hónap óta tartanak. Eleinte oly csekély töredék volt ez, hogy ha erélyesen följéptünk, megsemmisithettük volna az egész lázadást. De mi táblabiró-kényelemmel láttunk a dologhoz. Ez alatt a rabló csoport megerősödött s most pusztitást és öldöklést terjeszt ártatlan polgártársaink között. Képviselők! nézhetjük-e mi ezeket tovább is nyugodtan? — Eddig tán körülmények parancsolák a várakozást. De két hét óta, szóló tudomása szerint, már elég katonaság van ott; s mégis tegnap este jött értésére, hogy az első, kéthetes fegyvernyugvás után 10 napra ismét ujabb kötte-

tett (hangok: gyalázat). Meddig nézzük el még, hogy a rabló csoport falvainkat fölégeti; vagy azt várjuk, hogy kik segélyt hasztalan kiáltanak, megyéstől térjenek át az ellenséghez. Interpellálom tehát az illető ministert; igaz-e, hogy köttetett fegyvernyugvás, s ha igaz, s nem-e a miatt, hogy Hrabovszkynak nem engedelmeskednek. (Éljen, — alakuljunk).

A belügyminister megjelen a szószéken (halljuk, csend). Csak azért léptem szószékre — ugymond — hogy egypár szót szóljak. Mert következetlenséggel vádolnám magamat, ha az ideiglenes szabályokat meg nem tartva, addig, mig a ház alakulva lesz, vitába ereszkedném oly lényeges tárgy fölött, mi nem kevesebb, mint a kormány politikájának vizsgálat alá vétele, helyeslése, vagy megtámadása. — Azonban, mivel a kedélyeket megnyugtatni szereti, nyilvánitja: miként ez órában semmi ujabb fegyvernyugvás nincs kötve, legalább szólónak ilyenről nincs tudomása. (Éljen — alakuljunk).

Elnök kérdi a házat, hogy mielőtt az igazolt követek névsora felolvastatnék, nem akarja-e az állandó verificationalis választmány jelentését hallani. (Helyes). Irányi mint előadó jelenti, hogy noha a volt Erdély követei a régi közgyülési uton választattak, — minthogy ennek oka az ott fennálló viszonyokban van: az osztály ellene kifogást nem tesz. (Helyes).

Fábián Dániel kezdi-vásárhelyi képviselőt azonban az osztály csak azon esetben ismeri el, ha nyilvánitja, hogy az adott és adandó utasitást, miről megbizólevelében szó van, magára nézve nem kötelezőnek kijelenti. Az érdeklett képviselő ugy nyilatkozván, hogy az csak stilus, s ő valamint nem kapott, ugy nem fogadni, de nem is ismer kötelező utasitást: a ház felkiáltása által igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Gr. Haller Sándor már igazolt bihar-élesdi képviselő megbizólevelében nem emlittetnek ugyan azon körülmé-

nyek, melyek 24 helység utólagos folyamodványában megválasztatása ellen felhozatnak, — minők: vesztegetés, verekedés, egy ember agyonüttetése s a panaszló rész elvonulása; e panaszok igazolva sincsenek ugyan, — de minthogy a vádak fontosak: az osztály vizsgálat szükségét véleményezi. A ház későbbi felkiáltás nyomán, mint oláh nyelvben is jártas tagját, Mihályfi mármarosi képviselőt küldé ki.

Ellenben Szőke Károly aradmegyei igazolt képviselő választatása ellen beadott folyamodványt nem tartja figyelemreméltónak sem az osztály, sem a ház, hanem helyesnek tartja a középponti választmány azon rendelkezését, hogy az ugynevezett kertészeket, mint nem cselédeket, szavazásban részeltette.

Szidor Ferencz nyitramegyei, már igazolt képviselőre nézve a ház megrendelé az osztály-véleményezte vizsgálatot következő kérdésekben: a) Igaz-e, hogy a választás nem az összeirás szerint történt? b) Igaz-e, mi felőle mondatik, hogy magyarul nem tud? c) Végre: volt-e erő, mely a megtámadott résznek szavazás esetében biztositá vala a rendet? Vizsgálatra Kubicza Pál küldetett.

Ez alkalommal Patay József betegeskedése miatt magát a rábizott vizsgálat alól felmentetni kérvén: helyébe felkiáltással Ivánka Zsigmond küldetik.

Közben Kossuth és gróf Batthyány ministerek éljenekkel fogadtattak.

Ezekután Nyári P. emlékezteté a házat a kraszna-zilahi hármas követválasztás tárgyában tegnapelőtt a ministeriumhoz intézett interpellátiójára.

Szemere B.: Ebből értésemre esik, hogy a krasznai követek választásának érvényessége, vagy érvénytelensége feletti határozatát a ház felfüggesztette azon ideig, mig e tekintetben én is nyilatkoznám. Én ugyan azon meggyőződésben vagyok, miszerint e tekintetben nem fogok oly felvilágositást adhatni, jogi szempontból véve fel a dolgot, hogy egy törvényhatóság, melynek 2 követ küldhetésére

van joga, 3 követet küldhessen, mind a mellett azonban, miután a háznak tetszett eljárását nyilatkozatomtól felfüggeszteni, elmondom, mit tudok, mit tettem. — Krasznamegye sérelmesnek tartotta a mult törvényhozás azon rendelkezését, hogy némileg reá nézve kivétel történt volna, miszerint mig más hasonló nagyságu megyék 2 követet küldöttek, Kraszna Zilah városával 2 követ küldésére szorittatott s irt hozzám egy előterjesztést, mely igy hangzik: (felolvassa), mely előterjesztésre e következő rendeletet bocsátottam ki. (Felolvassa). — Ezen levelek tartalmából méltóztatik látni, hogy épen nem oly hangulata van a krasznamegyei levélnek, mintha a törvénynek engedelmeskedni vonakodott volna, hanem azon hibás suppositumon épült, mintha a ministériumnak hatalmában állana oly joggal ruházni fel a megyét, melylyel őt a törvényhozás fel nem ruházta, és melyet a ministerium nem pótolhatott ki.

Azt hittem tehát, hogy épen ezen oknál fogva Krasznamegye a törvényes utra tér át, annyival inkább, mert sem a megye által uj felterjesztés nem tétetett, sem a főispán, sem Zilah városa e tekintetben soha panaszt nem emelt. Mindezeknek nyomán azt vélem, hogy ugy, mint a dolog áll, miután később Krasznamegye csak junius 23-ról irt levelet, mely junius 30-án és igy a hongyülés megnyitása előtt csak 2 nappal érkezett, természetesen nem is avatkozhattam a követválasztás érvényességének megsemmisitésébe. Mert ez oly jog, mely a házhoz tartozik és melyet soha a ház nem engedhet meg, hogy ahhoz a ministerium nyuljon. (Köztetszés.) Egyébiránt véleményem az, hogy ámbár a formaságtól eltérő választások nagy bajt hoznak, mert érette olyanok is lakolnak, kik különben a törvényhez ragaszkodtak; ilyen például Zilah városa, mely Krasznamegyét a törvény megtartására, mint a jegyzőkönyvből olvasom, több izben felszólitotta; hanem mégis, miután Krasznamegyének Zilah városával nincs joga több követet küldeni, mint kettőt; s miután másrészről ezen 3 követet, habár a törvényes válasz-

tók választák is, de nem oly kerületezéssel, mint a melyet a törvény rendel: véleményem oda megy ki, hogy nemcsak azt nem tudjuk: valjon melyik követet kellene a 3 közül visszaküldeni, miután mindeniket törvényes választók, de nem a törvényes formák szerint választották; de azt sem tudjuk, hogy a kellő formák szerint valjon ugyanazon követek választattak volna-e meg? Mert egy részről Zilahváros véleménye megváltozhatott volna az által, ha a krasznai választókerület hozzácsatoltatik; másrészről a somlyói kerületnek véleménye megváltozhatott volna az által, hogy ha Kraszna mezővárosa hozzáadatott volna.

Véleményem mindezeknél fogva tisztán az, hogy ámbár azokra nézve, kik a törvényhez ragaszkodtak, abból baj és kellemetlenség következnék, ha ezen 3 választást érvényteleniteni kellene, mit annyival inkább sajnálok — szabad legyen ez állásomnál fogva megjegyezni — mivel Krasznamegyében a legujabb viszonyok s elemek közt arra időt engedni, hogy nyugton maradjanak, és csillapuljanak, szükségtelennek tartom. (Helyeslés).

Nyári Pál: A ministeri felvilágositásból s felolvasott irományokból kitetszik, hogy a belügyminister mindazt megtette, mit a törvény a választásokra nézve megtennie rendel; és igy a ministériumról minden felelősség el van háritva. De én tovább megyek. Véleményem szerint kell, hogy e ház különbözzék azon háztól, mely megszünt lenni s melyben senki felelős nem volt, nem a kormány, nem a kormányzottak. Most a kormány felelős, — kell, hogy a kormányzottak is azok legyenek. Most a ministerium megtette a magáét, a főispán pedig mulasztott: vonassék tehát feleletre a főispán. Ne feledjük, hogy Krasznamegye a törvény iránti engedetlenség miatt egy perczig sincs képviselve; holott oly fontos kérdések fordulhatnak elő, melyek a hazának tán egész jövőjét illetik. És mindez miért? mert azon táblabiró főispánnak nem tetszett engedelmeskedni, ki azt hitte, hogy az eddigi és mostani állapot közt egyéb különbség nincs, mint

az, hogy Apponyi helyett most Batthyány a fő s amazt cancellárnak, ezt ministernek hivják. Ideje tehát, hogy a felelősség eszméjét legutósó fokozatig keresztülvigyük (helyeslés). Miután tehát a ministeri rendelet ki volt bocsátva; de válasz junius 30-áig nem érkezett, s a minister a törvénytelen választást nem akadályozhatta: a főispánt kivánja feleletre vonatni.

Kovács Lajos: Gondoljuk meg, hogy a municipiumok még mindeddig fennállanak. A választásokat a központi választmány rendezi. Szóló nem tudja, miként lehet ily esetben feleletre vonni a főispánt.

Szunyogh Rudolf. A bizottmányt is feleletre kell vonni.

Nyári P. Törvény szerint a választókerületek megállapitására közgyülésnek kellett tartatni s a főispántól függ, hogy közgyülés tartassék s a törvény rendelete teljesitessék. — Az első stadium: vizsgálat, s ha többen lesznek mulasztók: mindnyájat feleletre kell vonni. Táblabirói fogásnak tartja szóló, mihelyt parancsról van szó, mindjárt azzal állani elő: „hja megvannak a municipiumok.“ Vizsgálatot kér rendelni (helyeslő hangok).

Kazinczi G. Nem egyezhetem meg mindenben az előttem szólókkal. Azon harcznak, mely nem régiben a municipiumok fölött vivatott, egyik sarkpontja épen azon kérdés körül forgott: valjon a főispán megyei hivatalnok-e, vagy kormány organuma? Én az akkori kormányt azért támadtam meg, mert különálló hatalmat akart alkotni azon hivatalból, mi nem egyéb, mint legfelső lánczszem. — A bizottmányt vonni felelősség alá, addig, mig collegiumok határoznak, ez oly valami, mire az elmélet fénypalástját lehet ugyan vonni, de ez a gyakorlat kezei között szétoszlik. — A törvényhozás megsemmisiti a választást, ennél most többet nem tehetünk (helyes, tovább).

Madarász L. Eltérő nézete van. Itt nem követi verificatióról, hanem végrehajtásról van szó. A végrehajtó ha-

talom pedig nem a kamarát illeti, hanem a felelős ministeriumot. A főispánt nem csupán lánczszemnek nézi, hanem a 848: 29-ik t. cz. értelmében hivatalos lánczszemnek. Akar a főispán akar a megye vonandó feleletre, az a ministerium kötelessége, mert a törvény végrehajtása országgyülés alatt épen ugy tiszte, mint azon kivül.

Deák Ferencz: Egy kérdéssel vagyok bátor válaszolni. Ha a törvényhatóságok vagy választókerületek nem tartják meg a törvény rendeletét, azt mondja Madarász barátunk, a ministeriumnak kötelessége a törvényt teljesittetni. Ohajtja-e, akarja-e a ház, hogy mikor valamely választás nem történt törvényesen, azt a ministerium semmisitse meg? (nem). A ki két követ helyett hármat választ, szinte ugy nem tartja meg a törvényt, mint a ki olyant választ, ki törvény szerint nem alkalmas, vagy nem is választ, vagy három helyett egyet választ. Ez egyformán nem teljesitette a törvényt. Épen constitutionális szempontból s véleményem szerint helyesen gondolta belügyminister ur, hogy a mint a választás megtörtént, annak megsemmisitése a házat illeti. Ne terjeszszük a ministerium hatalmát, mert egykor nyakunkra fordulhat. Egyébiránt, ha a ház parancsolja, fogunk mi példát hozni arra is, hogy a ministerium rendelkezett s a vármegye a rendelkezést közigazgatási tárgyban is némi megrovással utasitotta vissza. S talán eljő ezen törvényhozási cyclus alatt az idő, midőn a ministerium kényszeritve lesz a ház elébe törvényjavaslatot terjeszteni az iránt, miként rendelkezzék a ministerium a municipiumoknál, hogy azok autonomiája ne veszélyeztessék. Ha az idő engedné a büntető törvénykönyvet elővenni, ott van törvényjavaslat az iránt is, ha a tisztviselő szándékosan, vagy hanyagságból nem teljesiti, vagy megszegi a törvényt, mikép bünhödjék. Ha szükséges leend, magából a codexből ezen törvényjavaslatot kiemelve elő lehet venni. A jelen kérdésnél alig lehet egyebet tenni, mint a háznak meg kell semmisiteni, a mi törvénytelenül történt, a ministeriumnak pedig kötelessége

felügyelni, hogy a választás történjék törvényesen. Lehet eset, nem mondom hogy lesz, midőn az élet fogja kifejteni a hiányokat. Talán itt is kifogja fejteni. Ha Kraszna ismét vonakodik a megyét kerületekre felosztani, a jelen körülmények mellett minő eszközökhez fog nyulni a ministerium, hogy az megtörténjék? Másként nem, mint ha törvény vagy határozat hozatik, mely szerint oly esetben, midőn a megye vonakodik a kerületeket kijelölni, akkor annak kijelölése a ministerium hatalmában álljon. Mert ha a kerületek ki vannak jelölve, akkor minden ember, ki azon kerületbe tartozik, élhet jogával, s ha nem él, a választás törvényes lesz, mert tőle függött részt venni a választásban; de mig a kerület kijelelve nincs, addig egyes egyének vannak megfosztva azon jogtól, hogy választhassanak. Hogy tehát minden embernek választási joga biztositva legyen, akár akar vele élni akár nem, ilyen provisiót szükségesnek látok még ezen törvényhozási cyclus alatt. Erre elég lesz-e határozat, vagy törvény lesz szükséges, azt e ház itéletére bizom. De azzal végzem, hogy meggyőződésem az volt és most is az, s ha a ház máskép nem határoz, az is marad, hogy a ministeriumnak a választások megsemmisitésébe bocsátkozni nem szabad, sőt oly lépést sem szabad tenni, mely a megsemmisitést vonná maga után, hanem ha helytelen volt a választás, a ház határozzon fölötte.

Elnök: a kraszna-zilahi választást, mint törvényellenest érvénytelennek nyilvánitja.

A feleletrevonás kérdése felállás által döntetett el s a többség e tárgyat mellőzni kivánja.

Következett a ház rendes tisztviselőinek megválasztása.

Elnökké Pázmándy Dénes, alelnökké Pálfy János és Almássy Pál, jegyzőkké a délután folytatott ülésben Záborszky Alajos, Záko István, Ludvigh János, Irányi Dániel, Keller János és Kazinczy Gábor választattak el.

Korelnök felhivja a megválasztott tisztviselőket helyeik elfoglalására s azok üléseiket éljenzések közt foglalják el.

Elnök Pázmándy Dénes következőleg üdvözlé a házat: A szabályok értelmében legelőször is kinyilatkoztatom, hogy a ház alakulva van. Mi elnökké lett megválasztatásomat illeti, nehéz szavakat találnom, melyekkel a háznak köszönetet mondhassak. Nézetem szerint a nagy szavaknak s érzelmeknek ideje lejárt. Megfontolásnak, tetteknek, sőt elszántságnak kora következik. (Ugy van!) A pillanat, melyben kivivott szabadságunknak közepette élünk, komoly és nagyszerü. Hazánk több századokon keresztül a szabadság és önállásért folytonos harczot vivni volt kénytelen, s most midőn az önkény uralmának egész polgári szerkezetünkön által szövődött hatalma elmáladozott és e haza népei vallás- és nyelvkülönbség nélkül szabadokká lettek, a helyett, hogy a magyar korona alatti, fajra nézve különböző nemzetségek testvériesen ölelnék egymást s békében és nyugalomban éldelnék a szabadság gyümölcseit, egyszerre önkebelünkben támadt fel ellenünk a rosz akarat, irigyelve a nemzetnek jövőjét. Nem csak a kapcsolt országokat elszakitani, de hazánk százados határait által törni igyekszik. Ugy akarja a sors, hogy kiérdemelje e nemzet nagyságát. A szabadalmak és kiváltságok eltöröltettek, a népfelség kivivatott és ez polgárvérbe nem került. A magyarok Istene kiengesztelő alakban lebegett fölöttünk, hogy a megérdemlett nagyságnak biztositékai fenmaradjanak azon időre, melyben az összes népnek az absolutismus ellen kellene talán küzdeni. Ezredév előtt keletről jövén szép hazánkba a magyar, ezer csatát vivott honáért és győzött, midőn a haza az aristocratiának tulajdona volt, s most midőn nyugoti Europa természetes szövetségesünk lett, küzdeni és vívni fogunk ha kell, a támadó keleti és éjszaki barbarizmus ellen, és ha az aristocratia csatákat nyert, lehetetlen, hogy azokat elveszteni tudná az összes szabad nép. A harcz, mely reánk vár, nem nemzetiségek harcza, mert a hazának minden népei nyelvök használatában és nemzetiségökben szabadok, hanem a megtámadás az országban lakó összes népfajok szabadsága és

hazája önállása ellen van intézve. (Felkiáltások: igaz!) Országgyüléseink eddig az aristocratia képviselőiből állottak, és a törvényhozó hatalom oly intézkedéseket tudott tenni melyek az országot a maga épségében fentartották, s most önök uraim a nép ezrei által választattak, a Magyar- és testvériesen velünk egyesült Erdélyország összes népének szabadon választott követei ülnek itt, oly hatalom van uraim önök kezében, melylyel soha magyar országgyülés nem birt, önöknek intésére a nép milliói felkelnek és lehetetlen, hogy a hazát, melyet a nép mint tulajdont szorithat kebléhez, egy szabadon választott képviselőkből álló ilyen ház erélyes intézkedései által a maga épségében, és a népet szabadságában fen ne tarthassa. És ez az első feladata e háznak. Én kit önök bizalma e helyre felemelt, honnan bármi hivatalra térve csak leszállhatnék, minden erőmet oda forditandom, hogy a háznak tekintélye és méltósága fentartassék. Mint e ház egyes tagjának a napi kérdésekben véleményem van és lesz, mint e ház elnökének pártokon kivül és részrehajlatlanul kell állanom. Tekintsenek e ház oly igénytelen tagjának, kit e helyre a bizalom ültetett és kizárólag egyedül önöknek szives barátsága tarthat fenn. Most azt gondolom, hogy más parlamenteknek szokása szerint a ház érzelmeit nyilvánitom, ha a korelnöknek fáradozásaiért köszönetet szavazok. (Hosszas éljenzés). — Alelnökök is üdvözlék a házat.

Elnök: Van szerencsém kijelenteni a háznak, miszerint Kossuth minister ur bejelenté, hogy holnap inditványt teend a haza védelme iránt. Ennek következtében azt gondolom, hogy egyik tárgynak ezt lehetne kitüzni; s ha ezen tárgy befejeztetnék, lehetne a válaszfelirat iránt kitüzni a tanácskozást.

Nyáry Pál. Uraim! Magyarország még nem volt, hanem lesz! Ezt hallottuk mondani magyarhonnak első capacitásai által, és én is azt mondom. Most az, hogy lesz-e vagy nem lesz, kezeinkben van. A nemzet önöknek kezeibe tette le alapját a nemzet jövendő lételének, és önöktől fog

számot kérni, ha e nemzet annyi erő mellett is megsemmisül. Mi uraim! semmik voltunk eddig, és minket az 1848-iki europai forradalom azon helyezetbe tett, hogy csak tőlünk függ, nemzet, europai fontosságu nemzet lenni. De ez uraim, csak ugy eszközölhető, ha a nemzet mind azt az erkölcsi és anyagi erőt kifejti e pillanatban, a mely őt felfogja emelhetni a többi nemzetek közé. Historiai emlékek nem tesznek nemzetet, nemzeteket csak tanitja a historia, de a nemzetek jogait nem alapitja meg. Voltak és vannak Magyarországon igen sokan, kik álmodoztak a dicső Magyarországról, isteniték eldődinket és miután igen szép phrasisokat olvastak historicusainkban, azt hitték, hogy még azon dicső nemzet vagyunk most. És miután megbuktatá az europai forradalom a bureaucratiát, melynek gyalázatos körmei közt gyalázatosan tengődtünk, miután föllebbenté azon lepelt, mely előttünk gyalázatunkat fedezé, láthatók, hogy azon pillanatban voltunk, melyben magát egy népnek, nemzetnek mondani legnagyobb hazugság. Most midőn önerőnkre vagyunk hagyatva, be kell bizonyitanunk, hogy azon erőt, melylyel még birunk, feltudjuk használni önmagunk és az europai civilisatio számára. Magyarországon, sőt Europában a Magyar senki másra nem támaszkodhatik, mint önmagára. De miután a többi népekkel és nemzetekkel együtt élünk, miután a népeknek élete szinte complicalt, szükséges széttekintenünk Europába kire támaszkodhatunk és kire támaszkodjunk. És ezt nem kell hosszasan fejtegetnünk, mert első tekintettel beláthatja bárki, hogy a magyarnak, csak mint civilisált népnek van jövendője. És miután annyi áldozatot hozott, mint csak az idén is, melyeket még e törvényhozás által remélek befejeztetni, joggal követelhetjük, hogy szabad institutioju nép lévén, az europai népcsaládba befogadtassék. A kérdés csak az, mit kell tenni. Vélekedésem szerint a kérdés az, hogy anyagi tekintetben ki kell fejtenünk a lehető legnagyobb erőt, de az anyagi tekintetben kifejtendő erőnek nem szabad nagyobnak lenni, mint azon moralis erő, melyre egyedül alapithat-

juk jövendőnket. Ennél fogva mielőtt minister ur bejelentett javaslatára térne át a ház, kivánom a válaszfeliratot tárgyaltatni, pedig azért, mert benne kell nyilatkozni a nemzetnek, a válaszfeliratban, mely manifestum Europa és a magyar nemzet előtt; ebben kell nyilatkozni mind az anyagi erő kifejtésére, mind pedig az erkölcsi áldozatnak, ha áldozatnak lehet nevezni a kötelességet, hozatalára nézve. Én ennél fogva először inditványozom, hogy az adresse legyen az első, és pedig az egész ház által tárgyaltassék. (Felkiáltás: nem!)

Ebben igen sok van. Higyjék el önök, hogy még mi magyarok igen fiatalok vagyunk a politicai téren, mi még a polyából nem kerültünk ki egészen, mert tudjuk, hogy a ministeriumnak még most is hol kezét, hol lábát vagy nem tudom mijét pólyák környezik. Nekünk segédekül kell lennünk a gyermek-nemzet gyermek-ministeriumát kifejteni a pólyákból, nem mintha egyiptomi mumiaszalagok lennének ezen pólyák, hanem a bureaucratia maradványai. Nekünk ki kell fejtenünk azon pólyákból magunkat és kormányunkat, mi senki másra nem támaszkodhatunk, csak magunkra. Hogy magunkra támaszkodhassunk, szükséges ezen nagy fontosságu tárgyat a legnagyobb nyilvánossággal tárgyalnunk. Ha ezt nem tesszük és bizottmányra bizzuk a válaszfelirat elkészitését, ez előterjeszti véleményét és ez nem lesz mindegyikünk véleménye. S mi lesz ennek következése? a legnagyobb zavar akkor, midőn tisztázni kellett volna magunkat. Tudnék mondani példát a Guizotféle ministeriumról, mely alatt ugy voltak intézve a választások, hogy a kamara nem képviselte a népet s mi lett ennek következése? az, hogy azon nép a legnagyobb capitalisnak, az europai civilisatiónak, sőt az emberiségnek, vezérlője a franczia nép ezen mozgalmak következtében jelenleg sincs azon állapotban, hogy Europában kötelességét teljesithesse. Nem akarom mondani, hogy általunk nincs képviselve a nép, hanem kivánom, hogy oly férfiak legyenek köztünk kik szabadon nyilatkozzanak és abban találom a biztosité-

kot, hogy oly férfiak vannak a házban, kik az ellenkező véleménynek, kik a hatalom szavának és az auctoritások ellenében kimondják ellenvéleményöket. Akarom kényszeriteni önöket — mert ugy vagyok értesülve, hogy e háznak nagyobb része által már mintegy el van döntve az, hogy franczia modorban tárgyaltassék az ügy. Ezen modor nem illik reánk. Általában kimondom, hogy inkább az angol institutióknak vagyok barátja és pedig azért, mert az idegen forma, melyben mozognunk kell, most midőn semmi formák közt e térre léptünk, csak paralysalni fogja az erőket, melyek különben kifejlődnének a szábadban. Örüljünk, hogy a szabadságban, habár korlátlanság volt is ezen szabadság, nőttünk fel; ezen korlátlanságnak visszaéléseit könnyebb lesz most megnyirbálni, és meghagyni tisztán a szabadságot, mintha a szabadságot küszöböljük ki, mert ezt ujra szerezni nem lenne oly könnyü. Erre megy ki inditványom s kérem önöket nyilatkozzanak iránta. Fontolják meg önök, hogy nem csak Magyarországnak, de egész Europának szeme van rajtunk. Miután a közelebbi időben oly nemeslelküleg intézkedtünk a szabadság ügyében, megnyertük Europa simpathiáját és ez bizonyosan ügyel reánk, kivánja, hogy akként járjunk el e fontos pillanatban, hogy eljárásunk Europának és e nemzetnek becsületére váljék. Nem hogy különben is nem tenné e ház, de adjuk meg a legszélesebb tért mindenkinek, hogy véleményét nyilvánithassa azoknak ellenében kik gyanusithatnának bennünket. Tehát ujra kérem önöket, legyenek szivesek elfogadni inditványomat, mely abból áll, hogy először tárgyaljuk a válaszfeliratot, utána pedig a ministeri javaslatot; és abban először is biztositékul a magunk népének s testvéreinknek nyilatkoztassuk ki azt, hogy e fontos és az egész hazát veszélyeztető körülmények között elsőnek tartjuk azt, hogy magunk között a rend visszaállitassék, és a támadható háborut elmellőzzük.

Bernáth a haza védelmét, haza megmentését tartja legfőbb dolognak, azért pártolja a ministeri inditványt.

Ghiczy K.: Ki tudja mit fog a minister mondani. Okvetlenül meg kell hát a minister nyilatkozatát hallani s csak azután lehet szó arról: előlegesen tárgyaltassék-e vagy ne. Az angol modort illetőleg: mi az angol modor az adresse fölvételében? a ház tagjai közül initial valaki ceremoniálét, mi puszta viszhangja a trónbeszédnek. Közönséges viszonyok közt ez helyes, de most nem, midőn először nyilatkozik a nemzet Europa szine előtt ünnepélyesen. — Zákó J. nézete szerint a ministeriumnak, midőn a napirend ki van tüzve, lehet szólni mikor akar, s a ház tartozik kihallgatni; de midőn a ház napirendet akar kitüzni, azt akadályoztatni nem lehet. — A válaszfeliratot csak választmány készitse s a ház a kész dolgozatot vegye tanácskozás alá, — végre felszólitja a belügyministert, hogy mindazon iratokat és rendeleteket, melyek az aldunai, bácsmegyei s ujvidéki eljárást illetik, terjessze a ház elébe, mert inditványt szándékozik tenni a ház előtt, melyben a mozgalom iránti egész eljárást bonczkés alá veendi.

Madarász László Kérdi, a hon veszélye miből van tudva, ha nem a trónbeszédből? Első dolog a hon kül- és belbátorságának fentartása, de mielőtt a módokról szó tétetnék, tudni kell, mikép állunk. Első kérdés az, mi baja van a hazának? azután következik mikép orvosoltassék a baj? Ha találkozik olyan, ki mellőzni akarja azon kérdést mi baja van a hazának s azontul akar szárnyalni, mikép orvosoltassék a baj, könnyü lesz többséget teremteni, mely minden vitatás nélkül megfogja szavazni a pénzt és katonát. Kivánja szóló, hogy a haza veszélyének mibenléte, itt e házban tárgyaltassék. A trónbeszédet nem lehet csak ugy félretenni s oly figyelmet nem érdemlő semmiségnek tartani. Mert csak a fejedelem tudja a hon veszélye mibenlétét; a fejedelem előadja a trónbeszédben, mi baja van a hazának, s hogy kül- s belsőleg meg vagyunk támadva. A ház akaratától függ a trónbeszéd ignorálása, és a veszély tudása nélkül a segedelmet rögtön megszavazni; de szóló sohasem

ismeri el a parlament azon omnipotentiáját, hogy számadással ne tartozzék.

B. Eötvös J. Tisztán napirendi kérdésről szólunk; és épen ezért nem akarok hosszasan ereszkedni bizonyos dolgok czáfolatába, a melyek czáfolatára magamat egyébiránt felhíva érzem. De minthogy az előttem szóló igen érdemes tagnak mondani tetszett, hogy igen könnyü volna majoritást szerezni katonára s pénzre a nélkül, hogy ezek szüksége bebizonyittatnék, szükségesnek tartom nyilván s ünnepélyesen kijelenteni, miként én Magyarország képviselőit sokkal inkább tisztelem, semhogy ilyféle alkotmányellenes, és a szabadság elvét eláruló többség eszközlését, nem csak könynyü dolognak, de csak lehetségesnek is tartanám. (Közhelyeslés). De mondom, tisztán napirendi kérdésről szólunk, s azért nem tartom szükségesnek egyes kivételek czáfolatába ereszkedni; csak arra vagyok bátor az előttem szólt igen érdemes tagot emlékeztetni, hogy itt senkinek eszébe sem jutott a válaszfelirat tárgyalását elmellőzni s elmellőzni azt, hogy a ministerek feleletet adjanak eljárásuk iránt. — Ha valaki találkoznék a házban, ki elmellőzését kivánná; a ministerek volnának az elsők, kik ezt elleneznék. Mert uraim, a felelet-tehêr nemcsak kötelességünk, hanem jogunk is, és mi ezen joghoz ragaszkodunk. (Éljen!) Mi ezen jogban legnemesebb jutalmát látjuk fáradozásainknak. (Éljen!) Nem arról van tehát szó, hogy a ministerek a felelet-teher alól fölmentessenek, vagy hogy a trónbeszédre való felelet mellőztessék el; hanem csak arról, hogy a trónbeszéd foglalatának egy része, melyre nézve a pénzügyminister külön inditványt kiván tenni, mindenek előtt tárgyaltassék s tárgyaltassék az, mi az országot fenyegető veszélyt s ennek elhárítására szükséges eszközöket illeti. Erre nézve pedig nem hiszem, hogy az igen tisztelt ház tagjainak különböző véleményük lehetne; mert épen nem osztozom az előttem szóló érdemes tag azon nézetében, hogy az ország veszélyes állapotáról a nemzet képviselői csak a trónbeszéd által értesit-

tettek volna. En azt hiszem, hogy a nemzet képviselői, midőn összegyültek, ezen veszélyről már ugy meg voltak győződve, mint a ministerek. Talán nem volt épen oly tökéletes ismeretük, mindazáltal mindenesetre volt. És ha veszélyes állapotról van ismeretök: ugy ezen ismeretnek azon meggyőződés a következése, hogy a veszélyt el kell háritani, hogy az ország veszélyes állapotán segiteni kell. — Én tehát részemről szinte azon nézetben vagyok, hogy mindenek előtt, még mielőtt a trónbeszéd iránt teendő válaszfeliratba is beleereszkednénk, a pénzügyminister által czélbavett inditvány tüzessék ki napi rendre és vétessék fel. (Helyeslés).

Perczel M. Nyáry inditványát pártolja. Nyomós ok az, hogy a ministeriumnak még mindezideig nem sikerült Magyarország védelmi rendszerét az ausztriai védelmi rendszertől elválasztani s a katonaságot teljes hatalma alá rendelni. A magyar katonák most is az olasz szabadság ellen harczolnak és kivánatos-e a hadsereg szaporitása azért, hogy ezután is küntartassék. — Tanácsosnak tartja, hogy az adresse fölvétele alkalmával tárgyaltassanak ezen fontos dolgok, maga a segedelem és katona megajánlása pedig a válaszfelirati vita után vétessék tanácskozás alá.

Bezerédy, Ámbrus, Méhes, Bónis, Záborszky a haza védelmét fődolognak tartván, forma miatt a ministeri inditványt elhalasztani nem akarják.

Madarász J. Nézetem tökéletesen megegyez Perczel képviselő társam nézetével s én, noha a hont vészben látom, a honvésznek elháritására katonát és pénzt szivesen fogok ajánlani, de semmi áron nem ajánlom azt meg Europa felkelt szabadságának leküzdésére; semmi áron nem ajánlom meg azt belkezelésének olynemü képezésére, hogy a tábornokok s katonáink fölött rendelkezők kezeiben szabadságunk elveszszen. (Ki akarja azt?) Nem ajánlom meg semmi áron, — mert bizonyosan tudjuk, hogy a mult országgyülés óta nagy részben ármány kezelé az ország reá bizott képviseletét; nem ajánlom meg, mert tudjuk, hogy a 200,000

katona csak arra lesz megadva, hogy szünidő köttessék lázadókkal azoknak további megerősitésére.

Kossuth L. Uraim! egészségem állapotja nem engedte meg, hogy a részemről nem várt vitatásnak, kezdet óta tanuja lehessek, ezért bocsánatot kérek, ha csak röviden és bocsánatot, ha valami olyat mondanék, a mi talán nem egészen illenék a vitatások folyamába. Ugy értesültem, hogy arról van szó, miként én az elnököt megkerestem, kérne engedelmet a háztól, hogy én a holnapi nap inditványt tehessek azon ügyre nézve, mely ügy a ministeriumnak kötelességévé tette, a házat összehivni, rendkivülileg, rendkivüli körülmények közt; — és ugy értesültem, hogy ezen inditványom ellenében a válaszfelirat nyilt háználi vitatása tétetett inditványba. Nem tudom, ugy van-e? (Általános felkiáltás: ugy van). Én erre nézve szavazatot kivánok (Közhelyeslés.) Azt hallottam: volt egy követ, ki az országnak rendkivüli körülményei között hivatva érezte magát azt mondani, itt e házban a komoly vitatások első perczeiben, hogy a mult országgyülés óta nagy részben ármány kezelte az országnak reá bizott képviseletét. — Én a felelősségtől vissza nem ijedek sem isten sem ember előtt. Azt gondolom, hogy tartozom vele az országnak, tartozom vele a nemzet becsületének, hogy a holnapi napon, miután azon kérdésen, melyet én szóba hoztam — átestünk, azon követ urat szólitsam fel, bizonyitsa be állitását (zajos helyeslés), különben kinyilatkoztatom isten és ember előtt, hogy a ki e szót kimondotta és be nem bizonyitandja, azt én az ország belbékéje felháboritójának és jövendője koczkáztatójának s rágalmazónak fogom nyilatkoztatni. (Közfelkiáltás: ugy van, helyes). Uraim! nem oly időket élünk, hogy holmi aprólékos párttekintetek s pártszenvedélyek miatt a nemzetnek jövendőjét koczkáztatni engedhetnők; mig én e nemzetnek ministere leendek, fejemmel felelek minden lépésemért, de rágalmat nem türök. (Igaz, helyes, éljen!) Megvárom tehát holnap — mert uraim én a parlamentáris felelősséget nem ugy nézem s nem ugy

értem; ha rosszul értem, mondják meg nekem s én pirulva lépek le székemről, de ha nem — a mit istenre hiszek, hogy nem; akkor én a parlamentáris felelőséget, mondom, nem ugy értem, hogy a ministerek állása, kiknek kezeibe van adva a nemzet és király bizalmánál fogva a kormány — megtámadtassék akkép, hogy a megtámadás az ország békéjét compromittálhassa. A ki ily váddal könnyelmün föllép, az roppant felelősséggel játszik, s ha vádját nem tudja bizonyitani, dictátorságot affectál, — isten őrizzen bennünket a dictatorságtól. Én dictator lenni nem akarok; de valamint lenni nem akarok, ugy az ilyent türni nem akarom, türni nem fogom. (Közhelyeslés).

Uraim! ezen rövid egy pár szó a ház előtt tisztába tehette azt, hogy férfiakkal van dolga, férfiakkal kik fejöket adják oda a nemzet parancsára, ha a nemzetnek vétettek, — férfiakkal kik a felelőségtől vissza nem riadnak, de kik becsületökkel játszani nem engednek (közhelyeslés). Elvárom tehát azon szót s fogom reá kérni a nemzetnek itéletét. Egyébiránt a válaszfelirati vitatásokban sok vagy kevés fontosság fekszik, a szerint, a mint azt a nemzet neki tulajdonitani akarja. A franczia, talán mert hevesvérü, talán mert attól tart, hogy a hosszu ülések fáradalmai, ki fogják fárasztani lelkesülését, az országgyülés első perczeiben szokta, midőn még trónbeszédekkel volt dolga, összpontositani a főharczot s ezen alkalom volt a válaszfelirat, ez volt az eldöntő ütközet, mely egy egész évi parlamentaris táborzás fölött határozott. Az angol ellenben hidegebb vérü, de talán kitartóbb, egy ünnepélyes bóknak tekinti a válaszfeliratot, mintha mondaná: belépek a terembe s üdvözlöm barátomat s ellenségemet egyiránt, majd aztán munkához térek; — náluk egy 24 óra alatt vége szokott lenni a válaszfelirati vitatkozásnak. Meglehet hogy ez utóbbi gyakorlatibb, a menynyire szabad hivatkoznom a tapasztalásra, hogy e nemzet mely igy szokott eljárni, egy parányi szigetről, mely alig nagyobb mint Magyarország, a félvilágot nemcsak meghódi-

tani tudta, de a hóditást meg is tudta tartani. Meglehet, hogy a franczia jobban hozzánk illik, s hogy a franczia vérrokonabb velünk, — én abba nagy fontosságot nem helyeztetek, sőt még csak véleményt sem örömest mondok felőle azért, mert szerintem utolsó analysisében a dolog egyre megy ki, a parlamentaris harczban a ministerek megszámolásának meg kell történni, történjék bár ez specialis kérdésnél, vagy az egyes kérdéseket öszpontositó válaszfeliratban, mindegy, meg kell történni és kell hogy történjék, azt a ministeri felelősség terhe hozza magával, és épen azért nem is örömest mondok felőle véleményt, nehogy oda magyaráztassék, mintha a ministerium abban keresné az erőt, hogy ő defigálja a tért, melyen a harcz vele történik, mert a tér defigálása nagy előny, és én ez előnyt szivesen átadom akárkinek. Nincs reá szükségem.

Azért azt hiszem, azon kérdés, a melyet ha jól fogom fel, az én inditványomnak ellenébe tettek, hogy t. i. nyiltháznál akarják a válaszfelirat vitatását, az én inditványommal ellentétben nem áll. — Én csak elsőséget kivánok és szavazatot arra: akarja-e a nemzet, mielőtt a válaszfelirat fontosságának meghatározásába, — mielőtt magába a válaszfeliratba, — s mielőtt akármibe a mi isten és pokol közt van, — bebocsátkoznék, — akarja-e tőlem a nemzet hallani, hogy a haza veszélyben van s akar-e annak megfelelőleg intézkedni? (igen, igen!) Többet nem szólok, hanem mert az idő becses, mert perczek közben nemzetek sorsa fekszik mérlegen, én akarom látni: hogy áll a többség e tekintetben (a többség szavazatot sürget; néhány baloldaliak: megvagyunk támadva) Madarász József szót kér. — Kossuth visszatér a szószékre s szól: Uraim! legyenek azon szivességgel és igazsággal, hallgassák meg az érdemes követet szavazás előtt, de ha olyas valamit mondana, a mire felelnem kell, a törvény által adott azon jogomat, hogy reá felelhessek, fentartom.

Madarász J. Kinyilatkoztatja, hogy előadását a mi-

nisteriumnak semmi működésére nem értette. Én az ármányt világosan kimondtam s értettem arra, hogy vannak némelyek, kik a lázadókkal fegyverszünet kötés által a nemzet elleni erőt nevelni engedték.

Deák F. Madarász József követtársunk, csak a maga szavainak tulajdonithatja, ha félre értetett. Én a szavakat azért hallgattam nagy figyelemmel; mert először kötelességem figyelmezni, kivált a fontosabb tárgyaknál a fontosabb szavakra; de másodszor azért: mert beszéde menetéből azt kellett hinnem, és a ház tagjainak is, hogy egyenesen a kormányzatra vonatkozik (felkiáltások: ugy van.) Nem vala szokásom soha szavakon kapkodni, vagy azokat följegyezni; de azért mert tudtam, hogy kötelességem feleletet adni reá, tüstént följegyeztem azokat, azon pillanatban, midőn szóló szájából elperegtek. A szavak ezek valának: „A mult országgyülés óta ármány kezelte nagy részben az országnak reá bizott képviseletét.“ Ennek uraim egy betüje sem volt máskép mondva; hivatkozom azokra, kik ugy vigyáztak reá mint én, s kezeskednek érette ép érzékeim, s önök előtt ismert igazságszeretetem. Nincsen ember ki magyarul tud, ki e szavakat máskép érthette, mint a kormányra, és itt az van mondva: hogy az országgyülés óta ármány kezelte nagy részben az országnak reá bizott képviseletét. Uraim! ha az urak közül valaki pusztán, okadatolás nélkül azt fogja elmondani, hogy neki a ministerium iránt bizodalma nincsen, jogom sincs őt okadásra felhivni; ha valaki azt mondja, hogy a ministerium kifolyata az ügyetlenségnek, tactikátlanságnak, hogy szerencsétlen maradványa a régi táblabiró politicának, jogom sincs őtet feleletre kényszeritni (halljuk). De ha valaki a ministeriumról e ház előtt nyiltan azt állitja, hogy ármánynyal kezelte az ország képviseletét az országgyülés óta bár mi részben is, ez már bizonyitást kiván, és pedig nem csak azért, mert egyes ember becsülete van sértve, hanem azért is, mert ha ez igaz, a ministerium becsülettel, kötelességének teljesitésében, egy óráig sem járhat el, (az

olyannak fejét kell venni) mert nem csak alkalmatlan és ügyetlen, hanem áruló is, az ilyennek kezébe pedig a haza nem teheti a hatalmat. Ha magánkörben és társaságban lett volna e szó kimondva, lehet, hogy barátságosan figyelmeztetém vala a szólót, hogy nyelve talán mást mondott, mint a mit mondani akart, vagy a szavaknak nem azon értelmét érti, nem azon gondolatot rakta beléjök, melyet minden magyar embernek bennök keresni kell. Hanem a ház előtt nyilvánossággal, midőn a sajtó utján minden szó szét hordatik, mondott eme szavakra a ministerium nem hallgathat, mert különben ha elmellőzné azokat és a lapokban ez terjesztetik, minden ember azt fogja mondani: ime ez mondatott és nem mertek reá felelni. Uraim! hivják fel önök feleletre a ministereket, kérjék elő az adatokat, vizsgálják meg azokat, de a kárhoztató, becstelenitő szót kimondani senkinek, nem mondom nem illik, hanem azt mondom, nem szabad (Felkiáltások: ugy van, nem szabad!) Ezen joga a világon minden egyes embernek megvan, s megvan azon testületnek is, melyet a nemzet és fejedelem bizalmával megajándékozott s ezzel birni fog, mig a nemzet és fejedelem által el nem vétetik tőle. Egyeseknek megcsökkenhet bizalma, elmondhatják, miszerint nem akarják, hogy a testület igy álljon tovább is, hanem a vádat be kell bizonyitani, vagy pedig kimondani nem szabad. Ha pedig Madarász ur nyiltan a mellett marad, mit kimondott, hogy nem a kormányzatra értette azon szavakat, akkor azon szavaknak olyan értelembeni mondását visszavonta, és én tovább nem szólok. (Madarász Jósef közbeszól: becsületemre mondom nem ugy értettem. Felkiáltások: nyilatkozzék a szószékről). Egyébiránt nagyon szerettem volna és azt nem csak mint minister, hanem mint képviselő tag is szerettem volna, ha az előadásnak és magyarázatnak másik része is, miszerint akár a ministeriumnak, akár másoknak vétkül tulajdonittatik a bizonyos fegyvernyugvás a lázadokkal, nem pusztán oda vetve a ház elébe, hanem interpellálva tétetett volna,

mert lehet, hogy a ministerium felvilágositotta volna a dolgot a házat kielégitőleg; lehet hogy szóló nem lett volna megelégedve s azt mondotta volna, hogy az urak hibáztak, ha meggyőződése vala, hogy vétettek; hanem előre pusztán megrovólag ilyen dolgot odavetve előadni, a nélkül, hogy interpellatio tétetett volna, más tekintetbe jő, nem mondom hogy vétek, hanem hogy parlamentaris hiba. Méltóztassanak az irásokat előkérni a ministeriumtól, szivesen fogja a minister kötelességét teljesiteni s akkor aláveti magát a ház helyeslésének vagy helytelenitésének. Hivatkozom tehát minden emberre s Madarász urnak jobb érzésére, valjon ama szavakat ezen helyen ülvén szó nélkül hagyta volna-e? Nem lett volna szabád azokat szó nélkül hagyni, mert ki azt teszi, azon szavakat megérdemelné. (Felkiáltások: igazság! nyilatkozzék Madarász.)

Madarász J. ismételve nyilvánitja, hogy azon szavakat a kormányra átaljában nem értette. (Jól van, szavazzunk.)

Ezután az elnök szavazatra bocsátván a kérdést, Kossuth inditványa tetemes szótöbbséggel elfogadtatott. Nyáry még ezután, Torontálbol 6 község folyamodását mutatta elő, kiket a ráczok feldulással fenyegetvén, segitséget kérnek Pest vármegyétől. Nyáry ezt halaszthatlannak tartván, kivánná hogy a ház rögtön intézkedjék iránta. — Azon tekintetből azonban, hogy a ház a végrehajtó hatalom körébe nem avatkozhatik, a kormányhoz utasitatott.

VI-ik ülés az alsóházban

julius 11-én.

Megnyitatván az ülés Kossuth L. pénzügyminister hosszu éljenzések közt a szószékre lép.

Uraim! (felkiáltás: üljön le.) Majd engedelmet kérek, ha kifáradok. Midőn a szószékre lépek, hogy önöket felhivjam, mentsék meg a hazát, e percznek nagyszerüsége szoritva hat le keblemre. Ugy érzem magamat, mintha Isten kezembe

adta volna a tárogatót, mely felkiáltsa a halottakat, hogyha vétkesek vagy gyengék, örök halálba visszasülyedjenek; ha pedig van bennök életerő, örökéletre ébredjenek. Önöknek Uraim! Isten kezökbe adta a mai határozattal, melyet inditványomra hozandnak, határozni e nemzet élete, e nemzet halála felett. De épen mert e percz ily nagyszerü, feltettem magamban, nem folyamodni az ékesszólás fegyveréhez, mert lehetetlen nem hinnem, lehetetlen nem meggyőződve lennem, hogy bármiben különbözzenek is a vélemények e házban, a haza szent szeretete, a haza becsületének, a haza önállásának, a haza szabadságának oly érzete, hogy azért utolsó csepvérét is kész e ház feláldozni, mindnyájunkkal közös (éljen!). És a hol ezen érzés közös, ott a buzditásnak helye nincs, ott csak a hideg észnek kell az eszközök között választani. Uraim! a haza v e s z é l y b e n v a n! E szót elég volna tán száraz hidegen kimondanom, mert hiszen a szabadság napjának felviradtával lehullott a homály e nemzetről; és önök tudják, miként áll e hon; önök tudják, hogy az országban rendelkezésünkre álló sorkatonaságon kivül közel 12000 önkéntes honvéd állitatott ki, önök tudják, hogy a törvényhatóságok fel voltak szólitva a nemzetőrségi seregek mobilisatiójára, miként legyen erő, képes megvédni a hont s megtorlani a bünt oda len a széleken. És e felszólitás a nemzetben viszhangra talált. Ha a nemzet nem érezte volna, hogy veszélyben van, nem talált volna ily viszhangra. Ez maga köznemzeti nyilatkozata annak, hogy a veszélynek érzete közös. De én azért mégis ugy gondolom, hogy köteles vagyok önöknek uraim, nagyobbszerü vonásokban csak, és ezuttal — nem minden apró részleteiben, a haza állapotának némi rajzát előterjeszteni.

A mint a mult országgyülés eloszlott és az első felelős magyar ministerium hivatalába lépett üres pénztárral, fegyver nélkül, honvéderő nélkül: lehetetlen volt mély fájdalommal nem éreznie a nemzet állapotjának irtózatos elhanyagolását. Én egyike voltam azon számosoknak, kik éveken keresztül fi-

gyelmeztették a hatalmat és figyelmeztették a nemzetet: legyen igazságos a nép iránt, mert késő leszen. Talán még a hazafiuságnak közös érzete, és a közlelkesedés a késő szó átkának egész súlyát fejünkről elhárithatja; de annyi bizonyos, hogy elkésett a nemzet és a hatalom az igazságban; s ezen elkésés miatt azon percz, melyben először volt igazságos a nép iránt, bomlásnak inditott minden létező viszonyokat. Ily körülmények közt vettük át a kormányzatot, megtámadtatva árulás, pártütés, reactionális mozgalmak és mindazon szenvedélyek által, melyeknek tusáját átkos örökségül hagyta reánk Metternich politicája. Alig voltunk a kormányban, sőt még össze sem jöhettünk mindnyájan, már a leghitelesebb tudósitásokat vettük arról, hogy a panszláv izgatások a felvidéket nyilt lázadásba boritani szándékoznak nem csak, hanem a napot is kitüzték már, mikoron törjön ki az Selmeczen. — Nagyobbszerü vonásokban akarok csak rajzolni; azért itt megállapodom s csak annyit mondok, hogy a felföld nyugodtan van. De ezen nyugalom nem a biztosságnak nyugalma, tüz az, mely a hamu alatt lappang. — Az ország közepén maga a magyar faj között is, melynek életrevalósága amott a Drávavonalnál és az ókéri tábor táján oly szivemelő áldozatkészségben nyilatkozik, nehéz volt a népnek hosszas szolgaság után a szabadság eszméjével rögtön megbarátkozni és tájékozni magát annak első viszonyai között; mert nem hiányoztak bujtogatók, kik a népben aggodalmat költöttek, még azon, nem mondom adományok, hanem igazságok iránt is, melyeket a mult országgyülés neki megadott. Kilencz hét mult el azóta és az ország belseje nyugodt. A magyarfaj áldozatra kész, önkényt, nem kényszeritve viszi vérét életét oda, hova felszólitatik.

Ámde Horvátország nyilt pártütésben van. Sok évek folytak le azóta, uraim, mióta e házában nem egykét ember figyelmezteté a hatalmat, hogy midőn az illyr bujtogatásokat szitogatja, szitogatja, mondom, s nem csak elnézi, oly kigyót táplál keblében, mely az uralkodó háznak vesztét

fogja maga után következtethetni; és most azt gondolák azon urak ott lent, hogy mivel a lázas állapot, melyben Europa van, megingatta a rendnek minden oszlopát, már most büntetlenül nyilt pártütésben törhetnek ki. Én, ha e pártütésre a magyar valamely alapos okot szolgáltatott volna, e perczben is nem tekintve azt, hogy pártütés van, arra szólitanám fel önöket: legyenek Horvátország iránt igazságosak s nem fegyverrel, hanem az igazság szent szavával, csillapitsák le a lázadást. Igy levén lelkesitve, kötelesnek érzem magamat egy futó pillanatot vetni Horvátországnak Magyarország irányábani viszonyaira. Önök előtt tudva van uraim, hogy a nemzet még azon időben is, mikor különösen kegyelt kiváltságosoknak osztotta csak a maga jogait, Horvátországot minden jogokban részesitette, nem volt a nemzetnek Árpád korától egy joga sem, melyet, mióta Horvátország velünk kapcsolatban van, vele e nemzet meg nem osztott volna testvériesen (igaz!) és nem csak, de midőn megosztott vele minden jogot, adott neki még azonkivül ön maga terhére különös kiváltságokat. Azt látom a historiában, hogy nagy birodalmaknak egyes részei a közös jogból kitagadtatnak, látom, hogy Irland nem mindennel bir, a mivel Anglia, de hogy egy nemzet tömegének nagyobb része önmagát tagadja ki jogokból bizonyos kevesbségnek kedvéért, ezen nagylelküségre példát csak Magyarhon adott a horvátok irányában (igaz!) Tehát hol van a multban azon ok, minél fogva habár a pártütés leverésére fegyvert fogunk is, szivünkben érezni lennénk kénytelenek, hogy a pártütést mi provocáltuk? A multban erre ok nincs. Vagy talán a legközelebbi országgyülés, mely uj aerát nyitott e nemzet életében, tett változást a horvátoknak annyira kedvező régi viszonyokon? Azt mondom nem; a mely jogokat kivivtunk magunknak, kivivtuk azokat nekik is; a mely szabadság a népnek megadatott, Horvátország népének is megadatott; a mely kármentesitést az itteni nemességnek resolvált Magyarország, maga erszényének rovására resolválta Horvátor-

országnak is, mert a parányi ország nem birná saját kármentesitését elvállalni. — Nemzetiségi tekintetben nem jól felfogva bár s hibásan képzelve, de mégis aggodalmuk volt, s az országgyülés kimondotta, hogy a horvátoknak közéletökben saját nyelvökkel, saját szabályaik következtében is élni tökéletes joguk van; s ekként nemzetiségöket nyilt elismeréssel sanctionálta. Municipális jogaikat pedig nem csak nem csorbitotta, sőt nevelte, gyarapitotta. Van-e magasztosabb jog, mint a képviselők választásáról rendelkezni, kik hivatva legyenek törvényt szabni, szabadságot adni s megvédeni; és az országgyülés azt mondotta: Ti horvát barátaink magatok rendezzétek, mikép válaszszátok képviselőiteket. Ez által municipális állását és ezen municipális körben nemzeti önállását Horvátországnak a mult országgyülés ujabban consolidálta, tehát ha a multban nem volt ok, mely ezen pártütést menthetné, a mult országgyülés cselekvényei okot reá bizonyosan nem szolgáltattak. Avagy talán a ministerium? Mi egy lépést tevénk, a miért önöknek felelősek vagyunk; ha sikerült volna e lépéssel lecsillapitani a föllázadt kedélyeket, örömömre szolgált volna azt megemliteni, igy, azon elismeréssel emlitem azt, hogy a ministerium némi részben tulment a törvényen; hanem ment azért, mert lehetetlennek látta elnem fogadni a törvény természetes következményeit. Ha az országgyülés elismerte azt, hogy a horvátoknak beldolgaikat saját nyelvükön folytatniok joguk van, a ministerium a körülmények szerint hivatva érezte magát arra, hogy nemzetiségöknek ezen elismerését a kormánynyali érintkezésbe is bevegye, s azért elhatározá, hogy a velöki érintkezésben a diplomaticai magyar nyelv mellett egyszersmind az ő nyelvekeni forditást is használja. A horvátok a báni hatalomban igen nagy súlyt helyeznek. A mult országgyülés ezen báni hatalmat nem csak sértetlenül hagyá, hanem annak egyszersmind az ország összes kormányzatábai befolyását is biztositotta, midőn törvény által meghivta a bánt, hogy vegyen részt az ország közálladalmi tanácsában.

És a ministerium ennek következtében semmit sem tartott sürgetőbbnek, mint azon bánt, kit igazságnak és szabadságnak ostora alatt leszállott hatalom, lételének utolsó perczében átok gyanánt tolt nyakunkra, hogy megkisértse, valjon nem lehetne-e a kárhozatos reactio ördögét felidézni? A ministerium mégsem vonakodott első perczben is a bánt felszólitani, foglalja el székét István király helytartó álladalmi tanácsában, és a ministerekkel értekezzék arról, miképen lehetne Horvátországnak nyugalmát, csendét biztositani, mik Horvátország igazságos kivánatai, melyeknek teljesitésére, ha ez a ministerium hatalmában van, késznek nyilatkozott, ha pedig nincs, késznek nyilatkozott arra, hogy önök előtt inditványt tegyen és annak elfogadásához állását kösse. A bán meg nem jelent, makacsul visszautasitotta a felszólitást, s a törvény helyett pártütésre támaszkodott, melynek élére vetvén magát, most már a magyar koronától pronunciált elszakadás terén áll. Nem tagadom én, hogy Horvátországnak vannak részletes sérelmei, melyek még orvosolatlanok, de azokat nem a ministerium, nem a nemzet okozta; ezen sérelmek hagyomány gyanánt maradtak reánk a mult kormányról, a nemzet pedig azon sérelmeket magáévá tette minden időben és mindent elkövetett orvoslásokért, épen ugy mint saját sérelmei tárgyában, és ez bizonyosan egyike volt az okoknak, miért hogy Jellasichot, mint ő felsége által akkor kinevezve volt bánt, felszólitottuk, tegye magát érintkezésbe a ministeriummal, miszerint a sérelmek megszüntetésére rögtön intézkedhessünk, mert a ministerium nem csak felhatalmazva, de kötelesnek is érzi magát arra, hogy a törvényt, ha sértve van, a maga épségébe vissza helyezze; de a bán még csak annak lehetőségét is elvágta pártütése által, hogy a horvátoknak az 1845-iki tartományi gyülésből ő felségéhez fölterjesztett kivánataikra nézve a ministerium nyilatkozhatott volna. És mégis ezen viszonyok között is a ministerium semmit el nem mulasztott, mit Horvátország és a határszélek megnyugtatására czélszerünek

vélt. A határőrvidékek képviseleti joggal ruháztattak fel a mult országgyülés által, nyertek tehát egy oly jogot, melylyel nem birtak soha, mióta határőrvidék áll. A ministerium annak valósitására nézve megtette az intézkedéseket, melyek hatalmában állottak, de egyszermind keresve kereste az alkalmat, mit tehessen azon népségnek megnyugtatására, és b. Hrabovszky főhadiparancsnokot mint kir. biztost megbizta, és felhatalmazta arra, hogy a határőrvidékeknek a földtulajdonát adja meg, mint meg van adva a magyarföldön lakó volt urbéri jobbágyoknak; felhatalmazta arra, hogy a robotokat, melyek az álladalom irányában ott fenállottak, törölje el; felhatalmazta arra, hogy az iparnak, kereskedésnek, müvészetnek üzésére szabadságot adjon, melylyel eddig nem birtak; fölhatalmazta arra, hogy a szabad költözködést mindenkép könnyitse; felhatalmazta arra, hogy a szabad communitásoknak nevezett helyeken a rendezett tanácscsal biró községi rendszert polgári alapon s az elöljáróknak a nép általi szabad választása mellett hozza be; egyszersmind felhivta arra, hogy a nép maga, községenkint vagy kerületenkint válaszszon maga közül embereket, kik ide feljövén, tájékozzák a ministeriumot, tolmácsolják előtte a népnek ottani kivánságait, miszerint ha volna még valami, mit azon kivül számokra jogszerün adni lehet, azt a ministerium nyomban megadhassa. Pártütéssel, lázadással feleltek ezen elcsábitott szerencsétlen emberek, ugy hogy azon jótétemények valósitására sem lehetett alkalom, melyeket a ministerium hetek előtt megadni elhatározott.

Nemzetiségökről már szólottam. A hivatalviselést a mi illeti: a miniszterium mindjárt kezdetben számos egyéneket nevezett ki, minden pártkülönbség nélkül a kapcsolt országokból, sőt a horvát dolgok számára több ministeriumokban különös osztályokat is alakitott, melyek csak a köztünki kapocsnak erőszakos megszakitása miatt nincsenek betöltve. Többek közt egyike volt azon vidékek érzékeny sérelmeinek, hogy a tengermelléken, mely Horvátországot a Száváig

sóval ellátja, a siciliai sónak behozatala meg nem engedteték. Fiuménak ez régi sérelme volt. Mi megengedtük a siciliai sónak behozatalát, és annak árát tetemesen leszállitottuk. Szóval semmit egyáltalában el nem mulasztottunk, mit ottan a kedélyek megnyugtatására, koronánk épségének s a nemzet szabadságának és jogainak határáig tennünk lehetett. Mi tehát, uraim, a horvát pártütést sem a ministerium, sem a nemzet részéről legkevesebb ok által is provocáltnak el nem ismerjük. Ámde, ha egy nép kevesli a szabadságot melylyel bir s többnek kivivására fegyvert ragad, kétes játékot üz bár, mert a fegyvernek két éle van, — ezt legalább megfogni tudom; de mikor azt mondja valamely nép: nekem sok a te szabadságod, nekem nem kell a mit adtál, hanem megyek görbülni a régi absolutismus járma felé, ezt én megfogni nem tudom. Pedig a dolog körülbelől igy áll, mert ugynevezett petitiójukban, melyet a zágrábi conventiculumból ő felségéhez felküldöttek, egyenesen azt kérik, hogy elakarnak Magyarországtól szakadni, nem a végett, hogy önállók, és egészen elszakadt független nemzet legyenek, hanem hogy magokat az ausztriai ministeriumnak vessék alá! Ez uraim a hajdani Vendee szerepe, de melyet részünkről terrorismus nem provocált, s hol a fejedelem iránt affectált hűség leple alatt is csak reactionalis ármány lappang. Avvagy kérdem én, hűségnek jele-e, nem akarni tartozni a magyar koronához, mely mint symboluma ez ország népeinek, ő felségének és dynastiájának e perczben nem csak legerősebb támasza, de mondhatom egyedüli biztos támasza (helyeslés). Avvagy a hűség jele-e, nem akarni engedelmeskedni a magyar ministeriumnak, hanem akarni engedelmeskedni az ausztriai ministeriumnak, mely parancsait az Aula szeszélyeitől veszi, mely annyi erővel sem bir, hogy urát, császárját ősi várában megtudta volna védeni, hogy futni ne legyen kénytelen (helyes). Kérdem én, nem nagyobb hűség-e a magyar koronától függni, azon koronától, mely mint symboluma ezen országnak, azon perczben, midőn a

bécsi ministerium gyáva gyengesége miatt fejedelmünk ősi várát elhagyja, nem él vissza a perczczel arra, hogy elszakitsa a kapcsot, mely közte és az ősi várából kiüzött fejedelem közt fenáll, hanem egy szivvel lélekkel fölkérte a királyt, jőjjön közénk, támaszkodjék férfias hűségünkre, mi megvédjük őt a poklok ellen is (éljen). Vagy nagyobb hűség talán azon bécsi ministeriumtól akarni függni, mely ha volna, mert most nincs, és megkérdeztetnék, ki hát tulajdonkép urad, kitől veszed a parancsokat, Császárodtól-e? az Aulatól-e? a bécsi birodalmi országgyüléstől-e? vagy pedig a frankfurti Reichsverwesertől? e kérdésre nem tudna felelni; ki azt sem tudja, hogy a fejedelem alá lesz-e vetve a frankfurti gyülésnek, és be fog-e olvadni Ausztria a nagy Németországba, vagy pedig a kis Bécs fogja absorbealni a nagy Németországot. — És ők azt mondják, hogy ők a hűség érzeténél fogva rebellálnak V-dik Ferdinánd ellen (kaczaj). Azonban őszintén megvallom, miként én a szabadság érzetének a tömegekre nézve oly erős hatását hiszem, miszerint lehetetlen, hogy meg ne győződjem, miként maga azon affectált hűség is még affectátiójában sem egyéb puszta ürügynél, melylyel más czélok fedeztetnek. A vezérek részéről fedeztetik a reactionális mozgalom, más részről pedig kapcsolatban van ezen eszme az ausztriai birodalomnak szláv alaprai állitásával. — Azt mondják: Bécsbe fogunk követeket küldeni, csinálni fogunk a szláv elemnek többséget, Ausztria megszünik német birodalom lenni; majd a Cseheknél egyik, ide lent pedig más szláv birodalom emelkedik. Ez kétes játék, majd határoz felette alkalmasint Europa, mert ha mi nem birnánk vele, europai kérdéssé válik; de annyi bizonyos, hogy ezen combinatio, ha húz valamit maga után, az ausztriai háznak vesztét huzza maga után okvetlenül. — Erről nincs kétség. Elmondtam, uraim, önök előtt, mit tettünk a horvát nemzet irányában; a megnyugtatásra még egy lépés van, melyet emlitenem kell. Látjuk, mikint, ha István főhg nádor és kir. helyt. parancsol és a m. ministerium

rendelkezik, ezen parancsok és rendeletek ellenében a pártütők azt mondják, hogy ők a fejedelem nevében tagadják meg az engedelmességet; mi tehát kötelességünknek tartottuk megkérni a királyt, nyiltan, őszintén — hiszen nincs terrorismus alatt, mert Innsbruckban van hű tyroljai közt — adja tudtára a népeknek, mi hát az ő királyi akarata? ő felsége nyiltan, őszintén tudtára adta népeinek, a mit vallásosságától, a mit a törvény iránti tartozó kötelességétől várni lehetett. — S midőn ő felségének ezen parancsai hozzájok érkeztek, ismét azt mondották rá: Ez sem a király akarata, — a terroristicus magyar ministerium kényszeritette a királyt oly szóknak mondására, melyeket ő nem érzett. Ezt mind tapasztalva, azt gondolánk, hogy meg kell kisérteni ezen ürügynek elvágni minden alkalmát, azért kéréssel járultunk ő felségéhez, hogy miután Jellasich és párthivei nem csak a hajdan hatalomban volt, most pedig megbukott camarilla körében tartozóknak titkos szitogatásaira hivatkoznak, hanem még a dynastia némely tagjairól is azt mondják, mintha kedves volna előttük a pártütés, méltóztassék a dynastiának egyik tagját, kit nem gyanusithatnak, mint István főherczeget aláváló módon gyanusitották, hogy segitette megtörni a király hatalmát, Zágrábba küldeni, hogy mondja meg élő szóval a népeknek, miként rágalom az, mit a fejedelemről s dynastiájáról hiresztelnek, és hogy ő felségének az az akarata, melyet junius 10-én manifestumában proclamált, melyben Jellasichot minden hivatalától felfüggesztette, a horvátországi pártütést felségsértésnek nyilatkoztatta, és b. Hrabovszkyt megbizta arra, hogy törvényes intézkedéseit ellenökben, ha kell, fegyverrel is vigye keresztül. Ő felsége méltóztatott János főherczeget e tekintetben intermediatióra megbizni. János főherczeg, mint tudva van e ház előtt, időközben az ausztriai birodalomban császári képviselővé levén kinevezve, kijelenté, hogy a kiegyenlitésnek megkisértését szivesen elvállalja: de azt hogy Horvátországba menjen, ezen körülménynél fogva lehetetlennek nyi-

latkoztatta. Mi ő fenségének nem késtünk kijelenteni, miképen véleményünk szerint ő fensége sikeres eljárásának induló pontja épen az, hogy Horvátországban a dynastiának oly tagja, minő ő, élőszóval világositsa fel azt, miként a dynastia és a fejedelem koronája ellen intézett horvátországi mozgalmakat valóságos pártütésnek veszi. És kinyilatkoztattuk azt, miszerint kételkedünk, hogy a kiegyenlitési eljárásnak sikere lehessen, ha ezen kiindulási pont elmellőztetik; de kinyilatkoztattuk másodszor azt is, miképen mi Horvátországnak a magyar korona ellenében, oly állását, mintha önálló független hatalom önálló hatalommal alkudnék, el nem ismerjük. Mi Horvátország irányában minden méltányos és igazságos kivánatokra hajolni készek vagyunk, de Jellasichot nem tekinthetjük a magyar királylyal paritativus állásban; a magyar király megbocsáthat, de Jellasich szerepe az engedelmesség (helyes); azért kinyilatkoztattuk, miként mi a horvát viszonyok kiegyenlitésében azon uthoz ragaszkodunk, ha ő fensége méltóztatnék maga részéről is közbenjárni, miszerint Horvátországban törvényes tartományi gyülés tartatnék, hol a vélemények tökéletes szabadsággal nyilatkozhassanak; rendezzék el a követválasztást, küldjenek ide képviselőket, azok által terjeszszék elő kivánataikat, melyeket ha kivánságaik méltányosak és igazságosak lesznek, a magyar nemzet nem késend teljesitni, mi pedig azoknak teljesitéséhez állásunkat kötjük, és ha más oly kivánságai lesznek a törvényesen tartandó tartományi gyülésnek, melyeknek törvény, jog, igazság szerinti teljesitésére maga a kormány hatalommal bir, azokat terjeszszék fel a kormánynak, és a kormány irántok nyilatkozni fog. Ő fensége János főherczeg, a német birodalom főnökévé neveztetvén, talán épen tegnapelőtt, ha jól tudom a napot, Frankfurtba utazott; nehány nap mulva visszajön, és akkor megfogjuk látni, valjon az ezen alaponi kiegyenlitéshez remény lehet-e? De a horvátoknak azon vakmerő kivánságát, hogy ha kiegyenlitésről van szó, Magyarország részéről minden hadi

készületek szüntettessenek meg, indignato pectore vetettük vissza magunktól s kötelességünknek tartottuk kijelenteni, hogy jőjjön bár, a mi jőni akar, a magyar készülni fog, a kormány készül minden erejével s azért hivta össze az országgyülést, hogy annál nagyobb erővel készülhessen. Nem volna tanácsos, de önök sem fogják kivánni, hogy tábláját mutassam elő szám szerint azon erőnek, mely az erélyes és a haza hálájára érdemes Csányi országos biztos intézkedése alatt, a Dráva partjánál összehuzva van; annyit azonban mondhatok, miként az ott összevont erőnek tekintélyes voltát mutatja az, hogy a horvát lázadók, bár régóta sovárognak a szép magyarföld kenyerére, borára, e perczig Magyarországnak földét megtámadni nem merték, nem is merhették a nélkül, hogy vissza ne verettek volna, mind a mellett, hogy multbóli szerkezetöknél fogva fegyveresen készen voltak, nekünk pedig mindent teremtenünk kellett.

A másik dolog ott lent a szerb-lázadás. A mi ennek okait illeti: itt a kutatáshan még a dialectica is megakad. Horvátország bár koronánkhoz kapcsolt ország, mely a kapcsolatot fölségsértés nélkül meg nem támadhatja, de ország mégis. Ellenben a ki Magyarország területén külön országot akar alkotni, az oly lázitó, oly pártütő, kinek a statárium kötelével kell csak felelni. (Helyeslés.) Hanem uraim! a polgárvér ontása még a bünösök irányában is nagy dolog; azért a kormány tekintetbe vevén azt, hogy ily izgalmas és lázas korban, mint a melyben most vagyunk, az elcsábitott tömegeket, a polgárháboru iszonyaiba boritni nehány nagyravágyó bünösnek vétkei miatt oly cselekvés, melyet, ha a hazáról elháríthatunk, megérdemeltük istennek s az embereknek is helyeslését; e tekintetben sem akartunk, semmit kisértetlenül hagyni. Azért a mi kivánságok itt fenforoghattak, ezen kivánságok teljesitésére intézkedtünk. De hiszen, az ország integritásának sérelme nélkül más kivánság fen sem foroghatott, mint az, hogy azon vallásuak számára, kikhez a szerbek Magyarországon tartoznak, hivjuk össze

azon congressust, melyet a mult kormány sok esztendőn keresztül össze nem hivott. E részben megtörtént a rendelkezés, de Rajacsics érsek jónak látta Karloviczon népgyülést tartani, azt a szerb nemzet gyülésének proclamálni. Es itt a szomszéd Szerbiából betolakodott rablócsoportok által a gyülevész tömegek néhány ezerre szaporodva, magoknak nemzeti állást arrogáltak, a Bánátot, Bácskát, Szerémet, Baranyát sajátjoknak declarálták s patriárkát s vajdát választottak. Mi a bonyolódások első jeleire királyi biztosokat küldöttünk ki. A szerémi vidékre b. Hrabovszkyt, péterváradi főparancsnokot, kit épen ezen állásánál fogva e czélra legalkalmasabbnak kellett itélnünk, mert parancsnoka azon határőrvidéki ezredeknek, melyeknek felbujtogatására leginkább remél támaszkodhatni a pártütés. A dunáninneni vidékre kiküldöttük a temesi grófot s főispánt, Csernovics Pétert, egyrészt azért, mert személyisége s érzései iránt a mult idők nyomán bizalommal viseltetünk, s más részről azért, mert unokája azon Csernovics Arsennek, kinek nevéhez a szerbek között pietás csatlakozik. A bánáti vidéken pedig biztosul Vukovits Sabbás temesi alispán működik. Mig ezeknek működése tartana, mi iparkodtunk seregeinket egybegyüjteni; de seregeket, biztos seregeket Magyarországon a mostani körülmények közt hirtelen össze teremteni nem könnyü dolog. Azért ugy gondolom, hogy az országra nézve nagy nyereségnek tekinthető már az is, hogy ezen pártütő lázadást is fölfelé terjedésében megállitottuk, s le a szélekre szoritottuk, megóván az országot az elboritástól addig, mig elég erőnk gyült össze, mint a sas reájok ütni, s a rabló csapatokat semmivé tenni.

Azon időközben, mig a seregek összevonulnának, Csernovics Péter kir. biztos jónak látta a békéltetés eszközeit megkisérteni s érintkezésbe bocsátkozván a pártütés főnökeivel, oly egyezkedést kötött, mely a hirlapokból önök előtt tudva van, és melynek tartalma az: hogy tiz napi fegyvernyugvás adatik, miszerint azon idő alatt a pártütés vezérei

szétoszlatván seregeiket a törvény iránti engedelmességre, mind magok visszatérjenek, mind az elcsábitott szerencsétlen népet visszatéritsék. Ezen fegyvernyugvás kötésének ideje julius 4-én járt le s ezen kötést a kir. biztos önfelelőségére tette, különös meghatalmazással erre nem volt felruházva, de ki volt küldve kir. biztosul oly átalános felhatalmazással, hogy a megzavart csendet minden szükséges eszközökkel állitsa helyre, s ő ugy vélte, hogy azon eszköz a csend helyreállitására alkalmas leszen. E lépés, azon lépések sorába tartozik, melyeknek helyeslése vagy kárhoztatása a sikerhez van kötve. Most e perczben tekintélyes erő van ott, egy ügyes, tapasztalt, bátor hadvezérnek parancsnoksága alatt. Az eljárási terv általa a helyszinén megállapitatott, közöltetett a hadügyminister urral, ki azt végkép megállapitotta. Hogy mikép fog és mikép kell egy tábornoknak a harcz mezején eljárni, ugy gondolom, az ily strategicus tervek nem a nyilvánosság elébe valók, (számosan, igaz) mert nem akarjuk, nem akarhatjuk visszaidézni azon kort, midőn a magyarországi török táborozás harczainak menetelét a bécsi Hofkriegsrath aluszékony pamlagon intézgette, minek következtében vagy megverettünk, vagy ha meg nem verettünk, csak azért nem verettünk, mert volt hadvezér, ki az ütközetről rendelkező parancsot bontatlanul zsebre tette és a törököt megverte. (Tetszés.)

Egyet akarok még mondani. Azon hir kezd tegnapelőtt óta rebegni, mintha ujabb fegyvernyugvás köttetett volna a lázadókkal. — Én és az egész ministerium erről átalában semmit sem tudunk. Nem lehet hinnünk, hogy ha ez való volna, róla tudósitva nem volnánk, de még sem mondhatom azt, hogy nincs, csak annyit mondhatok, hogy róla semmit sem tudunk, s utolsó leveleink is, melyek julius 6-ról szólnak, egyáltalában a fegyvernyugvásról még csak emlitést sem tesznek, s azt gyanitanunk sem engedik, sőt fegyvernyugvás helyett harcz és győzelem hirének nézünk minden órán elébe. Fáj az: hogy a pártütés szerte azon vidékeken

el lévén terjedve, imitt amott egyes speciális szerencsétlenség történik, mint ez történt Torontál megye szélén Sz. Mihály helységben. Erre csak annyit akarok megjegyezni, hogy ha egyszer egy vidék lázadásban van, én a lázadás elnyomására megbizott emberek részéről a legnagyobb hibának venném, ha minden helységnek szalma-födelét, minden embernek biztosságát külön-külön intézkedés tárgyává tévén, az által megoszlatnák az erőt, s az egész lázadásnak elnyomását bizonytalanná tennék. Minden lázadásnak megvan ezen szerencsétlensége. Az elveszett életet isten sem adja vissza, de a kárt kipótolja azoknak vagyona, kik azt okozták, hanem azért, mert itt ott egyes helyek felgyújtattak, nem lehet kivánni, hogy a tábor strategicus tervéből kimozduljon, s ide is oda is szétdarabolja a seregeket s háta mögött hagyván a római sánczokban árkolt ellenséget, mig lentebb egy falut véd, fent az ország belsejét a párttütés terjedésének nyissa ki. Én sajnálom, hogy ily szerencsétlenségek történtek, de azt nem lehet kivánni a ministeriumtól, hogy a sereget oszlassa fel s hogy minden falut külön őrizzen. (Helyeslés). Itt sem szólok arról, mennyi erőnk, mennyi katonánk van ott, hanem örömmel csak annyit mondhatok, hogy a haza védelmének készségében, reményemen s bizodalmamon túl feltudott a magyar lelkesülni. Néhány évek előtt borus érzettel óhajtottam; csak egy pontot adjon az isten, melyre támaszkodva mondhassam, hogy e nemzet fel tud lelkesülni, s én nem esem kétségbe jövendője felett. Most meghagyta Isten érnem a perczet, a Magyar fellelkesült s én nem esem kétségbe a nemzet jövője felett. (Zajos tetszés és taps.)

A harmadik uraim! azon viszonyok között, melyek a hazának védállapotba helyezésére intenek, az aldunai tartományok állapotja. A mint minden nemzettől a világon megkövetelem a magyar irányában, hogy beldolgaiba ne avatkozzék, ugy a magyar is kétségtelenül azon tartományok beldolgaiba avatkozni nem akar. Erről tehát nem is

szándékom szólani s csak annyit mondok, hogy a Pruth szélén egy hatalmas orosz sereg áll, mely fordulhat jobbra, fordulhat balra, lehet irányunkban barátságos, lehet ellenséges, de mivel lehet ez, lehet amaz, a nemzetnek készülni kell (ugy van). Eddig még nem lépett be Oláhországba, azonban a ministerium részéről az orosz követség interpelláltatván, azt felelte: hogy korántsem a török hatalom elleni barátságtalan indulatból inditotta oda seregeit, hanem saját tartományai nyugalmának ótalmára. Egyébiránt kinyilatkoztatja, hogy ha Oláh- és Moldvaországok kormánya által bejövetelre felszólitatnék, megfogja tenni azt, mert arra a drinápolyi békekötés által kötelezve van; de kinyilatkoztatja egyszersmind azt is, hogy a magyar nemzettel szomszédos jó egyetértésben kiván maradni, és Magyarország irányában semmi ellenséges lépést nem fog tenni mindaddig, mig a magyar nemzet kebelében valamely oly fegyveres csoportozásokat nem tapasztal, melyek ő ellene vannak intézve.

Ez arra vonatkozik, hogy a moldva- és oláhországi viszontagságok következtében némely odavaló egyének átmenekültek Erdélybe. Mi kötelességünknek tartottuk kijelenteni, miként a magyar nemzet vendégszerető készséggel tárja ki karjait minden üldözöttnek, minden menekvőnek; hanem azt nem fogja türni, hogy ezek visszaéljenek a vendégszeretettel az ország békéjének háboritására. (Tetszés, helyeslés.) Ez tehát a harmadik tényező. A negyedik a bosnyákországi szélek, hol a legujabb tudósitások szerint a bosnyákországi vezér 40—50,000-ből álló tábort gyüjtött össze a végett, hogy Szerbia nyugtalanságait figyelemmel kisérje, s legyen elég erős a porta érdekében akként fellépni a mint kötelessége. Történt, hogy a bosnyákországi rájframják nagyobb számmal fegyveresen költöztek át Horvátországba, adván okul azt, hogy a török hatalom által nyomattak és üldöztettek; tehát mint menekvők jöttek át. Nem lehet tagadni, hogy a török administratiónak régi természete szerint némi zsarolások s

elnyomások fordulnak elő, de annyit mondhatok, hogy a porta részéről a keresztény ráják irányában, valamely ujabb ellenséges lépés nem határoztatott, s igy azok átjövetelét annak kell tulajdonitani, miként csak ürügyül hozták fel állitólagos elnyomatásukat, csakhogy a zavarban s rablásban osztozhassanak. És e perczig nincs semmi okunk arról kételkedni, miként a bosnyákországi seraskiernek föllépése irántunk barátságos szint visel. — Végre, uraim, meg kell emliteni Ausztria irányábani viszonyainkat. (Halljuk! halljuk!)

Én igazságos kivánván lenni, természetesnek találom, hogy a bécsi falakban létező hatalomnak fáj Magyarország fölött nem rendelkezhetni többé. De azért, mert valamely fájdalom természetes, nem minden fájdalom jogszerü; és még kevesebbé következik, hogy valamely fájdalom iránti könyörületből egy nemzet a maga jogait megnyirbáltatni hajlandó legyen. (Nagy tetszés és éljenzés.) Igen is uraim! megvannak, kétségtelenül megvannak azon mozgalmak, hogy ha egyebet nem, tehát legalább a pénz- és hadügyi tárczát ismét a bécsi ministerium számára visszaszerezni sikerüljön. Mert hiszen a többi majd elkövetkezik. A kinek keze egy nemzet zsebében, s kinek kezében egy nemzet fegyvere van: az ezzel a nemzettel rendelkezik. (Igaz! igaz!) Világos összeköttetésben látszik lenni ezzel a horvát mozgalom is: mert Jellasich azt nyilatkoztatta, hogy neki nem kell szabadság, hanem csak az, hogy Magyarország had- és pénzügyi tárczája a bécsi ministeriumra bizassék. És a legutóbbi perczekben junius utósó napjaiban lehullott a nyilvános titkok fátyola. A bécsi ministerium jónak látta az ausztriai császár nevében megizenni a magyar király ministeriumának, hogy ha minden áron meg nem alkszik a horvátokkal, felfogja mondani ellenünkben a neutralitást. Mintha mondaná: hogy az ausztriai császár a magyar királynak, azaz maga magának hadat izent. (Kaczaj). Lehetnek önök, uraim, a ministerium iránt ilyen vagy olyan véleménynyel; hanem azt hiszem, hogy annyi

honfiui szives becsülésökre számithatunk, miszerint ne kelljen hosszasan mutogatnom, miként ezen fenyegetésre akként feleltünk, mint a nemzet becsülete megkivánta. (Tapsvihar, általános helyeslés s hosszasan tartó éljenzés). Hanem épen, midőn ezen jegyzék hozzánk s a mi feleletünk hozzájok utban volt: ismét jött egy másik, melynek tartalma az, hogy mily rettenetes ember az a magyar pénzügyminister, miszerint ő a pártütő Jellasichnak nem akar pénzt adni. — Mert természetes, hogy a mint Horvátország nyilt pártütésre lépett, azonnal a zágrábi hadi parancsnokságnak megszüntettem a pénzküldést; s valóban nem érdemelném meg, hogy szivjam a levegőt, hanem megérdemleném, hogy szembe köpjön a nemzet, ha ellenségének pénzt adtam volna. (Átalános tetszés és zajos helyeslés.) — Hanem a bécsi ministerium máskép vélekedett, ő szörnyü gondolatnak, s a monarchia felforgatásárai törekvésnek nézte, hogy azon pártütőnek, ki a magyar király koronáját akarja szétdarabolni, a magyar király pénzügyministere nem akar pénzt küldeni. Fogták tehát magokat s ők küldtek a kedves pártütőnek — mint irák — 100 ezer, de valósággal 150 ezer p. ftot. Ezen tett, uraim! nagyszerü boszankodásra, nemzeti haragra ébreszthetné e házat; de ne ébredjenek haragra, uraim! mert azon ministerium, mely ily politikában kereste tengődését, nincs többé! A bécsi Aula elfujta. (Nevetés és általános helyeslés). S én reménylem, hogy akarmily tagokból is álljon össze az uj ministerium, érezni fogja, hogy, ha csak az ausztriai császár iránt, ki egyszersmind magyar király is, a hüség ösvényéről nem akar lelépni, miszerint a pártütők részére álljon ura és császárja ellen, — ezen politicát Magyarország irányában nem követheti tovább a nélkül, hogy Magyarországot ne provocálja: a honunkbani pártütést gyámolitgató Ausztriának lábához dobni megszegett szövetségét s másokat keresni, hivebbeket. (Szünni nem akaró éljenzés és taps). Nincsen semmi okom, uraim! neheztelést legkevesbbé is érezni az ausztriai nemzet iránt, neki csak erőt és kalauzt

kivánok; mind a kettőnek még eddig hijával volt, a mit mondék az az ausztriai volt ministeriumot érdeklette, s reménylem, hogy e szó meg fog hallatni Bécsben is, s nem maradand nyom nélkül az uj ministerium politicájának választásában. Tehát az ausztriai viszonyok itt, amott az aldunai tartományok körülményei, a szerb lázadás, a horvátországi pártütés, a panslavisticus agitatorok s imitt-amott reactionális mozgalmacskák is, mikre nézve Pestmegyének érdemes alispánja s követe, ha speciálitásokra ereszkedni kellene, hivatalos adatokat terjeszthetne elő. Ezek együtt véve képezik a körülmények összegét, minélfogva mondanom kell, hogy e nemzet veszélyben van, vagyis inkább veszélyben lesz, ha a nemzet magát el nem határozza, hogy élni akar. (Tetszés). És e veszély között hol és kiben keressük az ország biztositékát? Külszövetségekben talán? Nem kicsinylem én a külszövetségek fontosságát, sőt azt vélem, hogy kötelességét mulasztaná a ministerium, ha e tekintetben is mindent nem tenne, a mit a nemzet biztositása megkiván. Hivatalba lépésünk első perczében, mindjárt a ministerium az angol hatalommal érintkezésbe bocsátkozott, őt felvilágositván arról, minek ellenkezőjét szerették sokan terjeszteni, mintha t. i. Magyarország valamely pártütés, vagy revolutio utján csikarta volna ki a fejedelemtől jogait és szabadságait; mondom, őt felvilágositottuk arról, hogy urunk királyunkkal tökéletesen egy téren állunk s felvilágositottuk azon érdekekre nézve, melyek köztünk és közte, ha lefelé tekintünk a Dunán — közösek. És az angol hatalom részéről erre oly választ nyerénk, a minőt azon nemzetnek liberális gondolkozásától, s egyszersmind a maga érdekeit józanul felfogni tudó politicájától várnunk lehetett. Azonban arról meglehetünk győződve, hogy az angol ott, és annyira s addig fog bennünket pártolni, mennyiben saját érdekével megegyezőnek találandja.

Második Francziaország (halljuk.) Én a franczia nemzet iránt az ó világban, a legnagyobb rokonszenvvel visel-

tetem, de nemzetem életét az ő ótalmazásától, vagy szövetségétől föltételezve látni nem akarom. Francziaország e perczben egy második 18-iki brumairt látott, Francziaország a dictaturának küszöbén áll, meglehet, hogy ebből a világ egy második Washingtont, de az is meglehet, hogy egy második Napoleont látand támadni, de annyi mindenesetre igaz, hogy tanulság nekünk Francziaország arra, mikép nem minden láz a szabadság érdekében történik, és hogy egy nemzet, midőn a szabadság kivivására törekedik, legkönnyebben jut a szolgaság jármába az által, ha tulhág a kellő korlátokon (zajos taps és tetszés). Szomoru esemény oly nemzet körében, mint a dicső franczia nemzet, hogy Páris utczáin polgárkéz által 12,000 polgárnak vére ontatik. Isten őrizzen saját keblünknek ily dulásától. — Egyébiránt akarmint alakuljanak is a francziaországi viszonyok, legyen azon férfiból, kit az isteni gondviselés most ezen nagy s dicső nemzetnek élére állitott, egy második Washington, ki el tudja magától vetni a koronát, vagy egy második Napoleon, ki a népek szabadságán emelje fel a véres dicsőség templomát, annyi bizonyos, hogy Francziaország messze van. Lengyelország is franczia sympathiára támaszkodott, — a sympathia megvolt, de Lengyelország nincs többé. (Tetszés.)

A harmadik a német birodalom. Uraim! nyiltan kimondom, miként én érzem annak természetes igazságát, hogy a magyar nemzet hivatva van a szabad német nemzettel, és a német nemzet hivatva van a szabad magyar nemzettel szoros barátságos viszonyban élni s együtt állani őrt a nyugoti civilisatio fölött. (Zajos tetszés.) Ezen szempontból fogtuk fel a dolgot, midőn teendőink elsői közé számitottuk, hogy a mint Németország saját egysége felé a frankfurti gyülés összehivása által lépést tett, azonnal két érdemes hazánkfiát, kik közül egyet (az elnökre mutatva) most a tisztelt ház ezen polczra emelt, — Frankfurtba küldöttünk, hol ők a magyar nemzet iránt tartozó, s e nemzet által meg is érdemelt tekintettel fogadtattak ugyan,

de minthogy épen a frankfurti gyülés az alakulás vajudásaiban volt, minthogy még nem jött ki a test a formából, melylyel resultátumra lehetett volna vinni az érintkezést, s ez csak a Reichsverweser megválasztása után alakulandó ministeriummal történhetik, egyik küldöttünk most is ott van, hogy azon perczben, melyben lesz kivel hivatalos érintkezésbe bocsátkozzék, szorosabb összefüzése iránt azon barátságnak, melyet köztünk és Németország közt fenállni ohajtunk, de ugy, hogy jogainkból, önállásunkból, nemzeti szabadságunkból senkinek barátságáért és senkinek fenyegetése miatt egy hajszálnyit se engedjünk. (Nagy taps és harsány helyeslés.)

Tehát, mert a veszély nagy, vagy is inkább nagygyá lehető veszély vonul össze hazánk láthatárán, annak elháritására önmagunkban kell az erőt keresnünk mindenek fölött. Élni csak azon nemzet fog, melyben magában van életerő, kit nem saját életereje, hanem csak másoknak gyámolitása tartogat, annak nincs jövendője. (Tetszés!)

Én uraim! ezennel egy nagyszerü határozatra hivom fel önöket (általános feszültség, harsány halljuk) felhivom önöket ezen határozatra: mondják ki önök azt, hogy azon rendkivüli körülményeket, melyeknél fogva a hongyülés rendkivülileg is egybe hivatott, méltó tekintetbe vevén a nemzet, el van határozva koronájának, szabadságának, önállásának védelmére a legnagyobb áldozatokat is meghozni, és hogy e tekintetben oly alkut, a mely a nemzetnek önállását, szabadságát legkevésbbé is sérthetné, senkitől semmi áron el nem fogad (erélyes közfelkiáltások: ugy van!) hanem minden méltányos kivánatokat akárki irányában is örökké teljesiteni kész. Hogy pedig ezen komoly határozatát válósitsa, miszerint becsületes békét eszközölhessen ha lehet, vagy győzelmes harczot vivhasson, ha kell, felhatalmazza a kormányt arra, hogy az ország disponibilis haderejét 200,000 főre emelhesse, s e végett első perczben 40,000 embert mindjárt kiállithasson, a többit pedig ugy

és a szerint, mint a haza ótalmának, a nemzet becsületének, szüksége kivánni fogja. (Hosszas köztetszés.—) 200,000 embernek kiállitása, fegyverreli ellátása, s évi tartása 42,000000 frtba, 40,000 emberé pedig 8—10,000000 frtba kerül. Én uraim! előfogom e háznak majd a következő napokban terjeszteni, midőn ez inditványom elfogadtatván, részletesen lesz tárgyalandó, financiális tervemet, most előre kijelentvén: mikép eszem ágában sincs a nemzettől kivánni, hogy 42,000000-nyi adót fizessen, hanem ugy gondolom, hogy annyi adót viseljen, a mennyit elbir, s ha ez a szükségelt költségeket nem fedezhetné: hitellel kell a hiányt pótolnunk. Előlegesen is örömömre válik kijelenteni, miként tervem, melyet előterjesztendek, oly adókulcsot foglal magában, melyet azon erdélyi adókulcscsal combinálván, mit Mária Terezia ezelőtt egy századdal megállapitott, ennél kevesebb, s ha elfogadtatik, s teszen a ház különös intézkedést, hogy a végrehajtás körében sikertelenül ne enyészszék el a nemzet képviselőinek áldozatkészsége; a nemzet meg fogja azt birni nagy terheltetés nélkül, s meg fogja menteni az országot. De a mennyiben a hadi erőnek kiállitására, mely a körülmények szerint szükséges leend, a kivetendett adók elegendők nem lennének: felhatalmazást kérek arra, hogy hitel nyittassék a kormány számára azon határig, melyet a képviselők kiszabandnak; s azon határig vagy kölcsön, vagy papirospénz kibocsátása, vagy más financialis munkálat által segitsen az ország szükségein. — Ezek inditványaim. (Helyeslés). Uraim! én azon véleményben vagyok, hogy a határozattól, melyet a ház inditványomra hozand, e nemzetnek jövendője függ, nem csak, hanem nagy részben függ azon módtól is, miszerint a ház ezen határozatot hozandja. (Ugy van, igaz!) És ez az egyik ok, uraim, miért nem akartam én e kérdést a válaszfelirat vitatkozásaiba meriteni. Azt hiszem, hogy midőn egy nemzet minden oldalról fenyegettetik, de magában minden fenyegetés visszaverésére akaratot s erőt érez, akkor a haza megmentésé-

nek kérdését semmi kérdéstől nem szabad felfüggeszteni. (Zaj, tetszés, s éljenzés.) Ma mi vagyunk e nemzet ministerei, holnap mások lehetnek — ez mindegy — a ministerium változhatik, de neked maradnod kell oh hazám! s a nemzetnek ezen ministeriummal vagy másikkal, meg kell a hazát mentenie; de hogy akár ez a ministerium, akár másik megmenthesse: a nemzetnek erőt kell teremtenie. Azért minden balmagyarázatok kikerülése végett egyenesen, ünnepélyesen kinyilatkoztatom, hogy midőn azt kérem, adja meg a képviselőház a 200 ezer főnyi katonát, s az erre szükséges pénzerőt... (Nyáry fölemelkedik helyéről, példáját az egész képviselőház követi; „megadjuk“ harsog az egész teremben. Szünni nem akaró lelkesedés.) Uraim! mondani akartam még, ne vegyék e kérdést a ministerium részéről olyannak, mintha maga iránt bizalmat kivánna szavaztatni; — nem! a hazának megmentését akartam megszavaztatni; — kérni akartam még önöket, uraim, hogy ha van valahol a hazában egy sajgó kebel, mely orvoslásra, ha van egy kivánság, mely kielégitésre vár: szenvedjen még egy kissé e sajgó kebel, s várjon még egy kissé e kivánság, ne függesszük fel ezektől azt, hogy a hazát megmentsük (zajosan kitörő helyeslés). Ezt akartam még kérni uraim, de önök felállottak mint egy férfiu s én leborulok e nemzet nagysága előtt s csak azt mondom: annyi energiát a kivitelben, mint a mennyi hazafiuságot tapasztaltam a megajánlásban: — s Magyarországot a poklok kapui sem döntendik meg. (Óriási lelkesedés s hosszu éljenzés.)

Elnök: A házat határozata iránt meg sem kérdendem, mert a pénzügyi minister előterjesztésére egy ember sem maradt ülve e teremben, ki meg nem szavazta volna a nemzet megmentésére szükséges hadi erőt, ki nem ohajtotta volna felhatalmazni a kormányt 200 ezer fegyveres erő kiemelésére, ki nem szavazta volna meg az ehez szükséges költségeket is oly hozzáadással, hogy a megajánlott seregből 40 ezer ember rögtön, többi a körülmények szükségéhez

képest állittathassék ki. Ezt, gondolom, a ház határozatakép kimondhatom. (Helyes! Felkiáltások: Oszoljunk szét! helyre! az elnök csenget.) Ha ezen hadierő fölszerelésére szükséges 42 millió az előterjesztendő adórendszerből ki nem telnék, felhatalmazza a ház a kormányt, hogy a még hiányzandó összegre hitelt nyisson. (Helyes!) Most az ülést a ház egyhangu kivánatára egy órára felfüggesztem.

Folytattatván félegy órakor az ülés, Nyári P. az iránt jelenté be inditványát: hogy a válaszfelirat befejezésével a hübériségnek még fenlevő maradványai vétessenek tanácskozás alá. Ez inditványt Berzenczei ugy értvén, mintha az által a honvédelmi kérdés, a katonaság és pénz ügye elsőségétől megfosztatni szándékoltatnék — ellene nyilatkozott, mignem az inditványozó és Deák F. által felvilágosittatott, hogy itt csupán e kérdésnek napirendre kitüzetéséről volt szó. Minek utóbb szóló az 1848-ki t. czikkekben keresé alapját, hol az foglaltatik, miszerint a felség addig el ne oszlassa az országgyülést, mig a pénz és katona iránt határozat nincs; ebből következik, hogy akkor tehát, ha van, eloszlathatja. Ugy de az inditványozó nem tartaná czélszerünek, ha e kérdés elintézetlenül maradna: bejelenté tehát inditványát, hogy az elsőséget nyert honvédelmi kérdés és az adresse után tárgyalás alá vétessék. Egyébiránt biztosan hiszi szóló, miként a képnek azon másik oldala sem marad hatás nélkül, melyet a tisztelt székely követ a székely állapotokról festett, — és e hatás már nyereség stb. Még gr. Bethlen János, mint a Székelyföld egy kis részének képviselője szólalt fel s osztván nagy részben követtársa aggodalmait a székelységre nézve, azon meggyőződését fejezé ki, miszerint a székely sereg mindaddig hasznavehetlen lesz, mig a székely annyi méltányt nem tapasztaland maga iránt, hogy higyjen. Ennélfogva reményli, hogy ez országgyülés addig el nem oszlik, mig a királyhágóntuli küldöttséggel értekezve, mindazt végre nem hajtja, mi a volt Erdély tökéletes beolvadására nézve szükséges.

Erre Deák F. minister azt válaszolá, hogy azon küldöttséget a ministérium minden órán várja, vele értekezésbe bocsátkozandó; s reményli, hogy a ház el nem oszlik addig, mig e tárgyban valami nem történik. Azonban sok van, mi e cyclus alatt meg nem történhetik. Például: az erdélyi magán-törvény az ittenitől annyira eltér, — a viszonyok anynyira különbözők, hogy az ittenit oda átteni nem lehet, de czélszerü sem volna, miután a magunkét is most akarjuk átalakitani. — Már pedig uj codex készitése e rendkivüli országgyülés feladata nem lehet. Hanem a miben most intézkedni s határozni lehet: a ministérium, meghallgatván a fentemlitett küldöttséget, a ház elé terjeszteni el nem mulasztandja.

Ezenkivül a válaszfelirat kidolgozására nézve két inditvány merült fel. Kubinyi F. azt kivánta, hogy a ház válaszszon kebléből bizottmányt. Másik volt Irinyi Józsefé: hogy mind a kilencz osztály válaszszon kebeléből két-két tagot s ezen 18 tag a magok közül választandó elnökkel dolgozza ki a válaszfeliratot.

A ház többsége az elnök felszólitása után szokott felállással az utóbbi inditvány mellett nyilatkozott, azon hozzátétellel, hogy az időközben verificált tagok is beosztattak; s az osztályok a többség kivánata szerint azonnal hozzáfogtak a szavazáshoz. Következő tagok választattak meg: Zákó I., Lónyai M., Palóczy, Kazinczy G., Nyáry P., Kubinyi F., Teleky L., Méhes S., Ghiczy K., Tarnóczi K., Kemény D., Pulszky F., Fejér L., Fábián G., Borsiczki J., Bezerédy I., Lónyai G., és Berzenczei.

Ezzel az ülés eloszlott.

VII-ik ülés az alsóházban.

julius 12-én.

A mult ülések jegyzőkönyvei felolvastattak s kevés módositással helybenhagyattak.

Hunfalvi kézsmárki képviselő bejelenté, miszerint

kivánja, hogy a szabályok megvitatása közben vagy után, a felsőháznak az alsóházhozi viszonya ideiglenesen addig is határoztassék el, mig az alkotmányozó országgyülés ez iránt is határozand. Nevezetesen állapittassék meg, hogy a felsőház hányszor vetheti vissza az alsóház végzését, hogy igy ideiglenesen is törvényes befolyását gyakorolhassa. Elnök: Más parlamenteknél azon szokás uralkodik, hogy az inditványok külön jegyzőkönyvbe összeiratnak, azután kinyomatnak, s a tagokkal közöltetnek, hogy tudják melyik inditvány van napirenden. Egyébiránt ez is napirendre fog kitüzetni.

Később ugyan e tárgyban Madarász László nyujta be egy módositványt, mely az ugyczimzett felsőháznak, mint a nemzeti akarattal össze nem férő intézkedésnek eltörlését tartalmazza. Mire a belügyminister azt jegyzé meg, hogy Kézsmárk követe semmi törvényjavaslat iránt inditványt nem tett; különben is csak az inditvány után jöhet a módositás. Hunfalvi maga is nyilvánitá, hogy ő a felsőházra nézve sem az iránt: hogy legyen, sem az iránt, hogy ne legyen — nem tőn inditványt, csupán azt akarja, hogy miután e ház alakitva van, a felsőtáblára nézve is történjék változás. Elnök: Annak idején mind ez, mind a módositvány napirendre fog tüzetni.

Angyal P. kivánja, hogy az országház tervezetével megbizott választmány jelentése a ház elé terjesztessék. A belügyminister ezt nem kivánja napikérdéssé tétetni; a ministerium ezirant annak idejében ugyis jelentést fog tenni.

Kállay Ö. pedig megkérdé a belügyministert az iránt: van-e a ministeriumnak szándoka ez ülés alatt a zsidók emancipátiója iránt törvényjavaslattal föllépni. Miután — ugymond — megértém, hogy a ministeriumnak nincs szándoka, jelentem, hogy e tárgyban én fogok inditványnyal föllépni, s e végett napirendet kérek.

Elnök: Ebből látszik, hogy ha napirend nincs, min-

den ember más inditványnyal áll elő, azon kérdést kivánja tehát eldöntetni, ha valjon kivánja-e a ház a rendszabályokat egy óra mulva tárgyalni vagy sem. (Némelyek felkiáltának: kivánjuk! — mások: nem!) Elnök: felkiáltás utján nem fogom kimondani a többséget. Kik 1 óra mulva akarják fölvenni, álljanak fel. — A többség a tárgyalást holnapig elhalasztatni kivánta s ezzel az ülés eloszlott.

VIII-ik ülés az alsóházban.

Julius 13-án.

A ház rendszabályainak tárgyalása volt napirenden. — Előbb azonban Irányi D., mint a követigazolási választmány tollvivője, jelentést tett az ujabban igazolt képviselők iránt. Ezek következők: Pap Zsigmond Kővárividékről; Kemény Dénes és Szoboszlói György Gyulafehérvárról; Topper Antal Kolozsvárról; Tóth Lőrincz R.-Komáromból; Nagy Károly Székvárosról. A választmány elfogadó véleménye a ház által is helyeseltetett. Ellenben Aidinger Pál pécsi képviselőnek választása megsemmisittetett. — Az elnökség bemutatta s az igazoló választmánynak átadta Vörösmarty Mihály, Demeter Ferencz és Fejér János (ez utóbbiak erdélyiek) megbizóleveleit.

Most a ház a napirendre, azaz: a rendszabályok tárgyalására akart áttérni, de ebben Madarász Lászlónak és Zsembery Imrének a ministeriumhoz intézett interpellátiói által gátoltatott. — Madarász L., felhivja a ministeriumot hogy miután az országgyülés kitüzött napja óta 12 nap telt el s ekkorig semmi lényeges sem történt; adja elő tervét, miszerint a hont megvédeni akarja s tüzze ki legalább a napot melyen e terv tanácskozásba fog vétetni, melyet szóló előbb kinyomatni s szétosztatni kiván. Deák F. igazságügyminister kijelenté, hogy mihelyt a rendszabályok átvizsgálásával s a válaszfelirattal kész leend a ház, azonnal meg fog történni szóló kivánsága. — Ezután Zsembery I. lépett a szószékre, interpellátióját a hadügyminis-

térhez intézve, s a keringő aggodalmas hirekre hivatkozva. A 200 ezer katona meg van ugyan ajánlva, de még sarlót tart kezében; az érkező hirek pedig naponta aggasztóbbak. A hadügyminister felszólittatott ugyan már Patay J. képviselő által, de mindeddig nem nyilatkozott. — Ezután elégületlenségét fejezte ki szóló az ekkorig történtekkel. Lelkesedés elég volna, de ha ezen lelkesült sereg ellenség elébe nem vezettetik, kedve s lelkesedése elalszik. Kivánja, hogy a hadminister világositsa fel e tárgyat, s a ház mondja ki határozatát, valjon tetszik-e neki az eddig követett rendszer, vagy inkább megtámadó rendszert akar. Lázadókkal fegyverszüneteket kötni, alkudozni nem kell; azokat meg kell támadni. (Kiáltás: napirendre!)

Deák F. Az a mi jelenleg történik, világos példa, hogy mennyire baj, ha a háznak szabályai nincsenek. — Szabályozott háznál ez nem történhetett volna. Nem pedig azért; mert szabályozott háznál mindenki tudja, hogy ugyanazon minister, kinek a comiteban is legtöbb dolga van — mert az adresseben is legfőbb rész a katonakiállitás — ugyanekkor felvilágositásokat nem adhat. Egyébiránt, ha alapszabályok volnának, azt is minden ember tudná, miként természetes, hogy midőn valaki valamiről felvilágositást kér, mindaddig azon ügyben függeszsze fel itéletét, mert előre nem tudja, miként fog megtörténni a felvilágositás; s ne fakadjon ki ugyan az ellen, mig a körülményeket nem ismeri. Ezért ismételve sürgetem, állapitsuk meg mindenekelőtt a ház szabályait, hogy tudhassa mindenki, micsoda köre, formája van az interpellationális jognak, s mennyire köteles a ministérium nyilt ház előtt felelni. — Mert épen ezen tárgyak olyanok, melyekre nézve legnevetségesebb politicai eljárássá válnék az, ha azokban minden különbség nélkül a legkisebb körülmény is, s midőn hadi intézkedésekről van szó, az egész positió mikénti létezése, a terv kivitelének megkezdéseig, vagy a katonaság megrendelt használatáig nyiltan felfedeztetnék. Ha szabályaink lesznek, ugy meg fog

állapittatni, hogy mikor s mi módon kell az interpellatiót tenni; mikor és mi módon kell felelni, mikor s mi módon kivánhatni a kisebb comitét; mikor s mi módon kivánhatni, hogy maga a ház comitévá alakuljon.

Ez természetesen, — a szabályok megállapitva nem levén, csak akkor fog megtörténhetni, ha ugyan ezek megvitatásába azonnal belemegyünk. — De ha azt hiszi a ház, hogy mulhatlan kell tudomást szereznie e dolog felől: ugy kérem, méltóztassanak rendelkezni, hogy comitévá alakuljunk. És a hadügyminister röviden, — a mennyiben a dolgot felfedezheti, — elő fogja adni a körülményeket; csak arra kérem a házat, hogy ha interpellátiót tesz valaki, akkorig, mig a dolgokról felvilágositva nem lesz, függeszsze fel itéletét, s a kárhoztató, vagy megrovó kijelentésekkel méltóztassanak felhagyni. (Igaz! helyes! helyes!). — Ennek pedig egyszerü alapos oka az, mert ha a kárhoztató itéletet utóbb valaki viszavonja is, annak hatását nem fogja megsemmisithetni. Igy például a fenforgó esetben fegyvernyugvásokról van szó, melyek köttettek, és nem egyről, hanem fegyvernyugvásokról. Már, hogy egy fegyvernyugvás köttetett, erről a pénzügyminister, mikor előadását tevé, nyiltan s határozottan szólott, s megemlité, hogy egy fegyvernyugvást a kir. biztos s a commandirozó, mint az ottani hadi parancsnok s tapasztalt katona a magok felelőségére, a körülmények ismerete szerint kötöttek, s az általuk megkötött ezen fegyvernyugvást a ministérium elébe terjesztették. Ez már lefolyt, s ezen idő elmultával a ministérium megtette a rendelkezést, hogy a hadikormányzat szabályai szerint a kiküldött hadvezér járjon el. Erre nézve tehát adatott felelet a háznak, s ugy hiszem, ez kielégitő volt, mert nagy megnyugvással fogadtatott a pénzügyminister ebbeli előterjesztése. Hogy ujabb fegyvernyugvás köttetett volna, tudtunkra nincs; s addig is, mig a hadügyminister a körülményeket elő fogja adni, kijelenthetem, miként eszében sincs fegyvernyugvást kötni, vagy abba bele-

egyezni. — Egyébiránt, ha akar a ház, mindjárt, mielőtt szabályait megalapitja, rövid tudósitást nyerni ez ügyben, ugy méltóztassanak átalakulni comitébe, s meghatározni, hogy nyiltan, vagy magánuton történjék-e a tudósitás: s ekkor a hadügyministert ennek megadására azonnal fel lehet szólitani, (Jól van, helyes!)

Bónis S. a napirend mellett szólott; ha a tanácskozások igy mennek, az évenkénti országgyülés haszontalanná lesz; szabályok kellenek tehát minélelőbb, hogy a haza veszedelme felett is szabályosan tanácskozhassunk. Bernáth J. Tegnap sem azért volt kénytelen oly korán eloszolni a ház, mert dolgozni nem akart, hanem mert a tanácskozás szabályozva nem levén, némelyek mindenféle inditványokkal állottak elő. Szükségesnek tartja, hogy a rendszabályok tárgyaltassanak. (Zaj.)

Az elnök megjegyzé, hogy ily zajban tanácskozni lehetetlen, s miután még Zsembery J. az igazságügyi minister ellenében a maga igazolására megemliti, hogy az interpellátiót a hadügyi ministerhez Patay József képviselő már előbb, teljes szabatossággal megtevé, s erre a hadügyminister nem felelt, igen természetes tehát, hogy ő ma az interpellátiót, melynek sikere nem volt, ismételte — az elnök a napirendet ajánlotta. Még Jekelfalusy s Barthoss E. szólaltak fel Zsembery inditványa értelmében; azután Irinyi J. elkezdé olvasni a rendszabályokat, előrebocsátván, hogy e rendszabályok apró részletekre ki nem terjeszkednek, melyeket a gyakorlat fog csak kifejteni, és mikben utasitásra nekünk, kik a tanácskozási téren nem vagyunk ujonczok, szükségünk sincs.

A ház rendszabályainak vitatása közben Madarász J. inditványára ott, hol „alsóházról" van szó, mindenütt „képviselőház" tétetik. — A ház ideiglenes alakulásáról és igazolásról rendelkező I-ső szakaszban a 9-ik, 13-ik, főleg pedig 14-ik §-sok idéztek elő bővebb vitát. A 9-ik §. szerint „kifogásnélküli választásnak tekintetik, melynek vá-

lasztási jegyzőkönyve rendben van, s mely iránt panasz beadva nincs." Ezzel némelyek nem voltak megelégedve, méltánytalannak tartván, hogy a választási elnök vagy jegyző hibája miatt, ki a választási jegyzőkönyvet szerkeszti, a választott követ s a választók összege büntettessék; mások a panasz szó elébe „hitelesen indokolt" szavakat kivántak tétetni. A többség megtartá a szerkezetet. — A 13-ik §-ban több eszmének részint kihagyása, részint beszövése inditványoztatott. Nevezetesen, hogy azon rendelkezés, miszerint a ház, ha a választás iránt vizsgálatot rendelt, az érdeklett tagnak tanácskozási jogát időközben felfüggeszthesse, kihagyassék; (Pap Pál stb.) hogy az, miszerint a megrendelt vizsgálat költségeit a vesztes fél viselje, a szerkezetben megemlittessék; (Bónis, Vermes, Irányi); hogy a képviselőház ne a maga tagjai közül küldjön vizsgálót, hanem a ház rendeletére a törvényhatóság végezze a vizsgálatot (Halász Bold.); végre, hogy azon esetben, ha a felállás általi szavazás kétséget hagy hátra, s golyózásra kerül a dolog, e golyózás nemcsak a második kisérlet után, hanem 10 képviselő kivánságára mindenkor megtörténjék. — Ez utóbbi eszme, mint a tanácskozás rendére tartozó, az elnök által elmellőztetett; a többiek egyenként szavazásra tüzetvén, a többség akará, hogy a költségeknek a vesztes fél általi viselése megemlittessék; hogy a ház saját tagját vagy bárkimást is küldhessen vizsgálatra; hogy a vizsgálatalatti egyén időközben szavazati jogától fel ne függesztessék.

A 14-ik §. ezt rendeli: „az igazolás előlegesen megtörténvén, az országgyülés megnyitásától számitva még 15 napig elfogadtatik panasz a választások ellen." — Ezen szerkezet ellenében Madarász J. azt inditványozá, hogy panasz csak a ház alakulása idejéig fogadtassék el, s ne tovább. Bónis a szerkezetet pártolja, mert különben, ha az országgyülés későn hirdettetik, mint most történt, a távolabb lakóknak nem lenne physicai idejük a kérelem elkészitésére, s benyujtására. Asztalos P. e jelen esetre, minthogy e

jelen esetre, minthogy e rendkivüli országgyülés későn hivatott össze, a szerkezetet, de jövendőre Madarász inditványát pártolja, mert az országgyülés összehivására rendes törvényes határidő van, s ha az megtartatik, a kérelmek s panaszok beadására a ház alakulásáig elég idő marad. Kazinczy G. Az inditvány ellen szól. A panasz benyujthatása egyetlen fegyver, melyet a nép használhat a törvénytelen választás ellenében, s a panasz-benyujtás lehetségének bármely határidő általi korlátozása czéhszagot visel magán. A jelen országgyülésre nézve pedig, mely rendkivüli körülmények közt rögtön hivatott össze, ily rendelkezés épen igazságtalan lenne. Besze J. pártolja az inditványt. A választás és ház alakulása közt elég idő van, mely alatt a szükséges adatokat kiki összeszedheti. Országgyülés folyta alatt, midőn a követ nincs már otthon s magát nem védheti, könnyü ellene a népet felingerleni s korteskedés által megbuktatni. Irányi D. s Perczel M. Madarászszal szavaznak. Madarász L. Nem tud parlamentet, hol a követeket kétszer verificálnák; a mely követ egyszer igazolva van, az ellen többé kifogást tenni nem lehet. Benyujtandó panaszoknak az alakulás után is helyt adni, annyi, mint kétszer verificálni. De ennek eltiltását a hatalom elleni biztositás is szükségessé teszi, mert ha ez megengedtetnék, a hatalomnak módja lehetne petitiókat fogalmaztatni a ház kétharmada ellen. Szóló nem szeretné e tárgyat a szenvedélyek terére vinni: azon petitió legigazabb s leghitelesebb, melyet az élénken érzett sérelem eszközöl, rögtön és késedelem nélkül, nem pedig az, melyet korteskedés utján, hosszas idő alatt iratnak alá. — A jelen országgyülésen napot akar kitüzetni, melyen tul nem fogadtatnak el választás elleni panaszok. — Még többen is szólottak a tárgyban; eredmény lőn, hogy Madarász inditványa, szavazati többség által, elfogadtatott. — A közbejött későbbi választásokra nézve külön rendelkezés történt, s az ily választások elleni panaszok beadására a választástól számitandó 30 napnyi határidő határoztatott. —

A tanácskozási rendről szóló III-ik szakasz legnagyobb vitát idézett elő. A vitákat megkezdé

Zsembery E: Uraim! a harmadik szakasz, mely a tanácskozási rendről szól, előttem a legfontosabb szakasz. E szakaszban állapittatik meg az egész tanácskozási rendszer, melyben a franczia minta van elfogadva. Én a nemzet geniusával egybehangzóbbnak találom az angol modort. A franczia modor szerint, a mint önök mindnyájan tudják, választmányokra oszlik a tanácskozás, ezen választmányok inkább a centralisatio kifolyásai, vagy inkább a centralisatio foglaltatik bennök, nem azon nyilt tanácskozás, melyet az angol magáévá tett, s a mely eddigi tanácskozásainkkal is inkább megegyezik. Ezen tanácskozásokban megvitattatik a tárgy, honnan ismét mintegy retortán keresztül választmány alakul s bemegy egyik retortából a másikba. Addig, mig ezen retortákon keresztül megy a tárgy, a ministerek hallgatják s tudják, hol és mi történjék, mit kell eszközleniök. Ne méltóztassanak ugy venni a dolgot, mintha a mostani ministeriumot látva magam előtt, őt érdekelnék e szavak, s talán nem is tettem volna ezt, de nem tudjuk kiket és mily ministeriumot fogunk jövőre magunk előtt látni. A franczia modorban a legszebb tanácskozások elvesznek, egyes szegletekbe ülve össze tanácskoznak, kilencz tiz osztályra oszolva, s azon néhány 18—19 ember monopolizálja a tanácskozásokat, minden nyilvánosság nélkül, mi által nem csak a tanácskozás belérdeke, hanem maga a szó, a hang is elvész. Midőn a tanácskozás befejeztetik, a szép okokat s lelket kihagyva belőle, mint valami száraz szalma terjesztetik a munkálat a parliament elébe. Kérdem, tetszhetik-e ez nekünk? Én egyszerüen azt felelem, hogy nem. Igaz, törvény nyomán ugy áll a dolog, hogy nekünk is lehet a munkálathoz szólani, de a megyei életből okulva tudjuk, hogy ha valamely tárgy választmányra bizatik s az munkálatát a gyülés elébe terjeszti, már az ellen oly véleménynyel állnak elő, hogy azon munkálatot, hozzá értő

okos emberek készitvén egyik a másiknak azt mondja: barátom, kár ehhez hozzá is szólani, — igy a testület csak szavazó géppé válik, mert nem akarván felette tanácskozni, a dolog felett csak egyszerű szavazással kivánnak határozni, és ha talán egy két ember találkoznék is, a ki tudna hozzászólani, elveszti a tanácskozásokbani résztvenni nem akarás a tanácskozás érdekét. Véleményezem tehát, hogy az angol modort fogadnók el s állapitnók meg, mely szerint a tanácskozások első stadiuma petitiok bejelentése lenne; második stadium, mely a szerkezetet módosithatja vagy elfogadhatja; harmadik stadium volna ezután épen mint Angolországban, mely a dolgot végkép eldönti. Az utóbbi által azt nyernők — miután tudjuk a főrendi tábla előttünk igen gyenge lábon áll, s ha szó lesz róla, magam is eltörlésére fogok nyilatkozni, — hogy azon eddigi levelezési temperamentum megszüntetvén, a felsőtáblát is szükségtelenné teszi, mert nem egyes szónokok elragadtatása után fogunk törvényeket mondani ki, hanem lesz időnk kiábrándulni s egész higgadtsággal a tárgyakat megvitatni. Ezeknél fogva én a franczia minta szerinti tanácskozási rend alakitását nem fogadnám el, hanem inkább a magunk geniusához illőbbet, az angol modort.

Perczel M. Besze J. Madarász L. Zsembery inditványát pártolják főleg a nyilvánosság érdekére hivatkozva; Irányi D., Bernáth Zs. a szerkezet mellett nyilatkoznak.

Majd az elnök kijelentvén, hogy a vitában ő is részt akar venni, Pálfy János másodelnöknek engedi át az elnökletet, s egy képviselő röviden végezvén beszédét, szószékre lépett.

Pázmándy D. Szükségesnek tartanám, hogy a §-ok egész kiterjedésökben olvastassanak fel, s azután szakaszonként; s megvagyok győződve, hogy ha ezen §. is előbb egészen átolvastatott volna, ugy a ház kevesebb felszólalásokat lett volna kénytelen hallgatni; — ugy hiszem, hogy azok, kik a §-t megtámadták, nem olvasták azt egész figye-

lemmel át; mert itt egyedül törvényjavaslatról van szó, nem pedig inditványról, mint állittaték. S kérdem a házat: ki fogja előterjeszteni a törvényjavaslatokat? Legtöbbet bizonyosan a ministerium. Következőleg akkor, mikor ezen szabály, a törvényjavaslatoknak rögtön megállapitása, vagy elfogadása iránt bizonyos korlátokat tett, épen a kormánynak azon intézkedése ellen tett lépéseket, mely intézkedés — ha csak a ház szabályokat nem alkot — a kormánynak hatalmában fog állani, s ez az, hogy egy pár nap alatt vigye a ház elébe terjesztett javaslatait a tanácskozásokon keresztül. — Senki sincs közülünk azon véleményben, hogy a főrendi táblának adassék hatalom, miszerint az itt megállapitott törvényjavaslatokat elvethesse. Következőleg, ha nem tesz a ház oly szabályokat, melyeknél fogva a törvényjavaslatok, s oly törvények, melyek talán a nemzet sorsa fölött fognak határozni, bizonyos szabályokon menjenek keresztül: ugy megjóslom, hogy leginkább épen azon liberális felet fogja ez sujtani, mely az ellen kikelt. — Az mondatott, hogy a nyilvánosság teréről vonatik el a tanácskozás. Méltóztassanak megengedni, ez nem áll. Mert mondatott tovább az is, hogy nehány bizonyos tagból álló bizottmányok fognak csak hozzászólani a tárgyhoz, de ez a §-ban nem foglaltatik. Az mondatik: minden törvényjavaslat, terjesztessék az akár a ministerium, akár valamely egyes tag által a ház elibe — s itt közbevetőleg megjegyzem, hogy többnyire a ministerium által fognak törvényjavaslatok előterjesztetni — a ház feloszolván 9 osztályra, minden tagnak befolyása alatt fognak ezen 9 osztályban a tárgyak megvitattatni: következőleg azon ellenvetés, hogy csak 18—20 tag folyhatna be a dolog megvitatásába, azt gondolom, magában megsemmisül. Mert a ház minden egyes tagjának hatalmában áll az osztályokban a maga véleményét kifejteni: megtörténvén pedig az, valamennyi osztály összejő, s ekkor összeállittatik az osztályok véleményéből azon többség, hova a ház leginkább nyilatkozik. S igy kifog nyomatni

ezen központi bizottmánynak nézete a törvényjavaslatra nézve 3 nappal előbb, mint a házba behozatnék; s még fenmarad a háznak joga, hogy ezen törvényjavaslatokat általánosan és szakaszonként tárgyalja, ezután pedig szavazzon fölötte. Következőleg elvonni e törvényjavaslatok megvitatását a nyilvánosság teréről senkinek nem volt szándoka; s ha lett volna, — ugy bizonyosan én, eddigi elveimhez hiven ragaszkodva első leszek vala, ki ez ellen kikeltem volna. Hogy tehát a nyilvánosság teréről lett volna valakinek szándéka elvonni a tanácskozásokat, — ezt visszautasitom.

Már most menjünk át azon inditványokra, melyekre nézve ezen szabály sem áll. Ezeket nem szükség e módon tárgyalni, hanem a háznak szabadságában leend az iránt intézkedni; minthogy az inditványoknak nincs oly maradandó nyoma, mint a törvényeknek. A törvény ugyanis a nemzet hosszu jövendőjéről intézkedik: szükségesnek tartom tehát, hogy oly korlátokon menjen át. — Hanem nézzük a legfőbb ellenvetést. Az mondatik, fogadjuk el az angol modort. Erre nézve azt felelem, hogy nézzük meg az angol alsóház statisticáját, s adjuk össze az ott ülő követek évszámát s kijő, hogy ott a diametralis szám mintegy 48. Vegyük pedig a miénket, ugy megfogunk győződni, hogy a mi alsó házunk tagjainak diametralis évszáma 30—32. S ebből kitetszik, hogy ott olyanok ülnek, kik hosszu évi tapasztalás után inkább birnak higgadsággal mint mi; ehhez járul még az angol nép azon jellemvonása is, miszerint a higgadtság náluk sokkal inkább otthonos mint nálunk. — De nézzük még ezen kivül az angol századokon keresztül birt alkotmányt, melyet az élet fejtett ki, s melynek szabályait leirni nem lehet. S tagadom, hogy az alkotmányos angol modor az lett volna, mit Zsembery követtársunk előadott. Hogy mikép tárgyaltattak Angliában az életben megállapitott szabályok, ennek összeirására 100 iv sem volna elég. S mi, mig a komoly angol nép, melynek parliamenti közép évszáma a 40-et meghaladja, évszázadokon keresztül fejtette

ki az alkotmányilag meghatározott tanácskozási modorát, ezt — mondom — mi egy rövid §-ban kivánjuk elhatározni? Ez nem lehet! Ha az angol modort akarjuk követni, ugy egy §-al azt nem lehet elvégezni, hanem át kell térnünk az élet azon mezejére, melyen azok századokon keresztül álltanak; ezt pedig csak századok mulva érhetjük el. Mert az életben több idő kivántatik arra, s csak ez határozza a szabályt. — Már mi a felső házra nézve mondatott, hogy az talán nem is volna szükséges, vagy hogy ha háromszori felolvasás után sem egyeznék az meg valamely törvényjavaslat elfogadásában, ugy beleegyezésétől ne kelljen a törvényt felfüggeszteni, ez épen nem bizonyitéka annak, hogy az előttem szólott képviselők az angol eljárást ohajtanák. Mert én megforditom a dolgot, s azt mondom: sehol a világon nagyobb aristocratia nincs, mint Angliában. Az angol felsőházát ugy tekinti, mint a melyhez a chartistáknak egy része sem mer nyulni. Következőleg, ha elég erős volna ezen argumentum, ugy nem szolgálna a felsőház megszüntetésére, mint inkább megtartására. Sőt ha megakarjuk a felsőházat örökitni, ugy bizonyos, hogy csak az angol modort kell követnünk. — Még sokat mondhatnék, de nem akarok hosszszas lenni: azért csak azt mondom, hogy bizonyos szabályokat a tanácskozások iránt nem fogunk meghatározni, s ha ezt mégis tenni akarnók, ugy oly labirynthba sodortatnánk, honnan soha ki nem bontakozunk. — Azonban a nyilvánosság legyen a jelszó, mely alól magunkat ki ne huzzuk. S erre nézve még egyet. Madarász barátunk azt mondotta, hogy nem osztozik azon véleményben, miszerint 10 tagja a háznak valamely inditvány tételnél előállhasson, szavazatot kivánjon, ez pedig megtörténvén, az egyes tagokat a tárgyalástól elüsse. Feleletem az, hogy mikép már előbb is kijelentém, méltóztattak volna az egész czikket elolvasni, ekkor az ellenvetés nem történt volna. Mert nem az mondatik, hogy ha 10 tag a szavazást kivánja, ne legyen szabad a tárgyhoz többé szólani, hanem hogy a többség határozzon

iránta. Sőt megforditva, a háznak többsége azon erővel bir, hogy, ha egyszer elhatározza, miként nem akar többé senkit kihallgatni, hanem szavazást kiván, ennek meg kell történni. Éppen ellenkezőleg áll tehát a dolog. — Egyébiránt kérem a házat, ha részben történik is változás, méltóztassanak a lényeget elfogadni.

Asztalos P. a szerkezet ellen szavaz, a nyilvánosság szempontján kivül azért is, mert teljes számnál a tanácskozás szabadabban mehet.

Szemere B. Szükségessé válván, hogy e tárgyban én is nyilatkozzam, mindenek előtt megjegyzem, hogy előbb azért nem szóltam, mivel magam is azon véleményben voltam, hogy ha van valami abban, az nem egyéb, mint bástya az ellen, hogy a kormány adott javaslatát oly könnyen átvihesse, a mint könnyen átvinni gyakran nem tanácsos; legalább a ki az angol parlament történetét figyelemmel kisérte, látja azon garantiát, hogy a törvényt háromszor kell felolvasni, mely — volt idő — hogy egy délután már megtörtént. Itt a garantia abban áll, hogy a ház 9 osztályra például eloszlik, s mindenik osztálynak joga van megvitatni, s a javaslat csak e retortákon keresztül menve válhatik törvénynyé. Én soha a retortáknak barátja nem voltam. Az 1843-ki országgyülésen, a midőn a követi tábla határtalan többsége közvetlen szavazás mellett nyilatkozott, én ellene voltam, mert ez retorta. Épen igy nem kell oly törvény, mely a ház szabályait megköti, mert az retorta, de nem olyan mértékben, mely ezen javaslatban foglaltatik. Ám analyzáljuk, mit foglal e határozat magában? Mondhatja-e valaki ennek nyomán tiszta analysis utján, hogy valaki a szótol el fog üttetni? Sőt talán sikerül megmutatni nekem, Mármaros követének ellenvetésére felelőleg, hogy épen ellenkező következik abból, t. i. a ki inditványt akar tenni s bejelenti, hogy ő e tárgyban inditványnyal kíván föllépni, ez mindjárt első tárgy. Következik a másik t. i. az, hogy a ház szabadságot enged valakinek inditványnyal föllépni, és midőn föllép, nem ád a

ház engedelmet az inditvány behozatalára, ha részletesen ki nem fejtetett; és ekkor, ha részletesen ki van fejtve, természetes, hogy joga van a ház minden tagjainak a részletbe beavatkozni, s azt mondani: részemről ezen inditványt tanácskozás alá venni nem kivánom. Im két stadium a nyilvánosság érdekében, éppen abban, hogy az inditvány tökéletesen egész a mélyéig kifejtessék, ekkor az inditvány tárgyalás alá vétetik s osztályoknak adatik ki, mely osztályok 9 részre osztva fel a 450-et, ötven-ötven tagból állanának. Azt hiszem, ezen osztályok, ha bár karzat nélkül történik is a tanácskozás, de mindenesetre a hazafiui s gondolkozó léleknek, mely nem akar egyebet, minthogy az eszme surlódásba jőjön — kielégitő. Ez volna a harmadik stadium. Azon osztály, mely véleményét kimondja, s a szerint, a mint tulnyomóságban van, választ mindenik saját kebeléből kettőt-kettőt s igy választ a 9 osztály 18 tagot, mely képezi a középponti bizottmányt, s határoz végkép a tárgy fölött. Ezen 18 tagnak tehát joga van még itt a középponti bizottmányban is a tárgyat uj vitatás alá venni, ez lenne a negyedik stadium. Ezután a 18 tagu középponti bizottmány beadja jelentését a háznak, mely felolvastatván, elkezdődik a vitatás két szempontból, az el- vagy el-nem vetésre nézve, a hol senkit szólási jogától megfosztani nem lehet s különkülön minden szakaszokra nézve észrevételeit megteheti; ez 5-ik s 6-ik stadiuma a discussióknek. Ha azon alapokból indulunk ki, hogy talán egy párt zsarnokoskodni fog: ez némi aggodalom volna, de azt hiszem zsarnokoskodás nincs a magyar politicai élet történetében. Mindenesetre azt is figyelembe kérem vétetni, hogy a nyilvánosság nem a falak közt, s nem a karzaton van s csak azért szükséges, hogy az itt történendők fölött ellenőrködjék. Tehát fontosságot nem tartok abban, hogy valami hányszor és mikép tárgyaltatik. Angliában 40 tag ül a parlamentben, s ha valaki fel próbálna állani, végignézni a termen, azt mondanák, tessék leülni. Francziaországban nem megy a karzat annyira, mint ettől

eddig (bizonyos távolságot mutatva kezével), és senkinek eszébe nem jut, hogy a nyilvánosságot tagadja; miért? azért, mert a szabad sajtótól mérik a nyilvánosságot s még egy másiktól, melylyel eddig Francziaország nem, de Angol- s Magyarhon birt, s ez a megyei gyülés, mely most inkább népgyülés; s hol a szabad sajtó nem segit, ott a népgyülés is veszve van. Mi azt illeti, hogy az angol modort válaszszuk, kérdem: miből áll az angol modor? Nem egyéb az, mint egy czopfos régiség, a midőn az angol alsóház azon állapotban volt, hogy ha már az elnök székében ült, a tanácskozás nem volt többé oly szabad; s ha kivántatott is egykor, hogy az elnök szálljon le székéből, és comitékben dolgozzanak a ház tagjai: ennek már Angliában sincs értelme. Ily institutiónak Magyarországbai áthozatalát nem látom czélszerünek, mert ekkor nem lesz egyéb a ház, ha az elnök nem ül ott, mint volt ezelőtt s visszaesünk a régi kerületekbe; s ha ez áll, akkor semmi különbséget nem látok régi s mostani tanácskozásaink közt, és semmi okot az angol rendszer elfogadására. Hanem van itt egy fontos dolog, melyre figyelmeztetem a házat, t. i. nekünk szükségünk van mindig, de különösen jelenleg az időre. Az angol nagy mester, tudja sokszorozni idejét. S azt mondom, ha mindig teljes számmal tanácskozunk, ugy fél év alatt nem végzünk többet, mint különben négy hét alatt. Mert ha osztályokra feloszlunk, ugy ez esetben, mig az egyik osztályban bevégzett munkát fogjuk tárgyalni, az alatt az osztályok ismét dolgozhatnak s mindig elkészithetik azon munkát, melyet a ház folytatólagosan tanácskozás alá veend. Igy tehát időnket megháromszorozzuk. Az is hozzá járul, mit Pázmándy követtársunk mondott: nekünk szokni kell a tanácskozási formákhoz. De Magyarországban 400 egyén még soha sem tanácskozott; s én bizom ugyan azon józanságban, mely a magyart jellemzi; de mégis kételkedem, hogy kellő sikerrel vihessük a tanácskozást, ha a háznak 400 tagja mindig együtt maradand. Ehhez szoknunk kell, s az idő meg fogja mutatni, hogy ha

most szükséges is az osztályokrai feloszlás, talán a jövendő e szükséget meg fogja szüntetni. De még az is hozzá járul, hogy oly időben vagyunk, — mert megjegyzem, hogy ezen szabályokat akármikor lehet módositani, — miként sokszor leszünk azon esetben, hogy némely felvilágositást nem lehet a háznak egész nyilvánosságban adni, hanem csak bizottmányilag. S ekkor vagy azon hibába esünk, hogy mindig bizottmányba kell átalakulnunk — a mi mégis igen különösnek tetszenék a közönség előtt — vagy a kormánynak oly felvilágositásokat adni kellene, milyeneket a jelen állapotban, épen a haza érdekében a haza veszélyeztetése nélkül nem adhat. Azt mondom tehát, hogy nyilvánosság mindenesetre kell, de rend is; s én alig hiszem, hogy a mostani országgyülés alatt a tanácskozásokban a rendet fen lehessen tartani, ha nem választjuk azon modort, mely e szabályokban ki van jelelve. S nem hiszem, hogy például Fehérmegye képviselője azt mondaná, hogy Francziaországban, hol leginkább ki van fejtve a centralisatio, ne értenék a szabadságot. S ugy tudom, hogy a franczia a respublica fénykorában is megtartotta ezen tanácskozási modort; mert ugy hitte, hogy a renddel megegyez, a nyilvánosságnak pedig nem árt.

Még azt jegyzem meg Mármaros követének, miszerint némelyek azt hiszik, hogy a tanácskozás sokkal szabadabb lesz, ha a ház mindig teljes számmal fog tanácskozni; de én épen ellenkezőt hiszek, azért, mert bár próbáljunk meg egy tárgyban 30—40 képviselőt kihallgatni, bizonyosan magunk le fogjuk őket zugni, (igaz, ugy van!) ha jogával a ház nem élt, lett légyen az bár a legékesebb szóló is, ott fogjuk hagyni, mig ellenben 50 tagból álló külön osztályok inkább capacitálhatják egymást s annyira megérlelhetik a tárgyat, hogy a midőn a bizottmány jelentése a ház elébe jő, ahhoz csak azok fognak szólani, kik magukat legkevésbbé érzik megnyugtatva lenni, a többség pedig nem nyilatkozik. Mindezeknél fogva azt hiszem, hogy ha van is bennem hajlandóság, egykor azon rendszert behozni, hogy a

ház mindig teljes számmal tanácskozzék, nincs jelenleg, midőn az időre szükség van s csak igy lehet az időt sokszorozni; midőn az uj formákhoz szoknunk kell; midőn a nyilvánosság minden tekintetben biztositva s a szabad sajtó kivíva van; midőn annyi okunk van felvilágositásokat kérni, s ezeket megadni is, melyek különben zárt bizottmányokban volnának adandók. Ez okoknál fogva mondom, maradjon a jelen szerkezet s az osztályzat történjék meg.

Hunfalvi, Irinyi, Bónis szinte a szerkezetet pártolják; Táncsics ellene szavaz. (Felkiáltások: Szavazzunk.)

Nyáry: A tény, miszerint akkor mikor a tanácskozás egy tárgyban közepén van, szavazás sürgettetik, azt mutatja, hogy a dolog nem oly csekély, hogy ne kellene felette vitatkozni. Van egy tekintet mi mindennél fontosabb. Ez a szabadság tekintete. Magyarország ugyan eszmében már átalakult, de valósággal még nem, köztünk csak ismeretes nevekre találhatni. Ez azt mutatja, hogy a nép, midőn az alkotmány képviseleti alapra állitatott, bizott bennünk, kiket azelőtt nemeseknek, aristocratáknak tartott. Azt hitte a nép, hogy azt a bőrt, mely rajtunk van, nem vetkeztük le, hanem ki van cserélve érzelmeinkben, s azt hitte, hogy érzelmeink, a nép érzelmei. (Helyeslés). Ez oly nagy kincs, hogy a nép kicserélt bennünket, hogy ezt minden áron meg kell őriznünk, mert ebben alapszik Magyarország jövendője. Ha a nép elveszti bizalmát irántunk, Magyarország el van veszve. (Felkiáltások a baloldalon: igaz). Szóló lehető legnagyobb, legtöbbszörösb érintkezésben akar lenni a közvéleménynyel. Ezt látja biztositéknak. Nem akar a fölött vitatkozni, hogy a sajtó nagyobb biztosité-e a nyilvánosságnál? Mind a kettő az, mert ha egyben is van biztositék, kettőben még több van. Szóló módositványnyal lép fel. A kérdést ugy tenni fel: angol modor legyen-e vagy franczia? czélhoz nem vezet. A modor sem egészen angol, sem egészen franczia nem lehet. A nyilvánosság kivánatának megfelelő módról egyszerüen rendelkezhetni. Sorshuzás utján megeshetik, hogy

egyik osztályban egyik pártnak, másiknak másban lesz többsége. (Halljuk!). A sors véletlene által könnyen kijátszhatók a pártszinezetek, mert a közbizottmány a külön bizottmányok kifolyása levén, azok nem fognak ide mást választani, mint kik az ő többségöknek képviselői, és ekkor a kevesebbség ugy meggyilkoltatik, hogy alkalma sem lesz életének jelenségét adni, mert a bizottmány jelentésekor maradjont fog a ház kiáltani, s igy lehetnek kérdések, melyeknél nyilvánosságra sem juthat, ki mikép nyilatkozik. Erre azt mondhatni: beszélhet itt a házban mindenki; de tegye mindenki magát azon helyzetbe, melybe a kevesebbség van, s melyben a néhai megyékben volt. Mit tettek ott a pecsovicsokkal? Lemorogták, lezugták. A minoritás nem igy járhat-e ezen kamarában? Első tekintet tehát a nyilvánosság. A másik tekintet pedig az, hogy választóinkkal kölcsönös érintkezésben kell lennünk. A kamrának képviselni kell a nemzetet, s a hol ezen képviseletnek lehetősége van, és a kamra ezt nem teszi, nem érdemes, hogy legyen. A februári revolutió bebizonyitotta, hogy a franczia ministerium oly többséggel dicsekedett, milyennel ritka ministerium dicsekedhetett eddig, és képviselte-e a népet? Nem, s megbukott; talán azért, mert nem tartotta meg a törvényeket? nem, hanem azért, mert nem hallgatta meg a népet. Loyális lehet egy kamra, midőn azt mondja, hogy a ministerium a törvényt megtartja; ki tehát az, ki szólani merne ellene, midőn azon ministeriumot pártolja, mely a törvényeket megtartja. — De nem akarom untatni önöket, csak inditványomra térek, mely abból áll: hogy mind a két igénynek feleljen meg a szabályzat s hagyassék ki a sorshuzás eszméje, a 27. pont pedig emeltessék fel szabályul, mely azt mondja „ha a háznak ugy tetszik, az osztályülési tárgyalás elkerülésével egyenesen is bizhat meg külön bizottmányt valamely tárgy elkészitésére.“ Azt a módositást teszem hozzá: hozzuk rendszabálynak, hogy maradjon meg a nyilvános tárgyalás, és a hol szükségesnek látja a kamra bizonyos tárgyakra nézve,

nevezzen külön bizottmányt. (Felkiáltások: helyes). Most megmondom, mikép értettem ezt. A törvényjavaslatokra nézve átalános szabályul kivánnám behozatni, miként ezen ház itélje el: hogy a külön bizottmányok ülései nyilvánosak legyenek, a nyilvánosságnak első fokozatát ott látom, ha a követek az osztályokban részt vehetnek. Ez nagyon szükséges, mert akkor nincsenek chinai fal által elválasztva a bizottmánytól, mi ismét ezen szabályzatnak hibája. Mert szükséges, hogy a kamra tagjai is hozzá szólhassanak a tárgyhoz, midőn más részről a kormány tagjainak szabad bemenetök van. Az osztályok üléseit nem értettem ugy, hogy itt a teremben tartassanak, hanem hogy a viszonosság meglegyen a kormány és kamra tagjai közt s ezek értesüljenek; de nem mint bizottmányi tagok a dolog folyama s állásáról. Mert miért legyen titok a kamra tagjai előtt valamely dolog, midőn bejő a terembe: már értesülve van a tárgy felől s azt ismeri. Hagyjunk szabad kifejlést a véleményeknek a kamrában, s nem mondom, hogy fogadjuk el az angol modort, de azon esetre, ha ajánlatom el nem fogadtatnék, az angol modorra szavazok.

Eötvös J. a nép bizodalmát szinte nagy kincsnek s az ország legnagyobb kincsének tartja. Alkotmányos kormányforma bizodalom nélkül valóságos csalódás. A népbizalom megtartásáért tehát minden elkövetendő. Erre nézve két eszköz van: egyik a választás módjában, másik a törvényhozás eljárásában. Az elsőre nézve, a franczia kamara összehasonlitása a magyar törvényhozó testtel, semmit nem bizonyit, mert Francziaországban az előbbi census szerint 35 millió után csak 200,000 választó volt. Nálunk a választás széles alapra van állitva; — most tehát arra kell főfigyelmet forditani, hogy a törvényhozás eljárása a nép bizodalmát ne csak ne gyengitse, hanem erősitse. A nép bizodalma fentartására legszükségesebb, hogy a törvényhozás a lehetségig jó törvényeket alkosson, és hogy a jó törvényeket alkossa a lehető legrövidebb idő alatt. Akármilyen nagy

legyen a nyilvánosság, akármilyen szép beszédek tartassanak itt, az nem neveli a bizodalmat, ha gyéren hozatnak a törvények. A nyilvánosság megszoritásába soha sem egyezem bele. Fődolog a szabályoknál, hogy ugy alkottassanak, miszerint mellettük és általuk, mindig jó törvényeket lehessen hozni, még pedig a lehető legrövidebb idő alatt. És kérdi: 450, bármi kitünő egyénekből álló testület, képes-e törvényjavaslatokat, melyek néha 2—300 szakaszból is állanak, czélszerüen in pleno discutiálni? Ezt szóló tagadja. Nyáryval az elvekre nézve nagyobb részint egy véleményben van, de inditványát még sem fogadhatja el, mert épen más czél éretnék el vele, mint a mit inditványozó elérni kiván. Szükségesnek tartja, hogy az alkotmányos forma a többség kifolyása legyen, de a kevesebbség elnyomását valóságos szerencsétlenségnek tartaná. A többség csak ugy csalódhatik mint egyes ember, sokszor figyelmetessé teszi a kevesebbség a többséget oly hibákra, melyeket elkövethetne, s melyeket nem fog elkövetni, ha figyelmetessé tétetik. A kevesebbség elnyomása azért nem csak igazságtalan, hanem veszélyes is. Kérdi, mikor fog kizáratni hamarább a kevesebbség a bizottmányokból, akkor-e, ha a többség határoz? A többség kit fog választani, nem tudhatni, de annyi bizonyos kit nem fog t. i. a minoritás tagjait nem; e szerint a minoritás kifog záratni a bizottmányokból. Mondatott, hogy nyilvánosság, mint az alkotmányos élet alapja a leghatalmasabb fegyver. Ez igaz, de ki akarja ezt kizárni? Ki mondja azt, hogy miután az osztályokban egyszer valami megvitatott, nem lehet ellene többé semmit felhozni, s az ellen a minoritás nem nyilatkozhatik, sőt a kevesebbség kétszer is nyilatkozhatik, egyszer az osztályülésben, másodszor itt a teremben. Az osztályülésekben nem levén nyilvánosság, a kevesebbség minden tagja, még a legszerényebb is, minden visszatartózkodás nélkül előadhatja okait, s ott olyan okokat is lehet hallani, melyek itt soha fel nem hozattak volna. Meg van győződve, hogy a kevesebbség sem-

minemü terrorismus által, ha mindjárt oly szelid alakban mutatkoznék is, vissza nem hagyja magát tartani véleménye nyilvánitásától, s nem hiszi, hogy a magyar jelleme a szabadság kivivása után egyszerre annyira megváltozott volna, hogy midőn a kevesbségben levő férfiak a számos éven keresztül a hatalommal szemközt bátran kimondák véleményöket, — hogy a mostani kevesebbség is akkor, midőn meggyőződését az igazság mellett ki akarja mondani, magát lezugatni engedné. Az elmondott okokból pártolja a szerkezetet.

IV-ik ülés a felsőházban.

julius 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után egy pár szó váltatott a meghivólevelet nem kapott tagok iránt, mignem az elnök a napirendre, a válaszfeliratra hivá fel a ház figyelmét. Mindenekelőtt azonban a trónbeszédet tartja felolvasandónak, mi meg is történvén, elhatározák, hogy egy 11 tagból álló bizottmány küldessék ki, mely javaslatot terjeszszen elő; addig pedig a ház függeszsze fel üléseit. A bizottmány tagjai következők: gr. Majláth Antal, Beöthy Ödön, gr. Pálffy József, gr. Ráday Gedeon, Pázmándy Dénes, Radvánszky Antal, Lonovics püspök, Andrássy Gyula, Wesselényi Miklós, b. Perényi Zsigmond, b. Wenkheim Béla.

Az elnök ez után épen már fel akará oszlatni a gyülést, midőn Wesselényi Miklós fölkel s szól: Tisztelt felsőtábla! Tudjuk mindnyájan, mikép ide ily idő előtt a haza veszélyben léte miatt jöttünk. Ezt érezve nem hiszem, hogy valaki nyugodt kebellel, örömtelten jött volna, de jött aggodalommal, búval és szorongással. S hogy mégis mindeddig, hogy mindjárt első egybejövetelünkkor nem törtek ki köztünk a hazán segitni akarás hangjai, csak annak tulajdonitom, mert néha a valamely érzeménynyel nagyon is tulterhelt kebel nem talál szavakat, s tulajdonitom másfelől annak, hogy mindenki szükségtelennek hitte oly valamiről beszélni, mit

mindnyájan egyenlőn vallunk. Most azonban, midőn a dolog már annyira szőnyegen van, miként arról emlitést nem tenni nem lehet, mert ez a bizottmány munkálkodásának is fő induló pontja leend, inditványozom, hogy a haza veszélyéni fájdalom érzetét szavakban is kimondjuk és kimutassuk. Lehet tán mondani, hogy a veszélynek megismerése a védelemről gondoskodást már szükségesen föltételezi: ugyde a segély megajánlása nem e táblát illeti, ez az alsóház dolga. Hanem a hon iránti érzet kijelentése nemcsak az alsóházé, ez a mienk is, ez közös mindnyájunkkal. Midőn a magyarok bájos nőkirálya kisdedét hozta a nemzet elébe, az alsó- mint felsőház lelkesülve kiáltá: a vitam et sangvinem-et. Hát mi nem volnánk-e unokái ama dicső fajnak? avagy tán kevesb lelkesülésre van szükségünk, mint őseinknek, mert kevesebb veszély fenyegeti a hont, mint akkor? Bár ugy volna! de fájdalommal kell bevallanunk, hogy a veszély most sokkal fenyegetőbb, sokkal csoportosabb mint vala akkor. Bizonyos tehát, hogy most e lelkesedésre még nagyobb szükségünk van; azért a válaszfelirat előtt fejezzük ki a nemzet előtt azt, mikép mi készek vagyunk minden áldozatra, hogy a veszélyt érezzük nem csüggedten, de férfihoz illőleg, ki erejét tul nem becsüli, de a veszélyt a valóságnál kisebbnek tekinteni nem szokta; fejezzük ki, hogy e hont megmentjük vagy vele együtt veszünk, és határozzuk el, hogy ezen érzet kifejezése foglalja el a válaszfelirat kezdetét. Ennyiből áll inditványom, melyet azzal végzek be, hogy kiáltsuk egy szivvel s lélekkel, hogy e veszélyektől fenyegetett hazát megvédjük, s érte életet és vagyont áldozni készek vagyunk. (A felsőház valamennyi tagjai felállással nyilvánitják szóló előadásához járulásukat.)

IX-ik ülés az alsóházban.

Julius 14-én.

A zárt bizottmányi ülés után, a képviselői ház rendszabályai, nevezetesen ezeknek a tanácskozási rendről szóló

szakasza tárgyaltatott. — Még 33-an voltak felirva, kik szólani akartak; Bethlen J., kire először jött a szólás sora, kimeritettnek látván a tárgyat, szavazást sürgetett, s a hosszasabb beszédtől elállott. — De minthogy a feljegyzettek közül Madarász József a szótól el nem állott, Bethlen J. is élt jogával, s elmondta alapos megjegyzéseit. Kik az általuk ugynevezett angol modort pártolják — ugymond — felkenték magokat a szabadság és nyilvánosság kizárólagos bajnokainak, holott a szabadság jobban van elérve a szerkezeti mód által. A lefolyt napok szabályozatlan tanácskozásai bebizonyitották, hogy 400 ember közt szabadon s gátolatlanul tanácskozni nem lehet. Egy nagy szónokokból álló ministerium is jobban zsarnokolhat 400 emberből álló tömegen, mint kisebb körökön, az ugynevezett buvó helyeken. Előkészitő tanácskozások szüksége a törvényhozásban mellőzhetetlen; egyes ember is, ha jó eszméje jő, nem szokta azonnal kikiáltani a piaczon, hanem közli előbb szükebb körben jó barátival. — Fejtegeté ezután szóló a kevesebbség jogait, miket ő tisztel, ha ezen kevesebbség a tárgyak felvilágositására törekszik, nem pedig a törvényeknek a nép előtti depopulárizására. A fennen hánytorgatott közvéleményről megjegyzé, hogy ez nemcsak Pesten lakik, hanem a Királyhágón tul is, és ő, mint képviselő, örökké szemei előtt fogja tartani küldői közvéleményét. Bármit mondjon a pesti közvélemény, küldőinek közvéleménye azt akarja, hogy lehető legrövidebb idő alatt lehető legjobb törvények hozassanak, minél nagyobb ajándokot a népnek nem adhatni, s hogy mindenekelőtt mentsük meg a hazát, terjeszszük a jogokat, gondoljunk egy kicsit a jó székelyekre is, s azután menjünk haza. Különös eljárásnak találja, hogy azok, kik a dolog halogatásáról panaszkodnak, s folyvást kiabálják, hogy a haza veszélyben van, most, e már bőven kimeritett dolgot nem engedik szavazás által befejeztetni.

Madarász J. Hogy következetlenségbe ne essék, azo-

kat, miket az elnök s a szólott ministerek mondottak, nem hagyhatja czáfolat nélkül. — Neki kevés az a nyilvánosság, mely a szerkezet mellett fenmarad; ő a választási básist hazánkban még most is szüknek találja; ő végtelen vitatkozást akar, mert csak vitatás közben fejlenek az ész és érzelem legszebb szikrái; a többségnek nemcsak kötelessége, de önérdeke által parancsolt szüksége, hogy a kevesebbségnek tanácskozási jogot engedjen, különben többség és kormány megcsalja s hamis illusiókban ringatja magát. — A bizottmányokban, ha küzd is a kevesebbség embere, tudja, hogy sikeretlenül küzd; a teljes számu gyülésben, hol a többséget előre kiszámitni nem lehet, reá nézve kedvezőbb küzdtér van. — Nem tagadja, hogy az ellenvéleményüek is akarnak nyilvánosságot, de kevesebbet mint ő, mert az osztálygyülésekben csakugyan nincs nyilvánosság. Pedig e haza eddigi életével s szokásaival sokkal jobban megegyezik, hogy mindenben s mindenütt nyilvánosság legyen. — A közvélemény, különösen a pesti, nagy befolyással volt a mult országgyülési sajtótörvények kivivására is. A közvélemény pedig a nép közt nemcsak saját utján fejlik, hanem főleg a gyülések nyilvánossága által. És e közvélemény a nép kebelében, erőt ad a kevesebbségnek a hozott törvények népszerütlenitésére; már pedig sokkal jobb, ha a vélemények tanácskozások utján egyenlittetnek ki. — A kevesebbség elveit s kivánatait tehát respectálni kell; ezeket pedig csak teljes nyilvánosság mellett adhatja elő. — Mivel a szerkezet korlátolja a szólásszabadságot, Zsembery inditványát pártolja.

Madarász J. beszéde után, Kovács Lajos, kinn a szólás sora volt, ismét figyelmezteté a házat, hogy ugyanakkor, midőn a hazát veszélyben lenni mondjuk, ily incidentális kérdés fölött két napot kihuzni, következetlenség, megjegyezvén, hogy épen azért, mert az osztályok tagjai sorshuzás utján választattak, a kevesebbség véleménye el nem nyomatik, különösnek találta, hogy ugyanazon Madarász, ki a főrendi táblát egyszerüen el akarja törülni, e táb-

lán ismét mindent elkövet, hogy a tanácskozási tárgyak kellőleg meg ne fontoltassanak, hanem minden inditvány azonnal törvénynyé legyen. Dedinszky Madarásszal szavazott. Bezerédy I. is jobbnak tartá a megszokott tanácskozási módot, mint a szerkezeti javaslatot, s minthogy a szabályok utósó pontja szerint is, e szabályok, ha a tapasztalás azokat czélszerütleneknek bizonyitná, későbben ugy is megváltoztathatók, nagy fontosságot a kérdésben nem helyez. Egyik vagy másik móddal egyiránt lehet kisérletet tenni; de jobbnak tartja, ha e kisérlet a szokottabb rendszerrel tétetik. — Most Berzenczei lépett a szószékre. A tárgy — ugymond — ki van meritve, s nem volna ok többé felszólalni, ha sok embernek szokása nem lenne nem a tárgyról szólani s olyakat hordani fel mellesleg, miket elhallgatni, s reánk száradni hagyni nem lehet. Azt nem türheti, hogy némely emberek a házban magokat kizárólagos népemberekül adják ki, s ez uton dictátori szerepet játszogatnak, s az ellenvéleményt aristocrata s más efféle rut nevekkel illetik. — Szóló a szerkezetet pártolja, melynek helyessége mellett e tanácskozás legkézzelfoghatóbb argumentum. A kevesebbség csak nyer általa, ha a tárgygyal előlegesen megismerkedett, mert annál okosabban szólhat ahhoz; de az a baj, hogy az osztályülésekben nem lesz hallgatóság, mely emelje az argumentumok erejét. E rendszer azonban a hallgatóságra nézve is jobb, mert nem fog annyi születlen beszédet hallani. Kiméljük meg ettől a hallgatóságot s magunkat a tudatlanság, készületlenség vádjától. Ha a nyilvánosság fogalma ennyire terjesztetik, még megérjük, hogy a ministereknek nem lesz szabad másként, mint hangosan gondolkodni. — Kéri tehát azon urakat, ne keressenek ide tárgyakat, mik nem ide valók, ne ijesztgessenek revolutióval s ne szóljanak a nép, hanem csak a magok nevében ne aristocratáskodjanak a nép nevezet alatt; hiszen: mindnyájan népképviselők vagyunk, kiket a nép bizalma választott, s a nevet és bizalmat bitorolni senkinek sincs joga.

Madarász L. hosszasabban szólván, a kérdésnek fontosságát mutogatá, melyet két minister is elismert az által, hogy felőle bővebben nyilatkozott; hivatkozott a volt országgyülés alaptörvényére, mely szerint minden ülésnek nyilvánosnak kell lenni; örült, hogy hazánk törvényhozó teste oly fiatal, mert e korban tehetni legtöbbet a népért; s végre kimondá, hogy ez bizony centrálizátió, veszedelmes centrálizátió. Erre később Gorove J. megjegyzé, hogy ha centralisatio eszméje volna a dologban, ez egy argumentummal több volna előtte, hogy azt pártolja, de fájdalom abban centrálizátió nincs, mert valamely egészet kilenczfelé osztani, centrálizátióval ellenkező működés, és mert a kormány befolyása épen az által semmisül meg, hogy az osztályozás nem a kormányra, vagy az azt pártoló többségre, hanem a sorsra bizatik.

Szász Károly sürgette a szavazást, s azon tant állitá fel, hogy nem a felirt szólók joga a szórul le vagy le nem mondani; a mi, ha a szabályban nincs is, de a logicában alapszik. Halász B. ellenkező tant vitatott. Szólottak még Záborszky és Liskay a szerkezet mellett, s szavazást sürgetve, Vlad pedig, a franczia modor ellen. Sokan elállottak a szótól.

Gróf Telekinek és Pulszkinak sikerült még a figyelmet némileg leigézni, kik közül amaz Zsemberyt pártolva, a szerkezet ellen szólt következőkép:

Teleki L. A czélszerüség szempontjából indulva ki azt, mi a szerkezetben foglaltatik, teljességgel el nem fogadhatja, mert azt minden előleges tanácskozások közt a lehető legczélszerütlenebbnek, legroszabbnak és leghiányosabbnak tartja. Az, mi felhozatott, miszerint a szerkezet a kevesebbségnek több jogokat ad, mint a mennyit ez különben gyakorolhatna, nem argumentum a szerkezet mellett, hanem inkább ellene, mert azt nem tarthatom czélszerünek, hogy sorshuzás utján a kevesebbségből többség, a többségből pedig kevesebbség váljék. A szerkezetből min-

denféle bajok következhetnek, p. o. hogy sorshuzás utján épen egymással legegybeférhetlenebb emberek jőnek össze, s a capacitátió a legnehezebben fog megtörténni. Továbbá következik az, hogy a szaktudomány és avatottság mind egy bureauba szorulhat, s a központi bizottmányban az avatottságnak 1 szavazata lesz — az avatatlanságnak pedig 8. — És ámbár ezen rendszer szerint kétszeres előleges tanácskozáson mennek keresztül a tárgyak, még sem lehetünk bizonyosak: valljon valóban a többség akarata és kifolyása-e az elkészült munkálat, s valljon a tudomány és avatottság vett-e részt a munkálkodásban, és sikerült-e a véleményeket összeegyeztetni. Igaz, hogy minden rendszerből következhetik valami jó: mikor a persák Dáriust kinevezték királynak, csak azért, mert az ő lova nyeritett legelőször, lehet, hogy meglehetős királyt kaptak; de a haza sorsa fölött nem kellene a véletlen játékának határozni. Van elég dolog, mit a magyarok istenére bizhatunk, bizzuk reá azt, a mi nincs saját működésünk körében; de az előleges tanácskozás sikerét ne bizzuk a sorsra, mert a mely nemzet magát az istenre bizza, azt az isten is kénytelen lesz elhagyni. Habár a ház in pleno ül is össze, abból még nem következik, hogy előlegesen ne tanácskozhassék. Mindenkinek szabadságában áll a tárgygyal előlegesen megismerkedni és arról azokkal, kikkel összeköttetésben levén, legkönynyebben összeférhet, értekezni. Ily előleges tanácskozások jobban előmozditják a dolgok menetét, mint a sorshuzás utján alakult előleges tanácskozások. Ha pedig csakugyan a háznak kell e tárgyban intézkedni: válasszon a ház önköréből bizottmányt oly tagokból, kik iránt legtöbb bizalommal viseltetik, és e bizottmány tanácskozzék előlegesen. Azt vetik ez ellen, hogy igy a kevesebbség emberei ki lesznek rekesztve; de szóló föltesz a házról annyi méltányosságot, miként a választások nem azon nézetből fognak kiindulni, hogy az ellenvéleményüek a bizottmányba be ne jussanak. Mert ezáltal a későbbi tanácskozásokban a vitatkozások még mérgesebb térre vitetvén, a ház önmaga ellen cselekednék.

Pulszky Ferencz: Nézete szerint a szabályok és különösen a bizottmányok kérdése csak abból áll, hogy lehessen legkönnyebben s legjobban tanácskozni. Itt a franczia modor támadtatik meg, pedig nem is ugy áll a dolog nálunk, mint a francziáknál, mert ott, ha a bizottmányok többsége valamely inditványt elvet, azon inditvány a kamarába nem vitetik be. És ez nagy hibája a franczia törvénynek. — A mi javaslatunkban ez nem foglaltatik. Azonban mégis nevezetes, hogy, midőn Francziaországban 50 év óta annyi institutió romba dölt, a törvényhozó kamaráknak a tanácskozások siettetése végett zárt bizottmányokra való felosztása sem az egyik, sem a másik pártnál soha ellenzést nem szül; mert jól látták, hogy csak ez által mozdittatik elő a kölcsönös capacitátió. A bizottmányokat különösen két indokokból hallotta elleneztetni. Először a nyilvánosság nevében. Erre az a felelet, hogy a bizottmányok által egy inditvány sem vettetik el végképen, hanem mindegyik előjön itt a kamarában. És mivel oly nemzet tagjai vagyunk, hol sok ember „projicit ampullas et sesquipedalia verba“, nincs kétség, hogy el fogja mondani itten nézeteit, s a ki ezen kételkednék, meggyőződhetik róla a mai és tegnapi tanácskozások által. Némelyek azt mondják, hogy sorshuzás által az avatottság ki lehetne zárva a bizottmányokból. Ha az avatottak száma oly kevés, ez kétségkivül nagy baj leend az osztályokban, de még nagyobb baj lesz itt a kamarában; mert ha a nagy többség avatatlanul beleszól a tárgyba, és olyanokat kiván, mikben az avatottak meg nem egyezhetnek, akkor ezek azon kellemetlen helyzetben leendenek, hogy nem csak a bizottmányokban, hanem itt e teremben is minoritásba esnek. Ez argumentum nem sokat nyom; mert lesznek ugyan oly kérdések, melyekre nézve a nagy többség avatatlan; de hihető az is, hogy oly férfiakból áll e kamara, kik képesek a capacitátióra s annak megitélésére, hogy ha avatatlanok, ne szóljanak a tárgyhoz, hanem hagyják szólani az avatot-

takat. Egyébiránt e discussió a régi táblabiró-kornak maradványa. Előttünk lebeg még a circulusok képe, s azt gondoljuk, hogy a bizottmányok nem lesznek egyebek, mint a régi circulusok, e ház ülései pedig, mint az országos ülések voltak, melyekben valamely javaslatra rákiáltatott a m a r a d j o n. De a circulusok csak azért voltak nevezetesek, mert nem volt bennök kormány által nevezett elnök. Ezen tekintet nem létezik többé. Bizonyos, hogy nyilt házban a nagy tömeg nehezen tanácskozhatik, különösen mikor nem egyes elvekről van szó, hanem egyes elvek alkalmazásáról. Vegyük fel p. o. csak a budgetet, ki nem érzi szükségét, hogy az előbb az osztályokban hozzáértő emberek által vizsgáltassék. Ha oly nemzet volnánk, minő az angol, mely a számadást jól érti; talán követhetnők e modort, de mi a számolást teljességgel nem értjük. S épen azért, mert látjuk, hogy nyilt háznál nehéz lenne, minden tárgyat elővenni, Nyáry Pál azt kivánta, hogy olylyan esetekben deputátiót küldjünk ki. Ez ismét táblabiróság: deputátió, kerület s utóbb még repraesentátióról is fogunk hallani. Egykor, mikor szólni lehetett csak, szokott fogás volt, kifáradás s rábeszélés által arra venni a többieket, hogy ugy voksoljanak mint mi. De ez most nem ugy van; mert minden embernek van tiszta, formált, határozott véleménye. (Szavazzunk.)

Még H e t y e y szólott, s K a z i n c z y a szóról lemondván, végre szavazásra tüzethetett a kérdés: maradjon-e szerkezet vagy ne? — A felállás általi szavazásban nyilatkozó nagy többség megtartotta a szerkezetet.

X-ik ülés az alsóházban

julius 15-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után az állandó igazoló bizottmánynak Kapy Eduárd sárosmegyei eperjesi kerület követe iránti jelentése olvastatott. — Kapy ellen oly tartalmu folyamodás adatott be, melyben állittatik, s be is

bizonyitatik: mikép Sárosmegye főispánja ellen azért, mert az Kapy ellenében, egy ellenzéki férfiut ajánlott képviselőül, s Kapyról azt mondta: az a régi állapotot akarja visszaidézni, azért meg ne válasszák, nem csak vizsgálatot rendelt, hanem annak elmozditása végett a ministeriumot is megkérte; továbbá panaszoltatik: hogy azért, mert a választók a régi conservativ párt embereinek — minthogy azok a régi állapotot akarják visszaállitani — meg nem választására szólitattak fel, a felszólitók ellen vizsgálat és befogatás rendeltetvén, azok fellépni nem mertek, s akkép a választásbai befolyástól moraliter elzárva voltak, az állandó bizottmány ezen választást megsemmisitendőnek véli. (Helyes!) Piller G. megemlité, hogy Sárosban, mely Gallicziával határos stb. a csendet minden áron fenn kell tartani s a bujtogatókat fékezni; a főispán pedig, ki azt mondá, hogy Sárosban reactió emberei vannak, s ezeket nem kell követekül választani, valóságos bujtogató, és Kapy jól tette, hogy ellene inquirált. Ha Sárosmegyének azon határozata: hogy az efféle bujtogatókat el kell fogni, elegendő ok volna a választás megsemmisitésére, ugy Sárosnak egy követe sem ülhetne itt. Kapy választása jó rendben van; versenytársa sem volt, ellenmondás és óvás nélkül választatott követté; ha tehát most ellene panasz jött is, vizsgálatot kell rendelni, nem pedig az ártatlant visszaküldeni. — Ezen véleményt pártolta Repeczky is, ugy szinte Kovács L., ki nem tartja jónak, ha a ház önmaga ellen tulságosan szigoru, s midőn nem véleményről, hanem birói itéletről van szó, hirtelenkedve jár el. Sáros állása csakugyan abnormis, bizonyitja ezt a jelen eset is; a főispán is ember, s hibázhatik, és tagadhatlan, hogy a jelen mozgalmas időkben nem egyéb bujtogatásnál, ha valaki a régi állapotot visszahozni akaró szándokról beszél. A jegyzőkönyv tökéletesen rendben levén, legfelebb csak vizsgálatról lehet szó. — Ily értelemben nyilatkoztak még Simonyi, Dobay, Okolicsányi, Pap P.; ellenben Irányi és Madarász

keményen kikeltek a választás ellen. Irányi szerint a szabadságot nemcsak külerőszak gátolja, hanem morális akadályok is megsemmisithetik, ilyen morális akadály pedig azon félelem, mely Sárosmegye végzése folytán a választókban származhatott. És micsoda bujtogatás fekszik abban, ha valaki a reactió elleni ovakodásra int? hát oda jutottunk már, hogy nekünk, kik a jelen állapotokat kivivtuk, ki sem szabad többé mondani az igazat? azt higyjük-e, hogy azok, kik egész életükben a maradás emberei voltak, most egyszerre megváltoztak? — Oly végzést hozni, mint Sáros, és azután szabad választásról beszélni annyi, mint valakinek lakatot tenni szájára, s azután engedni meg neki a szólást. Kapy választóinak szabad volt a tér, mig a másik párt börtöntől félhetett, ha fellépni mer, s nem készülhetett a választáshoz. Madarász J. szót emelt a reactió ilyes kisérletei ellen, s kijelenté, hogy noha ő és társai némileg elkülönzött véleményárnyéklatot képeznek a teremben, a reactió törekvései ellenében mindig egész erővel egyesülendnek a másik árnyéklattal.

Bónis S. A kérdésben levő választást sem érvényesnek, sem érvénytelennek nem mondaná. Érvényesnek azért nem, mert azt tartja, hogy a főispán abbeli föllépése, miszerint a választókat felszólitotta, hogy ne válaszszanak el követül reactiónális embert, véleménye szerint nem bujtogatás s igy a reákeletkezett határozat nem volt igazságos, noha ezen mondásnak főispán szájában akkor, midőn két személy közt volt a kérdés, más szine van, mintha csak általánosan történt volna a kijelentés. De tisztán érvénytelennek sem, mert a próbákból nem látja bebizonyitva miként a választástól némelyek el lettek volna zárva. A képviselők megválasztatásának oly tisztaságban kell állani, hogy attól minden szenny távol legyen, s igy, midőn a képviselő verificáltatik, a legnagyobb szigort követeli, de azt is megkivánja a képviselő-táblától, hogy ne hagyja magát elragadtatni, s könnyedén ne mondja ki valami felett itéletét. Vé-

leménye hát, hogy vizsgálat rendeltessék az iránt: ha valjon azon határozat által némelyek el voltak-e moraliter zárva a választástól, vagy nem? Ivánka Zs. Azt hiszi, hogy midőn a jelen kérdéshez szólunk, nem állunk ugy, mint egyes politicai vélemény emberei: hanem mint birák, kik egyes megválasztatások iránt kimondjuk az érvényességet, vagy érvénytelenséget. A választás nem minden kifogás feletti, mert kiviláglik, hogy terroristicus eszközök használtattak, a vélemény-szabadság s a szabad választás ellenében. Arra, mi sokak által felhozatott, hogy a választmányi végzés, melyre hivatkozás történt, biztositotta a szabad választást, — azt felelé, miként éppen ellenkezően ismeri a megyei életet, s tudja, hogy sokszor határozatok által szokták megszoritni a szabad választást, s ezt látván Sárosban is, érvénytelenségre szavaz.

A szavazás általános kivánságra, ülvemaradás és felállás által megtörténvén, az elnökség a többséget kimondá a választmány véleménye mellett; egyesek kifogást tettek az elnöki kijelentés ellen, mások pedig rendre utasiták őket; többen a szószékre szaladtak. Az elnök félórára felfüggeszté a gyülést.

A félórára eloszlatott ülés ismét összeülvén, Pálfi elnök először is a maga mentségére s igazolására emelt szót. Sajnálja, hogy a ház egy része a szavazás eredményével megelégedve nincsen. Egész politicai élete folytán elnöki zsarnokság ellen küzdött, s nem szeretné, ha valaki csak a gyanu árnyékával illetné is, hogy ő elnöki jogaival vissza akar élni, sőt készebb lenne e magas hivatalt, melylyel a többség bizalma megtisztelé, azonnal letenni, mint azon szabadságnak, mely élete föltétele, csak egy betüjét is feláldozza. Lehet, hogy tévedett, de meggyőződése s lelkiismerete szerint mondotta ki a többséget. — Ha azonban többeknek ugy tetszik, legyen névszerinti szavazás.

És csakugyan beadatott 23 tag által aláirt kivánság, hogy névszerinti szavazás legyen, s noha többen kikeltek a

kevesebbségnek e követelése ellen, s nagy lőn a zugás, a szavazás (268 tag) végbement, és 172 szavazat érvénytelennek mondta ki Kapy E. választását. — Klauzál G. is helyeslé, hogy a kétkedők kétsége eloszlattassék, mert nincs semmi kényesebb, mint az elnöki jogok gyakorlata; az elnökség ugyanis a ministerium ohajtásának kifolyása levén, ha az elnöki jogok gyakorlata szigoruan nem ellenőriztetnék, könnyen oda juthatna a dolog, hogy folytonosan a ministerium tetszése szerint menne a törvényhozás. — Kovács L. helyeslé ugyan az elnöki eljárást, de jónak tartá, hogy a ház el ne oszoljék ugy, hogy valaki kétséget vigyen haza keblében. — Ellenben Kazinczy G. ostromolta a kevesebbség kivánságát. Az elnöknek kellő korlátok közt maradása mindenkor a ház erélyességétől függ, s chevaleresk eljárásnak törvényhozásban helye nem lehet. E szerint 20 tagból álló minoritás minden perczben megtehetné magának azon tréfát, hogy szavazást kivánjon a nagy többség ellenében.

Ezután a többi igazolási jelentések olvastattak fel, s ezek folytán Tormai (nyitramegyei) választása megsemmisitetett, bár Madarász J., Barthoss E., Dedinszky pártolására emeltek szót, Torma, Varga Benedek, Szirmay P., Frideczky Lajos választatása pedig igazoltatott.

Majd Táncsics lépett szószékre s előadá mikép a forradalmi csarnokba több ujoncz katona ment s értesitette az ifjuságot, hogy holnap reggel Olaszországba indittatnak. Szóló maga is végére járt a dolognak és két ujonczczal beszélt, kik szinte azt mondják, hogy holnap reggel indulnak Olaszországba. Ezt kötelességének tartotta a háznak jelenteni s felszólitja a ministeriumot: adjon felvilágositást e dologban. Szemere semmit sem tud felőle. Patay J. szerint az ország nem csak nem akarja, hogy Olaszországba ujra katonák küldessenek, hanem a kik ott vannak, azokat is vissza kivánja. A hadügyminister nem lévén jelen, az elnök utánna küldött és megérkezteig a ház rendszabályai tárgyaltattak.

A 33-ik §-nál, miszerint „a ministerium által előterjesztett törvényjavaslatoktól a kormányi tárgyalást megtagadni nem lehet“ Madarász L. szükségesnek tartá, hogy e szabály nemcsak a ministerek, hanem a mások által javaslott törvényjavaslatokra is kiterjesztessék, mert igy e jog kizárólag a kormányhatalom kezébe adatnék, s a ház magát az inditványozási jogból egészen kivetkeztetné. Erre Bónis megjegyzé, hogy inditványt tenni mindig lehet, s a kamara többsége határozza el, menjen-e az a bizottmányba, vagy ne? — és az inditvány elmellőztetett. — A 49. §. azt rendeli, hogy „az inditványozón és bizottmányi előadón kivül a tagok saját helyeikről is szólhatnak.“ — Ez ellenében inditványoztatott egy képviselő által, ki a sok szónak nem barátja, hogy a tagok ülőhelyeikről épen ne szólhassanak, mert ez csak a sok apró polemiára s conversatióra ad alkalmat. Másik tekintet, mely azt kivánja, hogy a ház acusticája rosz, s gyönge organum épen nem hallatszik. Madarász L. is e véleményt pártolá azon módositással, hogy a tag, ha a ház kivánja, köteles legyen a szószékre menni. A táblabiró politica hősei természetesen, hogy helyeiken akarnak maradni, mert ott könnyü lármázni (zaj, melyet a szóló nem türhetve, leszáll a szószékről). Barthoss Ede: Az előtte szólónak esete győzte meg, hogy a szószék a dolgon nem segit, s a tanácskozásnak méltóságot nem ad. Itt a segitség csak az átható organumban fekszik. Legjobb ut magára a tagra bizni; ha szükségét érzi, magától is felmegy.— A szerkezet megmaradt.

Az 59-ik §. miszerint „a ház a tárgyalást bezártnak nyilatkoztatja, ha ezt az elnök, vagy tag inditványozza“ Kállay Ö. inditványára, kimaradt. Véleményét Kálóczy és Szemere B. minister is pártolá, azon tekintetből, hogy e szerint a ház többsége a kevesebbséget teljesen nullificálhatná.

A 65-ik §-usnál Román képviselő titkos szavazást inditványozott. Irinyi J. pedig csak választásoknál tartja

ezt jónak, különben az alkotmányosság szelleme megkivánja, hogy a polgár szokja meg nyiltan kimondani vélekedését. Kazinczy G. azt a modort pártolja, mely a hatalom ellenében legjobb biztositék, ilyennek tartja pedig a titkos szavazást. Perczel M. és Teleky L. ellenben nem akartak az emberek gyöngeségeivel transigálni, s szabad polgárhoz illő nyilvános szavazást sürgettek, hogy tudja meg a haza, miként szavaznak utasitással meg nem kötött megbizottai. — Maradt a szerkezet, nyilvános szavazás. — Névszerinti szavazást pedig kivánhat 20 tag az elnöki kijelentés előtt is, után is, a mint jónak látja.

Ekkor a hadügyminister megérkezett és jelenti, hogy küldetnek katonák, kik elmaradtak, ide oda, kiki a maga ezredéhez; a Komáromból leszökött 30 katonát felosztotta a magyar ezredekben; egyébiránt annak idejében bővebb felvilágositást adand, és ezzel a teremből eltávozott. Patay J: a hadügyminister nem adott felvilágositást Olaszországról, pedig ez mulhatlanul szükséges, mert holnap már zavar lehet. Erre nagy zaj s zugás támadt a teremben. A hadügyminister visszatérvén jelenté, hogy Olaszországba egy magyar katona sem fog menni, ki oda nem tartozik. E jelentés kielégitette a házát. Bónis felszólitja Patayt, hogy ha a készülendő zavarról tudomása van, terjessze a ház elé.

Patay: Az ifjuság által terjesztett hir hozta zavarba a város népét. Bernát szerint a nép keble a legtisztább forrás, azt nem szabad megfertőztetni; könnyü a konkolyt elhinteni stb. ő kimondja mi szivén fekszik, ő nem fél martius 15-kétől. Deák ugy értelmezi Patay szavát, hogy mostani körülmények közt lehetséges a zavar. A vitatkozások folytán egy uj kérdés is merült fel t. i. az interpellatio joggyakorlatának kérdése, hogy azt mennyire van egyes követnek joga gyakorolni és mennyire szükséges a háznak pártolása vagy határozása. Deák F. inditványára elfogadtatott, hogy majd a házszabályok során tárgyaltassék.

XI-ik ülés az alsóházban.

Julius 17-én.

Némely uj választások és követigazolási jelentések bemutatása után, a már elkészült válaszirat (adress) megvitatására julis 19-dike tüzetett ki. — Ezután a rendszabályok vizsgálata folytattatott.

Azon követek, kiknek megbizóleveleik bemutattattak: Szentiványi Gy. és Berde Háromszékből, gr. Vas S. és Holczer Sándor Dobokából, Papfalvi Konstantin Hunyadvárosából. — Kolozsvári követ Dopler Antal ellen petitió adatott be. — Báró Luzsinszky (zemplénmegyei) választásának megvizsgáltatása, az igazoló bizottmány véleménye nyomán, megrendeltetett.

A szabályok vitatása közben élénkebb pontot képeztek a 80. §., hol a ministerekhez intézendő interpellátió joga fölött volt kétféle értelem. E jogot a ház ugy értelmezé, hogy minden egyes tagnak legyen joga a ministert feleletre szólitani fel, és ez felelni tartozzék; azt azonban mindenkor a ház határozza el, hogy a minister által adott felelettel meg akar-e elégedni? — Kubinyi F. által inditványoztatott, hogy az elnök dijának meghatározására s általában a pénzügyre nézve saját bizottmány alakittassék. Madarász L. ez alkalommal szóba hozta, hogy a képviselőkül választott hivatalnokok, minthogy mindkét kötelességnek meg nem felelhetnek, egyik vagy másik fizetésről lemondjanak. — Ezen inditvány bejelentettnek vétetett, de ezuttal érdemileg nem tárgyaltatott. — A 89-ik §-us, hol az elnöktől a szavazati jog elvonatik, oda változtattatik, hogy szavazatok egyenlősége esetében az elnök is szavazhasson. — A nyilvánosságról szóló szakasz folytán, némelyek a billetek számára fentartott karzat egy részét is követelék a „szabadnyilvánosságnak“, melyet megkülönböztetnek a cotteriai, jegyes nyilvánosságtól. A nagy többség illőbbnek látá, hogy necsak a pesti, utczai, hanem a hazai, országos nyilvánosság s közvélemény is tekintetbe vetessenek, s a karzat fentartott része

ezentul is vidékiek s egyéb jegygyel ellátott tisztes vendégek számára tartassék fel. — A petitionális választmány 15 tagját az összes ház együtt fogja választani, nem pedig osztályonként.

XII-ik ülés az alsóházban.

Julius 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Joannesko választatása megsemmisitetett, és uj választás rendeltetett.

Ezután két inditvány tétetett. Szaplonczay felhivá a ház figyelmét a Gallicziából hazajött Würtemberg-ezredbeli huszárokra. Marmaros megye, hova a huszárok mentek, felirt a kormányhoz, hogy ha a huszárok lépését nem lehet is megegyeztetni a katonai szigoru fenyitékkel, de mivel annak a haza szerelme, a haza veszedelemben forgása volt szülő anyja, a huszárokra nézve ne alkalmaztatnék a katonai törvény szigorusága. A kormánytól kedvező válasz nem jővén, ujra felirt a megye, kérvén a kormányt, hogy nézze el a huszárok lépését, ne oszsza fel más ezredek közt, és a mi a huszárok kivánsága, küldje őket a veszély helyére. E második feliratra még semmi válasz nem érkezett s azért kéri a házat, szólitsa meg a hadministert az iránt: miben van már a dolog; továbbá eszközöljön a hazaszeretettől lángoló huszároknak kegyelmet, eszközölje, hogy a veszély helyére küldessenek, és ne engedje, hogy a többi ezredek közt felosztassanak. Ez inditvány éljenzéssel fogadtatott.

A hadminister a felszólitáskor jelen nem levén, midőn megérkezett, kijelenté, hogy a mint először roszalta a huszárok tettét, ugy most is lehetetlen nem roszalnia; de mivel bocsánatot kértek, és rendkivüli időben, rendkivüli eszközöket kell használni, és mivel a hol sok a bünös, nem alkalmazhatni mindég a törvény szigoruságát; azért a huszárokat már utnak inditotta Szeged felé, és azon föltétel alatt, ha magokat jól viselik, nem fogja más ezredek közt felosztani. Most hát már minden a huszárok magaviseletétől függ.

Bogdanovics egy nagy fontosságu inditványt terjesztett a ház elébe. Előadá t. i. hogy a zágrábi püspök, auraniai perjel, és a zágrábi káptalan Torontál megyében oly roppant jószágokkal birnak, hogy azok jövedelme felülrug 700,000 pfrton. E roppant jövedelem most, miről hiteles tudomása van, a pártütő illyrek czéljainak előmozditására és a magyarok ellen használtatik. A mint a pénzügyminister megszüntette a horvátországi katonaság pénzzeli ellátását és élelmezését, az auraniai perjel zálogos haszonbérbe adta jószágait, és a haszonbéri pénzt előlegesen fölvette; a zágrábi káptalan pedig jószágtisztjeinek, hivatalvesztés alatt, megparancsolta, hogy mindent illyr nyelven vigyenek. Törvényeink hűtlenségi büntetést, azaz fej- és jószágvesztést szabnak az ily tettesekre, de minthogy most az első nincs hatalmukban, legalább a jószágok koboztassanak el, hogy a pártütés táplálására legkisebb segédszer se nyujtassék. A ház átlátá az inditvány fontosságát, de azért elnöki kijelentés szerint, a szabályok értelmében az inditványt először irásban kell benyujtani, és majd ugy a válaszfelirat után sorszerint a harmadik, vagy negyedik helyen vétetik tárgyalás alá.

Besze szerint mikor a haza veszedelemben forog, aprócseprő dolgokkal s szóüzésekkel nem kell az időt pazarlani, most tett kell, nem szó, mert csak tett, még pedig gyors tett mentheti meg a hazát. Erélyes intézkedéseket kell azért minél hamarább rendelni, melyek gátot vessenek a pártütők garázdálkodásának és kiragadják a hazát a veszélyből; aztán menjen haza minden követ, világositsa, lelkesitse küldőit. Most minden követ 30,000 embert képvisel s mindenikben 30,000 ember bizodalma öszpontosul; ha haza megy neki hisznek legjobban, olyan lesz, mint az égő mécs a pinczében, mely felvilágositja és eloszlatja a sötétséget, és világosságot terjeszt maga körül. Nem kell tehát az időt szóhajtással tölteni. Meg van igérve a 200,000 katona, egyhangulag, egész lelkesedéssel igértetett meg, de mit ér ha ki nincs állitva. Tanácskozni kell a kiállitás minél gyorsabbi mód-

járól. Mostani rendkivüli körülmények közt a legbölcsebb törvény sem ér magában semmit; pártütők, lázadók ellen csak fegyveres erő használ, csak katona ad nyomatékot a nemzet akaratának. Tanácskozzunk tehát, ugymond, röviden a haza megmentése eszközeiről, azután menjünk haza. E tárgy is a válaszfelirat után kerülend szőnyegre.

Ezzel az ülés eloszlott.

XIII-ik ülés az alsóházban

julius 19-én.

Megnyitván az elnök az ülést, a jegyzőkönyv hitelesitetett és az igazolási választmány jelentése olvastatott. Pap Szilárd vajda-hunyadi követ választását a választmány érvénytelennek nyilatkoztatta, mivel utasitást fogadott el, és annak megtartására magát esküvel kötelezé. Azon szempontból azonban, hogy a törvény Erdélyben későn hirdettethetett ki, méltányosabbnak tartá a ház többsége a követséget felfüggeszteni, és Pap Szilárdnak 30 napot adni, hogy az alatt választóival a törvény értelme szerint visszavetethesse az utasitást.

Ezután Nyáry a válaszfelirat tárgyalását, bár azt nagy fontosságunak, s Europa előtt teendő manifestumnak tartja, a holnapi ülésre kivánta halasztatni, mivel ha még egyszer magánosan értekeznek felette, holnap sokkal könnyebb lesz a közmegállapodás iránta, és igy a ház sok időt megnyervén, hamarabb foghat más dolgok tárgyalásához. Ez inditványra a válaszfelirat tárgyalása holnapra halasztatott. — Nem levén más tárgy, Kossuth jelenté a háznak hogy a válaszfelirat tárgyalása után a jövedelem kimutatását, és a költségvetéstervet terjeszti elő, azért mivel még most idő van, intézkedhetnék a ház az iránt, hogy a tervet maga vizsgálja-e meg, vagy pedig bizottmányra bizza. A többség osztályonként kivánja tárgyaltatni. Kossuth beszédje e tárgyhoz következőleg hangzik:

Kossuth L. A veszélyben forgó hazának megmenté-

sére oly lelkedéssel, minőt nem sokat mutat a historia, megszavazták önök julius 11-én azt, hogy megmentsék a hazát. E tárgynak részleteihez szólani véleményem szerint, ha magunkhoz következetesek akarunk maradni, a válaszfelirat szerkesztése után a legelső feladat leend (ugy van). Gondolom, tiszttársam hadügyminister urnak is véleményét fejezem ki, ha kijelentem, hogy ő a katonaállitás tárgyában előterjesztendő törvényjavaslattal készen van. Én is készen vagyok először számadásommal az ország pénzügyének kezeléséről april 11-től junius végeig; másodszor készen vagyok a folyó félévre, — értvén julius 1-ső napjától deczember utoljáig — tervemmel az ország szükségeinek mikénti fedezéséről, és minden minister uraknak költségvetéseiről. Készen vagyok némely parányi részleteket kivéve az 1849-iki jövedelmi kimutatással, az adórendszer- és költségvetéssel is; hanem ha a képviselő ház azt kivánná, hogy az első, nevezetesen a haza jelen szükségeinek elháritását, és a honnak a jelen veszélytőli megmentését illető kérdést tárgyalatlanul akarja addig hagyni, mig egyszersmind az 1849-iki jövő évre szolgáló költségvetést és adórendszert bemutathatnám, minthogy az ehhez megkivántató táblás kimutatások több időbe kerülnek, néhány napig nem szolgálhatnék a munkával, mert ezen tárgy olyan, — ha a képviselőház helyeselni fogja intézkedésemet, — melyben nem kivántam puszta szóval előjönni, hanem nyomatni fogom a munkálatot, hogy minden képviselőnek kezébe juthasson. Ilyen munka több időt igényel, mintsem hogy összes kormányzatunk rövid ideje alatt el lehetett volna végezni. Ehhez járul még az is, hogy egy bizonyos epochát kellett felvenni a számadásban, azért vettem fel junius 30-át; következőleg az 1849-ki budget néhány napig el fog tartani. Ennek következtében bátor volnék kérni, hogy a hadügy dolgaira nézve a haza jelen veszélytőli megmentését méltóztassanak fel nem függeszteni az ország állandó honvédrendszerének kidolgozásától. Ezt ne méltóztassanak ugy érteni, mintha én azt akarnám, hogy az 1849-iki bud-

getet nem kell most elhatározni, sőt el kell határozni, mert különben lehetetlen lesz 1849-re az uj adórendszert behozni, mert akármint akarjuk is a munkálatot egyszerüsiteni, az mégis hiányos lesz, és én a képviselőház bölcseségétől remélem, hogy a hiányokat kifogja pótolni, miután nem merek magamnak annyira hizelegni, hogy nagyon alapos és kimeritő munkát készithetnék, bizonyos lévén az, hogy az adórendszert a világnak első talentumai sem dolgozták ki eddig tökéletesen; bár mint akarjam is tehát a munkát egyszerüsiteni, tagadni nem lehet, hogy egy pár hónap annak behozatalára kellend; következésképen, ha most nem intéztetnék el a 1849-ki budget hanem a télre prorogálandó országgyülésre halasztatnék, az lenne belőle, hogy 1849-ben nem volna adó; el kell tehát halasztani, mivel nem szeretném felfüggeszteni az adórendszer tárgyalásától a jelen szükségeknek tárgyalását, engedelmet kérvén arra, hogy a még ki nem nyomatott munkálat a mikor nyomtatás alól kikerül — 48 óra alatt készen van — kiadassék. Továbbá arról méltóztassanak intézkedni, kivánja-e a ház, hogy a munkálat, ha bemutattatik is, felolvastassék, vagy kiván-e bizottmányt rendelni, mely a dolgot előlegesen tárgyalás alá vegye? Én mind a kettőre készen vagyok (némelyek: olvastassék fel; mások: menjen az osztályokhoz). Ugy gondolom, hogy miután aháznak az a végzése, hogy a válaszfelirat ma nem fog tárgyaltatni, talán meglehetne tenni ezen bizottmány kinevezését, fenmaradván a háznak, ha ugy tetszik, a felolvastatás.

Madarász L. az 1849-ki budget tárgyalását akkorra kivánja halasztatni, mikor a rögtöni szükségek ki vannak elégitve. Alkotmányos monarchiában egyike a legnagyobb biztositékoknak a budget; mert ha egyszer a költség meg van szavazva, a kormány, ha neki tetszik, eloszlathatja az országgyülést. E tárgyban inditványt fog a ház elébe terjeszteni. — Deák a ministerium nevében kijelenté, hogy a ministeriumnak az országgyülést szétoszlatni mindaddig szándokában nincs, mig ez a szükségesek iránt tisztában nem leszen,

Kossuth L. Bátorkodom még nehány szót a most mondottakhoz tenni. Ha napot kértem volna a háztól, melyen az 1849. budget tárgyaltassék, akkor ennek ellenében lehetne tenni azon inditványt, hogy az ne tárgyaltassék; hanem alkotmányos országban, felelős ministerium mellett, az eddigi aristocraticus basison és külkormányon fekvő rendszer bevett szokását: miszerint elvül állitatott fel, hogy az adót addig tárgyalni nem lehet, mig egyébb szükségesek el nem végeztettek, itt alkalmazni nem lehet; s ennek — abstract véve a dolgot — a jelen körülmények közt semmi teste nincsen. Itt minden kérdés ugy áll a képviselet előtt: ha tetszik, a ministerium, vagy ha tetszik, a háznak valamely tagja bejelenti inditványát, s annak tárgyalására napot kér. A többség azt mondja rá: elfogadom, s tárgyalni fogom, vagy pedig: nem fogadom el, s elhalasztom a tárgyalást. Itt a sorozatra nézve elv nem forog fen, hanem specialitás s minden specialitásnál a háznak többsége s bölcsesége határozza el, melyik napot akarja kitüzni arra, hogy valami tárgyaltassék. És ha a ház ugy véli, hogy vannak sürgetősebb dolgok, azokat fogja tárgyalni, ellenkező esetben pedig a budgetet. — Az alkotmányos eljárásra nézve egy elvet ismerek a parlamentben, azt t. i. hogy a többség határozza el és intézkedik a felett, elővegye-e a budgetet vagy más tárgyat, és mindig az fog történni, mit a többség akar. Ezuttal nem kértem a háztól a budget tárgyalását, hanem azt, miben Madarász ur is megegyezik, t. i. hogy ezen tárgyalástól ne függeszszük fel a jelen év szükségeinek ellátását, s hogy bizottmányt nevezzünk a tárgy megvizsgálására. Ezt pedig azért kértem, mert most idő van a bizottmánynak megválasztására, mely a ház szabályai szerint kétféle lehet t. i. a ház küldhet ki bizottmányt, vagy pedig az osztályok választanak. Ha az osztályokra hagyatik a bizottmány választása, én nem bánom legyen meg; de ha azt határozná a ház, hogy maga válaszszon bizottmányt, ez tüstént megtörténhetik, s ezáltal legalább időt nyertünk.

Ezután Kubinyi felszólitotta a hadministert, hogy el levén azon akadályok az utból háritva, melyek eddigelé a Ludoviceum kinyitását hátráltaták, adna felvilágositást, micsoda terve van a Ludoviceum iránt. Mészáros hadminister erre kijelenté, hogy terve a Ludoviceum iránt már készen van, és azt a háznak a válaszfelirat tárgyalása után befogja mutatni s 100,000 pfrtot kér a Ludoviceumra, és nem sokára meg fog benne a tanitás kezdetni. E jelentés hangos éljennel fogadtatott.

A kérvényi választmány 15 tagjai következők: Nyáry, Zeyk J., Kemény D., Bezerédy I., Bónis S., Bethlen J., Teleki L., Kazinczy G., Kubinyi F., Tarnóczy K., Palóczy L., Madarász L., Berzenczey L., Lónyay G., Miháli G.

A ház költségei tárgyábani javaslat előterjesztésére megbizott választmány 9 tagjai: Kubinyi F., Pulszky, Nyáry, Bezerédy I., Ghyczy K., Patay J., Lónyay G., Teleki L., Trefort Á.

XIV-ik ülés az alsóházban

julius 20-án.

Az elnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesitetett, és nehány megbizó levél és kérvény az illető választmányokhoz utasitatott.

Kazinczy Gábor (jegyző) olvassa a képviselőház válaszjavaslatát a trónbeszédre, mely következőleg hangzik:

„Javaslata a képviselőház válaszának a trónbeszédre.

A magyar nemzetet, az átalakulás nagy munkája közben, künn és benn tornyosuló vész jelentkezései találták.

Fölséged, atyai aggódó szivvel, egybehiván a haza képviselőit, tért nyitott alkotmányszerüleg, hogy a jelenben intézkedve határozzanak a jövő fölött.

S Magyarhon képviselői, az édes haza ily szorongó helyzetében is azon biztató reménynyel gyülének egybe, hogy koronás királyuk fölséges személyében leend tanuja e hálás nemzet ünneplő hódolatának.

Annyival inkább vala szabad ezt reménlniök, miután Fölséged, hü Magyarországa szivből fakadó emez ohajtásának teljesitését legujabban kegyelmesen megigérni méltóztatott.

Annál sujtolóbb fájdalommal értesültek, miszerint Fölséged, atyai szándékának kegyelmes teljesitésében sulyos betegség által lön ezidőre akadályozott.

S vallják bár a legforróbb hála érzéseivel, hogy az uralkodó ház, országosan tisztelt egyik tagjának, István főherczeg s nádornak, Fölséged leg-

magasb személye teljhatalmu képviselőjévé választását, mint e nemzet enyészhetlen rokonszenveivel találkozót, Fölséged atyai hajlamának uj drága zálogául tekintik: mind a mellett sem birnak azon magasztos reményről lemondani, hogy Fölséged, egészsége helyreállásával — mit istentől forrón esdekelnek — hű népeit boldogitó jelenlétével megajándékozza, királyi legfensőbb jogainak személyes gyakorlata végett, kegyelmes igéretét is beváltani méltóztatandik. (Harsány éljenzés).

E vallásos ragaszkodás érzetében, Európa jelen mozgalmai között, a királyi szék s nemzeti létünk válhatlan érdekében hazafiui legfőbb kötelességünknek véltük, Fölséged királyi felhivását követve, oda forditni gondjaink elsőjét, hogy hazánk önállása s függetlensége s a korona egysége s méltósága az események bármely fordulatában biztositassék. S azért megelőzve e rendkivüli körülmények között azon javaslatok s intézkedéseknek tárgyalását, melyeket Fölséged felelős ministeriumának, a legközelebbi országgyülés rendeleténél, vagy megbizásánál fogva is, előkésziteni s bevégezni kell vala, — felhatalmazást szavaztak az ország kormányának rendkivüli időkben rendkivülileg: a nemzet tábori erejét, a kifejlendő szükséghez képest, 200 ezerig emelni, a fölszerelésre kellő 42 millió pfrtot mindent áldozni kész lelkesedéssel megajánlván.

Megtevők, mit tőlünk a királyi szék s a hon egységes érdeke igényelt, hiven, öntekintetlenül; megtevők azon mély érzelmével e nemzet nagyszerű hivatásának: lenni, ha kell, miként a multban, védbástyája a polgárisodásnak; megtevők azon öntudattal, hogy e magasztos kötelesztetésnek méltóan ugy felelhetünk meg, ha az anyagi erőn tul, alkotmányos teendőink következetes és czélszerü tovafejlesztésében keressük azon erkölcsi alapot, min e nemzet s trónja érdeke nyugodjék rendithetlenül.

Ily körülmények közt annál méltóbb fájdalommal kell vala, hogy sujtson azon nyilt támadás, melynek a kapcsolt részek lőnek egyik szintere, miket e hazához századokon át jó és bal, de mindig közös szerencse szőtt. Mert nyugodtan hivhatja föl e nemzet a századok végitéletét: volt-e egy, de csak egy jog is, melyben meg nem osztozék testvérileg; volt-e egy, de csak egy méltányos tekintet is, mely önkényteseen mellőztetett? S a mily bátran tárhatja fel tanuságul e nemzet a multnak évkönyveit, oly nyiltan ismételi, hogy valamint bármi áldozatra kész, mit önállósága s koronájának épségben tartása s becsülete igényelne: ugy más részről hű rokon kezet nyujt, hogy a kapcsolt részek mindazon ohajtásai, miket a százados, testvéri viszony megállapit, a méltány utján békésen egyenlitessenek ki, — szintoly határozottan nyilatkozván azon rablócsoportok lázongásának megsemmisitése fölött, melyek szilaj elbizakodással terjengnek az ország alsó részein.

S ily állásban is kétszeres fájdalommal sujtá e hű nemzetet, hogy ámbár Fölséged, önatyai indulatának sugallatát követte, midőn a közelebb lefolyt országgyülésen legfelsőbb királyi helybenhagyásával szentesité azon törvényeket, melyek a hon jobblétének felvirágozására a kor igényei szerint szükségesek valának: mindamellett is találkoztak roszakaratu lázitók, kik annyira is vetemültek, hogy a törvényes hatalomnak tettlegesen ellenszegülve, kárhozatos eme merényöket Fölségednek s fölséges királyi házának érdekében, Fölséged vagy királyi háza tudtával s elnézésével történtnek hirdetgették. A vakmerész ármány eme bünmerénye ellenében, Fölséged atyai nyilatkozatában, mely szerint erősen el van határozva, magyar királyi koronájának

egységét s épségét minden kül megtámadás s belső szakadás ellen királyi hatalmával megvédeni s az általa szentesitett törvényeket mindenkor sértetlenül megtartani — kienyészhetlen hálaérzettel leljük mi ujabb zálogát azon vallásos ragaszkodásnak, melylyel Fölséged s a föls. uralkodó ház a korona egység- s épségben megóvása s a törvények megtartása iránt viseltetni méltóztatik; nyujtván nekünk az ünnepélyes nyilatkozat szentsége oly erkölcsi erőt, mely a királyi szék és nemzet egy és oszthatlan érdekeinek magában is minden egyéb fölött hatalmas védbástyája lesz.

És midőn Fölséged atyai indulata kegyelmeit tetézve, hű magyar- és erdélyországi népének buzgó óhajtása szerint a testvérhont egymásnak vissza adta annyi század után: az ekként egygyé fort két ország, erejének s felvirágzásának egyesült kifejlődésével, a trón és szabadság mierősb támasza leend.

A mily hő örömmel érté a nemzet, miszerint Fölséged s a külhatalmasságok legtöbbjei közt sértetlenül fönáll a béke s egyetértés, mit jövőre Fölséged kegyelmes atyai gondjai csak állandósithatnak: oly sajnálattal értesült, hogy a lombard-velenczei királyságban, hol a szardiniai királynak s némely más olaszországi hatalmasságoknak seregei harczczal támadták meg Fölséged seregeit, a háborut bevégezni nem sikerült. És a mily őszinte azon hódolat, melylyel hű Magyarország fölséged iránt viseltetik: szintugy óhajtja, hogy e kérdés, a trón méltóságához s a viszonyos jogos igényekhez képest oldassék meg.

S midőn egy alkotmányos nemzet s ily érzelemmel fog a királyi széknek s szabadságnak elválaszthatlanul egyesült érdekében mindannak elintézésébe, mit a hon java oly igen sürgetőleg kiván: ebben Fölséged legbiztosb kezességét találandja azon tántorithatlan ragaszkodásnak, melylyel e nemzet, a királyi ház s ön alkotmányos létele iránt viseltetni meg nem szünendik.“

Elnök: A szabályok értelmében először a tárgy érdemére nézve általánosságban fog megkezdetni a tárgyalás.

Kossuth: Uraim! nem annyira szónoklani akarok, mint érzem azon kötelességet, hogy mielőtt a ház e tárgyban határoz, bizonyos dolgokra nézve a ministerium politicája iránt tökéletesen felvilágositva legyen: miszerint elhatározhassa, hogy jövendőben ezen politicát kivánja-e követni, vagy pedig mást választani czélszerübbnek tartja. E végett lépek a szószékre, hogy két tárgy iránt a háznak felvilágositást adjak, nem várva e részben semmi interpellátiót, mert azt tenni kötelességemnek érzem. Az első azon politica, melyet a ministerium a horvát bonyodalmak irányában követni eddig jónak és czélszerünek vélt; a másik pedig a külügyek, s különösen az olaszországi kérdés. Mi a horvátországi ügyeket illeti, erre nézve julius 11-kén volt szerencsém átalánosságban a ház előtt annyit kimon-

dani, miképen a ministerium azon szempontból indul ki, hogy a horvátországi pártütést, pártütésnek és nem háborunak tekinti, — hogy a horvát nemzetnek minden jogszerü, igazságos és méltányos kivánatait, melyek a köztünki viszonyok természetével, a magyar korona és a magyar nemzet jogaival összeegyeztethető, teljesiteni kész; de a korona épségéből és a törvények szentségéből hajszálnyit sem enged semmi áron. Tudva van a ház előtt, miképen valahányszor Horvátország irányában a főherczeg nádor kir. helytartó, és a magyar ministerium részéről rendelkezés történt, a pártütők, kik igen jól ismerik a horvát nemzet többségének a kir. házhozi hűségét, nagyon érezték, hogy ha ezen hűségtől eltérve a népnek felbujtogatását egyenesen a fejedelem ellen irányzott alapra teszik, bajosan fognak tágas körben rokonszenvre számolhatni, és azért a mi rendeleteinknek, ugyszinte a kir. helytartó parancsainak mindig azt vetették ellene, hogy az nem a király akarata. Csak ezen körülmény mentheti, ha mentheti, mert teljes meggyőződésem szerint kikerülhetlen szükség volt, hogy ezen ürügynek elháritásán iparkodjunk; s azért megkértük ő felségét: méltóztatnék a maga legfelsőbb kéziratával tudtokra adni az elcsábitott tömegeknek Horvátországban és a határőrvidéken, hogy ő felsége azon hit szentségénél fogva, melyet a törvényre tett, más akaratot nem ismerhet, mint a mely a törvényben van, tehát hogy ők engedelmeskedjenek a törvénynek és a ministerium rendeleteinek: az ő felségének a saját akarata, olyan akarata, mely egyszersmind a magyar korona sérthetetlen épségének fentartásával a legszorosabb viszonyban állván, ő felségének ezen akarata a dynastia minden tagjainak szándokával tökéletes öszhangzásban van. — Ő felsége méltóztatott junius 10-ki manifestumában ezt kijelenteni. Erre a pártütők vezére ismét azt mondta: ez nem a fejedelem akarata, ezt a terroristicus magyar ministerium csikarta ki ő felségétől Innsbruckban. És ott állott a dolog, hogy a fejedelem iránti hüség nevében izgattattak a tömegek a

törvény és a magyar király törvényes állása ellen. Mi ezen szempontból indulva, és lelkünkre véve azt: hogy ha a polgárháboru szerencsétlenségét, — melynél nagyobbat alig tudok ismerni mást, mint egy nemzet szolgaságát, — el lehetne háritani becsülettel, kisértsük meg. És azért János főherczeget felszólitottuk, vagyis inkább ő felségét kértük meg arra: méltóztassék ugy intézkedni, hogy a dynastiának egy oly tagja kinek a fejedelem iránti állására nézve a gyanusitásnak legkisebb ürügye sem foroghat fen még a legnagyobb ellenségnél is, menne el Horvátországba, és személyesen adná tudtul a seregeknek és a nép küldötteinek, kiket helységenkint, városonkint, vagy különben, maga elébe idézhet, hogy valósággal az a fejedelem akarata, mi a junius 10-iki manifestumban kijelentetett, kinyilatkoztatván egyszersmind, hogy ha János főherczeg, kit a dynastia tagjai közül, minden körülményeket egybevetve, ezen eljárásra legalkalmatosabbnak találtunk, Horvátországba menve felvilágositja a népet ő felsége világos szándékáról, a ministerium részéről bizvást kijelentheti; hogy a mi jogszerü és méltányos kivánat foroghat fen, nem egyes pártütők, hanem a horvát nemzet részéről, azt a ministerium szivesen pártolni s mennyiben törvényes hatásköréhez tartozik, teljesiteni kész; a mennyiben pedig hatáskörét tulhaladná, az országgyülés előtt örömest eszközölni fogja; kérvén ő fenségét, használja ezen alkalmat arra, hogy ismerkedjék meg, mik hát valósággal a horvát nemzet kivánatai; mert a jogszerüség, igazság és méltányosság terén, ha a magyar koronától elszakadni nem akarnak, sokat gondolkoztam, de keveset tudtam találni. Ő felsége a ministerium ezen felhivása következtében János főherczeget erre megbizta, és János főherczeg az eljárást elfogadta. Hanem sajnálattal kell annyit megemlitenem, hogy eljárásának első részére, t. i. a horvátoknak a hely szinén, élőszóval, a dynastia egyik tagjának szájából a király akarata iránti felvilágositásra nézve eddig még ő felsége részéről lépés nem történt. A kiegyen-

litések tekintetében azonban felszólitatott a ministerium: mondaná meg, mit volna hajlandó a horvátok irányában tenni. Ily értelemben irt János főherczeg István főherczeghez, ki János főherczegnek ezen felszólitását a ministeriumnak hivatalos tárgyalás végett kiadta. A ministerium tárgyalta azt, és a nádor kir. helytartónak a maga politicáját, a maga nézeteit e tárgyban beadta azon kéréssel, hogy ő fensége a nádor a külügyministerium utján ezen nézeteket János főherczegnél mozditsa elé, és János főherczeget azokról értesitse. Azt gondolom tehát, a ház leginkább felfog világositatni azon politicáról, melyet a ministerium e tekintetben Horvátország irányában eddig követett és követni a maga részéről elhatározta, ha épen azon nyilatkozatot, melyet János főherczeg felhivására a ministerium a kir. helytartónak adott, a ház előtt szerencsém leszen felolvasni, mint következik:

„Fenséges főherczeg nádor, kir. helytartó, kegyelmes urunk! Méltóztatott cs. kir. fenséged velünk főherczeg János ő fenségének a horvátországi lázadás bonyodalmainak kiegyenlitése ügyében fenségedhez Bécsből jun. 27-ről intézett kéziratot tárgyalás végett közölni, mire nézve a ministerium alázatos nyilatkozatát hódoló tisztelettel a következőkben terjeszti elő.

Mindenek előtt kötelességünknek ismerjük cs. kir. fenségedet megkérni, méltóztassék János főherczeg ő fenségéhez alázatos köszönetünket feljuttatni, azon készségért, melylyel ő fensége a hazánkhoz kapcsolt országokban felbomlott törvényes rendnek s békének helyreállitására kegyes közremunkálását felajánlani méltóztatott.

A nyolczszázados kapocscsal hazánkhoz kapcsolt országok iránt a magyar nemzet a mint soha elnyomó szándékkal nem volt, soha igazságtalan lenni nem kivánt, ugy most is minden jogszerü, igazságos és méltányos engedmények megadására legszivesebben hajlandó levén: ő fenségének emlitett kegyes készségét annál nagyobb köszönettel fogadjuk, minél inkább meg vagyunk győződve, hogy ő fenségét azon kiindulási pont iránt felvilágositjuk, melyet e dologban az urunk királyunk iránti hüség kötelessége elönkbe szab, ő fenségének erélyes közredolgozása a rend és béke helyreállitásában bizonyos sikert idézhet elő, mely siker egyszersmind a fenforgó körülmények közt az uralkodó háznak érdekében áll.

Fenséged előtt tudva van, hogy a kapcsolt országok lakosai nyolcz század óta a legujabb időig nemcsak a magyar nemzet minden jogaiban, szabadságaiban testvériesen részesitve voltak, hanem még a közös jogokon és szabadságokon kivül, különös kiváltságokkal s javadalmakkal is felruháztattak.

Fenséged előtt tudva van, hogy a legujabb eseményeknek közepette is semmi sem történt, mi a kapcsolt részek ezen viszonyaiban, az ő terhökre leg-

kisebb csorbitást okozott volna, sőt történt igen sok, mi az ő felsége kegyelmes megyegyezésével szentesitetett alkotmányos kifejlődés minden jótéteményeinek a kapcsolt országok ujabbkori kivánságainak teljesitését, igényeik jogszerüségének elismerését foglalja magában.

Nemzetiségöket látszottak félteni, — ámbár annak megtámadása a magyar nemzet által soha sem szándékoltatott; — a törvényhozás ünnepélyesen elismerte, hogy közdolgaikban anyai nyelvöket használni, ugy a miként saját szabályaikban ezt magok elhatározák, tökéletes joguk van.

És a törvényhozás ezen elismerésének természetes következményeit a ministerium saját felelőségére annyira elfogadta, hogy velök mint önálló nemzetiséggel birókkal bánván, a horvát és szlavon nyelveknek magyar melletti használatát még a kormánynyali érintkezésekbe is behozta. Oly elismerés, minőhez hasonlót az ausztriai kormány a birodalombeli minden tartományok irányában ily kiterjedésben még mai napig sem mutatott, s minőben bármely álladalom a világon, mely különböző ajku népeket s országokat egyesit magában, a magyar kormányt meg nem előzte.

A kapcsolt országok a magyar korona alatt saját municipális önállást vettek igénybe, s a mult törvényhozás ezt nem csak elismerte, hanem még tul az eddigi törvényen s gyakorlaton, arra is kiterjesztette, hogy a legfőbb alkotmányos jognak, az országgyülési követküldési jogának felosztása s elrendezése is saját tartományi gyülésökre bizassék, s ezáltal municipalis önállásukat és azon jogukat, hogy saját belügyeik rendezése körül a törvények értelmében magok rendelkezhessenek, ujolag consolidálta.

A báni hatalmat, melyre ők sajátlagos sulyt helyeznek, nemcsak sértetlen épségben fentartotta, hanem még az ország álladalmi tanácsába is meghíva, az összes status kormányzatában hatályos részvétre feljogositotta. A ministerium pedig a bánnak ezen állását valósitani annyira ohajtotta, hogy hivatalra lépésének első perczeiben mindjárt főbb gondjai közé számitaná, az ő felsége által kinevezett bánt ismételve felszólitani, miszerint fenséged tanácsában megjelenve a horvát nemzet megnyugtatására szolgálható intézkedésekre alkalmat szolgáltasson.

Fenséged előtt tudva van, miként a bán, fenségednek ezen ismételt parancsait makacsul megvetette, a törvény iránti engedelmességet kereken megtagadta, s egyenesen a nyilt pártütés terére lépett, s annak terrorismussal kezdett ösvényén a magyar koronától elszakadásig haladott.

Elismerjük mi, fenséges ur, hogy a kapcsolt országoknak a mult időkből számosabb particularis sérelmei vannak, még mindig orvosolatlanul; de ezen sérelmeket nem a magyar nemzet, s nem a ministerium okozta: ezek a volt kormányzati rendszer szerencsétlen hagyományai, melyeknek orvoslását valamint az országgyülések mindig folytonosan sürgették, ugy a ministerium is, törvényes hivatása szerint, nyomban eszközlötte volna, ha az ő felsége által kinevezett bán, minden érintkezést tettleges erőszakkal meg nem szakit, s igy még csak azt is lehetetlenné nem teszi, hogy a kapcsolt országok 1845-ki tartományi gyüléséből ő felségéhez fölterjesztett kivánatok iránt, fenségednek a kapcsolt országok elégedésére irányzott intézkedéseket javasolhassunk.

Azonban még ezen körülmények közt sem mulasztottuk el a tudtunkra jutott méltányos kivánatok teljesitésén munkálni.

A horvát és slavoniai határőrvidékek ekkorig az alkotmány jóvoltán kivül állottak. A legujabb törvények őket abba behelyeztették, s képviseleti

joggal ruházták fel, melylyel első fenállásuk óta mindekkorig még soha nem birtak; mi pedig első gondjaink közé számitók fenségednek sürgetőleg javaslani, hogy a határőrvidékiek szabadságainak gyarapitására s boldogságuknak előmozditására sikeres intézkedések tétessenek; s igy történt, hogy Hrabovszky altábornagy, mint ő felsége által kinevezett kir. biztos, már rég utasitva van a határőrvidékieknek birtokaik örökös tulajdonjogát, az ipar, kereskedés és müvészet szabad üzletét, s a szabad költözködés könnyitését megadni, a földesuri természetü robotokat eltörölni, a szabados communitások községi elöljáróinak a lakosok általi szabad választását munkába vétetni, s arról is intézkedni, hogy egyéb még hátra levő igazságos kivánataikat a határőrvidéki lakosok teljes szabadsággal kijelentsék, s minket e szerint ohajtásaik iránt tájékozván, boldogságuknak s megnyugtatásoknak eszközlésére alkalmat szolgáltassanak.

Hasonló megnyugtatási szándéktól vezéreltettünk minden egyéb intézkedéseinkben is.

A kapcsolt országok nemzetiségét, s nyelvöknek közdolgaikbani használatát, a mint már emlitők, nemcsak elismertük, hanem a kormánynyali érintkezésekre is önként kiterjesztettük.

A tengeri sónak, mely egész a Száváig használatban van, árát leszállitottuk, s a sziciliai sónak rég ohajtott behozatalát megengedtük.

A kormányhivatalokba minden pártkülönbség nélkül számos horvátokat és slavonitákat alkalmaztunk, s több ministeriumoknál az ő számukra egészen külön osztályokat alkotni elhatároztuk, melyek ekkorig csak azért nincsenek betöltve, mert ők ellenünkben nyilt pártütés terére léptek, a törvény iránti engedelmességet tettleg felmondták, s az illyrpártiak magas kormányhivatalokba lett kineveztetéseiket gunynyal és megvetéssel fogadták.

Ha mindezeket ő cs. kir. fensége János főherczeg méltó tekintetbe venni, és ha arra is figyelmezni méltóztatik, hogy sem a magyar nemzet, sem mi magunk a kapcsolt országok jogait és szabadságait nemcsak semmiben nem csorbitottuk, sőt növeltük és gyarapitottuk, s méltányosság és igazság szerint növelni és gyarapitani folytonosan hajlandók vagyunk, lehetetlen lesz ő cs. kir. főherczegségének meg nem győződni, hogy az illyr pártütés, mely hazánk békéjét megzavarva a dynastia jövendőjét veszélyezteti, általunk, s a magyar nemzet által nem csak nem provocáltatott, de még reá csak legtávolabbróli ürügy sem szolgáltatott, mirenézve istennek s az egész világnak itéletére fölemelt fővel hivatkozhatunk.

És valóban elég a horvátországi küldöttek által Innsbruckban átnyujtott követelésüket olvasni, hogy erről ő fensége tökéletesen meggyőződjék.

Mert hiszen nem azt panászolják ők abban, hogy jogaik és szabadságaik kevesek, hanem inkább sokalni látszanak azokat, s elszakadást kivánnak a magyar koronától, miszerint az ausztriai tartományokhoz csatlakozhassanak, s pénz- és hadügyeik a bécsi ministerium által kormányoztassanak.

A hajdani Vendée szerepe ez, fenséges ur! De melyet részünkről terrorismus nem provocált, s melyben a fejedelem iránti hüség csak reactionalis irányzatok s trónfelforgatási czélzatok lepleül szolgál.

Avagy hüségnek jele-e a magyar koronához tartozni nem akarni, mely ez idő szerint is a dynastiának legrendithetlenebb támasza?

Hüségnek jele-e nyolcz százados kapocsnak megszakasztásával inkább a bécsi ministeriumtól függeni akarni, melynek a fejedelmi tekintély fentar-

tására annyi ereje sincs, hogy kegyelmes urunk királyunk császári várában bántatlanul megmaradhatott volna; mely e perczben is suffragium universale alapján választott országgyüléssel szemközt még maga sem tudja, minő lesz a birodalom alkotmánya; maga sem tudja, mennyire fog a császári hatalom s fejedelmi tekintély paralysáltatni; mely a frankfurti nemzetgyüléssel szemközt még azt sem tudja, valljon az önálló Ausztria császárjától, vagy pedig az ausztriai birodalmat magába felolvasztott német szövetség még meg sem alakitott központi hatalmától fogja-e venni parancsait?

Vagy nem tisztább jele-e a hüségnek, fel nem lázadni a magyar korona ellen, mely urunk királyunk fején e perczben is rendithetlenül áll. Nem tisztább hüség-e pártot nem ütni ő felsége a magyar király ellen, kinek, midőn Bécsből távozni kénytelen, a magyar nemzet lelkesült fiui bizodalommal ajánlja tántorithatlan hüségét, s kinek királyi helytartója — fenséged — semmit sem ohajt forróbban, mintha a király Budára jöve személyesen vezesse az ország azon kormányzatát, mely távollléte idejére ő felsége és a törvény által fenséged hü kezeire bizatott.

Ha ezeket ő fensége János főherczeg gondos figyelmére méltatja, lehetlen lesz meg nem győződnie, hogy az illyr pártütés a fejedelem iránti hüség szinével felségsértőleg kérkedik, s hogy maga az Ausztriához csatlakozás ajánlata nem egyéb egy mesterkélt fogásnál, mely végeredményben Ausztriában a szláv elemnek oly tulnyomóságot fog adni, hogy ez által a germán elem egészen paralysáltatván s az ausztriai trón természetes alapját elvesztvén, önálló szláv országokra szétbomoljék s e szétbomlásba temesse el a felséges ausztriaiház dicsőséges lételét.

És mégis a magyar korona alatt élő népeknek szivvérökkel annyira összefort a király iránti hüség és ragaszkodás, hogy az illyr pártütők igen jól tudják, miként ha czéljaikat nyiltan kitárják, saját részökben rokonszenvet nem találandnak.

Ezért vetették fel magokat a reactio szellemében a királyi tekintély álhőseivé s pedig a magyar nemzet ellen, — mely a királyi hatalmat meg nem támadta, melynek a törvényes önállás, az alkotmányos kormányzat nem uj adomány, hanem tömérdek királyi eskükkel megszentesitett régi joga; — a magyar nemzet ellen, mely a mostani mozgalmak között is midőn a civilizált Europának csaknem minden trónusa inog, az ausztriai ház trónusának nem csak legrendithetlenebb, sőt egyedül rendithetlen támasza.

Ezen érzelem és ezen tapasztalás vezérlett minket arra, hogy János főhg. ő fenségének az illyr pártütés lecsillapitására kegyes közredolgozását kikérjük.

Mi meg valánk s meg vagyunk győződve, hogy ha a kapcsolt országok lakosai minden áltatásokat meghiusitó módon meg fognak arról győzetni, hogy az ő pártütésöket a fejedelem kárhoztatja; ha megfognak győzetni, hogy azon hitegetés merő rágalom, mintha a dynastia némely magas állásu tagjai ezen pártütést kedvesen vennék; azon perczben tömegesen térendnek vissza a korona iránti hüséghez s a törvény iránti engedelmességhez, s minket és a magyar nemzetet megkimélendik azon szomoru kénytelenségtől, hogy koronánk épségét, felséges fejedelmünk királyi székét s a törvények tekintélyét, polgárvérontással legyünk kénytelenek helyreállitni, mit, ha kényszerittetünk, örökös gyalázat bélyege nélkül nem fognánk elmulaszthatni: mert ezzel tartozunk hazánknak, tartozunk királyunknak, tartozunk a nemzet becsületének.

Ha fenséged a kapcsolt részeknek törvényszerün parancsolt, ha mi a

törvény értelmében rendelkezénk, a pártütés vezérei azzal hitegeték a kapcsolt országok népeit, hogy ez nem a király akarata szerint történik.

Fenségedet azzal gyanusitották, mintha fenséged munkálna a király hatalmának megcsonkitásán, mig fenséged egymást érve küldi az esdekléseket Innsbruckba, hogy ő felsége jöjjön Budára, s legfelsőbb személyében maga vezérelje az országlást.

És amaz álnok gyanusitás annyira ment, hogy fenséged képében és személyében gúnynyal és becstelenséggel illettetnék az egész uralkodó ház, s még e mellett a felségsértő pártütők, magának a megsértett uralkodó háznak gyámolitásával is kérkednének.

És ha mi a boldogtalanul elámitott népnek felvilágositása végett ő felségének azért esedeztünk, méltóztassék saját legfelsőbb kézirataival adni tudtára a népnek, hogy a lázadást kárhoztatja, hogy a magyar korona épségét, melyre ünnepélyesen megesküdött, és a törvényck tekintetét csonkitlanul fentartani el van határozva, a pártütés vezérei ismét azzal hitegették a népet, hogy ő felségének ez sem saját szabad akarata, hanem a magyar ministerium által kierőszakolt önkénytelen nyilatkozat.

S azért mi ugy vélekedénk, hogy ezen hitegetést, mely az ország békéjét s vele a felséges uralkodó ház jövendőjét vészes convulsiókba sodorhatja, polgárvérontás nélkül legsikeresebben az által lehetend eloszlatni, s a pártütőleg megzavart rendet helyre állitani, ha a felséges uralkodó ház egy tisztelt tagja, kit a fejedelem hatalmának szándéklott csonkitásáról még a legrosszabb akarat sem gyanusithat, személyesen Zágrábba megyen, s ott a kiállitandó határőrseregeket s a népek s hatóságok küldötteit élőszóval felvilágositandja arról, hogy ő cs. kir. felsége a pártütést kárhoztatja, a Magyarországgali kapcsolatot bántatlan fentartani s fenséged és a ministerium törvényes hatósága iránt tisztelő engedelmességgel viseltetni parancsolja és hogy a dynastia tagjai ő felségének ezen érzelmeiben teljesen osztoznak, s azt, — a ki a dynastia bármely tagjáról ellenkezőt állit, felségsértőnek nyilatkoztatják.

Meg vagyunk győződve, hogy egy ily fölvilágositás élő szóval, személyesen a helyszinén előadva, a pártütés fulánkját egy csapással elvette volna és még ma is elvenné.

És ez az, a mit mi János főhg. ő fenségének személyes közbenjárásától vártunk s reméltünk, — ohajtván egyszersmind, hogy midőn ez által a pártütés erejét veszti, ez ne tünjék oly szinben fel, mintha mi, midőn a törvény iránti engedelmességre visszatérést követelünk, a kapcsolt országok lehető igazságos kivánatainak teljesitésétől idegenkednénk; s azért megkértük ő felségét, hogy a fejedelem valóságos akaratáróli felvilágositást egyszersmind alkalmul venni méltóztassék arra, hogy a horvátok és szlavoniták kivánataival megismerkedve, azoknak — a mennyiben méltányosak s igazságosak — teljesitésére ő felségét s a magyar kormányt leghajlandóbbnak nyilatkoztassa, s ezen hajlandóság sikerére saját kegyes közbenjárását is fölajánlja.

Ez az induló pont fenséges ur! melyet a dolgok kiegyenlitésében sem mellőzni, sem téveszteni nem lehet a nélkül, hogy a polgár-háboru lehetlenné tétessék.

Nem tagadhatjuk, hogy az elsőnek, tudniillik a horvátok ő felsége kegyelmes akaratáróli felvilágositásának elmellőzése, a másodiknak tudniillik a kiegyenlitésnek sikerét is kétségessé teszi. — És nem tagadhatjuk, hogy a második az elsőtől függ, s az első határozza meg a kiindulási pontot, mely-

ből a magyar királyi korona épségére alapitott közbenjárásnak indulnia szükség, különben a jogszerüség terét adnánk fel — mit feladnunk nem szabad. — s a pártütés némileg legalizáltatnék; mihez segédkezet nyujtani ugy ő felsége iránti hüségünk, mint a törvény iránti kötelességünk egyiránt tilt.

Midőn tehát 'fenséged, cs. kir. főherczeg János ő fenségéhez alázatos köszönetünket feljuttatja, kegyeskedjék egyszersmind ő fenségét arra különösen figyelmeztetni, hogy a fellázadt horvátok a magyar koronátóli elszakadás s az ausztriai birodalomba beolvadás terén állván, ezen törekvésnek ő felsége s az uralkodó ház nevébeni erélyes kárhoztatása nélkül a dolog békes kiegyenlitésében előhaladni lehetlen lesz.

És méltóztassék ő felségét arra is különösen figyelmeztetni, mikép épen azért esedeztünk ő fenségének, hogy ezen felvilágositásnak magában Horvátországban élőszóvali megadását kegyesen magára vállalni méltóztassék, mivel tagadhatlan, hogy a mi irásban történik, az mind gyanusitatni fog, a pártütés vezéreiveli érintkezés pedig czélra teljességgel nem vezethet. Világos bizonyság erre azon elferdités, melylyel báró Jellasichnak és társainak Innsbruckban fogadtatása s magának a közbenjárásnak János főherczeg általi elvállalása Horvátországban elhireszteltetett, ugy hogy ezen Innsbruckbani fogadtatások a pártütők elbizakodását csak még magasabbra hangolták, a kiegyenlitést nagy mértékben nehezitették.

És itt következik a második szempont, melyet János főherczeg ő fenségének különös figyelmébe ajánltatni alázatosan esedezünk.

Ezen szempont az: hogy ő fensége sem a junius 5-én tartott zágrábi gyülés küldötteit, sem különösen báró Jellasichot a horvát nemzet oly képviselőinek nem tekintheti, kik a horvát nemzet kivánatait jogszerüleg tolmácsolhassák.

Az elsőket nem, mert ő felsége legkegyelmesebb urunk a junius 5-ki zágrábi gyülést törvénytelennek nyilatkoztatta, annak küldötteit tehát a kapcsolt országok törvényes képviselőinek ő cs. kir. főherczegsége sem tekintheti a nélkül, hogy a királyi szó s királyi törvényes határozat compromittáltatnék.

A másodikat nem, mert ő felsége báró Jellasichot mint pártütési váddal terhelt egyént, minden katonai s polgári hivatalaitól s méltóságaitól felfüggesztette.

És e részben nem tagadhatjuk azonvaló meglepetésünket, hogy ő cs. kir. főherczegsége kéziratában báró Jellasichról még mindig mint bánról van szó, a mit ő felségének legkegyelmesebb urunknak törvényes rendeletével nem birunk összeegyeztetni, — s általában nem léphetünk oly térre, melyen urunk királyunknak azon alattvalója, ki ő felsége koronája ellen fellázadt, mint önálló hatalom, s a magyar király ellenében alkudozási téren állani elismertetnék.

Erős meggyőződésünk szerint, itt urunk királyunk részéről a bocsánat és feledés, báró Jellasichich részéről pedig a hüséghez és törvény iránti engedelmességhez való visszatérés, nem pedig a paritativus alku foroghat egyenvonalban. Valamint szintugy a kapcsolt országok részéről nem az elszakadás, hanem a magyar koronának egysége, s ezen egység alapján méltányos kivánataiknak kijelentése, a magyar nemzet részéről pedig ezeknek helybenhagyása foroghat fen.

Hogy tehát ő cs. kir. fensége a kegyelmesen elvállalt közbenjárásban sikerrel müködhessék, arra esedezünk kegyes figyelmét forditatni, hogy a

kapcsolt országok törvényszerü tartománygyülést tartsanak, s ott minden vélemény nyilatkozata szabad és biztositott legyen, az országgyülési követküldést elrendezzék, követeket válaszszanak s azok által kivánataikat az országgyülésre, tartományi gyülésök határozatait pedig ő felségéhez fölterjeszszék.

Ha ő cs. kir. fensége ezeknek előmozditását kegyelmesen kieszközölni méltóztatik, s e mellett tőlünk azt kivánandja, hogy ő fenségét azon részletekre nézve is tájékozhassuk, melyeknek a magyar korona egységének alapján országgyüléseni keresztülvitelére a magyar ministerium — ha kell, állásának is hozzákötésével — ajánlkozni kész, nem fogunk késni ő fensége parancsára a ministerelnök által ő cs. kir. főherczegségét személyesen is felvilágositani.

Ezeknek ekkénti alázatos előterjesztése mellett elég lesz még annyit kijelentenünk, miként azon jegyzék melyet külügyministeriumunk ő cs. kir. főherczegségének ez ügyben kezéhez szolgáltatott, az összes ministeriumnak e tárgybani nézetei iránt ő fenségének alapos tájékozásul szolgálhat, s azt mi egészen helyeseljük.

Nem is kételkedhetünk, hogy ezen alázatos előterjesztésünkből ő cs. kir. főherczegsége kegyesen meg fog győződni, miként részünkről nemcsak elnyomási szándok fen nem forog, de sőt a kapcsolt országokat nemzetiségökben, saját jogaikban és szabadságaikban fentartani, és ezen jogokat és szabadságokat minden méltányos és igazságos engedélyekkel gyarapitani a legszivesebben hajlandók vagyunk, hanem fenséges urunk magyar királyi koronájának épségét, s hazánk törvényes önállását oly sérthetetlen kincsnek tekintjük, melynek megvédésére, ha a szomoru kénytelenség ugy hozná magával, a legnagyobb áldozatokra, és tömegestöli erőfeszitésre is készeknek nyilatkozunk; teljesen meglevén győződve, hogy ezen kijelentéssel csak az összes nemzet egyhangu határozatát tolmácsoljuk.

És midőn a kapcsolt részekben a fegyveres erőveli pártütés már kitört, midőn hazánknak Horvátország részéröli megtámadása minden nap fenyegettetik, ellenünk a határőrvidékek fellázasztatnak és Slavoniából már saját hazánk is fegyveres beütéssel valósággal megtámadtatott, s ezen beütés a szomszéd török tartományokból gyülekező rabló csoportok által gyámolitatik, az egészségi határőrvonal szétbontatik, s a belháboru iszonyain kivül hazánk s hazánkon keresztül Európa még a keleti mirigyes nyavalyáknak is kitétetik, ő cs. kir. főherczegsége bölcsen méltóztatandik átlátni, hogy a honunk védelmérei készületeket fel nem függeszthetjük, s hazánkban az aldunai részeken már beütött lázadó seregek szétverésével sem késhetünk.

Ez utolsóra nézve a ma kitelendő tiz napi fegyvernyugvás kimenetele fog határozni, a horvátok ellenében pedig védelmi állapotban fogunk maradni mig vagy meg nem támadtatunk, vagy a békes kiegyenlités reményét feladni kénytelenek nem leszünk.

Mi ez idő alatt koronánk épségének védelmére teljes erővel készülni kötelességünknek tartandjuk, a kapcsolt országok erőszakos elszakadását sokáig tétlenül nézni, a király iránti hüség s nemzetünk becsülete nem engedi; és mindenesetre gonddal lenni tartozunk, hogy a várakozás a veszélyt ellenünk ne növelje.

Tökéletesen átlátjuk mi is, hogy ha Magyarország polgárháboruba bonyolittatik, ebből az egész birodalomra súlyos következések fognak hárulni, de megvagyunk győződve, hogy ő fensége sokkal inkább méltányolja azon támaszt, melyet Magyarország a felséges uralkodó háznak nyujtani képes, ha

egységben s békében van, mintsem hogy a horvát pártütésseli véres összeütközés kikerülését a magyar korona szétdarabolásával s hazánk jogainak és becsületének feláldozásával megvásárolnunk — kivánná.

Méltóztassék ő cs. kir. főherczegsége minket a törvényes rendnek helyreállitásában pártolni; méltóztassék azon lenni, hogy a pártütők meggyőződjenek, mikint a pragmatica sanctiónál fogva velünk egyesült birodalom szövetsége, a jognak és törvénynek, nem pedig a pártütésnek nyujt gyámolitást; s ez hatalmasabb eszköz leend a rendnek és békének helyreállitására, mint ha tőlünk az kivántatnék, hogy a béke kedvéért adjuk fel koronánk épségét, nemzetünk becsületét és tekintélyét, s hagyjuk hazánkat szétdaraboltatni, csakhogy béke legyen minden áron.

A magyar nemzet igazságos és méltányos lesz, harczban és békében egyiránt; de gyáva soha sem lesz.

Ezekből áll, a miket fenséges János főherczeg becses közleményére cs. kir. főherczegségednek kijelenteni kötelességünknek ismerjük. Kelt Budapesten, julius 4-én 1848.“

Ezt feleltük ő fenségének.

Uraim! Ebből méltóztatnak általlátni mind azt, hogy János főhg. közbenjárásának a horvátországi hiresztelések által annyira elferditett kikérése minő alapon nyugszik; mindazt, hogy a ministerium a horvát bonyodalmak, ha lehet, békés kiegyenlitésére mely utat és politicát vett legyen fel.

Most, uraim! önöktől függ e politica fölött határozni; ha tetszik, beleereszkedhetnek önök a horvátok irányábani további lépéseink elhatározásába. Ha tetszik, mondhatják, hogy ezen politica rosz, és más alapot kell felállitani; mondhatják hogy ezen politica jó, és azt kell követni. Méltóztassanak hazafiui bölcseségök és lelkesülésök szerint megmérni a körülményeket, és határozni. A ministeriumra nézve annyit jelentek ki, hogy ha az országgyülés iránypontot ad az által, hogy ezen politicát helyesli, vagy más politicának kiindulási pontját állitja fel, kijelenthetem: miképen a ministerium előtt semmi sem volna kedvesebb, saját felelősége szempontjából is, mint ha a ház ezen kérdésnek minden részleteit, maga akarná meghatározni. És ha azt méltóztatnak tenni, akkor a ministeriumnak könnyü állása lesz, mert neki csak végrehajtani és nem választani kell. A választás pedig nehéz, mikor a körülmények ollyanok, hogy szive sugallatát követni az embernek nem mindig szabad, hanem számot kell vetni a haza állapotával, és számot azon esz-

közökkel, melyek a hazát megmentik. Reánk nézve tehát semmi sem lenne kedvesebb, mint hogy részletekben kiszabják önök a ministerium eljárását. Ha önök nézetei saját nézeteinkkel egyezni fognak, eszközei fogunk maradni a végrehajtásnak; ha pedig nézeteink a többség akaratával egyezni nem fognak, más végrehajtó hatalom fog keletkezni.

De midőn azt mondom, hogy reánk nézve semmi sem kedvesebb, mint hogy ha részletekben határozzák meg eljárásunk politicáját: ugy más részről kijelentem, miképen a haza körülményei közt érzem a kötelességet, hogy a felelőség nagyságától nem kell visszaijedni. Ha tehát önök bölcsessége ugy látja, hogy részletekbe menni nem lehet, hanem azt kivánják, hogy saját felelőségére, de az induló pontnak meghatározása mellett a ministerium intézkedjék: fejünkkel is örömest fogunk játszani, és becsületes akarattal, legjobb belátásunk szerint, ugy fogunk tovább is eljárni, mint az induló pont, mellyet választottunk és a következetesség előnkbe szabja.

A másik dologra mennék által most, uraim! de azt vagyok bátor kérdeni: nem méltóztatnak-e jónak látni, hogy elkülönözzük a két dolgot? El is fáradtam már, s addig egy kissé megpihennék. A horvát kérdéshez, mint különállóhoz, hozzá is lehetne szólni, ha ugy méltóztatnak parancsolni; ha pedig kivánni méltóztatnak, folytatni fogom. (Ekkor zajos éljenzések közt hagyá el a szószéket.)

A tanácskozás egy negyedórányira felfüggesztetett. Ez idő eltelvén, Kossuth következőleg folytatá beszédét:

Uraim! ha a ministeri hivatást azon óhajtandó szempontból mérném ki, hogy a ház elébe diplomatice előterjesztett szón s annak kénytelenségein tul menni, ha épen elkerülhetlenül nem szükséges, nem is tanácsos; ha a ministeriális diplomatiat a nemzet irányában is titkolódzásokban keresni hajlandó volnék, ugy az olasz ügyről nem szólnék, mert van a trónbeszédnek egy erre vonatkozó §-a, s van a választ készitő bizottmány javaslatában egy erre vonatkozó feleleti szakasz,

mely fölött a ház tanácskoznék s határozna. De én, uraim! a mig istenátka ministernek lenni kényszerit, egy kötelességtől soha sem fogok eltérni, s ezen kötelesség az, hogy nyiltan akarok állani minden gondolataimmal e ház előtt. (Éljenzés.) Azon egyet akarom nehéz pályámról magammal vinni, hogy a nemzetet nem ámitottam, sem szóval, sem tettel, (éljenzés) s ezen szempontból akarok szólni a tárgyról. A kérdés, melyről szólni fogok, európai fontosságu, talán az első európai kérdés, mely a magyar nemzet törvényhozási teremében constitutionalis állásban tárgyaltatik. Ohajtom, hogy erre mindnyájan figyelemmel legyünk, de ohajtom azt is, hogy az alkalom által, miszerint már egyszer európai kérdésben is szólhatunk, ne hagyjuk magunkat annyira vitetni, hogy megfeledkezzünk saját hazánk megmentésének eszközeiről; mert én két szempontból tekintem ezen ügyet t. i. a kül- és belviszonyok szempontjából. Akárhová düljön is a ház határozata, egyet ohajtok; ohajtom t. i. azt: hogy a ministerium politicáját — miről a házat felvilágositani szerencsém lesz — taglalja a ház, ha tetszik, a hiba, a roszállás, vagy helyeslés szempontjából, csak isten egytől őrizzen, hogy a kérdést akármely oldalról is indulatok felzaklatására akarnók használni, mert ez kétélü fegyver. Két oldalról lehet izgatni: lehet a szabadság nevével, melyet én bálványozok; de lehet, kivált itt Magyarországban, hol a nép ugy gondolkozik, mint a mint tudjuk, a monarchia névvel is. Ne adjunk tehát alkalmat az izgatásra, hanem induljunk a kérdés tárgyalásánál mindenek felett mint magyarok, kik a végett vagyunk itt, hogy hazánk javát eszközöljük, s a mennyire ezzel összefér, mint Europa polgári s nemzeti családjának képviselői (tetszés). Mielőtt a tárgyról szólnék egy kis észrevételt akarok előbocsátani. S az észrevétel ez: miként — vélekedésem szerint — ott, a hol egy nemzetnek sorsa a határozat mérlegén méretik, a magán-sympathiáknak hallgatni kell, valamint a magánantipathiáknak is. Itt politicáról van szó. Politicára nézve a háznak kettő közt kell választani; vagy abból indul ki, mit

kivánnak a körülmények, vagyis más szóval: mit kiván a politica, melly az exigentiák tudománya, vagy akar indulni elvekből. Én nem ismerek ugyan még országot, melynek, a körülmények változékonysága szerint változólag kormányoztatni kelletvén, ügyei, a cathedra abstract elvei szerint intéztethettek volna minden időben egyiránt különbség nélkül. De azért nem akarom mondani, hogy a ház ne tegye, hanem csak azt akarom: ha elvből indul a ház, készüljön el azon elv vaskövetkezéseit mindenekben elfogadni. Ha nem tekintve semmire, azt mondaná: mi magyarok pártoljuk az olasz nemzet fölkelését, mert az nemzeti szabadságáért küzd, akkor pártolniok kell önöknek a horvát lázadást is, mert véleményök szerint ők is szabadságért küzdenek (helyeslés). Akkor roszszalni kell, hogy Windischgrätz a cseh szvornosztot összelövette; egyszóval a dolgot minden következéseivel kell keresztül vinni. Ha tetszik a háznak az elv, én nem fogok elmaradni; csak figyelmeztetni akartam a tisztelt házat arra, hogy az elveknek vannak kikerülhetlen következményei is. Már most nyiltan kimondom: hogy én az olasz nemzet iránt sympathiával viseltetem, ohajtom, hogy az olasz nemzet a civilisatio érdekében is szabad nemzet legyen, szabad nemzeti kormánynyal birjon. Ez az én magán érzelmem. Ha mint ministert kérdeznek, el fogom mondani a ministerium eljárását.

A mult országgyülésen mikor még alig volt ministerium, hanem mégis voltak annak jelöltjei, Bécsből — a honnét még akkor Magyarország dolgai is kormányoztattak — azon kérdés intéztetett hozzánk: valjon ha Magyarország a pénz- és hadügyeknek külön kormányzatot követel, hajlandó lesz-e megosztozni az ausztriai statusadósságokban? Kivántatott: nyilatkozzunk e részben s terjeszszünk az országgyülés elébe valamit. Mi azt feleltük: hogy azt tenni nem fogjuk, Magyarországot in thesi egy általában nem ismerjük arra kötelezettnek, hogy az ausztriai adósságokban részt vegyen. Erre azt mondták: már most Magyarország nem akar részt venni a monarchia közös terheiben;

más részről Olaszország el akar szakadni, az sem fog részt venni a terhekben, mi lesz tehát ebből? Lesz egy általános banquerott, melynek következményeit a magyarok is fogják érezni, mert Magyarországban 40, 50, 60 millió bankjegy van keringésben, következve akarnak-e segitni az olasz háboru becsületes bevégzésére; szóval: akarják-e az urak pártolni az országgyülésen azt, hogy az olasz háborura katona kéressék? Mi, mert ismertük az elveknek sikamlós terét, nem feleltünk mást, mint hogy ez lehetetlen, ha mindjárt magára akarná is vállalni az akkoriban még csak kijelelt ministerium, hogy az országgyülés elébe ilyen kérdéssel járuljon, mert mint a körülmények állnak, meggyőződhetik akárki, hogy nem fog történni semmi, következőleg mi arra nem ajánlkozhatunk. Hosszas küzdelmek s nehézségek után megszületett végre a ministerialis kormány. A ministerialis kormányzat megszületvén, lázadást tapasztalánk minden oldalról, s tapasztalók azt, hogy különösen a horvát ügyben, az ausztriai ministerium s az ausztriai hatalom részéről ellenünkben nem csak barátság nem, de egyenesen ellenséges indulat követtetik. Ha az ember kérdezé: miért van ez? Azt mondák: az isten szerelmeért, Magyarország nem akar statusadósságot vállalni, Olaszország el akar szakadni, akkor mi nem birjuk az adósságokat, tehát legalább az olasz háborut kell becsületesen bevégezni, s erre Magyarország nem akar segitni, Jellasich pedig segitséget igért, tehát őt pártoljuk, különben existentiánk forog kérdésben, semmivé leszünk, tehát a honnét segitség jő, a felé nézünk mi is barátságosan. S uraim! itt van azon lidércz, mely a magyar kormány eljárásának erején mindeddig átok gyanánt ült, itt van az, mi nem engedett annyi erőt kifejteni, mint a mennyit külömben kifejthetett volna, ha azon kaczérkodások helyett az ellenkezőt idézhette volna elő a pártütés és mozgalmak irányában az ausztriai hatalom részéről, azon ausztriai hatalom részéről, melly 300 éven által a közös hadsereget kezében tartván, ezen 300 éves kapcsolatnál fogva olyan

szálakat tart még most is kezeiben imitt amott, melyeknek csak nyomára is jőni időbe fog kerülni, habár egy mindent látó embert tennének is hadügyministerré. A dolog tehát igy áll. Mi ő felségének soha sem mulasztottuk el azt tanácsolni, hogy az olasz háborut végezze be; soha sem mulasztottuk el, azon meggyőződésünket kimondani, hogy Olaszország megtartása feltarthatlan positio; mindig mondtuk, minél inkább késnek a kiegyenlitéssel, annál nagyobb veszteségökbe fog kerülni; ha ezelőtt három négy hónappal alkudtak volna, gazdag árt kaptak volna, s minél hátrább mennek, annál kisebbet kapnak. Mindig kértük a kiegyenlitést, unszoltuk a békekötést; de azt felelték: hát segitsetek egy becsületes győzelem kivivására, miszerint becsületes békét eszközölhessünk. Erre mi természetesen összetettük kezeinket, s az elvet nem vitatva, — mert a politicában, ha nem szükséges, azt nem kell tenni — azt mondtuk: lázadásban van országunk, magunknak sincs elég fegyveres erőnk megvédni országunk integritását, következve álmodni sem lehet, hogy segitséget adhassunk. Kértek, unszoltak, de mi soha sem adtunk semmit, természetesen nem is adhattunk. A dolognak ily helyheztetése közt jött elő az országgyülés megnyitása. Az országgyülés megnyitása előtt a ministerium elébe terjesztetett azon tekintet, hogy miután fejedelmünk a magyar király egyszersmind ausztriai császár is, ha mi arra igényt tartunk — s méltán tartunk igényt — hogy a magyar koronát megtámadók az austriai császár ministeriumának pártfogásával ne dicsekedhessenek, ha méltán kivánjuk és követeljük, hogy a dynastiának minden tagja az ausztriai császár tanácsával egyetemben, a magyar korona épségének, a nemzet jogainak s önállásának fentartásában minket hű szövetségeskért segitsen, akkor hasonló tekintettel legyen a magyar király ministeriuma is az ausztriai császár állása iránt, s ne mondjuk, ha az austriai császár megtámadtatik külhatalom által, a magyar király ministeriuma arról nem akar semmit

tudni, vagy ne vegyük rosz néven, ha az ausztriai császár ministeriuma is arra fog fordulni, a hol Ausztria érdeke iránt barátságos közelitést lát. Mi tehát felvéve a dolgok állását, ugy, a mint van, arról tökéletesen meggyőződtünk, hogy kormányzatnak nehéz ösvényén pusztán és egyedül privát sympathiák szempontjából elindulni nem lehet. Hisz ki ne tudná, ha valaki, bizonyosan a franczia nemzet van az olasz ügy iránt sympathiával. Nem jóslatot mondok, hanem mondok oly véleményt, mely Francziaország részéről diplomatice kimondva van: ha respublica lesz a lombard-velenczei királyságból, Francziaország pártolni fogja, de ha a sardiniai király alatt egy hatalmas olasz monarchia fog támadni, a franczia, minden sympathiája mellett, megveti. Következéskép nem sympathiából, hanem a körülmények megméréséből kell kiindulni. Én bátor vagyok kérdezni, hogy Carlo-Alberto sardiniai királynak a lombard-velenczei királysághoz mennyivel van több joga, mint Jellasichnak a horvát koronához? Én legalább nem tudom, hogy egy hajszálnyival is több joga volna. Károlynak azon harczba, melyet a lombard-velenczei nép szabadsága érdekében viv az ausztriai császár ellen, mennyivel van több joga beavatkozni, mint például a muszka czárnak azon harczba, melyet a pártütő illyrek vinak a magyar ellen. S azt gondolom, ha mi akarkinek beavatkozását a mi ügyeinkbe tapasztalnók, az ausztriai császártól s annak ministeriumától megkivánnók a segedelmet, s pedig azon alapon, hogy ha ő nem szövetségesünk, mi sem vagyunk az ő szövetségesei, ha nem barátunk, mi ellenség leszünk, — ezen alapon kivánjuk, segitsen minket ezen külmegtámadás ellen.

Uraim! ha elvekből indulunk ki, annak következményeire el kell készülni. De én mind e mellett is azt mondom, hogy egyátalában nem látom annak szükségét principialis vitatkozásokba ereszkedni; az a tudományok abstract mezejére való. Ám próbálja meg valaki a kormányzást, a körülményekből mindennap felmerülő ujabb gyakorlati nehézségek közt, s az első perczben el fog csücsülni minden elveivel.

Én uraim! a kérdésben nem akarok semmi egyebet, mint tudatni akarom önökkel a ministeriumnak azon politicáját, melyet én is magaménak vallok; tudatni akarom azon vonalig, a meddig magaménak vallom, s ezen politicát épen ugy, valamint a horvát ügyre nézve a ministerium egyik diplomaticai irományában feltártam a ház előtt, ugy fel fogom tárni a ministeriális tanács azon jegyzőkönyvének felolvasásával, mely 1848-iki julius 5-én, az országgyülés megnyitásának reggelén, épen a trónbeszéd kérdésében határoztatván, jegyzőkönyvbe is iktattatott. (Halljuk.) — Felolvassa a jegyzőkönyvet, mely igy következik:

Az országyülési trónbeszédnek a külügyekre, különösen az olaszországi háborura vonatkozó része végtanácskozás alá vétetvén:

A ministeri tanács tekintetbe vévén az országnak több oldalról megtámadott állapotát, és tekintetbe vévén azon körülményt, hogy az ország épsége s önállásának és szabadságának biztositása, a védeszközök kiállitására az országgyüléstől rendkivüli áldozatok igénybevételét teszi szükségessé: a hazát fenyegető veszélyek elháritásának kötelessége tehát mindenek felett azt parancsolja, hogy a trónbeszédben semmi olyas ne mondassék, a mi az indulatok felzaklatásával a haza megmentésére szükséges védeszközök gyors és lelkesült kiállitásában akadályul szolgálhatna:

Abban állapodott meg, hogy ő fenségét megkérje, miszerint az olasz dolgokra vonatkozólag a trónbeszédben egyszerüen azon ténynek megemlitésére szoritkozni méltóztassék: hogy a lombard-velenczei királyságban, hol ő felségének seregeit a sardiniai király s némely más hatalmasságok seregei is megtámadák, a háborut még bevégezni nem lehetett.

Midőn azonban a ministerium ő fenségének ezen javaslatot teszi, egyszersmind közakarattal jegyzőkönyvbe iktatni elhatározá: miként ezt korántsem kivánja oly értelemmel vétetni, mintha a pragmatica sanctióbol, melynek alapján a birodalom kapcsolatának épségben tartását az 1848: 3. k. t. cz. 2-ik szakasza is kikötötte, — Magyarországra háruló azon kötelezettséget, miszerint ő felségét külmegtámadás ellen védeni tartozik, kétségbe vonni akarná.

Sőt inkább az ő felsége iránti hüségre s törvény iránti engedelmességre letett esküje szerint kinyilatkoztatja a ministerium, hogy mihelyt a magyarkoronának territorialis épsége tökéletesen biztositva, annak területén a kapcsolt országokat s a határőrvidékeket is világosan ide értve, a rend és törvényeink iránti engedelmesség helyreállitva és bátorságba helyezve; nem különben hazánk törvényes önállása és szabadsága minden csorbitási törekvések felhagyásával tökéletesen megóva, s az ausztriai kormány részéről is, jogszerüség, igazság s a köztünki szövetség természete szerint nyiltan és minden kivétel és hátratartott gondolat nélkül elismerve; szóval hazánknak és királyunk koronájának materialis és moralis integritása teljes biztosságba helyezve lesz: a ministerium összesen és egyenkint az országgyülés irányában állását is kész ahhoz kötni, hogy az országbani rendes hadseregnek azon része, mely az országbani rendnek, békének, s a nemzet jogainak és szabadságának védel-

mére nem szükséges, ő felségének külmegtámadás ellen dispositiójára bocsáttassék a pragmatica sanctio értelmében.

És midőn János főherczeg különös meghivása következtében gróf Batthyányi Lajos ministerelnök, ő fenségével a horvát bonyodalmak iránti személyes értekezés végett most Bécsbe megyen, és külügyministeriumunkat János főhg. ő fenségének jun. 27-ről s az austriai ministeriumnak jun 29-ről kelt közlései tárgyában, a ministeriumnak jul 4 ről kelt állapodásai nyomán személyes befolyásával támogatandja: a ministerium egyszersmind megbizza a ministerelnököt, hogy a fentebbi pontban foglalt igéretet a szükséghez képest kijelenthesse, s ő fenségét János főherczeget, mint császári képviselőt, és az austriai ministeriumot figyelmeztesse, miként ezen igéretnek valósitása már most szorosan attól függ, hogy az austriai ministerium azon barátságtalan politicát, melyet irányunkban követni látszik, nem csak merőben barátságossá változtassa, hanem a császári hatalom s a dynastia minden tagjai is sikeresen közredolgozzanak, hogy a magyar korona területén, törvényeink iránti hű engedelmesség s rend és béke mihamarább helyreálljon, s hazánknak törvényes önállása és szabadsága minden tekintetben, a pénz- és hadügyek önálló, független és minden idegen avatkozásoktól ment kormányzatát is világosan ide értve, nyiltan, őszintén elismerve s megóva legyen; annyival inkább, minthogy a ministerium az összes nemzettel egyetértőleg változhatlanul el van határozva a magyar nemzetnek ő felsége által is szentesitett önállásából semmi áron egy hajszálnyit sem engedni, s a szövetséges barátságra hasonló barátsággal, ellenségeskedésre jogszerü visszatorlással felelni.

Midőn azonban a ministerium az országbani rend és béke biztos helyreállitásának és az ország önálló, materiális és moralis épségének biztositása esetére ő felségének külmegtámadás elleni ótalmazására a pragmatica sanctio értelmében igérkezik, világosan megjegyezni kivánja, miként az ellen, hogy ezen igéret a lombard-velenczei olasz nemzet elnyomásábani részvét szándékára magyaráztassék, világosan tiltakozik; s ez ügyben csak arra lehet a fentebbi esetben segédkezet nyujtani hajlandó, hogy a lombard-velenczei nemzettel oly béke és egyesség megkötése eszközöltessék, mely egyrészt ő felsége méltóságának, másrészt az olasz nemzet jogainak, szabadságának, méltányos kivánatainak egyiránt megfelel.

A jegyzőkönyv felolvasása után K o s s u t h igy folytatá:

Ez a ministerium politicája. Mit mondott ezzel a ministerium? azt mondta: ha nem ti csináltátok is a zavart ezen országban, de ti szitogatjátok a zavart, segitsetek nekünk rendet csinálni, szüntessétek meg a szitogatási törekvést, melylyel eddig ellenünk voltatok, ha ezt megteszitek, azon esetre nem az olasz nemzet szabadságának elnyomására, de egy méltányos igazságos békének kieszközlésére, kül megtámadás ellen a fejedelemnek segédkezet fogunk nyujtani azon erővel, mely az országbani rendes katonaságból hazánk jogainak, szabadságának, békéjének, csendének fentartására

nem szükséges. Vagyis máskép: megmondta az olasz népnek, — ha nyilvánosságra jön ez — ne feszitsétek tul a hurt, alkudjatok ugy a mint a ti nemzeti szabadságtok basisán alkudnotok lehet, alkudni kell, de ne feszitsétek tul a hurt, mert akkor saját létünkkel fogunk számot vetni, s ha ugy látjuk a dolgot, hogy az ottani béke helyreállitására segitséget igérnünk kell, azon föltétel alatt, hogy elébb nálunk állitassék helyre a béke, meg fog történhetni, hogy segitséget adunk. Ez morális hatás, a mit kimondott a ministerium. S nem tagadom, egy más tekintet is van. Körülbelül 10—12,000 magyar hős vérzik Olaszországban, azokat mi vissza nem hozhatjuk, mert a törvény, mely nekünk hatalmat adott kezünkbe, ezen sereget kün találta, s ezen seregnek visszahozásához a fejedelemnek hozzájárulása lett volna szükséges. Könnyü azt mondani, uraim! hát kötötte volna hozzá a ministerium állását, hogy vagy jőjön haza Olaszországból a magyar katonaság, vagy lelép. Hisz még csak ez kellett volna, a sereg is kün maradt volna, s azon ministerium sem lett volna, mely Magyarország hajóját azon nehéz körülmények közt megtartá legalább addig, hogy önöktől függjön a hazát megmenteni. Tehát vissza nem hozhattuk. Én nem tagadom, a magán-sympathia olyan, hogy rajtam is — nem teszek belőle titkot — gyakran megtörtént, ha hallottam, hogy győztek az olaszok valamely csatában, lelkem örült, s sympathiámban eltudtam arról feledkezni, hogy saját magyar vitézeinknek vérén van megvásárolva győzelmök. De ha mint magán-ember eltudtam erről feledkezni az olasz nemzet iránti sympáthiából, a kormánynak nem szabad arról feledkezni. S még sem mondom azt: hogy tehát küldjünk oda seregeket, hanem ezen moralis hatást ohajtotta a ministerium gyakorolni — s ezen vonalig egyetértek — hogy köttessék ott minélelőbb olyan béke, mely az olasz nemzet kivánatának, s egyszersmind a trón méltóságának is megfeleljen. Mert ha mindezen tekinteteket nem vettem volna is szemügyre, egy van uraim! s nyiltan akarok szólni: köny-

nyü mondani, hadd jöjjön haza az a 12,000 magyar, de visszajön vele egyszersmind 35,000 illyr, s visszajön akkor, midőn mi nem vagyunk, nem voltunk készen 35,000 illyrnek szemébe nézni. Az ilyen körülmények közt ha azt mondtuk volna „mindegy, vesszen a nemzeti szabadság, vesszen minden, sympathia az olasz iránt"; talán most itt ülne Jellasich Budán. Én hát többet nem szólok, én kötelességemnek tartottam a multra nézve kimondani, megismertetni a házzal a ministerium politicáját. Ezt megismertetvén nekem semmi kivánni valóm nincs a kérdésben. (Hosszas éljenzés.)

Irinyi J. Miután pénzügyminister ur világos előadása szerint a ministerium állása különösen ezen második kérdéshez van kötve, én, urak! nem tagadom, igen nehéznek tartom a jelen helyzetet. Azt hiszem, e házban, sőt az egész országban nincs jó hazafi, ki ministeri crisist akarjon. Részemről, midőn a nemzetgyülésre jöttem, erősen feltettem magamban, hogy a ministeri crisist annyira igyekezem kikerülni, miszerint én elhatároztam magamban még meggyőződésemből is feláldozni, ha arra valami szükség volna. Bocsánatot kérek, a mi most kivántatik, mondhatom oly nagy árnak tetszik, hogy, bárha én egyszersmind arra is elvagyok határozva, hogy a jövendőre nézve is azért semmi rendszeres ellenzékbe nem állok a kormány ellenébe, de mégis részemről ez esetben az inditványhoz nem járulhatok, vagyis a pénzügy-minister által előadott politicát nem pártolom. (Zaj.) Az ár, melyen a ministeri crisis kikerülését meg kellene vásárolni, előttem igen nagynak tetszik; ez egy igen nagy elv, a benemavatkozási elv s a civilisatió ügye. Mert először is azt mondom, a kérdés, melyen a ministeri politica alapul, roszul van feltéve s ebből következtetem, hogy itt a civilisatio s benemavatkozási elv forog kérdésben. A ministeri politica azon feltételen nyugszik, hogy Magyarország a pragmatica sanctionál fogva kötelezve van Ausztria háboruiban részt venni, (Kossuth: csak politicán nyugszik) — a pragmatica sanctionál fogva—világosan ez volt mondva. Nem

azon szavakkal mondja a ministeri politica, hogy kötelezve van Magyarország Ausztria háboruiban részt venni, de miután a pragmatica sanctióra hivatkozott, azon mint sarkkövön nyugszik, tehát világosan ebből áll értelme; talán más szavakkal mondja, a szavakra, mint a ministeri jegyzőkönyvben van, nem emlékezem, de ezt halljuk legalább magánuton is mindenki által emlegettetni. A pragmatica sanctio egészen másképen áll. Az 1723 : 1-ső t. cz. bevezetésében igenis ott van — nem idézhetem saját szavait — hogy Ausztria háborúja Magyarország háboruja is. De ezen bevezetés nem egyéb, mint az akkori királyi propositio és azon törvényczikk, melyben az országgyülés kimondja, hogy mit fogad el, nevezetesen a 4-ik t. cz. gondosan kihagyja mindazon szavakat, melyekből az magyaráztathatnék ki, hogy Ausztriának háboruja Magyarországnak háboruja is. És ha önök igy állitják fel a kérdést — nem akarom a ministeri jegyzőkönyv szavait idézni, csak értelmét mondom — ha úgy állitják fel a kérdést, hogy a pragmatica sanctiónál fogva Austria háboruja Magyarország háboruja is, akkor nem tudom, miért ne vállaljuk el a status adósságot is? akkor nem tudom miben áll a magyarországi önállóság? s miért nem bocsátjuk vissza a had- s pénzügyet?—mit vissza is fognak önök igy bocsátani. Lesz talán pénz- és hadügyministerünk? Igen is lesz, de csak névleg, s ezen had- és pénzügyi tárcza lesz az ausztriai ministeriumnak postahivatala. A mult országgyülésen igen kemény viták voltak az 1790 : 10-ik t. cz. felett, mely Magyarország önállóságát körül irja: nem tudom akkor, mi Magyarország önállása, ha Ausztria háboruja nekünk is háborunk. És közelebbről a hadizenésre vonatkozva — noha én a régi törvények barátja nem vagyok, avas obscuritásoknak tartom azokat, — de miután a pragmatica sanctio van emlitve, e térre is ki kell terjeszkedni, s az 1741 : 22. t. cz., melyben a hadizenési ügyről van szó, — csak arról van szó, hogy ha Magyarország megtámadtatik; egy szóval Magyarországnak csak saját háborujáról szól a törvény, ő felsége

országgyülést hirdet s rendelkezik az országgyüléssel egybe. De ha Austria háborujáról van szó, hogy ekkor miként történjék az intézkedés, a törvényben arról semmi sincs. Ezt először azért hoztam fel, mert világosan ez az értelme a ministeri jegyzőkönyvnek, de más részről azon kérdést akartam először felállitani, hogy Ausztriának háboruja Magyarországnak nem egyszersmind kötelezettség szerinti háboruja. Itt tehát tisztán arra reducaltatik a dolog, hogy Magyarország akar-e beavatkozni Ausztria háborujába; azért mondom, hogy itt a benemavatkozási elv forog fen. Ez oly elv, melyet Europa diplomatiájában hosszas gyakorlat mutatott meg, hogy egyedüli leghasznosabb elv; s nem is értem azon következetességet, hogy a magyar országgyülés, mely életét az olynemü europai mozgalmaknak köszönheti, minők jelenleg Olaszországban is vannak, hogy mi akkor Olaszország ellen minden kötelezettség nélkül szabad akaratból interveniáljunk vagy demonstratiot csináljunk. A ministeri jegyzőkönyvben következetlenség is van; először azt mondja: hogy ha Magyarország békéje helyreállitatik, akkor Magyarország azon fegyveres erejét, melyet nélkülözhet, Ausztria rendelkezése alá bizza; 2-szor, hogy Magyarország semmi esetre nem akar részt venni Olaszország elleni háboruban, hanem csak egy ugy nevezett becsületes békét akar elősegiteni. Ekkor nem értem mit tesz azon szó rendelkezés, ha értelme egyedül az, hogy csak békét akarunk kötni. Egyébiránt ezen békekötés csalóka szó. Nem vádolom a ministeriumot rosz szándékkal, hanem csak azt mondom, hogy óriási tévedésben van. Mert mi értelme annak, hogy békét akarnak kötni az olaszokkal? Hátha az olaszok nem állanak rá? Ekkor szoritanunk kell, ha pedig szoritunk valakit s fegyvert nem használunk, ez semmit sem tesz. A következetesség kivánja akkor, hogy az olasz háboruba is bemenjünk. Ezen elv ellenében a kérdést ugy látom s állitom fel, hogy Magyarország az ausztriai birodalomnak nem kiegészitő része s Ausztria háboruja nem egyszersmind Magyarországnak

kötelezettség szerinti háboruja is, hanem ha tetszik, mint Mária Terézia alatt szabad akaratból megosztozni — az ő dolga; de hogy kötelezettség szerint háborunk volna, azt el nem ismerhetem. De hát mi a czélja ezen beavatkozásnak? horvátországi ügyünkkel tisztába jőni. Én a pénzügyminister azon okoskodását, hogy ha mi Ausztriát nem segitjük Olaszország ellen, akkor nekünk a horvátok ellen semmi felszólalásunk nem lehet, meg nem állható okoskodásnak tartom; mert mi Olaszországot nem is akarjuk segiteni, mi Olaszországot tisztán Ausztria irányábani szempontból tekintve, nem akarunk beavatkozni; és valamint az olaszországgali ügy Ausztria ügye, s tegyen vele a mit akar, ugy a horvátokkali ügy is a mi ügyünk, s ne kivánjuk, hogy más beleavatkozzék. (A baloldalon helyeslés.) Nem várhatom azon czél teljesedését, melyet elérni akarnak, ha mi megajánljuk Ausztriának a segedelmet, hogy t. i. ekkor Ausztria a horvátokkali bajokat megfogja szüntetni. Talán azt fogjuk hallani, hogy Ausztria intést fog adni Jellasichnak, s megparancsolja, hogy hallgasson el, hogy Ausztria Magyarország erejét Olaszországba küldhesse. Vagy ha ez nem történik is, hogy lehetne nekünk reménységünk az ausztriai ministeriumra számolni? Az ausztriai ministerium nem azt kivánja egyedül, hogy Olaszország ellen katonát adjunk, hanem az ausztriai ministeriumnak pénz- és hadügyünk kellene. Nem lehet tehát egyátalában ahoz reménységünk, hogy a mi kormányunk általában az ausztriai kormánynyal szövetkezzék, mely hiteles tudomás szerint is a lázadó horvátoknak pénzsegedelmet küldött, s mely nekünk nyilt, szándékos ellenségünk. Midőn önök ezen fekete czélü camarillával akarnak egyezkedni, nekem urak ugy tetszik, mintha önök az ördöggel akarnának szövetkezni az erény megmentésére. És önök ezen camarilla hálájára számitva azt gondolják, hogy majd a horvátokkali zavart lecsillapitja? Én ezt nem látom. Látom azt, hogy minden valóságos haszon és nyereség nélkül koczkáztathatjuk nemzeti becsületünket. Én a sympathia-

politicára sem sokat tartok; én a politicában az érdek embere vagyok. Nem azt nézem, hogy a franczia, angol mit gondol s mit mond, hanem hogy mit kiván a nemzeti becsület.

Román F. a ministerium javaslatát pártolja,

Ágoston J. Uraim! bocsássanak meg önök, valóban, soha nem szóllottam szorongatóbb aggodalmak között, de nem azért mintha lelkem istenével tisztában nem volnék, és nem is azért, mintha hitem és meggyőződésem ingatag volna, hanem azért, uraim! mert némileg a capacitatio teréről kiszorittatunk, mert ministeriumunk ezen kérdéshez állását köti, s én uraim! nemzeti calamitásnak tekinteném a mostani ministeri crisist; de szólani mégis kénytelen vagyok. Kénytelen vagyok szólani, uraim, mert ezzel tartozom istennek, világnak s önmagamnak; mert ha azon politica Európa háboruját idézi elő, és benne vesznem kell, legalább az öntudat fájdalmában osztozni nem akarok. Pénzügyministerünk kedden mult egy hete, midőn a ministeriumnak eljárásáról némileg számolt, és előadta a hon bel- és külviszonyait, megemlitette azon bajokat, mellyekkel küzdenünk kell, a horvát pártütést, a szerb lázadást, hogy amott délkeleten egy tekintélyes sereg áll, és a Pruth mellett 50,000 orosz készen van s fordúlhat jobbra — balra — és figyelmezteté a házat, hogy amott a Lajtán túl igen ildomos és a magyar ellenében nagyon antipoláris s nagyon sok ellenszenvet tanusitó mozgalmak vannak. Uraim! Önök lelkesedésére számolva, felszólitotta a házat, hogy mentse meg a hont, Lombard-Velenczéről egy szót sem tett. És azon lelket szivet rázó, csontig, velőig ható szavai olly magasztos lelkesedést gerjesztettek önökben, miszerint nem mérlegelték az áldozatot, nem vették számba ezen szegény nemzetnek vérét, hanem megadtak mindent — mert a hon veszélyben van! Igenis uraim! de nekünk nem szabad mindig a lelkesedés politicus ösvényén maradni, hiszen mi képviselők, törvényhozók vagyunk, és számon kell kérni minden csepp

vért melyet szegény nemzetünk ont, s minden fillért, melyet ezen kizsebelt nemzet kiad, — mely arra volt kárhoztatva, hogy három századon keresztül Ausztriának tributariusa legyen, és szive vérével, és zsirjával ápolja azon virágházi növényt, hogy megmentse a sorvadástól és szenvedéstől. És látjuk, mivel fizet! hogy a horvátokat bujtogatja ellenünk, s én azért mentsem meg véremmel, vagyonommal, hogy legyen kinek az ő adósságát viselni? Uraim! ez nem igazság. De különben azt hiszik önök, hogy azon szabadság érzete, azon szabadság lelke, melly Európát átvillanyozta, csak amolylyan ephemer tünemény, mint egy bolygótüz, melly fellobban, s ismét elenyészik?

Nem uraim! ez nem ollyan! s ha önök ezt felakarják tartóztatni, a sors kerekeinek küllőibe ragadnak, mely önökkel együtt engemet is eltipor; mert a többségnek, bármit érezzek is, lelkem resignatiójával hódolok. Uraim! én nem is tudom, mit nyerhet Ausztria Lombard-Velenczében?! Hiszen emlékezzenek vissza azon legközelebbi 3 decenniumra, a midőn Ausztria hatalmas s erős volt, s mikor még az orosz segedelemre — XVIII. Lajos, X. Károly, Fülöp Lajos sympathiájára és segedelmére számolhatott, mégis az olasz nép elégületlenségét csak fegyveres erővel lehetett vissza tartóztatni. Azt hiszi Ausztria, hogy neki Lombard Velenczét meg lehet tarani? Én uraim ezt nem hiszem, — a ki hiszi üdvözitse hite. Miért? azért, mert Lombard-Velenczét Isten és természet szakitotta el Ausztriától, topographicus helyzete, jelleme, hajlama és még historiai reminiscentiáinál fogva is örökös antipolaritásban volt, van és lesz is Ausztriával, — és ha minden erőfeszitéssel, vér- és pénzáldozattal, — a mit talán meg sem birunk — legyőzni lehet is, de hogy Ausztria megtartsa, azt én nem hiszem; tehát a lombard-velenczei háborut még végeredményben sem látom jónak, akkor sem, ha képesek leszünk is legyőzni. De hiszen, uraim! válaszfeliratról van szó, s a trónbeszédben, mint ministereink is mondják, arról, hogy felszólittatnánk Lombard-Velencze ellen

segedelemadásra, szó sincs, hanem csak bejelenti urunk királyunk, hogy a harczot bevégezni nem lehete. És, uraim! most a ministerium némileg erkölcsi kényszeritést követ el rajtunk az által, hogy állását hozzá köti, mert jelen ministeriumunk állása veszélyeztetését calamitásnak tekintem, — azt kivánják ők, hogy tegyük be válasziratunkba, hogy ha szükség lesz reá, 200,000 katonát ajánlottunk fel s 42 millió pengő forintot, kivánva Ausztriától, hogy a horvát lázadás lecsücsüljön. Ezért ajánlottuk a kétszázezer katonát s 42 millió pfrtot? Uraim! bizony kemény dologhoz folyamodtak; a trónbeszédben nincs arról szó, és mi többet mondjunk a válaszfeliratban, mint a mennyi abban foglaltatik? — ez nem lehet. (Zaj) Bocsánat! nem ingerültség szól belőlem; ha netalán fájdalmamból itt-ott egypár szót ejtek, melytől némelyek megborzadnak, vagy talán rosszul hathatnának reájok, bocsássanak meg, hiszen ember vagyok. (Nem tesz ez semmit!) Azt mondom hát, hogy akkor, ha mi a válaszfeliratban tovább terjeszkedünk, mintsem a trónbeszéd felszólit, akkor ez, uraim! nem válasz lesz, hanem egy ujévi üdvözletforma, melyet ajándékkiséret nélkül nem szokás küldeni, tehát ajándékot is teszünk. Én, uraim! nem hiszem, hogy ha urunk királyunk megtudja, hogy ez a nemzetnek határozott, szilárd akarata, azon nemzettel elégedetlen legyen, azon nemzettel, mely a legközelebbi időkben is oly hatalmasan bizonyitotta be, hogy urunk királyunknak nincs nemzete, melyre ő több bizodalommal támaszkodhassék. És, uraim! ha bekövetkeznek is a viszontagság veszélyesebb napjai, mint a közelebbiek voltak: biz akkor is a trón azon nemzetre támaszkodhatik, a mely őszinte, nyilt s határozott volt, a mely nem bókol, a mely jogait feladni nem tudta, és nem követelt jogtalanul semmit, de nem is adott oda semmit tétlenül és könnyelmüleg. De, uraim! én csak a válaszfeliratra szólok, s azt mondom, hogy miután a trónbeszédben több nincs bejelentve, — s ha több volna, akkor is megtagadnám, — minthogy Lombard-Velenczével a bé-

két még megkötni nem lehetett, nézetem szerint mi többet nem válaszolhatunk, mint azt, hogy mi igen sajnáljuk, miszerint Lombard-Velenczével a béke még meg nem köttetett, s kivánjuk, hogy az európai civilisatio s szabadság érdekében megköttessék. (Baloldalon: helyes!) Ennyit és többet semmit sem. Ha részletekbe bocsátkoznak, akkor engedelmökből ismét fogok szólani, most csak a lombard-velenczei kérdésről szóllottam.

Eötvös: Az előttem szólott szónokok egyike emlékeztette a házat, miként fontosabb kérdés, mint a jelen, talán soha Magyarország törvényhozásának határozata alá nem bocsátatott. Ez áll. — Több mint három százados hallgatás után a magyar nemzet a független népek sorába lépve, mint független nemzet most először nyilatkozik, s nyilatkozik oly ügyben, mely egész Európát érdekli. A pillanat, melyben ezt teszi, fontos; s e pillanat határoz azon helyről, melyet az európai politikában első pillanattól kezdve Magyarország elfoglaland. Épen ezért teljesen egy véleményben vagyok az előttem szólott követ urral, s azt hiszem: nem fellengző képzelgésnek van e kérdés eldöntésében helye, hanem okoknak kell határozni, még pedig szorosan megfontolt okoknak. S ezen tárgyban kétszeresen kell őrizkednünk még a nemes lelkesedéstől is; mert e tárgy nem csak Magyarországot érdekli, hanem érdekli az összes Európa politikáját. S valamint az egyes ember oly tárgyakban, melyek csak őt érdeklik, követheti lelkesedését, de olyanokban, mik mást is érdekelnek, nem csak lelkesedését, hanem a jogszerüséget is kell követnie, úgy a magyar nemzetnek a jelen esetben kötelessége, nem tisztán csak lelkesedés után, hanem a jogszerüség szerint is határozni. E kérdésnek eldöntésében tehát, felfogásom szerint, csak úgy járhatunk el helyesen, ha kettőre nézve jövünk mindenekelőtt tisztába. Először szükséges a sanctio pragmaticának meghatározott értelmezést adni; másodszor szükséges elhatározni azt, hogy a jelen eset miként áll, ha arra a sanctio pragmatica alkal-

maztatik. Irinyi József képviselő ur, a kérdést szinte ezen oldalról fogta fel; csakhogy én egészen más nézetben vagyok a sanctio pragmatica következéseire nézve. — A sanctio pragmaticában két dolog határoztatik meg: először garantiroztatik Magyarország koronájának integritása, „adversus extraneos etiam." Ennélfogva szükségkép következik az, hogy valamint Magyarország koronájának integritása garantiroztatik az örökös tartományok által, ugy Magyarország részéről garantiroztatik az örökös tartományok integritása. Ez az egyik, mi a sanctio pragmaticában foglaltatik. A másik következés az, hogy az ausztriai birodalomnak s Magyarországnak ugyanegy fejedelme van. — Ezen két rendelkezésnek kétféle következése van. Az első illeti a birodalom defensiv állását, a második minden hadviszonyokat átalában; s igy a sanctio pragmaticának ezen betüszerinti értelmezése nyomán, ha a monarchiának integritása külső ellenség által megtámadtatik: Magyarország nem maradhat neutralis, de szintugy, ha külső vagy belső ellenség által megtámadtatik a magyar koronának integritása: akkor az ausztriai birodalom nem maradhat neutralis. Ez áll a defensiv háborura nézve, a neutralitás azonban egyáltalában lehetetlen.

Mi az offensiv háborut illeti: azt hiszem, nagyon csalódik az, ki hiszi, hogy a sanctio pragmatica ily értelmezéséből az következik, hogy Magyarország az ausztriai birodalom minden offensiv háboruiban részt venni tartozik. Ez nem áll. Igen ritkán fordulhat elő egyébiránt azon eset, hogy az ausztriai birodalom harczba keveredvén, Magyarország ne tartozzék ezen harczban részt venni. S természetesen. Miért? Mert a hadüzenés és békekötés joga a királyi jogokhoz tartozván, az ausztriai császár, ki egyszersmind Magyarország királya is, offensiv hadat bizonyosan nem fog üzenni, ha nincs meggyőződve, hogy Magyarország által ezen offensiv had viselésében támogattatni fog. De ha oly eset támadna, miszerint az ausztriai császár oly offensiv hadat kezdene, melyet Magyarország törvényhozása helyben nem hagy, a

törvényhozás ugyan nem akadályozhatja a királyt, hogy mint Magyarország királya hadat üzenhessen, minthogy a had és béke joga a felségi jogok közé tartozik: de Magyarország törvényhozásának joga leend az azon harcz folytatására szükséges eszközöket tökéletesen megtagadni. E tekintetben offensiv hadviselésre nézve Magyarországnak egy cseppel sincs kevesebb joga, mint bármely más constitutionalis ország törvényhozásának. Ez tehát fogalmam a sanctio pragmaticáról.

S hogy a sanctio pragmaticát Magyarország s az ausztriai birodalom mindig igy értelmezte, mutatja épen az 1741-diki eset, melyre hivatkozás történt, hol Magyarország nem azért, mert akart, hanem mert kötelességének érezte, fogott fegyvert az ausztriai birodalom védelmére. S hogy ez igy értelmeztetett az ausztriai birodalom által is, mutatják azon esetek, hol az ausztriai birodalom neutralitásának elnyerése végett, az ausztriai császárnak, mint ilyennek, nem; hanem csak mint Magyarország királyának üzentetett had; s ezért senki sem hitte, hogy az ausztriai császár neutralitásban maradhatna.

Hanem végre Magyarország törvényhozása is igy vélekedett. Hivatkozom a mult országgyülésre, hol Somogy megye akkori követének interpellatiójára a mostani ministerelnök az összes ministerium nevében kinyilatkoztatta, hogy oly értelemben veszi a sanctio pragmaticát, miszerint azon esetben, ha az ausztriai birodalom külső ellenség által támadtatik meg, Magyarországot segedelemadásra kötelezettnek hiszi. S az összes törvényhozásban senki sem volt, ki ezt helyben nem hagyta, — vagy legalább, ha bensőleg nem is hagyta helyben, ebbeli nézetét kinyilatkoztatta volna. — Ez tehát a sanctio pragmatica értelmezése.

De a kérdés most az, hogy ha a sanctio pragmaticának ezen értelmet adjuk, miként álljunk a jelen esetben az olasz kérdésre nézve? — Hallottam nemes szavakat Olaszország szabadsága s függetlensége mellett emelni, s mindezek

viszhangot találnak nálam is; mert ha valaki, én megvagyok tisztán arról győződve, hogy a szabadságnak érdeke annyira közös minden nép közt, hogy az elnyomatást, ha valahol ez létezik, megszüntetni minden szabad nemzetnek nem csak kötelessége, hanem legfőbb érdeke is. — Én a szabadság kivivására irányzott törekvéseknek barátja vagyok a világ legtávolabb országában is, annál inkább Olaszországban, azon országban, mely iránt minden civilisált ember valóságos hódolattal tartozik; mert a civilisatio, sőt vallásunk is itt nyertek első gyökeret, s innen terjedtek szét az egész világban. Én tehát legnagyobb sympathiával viseltetem az olasz szabadság iránt. De ha ebből valaki azt következteti, hogy azért, mert az olasz szabadságnak nevét kitüzve cimerül egy külső hatalom a birodalmat megtámadja, s azért, mert zászlóján a szabadság neve áll, benne a szabadság pártolóját látandom: az csalódik.

Soha, mióta a világ fennáll, a hóditó nem lépett fel másként, mint állitólag a népek szabadságának érdekében. Azért, hogy magának trónt szerezzen, a szükséges lelkesedést sehol fel nem gerjesztheté; ki kellett tehát szegezni egy nagy nevet, azt mondván: „én a szabadságért, nemzetiségért küzdök, álljatok tehát hozzám, ti népek! — én e nemzetnek messiása vagyok!“ — Igy történt mindenhol. — Nem szükség máshová menni, csak tekintsünk Magyarország déli határaira. És itt fogjuk látni azokat, kik mint a szerb nemzet felszabaditói jönnek által a határokon, hogy raboljanak. Nem az, a mit Károly Albert mond, hanem az, a mit tesz, fogja meghatározni a pontot, mellyet e kérdésre nézve elfoglalunk; s erre nézve én az olasz harczot azon stadiumban, melybe az most lépett, többé nem a szabadság harczának nézem, hanem nézem tisztán egy a szavóyi ház által az ausztriai birodalom ellen irányzott foglalási háborunak; és azért, mert Károly Albert a szabadságot tüzte ki zászlóul, nem hiszem, hogy Magyarországnak feladata lenne megvárni, mig Károly Albert tulterjeszkedve tulajdon Olasz-

országán, azután Triestet foglalja le, annakutánna Fiumét és igy tovább a birodalom többi részeit, a mint már kimondatott, hogy az olasz háboru által nem csak Olaszországnak Ausztriától elszakadása czéloztatik, hanem Tyrolnak egyik olasz része is, miáltal a monarchia egyik erős bástyájától fosztatnék meg örök időkre. Én tehát nem szabadságérti küzdelmet látok itt, hanem látok valóságos külső megtámadást, és mivel külső megtámadást látok, azért látom igazolva azt, hogy a magyar seregnek egy része Olaszországban küzd. — Részemről megegyezésemet ahoz, hogy nem 10 vagy 15 ezer, hanem csak egy magyar katona is a szabadság elnyomására használtassék, soha adni nem fogom; és miután külső megtámadásról van szó, épen ezen meggyőződés az, mely az olasz seregeknek odakin hagyását igazolja; ezen tekintet az, melyet e pillanatban szemünk előtt kell tartani. De kérdem, tisztelt ház! valjon abból, hogy e kérdésre nézve igy vélekedünk, következtetheti-e azt valaki, hogy tehát Magyarország minden erővel és azon segitséggel, melyet a nemzet önhazájának fentartására ajánl, az olasz háboruban olaszok ellen küzdjön, mondta-e ezt a ministerium? nem; a ministerium világosan kinyilatkoztatta, hogy az olasz szabadság iránt sympathiával viseltetik, kinyilatkoztatta, hogy soha az olasz szabadság elnyomására Magyarország hadi erejét használtatni nem fogja; a ministerium csak azt jelenti ki, hogy azon esetre, ha mindamellett, ha az olasz nemzetnek szabadsága biztosittatik, külső ellenség tovább is meg akarná támadni a monarchiát, s a monarchiának integritása veszélyeztetik, — azon esetre Magyarország hatalmának sulyával interveniálni fog, nem az elnyomásra, hanem a béke megkötésére, azon békekötésre, mely Magyarországnak leginkább érdekében fekszik; mert teljes meggyőződésem szerint azon pillanatban, mihelyt Olaszország a békét megköti, Ausztriára nézve a legszorosabb kötelesség támad minden anyagi és moralis erejével pártolni Magyarországot, a sanctio pragmaticánál fogva, hogy a ko-

ronának integritása fentartassék. (Helyes!) Igy áll, tisztelt ház, felfogásom szerint e kérdés. — Hallottam emlittetni a civilisatio érdekeit. Kétségen kivül nagyok a civilisatiónak érdekei; de felfogásom szerint a civilisatio érdekei nem kizárólag Francziaország által képviseltetnek, hanem képviseltetnek Europa minden civilisált nemzetei által. Ha e kérdésben Francziaország igy vagy ugy nyilatkoznék, az semmi esetre eldöntő e kérdésben nem lehet; hanem tekintenünk kell más nemzetek állására is, melyeket az olasz kérdés hasonlóképen foglalkodtat. Mi világosan kinyilatkoztatjuk, hogy a szabadság elnyomását Olaszországban ugyan tűrni nem fogjuk, hanem azt, hogy a szabadság nevét a sardiniai király saját hatalmának kiterjesztésére használja, azt szinte nem fogjuk engedni. Nézetem tehát az, hogy Magyarország a sanctio pragmaticánál fogva a birodalom integritását tartozik védeni akkor, ha az külső ellenség által támadtatik meg. A sanctio pragmaticánál fogva abból, hogy az ausztriai császár offensiv háborut kezd, Magyarországra nézve nem következik, hogy Magyarország ezen háboruban részt vegyen, hanem a magyar törvényhozás külön rendelkezik az iránt, valjon akar-e az ily háboru folytatására szükséges segedelemmel járulni, vagy nem? Az olasz kérdésre nézve Magyarországnak érdekében fekszik, hogy a béke helyre álljon; a béke helyreállitására pedig nincs biztosabb eszköz, mint hogy Magyarország bizonyos feltételek alatt pártolását igéri az ausztriai kormánynak. Ha tehát a ház a ministeriumnak e kérdésbeni megállapodását elfogadja, oly valamit tesz, mi Magyarország állását a külügyekre nézve igen elősegiti, azért azt helyesnek találván, alá is irtam.

Kubinyi F. először az egész válaszfeliratra nyilatkozik. A válaszfelirattal nincs megelégedve, mert a benne letett szép eszmék és elvek csak átalánosságban fordulnak elő. Most midőn a nemzetek sorába lépünk, nyilt szóval, erélyesen kellene föllépni.

A horvát lázongás iránt követett politicával meg van

elégedve; pacificálni nem akar, de kiegyenliteni igen. A horvát szabadság nem nyomatott el, sőt inkább a magyar országgyülés kiterjesztette a horvátokra is a kivitt szabadságot. A horvát ügy hát valóságos pártütés, s rabló csapatokkal békét kötni nem akar.

Az olasz ügyet illetőleg az emberi jog fentartása, a magyar szabadság öregbitése s biztositása tekintetéből felszólitotta a mult magyar országgyülés ő felségét, hogy örökös tartományai számára alkotmányt adjon, s e felszólitás hatással volt Európa minden civilisált népe előtt. Ha akkor az alkotmány megadatott volna az olasz népnek, békés uton is ki lehetett volna egyenlitni a dolgot. De az akkori bureaukratia fukarsága és ferde politikája miatt megtagadtatott az olaszoktól a mit kértek. Arra hogy az olaszok fegyvert fogjanak, mi is nyujtottunk alkalmat, nem csak a párisi nagy események, mert felhíttuk Olaszországot, hogy víjjon szabadságáért; kijelentettük, hogy az ausztriai monarchia fenállása csak ugy lesz biztositva, ha mindenik tartomány alkotmányt fog kapni. Igaz, hogy azóta Károly Albert is beavatkozott, és most külellenséggel is van dolga Ausztriának; de azért a főtényező itt mindig az olasz nemzet függetlensége. — A pragmatica sanctiót jobb szerette volna ha fel nem hozatik, mert a kérdés veszélyes, és akarmint döntetik el, könnyen valami következése lehet. — Abban sem az oktatási, sem a pénzügyi ministerrel nincs egy véleményben, hogy ha pártoljuk az olaszokat, pártolnunk kell a horvátokat is, mert a horvát nemzet kapott alkotmányt, mégis fellázadt, és kevesebbet akar mint a mennyit kapott; az olasz nemzet pedig függetlenségeért viv, különben nem lett volna kényszerülve fegyvert fogni. Ennélfogva nem csak a mostani Olaszország, de Európának jövőjét is tekintetbe kell venni. Magyarországnak tehát érdekében áll az olasz szabadság és függetlenség elnyomására katonai segitséget nem adni. — A trónbeszéd szavait illetőleg, azok szépek, de sok tekintetben aggodalomgerjesztők. Volt idő,

mikor a magyar a szép szavaknak, puszta igéreteknek hódolt. Ezen idő a remények és csalatkozások korszaka volt; de most a cselekvés terére léptünk, és csak akkor leszünk megnyugtatva, ha a szép szavak tetté válnak. E szép szavakat azonban a történtekkel sehogy sem lehet összhangzásba hozni. Ő Felsége felfüggesztette Jellasichot hivatalától, és mégis mi történik? Az uralkodó ház egyik tagja szivesen látja őt, a másik pedig kedves bánnak címezi. Ha ezt összevetjük ezen eljárással, mely gyakran divatban volt, midőn a szerencsétlen ifjak befogattak, midőn Wesselényi pörbe levén fogva, meg nem jelenhetvén proscribáltatott, akkor bün volt hazafinak lenni, s most nem bün pártütőnek, rablónak lenni; elmondhatjuk, hogy a Ferdinandok büneit csak most V. Ferdinand mosta le. Ha most hüséggel viseltetünk az uralkodó házhoz, a bizodalmat és hüséget viszont megvárjuk tőle. Kivánnunk kell, hogy az osztrák kormány más politikát kövessen, s a mi kormányunkkal kezet fogjon. Ha az uralkodó ház minden tagja erélyesen és elhatározottan lép föl, akkor elnémuland Jellasich minden büntársaival. — Létünket s fenmaradásunkat annak köszönhetjük, hogy eddig nem offensiv, hanem defensiv rendszert követtünk, és még annak, hogy azon nemzeteknek, melyekkel összeköttetésben voltunk, nyelvét, nemzetiségét soha sem akartuk bántani. Ezeket kivánja megemlitetni, s azt hiszi, hogy bármit tegyenek is, hogy a veszély elháritassék, mig az ausztriai kormány más politikát nem követ, mig velünk kezet nem fog, mig az uralkodó ház tagjai közt egyetértés nem lesz — addig czélunkat el nem érjük.

Halász B. A kérdés az, pártoljuk-e a ministerium politikáját? Mi a horvát ügyet illeti: az ellen semmi mondani valóm nincs; de mi illeti az olasz háborut, ez nagy kérdés, mert arról van szó, miért az ellenzék a multban küzdött t. i. Magyarország függetlenségéről. Az a kérdés, el akarják-e ismerni diplomatice, hogy Magyarország az ausztriai dynastiának kiegészitő része, vagy nem.

Miután e körül forog a kérdés, nem pártolhatom a ministerium politicáját; mert ha meggondoljuk a kérdést elvileg, hogy a sanctio pragmatica kötelez-e bennünket arra, hogy Ausztriát minden háboruiban segitsük-e, vagy ne? erre azt mondom: igaz, hogy az 1723. törvény praefatiójában ott van, miszerint ő Felsége igéri, hogy Magyarországot külháboruk ellen is védeni fogja, de ez igen természetes dolog, mert a maga birtokait védi ezáltal, és azért köszönetet is mondának neki a rendek. De más kérdés az, ha ő Felségének van valakivel háboruja, tartozunk-e őt védeni, miután ő is igéri, hogy minket védeni fog. Közoktatási minister ur azt mondotta, hogy 1741-ben megmutatták a magyarok, hogy ezzel kötelesek vagyunk. Midőn Mária Terézia sirva kis gyermekét kezein tartva, kérte a rendeket a segélyre, valjon parancsolt-e akkor, vagy könyörgött? Ugy látták a rendek, hogy nagy szüksége van a segélyre, és ezt nem kötelességből adták meg, hanem önkényt. — Már ha a ministerium azon térre vitte volna a dolgot, hogy Magyarországot másképen megvédeni nem lehet, csak az által, ha Ausztriát segitjük, akkor vitatkozhattunk volna a felett: tegyük-e ezt, vagy ne? de midőn azon téren van a dolog, hogy ezt tenni kötelesek vagyunk, én ezt elvileg tagadom. — Mi azt illeti, hogy hasznos-e Magyarországra nézve, vagy káros a beavatkozás? erre azt mondom, hogy igen káros lenne, mert megsértenénk a benemavatkozás elvét, elvesztenők egész Európa sympathiáját, és ha bennünket baj érne, el kellene ismerni a mea culpát, és jogot adnánk Európának arra, hogy bennünket sárral dobáljon. Mi azt illeti, hasznos-e a beavatkozás és mennyire bizhatunk az ausztriai kormányban? nem szükség egyebet mondani, csak fel kellene olvasnom a pénzügyministernek julius 11-kén tartott beszédét. De csak némely pontjaira hivatkozom a mondott beszédnek, melyek által a pénzügyminister ur a hon védelmére szükséges 200 ezer katonát és 42 millió forintot megajánltatni kivánta. Ő a többi között megemli-

tette mily nagyon fáj Ausztriának, hogy velünk nem rendelkezhetik, mint szeretné a had- és pénzügyeket visszaszerezni magának, hogy a bécsi ministerium felmondotta a neutralitást, s azt mondotta, ne haragudjunk, mert azon ministeriumot elfujta az Aula, s biztosok lehetünk, hogy a másik ministerium nem ugy fog gondolkozni Magyarország irányában, pedig már azt is hallottuk messziről, hogy Jellasichot hadügyministernek tették. Azt mondják a csörgő kigyónak igéző szeme van, hogy midőn a kisebb állatokra rá néz és száját eltátja, ezek azt hiszik, hogy a védelem szájában van, és önkényt bele mennek. Ha Ausztriának segélyt adunk az olaszok ellen, ha kikötjük is azt, hogy ne bántsák az olaszok szabadságát, kérdés, ha megtartja-e ezt Ausztria s nem fogja-e hatalmát arra használni, hogy az olaszokkal minél több status-adósságot fogadtasson el, s Olaszországban az absolutismust még inkább megerősitse. Uraim! ha mi az absolut monarchiának, ki az alkotmányosságot kerüli, segédkezet nyujtunk, ez által csak minden háboruit, melyeket absolutisticus irányban folytat, elősegitjük. Ki áll jót az ausztriai kormányról, midőn látjuk, hogy most is ellenünk bujtogat? Most is azt mondta a ministerium, hogy béke lesz, mihelyt akarják Bécsben. Uraim, mi bizony magunkra vagyunk szorulva, a kegyelem utját 300 éven át eleget próbáltuk, ismerjük Metternich politicáját és tudjuk annak folytatását is a pecsovicsok politikájában. Magyarországot butává, szegénynyé akarták tenni, hogy könnyebben lehessen rajta uralkodni. Uraim, ne ámitsuk magunkat, mi csak magunkban bizhatunk. S ezek után azt gondolom, hogy meg kell forditani a politicát; mert némelyek azt mondják, hogy önfentartásunk végett kell nekünk Ausztriának segélyt adni, én pedig azt mondom, hogy épen önfentartási kötelességünknél fogva nem szabad bele avatkoznunk az olasz ügyekbe, mert csak ugy állhatunk fel, ha birjuk más alkotmányos nemzetek sympathiáját. Én tehát a ministerium politicáját nem pártolom. A válasz-felirat stylusára nézve

ugyanazon észrevételt teszem, a mit Kubinyi Ferencz tett, t. i. hogy nem vagyok vele megelégedve; benne vannak ugyan az eszmék, de másképen kivánnám a szerkesztést. Különösen az utolsó pontra nézve, mely az olasz viszonyokról szól, azon vélekedésben vagyok mint többen, hogy a trónbeszédben gyönyörüségesen el van mellőzve a hadi erőnek követelése és mi mégis a mint Ágoston követtársunk mondotta, ajándékot akarunk adni. Én tehát ugy felelnék, a mint a trónbeszédre felelni kell: miszerint sajnáljuk, hogy Olaszországban háboru van s hogy az be nem végeztetett; szeretnénk ha nem volna az a háboru.

Molnár: A ministeri javaslatot pártolja.

Kossuth: Pestmegye egyik képviselője, Halász Boldizsár egy kérdést intézett hozzám, — arra felelnem kell. Mielőtt azonban azt tenném, megjegyzem, hogy Larochefoucault igen helyesen mondja, hogy a politicában nem az a legnagyobb hiba, ha az ember a czélig nem megy, hanem, ha a czélon tul megy. —

Taglalgatta az emlitett követ ur, hogy a pragmatica sanctio következtében micsoda kötelezettségek háramolhatnak Magyarországra Ausztria irányában. E tekintetben azt jegyzem meg, miként nincs szükség arra, hogy mi itt definiálgassuk azt, hogy a pragmatica sanctioból minő kötelezettségek háramolhatnak a magyar nemzetre; sőt kérem a házat, hogy ebbe ne bocsátkozzék, hanem maradjon egyenesen a jelen specialis kérdésnél, s csak ezen egy esetre nézve intézkedjék, a nélkül, hogy a pragmatica sanctionak abstract értelmezésébe bebocsátkoznék; mert ebből kétségkivül oly határozat következnék, mit senki sem köszönne meg az országban. De kérdezte továbbá pestmegye képviselője; ki áll jót a ministeriumnak arról, hogy ha Ausztriát az olaszháboru bevégzésében segitjük, hogy mondom, Ausztria irányunkban teljesitni fogja azon feltételeket, miket mi kikötöttünk. E részben mi önmagunk állunk magunknak jót, mert Magyarországot assecurizáltatni akarjuk minden beavatkozástól,

valamint a csendet, a békét az ország szent koronájának épségben maradását, a magyar nemzet önállóságát, jogait és szabadságát is, — s csak, ha ezek elérésére nekünk tiszta, őszinte barátsággal segédkezeket nyujtottak, ha mindezek teljesültek: csak akkor fordulhat elő azon kérdés, hogy mi segitsük őket az olasz háboru becsületes bevégzésében. Tehát a garantia önmagunkban van.

Mondatott továbbá, mi lesz e politicából, ha segitséget nyujtunk Ausztriának az olaszok elleni háboruban? Az, hogy az absolutismus érdekében az olasz nemzet el fog nyomatni. Erre nézve figyelmeztetem a házat, hogy a ministerium protocollumának utolsó pontja e részben világosan kimondja, miként mi arra, hogy az olasz nemzet elnyomassék, segédkezet nyujtani nem akarunk, sőt egyenesen tiltakozunk ellene. Kérem tehát a házat, ne hagyja puszta szavakkal irányoztatni magát, hanem vegye tekintetbe a parlamentaris kormány természetét. S a parlamentaris kormány ezen természete mit hoz magával? Azt, hogy ezen itt kijelentett nézetet a magyar kormány természetesen csak akkor fogja valósitani, ha mindazokat, miket ennek valósitásához kötött, megnyerte. Nevezetesen, ha az országban rend, csend s béke lesz, nem fogjuk mi simpliciter azt mondani: tessék seregeinkkel disponálni; hanem megkérdjük az ausztriai ministeriumtól, mit adtok az olaszoknak? Itt mindenek előtt kikötjük azt, hogy az olasz nemzetnek a legszabadabb institutiók garantiroztassanak; legyenek bár azok még szabadabbak, több önállást, több jogokat nyujtók, mint mennyivel a magyar az ausztriai kormány irányában bir, szóval, legyenek azon institutiók a legszabadabbak, mik a monarchiai kormányzat alatt lehetségesek, — mi ezen alapon fogjuk a kibékéltetést megkisérteni. Azt nem akarjuk mondani, hogy az ausztriai kormány alatt az olasz tartományokból semmi se maradjon; hanem azt fogjuk mondani, hogy Ausztria assecuráljon magának egy oly strategicus vonalt, — legyen az Etsch folyó, vagy bármi egyéb határvonal, — mit a kö-

rülmények szerint kivánatosnak fog tartani. S az ezen vonalon kivül eső rész ne csak szabad alkotmányos institutiókkal láttassék el, hanem egyszersmind annak ausztriától elszakadásába is beleegyezünk. Azon részre pedig, mely Ausztriánál maradna, mindenesetre a legszabadabb institutiók garantiroztassanak. Tehát mi az olaszoknak azt kivánjuk mondani : itt van független kormánytok ; függetlenségtek s alkotmánytok elismerésének ára az, hogy segitsetek az ausztriai monarchiának terheit viselni, melyek minket is nyomnak ; mert banqueroutte fenyeget bennünket. Én banquerout-ot nem akarok. Ha isten békét ád, három év mulva Magyarországot paradicsommá lehetne változtatni ; semmi sem fáj annyira a becsületes ember szivének, mint az, hogy a drága idő elpazaroltatik a veszély elháritására, melynek perczét arra kellene forditanunk, hogy hazánkat paradicsommá tegyük. Mi a parlamentaris kormány terén vagyunk. Ezen szempontból véve fel a dolgot, a ministerium szavai alatt nekünk az értelmet kell nézni. Mit mond a ministerium ? Azt mondja : legyen béke, ha tetszik a béke ily és ily föltételek alatt a lombard-velenczei népnek. Ha pedig el nem fogadják az olaszok a békét ezen föltételek alatt, akkor azt mondom : te haszontalan, te méltatlan ember vagy, te nem akarsz szabadságot, hanem egyebet ; azért én segitem az ausztriai császárt (helyes, hosszas taps). Ez az értelme annak mi a ministertanácsi jegyzőkönyvben foglaltatik. Én az olasz nemzet szabadságának elnyomására nem nyujtok segédkezet, de nyujtok arra, hogy a szabadság alapján ugy egyenlitessék ki a kérdés, hogy ne mi magyarok igyuk meg a levét. Figyelmeztetem a házat, hogy most parlamentaris kormányunk van s méltóztassanak igy vagy ugy tenni ; az mindegy, de ujolag emlékeztetem önöket fenebb idézett Larochefoucault szavaira, hogy ne lőjjünk a czélon tul ; mert különben nem lesz semmi az egészből.

Nyáry P. Uraim ! Kérdésen kivül Magyarország jelen pillanata legfontosabb. Legfontosabb nemcsak azért, mert

most kell bemutatni magát az europai civilisatiónak, hanem legfontosabb azért is, mert előre kell látni, hogy ezen tömérdek bonyodalmak között hová akar érni. Én ugy látom, hogy a pénzügyminister ur által felolvasott ministeri tanácsi jegyzőkönyv nem volt eléggé világos; én megvallom, hogy a ministeriumot hivatalnak, s az országgyülést municipalis közgyülésnek nem tartom, melynek feladata lenne, hogy határozzon; a ministerium feladata pedig az, hogy ezen határozatot végrehajtsa. Én a ministeriumot kormánynak tartom, s miután a ministerium maga a kormány, azt akarom, hogy szabadon müködjék. S ebből következik az, hogy ha a ministeriumnak egy házban többsége van, a ministeriumnak csak azon politikát kell előterjeszteni, melyet követett, de nem azt, melyet követni fog, s arra a ház megegyezését kérni ki: akkor megszünt felelőssége, akkor megszünt parlamentaris kormány lenni, akkor visszaestünk a municipalis rendszerbe, akkor egy nagy municipalis Magyarország lesz, melyben határoz a ház, s a ministerium mint hivatal egyedül ugy mint végrehajtója azon határozatnak lép fel. Nekem ilyen parlamentáris kormány nem kell. Miután e tárgyra nézve a ministerium előterjesztését mégis megtette, már azt elő nem terjesztettnek tenni többé nem lehet: kitárta előttünk politicáját. Először, midőn megpendité azt, nem voltunk tisztában az iránt, valjon a ministerium politikája az-e, mi Kossuth Lajos uré? Ha az, akkor az én politicám is az — a jövendőre. S én, ha ugy, mint Kossuth Lajos ur mondotta, ez be fog tétetni a válaszfeliratba, tökéletesen megelégszem. A kérdés csak az, hogy ez mikép formuláztassék. Én azt javaslanám a háznak, hogy a ki a magyarázatot felvilágositotta, bizzuk meg azt a formulázás elkészitésével. (Jól van.)

Kossuth L. Én azokkal, miket az előttem szóló követ barátom Nyáry Pál mondott, nagy részben egyetértek. — Igenis uraim ugy van, ugy kell lenni; a ministerek kormányoznak, és kormányozni s kormányzatukban ügyelni tartoznak a törvényre és a háznak előttök ismeretes akaratára,

— mert ha nem értenek ezzel egyet, lelépnek s mások jőnek helyökbe. Én sem vagyok azon vélekedésben, hogy a ház minden speciálitásokat meghatározzon. Ha minden speciálitásokat a ház határozna meg, szép kamarapraeses lenne a pénzügyministerből, jó formán a pénzügyminister lábát lógázhatná, s könnyen rendelkezhetnék, mert nem volna mit tennie, csak meg kellene hagyni titoknokának, hogy a ház határozatait irja le, és effectuálja; de ez nem ministeriális kormányzás. Ezen szempontból indultam ki, midőn azt gondoltam, hogy kötelességem e ház irányában számolni, s a horvát kérdések iránt én a multra nézve számoltam. Ha azon magyarázat, a melyet Halász Boldizsár követtársam felszólitása következésében adtam, ha nem fog-e minket ez által az ausztriai ministerium megcsalni — nem, mert magunkban keresem az erőt — ha ezen magyarázat, azon szerencsés sikert eszközölhetné, hogy a ház közegyetértéssel, vagy többséggel döntené el a kérdést, ez oly siker lenne, melyet nem reméltem, s mely a hazától sok veszélyt háritana el, mert e honnak jobbra is balra is feküsznek ellenei. Igen szerencsésnek fogom magamat érezni, ha ezen sikert eszközölhettem, most egy csepp sokat tehet, s meglehet, talán épen ezen csepp fogja honunk sorsát elhatározni. Reménylem, ha a ház, a mit Nyáry Pál inditványozott, elfogadná; talán nem fogja kivánni, hogy e perczben tegyem meg a formulázást, hanem ha méltóztatnak megengedni, talán holnap lennék azt bátor a háznak előterjeszteni. (Helyes.)

Elnök. Azt gondolom, hogy a ház megnyugszik abban, mit előbb pénzügyminister ur, s később Nyáry Pál ur mondott. Ekkor az átalános vitatkozásokat ezen tárgyra nézve bezárom, s a szakaszonkénti tárgyalást lehetne elkezdeni.

Gróf Batthyány Lajos: Tisztelt képviselők! fel volt szólitva pénzügyminister ur, hogy formulázza azt, mit elmondani szives volt, ezt meg is igérte. Azonban én azon kérdést merem tenni, valjon azt kivánja-e e ház,

hogy azon kitételek mind az adressebe menjenek be? Ez ellen tiltakoznom kellene, mert czélszerünek nem találom, hogy az adressebe menjen; miután igy a világ hallomására jőne azon ultimatum, mire egyezkedés utján recidálna a dolog. Politicánknak ez basisa, s felvilágositásul csak a tisztelt képviselőknek mondatott; ugyanazért az adressebe nem, hanem csak határozatba akarom tétetni. Az adressebe csak azt lehet betenni, mit ő felségének akarunk mondani.

Deák F. Én a háznak tanácskozási modorára nézve akkor, midőn a tárgyalást megkezdette, nem akartam észrevételt tenni, mert azt hiszem, hogy e háznak tökéletes szabadságában állott — ámbár megállapitatott az, hogy a válaszfelirat, melynek több fontos része van, először átalánosságban tárgyaltassék, — annak egyik pontját, mely a ház és ministerium politikáját tárgyazza, — a nélkül, hogy a válaszfeliratnak egyéb pontjait, átalában s szellemére nézve is tárgyalta volna — kikapni s a felett tanácskozni. Ez a háznak szabadságában állván, csak azt óhajtanám, miszerint, ha már arra hajlik a háznak nem csekély része, hogy formuláztassék az, mit Kossuth Lajos pénzügyminister ur előadott s elhatároztatni kivánt, ugy az is, mit a ministerelnök ur feleletül előadott, mondom, ha már erre hajlik a ház, czélszerübbnek tartanám elővenni a válaszfeliratot pontonként, s előbb elővenni azon pontokat, melyek előbb következnek, s midőn azon kérdéses pont jött elő, lehetne tanácskozás alá venni azon két formulázott határozatot, és a felett végezni. Ezt kivánná a dolog szoros logicai rende. Igaz ugyan, hogy ezen válaszfeliratban nincsen egy pont is, melyre nézve a vélemények annyira eltérők volnának, mint épen azon pontra nézve, — igaz az is, hogy azon pont nagy befolyással van a háznak és az országnak politicájára, de mégis nem teszi főtárgyát a válaszfeliratnak, és nem első pontja annak.

Azt hiszem tehát, hogy nem igen van során, a válaszfelirat végéből egy pontot, mely érdekesebb, kikapni, át-

ugorva a többit, s azokat kevesebb figyelemmel tárgyalni. Ez nekem olyannak tetszik, — hogy a magam szakáról hozzak fel példát — mintha egy codexet terjesztenék a ház elébe, és a ház annak egyes pontjait, melyek érdekesebbek, kiválogatná s előre tárgyalná. Azért bátor vagyok inditványozni: hogy mivel az átalános tárgyalással — mely most történt — meglehetősen ott állunk, hogy sok embernek van már határozott nézete a dologban, hanem abban akadunk meg, hogy a mindenfelé ágazó vélemények nem positivumot támadnak meg, hanem hypothesisekre mennek át, várjuk be azon határozatot, melyet Kossuth Lajos pénzügyminister ur formulázva, valamint azt is, mit a ministerelnök ur mondott, — fog előterjeszteni, s ekkor minden szakaszról külön lehet tanácskozni (Holnap!) Ha ma nem lehet, holnap. Nekem azon gyengeségem van, hogy szeretek ragaszkodni a logicai rendhez, s pedig nem pedantságból, hanem azért, mert tapasztaltam, hogy semmi sem segiti elő annyira a tanácskozásnak vitelét, s annak hamaritását, mint a logicai rendnek követése. Ha azt ezuttal is követtük volna, nagy részt keresztül estünk volna már a válaszfeliraton, most pedig el van vesztve az idő. (Nincsen!) Nincsen annyiban, ha ezen tárgyalásnak azon szerencsés eredménye lett, miszerint az egyik rész a másikat némileg capacitálta; de lehet azon haszna is, hogy meglehetősen meguntuk a tárgyalást, s az ismétlésektől megkiméltettünk. Ezen haszna lehet a tárgyalásnak, azontul nincsen semmi. Várjuk be tehát a formulázást holnapra, és menjünk azután a válaszfeliratnak pontonkénti tárgyalásába.

Kossuth L. A kérdés tisztán igy áll. Ma a felolvasott trónbeszédrei válasz iránt az átalános tanácskozás megkezdődvén, a ministerium két tárgyra nézve kötelességének tartotta eddig követett politikáját a ház előtt felfedezni. Ezen politikáját felfedezte a ministerium két határozatának felolvasásával. Erre megeredvén a tárgyalás, egy érdemes követ ur oly magyarázatot tulajdonitott a ministerium poli-

ticájának, melyet részemről el nem fogadhatok, s annak következtében ki kellett mondanom, hogy miként értem én a ministeriumnak a felolvasott jegyzőkönyvben levő politicáját, mire a ház azt mondá: hogy ezen értelmezést formulázzam; s azt formulázni is fogom. Eddig vagyunk, tovább nem, — hogy valamikép félreértés ne támadjon, — s ezzel megfér az, hogy most, ha tetszik akár még az átalános tárgyalást folytatni, akár azt befejezettnek tekinteni, és ha a többség akarja, a feliratnak pontonkénti stylaris tárgyalására lehet átmenni. Egyébiránt ezen kérdésre nézve én — mit jól megjegyeztetni kérek — nem inditványoztam semmit sem; én politicát fedeztem fel, s csak magyaráztam azt, mit a ház kivánata szerint holnap formulázva előterjeszteni szerencsém lesz. (Helyes.)

Ezzel az ülés eloszlott.

XV. ülés az alsóházban,

jul. 21-én.

Pázmándy D. elnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesittetett. Ezután Dániel kérdést intézett a hadügyi ministerhez, valjon igaz-e, hogy Torontál megmentésére elegendő intézkedések nem tétettek, s az aradi nemzetőrök is, kik oda indultak, visszaparancsoltattak? — A hadügyi minister kijelenté, hogy a kérdezett tárgyban hivatalos értesitése nem levén, kimeritőleg nem felelhet, — egyébiránt pedig, sokszor katonai czélok teszik szükségessé, hogy a seregek mozgásai igy vagy amugy intéztessenek, melyekről a ház előtt számolni bajos.

Kossuth L. Az előbbi interpellatióra nézve észrevételem van. Azt gondolom gyakran jelét adtam annak, hogy minden interpellatióra, a mi a személyes felelőséget illeti, igen kész vagyok felelni. Hanem bátor vagyok kérni a házat, méltóztassék azon discretioval lenni, nem kivánni, hogy még a strategicus mozgásokat is kijelentsük, mert ha

azt teszszük, akkor nem lehet háborut viselni. Arról tessék kérdezni: miért veszett el a csata, vagy miért nyertük meg a csatát; hanem, ha azt kérdezik önök, miért vitték el Aradról a katonákat, ugy nem lehet háborut viselni. És épen Torontálból, a hol még eddig minden megütközés dicsőségesen végződött, legkevésbbé volt ok ilyen interpellatióra. — Parancsolt a ház velem, hogy a mit tegnap mondottam, azt formulázva adjam elő ma. Van szerencsém jelenteni, hogy a mit tegnap mondottam, azt magam mondottam, a mit pedig ma annak következtében felolvasok, az, az összes ministerium megegyezésével történt. (Olvassa a formulázatot.)

„A pénzügyminister meg akarván a házzal ismertetni azon politicát, melyet a ministerium az olasz kérdésben követni jónak vélt, felolvasá a ministeri tanács f. é. julius 5-ki tanácskozmányának e tárgyra vonatkozó jegyzőkönyvét, melynek tartalma itt következik sat.

Az ennek következtében folytatott tanácskozmány közben kérdés támasztatván az iránt, mikép gondolja a ministerium magát biztositani az iránt, hogy a magyar szent korona tartományainak tökéletes pacificatiója, a törvényeink iránti engedelmesség, rend és béke biztos helyreállitása, s hazánk önálló materialis és moralis épségének teljes biztositása esetére, a magyar nemzet által Ausztriának az olasz háboru bevégzésére netalán az eddiginél bővebben nyujtandó segély nem fog az olasz nemzet elnyomására az absolutismus érdekében fordittatni. — Erre a pénzügyminister, a felolvasott jegyzőkönyv utolsó §-ára hivatkozva, maga részéről bővebb szóbeli utasitást adott, — a háznak pedig azon kivánata nyilvánult, hogy ezen értelmezés a ház jegyzőkönyvébe iktatás végett az előterjesztő minister által irásba formuláztassék. Mire a pénzügyminister teljes készséggel ajánlkozott, épségben maradván annak helyeslése vagy nem helyeslése iránt a ház további határozatának szabadsága.

Ennek következtében julius 21-kén a ministerium részéről következőleg formulált világositás adatott be:

A ministerium julius 5-kén jegyzőkönyvében nyiltan kijelentvén: hogy midőn az országbani rend és béke biztos helyreállásának és az ország önálló materialis és moralis épségének biztositása esetére ő felségének kül-megtámadás elleni ótalmazására igérkezik, világosan megjegyezni kivánja, miként az ellen, hogy ezen igéret a lombard-velenczei olasz nemzet elnyomásábani részvét szándékára magyaráztassék, nyiltan tiltakozik, s ez ügyben csak arra lehet a fentebbi esetben segédkezeket nyujtani hajlandó, hogy a lombard-velenczei nemzettel oly béke s egyesség megkötése eszközöltessék, mely egyrészt ő felsége méltóságának, másrészt az olasz nemzet jogainak, szabadságának, s méltányos kivánatainak egyiránt megfelel.

Ezen nyilatkozat által a ministerium határozottan biztositotta a nemzetet arról, hogy a segitségszolgáltatás beállhatásának esetére, a magyar segéderő

az olasz nemzet szabadságának elnyomására nem fordíthatik; mert ezen kiindulási pontnál fogva, a ministerium természetesen mindenekelőtt megkivánandja hogy a lombard-velenczei olasz nemzet pacificatiójára, Ausztria részéről, önálló kormányzat mellett, oly szabad alkotmányos institutiók ajánltassanak meg, s biztositassanak, minők csak a monarchiai országlással összeférnek. És ha a béke ezen alapon sem volna eszközölhető, a ministerium a segéderő nyujtás kivánata esetében, azt is kivánandja megkisértetni, hogy egy oly strategicus vonalnak megalapitása mellett, miszerint az ausztriai birodalom biztossága minden esetre megkiván, az ezen vonalon tul eső terület az ausztriai birodalomtól egészen is elválasztassék, a vonalon innen esőknek pedig minden esetre teljesen szabad s liberalis alkotmányos institutiók s önálló nemzeti kormányzattal biztositassanak, — s a ministeri jegyzőkönyvben előrebocsátott feltételek esetében nyujtandó segéderő, csak az ily szabadságot biztositó egyességnek az olaszok általi el nem fogadása esetében alkalmaztassék."

Lényegesen abban tér el a tegnapi előterjesztés a mostanitól, hogy a strategicus vonalnak specialis determinatiója ebben nem foglaltatik. Tegnap is példa gyanánt említettem csak, és kijelentetem, hogy diplomaticus okiratok nélkül azon vonalt nem is lehet designálni. Történetesen hibát is követtem el, t. i. hogy a Rajnát is emlitettem, mi nincs is Olaszországban. És másodszor, hogy itt formuláztatván a dolog, azon elvből indul ki a ministerium, hogy megajánltassék az öszszes lombard-velenczei népségnek a legszabadabb alkotmányos institutio, az ausztriánáli maradás alapján. Ha erre az olasz nemzet azt mondja, hogy: el nem fogadom, akkor egy strategicus vonal megállapítatván, a mely rész Ausztriánál marad, annak a legszabadabb institutiók biztositassanak. A másik rész pedig, nem mondom, függetlenitessék, hanem majd ehhez önök szólnak. (Jól van, elfogadjuk.)

Nyáry P. Tegnap csak a formulatio előterjesztésével bizatott meg pénzügyminister ur, ehhez mindenesetre hozzá szólani kell, azért a tegnapi felirás szerint fogunk-e hozzá szólani, vagy pedig most ujra irassuk fel magunkat?

Elnök. Azt gondolom, az adresse-vitákat megszakaszthatjuk, de semmi esetre el nem halaszthatjuk, következve, kik magukat feliratták, maradjanak felirva, hanem ezen tárgyat előbb végezzük be.

Kossuth. Kérem a házat, méltóztassanak a dolgot

ugy venni fel: a ministerium által az olasz ügyben eddig elhatározott politicát kötelességem szerint felfedeztem, ezen politicának fölfedezését a jegyzőkönyv felolvasásával kisérvén, a jegyzőkönyv egyik pontjának értelme iránt kérdés támadott, azon kérdésre én szóbeli felvilágositást tettem, a ház azt irásban kivánta, s ezen felvilágositás adatik itt a ministerium nevében. Ez tehát semmi egyéb, mint előterjesztése a ministerium politicájának az olasz ügyben, mit helyeselni vagy nem helyeselni a háztól függ; ez tehát az adresse tárgyalásának általános részéhez tartozik, mert ha valamely politicát általánosan nem helyesel a ház, ahhoz fognak méretni a specialitások; azért ez nemcsak meg nem szakaszthatja az adresse-tárgyalást, hanem egyenesen az adressenek tárgyát képezi.

Madarász L. A pénzügyminister által felolvasott értelmezés, lényegesen változtatván a dolgon, kivánja, hogy az kinyomassék s a tárgyalás azután folytattassék; és az alapszabályok értelmében ki is kell nyomatni. Vannak, kik egyszeri hallásra is felbirják fogni; de ő nem dicsekedhetik oly felfogási és emlékező tehetséggel, hogysem ily nagy dologban, melyben egy politica felett roszalást vagy helyeslést kell kijelenteni, egyszeri hallásra itélhessen. Azért ujra kinyomatását kéri.

Zákó I. Ha ez a válaszfelirati tárgy volna, azt mondaná: ki kell nyomatni; de ebben a háznak változtatni nincs joga, mert ez a ministerium határozata. A ház helyeselheti, vagy nem helyeselheti, a mint jónak látja, de nem változtathatja. Legjobb volna, ha a ház a válaszfelirati tárgyaláshoz fogna.

Nyáry a ministerium Olaszország iránti politicáját illetőleg kijelenti, hogy az iránt nem volt tisztában, s hogy egy felolvasásra ilyen, Magyarországnak nem csak belviszonyait, nem csak alkotmányos állását, hanem Europa többi népeihezi állását is biztositó s kimutató politica iránt oly könnyen nem határozhatni. Tegnap nem a kormány átalá-

nos politicájára, hanem a pénzügyi minister előadására nézve mondatott ki az elfogadás; először tehát tudni kell, mi volt az, mit tegnap a pénzügyiminister mondott, és mi különbség van a között s a ministeritanács felvilágositása között. E végett ki kell nyomatni.

Deák F. Megbocsát nekem a ház, ha nyiltszivüen kimondom, miszerint törekvésem: mind magamat, mind a házat a lehetőségig megmenteni attól, mit én inconsequentiának tartok, vagy pedig kérek felvilágositást, ha azon nézetem, melynél fogva következetlenséggel vádolok valakit, vagy valamit annak tartok, helyes-e vagy sem. Ha azon urak, kik a nyomatást sürgetik, felvilágositnak arról, micsoda consequentiában van ezen sürgetésük tegnapi eljárásukkal, tüstént fejet hajtok. Tegnap pénzügyminister ur a ministerium nevében, előadta a horvátországi politicára nézve a ministerium eljárását. Ez igen nagy fontosságu dolog, még talán nagyobb, mint az olasz kérdés s eszökben sem volt azon uraknak, ezen politica iránt előadott felvilágositásnak kinyomását sürgetni, hanem azt mondták, helyes. Pénzügyminister ur előadta a ministerium politicáját az olasz kérdésre (nem ugy van); de igenis ugy van, felolvasta azon jegyzőkönyvet, melyben az egész politica okadatolva, körülményekkel és részletekkel együtt kifejtve van, s erre Nyáry követtársunk azt mondja: ő nem volt tisztában tegnap a ministerium politicája iránt. Némelyek felvilágositást kértek egy pontra nézve. Kossuth minister ur a felvilágositást előadta. Azt mondták, ezt is formulázza, mert hiszen a többi is formulázva volt. Azt ő formulázta, s most mit kivánnak ezen urak? Azt, hogy ezen felvilágositást nyomassuk ki, mert másképp nem tudnak arról tanácskozni, de tegnap az egészet, melyen a politica alapult, a melynek ez a pont csak részlete, nem kérték kinyomatni, nem kérték ujabb, bővebb megfontolásra, hanem egyenesen beleereszkedtek. Mihelyt ebben a consequentiát kimutatják, tüstént ráállok a kinyomatásra, hanem hogy egyik pontot kiemel-

jük, vagy is inkább: az egészet nem nyomatjuk ki, hanem egyik részét, azt inconsequentiának tartom. Méltóztassanak felvilágositni, hogyan áll ez össze; miért lehetett tegnap magának a politicának vizsgálatába beleereszkedni, most pedig miért kell a részletes felvilágositást halasztani, által nem látom. Többire kijelentem, ezt csak azért nem óhajtom, mert inconsequentiát látok benne; hanem attól legkevesebbet sem tartok, hogy ez száz, ezer vagy akárhány példányban is circuláljon, mert legkissebb titok sincs benne; de kivánom, kerülje el a ház, mit inconsequentiának hiszek. (Helyes.)

Madarász József. A kormány politikája az olaszokra nézve két részre oszlik; egyik azt mondja: egyezkedjetek Ausztriával, minél szabadabb institutiók mellett; ha ez nem sikerül, egy bizonyos territorialis rész odaengedése mellett egyezkedhettek. A dolog nagy fontosságu, azért, hogy bővebben lehessen gondolkodni, a formulázat kinyomatását kivánja. — Teleki D. megnyugszik Deák mondatában; tegnap óta a körülmények nem változtak; itt nem a ministerium politikájáról, hanem a ház véleményéről van szó; ki kell tehát mondani a helyeslést vagy nem helyeslést. Ha a haza védelme nem forogna fen, reállna a halasztásra, de most a válaszfeliratot kivánja tárgyaltatni. Bartthoss E. az elhalasztás, Bogdanovics a válaszfelirat tárgyalása mellett nyilatkoznak.

Perczel M. Azoknak, kik Magyarország mozgalmait az azt környező viharok és szirtek között egy csendes kikötőbe akarják vezérelni, kimondhatatlan erős hittel kell birniok az iránt, hogy Magyarországot meg lehet menteni. Nekik kötelességökben áll egy ily erős hitet csepegtetni azok kebelébe, kiknek vezérlésére hivatva vannak. Azonban ily erős hitet gerjeszteni egyedül csak nyilt, egyenes és igazságos politikával lehet. Én a ministerium ellen nyilatkozom, a ministerium politikájának ellenében, melyet a tárgyalás alatt levő adresseben nem találok fel, de különösen

nem találok fel a tanácskozás modorára irányzott nyilatkozatban sem. A mi a tanácskozás vezetését illeti, arra nézve azt mondom: hogy nincs egyenesség igazságügyminiszter urnak kijelentett kivánatában (zaj.) A tegnapi tanácskozás alkalmával nem volt ezen háznak valami bizonyos határozata a tárgy érdemére nézve; de nem csak az összes háznak nem volt határozata, hanem még azon töredéknek sem, melyre hivatkozás történt. Azon nyilatkozat nem pontosul egyébben, mint abban, hogy pénzügyminister ur az adresse vitákban felvilágositásul véleményét előterjesztette. Erre nézve azon bizonyos oldalon kijelentetett, ha csakugyan igy vannak a dolgok, többen közőlök beleegyeznek ezen felvilágositásba, de mielőtt határozott végzést mondanának, kivánják, hogy ezen végzés formuláztassék; és mikor valaki azt mondja, hogy a nyilatkozat fozmuláztassék, az által még nem vágta el azt, hogy a felett még szólni és itélni lehessen. A mai napon nem a pénzügyminister ur felvilágositása adatik elő irásban, hanem az összes ministeriumnak határozata; ezen határozat egészen uj, és nagy részben eltérő attól, mit pénzügyminister ur előterjesztett; ő tisztán kimondotta tegnap, hogy ő a beavatkozást nem kivánja Olaszország territorialis igényeinek visszafoglalására érteni; ő kimondta, hogy Olaszországot függetlennek kivánja, és nem kivánja azt, mit a sanctio pragmatica értelmezésénél fogva visszahóditás tekintetében kiván. A mai ministeriális nyilatkozatban egészen más van. A ministerium abban két részre osztja véleményét. Az első az: hogy a magyar sereg egy oly békekötés kieszközlésére fordittassék, mely által a monarchia egységének fentartása mellett, az olasz népek a legszabadabb institutiókkal láttassanak el. A másik része azt mondja: ha ez nem sikerülne, akkor ezen hadi erő oda is forditassék, miszerint oly békekötés legyen kieszközölve, melynélfogva a lombard-velenczei tartományok bizonyos része függetlenittessék, a másik része pedig, a menynyire status-szempontok engedik, az ausztriai birodalomhoz visz-

szacsatoltassék. És ezen két osztályba soroztatnék a beavatkozás következménye; de ennek alkalmazása következőleg a formulázás egészen uj, a mi előttünk áll. Én bizonyosan lényegesnek tartom a kormánynak ezen nyilatkozatát, mely világosságra hozta a ministeriumnak az olasz beavatkozási kérdésben követett politicáját, melyhez állását is kötötte. Én igen tudom méltányolni azoknak előterjesztését, kik e kérdésben nem kivántak rögtönözni, hanem kivánták azt mindenekelőtt teljesen megismerni, ugy a mint minden parlamentaris vitatkozás azt nem csak követeli, sőt parancsolja. Egyébiránt kötelességemnek tartom, magára az olasz ügyre nézve csak egy elvet kimondani. Én részemről, ki a ministerium politicáját az országgyülés megkezdése óta nem tudtam tovább osztani, nem akartam nehézséget görditni, hogy azon segedelem, melyet mi némileg, habár csak szóval is kimondunk Ausztria részére, az miképen fog alkalmaztatni. — Hanem az eltérő pont a két vélemény közt ott van, valjon szabad-e Magyarországnak kimondani, hogy segélyt ad? s épen azért, miután itt oly nyilatkozatot hallottam, hogy ezen kérdés már el lenne döntve a ház többsége által, a nélkül, hogy azon töredék, melynek e tekintetben én is részese vagyok, határozott véleményben nyilatkozott volna, miután ez praeocupálja véleményünket, kötelességemnek tartom ezen eljárás ellen tiltakozni. (Zaj.) Ne higyjék önök ezen közbeszólásukkal, hogy tiltakozásommal valami jegyzőkönyvi óvást akarnék részemre követelni, hanem tiltakozom csak véleménynyel az iránt, miszerint nem engedem (zajongás), hogy azon pontra nézve legyen megtagadva a szabad tanácskozás, melyre nézve eltérő nézetben vagyok a kormánytól. — Én tehát illőnek, méltányosnak, és azoknak érdekében, kik a tárgynak fontosságát ismerik, czélszerünek tartom, sőt az egész ország érdekében szükségesnek látom, hogy ezen tárgy a legegyenesebb térre vezettessék, s a tanácskozási modor olyan legyen, mely ellen kifogást tenni ne lehessen. — Azért tehát kivánom, hogy

ezen magyarázat, mely a ministerium részéről előadatik, és mely mint jövendő vitáinknak alapja, a kormány politikájának irányt szaband, kinyomassék, és a ház elébe terjesztessék.

Deák. F. Felvilágositásul azon vádra, hogy a ministerium eljárása nem egyenes, és azon vádra, mintha a ministerium a pénzügyminister által formulázott felvilágositásnak tárgyalás alá vételénél fogva azon kérdést át akarná ugratni, hogy kell-e átalában segélyt adni, és miképen kell az olaszok ellen, kijelentem, hogy az senkinek sincs szándékában, s meg lehet nyugodva tökéletesen a képviselő ur, hogy őt a szólásban senki nem akadályozza. A ministerium felszólíttatott az olasz ügyben, kitárta politicáját, és azt mondotta, hogy a monarchiának megtámadása ellen akar segélyt adni, bizonyos feltételek alatt. Itt tehát kettő volt a kérdés: először, hogy a ministerium akar-e segélyt adni, és másodszor, hogy miképen akar segélyt adni. S midőn ez tegnap kijelentetett, sem Perczel urnak, sem másnak nem jutott eszébe a ministerium ebbeli nyilatkozatát kinyomatni. Némelyek nehézséget tettek a miképre nézve; s e tekintetben pénzügyminister ur felvilágositást adott, s azt most formulázta; Perczel ur pedig, ki nem is azon akadt fen, miképen adassék a segély, hanem azon, hogy adassék-e segély, most a kinyomatást kivánja, hogy a miképhez szólhasson. A kérdés tegnap épen ugy állott mint ma, s e kérdést senki sem akarja átugrani. A dolog ott fekszik, miszerint a ministerium előadta politicáját, hogy bizonyos feltételek alatt segélyt akar adni az olaszok ellen. E tárgyban senki sem szavazhat könnyebben, mint éppen Perczel ur, ki azon kérdésre, hogy adjunk-e segélyt nem-mel felel, neki tehát semmi feltétel nem kell. (Helyes.) Minden embernek meg van saját logicája, és mindenki a magáét tartja legjobbnak. Engedjék meg tehát nekem is azon gyöngeséget, hogy a magam logicáját tartsam legjobbnak. A legelső kérdés az, megtörténjék-e vagy ne; a második kérdés pedig az, miképen történjék meg? midőn igy áll a kérdés, azon embernek, ki azt mondja, hogy sem-

mikép se történjék meg, igen könnyü hozzászólni a dologhoz. Kik azt mondják, hogy absolute ugyan nem, de kedvező körülmények és jó feltételek mellett hajlandók talán a dologhoz járulni, de ha a modor nem megnyugtató, nem-mel kivánnak szavazni, azoknak logicáját belátom; de azokét nem értem, a kik első kérdésnek tartják, hogy adjunk-e — és azon véleményben vannak, hogy ne adjunk — mert tegnap a ház bele ment és szólott a miképen felett is. Menynyire egyez a ministerium kivánata a politicai egyenességgel, azt a ház itélje el. Mi titokban nem tartunk semmit, a mit 450 ember és más hallgatóság előtt itt előterjesztünk, az nem lehet titok. Csak egyre vagyok bátor a házat figyelmeztetni. Ha a háznak valamely tagja a ministeriumtól nagy fontosságu kérdésben felvilágositást kér, és ez megadja a felvilágositást, hol és melyik parlamentnél van szokásban, hogy az mindjárt kinyomassék, és azután mondja meg a ház, megelégszik-e azzal, vagy nem. Pedig a dolog nem egyéb mint a tegnap érdemleges tárgyalás alá vett dolog egyik pontjának ujabb felvilágositása. Magát a dolgot érdemlegesen elkezdették tegnap tárgyalni, s midőn felvilágositást kérnek s ez megadatik, pedig olyan felvilágositás mely az egésznek csak egy részletére vonatkozik, akkor épen azok, kik az egészet ugyis érdemlegesen el akarják vetni, kivánják a dolgot továbbra halasztani. Én ezt nem értem, lehet, hogy fontos alapja van, a melyet be nem látok. Az eljárásnak ezen modora ellenkezik a politicai egyenességgel. Engem és társaimat görbe és szövevényes politicával senki sem vádolhat. Még a magyar status-férfiaknak bele kell abba szokni, miszerint ugy járhassanak el, hogy többet elhallgassanak, mint kimondanak, s a ház egyes tagjainak minden kérdésére ne mindig feleljenek. Igy van ez az egész világ civilisált népeinek parlamentjeinél szokásban. Mert sok dolog van, a mi még nincsen bevégezve, s a nélkül, hogy sérteni akarnék, kimondom, hogy egy indiscret kérdésre adott felelet által koczkáztattatik a dolognak kimene-

tele. A ministeriumot nem lehet azzal vádolni, hogy bárminémü pártnak titkos töredéke által be volna hálózva. Egyébiránt minden ember elmondhatja itt gondolatját s szándékát, a többség pedig határozni fog. (Helyes.)

Kossuth. Én is hivatva érzem magamat Perczel urnak egy pár szót felelni. A loyalis tért szeretem; de az nem loyalis tér, ráfogni a ministeriumra, hogy valamely kérdésnek eldöntését praeoccupálni, vagy hátráltatni akarja. Mert nem ugy áll a dolog. Ha praesupponál az ember egy loyalis tért, lehet mennydörögni protestatiókkal. — Tegnapi utolsó szavam után ennyi és nem több a ház határozata: egy követ ur kérdést támaszt, miképen fogja magát a ministerium az iránt biztositani, hogy az adandó segély nem fog az absolutismus érdekében használtatni az olasz nemzet szabadsága ellen. Erre én feleltem, s a ház feleletemnek formuláztatását kivánta, mire én azt válaszoltam, hogy formulázni fogom. Ennyi történt ma és nem több. Ezen formulatióban világosan benn van: hogy a pénzügyminister annak teljesitésére egész készséggel ajánlkozott, magában értetvén, hogy a háznak a helyeslés, vagy nem helyeslés iránt határozni tökéletes szabadsága fenmarad. S most midőn irásban van az, a miről tegnap szó volt, akkor azt mondani: tiltakozom az ellen, hogy praeoccupálni akarják a dolgot; ez nem loyalis tér, ez szándékos ignorálása a mondottaknak és a felolvasottaknak; ezzel tért nem nyerünk a magyar parlamentben.

Mi a tárgyat illeti, uraim őszintén megvallom, ugy látszik én sem diplomatának, sem ministernek való nem vagyok; mert nem követem azon szabályt, mit a világnak minden ministere követ; s e tekintetben alkalmasint még tanulnom kell. Vegyük fel az egész világnak parlamentaris életét, mi történt volna tegnap? A ministerium politicáját nyiltan kitárva, miszerint egyenesen kimondja, hogy azon segélyerőt, melyet bizonyos föltételek alatt az ausztriai császárnak, ki egyszersmind magyar király is, az olasz háborura nyujtani kész, nem kivánja és nem engedi az olasz nemzet el-

nyomására fordittatni, hanem egy oly békének eszközlésére, mely mind a trón méltóságának, mind az olasz nemzet szabadságának megfelelő legyen; ezt mondom, kitárva, azt mondják reá: de ki áll jót azért, hogy az adandó segély nem fog az absolutismus érdekében használtatni? Erre a világnak minden ministere azt felelte volna: kimondottam politicámat, azt követni fogom, de hogy miképen, azt nem fogom kimondani. Én többet mondottam tegnap, s megmondottam, hogy minden gondolatommal nyitva akarok lenni a világ előtt — én tehát a nyiltságot meg fogom tartani és nem fogok minister lenni, — mert más minister azt felelte volna rá, ez bizalmatlansági kérdés, mi politicánkat megmondottuk, tetszik-e vagy nem, s ha tetszik, a ház többsége elfogadja, de egy szót sem szólt volna arról, hogy miképen fogja végrehajtani. — Én azonban tovább mentem és megmondottam, miképen értem a dolgot. Ehez járult még, hogy formuláztam is azt, a mit elmondottam. Nem mondom, hogy ezen formulatióban minden szó benn van, a mit mondottam; ez nem is lehet, mert egy improvisált beszéd és formulázott ministerialis politica között nagy a különbség, mert ez mint diplomaticus oklevél megmarad a jegyzőkönyvben és egy pacificationalis intézkedést foglal magában, a mely nem lehet charta bianca 200 frtról, melyet ki kell fizetni, hanem valamivel több. Ha a háznak ez sem elegendő a ministerialis politica megitélésére, melyet némely követ urak igen nagyon megtudtak itélni, mert az egyik azt mondotta, hogy különbség van a tegnapi előadás és a mai formulázás között, a másik pedig azt mondotta, hogy nem akar avatkozni; kijelentem tehát, hogy a parlamentáris világnak szokásán túl a ministerium többet mondott mint kellett volna, s már most kinyilatkoztatom, hogy itt a bizalomnak és bizalmatlanságnak kérdése forog fenn (ugy van); tessék már most taglalni, a mint tetszik, de én egy szó felvilágositást többé e tárgyban nem adok, és felhivom a házat, valjon az eddigi felvilágositások nyomán akar-e bizalmat szavazni? (Felkiáltások: aka-

runk! A háznak igen nagy többsége feláll; a baloldalon zaj, felkiáltások: nem az a kérdés, ez nincs maga rendén.) Nem ohajtottam, nem is akartam provocálni ezen scenát, de midőn a loyalitást nem tekintik, hanem azt mondják, hogy a ministerium el akarja vágni a ház szabad akaratának nyilatkozatát, erre azt felelem, törpüljön el az olyan minoritás, mely igy violentálni akarja a dolgokat. (Zaj, ingerültség.)

Német A. Tegnap átkot mondott volna arra, ki az olasz szabadság ellen kezet emel, de most mivel az előadottakból meggyőződött, hogy az adandó katonai segitség nem az olasz szabadság elnyomására fog használtatni, a ministeri javaslatot pártolja.

Nyáry. Mi csupán azt akartuk, hogy a mit pénzügyminister ur előterjesztett, nyomassék ki. Es a vitatkozás azon térre vezettetett, hogy a ministerium maga szólitná fel a házat: van-e bizodalma a ministeriumban vagy nincs? Ki logicát keres, és ebben parlamentaris logicát talál, nevezzen engem annak, minek tetszik; én nem félek a világ itéletétől (helyes, zaj). Egyszerü kérdés vala ez: kinyomassék-e vagy ne? Azok, kik velem együtt a kinyomatást sürgették, azt mondák, hogy az interpellatio következtében, pénzügyminister ur nem mint minister, hanem mint követ adott felvilágositást Halász Boldizsár követtársunknak. Az, mit tegnap pénzügyminister ur mondott, megfontolást érdemel, és én magam javasoltam, hogy formuláztassék Kossuth követ ur által. S történt-e ez? Nem. Ma a követ ur azon kezdé beszédét s igen helyesen, hogy tegnap mint egyes ember, és mint egyes követ ugy adta a felvilágositást a ministerium politicájára nézve, a mikéntre nézve most elő áll ugyanazon minister ur, s előre bocsátván, hogy ez nem az ő előadása, hanem ez a ministerium e tárgy iránti nyilatkozata; hol van megint az illogicus követelés, ha mi azt bővebben meg akarjuk fontolni? Én nem tagadom, hogy a háznak joga van mondani: kinyomatik vagy nem, s mi, kik azt kértük, természetesen kénytelenek vagyunk megnyu-

godni abban. S mi a következés? az, hogy akkor az érdemleges tárgyalásra általmegyünk. De az nem történt, hanem egyik a ministerek közül — az igazságügyi — felhivatva érezte magát egyes tagnak nyilvánitása által; a másik felhivja a házat, van-e bizalma a ministerium iránt vagy nincs? Kell lenni bizalomnak uraim, de a bizalomnak meg vannak a maga formái, csak az a bizalom, mely ezen országot szerencséssé s boldoggá teszi, mely magához illő formákban nyilatkozik. A ministerium iránti bizalom nem szóban, hanem tettekben nyilatkozzék, nem azzal, hogy felhivatik a ház, van-e bizalom vagy nincs, hanem abban, hogy a ministeriumot pártoljuk. S valóban, minden gyanusitást ellökök magamtól. Én nyilvánitottam azt, ha nem épen közhelyen, de sokaknak jelenlétében — ki e pillanatban ministeri crisist akarna előidézni Magyarországban, az hazaáruló, ki azt csupán tréfából vagy daczból kivánná, az bolond, — ezt mondtam, s itt nyilván ismétlem. De most már uraim benfoglaltatik-e ebben az, hogy a minister feláll, felhivja a házat arra, van e bizalom a ministeriumban? A ki nem ugy nyilatkozik, a ki azt akarja, hogy ne tömegesen határoztassanak el a hazának, e szerencsétlen hazának annyi ideig elnyomott, kizsarolt, megfertőztetett viszonyai folytában legfontosabb kérdései, kik azt követelik: vitattassék meg, s kölcsönös felvilágositás után mondassék ki a helyes vagy nem helyes, azt kérdem, uraim, kik vitatást kivánnak, kik fel akarják magokat világosittatni, mondhatni-e akkor: hogy ezen minoritás a ministerium ellen tör? Ki ezt hiszi, az, tagadom, hogy felfogta volna Magyarország állását. Épen nem azért álltam fel, hogy a ministeriumnak akármely tette s eljárása ellen tiltakozzam; nem azért, hanem mert nem fojthatom el fájdalmamat a felett, hogy már két jelenet volt a ministerium részéről, mely által én e háznak méltóságát megsértve találom. (Zaj.) Helyeseljék, uraim, vagy nem, arra önöknek szabadságuk van, de nekem is szabadságom van kimondani véleményemet. Ha valamely tag megsérti a másik

tagot, vannak a háznak szabályai; azt megróni, az ellen intézkedni az elnök kötelességében áll, de azon szabályokban nem áll — s azon perczben, melyben ily szabály lenne e házban, én annak tagja nem volnék — hogy itt a ministerium több joggal birjon akár egyes tag, akár a ház irányában, mint akárki más. Követelem uraim, ha én — mert emberek vagyunk, megtörténhetik — valakit megsértek. hogy rendre igazittassam, de viszont követelem, hogy a ministerium is rendre utasittassék, mert a ministeriumnak e házban semmi egyéb jogot nem tulajdonitok, mint a mi engem mint egyes tagot törvényesen illet. Ennélfogva, miután azon rendben fogunk szólni, a mint az érdemleges tárgyalásra felirva voltunk, nem tartom magamat jogositva, hogy arra szóljak, hanem csupán ezen incidentalis kérdésre nézve. Kik velem együtt a kinyomatást követelték, kérem álljanak el, s szóljunk a tárgyhoz.

Kossuth L. Csak igen keveset akarok mondani, uraim, s reducálni a kérdéseket. Én mindig mondtam s most is mondom: teljességgel nem tartom azt, hogy a hazára legkevesebb veszély is következhetnék abból, ha a ház a ministeriumnak akármely tárgybani politicáját nem helyesli, mert a ház fog intézkedni, hogy az országban kormány legyen. Hanem abból következhetik csak veszély, ha ráfogatik valami a ministeriumra, a mi nincs, s ez az, a mi ellen én mindig felszólalok. Arra nézve, mit Nyáry követ ur mond, hogy csekély kérdés volt, ha nyomassék-e vagy sem, hiszen csak egy szóval sem mondtam, hogy ne nyomassék; hanem arra feleltem, hogy Perczel ur ide feláll, s azt mondja: tiltakozom, hogy itt az érdemleges vitatkozásokat el akarják zárni, praeoccupálni akarják a vélemények szabad nyilvánitását. Ez nem áll, ezen vádat nem hagyom magamra száradni, ez a nyilt tényekkel ellenkezik, s ennek következtében azt mondám, annyi nyiltságot a világnak egy ministeriuma sem mutatott volna valamely kérdésben, mint mi ebben mutattunk, mert jövő politicánknak nemcsak irány-

pontjait, hanem részleteit is tudattuk; nemcsak én, hanem a ministerium is adott felvilágositást. De még ez sem elég; mert erre azt mondják, el akarjuk vágni a szabad discussiót. Én nem provocáltam a házat bizalom nyilatkozatra, hanem azt mondtam: igy levén a dolog, egy szó felvilágositást sem fogok adni e tárgyban, hanem a dolgot bizalmatlanságnak tekintvén, felfogom szólitni a házat, viseltetik-e a ház a ministerium politicája iránt bizalommal, vagy nem? A háznak tetszett felállni, én nem tehetek arról, mert valamely tárgyat szavazatra tüzni nem az én tisztemhez tartozik, hanem az elnökéhez. Ez az egyik dolog. A másik, a mi előbb előterjesztetett. Én arra, hogy minister vagyok, semmit sem adok, hanem arra, hogy becsületes ember vagyok, adok, s ha valaki szemem közé egy vádat vet, melyet nem mint ministerre, hanem mind magán emberre vet, azt türni nem fogom. S mi volt azon két scena, melyre Pest követe hivatkozik? Az, hogy ármány kezelte az országnak mult országgyülés óta rábizott képviseletét. Én a későbbi vitatkozáson jelen voltam, és a későbbi viták constatirozták előttem, hogy azon érdemes követ ur ugy mondta, mert ő sem szóllott arra, hogy nem mondta, hanem: hogy azon szavakkal nem akarta a ministeriumot sérteni. Már most ez mindegy, elég az hozzá, fenforogván e szó, hogy a ministeriumban, melynek tagja vagyok -- bár ne volnék — ármány kezelt, azt mondtam, ezt rágalomnak nevezem, ha be nem bizonyittatik. Másodszor azt vélem, ugy ment volna legrendesebben, ha a ház meghallván a ministerium politicáját, azt mondta volna, tárgyaljuk a feliratot, s midőn rá került volna a sor az olasz ügyre, minden embernek kezénél lett volna a kinyomott jegyzőkönyv. Ez lett volna a legrendesebb mód, s mivel a dolgot igy láttam, szóltam hozzá, de csak arra, és semmi másra. Ha azon vád vettetik a ministerium szemére, hogy az violentálja a kérdést, s el akarja vágni a szabad discusió terét, azt mindig visszautasitom; mert arra, hogy minister vagyok, semmit sem adok, de mint becsületes ember, nem hagyok magamon szennyet száradni.

Deák F. Én a dologhoz egész nyugalommal szólok. Valóban nem látom, mi az a két eset, mely által a ház méltósága meg volna sértve, különösen a ministerium részéről. Az egyik eset az, melyet a pénzügyminister ur megemlitett, legalább az látszik alatta értve, midőn gondolom Fehérmegye követe Madarász József ur oly kifejezéssel élt, melyet én igazságtalannak tartottam a ministerium irányában. Én a szavakat tüstént feljegyeztem, s azon szavakra észrevételemet megtenni szükségesnek láttam; és midőn ministertársam azok iránt akart szólani, és utban volt a szószék felé, ő neki is elmondottam azon szavakat. Pénzügyminister ur a házra hivatkozott, ha ugy voltak-e mondva azon szavak, erre az mondatott a ministernek; igen! Ezt, hogy történt, senkisem hozta kétségbe, az értelmezést megadá a fehéri követ, és a dolog megszünt. Mi van itt, mi a ház méltóságát sérti? Mi van ma, mi a ház méltóságát sérti, és mi a miért a pesti követ szerette volna a ministeriumot rendre utasittatni? Nem tudom. Én semmi privilegiumot nem követelek a ministernek, és ha olyat cselekszik, mi a ház szabályaival ellenkezik, igenis utasittassék rendre. Politicai pályámon ezen elvvel következetlenségbe nem estem, és remélem, nem is fogok. Azt gondolom, rendre utasitásra méltónak senki sem fogja tartani, ha valakinek előadását logicámmal nem egyezőnek mondom, mert tanácskozásokban a logicai fegyver az, mely leghatalmasabb; vannak más fegyverek is, de én azokhoz nem értek, meglehet ezen egyet is roszul forgatom, de használom, mert bizalmam van hozzá. Midőn a kinyomatást emlegették, én alternativát tettem: vagy maradjunk a tegnapi modor mellett, vagy világositsuk fel azokat, kik azt mondják, nincs következetlenség. De a háznak nem tetszett inconsequensnek lenni. Azon urak nem bizonyitották be, hogy nem lenne inconsequentia kinyomás nélkül tárgyalván a fődolgot, most kinyomást követelni a részletre. Többnyire az én logicám sajátságos. Például nekem sajátságosan tünt fel az, mi mondatott, hogy Kossuth minister ur világositást

adott, nem tudom, melyik követnek, de ezen felvilágositást ugy adta, mint Pest követe s nem mint minister. Ezt én nem értem, mert azon követ ur, a mennyire tudom, kérdését felszólitásképen az iránt tette: mit fog a ministerium cselekedni, hogyan fogja ezt és azt meggátolni, stb. Már most, ha ezen kérdésre olyan személy felel, ki követ és minister is, nem valószinübb-e feltenni, hogy azon ember ugy beszél mint minister, és nem mint követ. Felfogásom szerint a felvilágositást valószinüleg ugy adta mint minister. Ez a logica iránti kifejezés mennyire sérti a ház méltóságát, azt nem tudom. Ha engem logica elleni hibával vádolnak, nem fáj, mert vagy belátom, hogy logicám nem felelt meg a mértéknek, s akkor változtatom, ha pedig nem látom be, maradok a magamé mellett; de hogy ez a ház méltóságát sértené, azt nem látom. A másik, mi történt, az, hogy ministertársunk azon kifejezésekről, melyekkel egy követ a ministerium politicájának egyenességét kétségbe vonta, s azt állitá, hogy a ministerium leszoritja a házat a discussió teréről, s nem akarja tanácskozás alá bocsátani a tárgyat, — ministertársunk azt hitte, hogy épen azon ministerium, mely nyilt politicával áll a ház előtt, nem volt méltányosan illetve ezen vádakkal, és arra szólitá fel a házat, valjon azon politicát helyesli-e vagy nem, mondja ki bizodalmát, vagy nem. Midőn ezt tevé, a legloyalisabban cselekedett. Kérdem, mi által van abban megsértve a ház méltósága, hogy mondja ki: bizalommal van-e vagy sem. Ha azt mondja a szóló, ez által látja, mily törpe a minoritás, ez által sem sértette meg a ház méltóságát. Kérem alázatosan, csekély minoritás, csakugyan törpe minoritás — a nagy majoritás ellenében. Lehetnek valamely minoritásnak legkitünőbb individuumai s ezen kitünő individuumok egytől egyig lehetnek nagy emberek, de ha százak ellenében vannak, az mint testület törpe. A corporatioban majoritásnak vagy minoritásnak collectiv szám ád erőt minden oly esetben, hol az embereket voks szerint kell számitni. Ez által a ház méltóságát megsértve nem látom, annál kevesebbé, mert minister-

társunk hivatkozott a ház kijelentésére is, és nem azt mondotta, tömegestül tárgyalják a dolgot, s mellőzzék a discussiót, sőt határozottan kimondotta, discutiáljanak, határozzon a ház helyeslés vagy nem helyeslés felett, mondja ki, van-e a ministerium iránt bizadalma vagy nincs? Higyjék el az urak, nyugodtabban senki sem várja el itéletét, mint mi, nem azért, mert hisszük, hogy majoritásunk lesz, hanem mert bizalommal vagyunk a ház iránt. Ezt nem hoztam volna elő, ha épen ezen körülmény nem kényszerit. Hivatkozom a ház minden tagjára, az egész nyilvánosságra, az egész országra: van-e, vagy volt-e ministerium valaha, mely a képviselők megválasztásába kevesebbé avatkozott volna, mint ezen ministerium? Tudnék eseteket, a hol a ministerium nevével igyekeztek némelyeket megválasztatni, a ministerium tudta és akarata nélkül. Tudnék eseteket, hol épen ez által a legszabadabb elvü követek mellett az által iparkodtak voksokat szerezni, hogy a ministerium is akarja, de nem megbizva a ministeriumtól, hanem ezt mint eszközt használták. Ellenben a ministerium senkit különösen ki nem tüzött, senkit bármi tekintetnél fogva az én tudtommal nem ajánlott. Nem történt semmi, hogy a ministerium a képviselők megválasztása által magának többséget szerezzen. Felhivom a tisztelt házat, nem az volt-e a panasz a ministerium ellen, hogy nem gyüjti össze az erőket, nem az volt-e a panasz, hogy nem akar értekezni, s őt valamely ösvénybe bele vezetni; nem volt-e ez a panasz, hogy szétengedi ernyedni azon többséget, a mely neki bizonyos volt? S miért tevé ezt a ministerium? Azért, mert nekünk nem csinált bizalom, nem szerzett többség kellett, nekünk magától fejlődő bizalom kellett. Ez volt próbaköve annak, hogy állásunk lehető-e vagy sem. Ezt nyugodtan vártuk, és ha bizalmatlanság nyilatkozik, szintoly nyugodtan fogjuk türni. Midőn oly ministerium, mely nem szerzett többséggel akar föllépni, mely semmi lépést nem tett, hogy a többség övé legyen, hogy azt megtartsa, s magában a vitatkozásban is igyek-

szik még az érvényadást is elkerülni, — midőn ilyen ministerium a háznak bizalom vagy bizalmatlanság iránti nyilatkozatára hivatkozik, azt nem lehet azzal vádolni, hogy a ház méltóságát legkevesebbé is megsérteni akarta. Én tehát ezen vádat el nem ismerem, el nem fogadom, s azok felett az ország fog itélni, hogy mennyire érdemeljük meg a vádat, miszerint a ház méltóságát, midőn a többségre hivatkoztunk, megsértettük volna. A dolog tárgyalására nézve absolute nem kivánom, hogy az akár felállás, akár máskép történjék, én minden módban, mely czélhoz vezet, megegyezem, és igen szivesen hallom az egyes vitatásokat a tárgy érdemére nézve. Ha a ház elhatározza a kinyomatást, szivesen hozzá állok. — Ha akarja, a dolog akármely részletére nézve folyjon a tanácskozás annyi ideig, a meddig tetszik, és ha nem látja tovább szükségesnek azt folytatni, határozzon szavazat által. Én egyiket sem erőtetem, minden erőtetés gyanuját visszautasitom. Különösen a vádat el nem ismerem, hogy a véleményeket praeoccupálni s a ház méltóságát megsérteni akartuk volna.

Gr. Széchenyi I. Akárkivel találkozom, azt hallom, hogy veszélyben van a haza. Igy már lassankint magam is elkezdem hinni; hanem nem azért gondolom, hogy veszélyben van a haza, mert ellensége van oda künn, hanem azért, mert ellensége van ide benn. (Ugy van.) És kérdem, mi lehet annak oka, hogy ellenség van ide benn? Rosz szándéknak, hazafiuság hiányának e pillanatban nem tudom tulajdonitani, mert az, ki e pillanatban Magyarország ellen agyarkodik, az nem érdemli, hogy magyar legyen. Rosz szándékot tehát feltenni képes nem vagyok. De azt gondolom, hogy talán azért van ellensége e honnak ide benn, mert először meg nem szokta a felelős magyar ministerium szerkezetét, és különösen, mert sokan azt hiszik, bona fide, hogy a magyar ministerium erőszakot gyakorol a közönségen, és kivált e képviseleti házban; erőszakot pedig magyar ember türni, édesen és kedvesen türni nem szokott; és eb-

ben igazsága van. Nem akarok hosszas lenni; de épen mert azt hiszem, itt van ideje, hogy miután nemzetünk különös szerencsés események által egy kiváltságolt, eldiribolt igen gyenge hazából egyes nemzetté vált; azt csak ápolni kell, s e pillanatban a képviselőtestület is megfogja mutatni, hogy azon régi mondás, mely a magyarról keringet: jugi impatiens, libertatis incapax, merő hazugság. Hogy visszamenjek az erőtetésre, azt hallottam mondani, hogy a ki most a ministeriumot megbuktatni akarja, az hazaáruló, azaz a ki ministerialis crisist akar provocálni. Én azt hiszem, e hazában annyi tündöklő ember van, hogy ha a kormánypolczra hágnak, ők is megmentik a hazát, s e tekintetben tökéletesen kezet fogok pénzügyminister urral. Azt mondják, hogy ministerialis crisist provocálni bajos és sértő, — mert e szót hazaárulás ki sem akarom mondani, mivel ily szenynyes bün magyar keblében helyet nem foglalhat, — ezt nem fogom hinni soha, és ha hinnem kellene, bánnám, hogy magyarrá teremtett az isten, minden időben. Ámde, ha hideg vérrel taglaljuk a dolgot, mi oldalról történik az erőszak? Azt mondják, minden áron meg kell tartani a ministeriumot, mert nélküle elvész a haza; hanem legott sarkon fordulva azt kivánja egy rész, hogy most, midőn oly különös időkben élünk, mikor egész Európa hallucinátiók közt egy nagy crisisnek indul elébe, midőn felelős ministernek lenni talán felette keserü kenyér, — ha a ministerium azt mondja: hazafiak, barátim! ha biztok bennünk, minden titkot kitárni nem lehet, igy gondoljuk, hogy meg lehet menteni a hazát, — akkor azt mondja egy rész: ti maradjatok a helyeteken, hanem azt a levet, melyet főzni kell a hazára nézve, ugy főzzétek a mint mi kivánjuk és ne ugy a mint a ti eszetek jónak tartja. (Helyeslés.) Kérdem tehát, mely oldalról van az erőtetés, azok oldaláról, a kik azt mondják: mentsük meg a hazát, és minden kényelemmellőzéssel éjjel-nappal dolgoznak, vagy azokéról, kik azt kiáltják: ne jobbra, hanem balra vezesd a bárkát, ne ezt tedd, hanem azt tedd, s igy.

nem is sejtve zsarnókoskodnak? — Hosszas lenni nem kivánok, hanem a haza szent nevében felkérem a házat, hogy a mint a mult országgyülés alatt is mondottam, és megczáfoltattam, miszerint nem tudom, hogy a Magyarország ege felett feltünt eseményeken örüljek-e vagy pedig búba sülyedjek: most ezen szerencsés eseményeknek csak bölcs alkalmazása fogja hazánk sorsát szerencsésen elhatározni. — Azért ismét a haza szent nevében felszólitom az illetőket, mutassa meg a kevesebbség, hogy loyalis tud lenni, és össze tud forrni a többséggel, miszerint egy szivvel, egy hanggal mondjuk: éljen a király, éljen a haza, és minden becsületes hazafi!

Berzenczey L. Jelen kérdésre nézve helyesli a kormány eljárását. Ha vádolni akarná a kormányt, arról vádolná, hogy magyar becsületes emberséggel mindent kitálal, s ha van benne gyengeség, ez az egy az, és ezt némelyek fel akarják használni.Nyáry azért akarja kinyomatni Kossuth nyilatkozatát, hogy kitessék, mennyiben ellenkezik Kossuth nézete a ministerium nézetével; — és mikor ezen különbséget ki akarják keresgélni, azt mondják, a ki most ministeri crisist akar előidézni, az hazaáruló. (Nevetés.) Nyáry azt mondja: bizodalom van ugyan, de nem itt a házban, s nem a személyek teszik a bizodalmat. Mire való hát akkor e ház? Hol fog a ministerium bizodalmat kapni, ha nem e házban, és nem a személyek fogják azt kijelenteni? És hol lesz a bizodalom tettek által kimutatva, ha nem e házban? Vagy talán a tetteket a kevesebbség fogja kimutatni, és a nagyobb rész csak puszta szó és személy leszen? Ezen finom különböztetést magyarázat nélkül nem lehet megérteni. Kossuth kimondotta vélekedését; most ezzel nem elégszenek meg, hanem nyakon csipik, s azt mondják: megállj már, ud is bele, a mit mondtál. (Kaczaj.) Pénzügyminister ur azt mondja: ime fogadjátok el a ministerium politicáját, mert azt hiszem, igy lesz jó a miként; azt mondá, hogy csak a politicát fogadjuk el és nem az elvet is. Tegnap ezen fel-

világositást nem látták át, ma átlátják, s azt mondják, hogy ugy a mint pénzügyminister ur mondá, elfogadják a ministerium politicáját, csak hogy azzal állnak elő, hogy az, a mit pénzügyminister ur mondott, nincs benne a ministerium nyilatkozatában; szerintök mikor az ember háborura készül, előre meg kell mondani, hol fognak összeütközni, jobbra-e vagy vagy balra. — Nyáry ur tegnap azt mondá: nem tudja megfogni, micsoda kormány az, mely előre megmond mindent, s hogy a ministeriumnak tenni kell, aztán a mi dolgunk azt megbirálni; — ma meg azt mondja: mondja meg a ministerium előre, miként fog cselekedni. Ez aztán szép következetesség egymás mellett. Kossuth politicáját pártolja.

B o n i s a válaszfeliratot kivánja tárgyaltatni.

V l á d A. Előtte a haza legfőbb, és a haza még sohasem állt oly közel az enyészet széléhez, mint most. Az olasz ügyekbei avatkozás által az absolut hatalom körébe fogunk vonatni s a nyugoti civilisatio és szabadság ellen önkénytelen küzdeni; ha pedig nem avatkozunk, minthogy a ministerium e tárgyhoz köté lételét, le fog lépni, és az anarchia torkába jutunk. Az olasz beavatkozást egyátalában nem pártolja, mert először, midőn Kossuth pénzügyminister a 200,000 katona és 42 millió megadása iránt inditványt tett, akkor szó sem volt róla, hogy ezen katonák Olaszországba küldetnek, hanem csak az volt mondva, hogy a haza veszélyben forog. Ha tudtuk volna, mire lesz forditandó, levontuk volna a 200,000-ből, és a 42 milliót is megtizedeltük volna, sokan talán meg is tagadták volna a katonaságot. Nem pártolja másodszor azért, mert nem remél ohajtott sikert, és az átkozott késő szó e beavatkozásra is rá fog illeni. Velencze elhatározta, hogy Piemonthoz akar csalatkozni, és ha csalatkozni akar, csalatkozzék oda, a hova akar. — Nem pártolja harmadszor azért, mert az egész ország közvéleménye ellene van; a hirlapok is, mind valamennyi, az egy Budapesti Hiradót kivéve, az olasz szabadság iránt nyilvá-

niták sympathiájokat. Az országban az volt, és most is az a közvélemény, hogy jőjjenek haza Olaszországból katonáink, s ne vérezzenek ott el, az absolutismus érdekében. Ha a 12000 magyarral a 35000 illyr is haza jönne, abban nem lát semmi veszélyt. Általában ellene van a beavatkozásnak.

Elnök: Talán lehetne szavazni.

Kossuth. Egy szót kell az érdemes követ ur beszédére mondanom. Én az eszméknek semmiféle vitatásától a hazára nézve semmi káros következésektől nem tartok, hanem gyanusitást soha türni nem fogok. Nem tudnak a tárgyról beszélni, hogy ne gyanusitsanak, hogy ne bántsák azon érzetet, mely minden ember előtt legbecsesebb. Mit mondott az érdemes követ ur? Azt mondta: a ministerium jóformán kicsalta a nemzettől a 200 ezer katonát, minthogy nem szólt az olasz háboruról, mert akkor talán nem adtunk volna. Gyönyörü hazafiság, midőn az mondatik: itt a muszka, a horvátok, szerbek háborognak; azt mind ki kell békiteni, de előbb megkérdem, hogyan akarnak bánni az olaszszal, s ha azzal nem ugy bánnak, mint nekem tetszik, nem akarom a hazát megmenteni. Ezt simpliciter mellőzve, majd lassankint megismerkedünk s kiki fogja magát tájékozni. Azokra, mik az olaszországi dolgokra nézve mondattak, egy szót sem felelek, mert abban nem látok veszélyt, ha a követ ur igy, én pedig amugy gondolkozom. De ha azzal állnak elő: miért nem mondták, az urak ki akarták csalni a kétszáz ezeret, most midőn megvan, el akarják vinni Olaszországba, ez megint oly gyanusitás, mit türni nem fogok. Nem akarok senkit legtávolabbról is bántani, de ugy látszik, hogy a parlamentáris téren gyermek nemzet vagyunk, — magamat is bele foglalom, — s átalában nem tudjuk magunkat tájékozni azon magas helyzeten, hová egy nemzet képviselőjét helyezi. Magamat is bele értem, hogy senki magát sértve ne érezze. Hanem épen azért méltóztassanak felhagyni azon modorral, hogy egyik azt mondja: ármánykodnak, s midőn mindent kitálal az ember, azt mondják, nem elég, még töb-

bet; a másik pedig: gyanus uton járnak; harmadik: kicsalták a katonát. Méltóztassanak ilyesekkel felhagyni, mert ez szenvedélyre vezet, pedig hol egyszer szenvedély van, ott furcsa dolgok történhetnek; egyik is, másik is szétnéz, a felzaklatott habok hová csapódnak. Ne bántsunk tehát, hanem maradjunk a tárgynál. Vélekedésem szerint a tárgy az; első kérdés: akar-e a ház, vagy nem akar az olasz dolgok iránt a ministerialis politica helyeslésébe vagy roszalásába átalánosan beavatkozni, vagy pedig akarja a ház azt, hogy most ezen felvilágositásokat tudomásul vévén, mikor a válaszfeliratnak illető pontja elő fog kerülni, annak partialis pontjainál fog itéletet mondani a ministerium eljárására. (Most.) Én, hogy a dologban haladjunk, mert valóban, ha szabad kérnem valamit, hát azt is kérem, méltóztassék a ház kegyesen figyelmezni, hogy az érdemes követ uraknak is igen nagy hivatás jutott, hogy tanácskozzanak s végezzenek az ország dolgai felett, hanem ezen hivatás — mert követek vagyunk — nekünk is jutott s azonkivül kormányozni is kell, még pedig nem organisált állapotban, ugy, hogy szinte kivánná az ember, hogy 300 óra legyen egy napban, mert különben nem érünk reá tenni mind azt, mit tenni kell. Kiméljük tehát az időt, mert mig disputálunk, az ország kormányzatlanul van. Célszerübbnek vélném, ha a ház azokat, pro nota venné, egyenesen ugy is van szerkesztve, hogy a jegyzőkönyvhöz tartozik, s ezzel azt teszi a ház, mi minden jegyzőkönyvvel történik. Végezzük be az átalános vitatkozást, s ugy menjünk specialitásokra. Kivánom, a felett méltóztassanak határozni, be akarják-e végezni az általános discussiót s pontonként tárgyalni a válaszfeliratot, — melyre nézve én még egy szót, egyetlen betüt sem mondtam, — kell-e — mondom — a válaszfelirat, vagy minő módositással kell. Eddig csak politicát fedeztem fel, hogy a ház tájékozva legyen a tárgyalásnál egyik vagy másik pontot elfogadni vagy nem fogadni, és számot vetvén hazafiságával, meggyőződésével, az egyes pontoknál határozhasson. Ha különböző

volna e részben a vélemény, talán a felett szavaznánk, által akar-e menni a ház az egyes pontok tárgyalására a nélkül, hogy valamely politicának helyeslése vagy nem helyeslése megállapitva volna. Nem akarja a ministerium a háznak e részbeni határozatát kikerülni, hanem tájékozva van e ház; menjünk egyes pontokra, s akkor viszont vegye a ház azon felvilágositást, melyet a ministerium adott, tájékozásnak. — Nem volt ministerium, mely annyit fedezett volna fel, mint mi, s mégis azt mondják, nem egyenes uton járt el.

Mészáros L. a már felhordott okoknál fogva szinte pártolja a körülirt avatkozást, s az Olaszországban levő magyar katonák vitézségéről dicsérettel emlékezik.

Ezután a jegyzőkönyv Kossuth formulázásával felolvastatott.

Madarász J. Véleményem ezen jegyzőkönyvre az, hogy a tegnapi ülésben más is határoztatott. A tegnapi ülésben pénzügyi minister és képviselő társunk mint magános minister állott fel, és elmondta, mit ért az olasz segitség alatt, elmondta, hogy nem akarja az olasz szabadságnak elnyomására forditani a katonai erőt, hanem akarja ugy forditani, hogy Albert ne terjeszkedhessék tovább; a határvonalokat meghatározni nem akarja, de hogy a mi a vonalon tul esik, az megszünjék lenni az osztrák birodalomnak kiegészitő része. Más inditványát a pénzügyminister urnak nem hallottam, felkérte őt a ház a formulázásra. Akkor a ministerelnök felszólalt és tiltakozott, hogy ez ne tétessék a válaszfeliratba, hanem mint határozat jegyeztessék fel. Ezen kijelentésnek a jegyzőkönyvben nyoma nincsen.

Gr. Batthyány L. ministerelnök. Igaz, hogy én tegnap is tiltakoztam az ellen, hogy a pénzügyi minister ur nyilatkozata a válaszfeliratba bemenjen; és ma szinte tiltakozom az ellen, hogy ezen már nem a pénzügyminister urnak, hanem az összes ministeriumnak nyilatkozata bemenjen a válaszfeliratba, hanem csak a jegyzőkönyvbe igtattatni kivánom. Megmaradok tehát a mellett, a mit tegnap kikötöttem magamnak.

Egyébiránt, mivel quilibet propriorum verborum optimus interpres est, felszólittatott a pénzügyminister ur, hogy tegnapi szavait formulázza, s ezt megis tette; és ma azt nyilatkoztatja ki, hogy ezen formulázás nemcsak az ő tegnapi kijelentését foglalja magában, hanem az ő kijelentésével identificálta magát az összes ministerium. Tehát azt tartom, hogy a rend és méltányosság ugy hozza magával, hogy Kossuth urnak ezen formulázva beadott nyilatkozatát ugy fogadja a ház, mint nem csak a pénzügyminister urnak, hanem a többi minister uraknak is nyilatkozatát. (Helyes.)

Madarász L. A jegyzőkönyvre csekély észrevételem van. Ezen jegyzőkönyv a julius 20-ki ülésének jegyzőkönyve. Már kérdem a házat, következetes lesz-e magával, ha azt, a mi julius 21-kén beadatott, beteszi. Én ugy gondolnám, hogy annak, mit a pénzügyminister ma beadott, a holnapi jegyzőkönyvbe kellene jőni, s nincs erő az isteni hatalmon kivül, mely a következő nap történtet az előbbi nap jegyzőkönyvébe tegye bele. Ez észrevételem a jegyzőkönyvre nézve. Mi a dolgot illeti, tegnap az eset nem akképen állott előttünk, nem ez volt a tegnapi végzés, és a tegnapi jegyzőkönyvből kimaradt, hogy a ministerelnök tiltakozik azon nyilatkozatnak, a válaszfeliratba bemenetele iránt. (Zaj. Felkiáltások: a jegyzőkönyv nem napló.) A szónok a jegyzőkönyvet hibásnak nyilvánitván, követelte, hogy a tegnapi napon felirottak kihallgattassanak.

A többség elfogadá a Kossuth formulázásával felolvasott jegyzőkönyvet.

Még többen szóllának e tárgyban. Ludvigh Lengyelország helyreállitását megemlittetni kivánja a válaszfeliratban. Madarász J. nem csudálkozik rajta, hogy Horvátországban, és a katonai vidéken és alvidékeken nem engedelmeskednek a király manifestumának, mert az nem törvényes alakban, az a magyar külminister ellenjegyzése nélkül jött ki. — A ministerium eljárására azon észrevétele van, miszerint ez a horvát és illyr dolgokban törvénytelen, mert

illyr és horvát, és isten tudja miféle nyelvet használt, mit a törvény nem enged meg. — Az olasz dolgokra nézve roszal minden beavatkozást. A kiknek belbékéje biztositva van, az avatkozhatik más dolgába. Nálunk Horvátország s az egész alvidék nyilt lázadásban áll. A beavatkozásnak Magyarországra csak káros következése lehet. A ministerium a beavatkozás által a status-adósság egy részét akarja elvállaltatni az olaszokkal, ha ez megtörténik, akkor a magyarok is készen legyenek a status-adósság egy részének elfogadására, mert az olasznak csak annyi köze a statusadóssághoz, mint a magyarnak, s ha a magyar hallani sem akar róla, mi szemmel kényszerithetni az olaszt annak elfogadására. — Pap P. szerint jogilag senki sem birja bebizonyitni, hogy Ausztriának joga volna Magyarországtól hadi erőt követelni; mivel továbbá Horvátországban a dynastia tagjai lázitottak — hallani sem akar az adandó katonai segitségről.

Perczel M. János főherczeg intermediatiójára azon észrevétele van, miszerint ha eddig nem lehetett is annak helyességét kétségbe vonni, most mivel Németország Reichsverweserévé lett, bár alkotmányos formák s felelős ministerium mellett, oly hatalom adatott kezébe, melynek mérlegbe vetésével Magyarország sorsa Horvátország irányában veszélyesen döntethetnék el; azért a válaszfeliratban megemlitetni kivánja, hogy az intermediatio a mostani körülmények közt el nem fogadtatik. A históriából tudjuk hogy a német császárok a császári czimnél fogva miféle követelésekkel léptek fel Magyarország irányában. Növeli az aggodalmat az is, hogy János főherczeg az ő fölsége által hivatalából kitett s perbe fogatni rendelt bánt, mind a melett is kedves bánjának nevezte. Nem tartja helyesnek azt sem, hogy akkor, mikor Jellasich Bécsben megjelenik, János főherczeg felhivása következtében a magyar ministerelnök is megjelenjék, mert az Magyarország függetlenségét fogná megsérteni, mivel János főherczeg, nem mint pusztán ausztriai fő-

herczeg, hanem mint Németország Reichsverwesere, mint különös hatalom jelennék meg köztük.

A magyar hadsereget illetőleg: ennek hovafordítása iránt már több aggodalom nyilatkozott. Mint már más izben kijelenté, Magyarország veszélye nem abban rejlik, hogy nincs elegendő katonánk, hanem abban, hogy a katonaság, a mi van, nincs oly biztos kezekben; a mikre számithatnánk. Magyarország hadierejét egészen független állapotba kivánja tenni; kivánja a magyarkormány kezébe adatni, s erre nem csak a mostani körülményeknél fogva van szükségünk, hanem van rá törvényes alapunk is. Ő felsége nádorunkat Magyarországra s a kapcsolt részekre teljes hatalommal ruházta fel; az örökös tartományokat János főherczeg korlátlan rendelkezése alá adta, igy a pragmatica sanctio már némileg változást szenvedett, nem a trónöröködés, hanem kormányzás tekintetében. (Zaj.) Nem tagadhatni, hogy a magyarországi hadseregben lévő fő- és alárendelt tisztség nem csak a szabadság első zsengéjében nem tudta magát az uj viszonyokba begondolni, hanem hol nyiltan, hol alattomban tusakodik az uj kormányrendszer ellen, és szövetkezik azon mozgalmakkal, melyek ezen uj kormányrendszer megbuktatására vannak irányozva. (Közbeszólás.) A Horvát dolgokra nézve, ismervén a nehézségeket, legkisebb szemrehányást sem akar a ministeriumnak tenni. A magyar hadseregre nézve törvény ösvényén kivánja kimondatni a magyar hadsereg tökéletes függetlenségét és elkülönözését; kivánja kimondatni, hogy a magyar hadseregből minden idegen tiszt, ki a ház által megszabott alkotmányos esküt letenni nem akarja, elmozdittatik és ezt a válaszfeliratban is kivánja megemlittetni.

Az olasz dolgokat illetőleg. Nem akarja az oktatási ministerrel Károly Albert és dynastiánk érdemeit a nép irányában, és azt latolgatni, melyik ártott többet, melyik kevesebbet a népeknek. A historia, bár igazi magyar historia még irva nincs, de lesz, elég adatokat szolgáltat nekünk

arra, hogy az osztrák politica és a Dynastia politicája minden törekvéseit megismerhessük és a maga tisztaságában megbirálhassuk. És kérdem, ha akár Magyarország meghóditását — mert hóditás volt — akár azon pacificatiokat tekintem, melyeket a magyar szabadság mellett feltámadt pártosok, vagy is inkább hazafiak kivivtak Magyarországnak, akár tekintem azon dolgokat, mik 1740-ben történtek, vagy a Franczia háboru alatti eseményeket, ha tekintem azon politicai cselekvést, melylyel az osztrák kormány Csehország meghóditása irányában eljárt, kérdem: lehet és szabad-e valakinek, ki dynastiánk tetteit akarja kitüntetni és Károly Albert cselekvései elébe helyeztetni, szabad-e annak provocálni itt egy ilyen vitatkozást és nem maga ellen fogná-e felzuditani az elleneszólót és neki a leghatalmasabb fegyvereket kijelelni annak megczáfolására, hogy Károly Albert egy századrészt nem vétett annyit a népek függetlensége ellenében, mint vétett az ausztriai dynastia birodalma összealakitására nézve, a csehek, magyarok és lengyelek ellenében. És valjon Károly Albert mit vétett? Mint egy olasz népnek alkotmányos fejedelme, azon nép által kötelezve arra, hogy a szomszéd rokonnépnek pártfogására siessen, megtette azon kötelességet, melyet a magyar sem tudna megtagadni egy más magyar néptől, vagy ha megtagadná, hütelen lenne saját vére iránt. Nem cselekedett tehát mint önkényes zsarnok, hanem mint alkotmányos fejedelem és tette azt, a mit egy nyelvü s faju nemzet a másik iránt tenni köteles. És minden provocatio nélkül tette azt? Ha az osztrák birodalomnak Olaszország elnyomására szabadságában volt a veronai és laibachi congressus után roppant hadsereget küldeni Nápolyba s Piemontba s azt Károly Albert családja ellenében használni és őt apostasiára kényszeriteni: már miképen lehet valaki az ausztriai politicának védője; s midőn az ausztriai kormány 1822-ben magyar, tót, német, cseh, lengyel seregekkel özönölte el Olaszországot s kényszeritette azt a régi nyügnek és zsarnokság-

nak elviselésére, nem foghatom meg, mikép lehet most Károly Albertet kárhoztatni. De nem az a szempont itt, hogy Károly Albert az ausztriai birodalom irányában miképen viselte magát, jogosan cselekedett-e vagy nem. Hanem az a szempont, valjon a lombard-velenczei nép irányában tett-e ugy mint szabad alkotmányos nemzet királyának szabad tenni?

Meg vagyok győződve, hogy nem csak az interventionak tettlegi foganatositása, hanem azon szó is, mely azt elhatározza, rémitően nagy veszélyt fog következtetni moralis, és nem kevesbet physicai tekintetben. Én tehát ellene vagyok a beavatkozásnak. Mindenki elismeri, hogy a horvát mozgalmak, s szerb lázadások nagy részt az ausztriai kormány politicája ármányainak eredményei, s midőn ezt elismerjük, nem koronázzuk-e saját tettünkkel azon ármányokat, s ha szövetségeseik leszünk, nem fogjuk-e igazolni azt, hogy nekik sikerült a magyar ellen itt mozgalmakat előidézni, hogy ez által minket hinárba vigyenek, melyből nem tudván menekülni, az ő karjaikba vetjük magunkat. Fellázadtak a szerbek és horvátok azért, hogy a statusadósságból nem akarunk elvállalni és nem akarunk az olaszok ellen katonát küldeni, ime most megtörténik az, miről a törvényhozás összejövetele előtt álmodni senki nem mert. Kérdem, Magyarország közvéleménye nem nyilatkozott-e ez ellen? (Felkiáltások: hol?) Ne méltóztassék a többség rosz néven venni, ha a kisebbség a közvéleményre hivatkozik. Annyi igaz, hogy ezen tárgy senki által megpenditve s tárgyalva nem volt a törvényhozás megnyitása előtt, sőt nemcsak az interventio ellen volt a közvélemény, hanem a hadsereg visszahivatását is Olaszországból hangosan követelte. Ez tény, melyet nem szabad szem elől téveszteni senkinek. Ha a ministerium megmaradt volna ez ösvényen, hogy ha talán semlegesen viseli magát, és tovább is csak türi, hogy hadseregeink a szabadság ellen küzdjenek, nem tudnék annyira megütközni rajta, de midőn a többségnek nyilatkozata által a ministerialis politica oly hom-

lokegyenest ellenkezik a közvéleménynyel, és a cselekvés terére lép által, nem elégedvén meg azzal, hogy 12000 magyar küzd Olaszországban a szabadság ellen, még ezentul segélyt igér és ajánl, habár feltételek mellett is, akkor nekem is szabad kijelentenem, hogy ezen kérdésnek eldöntését nem csak a ministerium sorsának eldöntésével azonositottnak tartom, nem azért, mintha azt hinném, hogy ez által Magyarország elenyészik, hanem mert az ilyen határozat a legnagyobb bonyodalmakba döntheti Magyarországot. Erre van példa a szomszéd Lengyelországban. Sokan ezen országnak elpusztulását belviszonyainak tulajdonitják, de igazságtalanul; én más okát is tudom Lengyelország elpusztulásának, és ez az osztrák hatalomnak ármánya, mely ott folytonosan működött; és azon hallatlanság, melylyel a kicsikart segélyt követelte. De különösen tulajdonitom Lengyelország elvesztét annak, hogy Lengyelország megfelejtkezvén azon kötelességéről, melylyel egy szabad nép irányában tartozik, egy alkalommal mindent elkövetett Magyarország szabadságának eltiprására. Lehet-e azt tagadni, hogy Bécs megmentése, Tököli megsemmisítése, nem a lengyel seregeknek tulajdonítható. Szobieszky egész készséggel mentette meg a török ostrom alól Bécset, s Lengyelország nem gondolta meg, hogy midőn Bécset megszabaditja, akkor a maga enyészetének sirját ássa meg. Igy tett Zápolyának sógora is a lengyel király, a helyett, hogy akár saját nemzete érdekéből, akár pedig családi összeköttetésnél fogva Zápolyát segitette volna, ki legalább magyar ember volt, Ferdinándnak küldött segitséget *Zápolya* megtámadására. Igy történt Rákóczy György idejében is. Rákóczy és Bethlen hadai a lengyel hadak becsapása következtében voltak kénytelenek békét kötni, de megjött a jutalom azok számára, a kik elősegitették a hatalmakat, melyekről 150 év előtt meg volt irva, hogy örökös összeesküvésben állanak a népek szabadsága ellen. A szomszéd népek példája mutatja, hogy egy nemzet, mely más nemzet elnyomására ad segélyt, mely

midőn szabad akar lenni, a szabadságot az által véli megszerezhetőnek, hogy más nemzet eltiprására küld segélyt, magára mondja ki a kárhozatot. — Mi lenne eredménye az általunk adandó segélynek? Hiszem és tudom is, hogy azon határozat, melyet ezen tábla javaslatba hoz, elegendő fog lenni arra, miszerint oly sulyt vessen az Olaszországban létező ellenséges hadak közé, hogy miután már is szorulva vannak az olasz szabadságnak daliái, talán ezen egy két szó el fogja dönteni Olaszország sorsát, s ha Milanot nem is, de Velenczét visszaszerzi az osztrák hatalom alá. Ha rá kerülne a sor, hogy hadseregünk egy része a belbéke helyreállitása után fogna kiküldetni: vagy győzne az egyesült hadsereg az olasz irányában, vagy nem; ha győz, bizonyosan azon hatalom, mely magának Olaszországnak, ezen, a birodalomra nézve csekélyebb fontosságu tartománynak elszakadását sem tudta békével nézni, ezen hadsereget, melynek tisztjeiről előbb tettem emlékezetet, bizonyosan a legitim elvek szerint fogja alkalmazni, s vissza fog bennünket állitani azon helyzetbe, melyben voltunk a martiusi mozgalmak előtt; ha meggyőznek minket, valjon a győzelem következései nem fogják-e az európai interventiót előidézni? A francziák nem fogják elnézni, habár elnézte is az előbbi dynastia, de a mostani kormány nem fogja elnézni, hogy az ausztriai birodalom territoriumát kiegészitse a velenczei tartományokkal. Ezen beavatkozástól én nagyon félek, mert ez által a francia nemzet s általa az Olaszországban összegyülendő civilisationak seregei ellenséges állapotba fognának tétetni nem annyira az ausztriai kormánynyal, mint Magyarországgal. Ha nem győznek seregeink s nekünk szégyenteljesen kell visszavonulni, az csak kárunkra lesz, mert eldiribolva fognak visszavonulni seregeink, s ezektől nem kell félnünk, de kell félnünk a visszatérő diadalmas seregtől. Vagy nincsenek-e elegendő adataink arról, hogy az olasz sereg oly lelkülettel bir, hogy kész most is Magyarországban és Ausztriában a régi állapotot visszaállitani. Meg van ezen szellem a hadseregben, s még

a ministerium sem tudta ezen szellemet elrontani. Ennyiben tudom motiválni az olasz interventio elleni nézeteimet. Ha a majoritás mellőzve itt azon közvéleményt, mely az interventio ellen nyilatkozott (hol?). — Azt gondolják, a közvélemény e teremben van? Addig, mig a törvényhozás együtt nem ül, van közvélemény, annak van módja nyilatkozni, s az nyilatkozott. (Hol?) Önök merik tagadni, hogy a journal közvélemény? Önök előbb egy oldalról törpéknek neveztek, s megvallom, igen érzem törpeségemet mind az európai mozgalmak, mint azon férfiak irányában, kiknek politicája ellen nyilatkozom. Érzem ennek sulyát, s ha valaha, talán most nem tudtam magamat ugy kifejezni, mint akartam. Ha önök ezen törpéket nem akarják — a mint nem akarhatják — nagygyá varázsolni, el ne felejtkezzenek egy dologról, mely európai fontosságu. Nyilvánitom: e teremen kivül is van közvélemény, s ezen kérdés nem volt még tárgyalva sem a megyei ugynevezett tanácskozásokban, sem a journalokban, mert én kevés embert ismertem, ki azon véleménynyel jött volna e terembe, hogy mi az olaszok ellen fogunk segitséget adni, s ezen közvélemény, mint mondám, van a termen kivül is, s hiszem, hogy e közvélemény az itteni majoritás ellen fog nyilatkozni. Van közvélemény, melyet respectálni kell mindenkinek. Az utolsó legislatiotól e mostani nemzetgyülés megnyitásáig a közvélemény, akár egyes petitiokat vegyünk, melyekkel többen a ministeriumhoz járultak, akár a sajtót vegyük, nem csak az olasz interventio mellett nem, mert olyanról senki nem is álmodott, hanem oda nyilatkozott, hogy a magyar seregek külföldről viszszahozassanak. Én tehát részint azért, mert ezen politicában megtagadását látom azon eljárásnak, melylyel eddig Ausztriának a többi tartományok feletti suprematiáját megtámadtuk, mert következetlenséget, sőt gyengeséget is látok, melyet az utolsó ugynevezett táblabirák privilegiált legislatiójában sem találok fel, mert még az sem ment annyira, hogy positive mert volna ajánlani segélyt az osztrák birodalom integritá-

sának fentartására, és mintán mi, kik népképviselők vagyunk, látom, tovább mentünk, mint azon gyengének mondott legislatio, s miután, habár önök majoritásban vannak is e teremben, a közvélemény nem fog mellettök nyilatkozni, s miután az ország védelmére szükséges erő kiállitását soha meg nem tudnám tagadni, de épen azért, noha ellensége vagyok ezen felállitott tervezetnek, mindent kivánok elkövetni arra nézve, hogy impossibilissé, hogy gyülöletessé ne tétessék ezen kiállitás, a mint véleményem szerint igen könnyen azzá tétethetik, — ezen nézeteknél fogva a ministerialis felvilágositásban sem tudok megnyugodni. Nem is megyek partiálitásokba az előterjesztett dilemmára nézve, mert én nem csak a segélynyujtás módjára nézve vagyok külön véleményen, de elvben is a segély ellen szavazok.

Kossuth L. Nekem már szerencsém volt kijelenteni, hogy én az olasz kérdésben több felvilágositást adni nem fogok; hanem egyenesen a ház itélete alá bocsátom, valjon az eddigi előterjesztésekből miként kivánja a kérdést eldönteni. Nem e czélból, hanem azért lépek a szószékre, mert az előttem szóló érdemes követ más két tárgyról tett emlitést, melyekre nézve nem nyilatkoztam. Az egyik, hogy a horvát kérdésben János főherczeg intermediatiojára nézve ugy nyilatkozott az érdemes követ ur, hogy azt többé el nem fogadhatónak itéli. Bátor vagyok előbocsátani azt, miként nekem részemről soha eszemben sem volt János főherczeget intermediátorrá kérni fel, még a multra nézve sem. Gondolom igen világosan kitüntetve volt szerencsém előadni, hogy ezen felkérés csak azon szempontból indul, hogy mivel a fejedelem és dynastia mindég gyanusittatott arról, hogy a mi István királyi helytartó s a ministerium részéről történik, az nem a fejedelem akarata, és széратott azon hir, hogy a dynastia ellenkezőleg gondol és érez a dologban, mint a magyar ministerium, — mi ugy gondoltuk, a balértelem elháritására semmi sem lehet czélszerűbb, mintha a dynastiának egyik tagja elmegy a helyszinére és ott fel-

világositja a közvéleményt. Ez volt a kiindulási pont, melyet a nyilatkozatban, a mit felolvastam, világosan kijelentett a ministerium. S egyszersmind oda menvén a főherczeg, ha ezen balvéleményt eloszlatta, iparkodjék oda hatni, hogy felvilágosittatván a nép az iránt, mi a királynak akarata, kinek nevében lázítatott a királyi korona ellen, egyszersmind használja ezen alkalmat, a részben is megnyugtatást adni az ottani népnek, hogy mi nem akarjuk elnyomni őket, mi minden igazságos kivánataikat teljesiteni készek vagyunk, s egyszersmind használja fellépését arra, hogy tudja meg: vannak-e ilyen méltányos kivánataik? Ezt ezen eljárásnak corollariuma gyanánt tüntettem föl. De János főherczeg eljárását mindig ezen szempontból értette a ministerium; azt is mondottam, hogy fájdalommal veszi a ministerium, hogy János főherczeg az elsőt elmellőzte; és a másodikat fogván fel, azt mondja: én tehát intermediálok. Erre nézve kinyilatkoztattuk, hogy ennek semmi sükere nem lesz, ha az első nem történik, és kinyilatkoztattuk, mi azon induló pont, melyből mi a horvátoknak netalán adandó — nem mondom concessiokat, mert én senkinek concessiokat adni nem akarok, hanem igazságot mérjük, tehát ha van igazságos követelése a horvát népnek, hogy annak teljesitésére micsoda szempontból indulunk. Nyilvánitottuk, hogy azon szempontból indulunk ki, mikép mi Jellasichot a király ellenében hasonló hatalomnak nem ismerjük el, ki a magyar királylyal mint önálló hatalmasság alkudozhatnék, hanem csak azon szempontból megyünk ki, hogy a horvátoknál törvényes tartományi gyülés tartassék, — mire nézve megtettük, mi tőlünk telt; de nem a mi rendeletünk szerint tartandó gyülés tartatott, hanem összehivatott egy önkényes alapon a gyülés, melyet a fejedelem törvénytelen conventiculumnak nyilvánitott, melyet a nemzet kivánatai organumának elismerni nem akartunk, hanem azt mondottuk, hogy sem Jellasichchal sem a tartományi gyülés küldötteivel tractatusba nem ereszkedünk. Csak annyit jelentettünk ki, hogy küld-

jenek törvényes választmányt, és ha lesznek kivánataik között törvényes, méltányos kivánatok, azokat a ministerium pártolni fogja. Igy állván a dolgok, nem tudom az érdemes követ ur, nem elégszik-e meg azzal. Mikor a kérdés oly tisztán van felállitva, nem gondolom, hogy valami részletességbe bele kellene menni, és nem elég-e a háznak, midőn a kiindulási pontot, melyet a ministerium felvett, helyesli, mert akkor az fog következni, hogy rosz néven veszi a ministerelnöknek, ha Jellasichchal értekezésekbe tenné magát. Azt gondolom, ha valamely czél, melyet az ember maga elébe kitüzött, elérhető, akkor nem szükséges az embernek olyant nyilvánitani, mi következik azon dologból. Mert az, hogy nem tractálhat vele és János főherczeg intermediatióját mellőzni kivánja, mert Jellasich ő fölsége által hivatalától felfüggesztve s pártütőnek nyilvánitva van, világos. Mihelyt ez emlittetik, akkor semmit sem szólok, sem János főherczegről, sem a többiről. A trónbeszédben semmi arra vonatkozó pont nincs, mely azt mondaná, János főherczeg intermediatióját elismerem, ellenben ott van a ministerium induló pontja tisztán constatálva, gondolom erre nézve a ház meglehet elégedve. (Helyes.) S a másik: gondolom a katonaságnáli szellemről szólt azon ur. Talán már megint nem vagyok ministernek való, talán abban sok igazság van, mit azon tisztelt ur mondott, csak az a kérdés, hogy a bajos állapot helyrehozására, melyik mód czélszerü. A katonaság egy testület, melyet a mult századok vétke a polgároktól csaknem elszakasztott; katonának lenni csaknem annyit tett, mint megszünni polgár lenni s az uralkodó kezében lévő külön hatalom lenni. Ezek a multak bünei, melyeknek hatása, hogy mindjárt egy pár nap alatt el nem mulhatott, azt nem tagadom, s épen azért mondom, sok igazság van abban, mit a követ ur e tekintetben felhozott. Hanem hármat tudok: elsőt tudom, hogy a hadügyminister igen szoros rendeléseket tett arra nézvé, hogy mindenütt a magyar alkotmány iránti hűségre az esküt letegyék, — s ha valaki azt letenni

nem akarja, az ne csak elutasittassék, hanem ellene szigoru eljárás követtessék, a mint imit-amott specialis esetek adatván fel, azokra nézve hadivizsgálat tétetett. Második: intézkedések történtek vagy történnek — hadügyminister ur nincs itt, tárczájára vonatkozólag tökéletes felvilágositást nem adhatok, de annyit tudok, hogy hadügyminister ur azon szempontból indult, a lelkiismeretet nem lehet violentálni, ha vannak a katonaság közt, kik a dologgal megbarátkozni nem tudnak, szólittassanak fel, mi lélekismeretüket kényszeritni nem akarjuk, de azt sem engedjük, hogy nekünk a végrehajtásban akadályt csináljanak. Harmadik: sok mindenféle hirek jöttek egyik és másik embertől; a tény most ugy áll, hogy kiket most ütközetbe küldöttünk, azok becsületesen viselték magokat. A hadügyminister azon meggyőződésből indult ki, hogy az emberek pattognak, de mikor kiállitják őket, teljesitik kötelességöket. Már most tehát a dolog ugy van körülbelől, hogy nagy nehézségek után azon a ponton kezdünk lenni, hogy ezen bajok, melyek valóban a legnagyobb bajok voltak, napról-napra enyhülnek. Most az a kérdés, mit tanácsos tenni. Tanácsos-e a háznak valamely oly határozatot hozni, mely az enyhülni kezdő bajokat ismét szaporitja; vagy tanácsos-e olyan módokhoz nyulni, melyek jobb állásunkat consolidálják. Nyiltan kimondom, a lefolyt három hónap alatt egy dolog sem csinált a ministeriumnak annyi bajt, mint azon gyermekies haszontalanság, s a legjobb esetben semmi jóra nem vezethető pajzánság, hogy itt egy bizonyos magas állásu katonatiszt insultáltatott macskazenével. Azt mondom: az embernek kár felvenni az ilyen dolgot; de az eredmény véghetlen sok bajt okozott, indignáltak a fegyver alatt levő keblek; mások azt mondották: igy bánnak egy nyolczvan éves hőssel, s mégis méltányosságot kivánnak tőlünk. Tehát hol keressem én arra nézve, mit az érdemes követ előhozott, az orvoslást. Ugy tetszik, már be van adva a törvényczikkely a most állitandó hadseregre nézve, méltóztassék a ház bölcsessége szerint megfontolni a körülmé-

nyeket, minden viszonyokat; és azon törvény alkotásában figyelmezni, hogy concussiók, bajcsinálás nélkül előre dolgozzunk, hogy jövőre ezen tekintetben Magyarországnak egy tökéletes magyar érzelmü hadserege legyen. Nem ereszkedem részletekbe, hanem csak azon irányban mondám concussio nélkül, nehogy veszélyeztesse az ember azon hatalmat, a mely van. Többire nézve, a mennyiben már az olasz kérdésre nyilatkoztak, mindig arra kértem a házat, hogy ne méltóztassék azt valami juris szempontból venni, mert ezen kérdés politicai kérdés. A politica pedig az exigentiák tudománya. Én ugy vagyok meggyőződve, hogy ezen politicának helyeslése mellett a ministerium sokat contribuálhat hazánk javára — nem mondom teljes bizonyossággal, mert a máról holnapra változó körülmények között bizonyossággal semmit sem mondhatni, — hanem ismerve a körülményeket, ugy látom, hogy Magyarország körülményei okvetlenül megkivánják ezen politicát. A mi párhuzamot tett a követ ur a dynastia és sardiniai király közt, én azon véleményt, mely mellett egész életemben voltam, mint minister sem fogom megtagadni. Én nem azt mondom: melyiknek van a multra több érdeme, hanem azt mondom, nem látok Európában egy uralkodó családot sem, melynek a népek nagy hálával tartoznának, s hogy nekünk az austriai család irányában 300 év óta méltó fájdalmunk van. (Helyeslés.) Csak az a kérdés, hogy most azon perczen vagyunk, midőn körülmények által elősegitve, de saját szilárdságunk által is, kik t. i. ezen nyomasztó rendszer alatt is három századon keresztül soha sem szüntünk meg a szabadságért küzdeni, most (közbekiáltás: táblabirói kor)—mivel közbe méltóztatott szólni, kijelentem, hogy én nem vagyok a multak embere, különben is gondolom, hogy valamint én az archaeologia tudományát különösen kevesebbre becsülöm, mint a chemiát, ugy azt gondolom, a nemzet sorsa jobban áll, ha figyelmét előre, mint a multakra forditja. A multakból tanulságot meritsünk, mert ez a historiának feladata, hanem hogy

mindig bántsuk a multat, semmi czélra nem vezet. Tehát nem vagyok a multaknak embere, de megvallom, nem szeretem, ha az ugynevezett táblabiróság gunynyá tétetik, mert in fine finali azon táblabirák tartogatták 300 éven által a hazát. Nagy szerencsétlenségnek tartanám, ha a népképviselők 1848-ban azon politicát követnék, melyet a mult időben ezen táblabirák követtek; de sokat tettek, hogy a népképviselők ott ülhetnek, a hol ülnek; azon táblabirák voltak annak lépcsői. Ezt közbevetőleg mondva, én nem ismerek dynastiát, mely oly kimondhatatlan nagy érdemekre hivatkozhatnék a népek s nemzetek szabadsága iránt a multban. Hanem a tény igy áll: királyunk V. Ferdinand azon mozgalmakban, melyeknek a ház lételét köszönheti, a magyar nemzet uj alapokoni szabadságához sanctiójával hozzájárult. Neki tehát őseinek büneit imputálni nem akarom. Különben is azt mondom, mind ő felsége, mind kik utána következni fognak, igen jól fognak cselekedni, ha pusztán az idealis hűség basisára nem támaszkodnak, hanem iparkodnak oly politicát követni népeik irányában, melynek következtében nemcsak parancsolt hűséggel, hanem belső ragaszkodással viseltessék iránluk a nemzet. Ez hitem; s mivel más részről ugy látom, hogy Magyarországban a nép kiválólag monarchicus, én nem tehetek róla, e részben semmi érdemem nincs, de ez tény. Ha itt a képviselő ház azt mondja: kell a haza megmentésére 200,000 ember, Bécsből pedig azt mondják: nem kell, hát alkalmasint nem fognak kiállni. Nem tartom tanácsosnak némely dolgokról sokat szólni; de kérem a házat, vegye figyelembe, hogy gyakran egy egész nagy világosság közül egyetlen sugár adja meg a dolognak világosságát, mely azon bizonyos pontra hull, mely pontot ismerni kell. Nem tartom hivatásomnak, hogy az ausztriai ház rovására Carlo Albertot dicsérgessem, ha százszor több érdeme volna is, mert rám nézve Carlo Alberto semmi, azt pedig tudom, hogy V. Ferdinand királyom, kinek hűséget esküdtem, mely hűséget meg is fogom tartani. Következve

az ilyen provocatiót nem tartom czélravezetőnek, mert nem az ausztriai ház akármely tagjának szép szemei iránti sympathiából fogjuk segiteni, hanem mert fentartásunkra ezen politicát szükségesnek látjuk. (Éljen.)

V-ik ülés a felsőházban

jul. 21-én.

Elnök jelenti, mikép a szőnyegen levő válaszfelirati javaslat előbb hibásan lévén nyomatva, ujra kellett nyomatni, mint ez a 2-dik és 3-dik sz. alatti nyomtatványokból látható.

Beöthi Ö. a 3. számu javaslatpéldányban oly pontot lát beszőve, melyről a trónbeszédben emlités sincs, pedig a ház megállapitá, hogy válaszában tisztán feleletre szoritkozik. Alapul tehát a 2. számut kivánja felvétetni.

Gr. Pálffy J. pártolja inditványát.

Végre gr. Andrássy Gy. inditványára abban nyugodott meg a ház, hogy mivel a 2. számban különben is hibák vannak, tehát a 3. számu olvastassék fel, kihagyván belőle a 2. számban nem foglalt részt.

E szerint következő válaszfelirati javaslat olvastatott fel:

„Felséges sat. Atyai gondoskodásának ujabb tanuságát adá felséged, midőn nem várva az utóbbi országgyülés határozata által magyar felelős ministeriumára bizott intézkedések előkészitését és bevégeztét, hü magyar népének országgyülését rendkivüleg egybehiván, tért nyitott a nemzetnek, hogy a jelenről intézkedve s rendkivüli belkörülményeiből kibonyolódva — jövőjét szilárd alapra fektesse.

Hazánk e nagy feladatának semmi sem biztosithat vala fényesebb sikert, mint ha felséged atyai szándékához képest a nemzetnek annyi hü reményeitől környezett magas személyében vezérelte volna törvényhozásunk sulyos munkáit.

Körünkben még inkább tapasztalta volna felséged, hogy a magyar szent korona, a nemzet szabadságának és a fejedelem jogainak századok óta jelképe, az europai viharok közepette is ingatlanul áll a felkent királyi főn, és hogy átalakulása jelenidőszakában nemzetünknek királyához bizalma s hüsége még rendithetlenebb, mint századokon át vala.

Ezektől felséged betegsége fosztott meg. Fogadja felséged mély fájdalmunk, őszinte részvétünk kijelentését. Lelkünkből fakadt buzgó óhajtásunk, felségedet mielőbb egészségben láthatni és hosszas ideig tisztelhetni köztünk, hü magyarjai közt.

Addig is vegye felséged hódolatteljes köszönetünket, a magyar nép szivéből vett azon választásáért, mely által királyi személye teljhatalmu képviselőjévé István főherczeget, országunk hőn szeretett nádorát s királyi helytartóját méltóztatott kinevezni.

Fájdalommal tölt el bennünket, hogy Horvátországban nyilt támadás, az alsó dunai és tiszai vidékeken fegyveres csoportok savarták meg az ország békéjét.

A századokon át létezett testvéries egység felejtve, a történeti rokonszenv kötelékei megtágitva, a közös haza szent neve megtagadva a támadók által, kikkel a szabadság minden áldásaiban testvériesen osztozánk.

Ily viszonyok közt első és legszentebb kötelességünknek tartottuk, mindenek előtt egy szivvel lélekkel nyilvánitani, hogy a nemzet becsületét, a magyar szent korona épségét, bármi veszély ellen, életünkkel és vagyonunkkal megvédeni készen állunk.

Azonban a magyar nemzet, szilárd elszántságához illő mérséklettel földatának ismeri elháritani a közhazától a polgári háboru iszonyait; és azért óhajtja, hogy a kapcsolt részekkeli viszonyaink, a százados testvéri viszonyok megerősitése, a törvény szentsége és a nemzet becsülete érdekében a méltányosság utján egyenlittessenek ki.

Az alsó dunai és tiszai rablócsapatokat illetőleg, határozott szándékunk a példátlan elbizottsággal terjengő lázongásoknak haladéktalan megsemmisitését eszközölni.

Nagy megnyugtatásunkra szolgált felséged a roszakaratu lázitók ámitásai ellenében tett és a nemzet határozott szándékával találkozó azon ünnepélyes nyilatkozata, miszerint „változhatlanul el van határozva, magyar királyi koronájának egységét s épségét, minden kül megtámadás és belső szakadás ellen királyi hatalmával megvédeni" — szigoruan kárhoztatván maga és királyi családja nevében, azoknak vakmerőségét, kik a törvényes hatalom iránti engedetlenséget felséged legmagasabb akaratával megférhetőnek, vagy épen királyi háza érdekében történhetőnek merik állitani. Felséged ezen királyi nyilatkozatában, mely népeire kétségtelenül üdvös leend, ujabb zálogát látja a nemzet azon vallásos buzgóságnak, melylyel atyai gondviselésére bizott népeinek, jogai és boldogsága fölött őrködni meg nem szünik.

Erdélynek Magyarországgali egybeolvadása által a nemzetnek százados törvényes kivánata teljesült.

Felségedé a dicsőség, hogy az egymással elszakitott két testvérhon egy közös hazává alakult.

Ez egyesülés által kétszerezett erő, annál szilárdabb oszlopa leend a hon boldogságával válhatlanul egybeforrott királyi szék dicsőségének.

Felségednek a külviszonyokra vonatkozó nyilatkozata, mikép majd minden hatalmasságokkal sértetlen áll békés egyetértése, és annak állandóságán — a be nem avatkozás elvének teljes mértékbeni viszonoztatása reményében — nem is kételkedik, nagy örömünkre szolgál.

Annál aggasztóbban hatott reánk annak értése, hogy a lombard-velenczei királyságban, hol a sardiniai király s más olaszországi hatalmasságoknak ellenséges seregei harczczal támadták meg felségednek seregeit, a háborut mindeddig bevégezni nem sikerült.

Keblünk mélyéből szólalunk fel: mennyire ohajtjuk nemzetünk érdekében szinte, mint eldődeink példája nyomán, erőteljesen hozzájárulhatni a

közbirodalom emlitett háborus viszonyainak a trón méltóságával és igazaival egyeztethető alkotmányos szabadság elve szerinti kiegyenlitéséhez; minek eszközlését, ha megzavart belbékénk fölséged királyi hatásának mérlegbe vetése által helyreálland, erélyesen elősegiteni készek leszünk.

S midőn ily érzéssel fogunk a királyi széknek és alkotmányos szabadságnak elválaszthatlanul egyesült érdekében azoknak feladatunkhoz képesti elintézéséhez, miket a hon java oly sürgetőleg kiván: ujabb meg ujabb jeleit ohajtjuk nyujtani azon őseinktől öröklött tántorithatlan ragaszkodásnak, melyet fölséged királyi háza és alkotmányos létünk iránt jó és bal szerencse közt, egyaránt viseltetünk.“

Elnök azon kérdést intézi a házhoz, hogy a javaslatot átalánosan kivánja-e tárgyalni vagy szakaszonként? (Felkiáltás: szakaszonként.)

Ujházy L. (sárosi főispán) a vezérelvhez kiván szólni. Nem tulajdonit ugyan nálunk a válaszfeliratnak oly fontosságot, mint más országokban, melyekben a nemzet kezdeményezési joggal nem birván, minden kivánatait a trónbeszédre adott válaszfeliratban jelenti ki. De van a válaszfelirati javaslatnak egy része, mely különösebben azért igényli figyelmünket, mert külviszonyokra vonatkozván, törvények tárgya nem lehet. Különösebb figyelmet érdemel azért is, mivel a válaszfelirat lesz az első oklevél, mely által az emancipált nemzet, magát a civilisált Europa előtt bemutatja. — Végre azért is kell a háznak szólni e tárgyhoz, mert a ministerium a maga politicáját előterjesztvén, szükséges, hogy az a nemzet helyeslését vagy roszalását megtudhassa. Hallotta szóló, hogy ne feszegessük az elvet most, midőn a hazát veszély fenyegeti; béke idején lesz rá alkalom. De meggyőződése szerint azért szóló taglalás alá akarja venni mindenek előtt az elvet, melyből a szóban forgó segély eszméje kiindul; mert vezérfonal kell s a hallgatás és mysticismus rendszere ép oly veszedelmes a nemzetre, mint a trónra nézve. Az emlitett pontban vezérelvül a pragmatica sanctió van felállitva, melyből a ministerium azon tant emelte ki, hogy Magyarország Ausztria minden tartományait külmegtámadás ellen tartozik védelmezni. Szóló, mint egyszerü polgár, csak azt értheti az emlitett kötésből, a mit abból világosan kiolvashatni. (Halljuk!) Az első részben t. i. az

akkori karok s rendek köszönetet mondanak a fejedelemnek, hogy az országot külmegtámadások ellen megvédte s reményöket fejezik ki, hogy azt ezentul is teendi. A második részben hálául az ország koronáját az uralkodóház nőágára is kiterjesztik, de arról egy betü sincs, hogy Magyarország magát kötelezte volna az ausztriai örökös tartományokat külmegtámadás ellen védeni. Sőt miután az 1715. 8. t. cz. 1. §-a nemesi fölkelést csak a haza védelmére rendel; a 2. §. pedig rendes katonaságot csupán a felkelés elégtelensége esetében rendel felállitandónak; innen szóló azt következteti, hogy külháborura rendes katonaságot sem tartozik az ország adni. Ennélfogva kihagyandónak véli a válaszfelirat azon részét, mely az olasz háborura katonai erőnk bármi csekély részét megajánlaná.

Beöthy Ö. bihari főispán részint a felirat régi szabásu alázatos modora ellen tesz átalában kifogást, részint azt kivánja, hogy miután ő felsége az országgyülést kir. helytartója által nyitotta meg: a ház is ugyanez uton feleljen, s mindenütt, hol ő felségéhez szól, szóljon a nádorhoz, megkérvén végül ő fenségét, hogy a benfoglaltakról királyunkat értesitse.

Mire gr. Andrássy Gy. megjegyzé, hogy a válaszfeliratban több alázatosság kifejezve nincs, mint a mennyit viszonyaink megkivánnak, s mint mennyire provocáltatunk. Továbbá a válaszfelirat trónbeszédet föltételez; a trónbeszéd ő felségétől jő, — tehát a válasznak is hozzá intézve kell lenni, s legfeljebb egy külön comitivával lehet nádor ő fenségéhez küldeni, mint a ki a trónbeszédnek előadó organuma volt. (Helyes.)

Gr. Pálffy J. pedig a mondottakon kivül kijelenté, hogy a sárosi főispánnak felelni azért nem tartja szükségesnek, mivel az okok, melyekből kiindult, a válaszfeliratban nincsenek, s a ministerium sem adta e részbeni politicáját a háznak elő.

E hivatkozás következtében, miután a bihari főispán

inditványa nem pártoltatott, Sáros főispánjának észrevételei pedig az illető szakaszra halasztattak, — a belügyminister lépett szószékre.

Szemere B. Azon kérdés, mi módon terjesztessék e válasz ő felsége elibe, meg van alapitva. Az olasz kérdésnek pedig megvitatását a ház az illető czikkre kivánta elhalasztani, midőn fentartom magamnak, hogy a kormány e részbeni politicáját előadhassam, ha t. i. az megtámadtatnék. Most szót csak azért emelek, mivel Pozsony megye főispánja megérinté, hogy a ministerium e házban politicáját elő nem adta, és mivel a mint egyrészről annak előadását megkivánni a háznak joga van, ugy másrészről azt előadni nekünk kötelességünk. Politicánkkal az a mi e válaszban foglaltatik, megegyez. Ez ugyan nem ment fel némi felvilágositások adásától, de jogosit arra, hogy rövid legyek, s a multat csak futólag tájékozzam. Ha van kor, melyről sokat lehet beszélni, ez az kétségen kivül. De a ki e kort megitélni akarja, ne jőjjön nekem ide hüvelykkel, hogy vele az óriást megmérje, ez nevetséges, sem a rendes orvosszereket, ne ajánlgassa senki most, midőn az összes emberiség, a földdel és levegővel együtt, lázban, habár a szabadság lázában is szenved. Ki igazságos akar lenni, kell, hogy a dolgok és események rendkivüliségét fogja fel, a ki ezt nem fogta fel, az nem is lehet igazságos.

Most nem rendetlenkedésről van szó, hanem forradalomról; a rendet fenntartani, ahhoz csak politica kell, a forradalmat elnyomni, ahhoz tábor kell. Ez egyik főszempont, miből a kormány helyzetét és eljárását megitéltetni kérjük.

Ha indulatunkat és méltó boszankodásunkat követjük, melyet érezünk a kétszinüség, a ravaszság, az engedetlenség, az árulás ellen, azóta régen markunkba ragadtuk volna az égő szövétneket és a polgárháboru irtózatos tüzét meggyujtottuk volna. De valjon a szabadság a vérpatakban nem veszett volna-e el? De valjon az alkotmányos királyi szék nem dölt volna-e össze s az önkény ostora nem suhogna-e

felettünk ujolag? (tetszés.) De valjon a lángok közül mi mint phoenix, vagy mint hamv kerültünk volna-e ki? És ha a győzedelem mindkét uton egyenlően bizonyos, ki ne választaná azt, melyet idő és okosság ad meg, mint azt, melyet fegyver és vér szerez meg?

Nem béke minden áron, ezt csak a politicai rágalom állithatja, de nem is háboru mindenesetre. Mihelyt a béke becsületes, a harcz mindig gyengeség. Ki általános elveken száguld előre s hátra, s a körülményeket nem veszi fontolóra, hasonló ahhoz, ki a csillagokat egyenlő távolságra hiszi, mivel nincsenek a szemnek támaszpontjai, melyekről összehasonlitásokat és tájékozásokat tehessen közöttük. A politicában igy válnak a leghelyesebb nézetek legfonákabbakká, sőt az elvek ugyanannyi hazugságokká válnak alkalmazásaikban.

Nem akarnék lenni oly hosszu, mint a milyen végtelen tért nyit a tárgy. Azt hiszem, a körülményeket csak kissé részletesbben előadni, annyi mint kimutatni a különféle nézetek helyességét vagy helytelenségét, melyek szerint a mult három hónapot megitéli a közönség.

Hogy találtuk mi az országot 1847-ben nov. 7-kén? Nem irom le hosszan, nehány szóval is el lehet mondani. Tehát hogy találtuk? Még mindig a corpus juris apró reformjaira törekedtünk. Az abba lerakott, de elavult jogokat akartuk kiolvasgatni belőle, és visszanyeregetni.... A védegyletben volt minden reményünk az iparra nézve.... Ausztria vámrendszerének járma alatt gyarmatként nyögtünk.... A sajtószabadság messze távolban lebegett előttünk.... Az évenkinti országgyülés s a népképviselet, a szabadföld, és a nemzetőrség, a magyar és parliamenti önkormány csak mintegy álom csillogott fel lelkeinkben.... Szóval a szabadság hang, az alkotmány puszta szó volt, helyünk nem volt Europa nemzeteinek diszes sorában, minden erőnk csak az ellenzésben állt, nem birtak elveszteni, mi nem birtunk

győzni, a politicai halálnak nem életerőnkkel, hanem bizonyos nyulékonysággal állhatánk ellen.

Ez állapot szomoru volt. Egy europai nemzeti élet jelöltjét bennünk nem lehetett szemlélni.

És hogy adtuk az országot vissza a hazának és nemzetnek 1848. april 11-én? Nem kellett többé különféle ürügyek alatt a jogot a Corpus jurisban keresgélni, az ész könyvéből irtuk ki, a mire szükségünk volt.... A föld szabad lett, és szabad a nép, mely azt birja.... A közteherviselés behozatala által a válaszfal legnagyobbja lerontatott, mely az összeolvadásnak gátul állt.... A nemzetőrségi intézet felállittatott, s ezáltal a véderő a népben székel.... A sajtó visszanyerte szabadságát... A népképviselet ohajtása testté vált .... Magunk kormányozzuk magunkat.... A kormány székhelye s minden rendeletek kutforrása többé nem idegen föld, nem Bécs, hanem Budapest.... Az unio Erdélylyel megalapitva, s a tökéletes egybeolvadás kijelentve. ... Ugy szólván vágyaink, sőt álmaink magok csodálatosan teljesedtek. Az alkotmány, a haza, a nemzet egészen ujjászületett. És pedig mind ez megtörtént, átalános megbontása nélkül a fenálló jogszerü érdekeknek; — a nemesség mint eddigelé idősb szülött hozott ugyan némi áldozatot, mint zsengét azon tömérdek hasznokból, melyeket századok hosszu során keresztül megtakaritott, de hazafiui vér nem omlott e csodaszerü általakulás bölcsőjénél még akkor, midőn ő felsége által az ujjászületés törvényei megszentesitettek. Szóval, rabul vettük át a hazát, a nemzetet, és szabadul adtuk vissza. A pusztábani nem 40, de 400 éves vándorlását végeztettük be vele. Az igéret földének szélére juttattuk, hol csupa boldogságot reméltünk.

De minden emberi számitás csalékony. Ugy látszik, a gondviselés szándékában nem lehetett, hogy bármely nemzet gyökeres átalakulását a béke áldásai közt érje el. És először is épen azon osztály kezdte meg a rendetlenkedéseket, melynek személye és birtoka szabaddá lett. Néhol nem

hitte el a mi jótéteményben részesült, tul járt az képzeletén, és mi hamar keveslette, a sok nem volt már elég, mindent követelt, épen azon tulajdonjognak megsértésével, melyet követelésének alapjául fektetett. E bajt megorvosolni igyekeztünk az által, hogy az egyházi szószékből a megyei küldöttségek és egyes bizottak által magyaráztattuk a törvényeket, és nyomtatványokban, különféle nyelveken kiosztattuk 60—70,000 példányban. Ezen rendetlenkedéseket a zsidóüldözés követte, és pedig kivált a királyi városokban, hol a jogegyenlőséget a leghangosban emlegették, és a melyeknek polgárai még érezhették az igának nyomását, mely alatt szenvedtek, s most, miután magok lerázták, egy más osztályt akartak bele kényszeriteni. És e két nembeli rendetlenkedések az ország különböző részein sürün gyuladoztak ki összekötve rablással mindenütt, sok helyen gyujtogatással, néhol öléssel. A kormánynak katonai ereje ennek megfékezésére sem volt elég. A nemzetőri összeirás és szerkesztés pedig a zabolátlanságra csak uj okot nyujtott volna, mert a nép alacsony bujtogatások következtében a törvényes jótéteményekben is csalást, a nemzetőri összeirásban ujonczozást szemlélt.

Uraim! A nemzet ujjászületését fájdalmak nem előzték meg az igaz, de ime annál terhesbek következtek utána. Midőn átvettük a kormányt, a nemzet kétségén kivül más erőt nem vettünk által. Az önkénynek és erőszaknak, az idegennek és idegen érzésü honfiak kormányának három százados épitményét ledöntöttük, és midőn kezünkbe vettük a kormánypálczát, omladékok közt szemléltük magunkat. Jöttünk és a kincstárt meglehetős üresen találtuk. A magyar kincstár nem volt más mint egy postahivatal, mely a bécsinek rendelete szerint küldötte a pénzt, s a legutolsó hetekben a küldözésben serény volt. Az ország el volt boritva papirpénzzel, melynek hitele a közcsend veszélyeztetésével napról-napra csökkent.... Ausztriának vas ujai közt volt hitelünk, piaczunk, iparunk. Rögtönös és gyökeres reform,

Ausztriában talán statuscsődöt huzott volna maga után, mit nem óhajthattunk, mert polgártársaink százezrei jutottak volna koldusbotra, mi által a társadalmi convulsio tetőpontjára hágott volna. Jöttünk, és kevés katonaságot találtunk és nem találtuk ugy mint hazafiúi szivünk ohajtotta volna. Nagy része Olaszországban volt, hol a háboru bevégzését mi sürgettük, azonban a mint onnan behozni a törvény által gátoltatánk, ugy rögtön vissza behozni épen legszentebb érdekeink által nem tanácsoltatott, a mennyiben a bentaláltak érzelmeit is az átalakult kormányforma irányában ellenségesnek tapasztaltuk. Nem csak ott volt a hiba, hogy idegen tisztekkel vannak ezredeink elárasztva, a belföldiek legnagyobb részében hasonló szellem él; a hiba ott van, hogy a nemzetietlen politika, az absolutismus a katonai osztályba mindent nevelt csak embert nem, csak alkotmányos polgárt nem. Ehez járult az is, hogy a sok külföldi az uj rendszer által lételét látta veszélyezve. Sok letett esküje által érezte magát lekötelezve, melyben sem hazáról, sem alkotmányról nincs emlités. — Tehát katonaság kevés volt az országban, alig 18,000. De e kevés sem volt mind szövetségesünk. — Használni kellőleg nem lehetett, eldobni pedig veszedelmes lett volna, miután a belső rendetlenségek még nem szüntek meg, és Horvátországban az ellenszegülésnek szomoru jelei mutatkoztak.

Jöttünk, és hogy találtuk Horvátországot? Az aratás idejére jöttünk. A mi magvat idegenek politikája évek, századok hosszu során gátolhatlanul elvetett, elhintett, annak szomoru aratás ideje most következett be. A megbukott, europailag megbukott rendszer emberei a bánt állították fel. Meghivásunkra előbb a körülmények s ország kivánatainak tudatlanságával mentegetőzött, — utóbb a Magyar- és Horvátország közti kapcsott megszakadottnak állitá, — sőt az 1848-ki törvényt mit ő felsége megszentesitett, kicsikartnak hirdette, s ekképen a törvényhozás és király fölébe biróképen emelkedett, állitása szerint épen a törvény

és királyság érdekében. De mind ez üres beszéd, keresett ürügy; Magyarországtól elszakadni, ez a legközelebbi czél, a távolabbi czél minden szláv elemből egy nagy avagy több kis birodalomnak alkotása. A közhir magas támogatásokat is emleget, melyekben a bán részesült volna. — A kormány nem bir kellő tudással erről, ha birna, tisztének ismerné a nemzet képviselőinek a tényt bejelenteni. A hol fel kellett szólalni, felszólaltunk; apróbb eseményeket félreértéseknek neveztek. A bán tehát egyenesen a forradalmi térre lépett. A kormány rendeleteinek nem engedelmeskedett, — lázadási helyzetbe tette az országot, és a rettegtetés és belső háború véres zászlóját tüzte ki, mert ennek folytában ütött ki hazánk alsó részein a szerb faj lázongása, melyet békes uton nem sikerülvén megszüntetni, jelen pillanatban azon vidékek a szerencsétlen polgárháborunak szinhelyei. Jöttünk, és a külföld nem ismert benünket. Magyarország mint ha még kiskoru volna, nem volt jogositva fellépni a világ önálló nemzetei közt. Nagy tartománynak tekintének, de független nemzetnek nem ismertek el. Természetes, hogy kinek érdekeit nem védik, annak érdekei mellőztetnek, és igy történt: hogy Magyarország java az európai diplomatiában figyelembe nem vétetett. Ártalmait e helyzetnek, ha valaha, most érezzük, midőn csatlakozó, elváló, forrongó állapotban levén a népek, a legfontosb kérdések nélkülünk döntettek el a cabinetekben. Tehát mi állapotban vettük mi át a kormányt? Egyrészről forradalmi állapotban, más részről a kormányzáshoz szükséges eszközök nélkül. Rosz állapotban találtuk a financzot, sőt épen semmi financzot nem találtunk. A katonaság nagyobb része kün volt, melynek viszahozatala ellen több ok harczolt, mint mellette. A benlevő addig kötelességét vélte teljesiteni, ha az uj alkotmányos kormánynak vonakodva engedelmeskedik. Horvátország pártütői térre lépett. A panszláv törekvés veszedelmes vonaglásba hozta szláv ajku népeinket. S mivel székünk még nem volt a diplomatiában, a külső bujtogatások ellen sikerrel nem lép-

hettünk fel s karjaink tul a határon nem értek. E bajokon kellett és kell segiteni, mert ezekben van az ország gyengesége. A financzterv annak idejében e ház elébe is fog jutni. Addig a kormány az ezüstpénz hiányában a forgalom élénkitése végett apró papirpénz kibocsátását rendelte el, és mivel a kincstár jövedelmei az 1848 törvényczikkely után s a horvát-szerb mozgalmak miatt igen csökkentek, kölcsönre hivta fel a nemzetet, a haza és királyi szék veszélyes állapotának pillanatában. A katonaság vonakodó szellemén az elmozditgatás némileg segitett volna. De fontos okok miatt e bánásmódot a kormány nem tartá tanácsosnak, a mennyiben a baj nem enyésztetett volna el, hanem csak helyét változtatta volna s alakját. A felség egyenes parancsai, az alkotmányra esküvés, a hadügyminister fellépése ugyan a bajon sok részben segitettek, de hiában, a lelkesedés nincs meg a tisztikar nagy részében. E lelkesedést a nemzetőrségben, az önkénytesek táborában kell keresni, s e kettőnek szerkesztésére forditá a kormány gondjait, de a teljes felfegyverzés, legyőzhetlen akadályok miatt mind ez ideig meg nem történhetett. (Tetszés).

Horvátország irányában legtermészetesbnek látszott az erőhatalom politicáját követni. De a mi természetesnek látszik, az nem mindig czélszerü is. Ez bizonyosan polgár-belháborura vezetett volna, mi istennek legnagyobb csapása az embereken, és mi nem választottuk e politicát. S annyival kevésbé láttuk szükségét, mert bár Horvátországban a báni rettegtetés és báni statárium befolyása alatt általánosnak látszik a lázadás; meg vagyunk győződve, hogy a nép többsége visszatér a józan s törvényes utra, mihelyt elvonult a vész, mely most felette tüzes és pusztitó csapásokkal uralkodik. Előbb ki akartuk mind azon eszközöket meriteni, miket a jogszerüség nekünk nyujt; előbb meg akartuk őket fosztani mind azon ürügyektől, melyeket a világ előtt használtak. Eljárásaikat a felség érdekével indokolták, tehát a felség magas nyilatkozatait láttuk czélszerüeknek. Ők azt

mondták: a két ország közt a kapocs megszakadt, a felség azt megszakithatlannak jelentette ki. Ők azt mondták: az 1848-diki törvények a felségtől ki vannak csikarva, ő felsége ismételve kijelenté, hogy a miben megegyezett, azt szive szabad sugallatából tette. Ők azt mondák: a mit tesznek, nincs legmagasb értesités nélkül, mire a főherczegek tagadólag feleltek; ő felsége pedig a junius 5-ki tartományi gyülést törvénytelennek nyilvánitván, igazságosnak találta, hogy királyi biztosság vizsgálván meg a horvát ügyeket, a bán az alatt mind polgári, mind katonai hivatalától felfüggesztessék.

Igy kelt a junius 10-diki kettős manifestum, mely 160,000 példányban négy nyelven terjesztetett. A felség nevét bitorolták s épen ez által hazudtoltattak meg. A királyi szó minden ürügyet ekkép rontott le, s a horvátok hirdetett hüsége leleplezteтvén, tettök mint álnokul takargatott szemtelen pártütés jelent meg a világ szemei előtt. A törvényes rendet tüstént helyreállitani Horvátországban nem lehetett máskép, mint fegyveres erővel. A harcznak, a véres és hoszszu harcznak kimenetele Magyar- és Horvátország közt nem lett volna bizonytalan elvégre, de ki az ország határain tul is tekint, e lépésben a végtelen következményeknek csak kezdetét szemlélte volna. Rögtön győzni, vagy a béke politicáját követni, a kettő közt kellett választanunk. Amaz nem volt hihető, tehát utunk ki volt jelölve már ez által.

Azt hittük, miután mindig jogköveteléssel léptek fel, e téren maradnunk legtanácsosabb. Ezért nem voltunk idegenek némi engedményektől; hittük, hogy bár a phanatizáltaknak nem használ, de a többinek kedves lesz, s otthon épen erejöket neveli. Mivel éreztük, hogy erősbek vagyunk szükség esetében, illet hozzánk az előző, a békés bánásmód, melytől csak a gyengeség irtózik, minthogy fél gyávának tartatni (tetszés.) Mi nem akartuk oda ereszteni a dolgot, hogy Horvátországgal mint külhatalommal hadilag végezzünk; királyi biztosság és biró körébe véltük az ügyet tar-

tozni. Mind ezt anynyival inkább, hogy minden nap, mely elmult, készebben talált, ha kell, a harczra is. Szóval, a jog és törvényesség alapját mi nem akartuk elhagyni. Hosszabb az, de biztosabb; annak, ki körülményeinket ismeri, egyedül biztos. Csak az láthatta gyávaságnak, ki az eszközöket nem ismerte, mik rendelkezésünkre álltak. Forradalmi kormány nem akartunk lenni, erőnk épen a jogszerüségben áll. Forradalmi eljárással épen a horvátok vádját igazoltuk volna, mely most magukat éri. A jogosság maradhat számitó és higgadt, ez volt a mi szerepünk, abban van az állandóság; s phanaticus lázadás mint az üres széloszlop összedől, ha türelmünk van kissé várakozni. Mi tehát békét akartunk a horvátokkal, de nem minden áron. A magyarra nézve a népszabadság napja nem lehet a gyengülésé. Ha békés ajánlataink visszavettetnek, ha a törvény utjára nem térnek vissza, ha a koronás király manifestuma nekik, kik örökké hüségöket emlegetik, mind semmi, ha a korona jogainak s a haza határainak, s a nemzet érdekeinek épsége van veszélyben: azt hiszem, a nemzet megfogja mutatni, hogy az okos várakozás, a számitott időzés, a békés kiegyenlités kisérlete által csak diadalát biztositotta. (Harsány tetszés.)

A mi a külviszonyokat illeti, igyekeztünk, hogy a nemzet érdekei hün képviselve legyenek. De az nem elégit ki, hogy a frankfurti német gyülésen megbizottaink voltak, sem az, hogy kelet felé megbizottaink jártak, sem az, hogy közvetve értekeztünk a külföldi követekkel Bécsben; a keleti tartományokbeli diplomatiának egyenesen kezünkben kell lenni, kell, hogy követeink, consulaink ott legyenek, és az illető hatalmasságok követei, consulai Budán tartózkodjanak. Kelet ügyében mi inkább vagyunk érdekelve, mint Ausztria, és érdekeinkben nincs olyan, mi Ausztria érdekeivel ellentétben volna; mig ellenben a közvetlen szomszédságnál fogva, hogy érdekeink el nem hanyagoltatnak tovább is, erre nézve a biztositékot csak magunkban találjuk. Mindenütt, hol a kelet sorsát fonják és szövik, a magyar

érdeke, a magyar sorsa, sem felejtve, sem képviseletlenül nem lehet. (Helyeslés.)

Ezeket jegyzem meg átalános politicánkra nézve. Tehát a szabadság napja vésznek kiséretében tünt fel hazánk egén. A mit kivivtunk, meg is kell alapitanunk, meg is kell védenünk. Épen akkor szakadna el az ország egyrésze, midőn mindent megnyertünk. Miután velünk a szabadságban testvérképen osztozott, el akar pártolni. És ha e lázadás nem volna, az átalakulás minden rengésein tul volnánk már alkalmasint. Minden esetre e kérdésnek meg kell oldatni, ha nem fegyver nélkül is, de igazságosan mind a két részre. Azt a mit teendünk, mi nem fogjuk a küzdéstől feltételezni. Mindent mi jogos, megadunk nekik, semmit, a mi nem az. Ezért a lelkesedésnek, melylyel a nemzet az ügyet felkarolta, még nőni kell, óriás erőt kell összegyüjtenünk, melynek ellentállhatni ne reménylje a vakmerőség sem. De nem czélunk a polgárháboru; sőt éppen ez az, mit kikerülni akarunk, mert mi testvérekül fogadtuk be a horvátokat, kik velünk tökéletesen egyenlők, de ép azért törvényt, alkotmányt, királyt, kormányt, tetszésök szerint nem változtathatnak. Mi őket el nem veszthetjük, mint kezünket, mint karunkat nem, melyek testünk részei, ők pedig el nem szakadhatnak. (Tetszés.) Csalatkozik, ki azt hiszi, végezve van minden, ha erőhatalommal megragadjuk. Nem, ez nem elég. Érezniök kell, hogy ők velünk, mindenben egyenlőek levén, jognál és érdeknél s a multak emlékezeténél fogva testvéreink. Az ármány, a hazugság, az önző ambitio költeményeivel elvakitott népet fel kell világositanunk. Felvilágositani annyi, mint megnyerni, igy megnyerni annyi, mint a békét örökre biztositani. Csalatkozik, ki azt hiszi, e catastroph most kezdődik, nem, ez már kifejlése azon politicának mit a nemzetietlen, az idegen rendszer a mi rovásunkra folytatott. Csalatkozik, ki azt hiszi, hogy a dráma most már végződni fog, nem, az europai conjecturák most egy uj tért nyitnak a nehéz játéknak, melyet fegyverrel elnyomni le-

het, de bevégezni nem. Tehát ez ügy elrendezésében európai szempontból kell kiindulnunk. Erőtleneknek nem szabad láttatnunk, az igaz, de igazságtalanoknak sem. A mi diadalmunkban hiány volna, azt kipótolja Európai közvéleményének hatalma, mely látván, hogy erősek és igazságosak is vagyunk, eljárásunkat birálni és helyeselni fogja.

Ezeket láttam szükségeseknek elmondani, némi felvilágositásaképen azon politicának, mely a válaszban ki van fejezve. A nehézségeket akartam röviden kimutatni, mik eljárásunkat meghatározták a multban. Arról, a mit tennünk kell jövőre nézve, a ház máskor fog végezni. Most egy tanácscsal végzem be szavaimat, mely abból áll: hogy mi erős, nagy, hatalmas nemzet leszünk, azt hinnünk kell, mert e hiedelem ad kedvet, erőt, bátorságot lelkeinknek, de a ki azt hiszi, hogy már most ugy cselekedhetünk, mintha erős, nagy, hatalmas nemzet volnánk, az maga keserü csalódásban él, és az ilyen ember legsikeresebben dolgozik a nemzet megbuktatására. (Köztetszés.)

Elnök ugy látja, hogy most a javaslatot szakaszonként lehet tárgyalni.

A javaslàt első hét pontja olvastatik, s észrevétel nélkül jóváhagyatik. A 8-ik pont után.

Ghéczy P. (honti főisp.) ohajtaná mind azon nemzeteket megemlittetni, melyek bennünket részint egyesülve, mint a török, részint diplomatiai tekintetben, mint az angol és franczia érdekelnek; de ha ez nem lehet, a 3-ik számu nyomtatványban foglalt ezen szavakat: „tekintve egyszersmind hazánk s Európa jelen helyzetét, mely által hivatva vagyunk, szoros egyetértésben a nagy Németország népeivel, védfala lenni a civilisatiónak" mindenesetre megtartatni kivánja. Gr. Andrássy Gy. a 3-ik számu szerkezetet pártolja, a többi nemzeteket azonban még most nem akarja emlittetni, mert nem tudhatjuk milyen politicai irányt fognak irántunk követni. Ujházy L. a törököt, mely a civilisátiónak védfala nem lehet, semmi esetre sem kivánja betetetni. A „népeivel"

szó után be kivánja iktattatni: „keleten.“ B. Eötvös J. megjegyzé, hogy a civilisatiót nem csak keletről, hanem például délről vagy éjszakról is fenyegetheti veszély.

Gr. Pálffy J. a zempléni főispán véleményéhez járulván, az elnök e mellett látja a többséget nyilatkozni. E szerint az érdeklett pont szerkezete a 3-ik szám szerint következő:

„Ily viszonyok közt, tekintve egyszersmind hazánk s Europa jelen helyzetét, mely által hivatva vagyunk, szoros egyetértésben a nagy Németország népeivel, védfala lenni a civilisatiónak, első és legszentebb kötelességünknek tartottuk, mindenek előtt egy szivvel lélekkel nyilvánitani, hogy a nemzet becsületét, a magyar szent korona épségét bármi veszély ellen életünkkel és vagyonunkkal megvédeni készen állunk.

Pázmándy D. a 9-ik pontban „méltányosság utján“ helyett „törvényes uton“ kifejezést inditványozott, mi közhelyeslést nyert.

A 17-ik pontnál, Ujházy L. megjegyzé, hogy a válaszfeliratban csak arról lehet szó, mi a trónbeszédben van. Ebben pedig az olasz háboruban részvétre nem szólittatunk fel, miért ezt a feliratból is kihagyandónak véli.

Wesselényi M. Tisztelt barátom — a sárosi főispán előadására hosszasan kellett volna felelnem; de a belügyminister előadása ezt fölöslegessé tevé. Én a válaszfelirat két pontját szoros egybeköttetésben látom, azt t. i., mely a horvát és a mely az olasz viszonyokat tárgyazza. Amazon már átmentünk, és oly szellemben szóltunk, miként becsületét érző nemzet szólhat, de — békes szellemben. Ezt javallja a testvériség érzete, mely polgárvér ontásától undorodik, de ezt javallja helyzetünk eszélyes felfogása is. De ennek részletes taglalásába nem ereszkedem, ha felhiva nem leszek. Annyi azonban áll, hogy békes szellemben nyilatkoztunk. S itt látom a pontot, melynél a horvát és olasz kérdés összevágna. Mert mi uton s módon remélhetjük a horvát viszonyok békes kiegyenlitését? Nyiltan kimondom, csak ugy: ha azon eszközökhez járulunk, melyek okai voltak, hogy Horvátországban béke helyett támadás lett. Nyiltan kimon-

dom, hogy a horvát támadóknak s a kötelességéről feledkezett volt bán — Jellachichnak soha bátorsága nem lesz azt tenni, mit tőnek, ha felsőbb helyre nem támaszkodhatik. Felséges urunk miként vette e dolgot — azt lelkes, jó királyhoz illő nyilatkozatában kifejezte. És mi történik? Jellachich Innsbruckban megjelen, — a királyi család által fogadtatik, — bánnak szólittatik, — érzékeny jelenetek fejlődnek ki, — hirök Horvátországba eljut, — s a lázadók merészsége növekedik. Szóló például idézi tisztelt nádorunk arczképének elégetését, s a királyi proclamátió terjesztőinek halálra üldöztetését. Meg kell tehát szüntetni s magunk részére megnyerni azon sympathiát, melyet a volt bán oly ügyesen ki tudott zsákmányolni. Innsbruckban léte alatt t. i. az olaszországi hadvezértől sürgöny érkezik, melyben segitség-kérés van; különben Carlo Alberto Bécsben fogja dictálni a békét. Erre ő lovagiasan állott fel, vagy inkább tetteté, s 50,000 embert segitségül igért. Ez tagadhatlanul argumentum ad hominem, ha az ember szorultságban van. És ily nyilatkozatra az osztrák kormány, mely Olaszhon elvesztésével a bankrótot érzi berontani, kétségkivül sympathiát mutat. Igy levén a dolgok, mit parancsol az eszélyesség? Azt, hogy ha a horvát viszonyok békes eligazitását akarjuk, akarnunk kell az erre vezető legfőbb eszközt: a dynastia s az ausztriai kormány sympathiáját. 200,000 fegyveresünk van már papiroson (remélem, miszerint nem marad ott) de mondhatom, hogy a dynastia rokonszenve ennek legalább felével felér. — Szóló ezeket a szerkezetnél még világosabban fejezte volna ki, conditio sine qua non-ná tevén egyfelől azt, hogy ő felsége eszközölje köztünk a béke tökéletes helyreállitását, másfelől, hogy a szabadság biztositva legyen. Ily értelemben minden civilisált nemzet rokonszenvét reméli szóló; mert önérdekünkben olyat tevénk, mi nincs a szabadság ellen.

Gr. Teleki S. megjegyzé, hogy nemcsak a mások, hanem a nemzet saját sympathiájára is figyelni kell; már pe-

dig nálunk az olasz háboru iránt nem nyilatkozik rokonszenv. Mire W e s s e l é n y i M. azt válaszolá, hogy becsülettünkre válik, miszerint nemzet elnyomására nincs bennünk rokonszenv. De vegyük e sympathiát közelebbről. Ha a népnek azt mondják: Ő felsége, a király, vagy császár meg van szorulva, s szó volt a magyarok segitségéről; de az urak (mert igy szokták mondani) azt akarják, hogy hadd veszitsen. S a nép azt elhiszi, mert szóló tapasztalásból mondhatja, hogy ott künn a népnek egészen máskép ver ütere, mint a pesti publicumé. Kérdi szóló: nem lehet-e könnyen polgárháboru, főkép midőn tudjuk, hogy ha másunnan nem is, — Ischl — és Salzburg felől sympathiák hajlanak Jellasich felé stb. (Maradjon, helyes.)

Még gr. A n d r á s s y Gy. felelt a sárosi főispánnak a pragmatica sanctioból meritett okoskodására, megjegyezvén, hogy arról a válaszfeliratban sincs emlités. A trónbeszéd tartalmát illetőleg pedig megjegyzé, hogy a válaszfelirat nem csupa viszhang.

Ekként megállapittatván a szerkezet, kérdés támadt annak átadása módjáról. A többség eldönté, hogy ez 12 tagu küldöttség — s a ház elnöke által történjék. De arról volt még kérdés, mit mondjon az elnök a nádornáli átadás alkalmával, továbbá ki tegye azt fel? stb. W e s s e l é n y i M. alkotmányos kérdést látott benne, s választmányra kivánta bizni a kidolgozást. A többség azonban elhatározván, hogy az elnök csupán bemutassa a küldöttséget, nem látta a feltevés szükségét. Végre azon inditvány: hogy mint az alsóház, a főrendek is küldjenek ő felségéhez egy küldöttséget Innsbruckba — akkorra halasztatott, midőn a képviselőház megválasztja a magáét.

XVI-ik ülés az alsóházban

jul. 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Pázmándy D. elnök jelenti, hogy Mészáros hadminister benyujtá a Ludovicaeum alapszabályait.

Folytattatván a válaszfelirat feletti vita, Hetyei J. és Haczelt M. a válaszfeliratot ujra szerkesztetni kivánták, mert az egész szerkezete mesterkélt, szövevényes; a válaszirat legyen világos, egyszerü és határozott. Bogdanovics a ministeri eljárással teljesen meg van elégedve. Mészáros L. ajánlja az olasz ügyekben a beavatkozást azért is, mert ha Ausztriát becsületes békéhez nem segitjük, elvesztjük Fiumét, s ekkor ki leszünk rekesztve a világkereskedésből.

Nyáry P. Mindenek előtt kijelenti, hogy a válaszfeliráti javaslatot nem találja olyannak, mely által képviselve volna e nemzet; mert a javaslatnak egy betüjéből sem tetszik ki, hogy az által koronás királyukhoz a nép képviselői akarnának szólani, mert ott mindazon érdekek mellőzve vannak, melyek a nép érdekei. Továbbá a válaszfelirati javaslatba nem lát egy pontot is, mely által e nemzet magához, önállásához, függetlenségéhez méltólag volna képviselve. Ez átalános megjegyzés után átmegy a válaszfelirat két főtárgyára.

Ilyennek tekinti először a horvát ügyet, s e részben a kormány által követett politicát tökéletesen helyesli.

A válaszfeliratnak másik főpontja a haza védelme.

A haza védelme iránt f. hó 11-kén már ünnepélyesen határozott a ház. De uraim — ugymond — most, miután azt megigértük, miután azon czimet tüztük ki a már megajánlott hadseregre, hogy az a haza védelmére van felajánlva: szükség, hogy nyiltan kimondjuk, miszerint ezen megajánlott materialis segélynek czélja semmi egyéb, mint

a haza védelme; mert ha ezt nem teszszük, akkor compromittálva lesz a ház. Én azt hiszem, hogy a nemzetek élete sokkal complicáltabb, mintsem hogy azt egy furkós bottal, karddal vagy ágyuval meglehessen védeni. Itt megállapodni egy nemzetnek, midőn önmagát akarja biztositani, semmi egyéb, mint fel nem fogása nemzeti létének. — És kérdem uraim! be van már végezve minden teendőnk a rendi tábla által hozott, még pedig csak ideiglenesen hozott régi törvények által? Felelet: nincs! Még mindig hiányzik Magyarországban azon moralis erő, mely a nemzetek fentartásában, előttem legalább, sokkal nagyobb tényező, magánál a materialis erőnél. Még nincs megmutatva nyilván, nincs formulázva az, hogy Magyarországban a jogok egyenlők. És uraim! midőn mi Európa előtt nyilvánitjuk, hogy mi a haza védelmére mindent megtettünk, hanem ezt a válaszfeliratunkból kifeledjük, ennek következése az lesz, hogy az európai nemzetek bennünket a magok sorából szinte ki fognak feledni. — Itt az idő, s pedig halaszthatlanul, melyben Magyarországnak ki kell jelentenie, hogy kikhez akar tartozni. Akar-e tartozni az absolutismushoz, vagy pedig a civilisatiohoz? És én uraim fájdalmasan tapasztalom, miszerint a ház ezt ki sem akarja mondani; mert ezt csak sejtetni akarni — ez semmi. Voltak már előttem, kik ezt megemliték; voltak, kik hivatkoztak Németországra; de én ezek irányában kimondom nyiltan, miszerint specialitásba menni, s egyes nemzetet jelelni ki, legnagyobb oktalanság volna; mert hiszen magának azon civilisált német nemzetnek létele sincs biztositva önmaga, hanem az europai civilisatio által. S akkor, midőn ki akarjuk jelölni a helyet, melyet elfoglalni kivánunk Európában, nekünk átalánosan kell szólanunk, nem egy nemzethez, s nem oly nemzethez, melynek létele sincs még tökéletesen bevégezve; hanem tartozunk kijelenteni, miként mi minden civilisált nemzeteknek barátai vagyunk. Tartozunk kijelenteni, hogy Európa magát nem ingerálhatja; mert mi azon időben, melyben a civilisatio a

keresztyénséggel ugyanazon egyértelmü volt, akkor a keresztyénségnek, s igy a civilisatiónak is védbástyája voltunk. S gondolom senki sincs közöttünk, ki ha e kettő közől kellene választania, az absolutismushoz tartozzék-e vagy a civilisatióhoz, — nem választaná ez utóbbit; s ha igy vagyunk mindnyájan meggyőződve, ugyan az istenért, mi tartóztat bennünket, hogy ezt ki is mondjuk, most, midőn nem többé egy pár százezer privilegiatus, és nem csak a királyhoz, hanem Európához szólunk; hanem 15—16 milliónyi nép képviselői. Megvallom, hogy azok politicáját, kik ezt kerülik, vagy kerülni akarják, át nem látom, nem pedig azért, mert ha mi azt hisszük, hogy a mit nem akarunk kimondani, azt ignorálja Európa: ugy véghetetlenül csalódunk. Hanem mielőtt kimondjuk azt, hogy hová kivánunk számittatni, szükséges, hogy mint önálló nemzet, mi magunk jeleljük ki a helyet. — És uraim! az mi most következik, csak corollariuma azoknak, miket eddig mondtam; t. i. az olasz kérdés. Tegnap Perczel Móricz barátom emlitést tőn, miszerint az e részbeni eljárás nem egyenes, minthogy azon alapot, melyből kiindulunk, elhallgatjuk; és igen sajnálom, hogy voltak, kik ezen nyilatkozatot, — melyben egyébiránt tökéletesen osztozom, — rosz néven vették, mert bizonyosan nem sérteni akart vele, hanem őt is az vezette e kivánatra, mi engemet, hogy t. i. határozottan kijelentsük az alapot, melyből kiindulunk.

A ministerium jegyzőkönyve már kétszer olvastott fel előttünk, és nem titkolhatom azt, miszerint nem kétlem, hogy ha a miniszteri jegyzőkönyv alapja a ház határozatának, akkor Magyarország függetlensége compromittálva van; compromittálva pedig azért, mert a basis, melyre a politica alapittatik, a pragmatica sanctio. Sokan igen ovakodnak a pragmatica sanctióról beszélni, sokan mellőzni kivánják; én ezekkel nem értek egyet. Itt az idő, hogy nyiltan kimondjuk, mit értünk a pragmatica sanctio alatt. — Ha Magyarország megyei- és országgyüléseit tekintem, sehol nem

találom azt, hogy a pragmatica sanctionak valaha azon értelem tulajdonittatott volna, miszerint Magyarország a pragmatica sanctionál fogva az ausztriai birodalommmal egy Schutz- und Trotzbündnissre, — mint szokták mondani a németek, — lépett volna. Az értelmezés soha sem terjedt tovább, mint hogy az ausztriai monarchának fején van a magyar korona is. Ha nézem az 1723-iki 1. és 2-ik törvényczikket, s e kettőt egybevetem az ausztriai ház uralkodásának hisztoriájával: lehetetlen nem látnom azt, miként mind az óta, hogy az ausztriai ház a kormányt átvette, ezt ugy folytatta, s folytatja most is, mint önállásu magyar király. Ha valaki nekem azt megmutatná, hogy az 1723-ik év előtt egy, de csak egy törvény is léteznék, mely Magyarországra nézve ki nem mondja, hogy Magyarország háborut csak az országgyülés által elhatárzottat viselhet; ha nem volna az 1608-iki 2-ik törvényczikk, melyben világosan kimondatik, hogy Magyarország maga határozza el mindig a casus bellit; ha nem volna 1715-ki 18-ik törvényczik, mely az 1-ső rész 9-ik §-usa nyomán azon ismeretes „militare tamen pro regni deffensione teneantur“ t. i. a nemeseket értve, ki nem mondaná; vagy ha ezen törvényczikk nem azt mondaná, hogy miután a nemesek ereje a mostani európai körülmények közt nem elegendő, hogy a hazát megvédje, akkor a rendes katonaság hozatik be; ha ezen törvényczikkben más, mint a regni defensio tétetnék kötelességül a rendes katonaságnak; ha ezen törvényczikkben ki nem jelentetnék az, hogy valahányszor kérdés van háboru inditásáról, mindannyiszor országgyülés vizsgálja meg, ha valjon hasznos-e, vagy szükséges-e azon háboru Magyarországra nézve: ugy talán még lehetne az exegesis tömkelege közt odavezetni a dolgot, hogy valamiként kipréseljék az 1723-ik t. czikkből azt, hogy Magyarország csakugyan Ausztriának minden háborujában részt venni köteles. De uraim az 1741-ik 22-ik t. cz. nyiltan kimondja, hogy Magyarország önállásu, s hogy Ausztriának, vagy akárkinek háborujába avatkozni nem tartozik. Felol-

vasom, hogy kiki átláthassa, mily világos szóval mondatik az itt ki, mert igy hangzik, „Ut in nullo alio casu, quam ubi vel inopina hostilis in Regnum Hungariae irruptio, vel flagrantis directe Regnum hoc tangentis belli ratio, ordinarium diaetalem concursum impediret.“ (Szónok elhalgat. Deák F. olvassa csak tovább) — Szónok folytatja, praespecificato articulo denotatus Regni concursus locum habeat.“ — Készakarva hallgattam el a czikk elsőbb részénél, mert már értekeztem egy igen nagy nevezetességü egyéniséggel, kinek hite az, hogy épen az utolsó által rontatik le az előbbeninek ereje. De már ha a mondottakat mind összeveszem, lehetetlen aggodalommal nem látnom azt, hogy azon alap, melyen az Olaszországba küldendő hadsereg megigértetik, oly könnyedén mellőztetik. Pedig higyjék meg uraim, hogy ámbár nem vagyok azon emberek közül, kik hiszik, hogy a Corpus jurissal lehet bennünket az európai népek közzé bevezetni; de azt sem hiszem, hogy a mely nemzet prostituálta magát saját tette által, ezen prostitutio fel ne használtassék ellene akkor, midőn magát emancipálni akarja; s hogy ezen nemzetnek legyen oly ereje, mint azon nemzetnek, mely a legnagyobb szorongatások közt is ki merte mondani: én szabad vagyok, elnyomhat az erőszak, de meg nem semmisithet, — az lehetetlen! Ez az alapja a megajánlott olasz segedelemnek, s én nyiltan, határozottan kijelentem, miként ez nem egyéb, mint feladása Magyarország törvény által biztositott önállóságának, s függetlenségének. Azt mondják sokan, hogy ez nem áll; mert hiszen ausztriai császárnak lenni, ez valami nevezetes, és szörnyü nagy jelentésü dolog; pedig látjuk, hogy ezen ausztriai császárságnak értelme sincs. Mert ha vissza megyünk az ausztriai császár historiájára, az épen csak olyan forma, mint midőn valakinek tetszik, ezt vagy amazt a nevet választani; mert Ausztria császárjának lenni, s egyszersmind dux Austriaenek lenni, mégis csak furcsa kis helyzet. A kérdés tehát az, hogy ebben: „Ausztriai császár“, van e valami nagy suprematia, mely a Rex Hun-

gariae-t semmivé tenné. Tudjuk, hogy a diplomatiában a császárságnak, — kivált a XIX. században — semmi egyéb jelentősége nincs, mint a királyságnak. Kérdem, van-e abban valami szégyenitő, valami lealacsonyitó, ha valaki azt mondja: én Európában Magyarország királya vagyok. S valjon van-e Magyarországnak valami biztositéka, hogy az ausztriai birodalommal szoros kapcsolatba lépvén, nem fog provincziává törpülni? S van-e abból valami haszna? Én nem hiszem. Mert akár területét, akár népét, akár népének jellemét tekintem, azt kell mondanom, hogy inkább talán azon utóbbinak van egy jó szövetségesre szüksége, mint a milyen a magyar; annyival is inkább, mert láthatjuk, miként Ausztriának barátsága Magyarországnak jó gyümölcsöt soha nem termett; mig az ausztriai birodalom nagy ereje mellett, a nép egy alacsony bureaucratia alatt nem igazgattatott, nem kormányoztatott, hanem bitoroltatott. Szeretném tudni, hogy Magyarországnak micsoda fontos oka van épen most 1848-ban, midőn más nemzetek magokat emancipálják, s midőn mi is a martiusi napokban hittük, hogy már emancipálva vagyunk, micsoda okunk van, mondom, hogy most ismét, talán csak más formában, nyakunkat az ausztriai bureaucratia rabigájába hajtsuk. (A karzaton tapsolnak.)

És uraim, ha igaz az, miként hiszem, hogy Magyarország nem tartozik az ausztriai monarchiához, s a mit egyébiránt nem mert kimondani Ausztriának legabsolutisticusabb kormánya sem, s nem merte Magyarországot az ausztriai birodalom integrans részének nevezni, mi szükség tehát most nekünk ezt tenni? Valjon nem azt a következést huzhatja-e ebből akárki, mintha el akarnánk árulni a hazát, nem rosz szándékból, de gyávaságból? Ez az elsőségi jognak gyalázatos principiumáért megkisértett elárulása volna egy nemzetnek. De én azt mondom, akkor van csak Magyarország meggyőzve, ha az utolsó magyar is leöletik, s ezt meg fogja érteni egész Europa, s nem fog minket megróni; és ha ez nem

történik is, csak egy magyar maradjon meg, megmarad legalább az eszme. De uraim, ha mi magunk adjuk oda azt, mi törvényes és alkotmányos jogunknál fogva kétségbe nem vétetett: akkor meg fog bennünket káromolni egész Europa, s kitöröltetünk a népek életkönyvéből, vagy mint már egyszer mondám, a historiában azon lapot, mely rólunk szól, tintával önti le a história irója. S ezt megérdemelnők, ha mi általában elismernénk azt, hogy mi Ausztriának minden hibás és nem hibás tettében, s háborujában osztozni tartozunk. (Zaj, elnök: csönget.)

Mi a dolog másik részét illeti, azt gondolom, miként azokban, miket eddig mondottam, kifejtettem erre nézve is véleményemet. Kossuth pénzügyminister ur azt mondotta, az olasz kérdés Magyarországra nézve az első európai kérdés. A ki azt mondotta, lehetetlen, hogy azon hitben legyen hogy Magyarország az ausztriai monarchiának kiegészitő része, mert ha kiegészitő része, akkor nem Magyarországra, hanem az ausztriai birodalomra nézve európai kérdés. És pedig azt mondotta a minister ur, s én abból vontam azon következtetést, hogy a minister ur, azon szavaival, azt akarta kijelenteni, miszerint a ministeriummal, mely a sanctio pragmaticára akarja alapitani az olasz segedelmet, nem ért egyet, s ez volt oka annak, hogy akkor, midőn Kossuth Lajos minister ur felszólalt, azt mondottam, fogadjuk el, mit ő mondott. A mit tegnap felolvasott, ahhoz nem szólhatok, mert az csak egyszer olvastatván fel, nem vagyok képes felfogni, hogy a ministerium benne mit akar. Miután mondom, nem értettem, nem szólok az egész politicához, s nem szólok azért sem, mert nem akarom, hogy a ministeriumnak abbeli politicája, ha hibát követett is el, a nemzet politicája is legyen. Midőn tehát ezen ügyet maga a pénzügyminister ur, ugy állitotta fel, mint a mely Magyarországra nézve európai kérdés, szükséges, hogy mi ezen szempontból tárgyaljuk. Az európai népek 1789-től fogva nem azok többé, melyek az előtt voltak. 1789 előtt a népek csak gépek voltak bizo-

nyos egyéniségek kezeiben, a népek csak eszközei voltak néhány egyéniségek akaratának; de 1789-től fogva a népek már magok gondolkoznak, s magok is akarnak. Ezen időponttól kezdve, de különösen az utolsó félszázad második felében már individualisálták magukat a népek, s jelenleg ezen egyéniségre törekvés, azt lehet mondani, nagyobb mint maga a politicai önállásra törekvés. Ha e szempontból veszszük a dolgot s Magyarország, sőt egész Europa földabroszára tekintünk, látjuk, hogy mi mindenfelől oly népekkel vagyunk körülvéve, melyek részint önállósággal nem birnak, részint a mennyiben birnak is, csekély erejöknél fogva gravitálnak egy nagyobb, egy Európában igen félelmes, s végtére csak az europai civilisatio által feltartható hatalom felé. A kérdés kétségtelenül az, hogy válaszszon Magyarország, e felé akar-e gravitálni vagy a civilisatió felé?

Ha a szabadságot, az önállást mindennél fölebb becsüli, ugy a kérdés az: reményli-e, hogy ezen gravitatióban fogja azt megtalálni, vagy talán menedéket másutt keres? Mi fog történni az orosz birodalommal? fog-e az nagyobb compact birodalommá válni, vagy szétromboltatván, hason elmekből álló, de kisebb birodalmakra feloszlani? ezt meghatározni Európában mindaddig senki nem fogja, mig a keleti kérdés eldöntve nincs. De a keleti kérdés eldöntése nem olyan, mit a civilisált népek Európában behunyt szemmel néznének. S itt a kérdés az: lehet-e ezen kérdésnél Európa tényezője Magyarország is, vagy nem? S ha lehet, kiknek a kezében, s kiknek lehet segitségére? Azt hiszem, e felől nem sokat kell beszélni, mert a közvélemény az, hogy Magyarország ezen kérdésnek megoldásában eszköz, de czélszerü eszköz csak a civilisatio kezében lehet. — Itt tehát el van határozva a czél, melyre Magyarország rendelve van, el van tehát határozva az ut is, mely azon czélhoz vezet. De azt mondják: mi Európában nem vagyunk biztos önállásban, nekünk Ausztriára van szükségünk. Miért Ausztriára? Hja! mert Ausztria 32—34 millió népet számlál. De az a kérdés:

milyeneket? A többség, mint a mostani bécsi diaeta mutatja, nem a német, s igy nem a czivilisált elem. S igy a kérdés: ismét az, valjon Ausztriának magának is van-e jövője? Ragaszkodjunk-e tehát, s gravitáljunk-e oly néphez, melynek a maga tulajdon birodalmában sincs többsége? Felelet: nem! Előbb utóbb, de sőt minél előbb be fog következni, hogy az ausztriai birodalom összeomlik, s mi történik akkor Magyarországgal? Fogjuk-e követni Ausztriát, vagy azon népeket, melyek Ausztria iránt semmi sympathiával nem viseltetnek? ezt tenni teljességgel nem fogjuk. Én ugy hiszem Ausztria politicája többé nem Ausztria és nem a civilisatio politicája. Ha ezt nem ismerjük el, és más szempontból megyünk ki, Magyarország jövendőjét compromittáltuk. Ha nem megyünk is egész a főkötő pántlikájának részletéig, nem látjuk-e azt, hogy Ausztriában többé nem Ausztriának, hanem a reactionak érdeke van képviselve, nem mondom, hogy a dynastia által, mert hiszem, hogy a dynastiának minden tagja, mindazokat, a mik történnek, Ausztria érdeke ellen lenni tudja; de azon alattomban működő camarilla igen jól tudja, hogy ő nem tartozik többé azon dynastiához, s csak a legelső alkalmat várja, hogy tőle elváljon. S ha ez megtörténik, akkor is azt mondjuk-e, hogy mi az ausztriai birodalomnak kiegészitő részei vagyunk, és nem nyilvánitjuk-e ki, hogy ha urunk királyunk közénk jő, mi megvédjük trónját, mert azzal legszorosabb kapcsolatban áll a mi önállásunk. És valjon nem jobb volna-e, hogy kormányunk Ausztriának bebizonyitaná a historiából, mert nemzetek életében törvények csak a historiából merithetők, hogy a régi Ausztria többé fen nem állhat, egy uj Ausztriának lehetősége talán meglehet, de nem reactionalis uton. Ausztria csak ugy állhat meg, ha a népeknek adandó szabadság osztogatásában fog védelmet keresni, és nem az elnyomásban. És hogy ezen az uton sokkal nagyobb jövendője van Ausztriának, ha t. i. Olaszország territoriális függetlenségét visszaállitja, mintha azt továbbá is vas karokkal

mindaddig, mig az utolsó ember le nem lövetik, megtartani kivánja. Hallottam mondatni épen hadügyi minister ur által, hogy mily nagy érdekében van Magyarországnak Olaszországot megtartani. Nem tudom, melyik iskolához tartozik minister ur, de én ahhoz nem tartozom, mely azt hiszi, hogy a népekkel ugy lehet bánni, mint a közkatonával, hogy azokat bizonyos disciplinaris szabályok önállásukból kivetkeztetvén, rendben tartsák. Nem tudom hadminister ur biztositana-e bennünket arról, hogy ha Magyarországból bizonyos számu hadsereg menne ki az olaszok ellen és győzedelmeskednék, valjon megtartaná-e Ausztriának Lombardiát? Én ugy vélekedem, sokkal jobban ismeri hadminister ur az olasz népet, mintsem hogy ezt reménylené.

És kérdem: van-e reménység arra, hogy ha e térre lépünk, a nemzetek tőlünk el nem fordulnak? Reményli-e tisztelt hadügyminister ur azon lehetőséget, hogy akkor az olaszok Magyarország iránt nagy rokonszenvet éreznének, és hogy Fiume is ezen öldöklő és a szabadság ellenségének magát bebizonyitott nemzethez ragaszkodjék, mert azt hiszem, Triesztt, a mint magát kimutatta, a mostani körülményekben, nem nagy vonzalommal viseltetik Ausztriához. Ha a dolgok igy állanak, Olaszországnak nem sok oka lesz Magyarországgal barátságos viszonyban állani. Én, tisztelt ház, azon politicát, hogy Olaszország dolgaiba beavatkozzunk, helyesnek tartom, de nem ugy értelmezve, mint a ministerium, hanem ugy, hogy ha beavatkozunk, csak annyira avatkozzunk, hogy kijelentjük: miszerint Magyarország az olasz Lombardiának és az ausztriai birodalomhoz tartozott olasz részeknek függetlenségét territorialis tekintetben is elismeri. És mikor ezt kimondottuk, akkor már szövetségese van Magyarországnak nem a dynastia ellen, hanem szövetségese van a dynastia mellett, mint Magyarország királya mellett, szövetségese lesz-e az olasz a dynastiának mint ausztriai császárnak? az nem tartozik rám, hanem, ha az kimondatott, bizonyos, hogy Magyarországnak az olasz szövetségese lesz.

Én ugy értem, a mint pénzügyminiszter ur tegnap előtt értelmezte, és nem ugy, a mint azt tegnap a ministeri nyilatkozatban hallottam, mert lehet-e nagyobb képtelenség, mint azt mondani, hogy mi az európai civilisatiónak és szabadságnak érdekében teszszük azon lépést az olaszokkal, miszerint megpróbáljuk, ha legyőzhetünk-e benneteket, ha le nem győzhetünk, akkor elismerjük, hogy szabadok vagytok. Ha jól értettem, ez a ministerium politicája, s miután ez a politicája, nem akarom, hogy azt a ház helyben hagyja. A ministerek politicája lehet jó, vagy helyes; az egyének politicája fog maradni, kik lelépnek a kormányról és velök együtt politikájuk is elenyészik; de egy oly nemzet, mely a szabadságért annyit áldozott, — mert szólok azokhoz, kik valósággal áldoztak a szabadságért, — az ily ministerialis politicát a magáénak el nem ismerheti, mert az nem egyéb mint a reactio politicája. Mert tesz-e az egyebet, ha előbb megpróbájuk visszafoglalni Olaszországot, és akkor, midőn kényszeritve vagyunk, oly nagylelküek vagyunk, hogy hozzájuk fordulunk s megadjuk nekik a szabadságot, mit tőlök először megtagadtunk (zaj). Ez uraim oly politica, melynek nevét Európa, sőt egész világ politicájának lexiconában nem találom. Mert mondja ki inkább a magyar nép, mint tett 1741-ben, hogy mi lovagiasak vagyunk, s Olaszország ellen felkelünk, talán le is fogjuk őket győzni, ekkor legalább a kötelességet teljesitettük lovagiasságból a dynastia irányában, ekkor legalább meg fogják a magyarok érdemelni azt, hogy őket nem igen európaiasan ugyan, egy kicsit barbárnak, hanem mégis harczias népnek fogják mondani. De mikor azt mondják: hogy a Magyar szabadságot hirdet, az alatt pedig ugyancsak dolgozik ágyukkal a szabadság ellen s ha egyszer meggyőzte a szabadságot, akkor neki megy s azt mondja: majd fogok neked adni szabadságot, ekkor az adott szabadságnak minden becse elveszett. Véleményem szerint a szabadságot sem lehet a népekre erőtetni, s a ki azt hiszi, hogy szabadságot ad egy nemzetnek, az nem érti a szabadságot,

visza lehet venni a zsarnoktól, de a legjobb embernek sem lehet ajándékozni szabadságot, épen azért, mert az nem ajándék. Nem azon okból beszélek, mintha capacitálni akartam volna önöket miután a ministeri felhivásra oly nagy tömeg nyilatkozott a ministerium mellett, hanem csak azért nyilvánitottam véleményemet, hogy magamat önmagam és választóim előtt igazoljam.

Deák F. Nem ereszkedem czáfolatokba, mert a ház nem örömest hallgatná azokat; hanem azért, hogy a vádat hallgatással ne türjük, mintha politicánk reactionalis politica volna, tartom szükségesnek felelni. A reactio alatt a kivivott szabadságnak elnyomását, és az absolutismus visszahozását érti az egész világ lexicona. Ezen pillanatban ezt a vádat sem a ministerium nem érdemli, sem a dolgok körülményei arra nem mutatnak; és ha valakinek hatalma van valamely szót kénye szerint elcsavarni és a praemissát rá fogni valakire, azt mondani, te azt akartad mondani, annak a leggyönyörübb következményei lesznek. Igy tett Nyáry Pál ur is a házban nyilván felolvasott jegyzőkönyvre nézve. A pénzügyminister ur ismételve kijelentette, hogy a hadsereget nem az olasz szabadság elnyomására akarja forditani, hanem a monarchiai elvekkel megférhető szabadságot és alkotmányt kiván az olaszoknak adni. Egyébiránt bőven a dolgot nem fejtegetem, mert különben taglalások és viszontaglalások keletkeznének, s oly hoszura terjedne az adresse-debatte, hogy Nyáry Pál ur és köztem, ugy szinte a háznak más tagjai között s a messzelátó politica felett sokáig folyna a harcz, addig pedig Magyarország elveszne.

Csak kettőt jegyzek meg Nyáry urnak politicájából, ha már az enyém hibás. Először, mondják meg, hogy ha Olaszországot szabadnak és Ausztriától elszakadottnak elismerjük — mert természetes következés volna ez, ha vissza parancsoljuk onnan a katonaságot — nem az olaszokkal szövetkezünk-e az ausztriai császár ellen? már pedig akárhogy vélik értelmezni a pragmatica sanctiót, ugy csak nem fogja

senki azt értelmezni, hogy Magyarországnak, a sanctio pragmatica szerint józanul szövetkezni lehessen az ausztriai császár ellen. A másik pedig, a miben politicáját nem csak én nem követem, hanem, mivel gyakran történt hivatkozás a közvéleményre és pedig a házon kivüli közvéleményre, én is tehát erre hivatkozom. Ha netalán valaki kérdést tenne fel a házon kivüli közvéleménynek, és azt individualis titkos és nem titkos szavazatra bocsátaná a legöregebb embertől kezdve le a gyermekig, ha valjon elfogadják-e Nyáry Pál azon politicáját, hogy inkább egyetlen egy magyar maradjon fen, a ki Magyarországot képviselje. (Általános nevetés.) Legfölebb tehát egyes ember találkoznék, ki ezen politicát pártolná, oly feltétel alatt, hogy ő legyen azon egy ember. (Nevetés.) De átalánosan országos nemzeti politicának, azt hiszem, ezt sem itt sem máshol el nem fogadnák. Ha egész Magyarországban csak egy magyar volna, s ez képviselné a nemzetet, kevés baja lenne neki, nem kellene neki sem ministerium, sem közvélemény. Csakhogy miképen képviselje egy ember a nemzetet, ezt nem értem. Ezt tekintve, feladásunk, hogy az országot mint országot megtartsuk, és gondoskodni is fogunk, hogy egy emberre ne reducáltassék, hanem minél több, minél erősebb legyen. Elutasitom tehát a vádat, mintha a ministerium reactionalis politicát követne. A háztól függ ezt helyeselni vagy nem helyeselni. (Helyes.)

Pulszky F. Tisztelt képviselők! Nem akarom az előttem szólott képviselő, Nyáry Pál ur beszédét minden tömkelegében követni, csak egy pár eszmére nézve miket elmondott, látom szükségesnek a felvilágositást, azért leginkább, mert nem szeretem a misticismust, mely szavak alá burkolva nagyot jelent, mert senki sem érti, és mindenki azt találja benne, a mit gondol. Ilyen p. o. az, hogy mindig megkülönböztetik a népet a nemzettől, és azt mondják, hogy mi a népet nem képviseljük. Azt hiszem, hogy a magyar választótörvény igen széles alapon nyugszik, azt hiszem abban ben van Magyarország egész intelligentiája, ben van Magyaror-

szág minden független népe, ben van mindaz, ki mástól nem függ annyira, hogy a magáéból megélhet; és ki van zárva mindaz, ki mástól függ, ki dolgozik másnak, nem ingyen ugyan, hanem napibérért, de azért másoktól függ. — Azon theoria, hogy a nemzet más valami mint a nép, ez valami uj theoria. Francziaországban találták fel először, mikor 30 millió francziából álló országban csak 200 ezer választó volt, és ezt átvették későbben a francziák akkor is, midőn a suffragium universale megvolt; szerettek hivatkozni a közvéleményre akkor is, midőn minden munkás voksolhatott s nagyobb része nem voksolt, s ez által bebizonyitotta, hogy nem akar befolyni a közdologba. Töredék mindenkor volt Francziaországban, mely más közvéleményre szokott hivatkozni, s mely a május 15-ki és junius 24-ki vérontó jeleneteket előidézte Párizsban. Azt látom, hogy nem szokván meg a parlamentaris életet, szeretjük utánozni a francziákat, és hivatkozni a közvéleményre, mely a házon kivül van. Azt mondják, hogy a hirlapok képviselik a közvéleményt; azokat én is a közvélemény organumainak tekintem, a szerint, mint azok olvastatnak, t. i. az előfizetők száma szerint; és azt hiszem, hogy olyan párt, mely itt képviselve nem volna, s mely csak 10,000 példányban is el tudná adni lapjait, a közvéleményre támaszkodhatnék; de melynek 1000-nél vagy 200-nál több előfizetője nincs, az ne gondolja, hogy legkisebb viszhangja legyen az országban. (A baloldalon zaj.) De hallom ellentétbe hozatni ezen két szót is, absolutismus és civilisatió; ebben én logicát nem látok, mert az absolutismusnak ellentéte a szabadság, a civilisatiónak ellentéte pedig a miveletlenség. Midőn az absolutismus és civilisatióról szólanak, akkor ezen eszmék alatt Ausztriát és Francziaországot értik. Azt hogy Francziaország kizárólag képviselje a civilisatiót, tagadom. Azon pillanatban midőn Németország egyesült, melynek a civilisatio iránt annyi érdemei vannak mint a francziának, mi azt mondjuk, hogy az olasz háboruval elvesztjük

hitelünket, és a civilisatió sympathiáját. Azon pillanatban, midőn Lombardia a sardiniai király által megtámadtatik, mondjuk mi ezt; midőn a civilisált Európának nagy része azt mondja, s világosan ki akarja nyilatkoztatni, hogy nem csak Ausztria, hanem egész Németország érdeke is kivánja, hogy az alpeseken tul azon kereskedő városok, melyekkel századokon át összeköttetésben élt, melyek a német felsőbbséget mindig elismerték, mindamellett, hogy nemzetileg kormányoztattak, akkor is, midőn mi nem ugy kormányoztattunk; midőn kimondja Németország, hogy jónak és szükségesnek tartja az olasz háborut Németország érdekében bevégeztetni. — De az absolutismus alatt azt tartják, és a régi bureaucratiát emlitik hozzá, hogy Ausztria — szegény Ausztria! őt nem az absolutismus vaspálczája kormányozza, hanem az ifjaknak kis vesszeje — az absolutismus kezében van. És ha az absolutismus ellentéte egyrészben a szabadság, ugy más részről mindkettőnek ellentéte az anarchia; hol ez van, ott az absolutismus nem létezik, kinőheti ugyan magát belőle, de azért vagyunk itt, hogy ne nőhesse ki magát, hogy azt kezdetben törhessük meg. Egyébiránt, nem akarom a jogi részben követni az előttem szóló képviselőt, ki itt leönteti tentával a história azon lapját, mely rólunk emlékezik, melyről nem tudom megfogni, hogy a joghoz tartozik; hanem odamegyek, hol azt mondja, hogy a Corpus jurissal nem csempészhetjük be magunkat az európai nemzetek sorába. Nem a Corpus jurissal, nem is az adressel megyünk oda, hanem férfias erővel; ha erőt tudunk mutatni, elismer bennünket Európa, ha pedig gyengék leszünk, a legszebb elvek mellett sem lesz hitelünk. — Tudjuk, hogy Károly Albert 1821-ben feltette a jacobinus sipkát, maga volt az összeesküvés vezetője, és 1822-ben elárulta társait, 1823-ban pedig elment Spanyolországba, hogy ott a szabadságot összelőhesse; és ime ő hősnek ismertetik el, nemcsak az absolut hatalmak által, hanem a magyar képviselőház bal oldala által is, kik szabadelmüeknek akarják magokat nevezni, s

minden bűnei mellett elismerik, és pedig nem azért, mivel a szabadság mellett ví, mert midőn a majlandiak meghivták, hogy segitsen rajtok, nem gondolt velök, de midőn azt mondták neki, királyunk leszesz, elment Majlandba és megvédte őket. Velenczébe egy katonát sem küldött, habár látta, hogy Velencze nem tud ellenállani és ő ott állott a határokon, mig utoljára megszorult és elismerte az ő királyságát. Ez, uraim, nem szabadsághős, ő a régi idők tartományokat foglaló potiticáját követi, s országát nagyobbitani akarja, nem pedig a népek szabadságát garantirozni. És ezen királyt elismerik, mert van 100 ezer katonája. A san-marinói köztársaságnál nincs szabadabb elvü a világon; összes népessége mintegy 5000 lélekből áll, közöttök mindenki választó, s összejön tanácskozni az egész nemzet, mint mi hajdan a Rákoson összejöttünk, senki sincs kizárva a közdolgok folytatásából; de még nem halottam, hogy azon elvek iránt sympathiája volna a mivelt Európának. Szép szavak által politicai jelentőségre nem jutunk, hanem ha 200,000 fegyveresünk lesz, akkor mindenki elismer benünket, különben attól félhet, hogy elismertetjük magunkat általa. Épen azért hiszem, hogy kötelességünk, erélyesen fellépni; ha máshol szövetségest keresünk magunknak, mutassuk meg, miként régi szövetségesünkkel ugy bánunk, hogy bennünk bizni lehessen; ha első fellépésünk is az lesz Európában, hogy a régi szövetséget megszakitjuk Ausztriával, akkor a sanctio pragmatica elszakitása nem lesz valami különös recomendatio nekünk más nemzeteknél, hogy ők akarjanak velünk tractatusra lépni, mert látni fogják, hogy mig tetszik nekünk, megtartjuk a tractatust, midőn pedig elég erősek vagyunk, elszakitjuk azt, mely 100 év előtt köttetve, sok bal szerencse között megtartott bennünket, s melynek hivei voltunk mindig. Bizalmat az által nem gerjesztünk magunk iránt, ha oly tractatusokat szakitunk meg, melyek ellen fel nem szólaltunk, és melyeket ezereknek vére pecsételt meg. Nem gondolom tehát, hogy elállhassunk azon politicától, me-

lyet Magyarország száz év óta követett, mert ha a sanctio pragmatica csak annyit foglalna magában, hogy Magyarországnak királya, egyszersmind királya a többi ausztriai tartományoknak, és semmi közünk ahhoz nem volna, valjon a többi tartományok megmaradtak-e a felségnél vagy nem? Szeretném tudni, mi czélja volna a pragmatica sanctiónak. Hogy lehet megegyeztetni a dolog természetes állásával azt is, hogy független lévén minden egyes tartománya Ausztriának, egyik az oroszszal szövetkezzék, mert akkor Horvátország azt mondaná, hogy az ő természetes szövetségese sem a franczia, sem az olasz, hanem az orosz, s majd akkor Magyarország vívni fog az olasz és franczia sympathiákkal, az ausztriai tartományok frankfurti és angol segitséggel, a csehek az oroszszal, s ebből azután háboru következik. Vagy ha az benne van politicájában a követ urnak, hogy el akar szakadni Ausztriától, mondja ki azt világosan, de olyan játékot ne üzzünk, hogy azt mondjuk: Ausztriával tartok, hive vagyok királyomnak. Én nézetemet bevallom nyiltan, s nyilatkozatomban nincs hátulsó gondolat. Azért a régi kapcsot fentartva, ugy, hogy a nemzet önállása csorbát ne szenvedjen, ugy mint a törvények kivánják, a pragmatica sanctió értelmében, beleegyezem a ministeriális politicába. (Helyes.)

Klauzál (Nyáry P.: hát mindig a ministerek beszéljenek?) Nyáry követtársunk neheztel, hogy egy pár szót szólani akarok, ki még a tisztelt házat előadásommal nem untattam, és nem követtem az ő példáját, ki egy nap tizenötször is szokott szólani. Nem szólanék most is, ha a tett szemrehányások czáfolatot nem kivánnának. Figyelmeztetem az érdemes követet, ha azt gondolja, hogy ő az, kiben e honban legtöbb érzete van a tiszta hazafiuságnak, akkor ne méltóztassék oly axiomákat felállitani egy nap, melyekkel másnap hazafiság tekintetben jő ellentétbe. A tisztelt ur tegnap azt jelenté ki, hogy hazaárulónak tartja — ezen kifejezéssel élt — ki a mostani ministeriumot megakarja buktatni. Én ezen véleményben soha sem vagyok, és nem is

leszek, noha ezen ministeriumnak tagja vagyok; de azt hiszem, hogy minden polgárnak kötelességében állana, ha ezen ministerium azon bünbe esnék politicája által, mely ma reá ruháztatott, ezen ministeriumnak megbuktatásán müködni. (Helyeslés.) Tisztelt polgártársunk azt állitá, hogy a ministerium politicája prostituálná Magyarországot, másik állitása pedig az volt: hogy a ministeriumnak politicája nem ugyan szándékosan megcsalólag, hanem bizonyosan tudatlanságával azon következtetést huzza maga után, hogy a márcziusi napokban kivivott nemzeti függetlenségét egy más módon ismét a bureaucratia igájába döntené. Ha a magyar ministerium akár szándékosan, akár tudatlanságból a magyar nemzetet prostituálni törekednék, vagy prostitutióra vinné, a mint mondatik, szerencsétlen politicával s igy Magyarország függetlenségét koczkáztatná,—hogy lehet a követ urnak azt kimondani, hogy ezen ministeriumot fen kell tartani? vagy van más valami magasabb érdek, mely ezen érdeknél is föllebb való tekintetet érdemel, mely a tisztelt urat arra birná, hogy a ministeriumot nem kell megbuktatni, még akkor is, ha ő a nemzet prostitutióján müködik, vagy pedig annak függetlensége ellen irányozza politicáját, bár nem szándékosan, de tudatlanul? (N y á r y P.: erre felelek.) Elvárom feleletét, és örvendeni fogok, hogy ha tisztelt ur patriotismusa oly ügyes, hogy a hazaszeretet azon legmagasabb czéljánál is, miszerint a nemzet a maga politicájában, más nemzetek irányában mindig köztiszteletben álljon, és hogy függetlenségét ne koczkáztassa, ha még ennél is magasabb czélt tud előadni a ministerium fentartására. Én mióta gondolkozni kezdtem, — bár nem szeretek magamról beszélni — szakadatlanul azon elveket követtem, melyeket örömmel láttam Nyáry Pál ur által vallani; most a tér megváltozott, menyiben a mostani kevesebbség azon phrasisokkal él, melyeket előbb oly méltán használt az ellenzék azon bureaucraticus kormány ellen, melynek bureaucraticus volt irányzata. Én megvagyok győződve, hogy a kevesebbség,

mely iránt a legnagyobb tisztelettel vagyok, mind azt, mit ránk méltóztatik ruházni, azt a legtisztább szándékkal teszi, de, noha elismerem azt, hogy a kevesebbség által gyanusitások is használtathatnak fegyver gyanánt, azon esetben, midőn reménysége van azok által többséget szerezhetni azon elveknek, melyek mellett küzd; de ha az ember meg van arról győződve, hogy az általam soha sem helyeselhető gyanusitás fegyverével sem tudja magát többségre felküzdeni, akkor kivánom, hogy ezen fegyverrel élni igen ovatosan méltóztatnának. Én nem kivánom, hogy egy előbbeni elvrokonság miatt valaki személyeknek vagy tekintélyeknek hódoljon, mert előttem nincs semmi tekintet ott, hol meggyőződés parancsolja testvér ellen is nyiltan szólani; de midőn egy czélra dolgoznak, önök ugy, mint mi, midőn önök is belátják azt, hogy a haza veszélyben van; mégis azt mondani, hogy ha az ajánlott katonai erő megadatik, és a szükséges pénzforrás megnyittatik, az arra fog használtatni, hogy a nemzet prostituáltassék, s ezáltal azoknak kebleik lennének felizgatva, kik katonák lesznek: erre nézve kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ez veszedelmes, mert féltem a haza szent ügyét. (Igaz.) Csak ez mondatja velem e szavakat, és nem egyéb. Tessék személyemet a megrohanásnak és megszólásnak kitüzni; ezt megszoktam, nem fogok rá soha egy szóval is felelni; a mit mondtam, nem mondtam egyéb okból, mint azért, mert azt hiszem, hogy a czél mindenekelőtt közös, t. i. a hazának megmentése; mert — bár nem vagyok pessimista — midőn a haza oly veszélyben van, milyenben tudtomra nem volt soha, akkor csak az összetartás az, mely által a mindnyájunktól ohajtott czélt elérhetjük, melyet azonban a gyanusitások a helyett, hogy előmozditanák, csak koczkáztathatják.

Teleki L.: Legelőször is Pulszky követtársamnak akarok felelni. Azt mondá, hogy azok kik a ministerialis politicát nem helyeslik, s nem akarnak az olasz dolgokban interveniálni, vagy ha akarnak, ugy akarnak, hogy Olaszor-

szágnak tökéletes függetlensége és ausztriátóli különszakadása biztositassék, ha különszakadást akarnak, mondják ki egyenesen, hogy azt akarják. — Én ennek két értelmet tulajdonitok; vagy azt, hogy mi tökéletesen külön politicával, külön alkotmánynyal, külön jogokkal biró ország legyünk, melynek Ausztriával semmi más köze ne legyen, mint egy közös uralkodó; ekkor nem szükséges különszakadásra izgatni, mert akkor külön vagyunk egymástól szakadva, jogban és mindenben, ha pedig azt akarta értetni, hogy azok, kik a ministerialis politicát nem helyeslik, ha még másképen is külön akarnak szakadni, mondják ki inkább, mintsem leplezve mondjanak ily gondolatot más szavakkal, akkor a legnagyobb gyanusitást használta a tisztelt szónok ellenünk, s ekkor kénytelen vagyok ez ellen kikelni és kivánom, hogy az elnök ily kifejezésekért a szónokot rendre utasitsa. Ily gyanusitás után talán szabad lesz más dologra visszatérni, mely nem volt gyanusitás, és olyannak vetetett. Mit Nyáry követtársam mondott, bár ő megfelel magáért, nem hagyhatom emlitetlenül. Én is azok közé tartozom, kik nem kivánnak ministerialis crisist előidézni, mert ez most a lehető legveszedelmesebb; azonban mivel ezt nem kivánom, nem következik belőle, hogy véleményemet lekössem a ministeriumnak, és hogy mindenben azt gondoljam, mit a ministerium a hazára nézve üdvösnek gondol. Kivánom magamnak azon jogot, mikép ott, hol eltérő véleményem van, azt ki is mondhassam, hogy t. i. azon ministerium, melyet én nem akarok megbuktatni, oly véleményen van, mely ha folytattatnék, a hazának végromlása következnék belőle. Pulszky követtársam csodálkozik azon, hogy az e ház falain kivüli közvélemény emlittetik s ő ezen emlitéseket nem tartja helyeseknek. Én azt gondolom, hogy mi a nép képviselői vagyunk, de abból, hogy mi választattunk, még nem következik, hogy mi a nép közvéleményének képviselői legyünk. Hogy a czél éressék, érdekében áll e háznak ugy müködni, hogy az itt uralkodó vélemény öszhangzásban legyen a nemzet

közvéleményével; de mégis megtörténhetik, hogy a nép választása következtében itt oly többség keletkezik, mely az összes nép véleményével ellentétben áll. (Zaj.) Ezen lehetőségből foly ki a fejedelemnek azon joga is, miszerint midőn ellentétben látja a népképviseleti választáson alapult képviseleti házat az összes nép véleményével, azt eloszlatja, és uj választást hirdet, mert ily eloszlatás és uj választás nem egyéb, mint hivatkozás a nép közvéleményére. (Helyes.) — Most a tárgyra térve, az adressere és ministeri politicára akarom megmondani véleményemet. A Horvátország iránt követett ministeri politicát helyesnek látván pártolom. — Az adresset nem fogadom el ugy, a mint van; helyesebben és jobban szeretném azt feltéve látni, különösen óhajtottam volna, hogy Európa irányában ne oly átalános kifejezésekkel éljünk, ugy hogy nem is tudjuk, mily alapot véljünk felállitandónak, de kivántam volna kimondatni az adresseben mi lesz azon alap, melyre állittatik az európai civilisatió és szabadság, és hogy ezen alapot féltjük az ellenkező pártok vitáitól. A haladási kérdésekre is azon véleményben vagyok, miszerint szerettem volna világosabban kifejeztetni azon szándékot, hogy még ezen ülés alatt hozzá akarunk fogni a haladási kérdésekhez, s különösen a hűbéri természetü viszonyok megvitatásához. — A mi az Olaszországra nézve kimondott politicát illeti, többféle nézetekből indultak ki. Némelyek a pragmatica sanctio tekintetéböl, némelyek a ministerium iránti bizodalomból, mások ismét az opportunitás szempontjából. Megjegyzem, hogy a sanctio pragmatica az opportunitási tekintettel merő ellentétben áll, mert a sanctio pragmatica semmi czélszerü kimagyarázást nem enged. Mi a ministerialis bizalmat illeti, én sem akarom a ministeriumtól a bizodalmat megtagadni, de ezen bizodalom nem korlátolhat engem ministerialis kérdésben, sem az iránt, hogy kimondjam nézetemet. A pragmatica sanctio értelmezésébe hosszasan ereszkedni nem kivánok, azért sem, mert véleményem minden eddigi egyéb nézetekkel ellentétben áll,

csak azt jegyzem meg, hogy ha a sanctio pragmaticát ugy értelmezzük, a mint tegnap értelmeztetett, akkor kénytelenek vagyunk mindenütt, hol az ausztriai birodalom megtámadtatik, annak védelmére sietni. Ha ehhez még azt teszszük, hogy még akkor is, midőn oly részekről van szó, melyek akkor midőn a sanctio pragmatica keletkezett, nem voltak az ausztriai birodalomnak kiegészitő részei, hanem kicseréltettek p. o. az olasz birodalom egy része Belgiummal? akkor nem lehet az elkülönző vonalt meghatározni a támadó és védő háboruk között, mert sokszor a megtámadás védelem, a védelem pedig megtámadás; akkor mi egészen alárendeltük volna magunkat a bécsi ministerek politicájának, kikről hirlapjaink oly megvetéssel szólottak, miszerint nincs bennük semmi következetesség, s az aulának és minden körülményeknek engedve, semmiféle irányt nem követnek. Ha pedig azon elvet fogadjuk el, hogy habár nem tartozik is valamely tartomány az ausztriai birodalom alá, de oda tartozott és azután kicseréltetett egy másikkal, mégis tartozzunk védelmezni: ugy azon elvet fogadtuk el, mintha a népeket, mint valami áruczikkeket ki lehetne cserélni, mi által minden conferentiák bűneit tulajdon vállainkra helyeznénk. Ebben én teljességgel nem egyezvén, azt tartom, hogy nekünk a sanctio pragmaticából kiindulni nem lehet, ha csak nemzeti függetlenségünket nem akarjuk tönkre tenni, és ministeriumunkat a bécsi kormánynak alárendelni, mely az aulától függ, s mely oly kevés tehetséget tanusit. Az a kérdés tehát interveniálhatunk-e vagy miként interveniáljunk? Megvallom, a mi helyzetünkben az interventio elvét alkalmazni nem tartom czélszerűnek, s e tekintetben leginkább meggyőzött engem Deák minister utolsó előadása, miszerint nem tekinthetjük magunkat oly függetleneknek, hogy a magyar király az ausztriai császár ellen fegyvert foghatna, mert az ausztriai császár a magyar királylyal szoros összeköttetésben van. Én azt gondolom, hogy a ki interveniálni akar egy becsületes béke kieszközlésére, annak független állásba kell magát he-

lyezni, hogy a ki nem akar engedelmeskedni, annak ellene fordithassa fegyverét. Itt az egyformaság és igazság hiányzanak, mert a magyar király az ausztriai császárt csak neutrálitással, az olasz birodalmat pedig fegyverrel fenyegetheti.

Tehetjük-e ezt elv tekintetében? E tekintetben nem csak az áll, hogy mi alkotmányos nép vagyunk, hanem az, hogy mi azon nép vagyunk, a mely három századon keresztül a maga nemzetiségének biztositásában működött s végre most majdnem hogy czélt ért. E tekintetben ugy látom, hogy Olaszországnak nem csak alkotmányos, de nemzetiség tekintetéből is igényei ugyanazok, melyek Magyarországéi. Magyarország könnyen nyugodhatik meg nemzetiség tekintetében a magyar király alatt, a ki egyszersmind ausztriai császár, de kinek koronája az egész monarchiát egyesiti. Megnyugodnánk mi abban, hogy ezen korona alatti nép szétoszolják és csak egy rész éljen külön nemzeti és alkotmányos szabad életet? Ha nem tudnánk megnyugodni a feloszlatásban, tudnánk-e segédkezet nyujtani, midőn Olaszhonban a nemzetiség érzete ébredt fel? Nem jönnénk-e magunkkal ellenkezésbe, ha mi nem alkotmány mellett, de azon nemzet joga ellen fognánk fegyvert s őket korlátolnók azon jog gyakorlatában? Már pedig a tegnap itt felolvasott ministeriális irat ezt tartalmazza, s az utolsó eset legjobb reménység volna az olaszoknak, t. i. azon intermediatio miszerint külön szakadna egy része és pedig nem olasz, hanem Ausztria érdeke tekintetéből, s annak — másoktól különszakadva — alkotmányos élete biztosittatnék. Azon nemzetet nem lehet kényszeriteni, mely általános nemzeti életet akar élni, hogy eldaraboltan éljen, habár alkotmányos de nem nemzeti életet is. Igy ellentétbe jönnénk magunkkal. (Hát a horvátok?) A Horvátokra nézve azt mondom, senki e tekintetben egyik elvemet a másikkal ellentétbe nem hozza. Meggyőződésem szerint, ha Horvátország — mint egész összes nép érdekét szemmel tartva — Magyarországtól külön akar válni, — akaratát respectálom. De más itt a tekintet; leg-

először a mi eziránt engemet meggyőz, az, hogy lehetetlen, miszerint a horvát nép azt akarja, mit Jellachich akar. Ebből következik, hogy Jellachich a reactio embere, ki, mint pénzügyminiszter ur mondá, nem a felett aggódik, hogy nektünk igen kevés szabadságot adtak, hanem a felett, hogy igen sok szabadságot adtak. Ez nem lehet a horvát nép akarata; mit az is kétségbe hoz, hogy Jellachich akarata kényszeritő szerekkel, statariumokkal terjesztetik: pedig a nép akaratát ilyenekkel terjeszteni nem lehet. — Most czélszerüség szempontjából indulva ki: kiket akarunk megnyerni ez által? s mi áldozattal akarjuk ezt megnyerni? ez előttem a kérdés. Legelőször is ugy látom én is, hogy azon első politicánkkal — a mikor kimondottuk azt, hogy 200,000 embert, s 42 millió p. ftot adunk, mert mi fen akarjuk magunkat tartani s fenállásunkat önmagunknak akarjuk köszönni — ez ellentétben áll. Azóta pedig uj politicát követtünk e tekintetben, azt t. i. hogy mi önmagunkban elég erőt nem találván magunkat fentartani, szövetségeseket kerestünk, kik nálunk a csendet helyreállitsák azon igéret mellett, hogy ha mi is erősek leszünk, másutt a csendet helyreállitjuk. De ezen második lépés, a mi első lépésünk hatását lerontja. Az első lépésünkből következhető hatás: egész Európa által respectálandó oly erős szilárd nemzet lenni, mely meg van győződve, hogy magát képes fentartani. Ezen második lépésünkből pedig az következik, hogy mi magunkban nem látunk elég erőt önmagunkat fentartani, s hogy fentarthassuk magunkat, más segedelmére van szükségünk. Ezen második által lerontjuk azon hatást, mely az első lépésből következnék. Én az első politicát követem, mert azt tartom czélszerünek, s azt hiszem, hogy vannak a nemzetnél oly kérdések, melyek ha megpendittetnek — s az tüzetnék ki, hogy élni ily áron vagy meghalni? — azt hiszem a nemzet többsége birna annyi elszántsággal, miszerint azt jelentené ki, hogy „ily áron élni nem, hanem inkább meghalni.“ Ilyen kérdés p. o. a szabadság s szolgaság kér-

dése! (Igaz!) S hiszem, hogy a nemzet többsége bizonyosan eltudná magát arra határozni, hogy inkább meghal mint szolgaságra jusson s nemzetisége sinlődjék. A mely nemzet többsége nem igy érez, nem igy gondolkozik, azon nemzet nem képes magát fentartani, azon nemzetből minden erő ki van halva. Már ha a szövetségeseket veszszük, kiknek szövetségében akarjuk magunkat fentartani? s mit koczkáztatunk érte? — Reméljük talán fentartani a bécsi kormány szövetségét? E kormányra nézve ismétlem, micsoda kifejezések voltak minden hirlapokban és mi megvetéssel voltak illetve: hogy mennyire nem alkalmasok arra, miszerint saját érdekeiket őrizzék, s hogy magokat hetekig következetesen tartsák fenn; s maga Pulszky Ferencz — ki azt mondá, hogy azon bécsi kormány nem absolutisticus hanem ifjak kormánya, azon bécsi kormány nem egyéb mint anarchia: mégis, mi véleménynyel van, hogy t. i. mi azon anarchiával, azon bécsi ifjak kormányával szövetkezzünk. (Tetszés) Absolutismussal? meglehet, hogy azzal talán inkább? Elismerem, hogy a ministerium nem absolutisticus érdekben kivánja a szövetséget megkötni, hanem alkotmányunk s függetlenségünk érdekében, csakhogy nem képzelem, miként lehessen az absolutismussal alkotmány és szabadság érdekében frigyet kötni. Már pedig, ha mi a horvátokat, kik ellenünk felbujtatva voltak, le akarjuk csendesiteni, épen ily frigyet kellene kötnünk. Mert kikhez folyamodnánk? azokhoz, kik őket fellármázták, felbujtogatták, a reactió embereihez, s ezek segedelmével reméljük a csendet és rendet Horvátországra nézve is helyreállithatni. Ezen politicát nem oszthatom, mert sikerét teljességgel nem reménylhetem, s mert nem gondolhatom, hogy valaha a reactio emberei, az absolutismus, beegyezzék abba, hogy mi független és szabad nép legyünk. Hogy rajtunk segitsen? — azt, épen olyannak képzelem, mint Faustot, a ki a tudománytól, a mindenféle szép érzésektől elragadtatva, hogy magának kellemetes s erényes életet vivjon ki, s hogy a tudományokba

előre menjen, Mephistóval szövetkezett. Mi lett a következése? az hogy megcsalta Mephisto Faustot, s végre el is vitte. Csupa fájdalom, kellemetlenség, s csupa szerencsétlenség azon kevés élvezet, mit Mephisto adott; szóra sem érdemes — és mi koczkáztatnók egész Európának, a polgárosodott Európának szövetségét?! Mert én nem gondolom, hogy Némethonnak valóságos érdeke az legyen, hogy Ausztria az olaszhoni birodalmakat megtartsa. Meg vagyok győződve, hogy Francziaország ahoz soha segédkezet nem nyujt, de Anglia sem, s végre egy harczba megyünk, melyben a nemzetiségek elismerésénél fogva Európának minden szabadelvü nemzetei egy oldalon lesznek, s mi a reactióval a másik oldalon; — igy fogunk egy világcsatát vivni a nemzetiségek érdekében. Mi lesz ennek végre is következése reánk nézve? Ha a reactio győz, akkor mi mint alkotmányos nemzet el leszünk veszve; ha a civilisatió győz, akkor alkotmányunk lesz talán, de azon nemzet, mely a maga hivatását, irányát nem tudta megérteni, az a nemzet, mely szabadságot hirdetett, de nem a szabadság érdekében cselekedett, ki fog a civilisált nemzetek sorából töröltetni. Ennélfogva a ministerialis politicát nem pártolom.

Kazinczy G.: Nyáry Pál képviselő egy politicai confessiót adván a létező tárgyak felett, daczára annak, hogy kimondta azt, miszerint ő a haza jelen állapotában ministeri crisist nem akar — miben én vele teljesen kezet fogok — megtámadta azon elveket, melyeket a háznak nagy része követni akar. Miért? mert felszellőztette a mult kor minden bűneit, elmondta az osztrák kormánynak Magyarország irányábani minden vétségeit, el mostani gyávaságát, el ezen nemzetnek fényes dicsőségét és jövendőjét, önállóságát és alkotmányosságát. S mit huzott ki belőle? Azt, mit Teleki László formulázott, t. i. mintha volna ezen házban olyan, a ki Faustot el akarná adni Mephistofelesnek; mintha állana az, a mit ő kihuzott Pulszky Ferencz beszédjéből: hogy t. i. találkozik itt valami gyáva és becstelen, ki a magyar nemzetet rá

akarná beszélni arra, hogy azon kormánynyal, mely az aula veszszeje alatt áll, szövetkezzék, s ezen szövetkezés bérébe adja el Magyarország függetlenségét. Ezek mind igen szép dolgok; de olyanok, hogy ha valaki palástjukat felhuzza, mint szinpadi függönyt, mögötte azon szép dolgokat mint halvány képeket látja s elborzad tőlük; a politicának azonban kötelessége farkasszemet nézni, és lerázni a virág himporát s látszatos zománczát, s nézni a dolgot ugy a mint van.

Tisztelt barátom, Teleki László ellentétet látott azok okoskodásában, kik a háznak egy részével szavaznak, azokkal t. i. kik a beavatkozást a pragmatica sanctio kényszerüségénél fogva védelmezik, s kik védelmezik a politica s oportunitás szempontjából. Én ezek közt semmi ellenkezést nem látok, mert egynek látom a czélt, s a czélhoz külömböző szempontokból lehet jutni. Azt mondá Pestnek egyik tisztelt követe, a mostani magyar kormány compromittálja a nemzet önállóságát, azon alkotmányos állást, melyet mártiusban kivivott, mert politicáját a pragmatica sanctióra alapitja. Én a törvényesség embere vagyok, s fejet hajtok a következetesség azon emberei előtt, kik nem félnek attól, mit Leibnitzban tanultam, hogy „cave a consequentiariis.“ Azt hiszem, hogy a ministerium itt törvényes szempontból indult ki, s törvényes tartozását teljesité. Az 1723-ki törvény 1. czikkelye igy szól: Paternam sane, et clementissimam SS. Caes. et Reg. Majestatis erga SS. et OO. Regni in praesenti Diaeta felicissime, et in frequentissimo vix aliquando viso numero congregatos propensionem, et ad permansionem eorundem, ac incrementum publici Status Regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum, proque stabilienda in omnem casum, etiam contra vim externam, cum vicinis regnis, et provinciis haereditariis unione, et conservanda domestica tranquilitate directam curam, et sollicitudinem“ etc.

Méltóztassanak megengedni, nézetem szerint e tartozás utoljára is azon végpont, mit jó- vagy balszerencse közt a nemzet oda tehet, hová tetszik, de mig el nem töröltetik,

addig megtartani szükséges. A másik szempontban, melyből e kérdés megtámadtatott, azt hiszem, hogy némi fogalomzavar van. Az mondatott t. i. hogy Magyarországnak nincs joga interveniálni az olasz kérdésben. Ha az interventio fogalmát nézem, a pilnitzi tractatusok óta én azt nem tudom magamnak máskint magyarázni, mint „egy álladalom jogigényes avatkozásának a másik álladalom alkotmányos vagy házi ügyeibe.“ Én nem vagyok a három hatalmasság embere, minden interventiot in thesi helytelennek, a népjoggal meg nem egyeztethetőnek tartok; de kérdem beleavatkozik-e Magyarország, midőn az olasz provincia nem az alkotmányos szabadság, de elszakadása érdekében kel fel? mikor a sardiniai király korán sem egy oraniai Vilmos, ki összehivta a parlamentet, hogy adjon alkotmányt, hanem hóditó ki az ausztriai korona territorialis épségét csonkitja? Ezt véleményem szerint interventionak magyarázni nem lehet; ez önvédelem. Gróf Teleki László, tisztelt barátom azt mondta, hogy e képviselőház nem mindig képviselője Magyarország közszellemének; veszélyes elv, uraim, s jobb s bal ellen egyiránt fordítható; ez elv mellett az absolutismus felé gravitáló elemek kikorbácsolják e házat mint XIV. Lajos, a bal felé gravitálók pedig ablakon ugratják ki, s ha nem képviselte a nemzet szellemét, nem is érdemlett egyebet. De én, mind a mellett pártolom a javaslatot.

Patay J. szerint, az olasz ügybe avatkozni azért sem tanácsos, mert ha ott el van a dolog végezve, Ausztria majd azt mondja: még más bajom is van; adósságom nem tudom fizetni; fizessetek hát, mert addig mig nem fizettek, le nem csillapitom a Horvátokat. Táncsics a válaszfelirat helyett egy uj válaszfeliratot ajánl és olvas fel. Az Olaszország elleni katonaküldésbe semmi ürügy alatt sem egyezhetik.

Madarász L. Nem engedi magát dictatorilag lehangoltatni, hanem szabadon elmondja véleményét. — A kormány mult országgyülés óta követett politicája ingatag. A bán, bár a királytól, mint pártütő hivatalából letétetett, Ins-

bruckban a helyett, hogy befogatott volna, mint mein lieber bán barátságosan fogadtatott. A magyar külministernek nem kellett volna megengedni, hogy csak magánosan is elfogadtassék. János hg. intermediatióját nem helyesli, mert annak következtében szüntettek meg a hadi készületek; és a szegény földnépének most e nagy dologidőben azért kell az aratást odahagyni, és a Dráva mellé őrállásra menni, mert János főherczegnek tetszett a mein lieber bánnal alkudozásra lépni. A türelem egyeseknél szép, nemzeteknél gyávaság. — Midőn a mult országgyülésen azt kérdezte a bécsi ministerium a magyar kormánytól: akartok statusadósságot elvállalni? azt felelte: nem, az olasz segitségkérésre is azt kellett volna mondani: nem. Ausztria helyesli a lázadást Horvátországban, holott neki oda nem kellene beavatkoznia, mint nekünk nem kellene Olaszország ügyeibe. A dynastia tagjairól nem teszi fel, hogy mindent el ne követnének a béke helyreállitására.

Szóló nézete szerint a ministerium politicája vérengező, azaz hadüzenő. Magyarországnak, Olaszországnak dolgaiba avatkozni nem tanácsos, nem eszélyes, sőt káros. A pragmatica sanctióról csak annyit mond, mikép nem magyarázhatni ugy, hogy annak nyomán Ausztriának segitséget adjunk, vagy Kossuth szavaival élve: ne lőjjünk tovább mint kell. Az olasz háboru Metternich alatt kezdődött. Lord Holland azt mondá: a hol csak gazság történt a világon, annak mindenütt ausztriai minister állott élén. Az oktatási ministernek Carlo Albertora tett észrevételére azon ellenészrevételt teszi, hogy 1809-ben Ausztria is azt mondá, mikép Európa szabadsága az ausztriai zászló alá menekedett, és ennek a nápolyi interventio lett következése, mely a nápolyi alkotmányt magyar és ausztriai seregekkel elnyomta, és a statusadósságot 30 millióval szaporitotta. A dynastia fenáll ugyan, de Ausztria többé nem tartozik az európai első rangu hatalmasságok közé. Ő felsége Bécsből Innsbruckba kényszerült vonulni; a legelső magyar embernek otthon kellene lenni, és

azt csak sajnálhatni, hogy midőn vész fenyegeti a hazát, nem Budára jött lakni.

Ausztria irányában ovatosaknak kell lennünk. A weissenbergi csata után irtóháborut kezdett a csehek ellen; a csehek azzal boszulák meg magokat, hogy befurták magokat a hivatalokba, és megbuktatták az ausztriai hatalmat. A magyar valódi alkotmányt és felelős magyar ministeriumot az olasz, párisi és bécsi események idézték létre, azért nem szabad hűtleneknek lennünk az olaszok iránt. A kérdés itt az, czélszerű-e a háboru? Nem. Ausztria Triestet sem birja magának megtartani, hogy védelmezi hát nekünk Fiumét? Olaszországot nem kell könnyelmüen nézni: 22 millió olasz magában csekély szám, de a magyarokhoz képest sok. Kossuth Hirlapjában Genua rovata alatt áll, hogy a francziák részéről kinyilatkoztatott, miszerint az olasz ügy iránt rokonszenvvel viseltetnek, és azért nem ragadnak fegyvert gyámolitására, mert a szabadság kivivásának dicsőségét nem akarják az olaszoktól elrabolni. Németország sem avatkozik az olasz dologba, hanem kijelenté, hogy ha Ausztria felhagyna lombard-velenczei követelésével, az a német nemzet összegét illeti. — Azt mondják, hogy csak becsületes békéhez akarjuk Ausztriát segiteni. Mi az a becsületes béke? a statusadósság fizetése, és a mely joggal kényszerithetjük mi az olaszokat a statusadósság fizetésére, mi is azon joggal kényszerittethetünk arra. Ausztriának eddigi politicája volt: egyik országot a másik erejével hóditva tartani; ki áll jót, hogy Ausztria nem fog most is kettős békét kötni, és azt mondani az olaszoknak: csak igérjétek meg, én nem veszem meg rajtatok, hanem jertek a magyarok ellen, majd megfizetik azok. — De továbbá tanácsos-e akkor háborut kezdeni, mikor magunkkal sem vagyunk tisztában. A ház többségét tiszteli, de e többség nem menti meg a hazát, hanem a kün levő 15 millióra kell támaszkodnia, mert csak az képes a hazát megmenteni. Most 12,000 magyar vérzik Olaszországban, és megint 10,000-et küldünk

Olaszországba. Tudja-e valaki, kire bizatik e hadsereg vezérlése? tudhatjuk-e, hogy az nem a szabadság elnyomására használtatik. Ha Ausztria elakarna szakadni az ausztriai fejedelemtől s Csehország Ausztriától, decretálnának önök háborut? (Kiáltás: bizonyosan.)—Ugy? akkor a ház többsége elmehetne háboruba, de a nép szépen itthon maradna. Nem kell feledni, hogy Olaszországban XIV. Lajos alatt 50,000 franczia vérzett el. A képviselők két harmada, ugy jött ide, hogy nem az olaszok ellen küldünk hadsereget, hanem a haza megmentéséről tanácskozunk. Ő a haza megmentését egy föltéthez köti, ahhoz, hogy a király közinkbe jöjjön lakni. — Nagy hiba a ministerium részéről, hogy a katonaság vissza nem parancsoltatott Olaszországból, nagy hiba, hogy Magyarország 12,000 fiáról semmit nem gondoskodik, holott 12,000 ember életéről sokkal nehezebb számolni, mint 50 millió bankót kibocsátani. Magyarországon kimondani azt, hogy a nemzetek szemét és vérét el lehet azért pazarolni, mert egyik a másikkal összeveszett, nem tartja a magyarnemzethez méltónak. A hadüzenés, a nemzet erejéveli rendelkezés, a nemzet képviselőit illeti. Ennélfogva akármit végezzenek itt, szóló azt hiszi, hogy Magyarország hadserege nem fog Olaszország ellen indulni. E kérdésben interpellálja a haza népét. Magyarország bizonyosan meg van arról győződve, hogy maga a kamara nem Magyarország.

Ezután a még szólásra felirt 72 képviselő, Balogh Jánoson kivül, elállván beszélési joguktól, az ülés eloszlott.

Délután folytattatván az ülés a válaszfelirat fölötti tanácskozás befejeztetett. Szavazásra kerülvén a dolog, szavazott összesen 269 tag. A ministerium politicája mellett voksolt 233, ellene 36.

XVII-ik ülés az alsóházban

jul. 24-én.

Olvastatott az igazoló bizottmány jelentése. Az elnök több kérvényeket jelentett be, melyek közül a képviselők

választására vonatkozók, — miután az e tárgyban kijelölt határidő már elmult, — félretétetni, a bukovinai magyarok kérvénye pedig, — melyben azt kérik, hogy az országgyülés közbenjáró legyen ő felségénél, a számokra óhajtandó letelepedhetési tér kijelölésére — a magán kérvényekkel foglalkozó bizottmányhoz utasittatott. Hitelesittetett a trónbeszédre szerkesztett válasz. Gr. Teleki L. inditványára küldöttség viendi meg a ház válaszát ő fenségéhez a nádor kir. helytartóhoz, felkérvén őt a nemzet ezen akaratának, ő felségénél a királynál leendő előterjesztésére; ugyancsak gr. Teleki L. inditványára az alsóház részéről küldöttség menend Innsbruckba, felkérendő a királyt, hogy adott szavát beváltandó minél előbb hű magyarjai közé jöjjön, s köztük maradjon. B. Eötvös J. oktatásügyminister javaslatot adott be a közoktatás ügyében, — az osztályokhoz utasittatik. Hadzics inditványt tőn, hogy Torontál, Temes s Bácsban, hol a legnagyobb anarchia uralkodik, mely országrészt a magyar erő az ellenség ellenében alig fogja megvédeni, hadi törvényszék állittassék fel, s az egész vidék ostromállapotba helyeztessék. S e részben inditványt is nyujtott be, mely előleges tárgyalás végett az osztályokhoz utasittatott.

XVIII-ik ülés az alsóházban

jul. 25-én.

Elnök jelenté, hogy a válaszfelirat átadására megbizott küldöttség átadá a válaszfeliratot nádor ő fenségének.

Azután az Innsbruckba menő küldöttség tagjainak nevei olvastattak fel. Ezek: Almási P. Szálbek, Németh, Zeyk, Pap, Bottka, Szunyogh, Hertelendi, Ferdinándi, Darvas, gr. Batthyány I., Haller L., Ivánka Zs., Haller S., Szirmay Ö., b. Puttheányi S., Illés J., Rónay L., Buday, Beniczky Ö., Uhlmann, Tarnóczy, Kazinczy, Latinovics, Gorove I., Horváth B., Drágos J., Lónyay G., Mán J., Szaplonczay J.

Dedinszky inditványt tőn, hogy kik a haza védel-

mében elvérzenek, vagy elnyomorodnak, azokról és azok családjáról a haza gondoskodjék. Inditványának irásbeli benyujtására utasittatott.

Végre a holnapi napirend kitüzése jövén szóba, nehány szóváltás után elhatároztatott: hogy szabályszerüleg a ház szabályai iránt benyujtott módositvány első helyen vétetik fel, azután Hunfalvy és Madarász L. lépendnek föl a főrendi táblát illető inditványaikkal, minthogy az inditványok sora ezeken van, a háztól függvén egyébiránt elhatározni, hogy kivánja-e azokat osztályi tárgyalásra bocsátani.

VI-ik ülés a felsőházban

jul. 25-én.

Tárgy: az Innsbruckba ő felségének hazánkba meghivása végett menendő küldöttség megválasztása. Radvánszky A. (zólyomi főisp.) csak azok közől kivánt választani, kiknek kedvök van, mert olyanok választathatnak, kik nem mehetnek. De a többség föltétlen választást kivánván, a választás elkezdetett, melynek eredménye lőn, hogy gr. Majláth A., gr. Ráday G., az ország primása, gr. Károlyi Gy., gr. Degenfeld I., gr. Szapáry M., gr. Zichy Ö., gr. Batthyány K., gr. Zichy E., gr. Teleki S., gr. Andrássy Gy., gr. Károlyi L., gr. Andrássy M. és gr. Nákó S. választattak. Szóba hozatott még e küldöttséghez elnök és szónok választása, valamint a határozatnak a képviselői házzal közlésének módja: mivel azonban a tagok kellő számmal nem voltak jelen, határozat nem hozathatott.

XIX-ik ülés az alsóházban

jul. 26-án.

Kossuth L. a székelyeknek a három alsómegyébe leendő áttelepitése iránt következő inditványnyal lépett fel:

Engedelmet akarok kérni a háztól egy rövid törvényjavaslat előterjesztésére, melynek tárgya következő: Ohajta-

nám, hogy a ház még mielőtt az erdélyi közigazgatás részleteinek elintezésébe bocsátkozik, azon értekezések nyomán, melyeknél az utolsó erdélyi országgyülés által kiküldött választmánynak közbejötte is szükséges, — ohajtanám, hogy adná jeleit a ház annak miképen partialis dolgokban is, azon országnak lakosaira nézve, mely eddig Erdélynek neveztetett, figyelemmel lenni kiván. Másodszor előttem forog azon nézet, miképen az aldunai és tiszai részeken, ha visszatekintünk a históriába, már negyedik izben fordul elő most az, hogy a magyar nemzet, mely minden jogait mindenkivel megosztotta, saját lételéért kénytelen küzdeni a háladatlansággal. Nekünk Magyarországot ilyen eseményeknek visszafordulhatása ellen biztositni kell, és ez oly magas tekintet, melynél az apró fillérezésekre tekinteni nem kell, némi materialis nyereség kevesebbet nyom, mint ezen magas politicai tekintet. Tehát akarom kérni a házat, hogy a nélkül, hogy sok aprólékos részletekbe bocsátkoznánk, a pénzügyministert hatalmazná fel arra, hogy azon vidékeken a kincstári javakra magyar telepitvényeket tehessen (taps) és hogy ezen telepitvényeknél a magyar vidékek közt leginkább tulnépesedett székelységre terjeszsze ki figyelmét (helyes). Csak azért, hogy nyomtatás alá és a ház által meghatározandó napon tárgyalás alá mehessen a dolog, röviden bátor vagyok felolvasni a rövid törvényjavaslatot, ha megengedni méltóztatnak:

„Törvényjavaslat a kincstári javakon eszközlendő magyar telepitésekről.

Miután az ország alduna-tiszai részein kiütött lázadás több historiai előzmények után ujolag bebizonyitotta, hogy az ország nyugalma s biztossága azon vidéken a magyar lakosság erősitését szükségessé teszi, addig is, mig a törvényhozás e részben bővebben intézkednék, következők rendeltetnek:

1. §. Az ország pénzügyministere felhatalmaztatik: hogy különösen Bács, Torontál és Krassó megyékben a kincstári javakra s bármi jogszerű czimmel a koronára szállandó birtokokra nagyobbszerü magyar telepitéseket vegyen eszközlésbe.

2. §. A pénzügyministernek meghagyatik, hogy ezen telepitéseknél a székelyekre mint legnépesebb magyar vidékre különös figyelemmel legyen s közülök azoknak, kik arra hajlandóknak mutatkozandnak, ezen telepités által sorsuk javitására alkalmat szolgáltasson, — ha pedig a telepedni akarók közt

olyanok akadnának, kik a haza szolgálatában magokat a harczmezőn kitüntették, ezekre minden mások felett a feltételek megalapitásában is figyelmezni tartozzék.

3. §. A telepitésnél vezérelvül szolgáland, hogy egy-egy telepedőnek oly kiterjedésü földbirtoknál kevesebb ne nyujtassék, mint mennyinek müveléséből egy szorgalmas család ugy élelmét, mint önállását biztosithatja, s hogy a telepités oly tömegekben s oly egymással kapcsolatban eszközöltessék, miszerint ugy nemzetiségök örök fentartása minden beolvadástól megóva, mint az ország nyugalma azon vidékek rendszerető polgáraival egyesülten, minden berohanások s a mostanihoz hasonló lázadások ellen biztositva legyen.

4. §. A pénzügyminister felhatalmaztatik ezen telepitéseknél hat évi adómentességen, a kevesebbé vagyonos telepedők mérsékelt segedelmezésén fölül, oly méltányos feltételek alapján egyezkedni, melyek a telepedőknek a birtok tulajdoni jogának, és szabadságának megszerezhetését is ne csak biztositsák, hanem lehetségig könnyitsék is. — A telepekhez imaházakról s lelkészek s néptanitók ellátásáról pedig közállodalmi költségen gondoskodandik."

Elnök. Ezen törvényjavaslat tehát az osztályokhoz utasittatik.

A pénzügyminister még más inditványt is tett, — t. i. azt, hogy midőn a had- és pénzügyi törvényjavaslatok az osztályokban tárgyaltatnak, ne kelljen minden részletes felvilágositást mind a kilencz osztályban külön, hanem az osztályok által megbizandó két-két, összesen tehát 18 tag előtt egyszerre előadni, — fenmaradván, hogy ha valamelyik osztály még felvilágositást akar, ezt azután is kérheti.

A következett szónokok mind elismerték, hogy a fentebbi inditvány által az időveli gazdálkodás nem kevéssé segittetnék elő. Csak az volt kérdés: hogy a megállapitott szabályok mellett eszközölhető-e? Dedinszky ugy vélekedett, hogy nem; gr. Teleki D. pedig meg akarván tartani a szabályokat, az által vélt segitni a dolgon, hogy a ministerek felvilágositásaikat biztosaik által is tehetik. Mire Kossuth megjegyzé, hogy abban nem lesz időnyereség, mert az okleveleket ugyis kinyomatni nem lehet, s a minister 9 osztályban 9-féle ellenvetéseket hallván, meglehet, ismét elől kell kezdenie a felvilágositást.

Az elnök Kossuth inditványát nem tartja a szabályokkal ellenkezőnek. Például: a budget két részből áll; az első törvényjavaslatokat foglal magában, — ezeket természetesen

az osztályok tárgyalnák; a másik rész számadásokból áll; ezeket pedig más parlamenteknél is bizottmány tárgyalja, választva vagy az osztályok, vagy az egész ház kebeléből. Lónyay M. hasonlón nyilatkozott.

Ezután leginkább arról volt kérdés: az összes ház kebeléből, vagy az osztályok által küldessék-e ki a bizottmány?

Bonis és Zsembery az egész által kivánják kiküldetni a szóban forgó bizottmányt, és pedig a szabályok 27. §-a értelmében, hol ezen ut nyilván ki van jelölve. — Kazinczy G. pedig azért nyilatkozott e mód mellett, mivel — ugymond — minden közvetett választásnak ellene van. Irinyi végre, mert az osztályüléseket sem tartja czélszerüeknek, s mert a bizottmány alakulásának szerinte csak ezen módja van. Ellenben Teleki L., noha nem volt az osztályi tanácskozás mellett, most már nem tartja czélszerünek a dolgon változtatni, s osztályonként kiván 2 tagot neveztetni, hogy egy osztály se legyen kirekesztve. Gorove I. ugyanezen mód mellett nyilatkozott.

A többség felállás utján szinte ez utóbbi módra szavavazott.

Ezután olvastatott Hunfalvi P. által benyujtott törvényjavaslat — a felső táblának a képviselő táblávali viszonyairól. — Az inditvány ezuttal mellőztetett. Madarász L. a főrendi ház megszüntetésérőli törvényjavaslatát visszavette.

Bogdanovics is a zágrábi püspök, auraniai perjel és a zágrábi káptalan mint a pártütésben részben résztvevőknek jószágaik elkoboztatását tárgyazó inditványát visszavonta, Palóczy azonban az inditványt magáévá tette.

Palóczy. Hogy ezen urak a magyar kenyeret nem érdemlik, az nem is kérdés. Köztudomásu, hogy a muraköz a zágrábi püspök hatósága alatt van, s meg nem foghatom miként lehet azt a zágrábi püspök kormánya alatt hagyni, midőn az e területen levő lelkészeknek lehetlen más szellemüeknek lenniök, mint főnökük, mert a papnak minden

püspökétől van, s igy akaratát, kivánságát kell teljesitnie ha fölebb vágy. Hagyassék meg a cultusministernek, hogy addig is mig e tárgyban bővebb rendelkezés történik, Muraköz a zágrábi püspök megyéjétől szakasztassék el; továbbá a karloviczi érseknek, mint pártütőnek, hatósága alól valamennyi magyar görög egyház vétessék ki. Glavina. Zalamegye a Muraköz elszakitását ezelőtt is sürgeté, de czélját nem érheté. A cultusministert tehát felszólitom, hogy adjon törvényjavaslatot, vagy én magam adok. Eötvös J. a muraközi papok viseletéről csak jót mondhat. Mi a muraközi járásnak a zágrábi dioecesistől való elkülönzését illeti, ismervén a nemzetnek e részbeni kivánságát, azt eszközleni fogja. Pap Zs. A karloviczi érsek a románokat felszólitotta, hogy a ráczokat lázadásukban támogatnák, de felszólitását az esperes a megyének adta át. A mult már megvan, de jövőre nézve gondoskodni kell; azért egy czélszerü inditványt tesz. A románok nem akarnak a ráczoktól függeni, hanem a kormánytól; azért a cultusminister a románok függetlenitése tárgyában adjon törvény javaslatot, vagy én magam adok. Eötvös J. Minden felet ki akarok hallgatni; mig ez meg nem történik, javaslatot elő nem terjeszthetek. A románok alárendelt helyzetét tovább türni nem lehet; azonban az elválasztásnak igazságos basison kell történnie, hogy ez igy legyen, kihallgatás szükséges. Az utolsó országgyülés rendelete következtében congressust rendeltem Karloviczra, itt az meg nem tartatván, Temesvárra, hol az hasonlag meg nem tartatott. Azért e kérdésnek eldöntésére szükségesnek látom, egy ujabb congressust összehivni, ugy, hogy a tagok számánál a nemzetiségi viszonyokra tekintet legyen. Boja G. mint zalai követ jelentheti, hogy a muraközi lelkészek nemcsak nem ellenségei a magyar alkotmánynak, sőt mondhatja, hogy talán sehol sem hirdettettek ki az uj törvények oly lelkesedéssel mint a Muraközön, mi a tisztviselők és lelkészek buzgalmának tulajdonitandó, kik az uj törvények örömteljes elfogadására előkésziték a népet. — Glavinával a muraközi egy

házkerületnek a zágrábi püspökségtőli elválasztására nézve egyetért. B e s z e J. Azt mondják, hogy a horvát papok jószágainak zár alá vételével azokat elkeseritenénk s még inkább lázitanánk ellenünk, sőt inkább a papok csillapitnák a kedélyeket, hogy javadalmaikat annál hamarább visszakaphassák. A jószág fegyver, ha valaki fegyveremet elviszi s megkapom, azt tőle visszaveszem. Ha exasperálni nem akarunk, akkor magyarul se beszéljünk, mert hisz a horvátoknak ez sem tetszik. Palóczy inditványát magamévá teszem s azt szakosztályilag kivánom tárgyaltatni.

S z e m e r e. Mint megszámláltam most 6 tárgy forog szőnyegen, következésképp nem tudhatni mi van napirenden. Ha nem akar a tanácskozás unalommá változni, a rendet meg kell tartani. Arról van szó : hogy a zágrábi püspök javainak jövedelme zár alá vétessék. Tehát a zágrábi püspök kicsoda? Rebellis vagy nem? Érdemei eddig igaz nincsenek, de mulasztásért jószágait zár alá venni nem lehet stb. A püspök a lázadásban nem részes, Jellachichchal legkisebb összeköttetésben sincs, azért az inditványt visszavétetni kivánom.

E l n ö k Elállanak a fölirottak a szótól? (Fölkiáltás: el.) Palóczyt mint inditványtevőt kötelességünk kihallgatni.

P a l ó c z y. Véreinkkel kannibáli kegyetlenséggel bánnak; mi mindig csak várunk, azt akarjuk tán, hogy a sz. Gellértről röpitsék a golyókat fejünkre? Most háborus idő van, a mit csak lehet, gátolni kell. Itt van-e ez országgyülésen Haulik? miért nincs itt?

E l n ö k. Az inditványt a többség nem pártolja.

Kállay inditványa — a zsidók emancipatiója iránt — tárgyalás végett az osztályokba utasittatott.

VII-ik ülés a felsőházban

jul. 26-án.

A jegyzőkönyv felolvastatván, Baranya főispánja, B a t t h y á n y Kázmér magát az Innsbruckba menendő küldöttség

tagjai sorából kihagyatni kéri, mert bár a bizalom által magát nagyon is megtiszteltve érzi, de megyéjének állása mellett, oly távol utra nem mehet.

Kérelme mellett gr. Pálffy J. is szólván, az megadatott. Helyébe azonban az ülés folyama alatt más három választatott el, t. i. Festetics Tasziló, Rédl János és Ürményi Ferencz.

Elnök előadja, hogy a képviseleti-ház elnökétől szóbeli értesitést vett, hogy onnan is küldöttség fog Innsbruckba menni. Minélfogva czélszerünek vélné a főrendi küldöttséget amazzal érintkezésbe hozni. (Helyes.) Gondolná, hogy holnap esti 5 órakor mindkét rendü küldöttség a képviselők teremében jelenjen meg. Ő erre nézve az alsóház elnökét rövid uton felszóllitandja (helyes, elfogadtatik).

Továbbá jelenti az elnök, hogy többen különböző okok miatt, elutaztak. Egyébbiránt bizalommal szólitja fel a ház tagjait, hogy ne igen távozzanak el, s az ülésekben jelenjenek meg, mert ha igy megy, rövid időn még a tanácskozásra szükséges szám sem telik ki.

Pálffy J. kivánná az üléseket jobb módon adni tudtul, mert most sokan azért nem jőnek, mivel nem tudják mikor van ülés.

XX-ik ülés az alsóházban

jul. 29-én.

Bogdanovics V. előbbi visszavett inditványát módositólag az iránt interpellálta a belministert, hogy a zágrábi püspök meghivatott-e az országgyülésre; és tudja-e a belminister, hogy a zágrábi püspök s káptalan és az auraniai perjel, nem a haza ellen használják azon pénzt, mit magyarországi jószágaikból huznak?

Táncsics 40 petitiót nyujtott be a háznak melyekben a bordézma és regálék megszüntetése, és a legelők elkülönzése kéretik. E részben törvényjavaslatot is olvasott fel. A folyamodások az illető választmányhoz utasittattak.

Ezután Hadzics L., Temes, Torontál és Bácsmegyék ostromállapotba helyezését illető törvényjavaslata mint napi renden lévő tárgy olvastatott fel.

Szemere B. Midőn a martialis törvény ezen hó 24-ik napján inditványozva volt, nem volt szerencsém e házban jelen lenni, és épen csak az elébb jutott kezembe a Közlöny-nek illető száma melyből látom, miként igazságügyminister Deák Ferencz ur felhivta az illető inditványozót és azt pártoló követeket: hogy mielőtt ilyet inditványoznának, jó lenne, ha a had- és belügyministerekkel értekeznének. Ezen felhivást helyesnek vallotta a jegyző Bácsmegyének követe azt mondván, hogy igenis a belügyministerrel már értekezett eziránt, sőt értekeztek azon megyék képviselői is, azonban mind ez ideig semmi lépés nem történt.

Mennyire jelen nem voltam akkor, s a mennyire ezt a Közlönyből látom, nem hagyhatom szó nélkül; mert épen akkor, midőn az inditvány tétetett, sőt még 7 nappal azelőtt történt, hogy a haditörvényszék az alsó vidékeken felállittatott; mert épen mióta a bácsi követekkel értekeztem, azóta történt az, hogy Erdélyből a székelyek egy része bejő; azóta történt, hogy Kassáról a honvédsereg elmegy Debreczenbe és a debreczeni átmegy Szegedre; azóta történt, hogy a nemzetőrök nagyrésze fel van hiva táborba szállhatásra; azóta történt, hogy számos fegyvereket küldöttünk az alsó vidékekre; azóta történt, hogy ágyuk nagyobb mennyiségben szállitattak le, s átalában mondhatni, hogy az egész országban levő haderőnek csaknem háromnegyede Bács s a szomszéd megyékben van öszpontositva; sőt történt az is, hogy még egy más, szinte nem kevésbé veszélyes pontról elhatároztatott a Bács és Torontálban lévő tábor megerősitése. Midőn ezek s effélék történtek, midőn nincsen fegyverünk, melyet nem küldenénk a bácsi vidéknek s az ország azon részének megmentésére; midőn nincsen fillér a kincstárban, melyet, ha utolsó volna is, azon helységek megmentésére nem áldoznánk: mégis ily körülmények között azt mondani,

hogy semmi sem történt; az igazsággal talán nem egyezik meg egészen.—A szót megbirom e teremben és a sajtóban is, a szabad szónak barátja vagyok, mert tudom, hogy a szabad szó oly fegyver, mely öl és gyógyit, mely kárhoztat és üdvözit, mely becstelenit s az elvesztett becsületet helyreállitja. Tudom mindazt, s azért az efféléktől nem tartok, s nem is azért szólottam, mintha az efféle távollétemben előadott nem való állitást — mennyiben az az adatokkal nem egyezik meg — nem tudnám eltürni, hanem azért, mert mindig igyekeztem a szót igaz értékére levinni; s másrészről, mert ha az ország olyat hall, minden lakosaira kellemetlen hatással van.

Egyébiránt mi a jul. 19-én kelt rendeletet, melyben a hadi törvényszék van felállitva, szükségesnek láttuk azért, mert Bácsmegyében a statariumnak, mely ott legrégebben volt felállitva, mindeddig semmi sikere nem lett, azon oknál fogva, miután Bácsmegyében nem találkozott oly férfiu, ki a rögtönitélő birósághan részt mert volna venni, és ha a statarialis biróság összeült, és itéletet hozott volna, annak itéletét végrehajtani bátorkodott volna. Ily körülmények közt nem volt mit egyebet tenni mint ki kellett a polgári hatalom kezéből venni a rögtönitélő jogot, és által kellett adni a katonai hatóságnak, miután reményünk volt, hogy az a rögtönitéleteket végrehajtja, de általadtuk e jogot csak azon mértékig, meddig a polgárok nem voltak vagyonaikban és személyeikben veszélyeztetve. Azért azon rendeletben nem foglaltatik más, mint hogy a kit fegyveres kézzel fognak el, ki a táborba élelmet és hadszereket szállit, ki a nélkül hogy kényszerittetnék reá, előmozditja a tábornak mozgását: az haditörvényszék élébe állittassék. Általában véve, oly jellemet kivántunk adni az efféle bünöknek, melyek a hadi törvényszék elébe állittatván, az ugynevezett polgári hatóságnak birósága fenmaradjon. Ujabban történt, hogy némileg épen azért, mivel nincs martialis törvény, s minthogy nem akartuk tisztán katonai hatóság kezébe adni az országnak azon részét: Szentkirályi Móricz, főkapitány kir. biztosnak

kineveztetett (éljenzés), ki az ottani hadierő parancsnokával egyetértőleg végezzen el minden dolgokat, és a ki kezelni fogja a rögtöni biráskodásnak azon részeit, melyek a haditörvényszék elé nem tartoznának. Én azt tartom, hogy a martialis törvénynek behozatala, midőn mindenféle alkotmányos és törvényes garantiák felfüggesztetnek, mindenesetre igen nagy lépés. Megvallom, nem is szeretném azt, hogy midőn az országgyülés együtt van, akkor a ministerium magától merne ilyet felállitani, mert a személyes szabadságot a legszebb szabadságnak tartom, és kivánom, hogy Magyarországnak minden lakosa ugy becsülje azt, mint az angol, ki legsarkalatosabb jogának tekinti a személyes szabadságot, olyan jognak, melyre leginkább büszke és féltékeny, melyhez nem mer nyulni sem a ministerium, sem a parlament. Azt mondá Lord Chatam, a hires Pittnek atyja: hogy minden angol polgárnak háza egy vár, melyet biztosit a törvény ereje, azért mondja a törvény, hogy azon személyes jog minden polgárnak született joga, valamint született joga a királynak a trónhoz való jog. Megvallom, midőn az országgyülés együtt van, nem adtam volna a kormánynak azon véleményt és tanácsot, hogy ilyenkor az országgyüléstől nyert felhatalmazás nélkül martialis törvényt mondjon ki, mert azon a szélen vagyunk, hogy tovább e tekintetben nem mehetünk; és a legközelebbi lépés nem kevesebb, mint a martialis törvénynek felállitása. — Tudjuk hogy Angliában a „Habeas corpus" actát nem szabad felfüggeszteni, de azért a mutiny act megujittatván évenkint a parlament által, ha lázadás tör ki, s egy óra alatt a csend helyre nem állott, a mutiny act felolvastatik, s akkor kezdődik a martialis törvény az illető végrehajtó tisztviselőknek felelősége alatt. — Véleményem e részben oda megy ki, hogy most, midőn a hadi törvényszék már fel van állitva, nem látom annak szükségét, hogy a martialis törvény ezen pillanatban felállitassék, mert azon vidékeken most nyilt háboru van, hol rögtön birósággal nem döntjük el a dolgot, hanem katonával és

ágyuval. Azt gondolom tehát, várjunk még egy kissé, várjuk el a legközelebbi tudósitásokat. Es azon esetben, ha netalán semmi oly örvendetes nem fogna jönni, mely a dolgot megváltoztatná, akkor biztosithatom e házat arról, hogy a ministerium az ostromállapotot, a martialis törvényt nem fogja behozni a háznak engedelme nélkül; de másrészről nem fog késni törvényjavaslatot előterjeszteni, melyben a martialis törvénynek minden pontja a beadott törvényjavaslattól egy kissé eltérőleg és jobban meghatároztassék. Véleményem és kérésem tehát az: nyugodjék meg ezuttal a ház a központi választmány véleményében, és vegye azon biztositást a ministerium nevében, hogy mi a martialis törvény behozatalával késni nem fogunk; mert mi a ministerium azon jogát el nem ismerjük, hogy akkor, midőn az ország képviselői együtt ülnek, a martialis törvény kihirdethetné.

Hadzics a tőle szerkesztett ostromállapoti törvényjavaslat behozatalát mulhatlannak állitá. Lukács a 7-ik osztály nevében martialis törvényjavaslatot kiván a ministeriumtól. Kemény D. Ha a ministerium szükségesnek látja, terjeszszen martialis törvényjavaslatot a ház elibe. Bartoss martialis törvényt akar alkotni, s aztán a ministeriumra bizni, hogy felelősség alatt alkalmazza, a hol szükségesnek látja. — Zákó I. szerint a belminister Bácsmegyére nézve mind ez ideig nem tett semmit, mert a had- és pénzügyminister érdemeit csak nem tulajdonithatni a belministernek. Az alvidéken most is terjesztetnek a lázitó proclamatiók, templomok pénzei raboltatnak el, mégis ezek gátlására vagy épen semmi, vagy igen kevés történik. Besze J. Mikor Bécsben a pártütő Jellachichot nagy ünnepélylyel s szövétnekes zenével tisztelik meg, akkor nekünk is a legnagyobb szigorusággal kell föllépni. A lázadók ugyan csak martialiter lépnek föl, öléssel, felgyujtással fenyegetik a falukat, ha hozzájuk nem állnak. Azért ne töltsük az időt, hanem rendezzük a katonaságot, hirdessük ki rögtön a legszigorubb martialis törvényt s aztán menjünk haza.

Hunfalvy P. a martialis törvény behozatala iránt rögtön intézkedést kiván.

Szemere B. Zákó beszédére czáfolólag felel. Azt tetszett mondani Bácsmegye egyik képviselőjének, hogy a hadügyminister tetteit hoztam elő akkor, mikor arról volt szó, hogy mit tettem én. Attól tartok, hogy ha az érdemes képviselő ezen logicát követi ugy végre oda fog jutni, hogy mit a belügyminister tesz — minthogy cancellistája levén, az irja le rendeleteit — a cancellista érdemének fogja tekinteni; vagy oda fog jutni a dolog, hogy ha a hadügyminister valamely sereget küld le, s az ott egy diadalt viv ki: ezt is nem a hadügyministernek, hanem a legutolsó ágyusnak fogja tulajdonitani, — s igy tovább.

Már kérem, a hol solidáritásban van a kormány, ott e különbséget tenni nem lehet. S nem épen azért, — mintha netalán valamely érdemet akarnék magamnak tulajdonitni, mely nem az enyém, hanem minthogy épen olyan szóbeli fogással élt melyből az látszik kiviláglani, mintha olyan tollakkal akarnék ékeskedni, melyek nem illetnek. Kötelességemnek tartom tehát e részben felelni, s méltóztassék megtanulni, hogy midőn az ország állapota felől foly a tanácskozás, s arról, hogy mi a teendő: ekkor a belügyminister kötelessége — ki a dolgok állását leginkább ismerheti — a hadügyministert felvilágositani, hogy ez tudja magát mihez tartani. S ha azt mondja: itt baj nincs, akkor semmi intézkedés ott nem történhetik; ha pedig azt mondja: itt baj van, itt a csend és rend fentarthatásáról nem állok jót, — oda a hadügyminister tartozik katonaságot, az odaküldött katonaságnak pedig a financzminister tartozik pénzt küldeni. — Egyébiránt, mi illeti az érdemes képviselő urnak Bácsmegyére nézve tett kérdését, hogy mit tettünk? Erre nézve azt felelem, hogy inkább azt kell kérdezni, mit nem tettünk? Ki voltak küldve a királyi biztosok a legteljesebb hatalommal, ki volt hirdetve a statarialis biróság, s felhivatott mindenkinek hazafiusága arra, mit tenni kell: s egész Bácsme-

gyében nem találkozott férfi, ki bátorkodott volna a statarialis biróságban részt venni, s igy egyetlen egy felfüggesztés sem történt. S miért? Nem a rendeletek hiányában, hanem mert Bácsmegye némely részében nem volt elég hazafiuság, nem volt elég erély, vagy talán szállásaikat féltették, hogy fel fognák gyujtatni, ha a törvényszéknél az itélet-kimondásban részt vesznek, s a lázadók ellen ily módon fellépnek.

Igen nem szeretem, midőn bármely képviselő — szabad legyen mondani — oly fordulatot ad beszédének, mely az illető ministerre nézve igen gyanus szinben tünik fel; nem szeretem pedig, mert nekem részemről nem természetem az. S mikor ezeket megjegyezni szükségesnek láttam, azzal végzem beszédemet, hogy midőn egyik vagy másik minister számot ad tettekről, azon tetteket nem mint maga tetteit adja elő, hanem mint az összes kormánynak tetteit. (Helyes.)

Palóczy. Az országban rebellió van; azért el kell a szelid eszközöket hagyni, s nem kell mindig nagylelkünek lenni, mert a nagylelküséget majd gyávaságnak mondják. IV-ik Henrik is mindig szelid eszközöket használt, s azoknak, kik neki a szigorubb eszközök használását ajánlák, azt mondá: könnyebb egy kalán mézzel legyet fogni, mint egy hordó eczettel; s mi lett vége? az, hogy IV-ik Henrik Ravaillac gyilka alatt vérzett el. Isten is a bátrakkal és erősekkel tart, a gyávákat és félénkeket nem segiti. Azért a haza megmentésére rögtön hirdettessék ki a hadi törvény, nehogy azután minden késő legyen.

Bernát nem barátja a terrorismusnak, ezelőtt még pár nappal is ellene volt a martialis törvénynek; de midőn az alvidékről érkező hirek minden hazafi keblében aggodalmat keltenek; midőn a pártütő bánt, Jelachichot Bécsben fáklyás zenével tisztelik meg: akkor a lázadás és különösen a reactionalis mozgás elnyomására az egész országban ki akarja a martialis törvényt hirdettetni, és alkalmazását a ministeriumra bizni.

Ezután, minthogy többen elálltak a szólástól, hosszu

zaj után a többség elhatározá, hogy a ministerium, még az országgyülés folyama alatt terjeszszen a ház elébe vész- vagy martialis törvényjavaslatot.

Most az inditványok kerültek szőnyegre.

Bartos a katonakiállitást, pénzügyminister financzterve átnézését, a vésztörvény meghozatalát, hűbéri viszonyok iránt bejelentett inditványokat, különös tekintettel a székely földre kivánja bevégeztetni, aztán az ülést novemberig elhalasztani.

Bethlen Erdélyben a hűbéri viszonyokat kivánja elintéztetni, mert különben azok el nem intézése nagy reactiót szülhet.

Boczkó Magyarország önállásának és függetlenségének külkormányok irányábani biztositásáról inditványt tett és törvényjavaslatot olvasott fel, mi helyesléssel fogadtatott, és az osztályokra utasittatott.

XXI-ik ülés az alsóházban
jul. 31-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után több rendbeli kérvény s megbizó-levél az illető választmányhoz utasittatott.

Mielőtt a ház napi rendre tért volna, Kosuth L. pénzügyminister szólalt fel:

Bátor vagyok a házat megkérni a következő dologra. A már nyomtatásban is szétosztott pénzügyministeri jelentésnek utolsó része, t. i. az 1849-ik évi jövedelem- és költségvetés, egyszersmind az általam behozandónak tervezett uj adórendszer szintugy nyomtatás alatt van, s mig a többi átmegy a vizsgálaton, addig a nyomtatás alól kikerülend. Ámbár ismerem az idő sürgős voltát, mégis kénytelen vagyok kérni a házat, hogy ezeken kivül nekem engedelmet adni méltóztassék előterjesztésére egy más tervnek, melynek létesitése a mult országgyülési törvények egyik czikke által ideiglenesen a pénzügyministernek meg volt hagyva. Én

ezen tervvel készen vagyok, s 14 nap alatt életbe léptethetem. Azonban egy elvnek meghatározására törvényhozásilag van szükség. Értem a hitelintézetet. En, tekintetbe vevén az országnak jelen körülmények között valóban pénzszük állapotát, és a földbirtokos osztálynak, különösen az urbéri veszteség által a javak instructiojára nézve fenforgó nehézségeket, nem késtem volna a mult törvényhozás által adott felhatalmazás következtében életbeléptetni a hitelintézetet, a mint arra nézve minden szükséges előintézkedéseket meg is tettem, ha épen a rendkivüli körülmények nem tették volna szükségessé ezen országgyülés összehivását. A hitelintézet életbeléptetését azért függesztetettem fel, mert az alapelvre nézve nem lehettem biztos, hogy, ha mint pénzügyminister rendeletet adok ki e tekintetben, fogja-e azt respectálni a biró is, mert a biró nem tartozik egyebet respectálni, csak a törvényt. A kérdés a körül forog: ha a hitelintézeti követelésnek minden ősiségi kérdések ellenében is tökéletes biztosság és elsőség nem nyujtatik, akkor lehetetlen a hitelintézetet felállitani. A mult országgyülésen hozott törvény kimondja: hogy a hitelintézeti követelések minden egyébb követelések felett elsőbbséggel birnak, kivevén az előbb bejegyzetteket, de a biró is hajlandó lesz-e ugy magyarázni ezen czikket az előforduló esetekben, mint én, hogy t. i. ezen elsőbbség nem csak az adóssági hanem az ősiségi követelések felett is értetik, azt én nem tudom. És azért kérem a házat, méltóztassék megengedni, hogy a hitelbankra nézve egy meghatározandó napon lehessek szerencsés előterjeszteni irásban és nyomtatásban beadandó egy pár kérdést, melynek elhatározása egyenesen törvényhozási intézkedést kiván, kijelentvén azt is, hogy ha a ház még a hitelintézeti terv részleteinek vizsgálatával is akar foglalatoskodni, az egészet előterjeszthetem, mert tökéletesen készen van. Hanem azt gondolom, hogy az országra nézve nem oly nagy életkérdés a részletek meghatározása: valjon egy vonallal jobban vagy kevesebbé jól van-e a dolog? Nem olyanok a körülmények, hogy nagyon ráérnénk

ilyen rendszeres munkák kidolgozására; javitani mindig lehet, ha az alapelv igazságos, és olyan, mely állandóságot igér, mert csak az elv ingatagsága az, a mely káros következményeket vonhat maga után. Annál fogva bátor vagyok kérni a házat, hogy a hitelbankra nézve elintézés végett egy pár kérdést a törvényhozás elébe terjeszthessek, mely kérdések, ha elintéztetnek, olyan karban van a dolog, hogy a hitelbankot 14 nap alatt életbe léptethetem. S ezzel együtt még egy kérdésnek megfontolását ajánlom a ház figyelmébe, melyre nézve megvallom, hogy annak kényességét és sokoldalu nehézségeit tekintve, — legyen bár tőlem gyarlóság, de megvallom őszintén — hogy nem vagyok olyan helyzetben, hogy ezen kérdés elfogadásához állásomat kötném, mert sok nehézséggel jár. Az urbéri evaluatiók nem történhettek meg, s mikor fognak megtörténhetni, nem tudom: hanem azt tudom, hogy a kármentesités a nemzet becsületének ótalma alá van helyezve; azért kérem a házat, méltóztassék megengedni, hogy midőn a hitelintézetre nézve előterjesztem alázatos nézeteimet, egyszersmind tervecskét nyujthassak be az iránt, hogy mielőtt az evaluatió megtörténhetik, nem volna-e jó a status részéről a földbirtokosoknak a körülményeknek megfelelő olyan előlegezést adni, melyről fel lehet tenni, hogy bármily alacsonyan becsültessék is a veszteség, annyi bizonyosan ki fog kerülni, például 120 pgő ft. egy telekre, s igy azon kárpótlás, mely most kifizettethetnék, 15 millió forintig rughatna, és ha ezen summa forgásba jöhet, a rögtöni szükségeken nagy részben segitve volna; pedig az országnak felvirágzása megkivánja, hogy e tekintetben valamit tegyünk, annyival is inkább, mert a mult országgyülés az ilyen földbirtokokon fekvő adósságokat ideiglenesen felmondhatlanoknak nyilatkoztatta; az ilyen állapot ideiglenes lehet, de nagy convulsiók nélkül hosszu ideig fel nem tartható. Ezen törvény a magyarországi takarékpénztárokat csaknem bukásba vezette. Mi nem segithettünk e részben rajtok, mert a takarékpénztáraknak meg kell fizetni tartozá-

saikat, azok pedig be nem szedhetik, mivel nekik tartoznak. Tehát ezen jótékony intézetek sok helyt a legnagyobb bizonytalanságnak vannak kitéve. Es ezen szempontból indulva, először engedelmet kérek arra, hogy a bank felállitására nézve elintézés végett egy pár kérdést terjeszthessek elő, mely nélkül a hitelintézet fel nem állitható, s ha a ház véleménye az, hogy bele akar szólani, akár most ezen kérdésekbe, akár nem akar beleszólani, hanem részletekben is kivánja birálat és taglalat alá venni a tervezetet, készen vagyok vele tökéletesen, és bár mely perczben előterjeszthetem. 2-szor engedelmet kérek, hogy terjeszthessek elő valamit az urbéri veszteségek kártalanitása tárgyában, s e tekintetben gyakorlati módot kivánok előadni, mely a háznak helyeslését nyerje meg, hogy némi előlegezés nyujtassék az urbéri veszteségekért, s addig is az ország közvagyonossága ne szenvedjen.

Ezután napi rendre tért a ház, a kincstári javakon eszközlendő magyar telepitésekről szóló törvényjavaslatra. A központi bizottmány következő jelentést tett e törvényjavaslat iránt:

„Az osztályok többsége ezen javaslatot mind alapelveire nézve helyesli, mind különösen czimét, bevezetését s az 1-ső, 2-ik és 3-ik §§. változatlanul elfogadja, a 4-ik §. utosó pontját azonban, mely igy szól: „a telepekhez imaházakról s lelkészek és néptanitók ellátásáról a pénzügyminister a közállomány költségén gondoskodandik,“ ugy kivánja módosittatni, miszerint az ima- és iskolaházakat fölépitvén, a lelkészek és néptanitók ellátásáról csak 6 évig gondoskodjék az álladalom, azontul pedig ezen telepek e részben is az ország többi községeire hozott és hozandó köztörvények alá essenek. Mert nemcsak, hogy ezen 6 évi mentességet elegendő ösztön és előnynek tartja, hanem ennek határtalan időre biztositásában a jog- s teheregyenlőségbe ütköző kiváltságot is lát.

Ezeket az osztályok nyilatkozásai nyomán terjesztvén elő a központi bizottmány, el nem mulaszthatja a ház figyelmébe ajánlani még egyik előadó által tett s a központi bizottmány által helyeslett azon inditványt: miheztképest a telepedőkkel kötendő szerződésekben gondoskodás legyen arról, hogy a megszállott birtok eladás vagy bármely jogczimnél fogva is oly kezekre ne kerülhessen, melyek a nemzetiség szempontjából a jelen törvény czéljával ellenkeznének.“

Raisz Sz. A javaslatban foglalt czélt lelkéből pártolja, azonban nem csupán a székelységre kivánja annak jótékonyságát alkalmazni. Felhivja a ház figyelmét a felföld kősziklás vidékeire, melynek lakói százanként hagyják oda tüzhelyeiket.

Azon módositást ajánlja tehát, hogy ezekre s utánok az ország egyéb tulnépesedett vidékeire is terjesztessék ki a javaslat.

Kubinyi megjegyzi, hogy most nem átalános telepitési törvényről van szó, hanem oly intézkedésről, melynek czélja a magyar nemzetiséget azon vidéken öregbiteni, hol meg van támadva. Azonban a bevezetést kihagyatni kivánja, nem azért, mintha a törvény czélját el akarná titkolni, hanem mivel a szövegben ugyis benne van, s positiv törvényt nem akar támogatni.

Madarász J. kivánja megtartani az előzményt is. Szóló, midőn telepitésről lesz szó, gondoskodni kiván a Moldvában és Bukovinában lakó magyarok telepitéséről is.

Kemény Zs. A szepesi követ módositványát bizonyos korlátok közt nem ellenzené. Ezen korlátokat pedig azon körülmény által véli megszabandónak, hogy mennyiben idegen ajku lakosok telepitéséről van szó, ez oly vidéken történjék, hol garantia van az összeolvadásra. — A szőnyegen levő javaslatra nézve szólónak egy módositványa van, mely a letelepitendő magyar elemnek politicai sulyt és függetlenséget biztositana. Az eddigi politikai befolyás ugyanis nálunk censushoz van kötve; de még eddig legkisebb intézkedés sem történt az arenda-rendszer iránt. Rövid arendai rendszer mellett szóló nem képzel teljes függetlenséget, — tehát kimondatni kivánja, hogy a szóban forgó legalább egy ember életére legyen adva.

Májercsák az éhhalállal küzdő felföldiek nyomorát festvén, kéri a házat, ne feledkezzék meg oly népfajról, mely mostani időkben is oly példásan viseli magát, hogy mig az alföldön mindenütt katonaságra van szükség, az el lehet katonai erő nélkül stb. (maradjon, szavazzunk).

Román F. Kubinyival egyformán nyilatkozván, — az árenda-rendszerre megjegyzi, hogy az árenda nem nyujt annyi ingert, mint a tulajdonosság, mivel nem biztos annak birtokosa, meddig tarthatja azt meg. Egyébiránt a központi

bizottmány által javasolt záradék garantiául szolgál, hogy valami pénzes ember az ily javakat a törvény czéljától el ne vonja.

Dedinszky és Bónis a szerkezetet szinte pártolják, — az utóbbi nem kivánván kihagyatni a bevezetést, mivel az e törvény alkotásának historiáját foglalja magában; — a felvidékieket szinte magyar lakosoknak tartja, s külön az ország minden nyelvü lakosait megemlittetni azért sem kivánja, mert akkor azon véreink, kik az országon kivül laknak, el lennének mellőzve, kiket pedig szinte jó volna behozni.

Kossuth L. Csak azon érdemes urak megnyugtatására állottam fel, kik más vidékek tekintetbevételére hivták fel a házat. Én kijelentem, hogy a szőnyegen levő javaslatot nem telepitési törvénynek tekintem, hanem tekintem oly intézkedésnek, mely által az ország nyugalma s biztossága czéloztatik. — Más részről meg kell gondolni, hogy midőn itt telepitésekről szólunk, nem egész megyékről van szó, hanem csak a kincstár javairól, hová nem fér annyi ember, mennyit akarnánk.

Egyébiránt a székelységre nemcsak tulnépesség tekintetéből illő figyelemmel lenni, hanem mint oly népfajra is, mely annyi sérelmet tapasztalt eddig, hogy e miatt kész volt még inconstitutionális országba is kivándorolni. — Midőn tehát az ország biztositásáról gondoskodunk, szóló azt hiszi, ez oly dolog, mely sem rosz vért nem csinálhat, sem igényeket nem költhet. Eljő az idő arra is, mikor az ország egyéb lakosairól is gondoskodni fog a ház, s különösen a felvidékre nézve emliti szóló azon intézkedéseket, miket az ott található sórétegek felkutatása végett már eddig is tett. Mi Moldva- és Bukovinára nézve emlittetett, annak szóló nincs ellene; de más országokról levén szó, szóló törvényben nem tehetett róla említést; de azt jelenti, hogy az értekezés e részben is megkezdődött, s nem siker nélkül (helyeslés).

Ezen felvilágositás után Kubicza P. ugy szinte Lu-

zsénszky is megnyugtatva érzék magokat, — a felföld iránti ilyetén gondoskodást majd akkora kérvén ki, ha majd a haza biztositva lesz. Hasonló értelemben szólt Jekelfalusi is.

Ellenben Nyékit a szerkezet ki nem elégiti, — kivánja a telepitésre megnevezett megyék közé Temest is oda tétetni, oly módon, hogy mivel ott puszta nincs: tehát az üresen maradt urbéri telkekre történjék a telepités. Mire a pénzügyminister megjegyzé, hogy az odatétel ellen ugyan ellenvetése nincs, de az üres telkek természetét a közteherviselés egészen megváltoztatta. Egyébiránt, ha az ily üres telek a kincstáré: ugy benfoglaltatik a javaslatban; ha magánosoké: akkor hozzászólni nem lehet.

Prónay a méltányosság elvénél fogva pártolja a szepesi képviselő módositványát.

Antal a szerkezet mellett, — Kazinczy G. szinte a szepesi módositvány, de egyszersmind a bevezetés ellen szól, nehogy a rosz akarat fegyverül használja ellenünk. A központi bizottmány végül odavetett nézete az átruházások korlátolására nézve szóló szerint — figyelmeztetésnek jó, de törvénybe nem jó volna betenni.

Pálfy J. a szerkezetet az ország biztossága tekintetéből egész terjedelmében pártolja: de helyesnek tartja a bizottmány azon észrevételét is, miszerint az imaházak s iskolák 6 év multával a telepeken is ugyanazon gondoskodás alá essenek, mint az ország többi községeiben.

Több nyilatkozatok után, mik közben Kossuth a törvény czélját ujra meg ujra megmagyarázá, végre szavazásra került a dolog, még pedig előbb általánosan az egész szerkezetre, s a többség azt elfogadta, azután pedig szakaszonként.

A bevezetést a többség megtartandónak kivánta. Markhót azon módositványát pedig, hogy a bevezetés végére ily módositás tétessék „addig is, mig a törvényhozás az ország

többi vidékeiről is, nyelv-tekintet nélkül, rendelkezni fog" mellőzte.

Az 1-ső szakász marad. A 2-ik §-t a többség szinte megtartani kivánja. A 3-ik §-ban szinte mellőztetett Pap P. azon inditványa, hogy az adandó maximum és minimum positive meghatároztassék; ellenben elfogadtatott Madarász L. azon módositványa,.miszerint e szakasz következő szavaihoz „kevesebb ne nyujtassék" hozzátétetett „sem több" — pénzügyminister azon magyarázatával, hogy ez által ő fölségének még fennálló adományozási joga nem czéloztatik megszorittatni, sem a pénzügyminister keze megkötve nem lesz, egyeseknek szükség esetében készpénzért többet is eladni.

A 4-ik §-ban tett bizottmányi észrevételt az imaházak és iskolák ellátása iránt a többség elfogadta. Ellenben az átruházás megszoritása iránti figyelmeztetést, mint nem is formulázhatót, a ház többsége csakis figyelmeztetésnek vevén, kihagyandónak itélte.

A napirenden átmenvén a ház, bejelentetett, hogy Pétervárad elküldé képviselő-választási jegyzőkönyvét, mi éljenekkel fogadtatott.

Végül Varga S. czeglédi képviselő 3 rendbeli inditványt mutatott be, u. m. a közmunkákról szóló törvény eltörlése, — a legelő-elkülönités és a nemzetőrségi s választási censusok közti különbség megszüntetése iránt. A ház szokott időben eloszlott.

XXII-ik ülés az alsóházban

aug. 1-én.

Az elnök nehány erdélyi követválasztáson kivül jelenti a háznak, miként Tordamegye egyik választókerületéből a választás ellen petitió adatott be, s a ház átlátván azon felhozott ok alaposságát: hogy a julius 5-kén történt választás ellen lehetetlen volt 20-dikig folyamodni, az állandó igazolási választmányhoz utasitja. Hunyadváros kérelme pedig —

melyben multjánál fogva önálló választókerületül kiván tekintetni, a kérvényi választmányhoz utasittatott.

Ugyancsak a ház elnöke jelenti, hogy Fábián kézdivásárhelyi képviselő napirend előtt interpellátióra iratta fel magát (halljuk).

Fábián: fájdalmasan hat keblemre, hogy midőn e házban először szólalok meg, aggodalmaink legióját kell szaporitanom. Értésemre esett, miként a bécsi haditanács a székely határőrséghez julius 8-kán egy rendeletet bocsátott, melyről annyit tudok, hogy nem foglaltatik benne egyéb jónál; mert terheket szüntet meg, s mert kedvezményeket nyujt. Igy p. azon szolgálatot, mely eddig 25 évre is kiterjedt, 10-re szállitja le, — a fél és egész aggság idejét 50—60 év helyett 40-re teszi, — határőrzésért 4 kr. helyett 6 kr. zsoldot szab, — az aprósót olcsó áron rendeli adatni, s a sós forrásokat a székelységnek olcsó árért megnyitni igéri stb. Ha ezek félszázaddal — de csak felévvel is előbb történnek vala, azt hittem volna, hogy valahára emberi könyör s igazság érzete szállotta meg azon kormányt, melyhez midőn a sok sérelmet látott székely nép folyamodott, azt szokta volt rendesen felelni, hogy az orvoslás még nem tartozik systemájához. De most, midőn közös hazánk már kivivta függetlenségét; midőn a jogokban minden fiait testvérileg részesiti, — most a bécsi haditanács jóakaratára nem mondhatok egyebet, mint: „timeo Danaos et dona ferentes“ (helyeslés). Tudjuk, hogy félelemmel csak a gyávát lehet meghóditni, de azt is tudjuk, hogy a medvét mézzel fogják meg, s az oroszlányt, az állatkirályt is tőrbe lehet csalni. Hátha ez igéretek által a camarilla le akarja kötelezni a székelységet, hogy ha ellenünk nem is, de mellettünk se legyenek? Szóló véleménye az, hogy mintán a székelyek kivánatai ezen rendelet által egy részben megadattak, a többire pedig september 1-ső napja van kitüzve: a háznak sietni kell intézkedéseivel. Mindenekelőtt azonban felszólitja szóló a hadügyministert: tud-e valamit ezen intézkedésekről? s az elszámlált

engedményeket ugy kell-e nézni, mint a bécsi, vagy mint a magyar ministerium kifolyásait?

Mészáros L. A tisztelt követur felhivására azt felelhetem: hogy igenis azon engedmények pertractatióban voltak már ezelőtt, s a bécsi ministerium, vagy Hofkriegsrath, egy kevés részét azon engedményeknek megadta, t. i. anynyit, hogyha a székely határőr szolgálatba megy, odáig pótló dijt s kenyeret kapjon, s midőn visszajő, előbb jusson félaggságra, s más ilyes engedmények adassanak, de ezek elmaradtak, mert az események meg nem engedték. Valami tiz nappal ez előtt ezen esetet feljelentette a főhadi parancsnokság, kérvén hogy a mennyire még azon engedmények semmi eredményre nem juthattak, a magyar hadiministerium intézkedjék. Ez mindazon engedményeket, melyek pertractatióban voltak, megengedte, sőt még a főhadi parancsnokságot fel is hivta, miszerint, ha oly engedményeket lehetne a székelységnek, vagy határőrvidékeknek adni, melyek a törvényhozással össze nem ütköznek, a legsürgetősebben jelentse be, s azok is meg fognak engedtetni. — Itt tehát meglehet, hogy csel forog fen, de még erről bizonyos nem lehetek; mert nem egyeztethetem meg fejemben azt, hogy miért kért volna a főhadi parancsnokság engedményeket a magyar hadiministeriumtól, ha már zsebében voltak azok, s azokat kihirdettette, de mindenesetre ezen eset oly fontos, miszerint a legszorosabb felelet terhe alatt az illető főhadi parancsnokságtól felvilágositást fogok kérni. S hogyha kiviláglik, hogy törvényellenesen működött, reá nézve a büntetést is meg fogom határozni, s azt a tisztelt háznak be is jelentendem. Most azonban — követve ezen szabályt: „audiatur et altera pars“ — nem birok semmi határozatot kimondani.

Gr. Bethlen J.: Hogy Erdélyben vannak reactionális mozgalmak, az bizonyos; ily jelenségek Udvarhely vidékén is mutatkoznak, honnan szóló képviselő. De ezen mozgalmaknak nem interpellátió utján lehet elejét venni, mivel

ennek következése legfelebb felelet, mivel szóló különben most meg van elégedve, — hanem inkább törvényt kell alkotnunk a kedélyek lecsendesitésére. Mert tagadja szóló, hogy a történt engedményeknél a ház törvény utján többet nem adhatna. Az erdélyi küldöttségnek tehát sietni kell munkálatával, hogy minélelőbb articulusokat alkothasson a ház.

Madarász L. Nem szólnék e tárgyhoz, ha interpellátió utján e házban fel nem hozatik; nem is vagyok barátja az interpellátiónak. De kötelességemnek tartom szólni, midőn a minister az interpellátióra csak felel, a nélkül, hogy az aggodalmat megszüntetné. Én jelen esetben aggodalmamat épen hadügyi országlár ur nyilatkozatából meritem. Az 1848. 3. t. cz. 8-ik §-a azt rendeli, hogy minden kinevezés és előléptetés a katonai szolgálatban egyedül a magyar ministerium ellenjegyzése mellett történhetik; mégis ma, 1848. augusztus 1-ső napján, a központi bizottmány azon indokok közt, melyekkel az ujonczállitási ministeri törvényjavaslatot támogatja, az ausztriai kormánynak seregeinkre való jogtalan befolyását emliti (szóló olvassa a 17-ik sz. a. országgyülési iromány illető pontját). Ebből szóló két dolgot lát. Egyik az, hogy oly állapotban vagyunk seregeinkre nézve, mintha a katonai kinevezésekről szóló törvényczikk nem is volna; másik pedig az: hogy többé azon különbség fenn nem állhat, mely szerint ilyes dolgokban egyszer a hadügyminister, máskor a külügyminister ellenjegyzéséről van szó. De még inkább neveli aggodalmamat — mond szóló — a hadügyi országlár ur azon kifejezése, hogy a bécsi Hofkriegsrath ez vagy amaz engedményt meg nem adta. A bécsi Hofkriegsrath nálunk semmi, s velünk csak oly viszonyban áll, mint p. az orosz, vagy bármely idegen nemzet hadügyministere. Tagadom, hogy vele engedelemkérési közlekedésbe lehetett volna lépni (zaj, nem ugy van), vagy ha nem engedelmet — avagy csak befolyási megegyezést is lehetett volna tőle kérni. Nem a Hofkriegsrath-ot kell tehát megkérdezni;

hanem a kérdés az: igaz-e, hogy ily lázitó proclamátió csakugyan Bécsből került? Mert ha ez igaz, akkor a nemzet tudni fogja kivel van dolga, akkor vége minden plaidirozásnak, s a mostani kormány nagy felelőséggel tartozik. Fel akarom tenni — ugymond — hogy ilyesmi királyunktól nem jöhetett ellenjegyzés nélkül, — az hát nem egyéb, mint lázitó proclamátió. Épen ezért, nem akarok rajta keresztülfutni, — nem akarom, hogy a bécsi Hofkriegsrath-ot hallgassuk meg (zaj, nem azt) vagy akár az erdélyi General-Commandót, mert ez nem önálló többé (zaj); szóló nem a megtámadás, hanem a félelem ovatosságával szól, habár elragadtatnék is a szabadság érzelmétől. Intézkedést kiván, hogy a haza védve legyen ily lázitó proclamatióktól.

Mészáros L. A mondottakra röviden csak annyit jegyez meg, hogy az előtte szóló érdemes követ ur előadásában datum-hiba van. A szóban forgó engedmények kérdése még átalakulásunk előtt kezdődött, s a Hofkriegsrath rendeletei azon időre esnek, midőn még nem volt felelős ministériumunk, vagy ha volt is, még a régibb emberek a bonyodalomból ki nem vergődtek. Csakhogy az akkori Hofkriegsrath még akkor intézkedéseiben épen nem vasuti gyorsasággal járt el, hanem esztendő kellett, mig valamit megadott. Ezekre nézve tehát a felelőség a mostani ministeriumot nem illetti. A General-Commando kihallgatására nézve megjegyzi szóló, hogy mig a régi katonai törvények állanak, addig nem tudja mit tegyen egyebet, mint legelőbb is azt hallgatni ki, s ha felelete nem lesz kielégitő, akkor vizsgálatot rendelni. — A katonai kinevezéseket illetőleg: igaz, hogy most ezeket a külügyminister ellenjegyzi; de oly érintkezésben vannak, hogy az ily esetben előterjesztés előtt a hadügyministert mindig fel szokta hivni nézete nyilvánitására. Ha azonban ezentul világosabban meg lesz határozva az ellenjegyzés: akkor a hadügyminister köre is világosabb lesz. Ha szólónak több ideje lett volna, részletesebb terveket tudott volna előmutatni. Igy is azonban elfogadta a

felelőséget, s lelkiismerete nem vádolja. De vannak sok esetek, melyeknek fonala a Hofkriegsrath-nál volt, s ilyenekben az előzmények iránt attól kellett venni felvilágositást.

Kossuth Lajos. Én is kötelességemnek tartom az előfordult kérdésre nézve részemről is egy pár szót kinyilatkoztatni. 1-ször is, ha a hadügyminister urnak a dologról tudomása nincs, ugy igen természetes, hogy állásomnál fogva tudomásom nekem még kevesebbé lehet. Nem tudom, micsoda kutfőből meritette az érdemes követ ur a tényt, mely ha való, én azt egyenesen az ausztriai ministerium részéről egy ujabb jelnek veszem, hogy Magyarország önállásának s törvényes jogának ellenében a reactio szellemében kiván müködni s magát irányunkban ellenséges állásba akarja helyezni. 2-szor ha ezen tény való, ugy én azon embereket, kik a bécsi hadügyministeriumnak — mert hiszen Hofkriegsrath nincs többé — bármely legcsekélyebb rendeletét el merték fogadni, egyenesen árulóknak tartom. Ugy van-e a tény vagy nincs, nem tudom; annyit azonban mondhatok, hogy épen fél órával az ülés előtt kaptam az Erdélyben müködő országos biztos b. Vay Miklóstól egy jul. 28-ról kelt sürgöny által ide érkezett levelet, s hajlandó vagyok feltenni, hogy ha ilyen rendkivüli dolog történt volna, ezen sürgönynyel, melyet kevesebbé fontos tárgyban küldött, jelentette vagy használta volna arra, hogy egyuttal a hadügyministert értesitse. De mindamellett meglehet, ugy van a dolog.

Mi az engedmények kérdését illeti, csak azon megjegyzést vagyok bátor előrebocsátani, miként tudomásomra a határőrvidéki ezredekre nézve forgott fen az, hogy a ministerialis kormányzat megkezdése előtt a volt Hofkriegsrath-ban, a mi már nincs, de szeretnék visszaállitani, ugy hogy Magyarország is bele legyen olvasztva, a határőrvidékek helyeztetésére — mondom — bizonyos pertractatio folytattatott; és igen természetes dolog, hogy a ministerium óhajtván a maga részéről a határőrvidékeknek olyan concessiókat adni, melyek az igazsággal s méltányossággal megegyeznek, szükség volt,

hogy iparkodjék tájékozni magát arra nézve, ha valjon vannak-e már valami praemissák a pertractatióban? S azért az illető minister azon kérdést tette: micsoda pertractatiók jöttek közbe e tekintetben ennek ellőtte? A mint tudom a bécsi hadügyministerium ezen pertractatiót a magyar ministerium felszólitása következtében, a magyar külügyministerium utján leküldötte. Én tehát csak igy vagyok hajlandó a dolgot felvenni s csak is ezen esetben nem látok az ausztriai ministerium részéről egyenesen oly törvénytelen beavatkozást, melyet részemről türni nem fogok soha egy perczig sem, s ha oly helyeztetésbe jőnék netalán, hogy türni kénytelen volnék; akkor polgári kötelességemtől fogok tanácsot kérni, de veszni inkább kész leszek, türni semmi esetre. Ugy vagyok tehát hajlandó magyarázni a dolgot, hogy a határőrvidékekre nézve, s igy a székelységre nézve is, akkor mikor még ezek a bécsi kormány alatt állottak, valami pertractatiók előre mehettek. Hogy miként áll a dolog, erről a hadügyministernek, valamint az összes ministeriumnak s hazánknak mielőbb tudomást kell szereznie, hogy micsoda pertractatiók mentek előre. — Mit hadügyminister ur első beszédében mondott, s mit Madarász érdemes követ ur mintegy oda látszott magyarázni, mintha a hadügyminister e dologbani teendőjét az erdélyi general-commandónak nem tudom minő véleményétől függesztené fel; ezt én részemről nem igy értettem, hanem ugy, hogy itt valaki vádolva van, mintha valamely proclamatio vagy rendelmény érkezett volna Bécsből, melynek okvetlenül keresztül kellett volna mennie az erdélyi főparancsnokság kezein, s lehetetlen, hogy ennek beegyezése nélkül kihirdettetett volna. Ha tehát volna itt bün, ugy terhelve volna leginkább az ottani general-commando. S ha valaki felett itéletet, s a „bünös“-t kell kimondani, ugy természetes dolog, hogy előbb meg kell hallgatni, s én hadügyminister urnak nyilatkozatát csak is igy vettem s igy értettem, s gondolom, hogy egyátalában mást alatta érteni nem akart. — Egyébiránt kimondhatlan fontosnak

tartom azt, hogy Magyarország területén minden ember, bármily helyzetben legyen is, elmulaszthatlan kötelességének ismerje, miszerint a bécsi ministeriumtól még csak kérdeznie sem szabad valamit, annál kevesebbé pedig rendeletet onnan elfogadni (helyes), s ismétlem, ha a bécsi ministerium részéről történt ilyes valami, ugy azt egyenes ellenségeskedésnek, s ha valaki által némi rendelet elfogadtatott, azt árulásnak tekintem (zajos helyeslés). S mindig oda fogom szavamat adni, hogy a ki merészelt ilyes parancsot elfogadni, az a legszigorubb módon, a mily szigoruságot a törvény ismer, büntettessék meg. Ez meggyőződésem s azt gondolom, hogy az ott működő kir. biztos kétségtelenül a hadügyminister urnak e részben kezére fog dolgozni, hogy a ténynek valóságát necsak a vádlott egyén felvilágositásából, — a mely, valamint a vád, félszeg lehet, — hanem a kormány s a haza érdekében működő kir. biztosnak közbenjárása által is tudja meg; s megtudván, nem kételkedem, hogy hadügyminister ur ugy fog intézkedni, mint a hazának érdeke, önállása s becsülete megkivánja. (Itt szónok leült, de mielőtt a következő szónok szóhoz juthatott volna, ismét felállt s igy folytatja): Azzal akartam végezni előterjesztésemet, hanem megfeledkeztem róla, hogy a követ ur a székelység irányában törvényt ohajtott initiáltatni. Én, megvallom, szinte nagyon ohajtom, hogy az erdélyi küldöttség, mely tájékozás végett itt van, az időnek sürgetős voltát tekintetbe véve, gyorsabban, a lehető gyorsasággal járjon el a maga feladatában. Én részemről kinyilatkoztatom, miként a legszivesebb készséggel fogadok a küldöttségtől minden felvilágositást, mi tárczámhoz tartozik. De a mennyiben a tanácskozási folyamot netalán hosszabbra terjedőnek látnám, hogysem az megegyeznék az idő sürgetős szükségeivel, én részemről, mit a financzministeri ügyekre nézve szükségesnek tartok, nem fogom felfüggeszteni attól, hogy tájékozásért előbbb valakihez forduljak; hanem a mire az időt elérkezettnek vélem, az iránt — akár fogok kapni

tájékozást, akár nem — az iránt azonnal törvényjavaslatot fogok előterjeszteni. S e részben ugy gondolom, a ministeriumnak egyátalában semmi tagja nem igényli s nem vadászsza azon popularitást, hogy minden, mi a házában jó történik, a ministeriumtól initiáltassék. Gyenge támasz volna ez a kormánynak, ha ily mellékes utakon akarná a bizalmat megszerezni. Nem uraim! bárki részéről történik inditvány, az mi benne jó van, mindnyájunk érdeme lesz egyaránt, s felszólitom a székely követ urakat, kik a székely viszonyokról kétségkivül jobban vannak tájékozva mint a ministerium tagjai, mert fájdalom, eddig testvérek bár, de Erdélytől annyira elkülönitve voltunk, miszerint minden perczben érezzük annak sulyát, hogy az ottani viszonyokat nem ismerjük, méltóztassanak magukat az illető ministerekkel érintkezésbe tenni, s initiáljanak oly törvényt, mely a székely nemzet megnyugtatására egyrészről, de más részről azon biztosság fentartására is szolgáljon, mely a székely nemzet hazafiuságának alapjára fektetve a közös haza érdekében áll. Ez lesz a legrövidebb ut. Tegyék magukat a székely követ urak érintkezésbe a ministerekkel, de jöjjön bár a törvényjavaslat ministertől vagy nem ministertől, ez mindegy: csakhogy minél előbb initiáltassék, az kivánatos. És bizony nagyon furcsa portéka volna, ha azon térre lépnénk, miszerint a bécsi hadügyministertől vagy bécsi ministeriumtól akarnók kérdezni, hogy micsoda engedményeket akar adni. Hiszen könnyü engedményeket adni máséból, ez olcsó liberalismus volna. Nem tetszett egy sebet is meggyógyitani addig, mig hatalmukban állott, már most meghiszém, hogy szórni akarják Magyarország eloszlását, dissolutióját, ajándékképen. (Igaz.) Mi latra fogjuk vetni a haza körülményeit, igazságot adunk mindenkinek, de privát érdekért a házát veszélyeztetni nem fogjuk. — Initiáljanak tehát törvényt azok, kik a körülményekbe avatva vannak; — minél előbb egy törvényt s végezzünk.

Zeyk K. azon felvilágositást adja, hogy a szóban

forgó jul. 8-iki irományt olvasta; az a General-Commandótól jött, a ministerium jóváhagyása reményében; de minden esetre hiba, s a kir. biztos által végére kiván járatni.

Zsemberi kapcsolatban látja e kérdést a határvidékek kérdésével, s kivánja hogy azok még ez ülésfolyam alatt rendeztessenek. Kossuth L. azt válaszolja, hogy a hadügyministernek minden tudománya s tapasztalása mellett rövid idő alatt rendezni nem lehet, s e rendezés a mostani viszonyok kimenetelétől is feltételeztetik. Már eddig is intézkedett a ministerium, hogy a határvidékekre az ujabb törvények jótékonysága kiterjesztessék, hogy a földbirtok tulajdonná váljon, a robot eltöröltessék, az ipar és kereskedés felszabaditassék stb. A még hátralevőkre nézve pedig ugy intézkedett, hogy azon vidékek küldötteivel magát érintkezésbe tevén, kivánataikat megadhassa, vagy törvényhozás elé terjeszthesse. De kevés sikere volt, csupán Pétervárad követei vannak itt, — a többiekre nézve vagy egy becsületes pacificatio, vagy fegyver határoz.

Perczel M. Ismeri a nehézségeket, melyekkel a ministerium az uj formákban találkozik; tudja különösen, hogy a hadügyministernek még csak szellemet is ujra kell teremteni a katonaságban; azért nem akarja a szóban forgó tényt recriminátiókra kizsákmányolni, csupán ki akarja mutatni a vészt, mely bennünket környez. Emliti szóló, hogy a hadsereg főtisztei még most is egybeköttetésben vannak a bécsi ministeriummal, s a General-Commandóknak azzali levelezéseit ki lehet a postán is mutatni; hirlapokban császári királyi hirdetések történnek; a határőrök számára licitátiók tartatnak, minek nem volna szabad történni a hadügyminister megegyezése nélkül. Ezenkivül tudjuk — ugymond — hogy Bécsben egész comité működik, mely czélul tüzte ki az aldunai seregben a régi szellem fentartását; mely ő felségének Jellachich elleni eljárását el nem fogadva, ellenünk proclamátiókat nyomat. Tudjuk továbbá, hogy némely tisztek, a Galliicziában levő katonaságból, csak azért, mert ujabb

törvényeink betöltését szorgalmazták, üldöztetés miatt helyeiket elhagyni, s a honvéd-seregbe lépni kényszerültek. Az olaszországi hadseregnél pedig már rég rebesgetik, hogy csak egyszer győzzenek, majd csinálnak Bécsben s Magyarországon rendet. S épen azért, mivel ez esetben nehezebb állásunk lehet, kivánja szóló, hogy a ministerium érezze magát kötelezve a hadsereget akként biztositni, hogy ellenünk forditni ne lehessen.

Mi az erdélyi állapotokat illeti: szóló tagadja, hogy a ministerium törvényhozáson kivül is ne adhatna engedményeket saját felelősége alatt. Egyébiránt az ott működő kir. biztosnak sem kineveztetésével nem volt szóló megelégedve, mert oly egyéneket kiván, kik egész éltökben ugyanazon elvek mellett küzdöttek, sem eljárása ki nem elégiti, mint a ki, a helyett, hogy a magyarországi törvényeket alkalmazta volna, az oláhokra nézve folytattatni kivánta a dézmát. (Nem áll!) Szólót nem elégiti ki a hadminister által foganatbaveendő eljárás, nem elégiti ki a katonaság esküje, melyben az alkotmányról szó van ugyan, de nem a magyar alkotmányról. Majd ha a katonaállitásra kerül a sor, akkor szóló oly törvényekre fog szavazni, melyek a katonaságot részünkre biztositsák.

Erre a hadügyminister megjegyzé, hogy külországra befolyása nem levén, az ottani comitét sem tilthatja meg, csak a mennyiben káros eredményei volnának, azokat akadályoztathatja. A katonaságról jelentheti szóló, hogy mind Gallicziából, mind Bécsből kapott olyan leveleket, melyek minden reactionális bujtogatásokat kárhoztatnak. Hogy előtte szóló egyeseken történt méltatlanságokról barátságos társaságban valamit hallott, az meglehet, de ilyenek után törvényes vizsgálatokra magát felhatalmazva nem érzi. Egyébiránt mig szóló független törvényhozást lát, mely az ész, igazság s törvényesség terén áll: addig nem fél a katonaságtól, mert azoknak a katona is hódol.

A királyi biztos felől mondottakra pedig Kossuth L.

azt válaszolja, hogy bármi kinevezésért a ministerium csak annyiban felelős, mennyiben a kinevezett egyén roszul jár el, vagy a várakozásnak meg nem felel. Fájdalom — ugymond — a választásokban gyakran csalódunk, s a sympathia, melyet valaki iránt érezünk, még nem biztosit, hogy az várakozásunknak meg is felel. Szóló p. saját tárczájánál mitsem ohajtana inkább, mint, ha minden választás az általa követett elvek rokonszenvével találkoznék. De kénytelen kimondani, hogy ha kellő szakbeli képzettséget nem talál, csupa sympathiáért senkit alkalmazni nem fog. — Az erdélyi kir. biztos kinevezését igen sok tekintetek ajánlották, melyeket itt elő nem hord, s szóló, mennyire eljárását tudja, meg van vele elégedve. (Helyeslés.) — A dézma tárgyában igaz, a románok folyamodványt nyujtottak be, mintha b. Vay, azért, mert sanctió még nincs, katonai erőveli behajtásról beszélt volna; azonban szóló felszólitására küldött sürgönyében e feladást alacsony rágalomnak nyilvánitja. Hanem van itt egy másik ága a dézmának, melyet mi nem tudtunk, t. i. az, mely a királyföldi lelkészek ellátására van rendelve, mig a másik rész a fiscust illeti. Az elsőről külön törvény rendelkezik, mely még sanctionálva nincs. Most kérdés tétetett: mi történjék ezzel? Szóló is azon véleményben van, hogy Erdélyben most már külön törvényhozási hatalom nem lehet; s az igazságügyministerrel együtt szóló ugy fog intézkedni, mint az igazság kivánja.

Mikó M. a hadügyministeri válaszszal megelégszik, s mihelyt a székely követek javaslataikat beadják, előleges tárgyalást kér.

Gr. Teleki D. Midőn az unio kimondatott, akkor egyszersmind egy bizottmány is neveztetett ki, mely a székely kérdést épen most tárgyalja, de bajos röviden keresztülmenni. Könnyü munka volna ez, ha csak megnyugtatás forogna szóban, de a haza érdekét sem szabad szem elől téveszteni. A székelység saturálva van izgatásokkal, s szóló ugy tapasztalta, hogy a hizelgések utóbbi időben többet ár-

tottak nekik, mint a nyomoruság. A nyomor megedzette e népfajt, mig az izgatások miatt jelleme van koczkáztatva. Egyébiránt szóló hiszi, hogy a székely nép belátandja, miként a háznak, midőn róluk gondoskodik, nem csupán a tulcsigázott kedélyekre kell figyelni, hanem a haza érdekére is egyszersmind.

Gr. Kemény D. Declamatióra nem akarja az időt vesztegetni, azért csak annyit jelent ki, hogy a bizottmányi munkálat ma vagy holnap beadatik, addig legyen a ház türelemmel; ki a hadügyminister feleletét felületesnek tartja, azt kérdi tőle szóló: hogy hát mit kiván? Egy követ tudósitást kapott valamelyik rokonától, ez még csak annyit bizonyit, hogy levél iratott, de nem azt, valjon a tények ugy állanak-e. Egyébiránt lehetnek felületes interpellátiók is, s szóló ha valamit hallana, venné magának azon fáradságot, hogy arról az illető ministert megkérdezze, de némelyek jobban szeretik a szép dictiót. Az erdélyi kir. biztossal mindenki meg van ott elégedve, kivevén a reactió töredékét stb. (Napirendre).

Elnök: Előbb szavazni kell azon inditványra, mely tétetett, t. i. kiván-e a ház a határvidék rendezése iránt még ez ülésfolyam alatt törvényt hozni? — A nagy többség nem-re szavazott.

S most jött volna a napirend. Felolvastatott a hadügyministeri törvényjavaslat „az ország védelmére szükséges katonai erő kiállitásáról" s utána a központi bizottmány módositó munkálata; a midőn gr. Batthyány ministerelnök feláll s nyilvánitja, hogy a házat titkos comitévá kivánja alakittatni.

XXIII-ik ülés az alsóházban

aug. 3-án.

Napirend előtt az elnök bejelenté a királyhágóntuli némely szász képviselők megválasztásán kivül Antal Mihálynak Verőcze egyik kerületéből lett megválasztatását, mit a

ház szives éljenzéssel fogadott. Továbbá jelenti az elnök, miként Szidor' Ferencz választása tárgyában a ház által kirendelt vizsgálat eredménye hozzá beadatott, s hogy a verificáló választmány az érvényesség iránt itéletet mondhasson, ahhoz fog utasittatni. Végre több folyamodványokat is bemutatott a háznak, u. m. zemplénmegyei községek részéről az urbéri viszonyokat illetőleg; — Erdélyből több folyamodványt, melyekben a legelőre nézve történt sérelmek miatt a régi állapot visszaállitása kéretik; — Maros-Vásárhelyét, mely az erdélyi kir. táblának továbh is e város kebelébeni megtartását tárgyazza (zugás); — Krasznamegye emlékiratát, melyben sérelmét jelenti ugyan ki a fölött, hogy Zilahvárossal egy választókerületté alakittatott, de mégis kijelenti a ház határozata iránti hódolatát; — Végre B e s z e J. folyamodványát, melyben mint őrnagy a béke helyreállitásáig a fenyegetett vidékek védelmére eltávozhatni szabadságot kér (helyes, éljen).

Napirendre az elemi oktatásról beadott ministeri javaslat s reá keletkezett bizottmányi munkálat volt kitüzve; ezt megelőzőleg azonban következő nevezetes inditvány került szőnyegre:

G o r o v e I: Tisztelt ház! Tudva van, hogy a ministeriumnak, mihelyt a kormányt átvette, első lépése volt, Frankfurtba, az egyesült német nemzeti gyüléshez követeket küldeni, hogy köztünk s a német nemzet között, közös érdekeink alapján, szoros alliance-ot hozzon létre. Nem hiszem, hogy volna e házban tag, vagy az országban oly lakos, ki e lépést örömmel ne fogadta volna. Az én véleményem legalább az, hogy köztünk s a Németbirodalom között, tekintve a multat, jelent s különösen a jövőt, oly érdekek fejlődtek ki, melyek a két nemzet kifejlődésére nézve egymással találkoznak. Németország kétségkivül hivatva van a civilisátiónak kelet felé terjesztésére, mig Magyarországnak feladata sem lehet más, mint hogy ezen civilisátiót activ életbeléptesse. Magyarország multja már kije-

lölé ezen irányt, mely nem annyira nyugot, mint kelet felé tartott; jövője pedig különösen az aldunai tartományok azon részében nyilatkozik, melynek népességét vérrokonság köti hozzánk, — értem a román fajt. — És ezért örökké vétke maradt a megbukott Metternichféle gyalázatos politicának, hogy a midőn nyugoton, Portugallia és Spanyolországban a szabadság ellen terjeszté ki ármányait, akkor az aldunai tartományokban is mindent elkövetett, hogy az emlitett népfajt függetlenség felé törekvésében akadályozza, s nem hogy sympathiát és tért nyert volna keleten, de egyenesen ellenkezőleg segélyt nyujtott oly hatalomnak, mely hazánk kereskedési kapujáig terjeszkedett. Most Némethont és bennünket illet ezen vétkes mulasztást helyrehozni. Németország lesz az európai civilisátió szövétneke keleten, — mi pedig hordozói. Ha Francziaországban a democratai elem állandóbb lesz, mint a juliusi forradalom után tapasztaltuk: akkor ez országnak nyugoton Spanyol- és Olaszországban nyiland terrenuma. A franczia ujabb mozgalmak iránya: socialis democratia, — s azon nyugoti országokban szinte arra van szükség. Nekünk az absolitusmus ellen kell küzdeni, s szabadságot alapitni. — Ennélfogva, hiszem, miként a ház nem késik helyeslésével annak, hogy a ministerium számunkra e pályát előkészité. Nem akarja szóló hosszasan fejtegetni az eredményeket, melyek az önálló független Magyarország s az önálló Németbirodalom közötti sympathiából következnek, — nem akarja hosszasan fejtegetni a közös érdekeket, a kereskedés előnyeit és azon támaszt, melyet a Duna hatalmas ellensége ellen ily szövetségtől várhatunk, — mellőzi a szellemi hasznok elősorolását; csupán felszólitja a házat egyszerün: hogy helyeselve a ministerium eljárását, nyilatkozzék ünnepélyesen a Németországgal közös érdekeink alapján kötendő alliance mellett (helyeslés).

Teleki L. Kivánom, hogy valamint a nagy Némethon képviselői Frankfurtban felállással egyértelmüleg nyil-

vánitták irántunki rokonszenvöket, ugy e ház is hasonló ünnepélyességgel nyilatkozzék e fontos tárgyban (a ház tagjai egyszerre felállanak); kivánom pedig azért, mert meg vagyok győződve, hogy e szövetség nem egyéb, mint a szabadság s civilisátió biztositéka. És meg vagyok győződve, hogy Bécsnek is eljő nagy napja, mert kell, hogy eljőjjön, midőn Németországgal ő is egyesülni fog, midőn a német nemzet szineit felveszi. S ennek meg kell történni azért, mert a civilisátió, mert Ausztria saját érdeke követeli. Tudom, hogy van ott egy ministerium, mely ezen érdeket nem tudta felfogni, mely ellenkező irányban hagyta magát vezettetni nem tudom ki által, — mely lemondással is fenyegetődzött, de azért le nem mondott, mely coquettirozni kezdett azokkal is, kiknek még a mi szabadságunk is sok volt. De mindennek végének kell lenni, s át kell végre látni Ausztriában, hogy a ki a német egység ellen izgat: áruló saját vére ellen. Mert Németországot tovább is 30-féle fejedelem érdekei között felosztva látni akarni: épen olyan, mint a centralisátió ellen izgatni a megyék souverainitásával, ezen macchiavelli principiummal, mely szerint egyik megye felemészti a másik erejét. Lejárt az idő, midőn a souverainek juhokul tekintvén a népet, nyájakra osztták fel, hogy rajta könnyebben zsarnokoskodhassanak. És épen azért megfoghatatlan szemtelenség egy német hazafitól, midőn az az egyesülés és egység ellen izgat. Mi az az ausztriai patriotismus? mely ország részei minden közös érdek nélkül csak ugy vannak egymás mellett, mint egy familia birtokai, nem olyan-e az csak, mintha valaki p. Eszterházy hg. részjószágai iránt nyilvánitná magát patriotának? Az tesz tehát szolgálatot Ausztriának, ki az egységet és mennyire lehet, a centralisátiót elősegiti, mert ez által valamint egy részről a nemzetiséget előmozditja, ugy más részről a szabadság érdekében cselekszik, azon szabadság érdekében, melyhez e honban 14 millió ember kész csatlakozni. És most azt mondom, hogy a ki ezen egység, ezen csatlakozás ellen izgat;

az áruló az egész emberi nem irányában, mert itt nem kevesebb forog fen, mint a civilisatio ügye. Tudom, hogy a bukott rendszer emberei még most is kétfelé néznek. Egyik szemök az olaszországi seregen van, hogy kedvező alkalommal, mint egyik követtársam minap megjegyzé, itt és Bécsben a szabadságot még egyszer elnyomják; de isten nem fogja engedni, hogy reményök teljesüljön. Másik szemök pedig Bécsen függ, keresvén ott oly soutiens-t, mely Ausztriát az orosz szövetség karjaiba segitse vezetni. Mert hiszen, ha Ausztria — mit fel nem teszek — a Németbirodalommal ujat huz: akkor nyugoti Európában, magunkat is ide értve, kire számol, hacsak nem azokra, kik a szabadság ellen szoktak küzdeni? Az a kormány tehát, mely ez utóbbi irányt fogná fel, egyenesen a barbarismussal szövetkeznék a civilisatio ellen, mi az emberiség legszentebb érdeke. De hiszem — mond szóló — s örvendek, hogy az egység nagy napja Bécsre is fel fog derülni. Végül szóló még nehány szót szól Ausztria mostani állásáról. Nem akar — ugymond — adatok nélkül gyanusitni, de azt hiszi, hogy Ausztria ezen ministerium alatt nem fejlődhetik ki, — hogy népszerűbb kormánynak kell azt felváltani; s egyszersmind kötelességének tartja kijelenteni azon meggyőződését, hogy minden testületek közt, melyek a kormányban részt vettek, Ausztria érdekét legtisztábban felfogta az Aula, melynek egyes tulságokat talán lehet szemére vetni, de a melynek hazafiságát s ügyes tapintatát csak dicsérni lehet stb. Beszédét azzal végzi szóló, hogy bizik az ügy szentségében, s ha áruló találtatnék, hiszi, hogy el fog sodortatni a közvélemény árja által, legyen akár magyar, akár német.

Perczel: megemliti, hogy a német nemzetteli szövetség mellett már márcziushóban hangosan nyilatkozott az itteni közvélemény, s a ministerium ügyes tapintattal, hihetőleg ezt tudva tette meg az első lépést követei által. Hogy ennek már eddig is voltak kedves következményei, mutatja azon jelenet a frankfurti gyülésben, hol Magyarország ön-

álló külön hatalomul legelőször ismertetett el diplomatice stb. Pártolja az inditványt.

Kossuth L. Uraim! Én két dolog végett lépek ezen székre, először hogy ugyis, mint a ministerium tagja örömömet nyilatkoztassam ki azon tiszta politicai fogalmak felett, melyek következtében Magyarország képviselőinek gyülése a frankfurti német egység s ezen egyesült német birodalombeli szövetség mellett nyilatkozott. Másodszor hogy alkalmat vegyek ez ügynél nem annyira az ausztriai kormány, mint inkább az ausztriai nép irányában — ha fenforoghattak közöttünk némely félreértések, azoknak magyar szempontból Magyarország önállásához méltólag — eloszlatásához egy pár szót szólani.

Én, uraim, tudnék önöknek egy egyént nevezni, egy magyart, ki ezelőtt három hónappal, igazán mondhatom megfoghatlanul, magyar létére Bécsben a népszerüségnek tetőpontján állott, s ugyanezen egyén most Bécsben a gyülöletesség tetőpontján áll, s áll a nélkül, hogy gondolkozásában, áll a nélkül hogy az ausztriai nép iránti érzelmeiben egy hajszálnyit is változott volna. (Tetszés).

Mi ennek oka uraim? Az elsőnek oka: — azon népszerüségnek, melyet mintegy pillanat alatt felmerülő röppentyüt emlitettem — kétségtelenül nem személye volt alapja, hanem az, hogy a szabadság első pitymalatának perczében a népek mintegy ösztönszerüleg érezték azt, hogy azok, kik szabadságot akarnak — bár hol legyenek — testvérek. Annálfogva lehetetlen volt az ausztriai nemzetnek nem éreznie, hogy midőn Magyarország iránt, és Magyarországban azok iránt, kik akkor a harczokban nem épen a leghátulsó sorban állottak, sympathiát mutatott, az által csak ön saját szabadsága ügyének szolgált.

A másodiknak — azon hirtelen változásnak — oka abban fekszik, mert én a historiában nem ismerek példát, hogy a reactio a maga müködéseit oly mindenféle kimesterkélt utakon követné, mint épen most; követné nem csak

egyenes, de mellékutakon is, azon utakon, melyek oda vannak számitva, hogy az egymás iránti barátságra hivatott nemzetek között, az önállás megőrzése mellett, a tökéletesen összeférő rokonszenv kötelékei szétszaggattassanak, és a kölcsönös sympathia, a szabadság sympathiája, mint a reactiónak legnagyobb gátja, széttöressék.

Bécsben most, uraim, négy elem látszik küzdésben lenni. Az egyik Ausztriának azon népessége, mely felfogva saját, az ausztriai dynastiának, a szabadságnak s a jövendőnek érdekét, a német birodalom egységéhez szít. Ez az egyik tényező.

A másik a reactio.

A harmadik az ausztriai ministerium.

A negyedik a szláv elem.

Én az ausztriai ministeriumot, a jelent, midőn nyiltan kimondom róla, hogy irányunkban a mostani óráig a legbarátságtalanabb, a legjogtalanabb indulattal viseltetik, mégis azzal nem vádolom, mintha az ausztriai szabadságot, az alkotmányosságot lerontani, és az absolutismust visszaállitani akarná, hanem állitom róla azt, hogy Magyarországnak had- és pénzügyministeriumának visszaszerzésérei sovárgása által annyira elvakittatik, hogy nem látja, miként ő nem egyéb, mint akarata ellen is vak eszköz a reactio kezében. A reactio, a szláv elem, a ministerium együtt működik, habár mindenik különböző czélból.

A reactio, mert vissza akarja állitani a régi hatalmat.

A ministerium, mert szeretne Magyarországnak haderejével és pénzével is disponálni.

A szláv elem, mert szláv monarchiát szeretne alkotni.

Mindezen három tényező együtt dolgozott arra, hogy a bécsi, az ausztriai németség, a mely önállásának kivivása első perczében a magyar önállás iránt sympathiát mutatott, felbujtogattassék, miszerint sajnálni látszik Magyarországnak ugynevezett elszakadását. Én pedig azt mondom: hogy ha a bécsi ministeriumnak valaha sikerülne, az istennek vala-

mely átkos végzése következtében, de a melyhez a nemzetnek is szólója lesz, (tetszés) mondom, ha valaha sikerülne, (zajos tetszés) igen: mert a nemzetek akarata még az isteni végzésekre is befolyással bir (zajos tetszés), ha sikerülne mondom, az ausztriai ministeriumnak a magyar had- és pénzügyet kezére keriteni, s talán még a kereskedési ügyet is, mert a kereskedelmi ministerrel is kezd kaczérkodni, mióta a czukorra egy pár forintnyi vámot vetett, mi volna a következése?

Az talán, hogy az ausztriai nemzet alkotmányos és szabad marad? Nem, hanem az fog következni, hogy Ausztriát igában tartanák magyar katonával, Csehországot, vagy hogy jobban oszszam el: Csehországot és Galicziát igában tartanák magyar katonával, mely mihelyt a bécsi ministeriumnak kezében volna, nem magyar szellemü, nem magyar érzésü volna; a gallicziai és cseh katonákkal igában tartanák Ausztriát, az ausztriai katonákkal Magyarországot, a horváttal Erdélyt, s az erdélyivel Horvátországot, és volna ezen összpontositás következésében egy közös szolgaság. (Tetszés.)

Ezt az ausztriai nemzetnek minden tagja — ki alkotmányos érzetü — óhajtom, hogy megértse, hogy tökéletesen felfogja, miszerintazon régi kapocsnak,régi törvénytelen módnak visszaállitása nem lehet más, mint sirja az ausztriai alkotmányosságnak és szabadságnak.

Ausztria ugy lehet szabad és alkotmányos, ha Magyarország mindazon jogokkal, melyeket nem adott neki V. Ferdinánd kegyelme, hanem megadtak neki három százados tractatusok által biztositott, és soha el nem évülhető örökös nemzeti jogok. (Szünni nem akaró helyeslés és taps.)

Az ausztriai monarchia szabad és alkotmányos csak ugy lehet, ha Magyarország önállását nem csak megtartja, hanem egyszersmind ki is fejti azokra nézve, mik még hátra vannak.

A reactiónak természetesen nagyon érdekében áll felhasználni az ausztriai ministeriumot. Azt mondja neki: lám ti haszontalan hatalommá váltatok, midőn többé a magyarországi

katonával nem rendelkezhettek, s az felbuzdul, s az azt hiszi, hogy az ausztriai monarchiát fogja visszaállitani, s ellenséges indulatot gerjeszt s táplál Magyarország iránt. A bécsi német lakosoknak azt mondja a reactió: „lássátok, Magyarország temérdek adósságunkból nem akar vállalni semmi részt, — Magyarország kereskedését maga akarja rendezni, — mily tömérdek kár s veszteség lesz ez rátok nézve?" És természetesen vannak — mert nem minden ember ült neki a politicának, s buvárkodott annak mélyében — kik azt mondják: „szörnyűség! hogy igy bánnak velünk", és a martiusi sympathia juliusi gyülöletté változik.

A szláv elemnek mondja: hogy a magyarok a szláv nemzetiséget, s nem tudom kit akarnak elnyomni, hogy a szláv nemzetiséget nem akarják respectálni, s ez által természetesen felingerlik a gyülölséget, s azt gondolják, hogy elkezdve a bukovinai szélektől Dalmátország határáig szláv monarchia fog alkottatni, és gyülölik a magyart. — Igy dolgozik a reactió.

Midőn azon jelenet történt, melynek káros következéseit az ausztriai házra nézve csupán csak Ausztriának a német birodalomhozi csatlakozása orvosolhatja meg — értem a császárnak Bécsbőli eltávozását — én azt mondtam az ausztriai ministeriumról, miként valóságos gyalázat, hogy nem tudta urát, császárját, ősi várában megtartani, mondom ezt most is, de nem azért mondom, mintha én a császárnak ezen eltávozását a bécsi népnek tulajdonitanám, hanem azért, mert az egyenesen a reactio műve.

Ausztriának a martiusi napok óta mindig csak cseppenként osztogatták a szabadságot, s nem volt azon elhatározás, hogy megmondják: akarjuk, hogy alkotmányos nemzet légy, s tisztán akarjuk annak minden következéseit, s ennek következése azon abnormis jelenet, hogy Bécsben a kormányon kivül még maiglan is más kormányhatalom áll. S akként vagyok meggyőződve, hogy senki sem sajnálja ezen kénytelenséget jobban, mint a józan gondolkodásu bé-

csi nép, s meg vagyok győződve arról, hogy azon hatalom ki nem eresztheti ezen befolyását addig, valameddig Ausztriának alkotmánya, szabadsága, ministeriuma, kormánya s az országgyülés, a reactiónak megsemmisitése által tökéletesen biztositva nem lesz.

Akkor is épen ezen cseppenkénti osztogatás következtében — nem mondom kétségtelenül — hogy a massáknak felizgatott szenvedélyei túlhágnak itt-ott a korlátokon s cselekszenek olyakat, minőket cselekedniök nem kellene. De oly kormány, mely magával tisztában van arra nézve, hogy a szabadságot és alkotmányosságot akarja — és csak a szabadosságot nem akarja — mert azon visszaéléseket nem akarja, melyek compromittálják az alkotmányosságot — mindig elég erőt fog találni önmagában és a nép józan gondolkozásában, s orvosolni s elháritani fogja azon tulcsapongási kanyarulatokat; de nem ez kergette el a császárt Bécsből, hanem az áskálódó gyanusitások a reactio részéről, melynek feltett czélja más nem volt, s ezt bizonyos adatokból mondhatom — mint a császárnak bécsbőli eltávolitása által anarchiát előidézni, mert tudta, hogy az anarchiának tartását nem únja meg hamarabb senki, mint a nagy város polgársága, mely ipar s kereskedésből él; mondom az volt a czél, s kiszámitva volt, hogy rettegtetés által a császár eltávolittatván, anarchia idéztessék elő, s hogy annak lépcsőjén emelje fel a régi absolutismus, de nem is absolutismus, nevet nem is tudok neki találni (tetszés) régi hatalmát.

Tisztelet azoknak, kik ily nehéz körülmények között meg tudták óvni Bécset az anarchia veszélyeitől.

Épen igy látom a dolgokat még most is állani.

Bécsben az ausztriai alkotmányosságnak legnagyobb hivei a dynastiának leghivebb, sőt egyedül okos hű alattvalói, és a szabadságnak legeldönthetlenebb támaszai azok, kik belátják, hogy Ausztriának a német birodalomhoz csatlakozni, a német birodalomba beolvadni kell.

Ennek ellene van a bécsi ministerium azért, mert azt

gondolja, ha Ausztria ezen szövetségbe lép, akkor ipso facto megszünik a magyar had- és pénzügy ministeriumának visszakerithetése.

A reactio ezen szövetségnek ellene van. Természetesen, mert az egyesült német hatalom soha többé szolgai járomba hajolni nem fog; és a szláv ellemek ellene vannak azért, mert azt gondolják, hogy igy nem fogják felállithatni a szláv monarchiát.

Minden további distinctiók nélkül nem arról akartam szólani, hogy valjon Magyarországtól érdemel-e sympathiát a német birodalom egysége, azon hatalom egysége, mely reánk is kedvező hatást ekkoráig csak azért nem gyakorolhatott, mert szétdarabolva önmagában gyenge volt, — ez természetes, hanem nem tartottam feleslegesnek néhány szót szólani: miként áll a dolog az ausztriai nemzetre nézve; s midőn igy osztályoztam, hogy kik vannak a frankfurti egyesség mellett, s kik ellene, azt vélem, hogy maga ezen classificatio is tisztán definiálja a dolgot: hogy a kik Ausztriának a frankfurti szövetséghezi csatlakozása ellen működnek, azok magának az ausztriai szabad és alkotmányos birodalom annihilatiójának eszközei, részint kitüzött czéllal, mint a reactio, részint — nem akarom mondani, hogy kitüzött czéllal, — hanem nem elegendő felfogással, mint a ministerium.

És még azt kell hozzá mondanom, hogy e részben maga a szláv elem is iszonyu tévedésben van, mert ha a szláv izgatások czélra vezethetnének, annak az elporlásnál egyéb következése nem lehetne, azon elporlásnál, melynek végső vége, de nem végső vége még, hanem közbenső phasisa egy bizonyos nagy hatalom szolgaságábai elmerülés volna (nagy tetszés); de mely épen azért, mert szolgaság, és bizonyos természetellenes alapon nyugszik, a szláv elemek sem jövendőjének, sem szabadságának, sem vallásaiknak biztositását, de merem mondani, még csak nemzetiségeit sem biztositaná. (Taps.)

Én tehát, uraim, nem akarván tovább az idővel visszaélni, szives köszönetemet jelentem ki a ministerium részéről azért, hogy a képviselőház, nem csak helyeselte azon lépést, miként a frankfurti parlament összehivásakor mindjárt szükségesnek tartotta magát vele összeköttetésbe tenni saját önálló organumai által, mely helyeslés jövőre nézve egyszersmind a ministeriumnak indokul szolgáljon ezen utat folytatni, és sikeres eredményre vezetni. (Kitörő helyeslés. Ugy van! ugy van!)

Én csak ki akartam tüntetni azt, miként vélekedésem szerint, s mint több érdemes szónok is előttem mondotta: magának az ausztriaiháznak jövendője kivánja, hogy az ausztriai német birodalom az egyesült német birodalomhoz tartozzék, mert ha ez nem lesz, a reactiónak müködései még igen soká nem fognak megszünni egészen. — Az ausztriai házat pedig semmi sem veszélyeztetheti, mint egyedül csak a reactio; mert nyiltan kimondom, miszerint ha a reactio csak egy perczben is győzni találna, vagy csak oly szint venne magára, miszerint a német népnél alkotmányos szabadságának fentartása iránt némi kétséget kezdene támasztani, ugy ennek azon következése volna: hogy az ausztriai ház megszünnék lenni az uralkodók sorában, s igy a reactiót semmi sem annihilálhatja annyira, mint a német népnek csatlakozása az egyesült német birodalomhoz, mely magában hordja egy részről a civilisatiónak, szabadságnak s alkotmányosságnak garantiáját; más részről pedig urunk királyunk számára leteszi Magyarországban egy részről — egy részről mondom, mert legnagyobb részben mi magunk teszszük le azon talapot, melyen az ausztriai ház szilárd jövendője fekszik, s nyujtja neki azon szövetséget, mely az alkotmányos szabadság és polgárisodás alapján itt Magyarországon az ausztriai háznak jövendőjét a mult historiai kapocs következtében, de az érdekek egységénél fogva is kétségtelenül garantirozza.

Érdekében van ez tehát az ausztriai háznak, s magának

az ausztriai birodalomnak; mert ha ez nem történik, az ausztriai birodalom vagy semmivé szétporlik, vagy ha nem — szolgaságra jut. Mi ezen szolgaságban osztozni nem fogunk. (Kitörő lelkesedés: nem fogunk.)

Arra akár a reactió, akár az ausztriai ministerium, akár a szláv elem hiában számit, hogy a magyar, habár sikerülne is neki felizgatni minden népek szenvedélyeit ellenünk, — a mi nem fog sikerülni, mert a népekben lakik egy bizonyos józan érzelem, melyet kiirtani az ármánynak nem lehet, legfelebb csak egy pillanatig elhomályositani — de mondom, ha sikerülne, úgy e magyar nemzet, s annak milliói el vannak határozva, mint erősen hiszem, magamról vonva következtetést, nem élni máskép, mint önálló független szabad nemzet tagjai. (Taps. Lelkesedés.) Uraim! egy ily nemzetet semmi sem semmisithet meg e világon, egy ily nemzetnek mindaddig, mig ily érzelmeit megtartja, az isten örök életét biztositja. (Szünni nem akaró taps.)

Azért fogják fel jól az érdekeket a szomszédban, s tudják meg, hogy ha Magyarország visszaszerzésének sovárgásától inditatnának, s a német egység ellen nyilatkoznának, — nem az volna következése: hogy ujra subjugálnák, mert ebből istenemre, s nemzetem becsületére mondom — soha, de soha semmi nem lesz; (kitörő tetszés) hanem az volna következése: hogy ők magok rövidlátólag eltörnék saját szabadságuk felett a veszedelemnek, a szolgaságnak pálczáját. (Szünni nem akaró harsány éljenzések és tapsok).

Kossuth L. után még Nyáry P. szólalt fel: Két európai kérdés fordult meg már — ugymond — e házban. Egyik az olasz ügy, másik a frankfurti szövetség. Az első nem ugy oldatott ugyan meg, mint én kivántam; de nyilvánitom: hogy csak a gazság magyarázhatja a ház többsége által kifejezett véleményt ugy, mintha a magyarok a szabadság ellen akarnának küzdeni. Azonban a reactió, mely mint a pók, virágból is mérget tud színi, a ház akkori határozatát fegyverül használja, azon ámitással élvén, mintha a ma-

gyar akkor a reactio érdekében nyilatkozott volna. Szóló tehát a szőnyegen levő inditványt kivánja megtoldatni ezzel: (olvassa) „Ha pedig az ausztriai bécsi kormány a frankfurti öszpontositott német hatalommal a német egység kérdése miatt háboruba keverednék: Magyarország képviselői kijelentik, hogy azon esetben Magyarország pártolására ne számitson“ (kitörő helyeslés).

Elnök: Miután a ház ezen kérdésben kijelenté egyhangu megegyezését az által, hogy minden tag felállott: fel fogom olvasni a határozattá vált inditványt, ugy, a mint felfogtam: (olvassa)

„A képviselőház helyeselvén a ministerium azon eljárását, melyet a frankfurti német parlament irányában követett, kijelenti, hogy a német nemzet egységét egy önálló nemzethez méltó sympathiával üdvözli, — hogy a német elemmel a legszivesebb barátságban és szoros szövetségben akar élni, és azért megvárja a ministeriumtól, hogy az elkezdett politicát követve, az egyesült német nemzettel kötendő szövetséget kivánt eredményre fogja vezérleni; — kijelenti végre a magyar nemzet nevében azt is, hogy ha az ausztriai bécsi kormány a frankfurti öszpontosult német hatalommal a német egységnek kérdése miatt háboruba keverednék, — Magyarország pártolására Frankfurt ellenében ne számitson.“

Keller inditványt tett az erdélyi gubernium, thesauriatus stb. eltörlése iránt, és a törvényjavaslatot is benyujtotta.

Nyáry a hübéri viszonyok megszüntetése iránt formulázott javaslatát bemutatja, és osztályokhoz kéri utasittatni. — Kossuth, az igazságügyminister nem levén jelen, kijelenté, hogy az e tekintetben szinte törvényjavaslatot terjeszt a ház elébe.

Bakalovics előadja, miszerint Torontálban a zágrábi püspök jobbágyai még most is oly szolgaság alatt nyögnek, mint a 15-ik században; hübért fizetnek a püspöknek, és ezenkivül az ország terheiben is részt vesznek.

Madarász L. az iránt interpellálta az oktatási ministert, hogy a muraközi egyházkerület el van-e már választva a zágrábi püspökségtől, és midőn mindennap érkeznek a hirek, hogy ennyi meg annyi pénzt küldöz a zágrábi püspök Jellachichnak, mi tudomása van e dologról a cultusministernek?

Eötvös J. Ha mindjárt a zágrábi püspök soha semmi különös buzgalmat nem tüntetett is ki a magyar nemzetiség iránt, arról még sincs tudomása, hogy a magyarok ellen bujtogatna. Országgyülésre is azért nem jött, mert meghagyta neki, hogy maradjon otthon megyéjében és csillapitsa a kedélyeket. Neki semmi adata nincs a zágrábi püspök ellenséges viseletéről; ha az előtte szólott képviselő urnak vannak olyan adatai, álljon elő velök, s ő azok nyomán megteszi a szükséges intézkedést.

Madarász L. A minister ur több és jobb adatok birtokában lehet; ő csak magány tudósitásokból vagy hirlapokból tudhatja az eseményeket. A zágrábi püspök, mint a hir mondja, Jellachichnak 100,000 frtot adott; hogy a zágrábi püspök Horvátországban hintegette a pártütés magvait, hogy az illyrismust mindig elősegitette, ezt tudhatná a cultusminister, mert a hirlapok és országgyülési acták is tanusitják.

Bogdanovics V. A ki a 3 elmult országgyülés actáit megolvassa, azokból világosan láthatja, hogy Haulik mindig az illyrismus mellett nyilatkozott; a hirlapokból pedig mindenki tudhatja, hogy 2000 pfrtot irt alá a pártütés előmozditására. Tett e tekintetben valamit a minister ur?

Perczel M. A cultusminister felvilágositásával nincs megelégedve. Azt megvárják a ministeriumtól, hogy Magyarországból semmi pénz ne menjen a fellázadt tartományokba. A zágrábi püspök dicsérgetése, megtagadása azon elveknek, melyekből a ministerium született. Kivánja a ministeriumtól, hogy e tekintetben lehető leghamarabb a legszigorubb intézkedések tétessenek.

Eötvös. Bogdanovics inditványa már egyszer elvettetett, és az előbb mondottak ismétlése mellett kijelenti, hogy kötelességét tudni fogja.

Palóczy L. Bogdanovics inditványát megbővitve tette magáévá, és kérdi, hogy a karloviczi metropo-

lita Rajacsics, ki felől senki sem tagadhatja hogy pártütő, miért nem tétetett ki hivatalából.

Eötvös jelenti, hogy Rajacsics már fel van függesztve hivatalától, és helyébe más van kinevezve, mint azt holnap már a Közlönyben is lehet olvasni.

Glaviņa. Muraközt el kell választani a zágrábi püspökségtől, mert hogy ott eddigelé rendetlenség nem történt, az ottani lelkes papságnak tulajdonítandó; de ha továbbra is igy marad, a zágrábi püspök befolyása által változhatnak a körülmények. Ha e tekintetben a cultusminister törvényjavaslatot nem terjeszt a ház elibe, ő fog terjeszteni.

Bezerédi L. az 1848-ki 5. t. cz. 1. §-a, vagyis a nemesek választási joga eltörlését inditványozá.

Ezután a napi rendre kitüzött tárgy, t. i. a nevelésügyi törvényjavaslat, és a központi bizottmány az iránti véleménye olvastatott:

a) „Törvényjavaslat az elemi oktatásról.

1. §. Az elemi oktatásnak czélja, hogy a gyermekek a tudomány első elemeibe avattassanak. A közállomány kötelessége felvigyázni, hogy az elemi nevelésben mindenki részesüljön.

2. §. A közállomány gondoskodni fog, hogy minden helységben s népes pusztákon, a mennyire lehet, tanintézetek legyenek.

3. §. Szülőknek vagy gyámoknak szabadságukban áll, gyermekeiket háznál vagy magánintézetekben neveltetni, s ily esetben arra, hogy gyermekeiket a nyilvános elemi iskolákba küldjék, nem kényszeríttetnek. Azonban a háznál, vagy magánintézetekben nevelt gyermekek minden évben a nyilvános iskola elöljárói előtt fognak megvizsgáltatni.

4. §. Minden szüle vagy gyám, — ide értve azokat is, kiknek házában gyermekek mint mester-tanitványok, vagy háziszolgák tartatnak — kötelesek gyermekeiket vagy gyámoltjaikat, ha nevelésökről háznál vagy magánintézetben nem gondoskodtak, nyilvános iskolába járatni, még pedig a fiakat hat éves koruktól tizenkét éves korukig, a leányokat szinte hat éves koruktól a tizedikig. Ezen kötelesség elmulasztása pénzbeli s a szükséghez képest fogsági büntetéssel is büntettetik.

5. §. Az elemi nevelés minden közintézetekben ingyen adatik.

6. §. A mennyiben az egyes iskolák saját fenállásukra alapitott vagyonnal nem birnak, (mely minden intézetnek most is teljes épségben fentartatik) annyiban a népiskolának terheit a község viseli, mely e czélra minden keblebeli, vagy hozzátartozó polgárra külön adót vethet ki.

7. §. A község által kivetett iskolai adó az országos adónak öt száztoliját nem haladhatja; s ennek fizetéséhez minden lakos és birtokos azon arányban járul, melyben egyéb közterheket visel.

8. §. Ha az egyes népiskola fentartására sem annak saját alapitványi jövedelme, sem a 7-ik §-ban meghatározott községi adó nem elégséges, a hiány a közállománytól nyert pénzsegély által fog fedeztetni.

9. §. Az elemi oktatás azon tárgyakban határoztatik, melyek a polgári élet minden viszonyaiban szükségesek, figyelemmel arra, hogy a gyermekek inkább alapos, mint sokféle ismeretekhez jussanak.

Különös tárgyai:

Irás és olvasás.

Fejbeli és jegyekkel való számitás.

Természettan és természetleirás, különös figyelemmel az életmódra és vidékre, melyhez a nevendékek szüléinek nagyobb része tartozik.

Hazai-történet s földleirás.

A polgári jogok és kötelességek ismeretei.

Testgyakorlat, különös tekintettel a hadi szolgálatra.

Éneklés.

10. §. Az oktatás nyelve a lakosok többsége szerint határoztatik meg.

11. §. Oly helyeken, a hol a fentebbi 10. §. értelmében a rendes oktatási nyelv nem magyar volna, a magyar nyelv is tanittatni fog.

12. §. A vallásos oktatást a növendékek ezentul egyenesen és közvetlenül vallásuk lelkészeitől veendik.

13. §. A mely községben több hitfelekezet van, mindenik hitfelekezet számára külön elemi iskola nyittatik, ha egy-egy felekezet iskolába járó gyermekeinek száma ötvenre megyen.

14. §. A mely községben több hitfelekezet van, hanem oly számmal, hogy a 12. §. értelmében számukra külön iskolát nyitni nem lehet, ily helyen az iskola közös, és az elemi nevelést a növendékek hitfelekezetbeli előny vagy különbség nélkül nyerendik; másként is a vallásos nevelés a 12. §. értelmében nem ezen iskolához, hanem egyenesen az illető lelkészekhez tartozván.

15. §. Ha oly községekben, hol több hitfelekezet van, de a 13. §. értelmében ezek számára külön iskolákat nyitni nem lehet, akár egyesek, akár valamely hitfelekezetbeliek mégis saját erejökkel külön iskolát állitani kivánnak, ez szabadságukban fog állani, a nélkül azonban, hogy ez által a közös iskola fentartására kivántató és aránylag kivetendő községi adó alól felmentetnének.

16. §. A községi iskoláknak egyenes felügyelése és vezérlése, a községek által választandó bizottmányokat illeti; valamint ezeket fogja illetni a tanitók választása azok közül, kik kellő bizonyitványt birnak arról, hogy a nevelési pályára elkészültek.

17. §. A közállomány gondoskodni fog, hogy kellő számmal felállittassanak oly intézetek, melyekben a néptanitók képeztessenek.

18. §. Az ország külön kerületeiben, az egykori Erdélyben és Horvátországban, összesen hat kerületi bizottmány állitatik fel, mely a közoktatási ministerium vezérlete alatt a népnevelés ügyét különösen kezelni fogja.

19. §. Ezen elvek nyomán részletes és a törvényhozás elébe terjesztendő tervek készitésével a közoktatási ministerium megbizatik." —

b) „Az osztályok központi választmányának jelentése az elemi iskolákat tárgyazó törvényjavaslat iránt.

Az országgyülési irományok során 8-ik szám alatt levő törvényjavaslat iránt az osztályok többségének véleménye a következőkben öszpontosult:

Az 1-ső §. első pontját, mely az elemi oktatás czélját tárgyazza, mint törvénybe nem való indokolást, a központi választmány kihagyandónak véli.

A 2-ik §-ban e szó helyett „közállomány" „kormány" kifejezést ajánl. Mert valamint a közállomány kötelessége arról gondoskodni, hogy minden helységben s népes pusztákon, mennyire lehet, tanintézetek legyenek: ugy ezen kötelességét a közállománynak a törvény végrehajtásával a kormány teljesiti.

A 3., 5. és 7. §. iránt semmi észrevétel sem forog fen.

A 4. §. végső pontjában „szükséghez képest" kifejezés helyett „körülményekhez képest" ajánltatik.

A 6. §-t, mely az iskolák alapitványáról szól, nagyobb határozottság végett, csupán az elemi iskolákra korlátoltatni véli a választmány. Az iskolai községadót illetőleg, nehogy e kifejezés által „polgár" oly lakosok, kik polgári jogokkal még nem birnak, magokat e közteher alól mentesitve véljék, azt következővel ajánlja fölcseréltetni: „lakos és birtokos"; melyekhez képest ezen §. következőkép volna módositandó: „mennyiben az egyes elemi iskolák saját fenállásukra elegendő alapitott vagyonal nem birnak, (mely ezen intézetnek most is teljes épségben, fentartatik) annyiban a népiskolának terheit a község viseli, mely e czélra minden keblebeli vagy hozzátartozó lakos és birtokosra külön adót vethet ki."

A 8. §. iránt szinte semmi észrevétel nem forog fen.

A 9. §-ban, hol az elemi iskolabeli tanulmányok soroltatnak el, figyelmezve arra, hogy a növendékek oly tanulmányokban is részesüljenek, melyek kenyérkeresetök eszközéül fognak szolgálni, a „természettan és természetlejrás" megemlitése után közbeszurandónak véli a bizottmány: „az ezekben alapuló gyakorlati tanulmányokkal."

A 10. és 11. §-ra nézve megjegyzi a választmány, mikép a hazában több nem magyar ajku helységekben is egy idő óta már jó sikerrel folytattatik a magyar nyelveni átalános oktatás. Nehogy tehát a 10. §-beli javaslat szerint e részben ily helyeken a nemzetiségre nézve káros visszaesés lehetségessé váljék, s hogy a kormánynak hatalmában álljon oly nem magyar ajku helyeken, hol a lakosokban a nemzeti nyelv iránt őszinte hajlam mutatkozik, azt minden káros ellenszenv vagy visszahatás nélkül az elemi oktatás által is elősegithetni, e két §. a központi választmány vélemenye szerint következőkép volna módositandó:

10. §. A magyar nyelv mindenütt rendes tanulmány legyen.

11. §. Azon nevendékek, kik a magyar nyelvet nem értik, az elemi oktatást saját anyanyelvükön fogják nyerni.

A 12. §-ban megemlitendő volna, hogy a vallásos oktatást a növendékek ezentul egyenesen és közvetlenül vallásuk lelkészeitől nyilvánosan veendik, nehogy, főkép oly helyeken, hol közös, vagy több felekezetü iskolák léteznek, a lelkészek vallásbeli oktatás közben a nevendékekben más felekezetüek iránt kárhozatos idegenkedést gerjeszthessenek.

A 13. §-ra nézve nem titkolhatja a választmány azon ohajtását, vajha a közös iskolák minden vallás- és nyelvkülönbség nélkül minél előbb átalánosan létesittethetnének az egész országban; figyelve azonban arra, mikép a népnek legnagyobb része még ezen üdvös elv elfogadására nem képes, fi-

gyelve továbbá arra, mikép ily közös elemi iskolák nemcsak Angol-, hanem Németországban is, több helyeken, hol külön hitfelekezetek léteznek, többnyire üresek, s nyilvánosköziskolák mellett a növendékek saját hitfelekezeteik szerint magántanintézetekben külön ülnek, — a külön, azonban nyilvános iskolák felállithatását megakadályoztatni, főkép a haza mostani viszonyaiban tanácsosnak nem véli; s habár igen ohajtható, mikép ezen bizodalmatlanságtól, a honpolgárok keblei minél előbb tisztuljanak meg, tekintve azonban a népnevelés elhanyagolt állapotát, melynek javitását az elemi iskolák rendezésével s a szülőknek gyermekeik iskoláztatásárai kötelezésével bármi rövid időre is elhalasztani igen káros volna, a központi választmány ezen 13. §-beli javaslatot pártolja, oly megjegyzéssel, miszerint az minden netaláni ellenszenv elháritásául a külön nyelvü lakosokra is kiterjesztendő, s inkább megengedőleg, következőkép volna módositandó :

13. §. A mely községben különféle népfaju lakosok és több hitfelekezetek vannak, mindenik hitfelekezet és népfaj számára külön elemi iskola nyittathatik, ha egy-egy felekezet iskolába járó gyermekeinek száma ötvenre megy.

Ehez volna alkalmazandó a 14. §. is, melynek tartalmára, valamint a 15. §-ra nézve, különben semmi észrevétele sincs a választmánynak.

A 16. §-ban, melyből egyébkint csak ezen szó „és vezérlése" maradhatna ki, szükséges volna biztositani az elemi iskolákat az ellen, hogy azokba a községi bizottmányok magánérdekü kedvezésből képezetlen, ügyetlen vagy rosz erkölcsü tanitókat alkalmazhassanak; a helyesen választott tanitókat pedig az ellen, hogy ugyanazon bizottmányok őket alapos ok nélkül hivataluktól elbocsáthassák; minélfogva ezen §. helyett következő szerkezet ajánltatik:

16. §. A községi iskoláknak egyenes felügyelése a községek által választandó bizottmányokat illeti. Ezen bizottmányok fogják választani a tanitókat azon egyének közül, kik kellő bizonyitványt birnak arról, hogy a nevelési pályára elkészültek. A tanitók választása azonban, és törvény által meghatározandó esetekbeni elbocsátása a kerületi bizottmányok s illetőleg közoktatási minister felügyelése mellett eszközöltetik.

A 18. §-ból a törvényesen megállapitott viszonyoknál fogva az egykori Erdély és Horvátország emlitése kihagyandó, s ez utóbbi „kapcsolt részek" kifejezéssel fölcserélendő volna; — a ministeriumnak pedig tágasb tér engedtethetnék, miszerint a kerületi bizottmányok számát a szükséghez képest szaporithassa, vagy kevesbithesse. Melyekhez képest a központi választmány ezen §. szerkezetét következőleg ajánlja módosittatni:

18. §. Az ország és kapcsolt részek külön kerületeiben a szükséghez képest több kerületi bizottmány állittatik fel, melyek a közoktatási ministerium vezérlete alatt a népnevelés ügyét kezelni fogják.

A 19. §. iránt semmi észrevétel sincs.

Kelt Pesten. 1848-dik évi augustus 1-ső napján."

Eötvös J. A bizottmányi módositásokat elfogadja. Felfogása szerint az alapelv, melynélfogva a status az iskolákról rendelkezik, az, hogy a népnevelésről gondoskodni a status kötelességei közé tartozik. Ezen alapelvből következő jogok származtatnak: 1) ha a status kötelessége

a népnevelésről gondoskodni, akkor ezen kötelesség teljesitésében egyes polgár a statust nem akadályozhatja, sőt joga van egyes szülőt kényszeritni arra, hogy gyermekeit neveltesse; 2) ha a kötelessége a népnevelésről gondoskodni, akkor joga van ezen kötelesség teljesitésére a szükséges eszközöket előteremteni, s joga van átalános adó által a nevelés költségeit pótolni; 3) ha joga van a szülőket gyermekeik nevelésére kényszeritni, s nevelési adót kivetni, akkor a nevelési főfelügyelés a status joga.

Az ellen, hogy a status a szülőket gyermekeik nevelésére kényszeritheti, mai időben sokkal kevesebb ellenvetés létezik mint néha; midőn állitólag a szabadság nevében a szülők számára azon jog követeltetett, hogy gyermekeiket ne neveltessék, ha épen ugy akarják. Mai időben ezen jogot a szülők számára nem követeli senki; mivel a dolog természete mutatja, hogy bizonyos körben a szülőknek átalános szabadságot engedni nem más, mint a gyermekeket korlátlan zsarnokság alá vetni. Ezt a magyar status kiváltkép nem fogja akarni megadni.

A nevelési költségek adó általi pótlása iránt több különböző vélemény van, s Európában alig van oly ország, mely ezen elvet alkalmasnak találná; pedig nagyon természetes, hogy ha a status kényszeritheti a szüléket gyermekeik neveltetésére, ezen iskoláztatás nem történhetik másként mint ingyen. Magyarországban eddig a felsőbb iskolákban egész az egyetemig ingyen ment a tanitás; az alsóbb, főkép pedig a népiskolákban tandij szedetett; ezen azonban nem lehet csudálkozni, mert Magyarország institutiói csak a felső osztályok pártolására voltak számitva; a gazdagok ingyen járatták gyermekeiket, a szegények pedig fizettek. Ez igy tovább nem maradhat. A tandij fizetés megszüntetendő, mert terheli a szüléket, mert ha a szülék gyermekeik neveltetésére kényszerittethetnek is, fizetésre nem lehet kényszeriteni. Még azon rosz oldala is van a tandijas rendszernek, hogy azok a kik szegénységi bizonyitványt mutat-

nak élő, fölmentetvén a fizetés alól, már az iskolákban behozatik a vagyonos és szegény gyermekek közti különbség, minek igen káros következései vannak, mint a tapasztalás a német iskolákban mutatja. Ennélfogva joga van a statusnak az iskolák fentartására adót vetni ki, még pedig hasonlót s oly arányban mint a status többi szükségeire.

Harmadik joga a statusnak a főfelügyelés. Ezen jogot némelyek egészen a statusnak akarják adni: mások a statustól egészen elvonni; én azt hiszem, hogy ha mi jó népnevelést akarunk, ugy a szülőknek igen tetemes befolyását a nevelés körében kizárnunk nem lehet. Nem pedig főkép azon befolyást, melyet a szülők összesége, a községek, a népiskolákra gyakorolnak. S ebben fekszik egy igen nagy fontosságu kérdés, t. i. kell e a népiskolákra befolyást adni a községnek vagy nem? Ennek theoreticus argumentatiójába nem ereszkedem; mert a világ példája mutatja, hogy a népiskolák épen ott virágoznak leginkább, s épen ott bizonyulnak be legjobban s legczélszerűbben rendezetteknek, hol a községeknek tetemes befolyás van engedve, mint például Amerikában, Schweiczban s Németország azon tartományaiban, hol a községek eme befolyása megengedtetett. Az ellenkezőre t. i. a kormánynak kirárólagos hatalma ellen példát mutat Francziaország, hol minden iparkodás mellett az iskola-ügy sokkal alantabb fokon áll, mint átalános vagy legalább a felső osztályok miveltségénél fogva, állnia kellene. De legnagyobb példa Magyarország, hol azon felsőbbség, melyet a protestáns iskolák maguknak kivivtak, kétségkivül nem másnak tulajdonitható, mint azon befolyásnak, melyet a protestáns községek a protestáns iskolákra gyakorolnak. Én tehát a községek befolyását igen czélszerűnek tartom.

De van még egy kérdés, mely szoros összeköttetésben áll a többiekkel, s ez azon állás, melyet a különböző vallásfelekezeteknek az iskola irányában el kell foglalniok. Az első kérdés itt az: el kell e különözni a vallásos oktatást, az

oktatás többi részeitől? Felelet: el kell különözni, s az illető vallások lelkészeinek átadni. De itt megint egy másik kérdés merül fel, az t. i. hogy kell-e minden egyes vallásfelekezet számára külön iskolát nyitni? Én törvényjavaslatomat ugy inditványozom, miszerint a nép vallásos oktatása az oktatás többi részeitől elkülönöztessék. Azon helységekben, hol több vallásfelekezetek vannak együtt, de az egyes vallásfelekezetek, vagy minden felekezet oly csekély számmal van, hogy az egyes vallásfelekezetből ötven iskoláztató gyermek sem telik ki, azaz annyi, hogy egy iskolamestert lehetne tartani, — az ilyen községekben közös iskolát akarok; ott azonban, hol minden egyes vallásfelekezetre 50 iskoláztató gyermek, azaz annyi esik, mennyinek számára ugy is egy külön tanitót kell tartani, ha jól rendezett iskolákat akarunk, ott az oktatás a különböző vallásfelekezet szerint különöztessék el. Én most, midőn a népnevelés iránti működést megkezdjük, minden vallásfelekezet számára külön iskolát óhajtanék; fentartván egyébiránt mindenesetre azt, hogy azon helyeken is, hol az iskola közös, ha valamely vallásfelekezet saját költségén külön iskolát akarna magának felállitni, azt a maga saját költségén megtehesse. A mit egyébiránt ugy is megtagadni nem lehet, minthogy azt hiszem, hogy a tisztelt ház a magán és házi nevelést sem fogja egészen eltiltani, mindenesetre azon feltét alatt, hogy a magánintézetek a status kellő felvigyázata alatt legyenek.

Ezek nézeteim, melyeknél fogva e törvényjavaslatot a ház elébe terjesztettem. Ha tisztán theoreticus elvekből indultam volna ki, hihetőleg más törvényjavaslatot terjesztendek a ház elébe; de annyira meg vagyok győződve a népnevelés elhalaszthatlan szükségéről, hogy kötelességemnek tartottam elkerülni minden akadályt, minden nehézséget, mi a népnevelés törvényének életbe léptetését akadályozhatta volna. (Helyeslés).

Irányi D. A népnevelés, s igy az elemi oktatás szükségéről, ugy hiszem egy szót sem szükséges szólani, mert

annak sürgetős voltáról mindnyájan egyiránt vagyunk meggyőződve; sőt a legmélyebben áthatva. A különbség köztünk csak az lehet, hogy az egyik gyökeres reformot kiván, a másik pedig azt hiszi, hogy némi palliativ szerekkel is lehet segiteni.

Én részemről gyökeres reformot akarok; az pedig nem lenne gyökeres reform, ha némely pontok, melyek az igen tisztelt culturminiszter javaslatában foglaltatnak, törvénynyé válnának. Ilyen az, hogy az oktatás ne legyen közös, mint az elébb kifejté; ilyen azon pont, hogy az alapitványok ezentul is a hitfelekezetek tulajdonai maradjanak; s ilyen azon pont, hol az oktatási nyelv akként határoztatik meg, miszerint a többség nyelve legyen egyszersmind az oktatás nyelve is.

Én azt hiszem, hogy ha mi palliativ szerekkel akarunk a népnevelési ügyhöz fogni: úgy e szent ügynek inkább ártunk mint használunk. Meg vagyok győződve arról, hogy ha a közös iskolákat nem hozzuk be, ha az alapitványoknak a status általi lefoglalása által ki nem mondjuk azon elvet, miszerint mind az, mi vagy eldődeink, vagy a status által alapitványul adatott, ezentul is a status tulajdona, ugy mi veszélyes elvet alapitunk meg, s ily elv kimondása által a későbbi reform utját elálljuk. — Nem tartozom azonban azok közé, kik azt kivánják, hogy minden, mit az ész jónak, igaznak ismer, egyszerre, minden időre s körülményrei tekintet nélkül létrehozassék. S ez okból én, számot vetek az idővel s a körülményekkel, s azt kérdem: valjon oly radical elvü törvényjavaslatnak mostani keresztülvitele tanácsos-e s átalában kivihető-e vagy sem? — Ha tekintjük honunknak mostani viszonyait, s azt, hogy most minden érdek annyira izgatott állapotban van: ugy kénytelenek vagyunk megvallani, hogy oly törvények életbeléptetésével, melyek az érdekeket még inkább felizgatni képesek, nem kell előállanunk.

Én urak, figyelmeztetem önöket, hogy ezen törvény-

javaslat által ugy a vallás, mint a nemzetiségi érdekek érintetnek. S bár egyrészt igaz az, mit a német példabeszéd tart: hogy nem kell az ördögöt a falra festeni, mert majd megjelenik; mégis nem lehet felednünk azt sem, miként a létező veszélyeket szem elől téveszteni szintugy nem szabad. Van előttem egy ideal, s ez, ugy tartom, közös a cultusminister urral, mert nem hiszem, hogy ezen törvényjavaslat, mint maga is mondá, meggyőződésének volna szüleménye; ő inkább a kényszerüségnek vélt vele engedni; van, mondom, előttem s előtte is egy ideal, s ez az: hogy a hitfelekezetek közti választófalak minél előbb leomoljanak, s a kezdet erre nem lehet más, mint hogy ezen választó falak felbontása az elemi iskolákban kezdessék meg. De ugy hiszem, ismét közös azon idealunk is, miszerint Magyarország függetlensége bármi által ne koczkáztassék, s én amaz előbbi idealt e főbb idealnak kész vagyok alárendelni, mert azt hiszem, hogy ha most oly gyökeres reform behozatalát mondanánk ki: ugy felhiva érezné magát a vakbuzgóság s reactio a polgárok nyugalma felzaklatására, s ez által ama főbb idealt, a haza biztosságának helyreállitását talán koczkára tennők.

Uraim, a mult országgyülés a cultusministert oda utasitotta, hogy törvényjavaslatot terjeszszen e tárgyban a legközelebbi országgyülés elébe, meghallgatván előbb a hitfelekezeteket. Én a mult országgyülés ezen rendelkezését nem tekintem olyannak, mely nekünk a nép képviselőinek, ha különben ezen törvényjavaslat tárgyalását szükségesnek látjuk, utban állhatna; én azt hiszem, hogy a mint nem szabad a törvényhozónak a vallás ügyébe avatkozni, ugy más részt a nevelést vallásügynek szinte nem tekinthetni. A nevelés a status ügye, s ehhez a vallásnak, az egyháznak semmi köze. Eddig ugy állottunk, hogy a nevelés az egyházzal szoros kapcsolatban volt, s innen magyarázható az, hogy a mult törvényhozás a hitfelekezetek meghallgatását meghagyta a cultusministernek. Ez nem történhetett meg,

de azért nem mondom, hogy a tárgyalásba mind a mellett belebocsátkozni ne lehetne; s hogy meg nem történt, koránsem tekintem oly akadálynak, minek jogi szempontból lenne némi nyomatéka, hanem pusztán politicai szempontból igen is tulajdonitok annak némi nyomatékot. Mert a vallási buzgóság vagy is tulajdonkép tul- vagy vakbuzgóság azt, hogy mi a nélkül, hogy a mult törvényhozás utmutatása szerint a különböző hitfelekezeteket kihallgattuk volna, most a törvény tárgyalásába belebocsátkozunk, kétségtelenül kifogja zsákmányolni a kedélyek felizgatására; s mi, a helyett hogy jót tettünk volna, talán felidéztük az ármányt, felidéztük azon gonoszt, mely ellenünk minden nyomon tör. — A cultusminister ur által előterjesztett törvényjavaslatot, a mint van, nem pártolhatom, mert lényeges alapelveket áldoz föl; de mivel saját elveim életbe léptetését mostani viszonyaink közt nem tartom tanácsosnak, azért, semhogy feláldozzam, inkább elhalasztani óhajtom.

Én tehát urak! bár sajnosan, — mert a népnevelésnél, a közoktatásnál sürgetősebb ügyet aligha ismerek — azt kénytelenittetem inditványozni, miszerint ezen legszentebb ügy is a törvényhozás legközelebbi ülésszakáig elhalasztassék, bizton remélvén, hogy addig a béke helyreállitva s bujtogatások ellen biztositva lesz. — A gyermek csak aludni fog, a gyermek meg nem hal. (Helyes.) Az által nem mondjuk ki azt, hogy a cultusminister tétlenül maradjon, teljességgel nem, sőt azt sem, hogy mi a szükséges javitásokat, a kellő költségeket meg nem szavazzuk, hanem csak azt kinánnám kimondani, miként most ily időben oly elveket ne állitsunk fel, melyeket későbben megbánnánk, de meg nem történtekké tenni nem tudnánk. (Átalános helyeslés.)

Irányi inditványát R o m á n, L u d v i g h, Z s e m b e r y, K u b i n y i F. pártolák, és részint azon szempontból, hogy jelen törvényjavaslat a mostani körülmények közt ingerültséget okozna, részint mivel az 1848 : 20. tczikknek nincs elég téve t. i. az illető hitfelekezetek nincsenek kihallgatva,

a nevelési költségre forditandó statusjavak nincsenek kimutatva, részint mivel jelen törvényjavaslatban az eddigi választó falak fenhagyatnak, részint mivel a status még a papi jószágokról, alapitványokról nem intézkedett — elhalasztatni kivánják.

E ö t v ö s J. a nevelési ügyet elhalaszthatlannak mondja, mert az utolsó országgyülés a szabadság, egyenlőség elvét kimondotta, mitől a jelen országgyülés bizonyosan nem fog eltérni. Nevelés nélkül az egyenlőség nem egyéb, mint puszta szó. A nevelés az, mely által az alsó néposztálybeliek az állomány által nekiek adott jogok élvezetére képesekké tétetnek. Elhalasztani a nevelési intézkedéseket nem más, mint azon időpontot elhalasztani, melyben a nép azon jogot, mit az állomány adott, valósággal élvezheti. A politicai jogokat nem csak a törvény adja, hanem adja a személyes képesség is. A háznak hát kötelessége a nevelésről gondoskodni, mert e gondoskodás semmi más, mint szükséges következése azon elveknek, melyeket a ház felállitott. A megtámadott §-okra nézve elő fogja okait adni.

B o c s o r az elhalasztást nem pártolja. A legujabb statusintézvény szerint a nép a souverain, azért a nép nevelésére főgondot kell forditani; ha a népnevelés nélkül hagyatik, a status legfőbb tényezője hagyatik miveletlenül. Nevelés tartsa vissza a népet a rosztul, ne a statarium. A surlódások elkerülése végett közös iskolák felállitását tartja szükségesnek, a tanitók fizetését emelni, legalább a minimumot kimondatni kivánja. A tanitók választását a községekre bizza. M u j s z e r szinte nem kivánja elhalasztatni; közös iskolákat akar; nevelési költségek közös adó által fedezendők.

Még nehányan szólának az elhalasztás ellen; de a tárgy be nem végeztetvén jövő ülésre halasztatott.

XXIV-ik ülés az alsóházban

aug. 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után, R e p e c z k y az 1848: 20. t. czikk nyomán interpellálta a cultusministert, valjon a

papbér, egyházi robot, t. i. a lelkészek és gyülekezetek földjének mivelése dolgában történt-e már valami? Ha nem történt, ugy inditványt fog megszüntetése iránt tenni, mert ez azon robot, mely egyedül csak a népet nyomja. Eötvös erre válaszolá, hogy e dologban nem sokára törvényjavaslatot fog a ház elé terjeszteni. — Ezután a napi rendre t. i. a nevelésügyi törvényjavaslat tárgyalására tért a ház.

Bernáth szerint jelen törvényjavaslat, ha a forradalom előtt nyujtatott volna be, csak megjárná, most azonban hasznavehetetlen. Sem nemzetiség, sem vallás tekintetéből nem tartja kielégitőnek. Nincs elég téve az 1848 : 20. t. cz. 3- §-nak, mely szerint a nevelési költséget az állodalom viszi, s az illető hitfelekezetek kihallgatandók. A protestansokat felszólitotta ugyan zsinattartásra, de az csak sept. 1-jére hivatik össze; ezt meg kellene várni. A protestansok eddigelé a legteljesebb szabadsággal birtak a nevelési ügy körül, s ezen szabadságról nem fognak lemondani elegendő biztositék nélkül. Mig minden felekezetek meg nem hallgattatnak, halasztassék el a törvényjavaslat tárgyalása. — Halász szinte elhalasztatni kivánja, mert az alapitványi és egyházi javak rendezésével szoros összeköttetésben áll. — Patay bár a nevelést az első teendők közé sorozza, de azért, mig a haza mentve nem lesz, halasztatni kivánja.

Palóczy L.: A tárgy, melyről tanácskozunk, felette fontos; mert nem kevesebbről s nem többről van szó, mint a következő nemzedék boldogsága, vagy boldogtalanságáról.

Azt mondá cultusminister ur, hogy nem kell közösnek lenni a nevelésnek s oly körülmények vannak, melyek miatt ezt el kell halasztani. Én is azt tartom, sok körülmények vannak, melyek az elhalasztást javasolják; de nem tehetek róla, soha sem szeretem azon végzést, midőn azt végezzük, hogy máskor fogunk végezni. Az elvet előbb-utóbb ki kell mondani; minden ettől függ. Ezen törvényjavaslat jó vagy rosz, az mindegy, csak az mondassék ki: megállapitatik-e a

közös iskola, vagy nem? Ettől függ minden, ha ezt szerencsésen oldjuk meg, szerencsések lesznek maradékaink; ha szerencsétlenül találjuk megoldani, bár mit végezzünk, jót a maradék számára nem eszközlöttünk.

Azt is mondá cultusminister ur, hogy mivel nem értekezhetett a felekezetekkel, tehát megszólitott némely tekintélyesebb, mind catholicus, mind protestans egyéneket, s azon néhány emberek azt mondották: maradjanak az iskolák külön osztályozva. Elhiszem, hogy mondották; de ha netalán azon római catholicus egyéneknek, kiket cultusminister ur megszólitott, ez volt is véleményük; azt tartom, ezt nem lehet az összes catholicusok véleményének tekinteni. Mi protestansok pedig csak a többségnek s törvénynek hódolunk.

Föltette magának a cultusminister ur többi közt azon kérdést is tegnap: meg kell-e adni a községeknek a jogot, hogy bele szólhassanak az iskolai igazgatás ügyébe? Azt felelé magának cultusminister ur: meg kell adni, — s benne is van törvényjavaslatában. S én is azt felelem magam egyes szavazatával: meg kell adni; de ez kérem cath. polgártársaink előtt ujság, ez náluk még nem volt; mert eddig a cath. iskolákat a clerus kezelte s világiaknak szavuk nem volt hozzá. Ennélfogva, midőn ezen jogot a törvényjavaslat általánosan az egész országnak megadja, természetes, hogy azon sok ezer okos főnek is, mely római catholicusok közt van, hozzá kell szólni s fog is hozzá szólni, hogy mikép rendeztessék a nevelési ügy. Azt pedig nem tudhatjuk, hogy mikép gondolkoznak, ha időt nem engedünk nekik arra, hogy tudathassák gondolkozásukat s mint okos embere hathassanak a népre, s azt fel is világosithassák. De mind ezek oly okok, melyek miatt e törvényt felfüggeszteni még sem kivánom; s ha azt fogja végezni a tisztelt ház bölcsesége, hogy e dolog felől most intézkedjünk törvénynyel, vagy határozattal: ugy ebbe örömest bele megyek s röviden elő is adom általános nézeteimet.

Legfőbb kérdésnek tekintem azt, hogy közös legyen-e a nevelés? — Azt mondá tegnap cultusminister ur, hogy ha theoriából akart volna a közös iskolákra nézve törvényjavaslatot adni, ugy minden bizonynyal más javaslatot tett volna; de tényeken alapuló javaslatot tesz s ennélfogva van benne a vallásfelekezetek különbsége szerinti osztályoztatása az iskoláknak. Tökéletesen egy értelemben vagyok cultusminister urral. Nem theoriából indulok, mert hazám practicai boldogságát bármely csillogó theoria fényének soha fel nem áldozom; hanem én épen a praxisból tudom azt, hogy a közös iskolák hasznosak s üdvösek. Nemzeti képviselők! bennem régi öreg társatok s titeket hiven tisztelő szolgátokban láthattok oly egyént, ki élt oly időt, midőn közösek voltak az iskolák, s azt mondja: fogadjátok-el a közös iskolákat!

József császárnak egy szerencsés, vagy szerencsétlen órában eszébe jutott, hogy oly sokféle vallásu jobbágyaiból egy összes nemzetet formáljon; szerencsétlenül még azt tette hozzá: de azok mind németek legyenek. Ennélfogva engem, kis iskolatársaimmal együtt, — mert gyermekkoromban ő alatta jártam iskolába, — összevittek egy népes provinciális városba, — mert Miskolczon születtem, hol mind a katholikusoknak mind a protestánsoknak szép iskolájok volt s most is van, — összevittek bennünket mondom egy iskolába. Professoraink olyanok voltak, kiktől nem tudakolták, hogy hova járnak templomba; hanem bármily vallásu volt, tanitóvá lett, ha arra való volt. S mi nem kérdeztük egymástól, micsoda valláson vagyunk, hanem a gyermeki szeretet s barátság összekötött bennünket mint testvéreket s virágzott szépen az egyetértés. S ime, ha ez félbe nem szakasztatott volna, hol állna már most Magyarország? De József császár elment a sirba, s a mint ő elment, megjött a reactio s széthánytak bennünket külön-külön iskolákba a vallásfelekezetek szerint, — s mi zokogva bucsuztunk el egymástól mint egymást szerető testvérek. De hol volna már most a

dolog, ha akkor félbe nem szakitatott volna ezen nevelési rendszer? (Tetszés.)

Hanem azt mondja talán valaki: igen ám, de most ingerültség van a szerbekkel, szlávokkal, panszlávokkal s isten tudja kikkel. Nem tudom, ki fogja meghatározni azt, hogy József alatt volt-e nagyobb az ingerültség, vagy most; mi reánk gyermekekre nem tartozott az. De annyit tudok, hogy ő alatta ott állott már a dolog, hogy csaknem kardot rántottak ellene s igen nagyon meg volt érve a forradalom, s nagyobb volt a szenvedély a népekben egymás iránt, mint most; de azért az iskolában jól ment a tanitás. Nem kell félni tőle most sem! Elhiszem azt, hogy egy-két pietista katholikus, vagy egy-két Cromvell puritanusai közüli protestans azt fogja mondani, hogy vegyes iskolákkal vége a világnak, eljött az antikrisztus, lesz nagy zavar! Ez meg lesz, kétségen kivül. De hogyan? Első esztendőben nagy zugás lesz, a másodikban fél annyi, a harmadikban alig beszélnek róla, a negyedikben semmit. Igy volt mindig s igy is lesz. Egyébiránt a köznép azt szereti, mi minél kevesebbe kerül, gyermeke iskoláztatásán a köznép csak ezt nézi mindig; de ne méltóztassanak tartani attól, hogy valami nagy reactio, valami nagy zavar lesz belőle. A tapasztalás azt bizonyitja, hogy rendszeresen mitől az emberek leginkább félnek, a következés e félelmet nem szokta igazolni. Igy például azt mondották, hogy, ha az ausztriai armádiánál a bot s veszszőztetés eltöröltetik, szétoszlik az armádia, nem lesz fenyiték, nem lesz semmi. S mi történt? Felséges urunk királyunknak jó szive eltörölte az őrmesteri és káplárpálczát: s az armádia együtt van s minden szépen megy. — Mikor a vallásbeli szabad átmenetel megengedtetett, azt hitték, hogy ha az megengedtetik, isten tudja micsoda szétoszlása fog bekövetkezni a szentegyháznak. A szabad átmenetel megengedtetett, az egyház semmi nagy crisisen át nem ment s nem is fog átmenni stb. Nem kell tehát sokáig gondolkozni, nem kell a dolgot csak egy pár hónapig sem elhalasztani;

hanem fogjunk azonnal hozzá és pedig a gyökeres javitáshoz, mert itt heroica cura kell. Nehézségeket találni s egymásra halmozni lehet mindig; de az az ember, ki nem megfejti azokat, hanem ketté vágja. (Helyes.)

Hunfalvy P. Azoknak, kik még korán látják a nevelés ügyét felvenni, annyit mond: hogy szent Istvántól fogva 814 éve először róla szólani nincs korán. Minthogy a minister az illetőkkel nem értekezhetett a mult országgyülési törvény szerint, azt mondják némelyek, nem is kellett volna törvényjavaslatot előterjeszteni, szóló szerint nem áll, mert a jelen törvényjavaslat másról is szól, melyről szinte lehet és kell határozni. Azt mondja szóló, noha vannak alapitványok, de abban Dárius kincsét nem kell keresni; számitást csinál, miszerint országunk lakossága 15 millióra megy, ebből legalább 3 millió iskolába jár, minden 50 tanulóra lehet egy tanitót számitni, s egy tanitónak évi fizetését legalább 400 ftra kell tenni, — ez évenként 24 millió pengő frtba kerül, melynek 5 száztóli tőkéje 480 millió. Bár honnan kerüljön ezen költség, végre is csak az egyesek zsebjére kell visszamenni, annál inkább, minthogy itt ezen törvényjavaslatban nincsenek is az országos közalapitványok értve, de csak az egyes községeknél lévő alapitványok. Ezeknek az országosakkali öszvesitését szóló nem javalja, mert ezen összesités által a községek életereje megsemmisül. Pálóczynak a közös iskolákra nézve válaszolja, hogy József kora a vallás iránt sokkal közönyösebb volt. Most korunkhoz illő törvényeket kell hozni. A közös iskolákat nem parancsolólag, csak megengedőleg kivánja törvény által kimondatni. Véleménye oda megy ki, hogy az egyes elveket a törvényjavaslatban ugy is lehetvén változtatni, a dolog ne halasztassék el, hanem a központi választmány észrevételeivel tárgyaltassék. Ezután

Madarász L. szólt. Mondá, hogy a nép azt kérdé: meddig fizessük még a papunkat, s szóló ily kérdésre azt felelte: azt hiszem a novemberi országgyülésig. Az 1848. 20. letette az

alapot, s megmondá minő javakat ért, t. i. azon státusjavakat, melyek most egyházi személyek kezein vannak. — Előhozta Hám János és Lonovics kinevezését, mondván, hogy mikor pénz nincs, az ily helyeket üresen hagyni hazafiság. Mondá, hogy betekintett a budgetbe, s a reactiónak sok személyzetét találta benne, — majd ahhoz is hozzászól, hogy kinek mennyi kell. Állitá, hogy a pesti universitás nincs a népnek érdekében, mert nem annyira tudósok, mint értelmes polgárokra van szükség stb. Ezután a javaslatra térve, ennek azon részében, mely a községi adóról szól, nem a mult országgyülés — hanem Hám J. és Korizmics elveit látja. Magyarországban a nevelésre háromféle alapot lát, u. m. az egyházi személyek kezein levő javakat, melyekkel szüken kell gazdálkodni, hogy e czélra is maradjon, — továbbá az alapitványi pénzek, melyek egyenesen e czélra rendeltetvék, — s végre a barátok kezén levő tömérdek javak. Emliti a zirczi szerzeteseket, kiknek Fehérmegyében 56,000 hold pusztájok van. stb. — Van-e a javaslatban kimondva, hogy barát nem lehet tanitó? — pedig ez volna az elv. — A minister maga tartozik eltalálni az ország kivánatát; mert magok a monarchisták principiuma szerint nehéz megbizni olyan embert, ki az elveket nem osztja. Itt a minister maga kimondja, hogy a közös iskolákat jobbnak tartaná, azonban hosszu combinátiók után, melyekkel Hám János és mások impraegnálva vannak, mégis ellenkezőt terjeszt elő. Szóló ily módon saját véleménye ellen sohasem terjesztene, hanem inkább azt mondaná, hogy „alászszolgája" — de ez csak egyéni nézettől függ stb. Szóló eleinte azt gondolta, hogy az országgyülés egy hétnél sem fog tovább tartani, de most azt tapasztalja, hogy alig lehet végét látni, mert a többek közt a communál-rendszert is átnézni kötelesség. Most pedig jelenti, hogy holnap inditványt fog benyujtani azon státusjavak iránt, melyek jelenleg egyházi személyek kezein vannak, mert oly kérdésnek látja, mely

által a nevelés ügyét elősegitjük. Végre a ministert utasitni kivánja, hogy még ezen ülésre másik javaslattal álljon elő.

Tanárky G. A halasztás ellen nyilatkozik. A kényszeritett iskoláztatást s a községi befolyást is pártolja, de több centrálisátióval. Nevelésben s kormányzatban nemzetiséget kiván. A közös iskolára nézve véleménye az: hogy permissive meg kell engedni a hitfelekezetieket is, miután a házi nevelés is meg van engedve, de nem országos segély utján. — Emlit szóló némely adatokat, a nevelésnek hazánkbani hiányai kimutatására. Magyarországban — ugymond — 14,280 város és helység van, s az elemi iskolák száma nem megy többre 9303-nál, és igy 5409 iskola hiányzik, s ha meggondoljuk, ugymond, hogy a hazánknál nem nagyobb Poroszhonban 22,000 tanitó működik: át kell láttunk, hogy nem könnyebb ezeket fedezni, mint a 200,000 katonát kiállitani. Szeretné tudni, minő alapokra épité a cultusminisster az 5% adóarány kiszámitását. stb.

Kazinczy G. Tisztelt ház! Ha azon gondolatfonalat, mely némely tanácskozások részletein áthuzódott, figyelemmel kisérem, — nem tartozom bár azok közé, kik jobbra és balra emlegetik a régi és uj politikát, — de ugy tetszik nekem, mintha visszabüvöltetném a régi politica terére, és mintha a népnevelés eszméje, a magyar törvényhozás bolygó zsidója, ismét feltámadna, köztünk járva és meggyilkoltatva az ünnepélyes „maradjon"-nok által. Tisztelt barátom! Madarász László, beszédének kezdetén megmutatta, hogy ha valaki összeszedi Hám Jánost és Lonovicsot, a zirczi apátságot és Korizmicsot, és ezeket összemetélgeti, potpourit csinálhat magának, mint Machbet boszorkányai, — ezekből azután szép rémképeket állithat elő, melyektől eliszonyodik az ember, mindaddig, mig megfogdossa őket. Ő alapul vette ezen dolgokat azért, hogy kimondja azt, miszerint a nevelési minister ur javaslatában megtagadvák azon szent elvek, melyek az 1848. 20. cz. által kimondattak. Elmondotta, hogy a javaslat elfogadása nemcsak retrograd menetel volna, ha-

nem roszabb lenne a mostani állapotnál. Megvallom, figyelemmel követtem becses barátom okoskodását, mert azon volubilis elméнek ide s tova szökdelését, lehetlen legbensőbb érdekkel nem követni; de annyit kell mondanom, hogy nem mindig lőtte meg a czélt, melyet kinézett. Először azt mondotta, hogy a községi adónak behozatala által azon elv czáfoltatik meg, vagy nem fogadtatik el, melyet a törvényhozás kimondott, miszerint a köznevelés költségei az álladalom által viseltessenek. Azt hiszem, hogy a törvényhozás történetére kell visszatérnünk, ha sikerest akarunk, ha akarjuk, hogy azon hibákat ne ismételjük, melyeken mások mágok kárával átmentek. — 1797-ben a convent szép poétai elragadtatásában kimondotta, hogy a népnevelést a nemzet szárnyai alá kell bocsátani, tehát a költségeket mindenkinek egyaránt viselni, és a felügyeletet a státus kezeibe tenni, kiemelte a néptanitóknak miserábilis helyzetét; megjavitotta fizetéseiket, s 1200 francra emelte. Ennek eredménye az lett, hogy az alkotmány oly végtelen terheket mondott ki magára, melyeket meg nem birt, s melyek a törvényt, kimondásának első perczében, megölték, s a helyett, hogy a községi felügyelet által életbeléptetendő sikert valósággal életbeléptette volna, három év mulva ellenkező irányu törvény hozatott azon törvényhozás által, miután belátták a lelkesedett törvényhozók, hogy részint nincs módjában a státusnak azon roppant terheket elviselni, részint, hogy az ekkép életbeléptetett iskolák üresen maradtak. Mi illeti a másik ellenvetést a községi adózás tárgyában, nem igénylem magamnak, hogy a tárgyhoz értek, de a mennyire az összevetések és a külföldi állapotokkal való megismerkedés feljogositanak, azt kell mondanom, hogy a cultusminister ur azon egyetlen középutat találta el, melynek életbeléptetése lehetséges; meghagyja az oktatás szabadságát mindenkinek, s a községi adó mellett mindenki rokonszenvvel viseltetik saját gyermekeinek mikénti neveltetése iránt, s egyedül csak

a községi adótól feltételezhető mindenkinek közvetlen befolyása a nevelésre.

Azt hiszem, vannak ezen javaslatban oly részletek, melyek iránt nem fogok pártolólag nyilatkozni, de a melyeket, azt hiszem, kimondani, a politicai óvatosság miatt ugy kellett; mert nem tartom szerencsésnek Magyarország jelen körülményei közt azon politikát, melyet Madarász László ajánlott, hogy t. i. politicában az ember sem jobbra, sem balra ne nézzen, és ne mérlegelje a körülményeket, hanem mondja ki meggyőződését, és ha fejet nem hajtanak neki, azt mondja: alázatos szolgája. Ilyesmivel szép politicai jellemet tanusithat az ember, de ki a közéletet vezérleni akarja, ha mindig oda akar kimenni, hogy neki hajtsanak fejet a körülmények, azt hiszem ezen politicus ember nem sokra fogna menni. (Helyeslés). Végül kimondván szóló, hogy azokat, kik e tárgy elhalasztását akarják, nem érti, mert az elhalasztásban sem atyáskodást, sem népiességet nem lát,— kéri a házat, menjen által a részletes tárgyalásra. Hasonló értelemben nyilatkozott Szacsvay I.

Még Szász K. terjeszté elő a javaslatot pártoló nézeteit, s ezután csakugyan következett a §-onkénti felolvasasás.

A szerkezet 1-ső §-a, s a bizottmány azon módositásával, miszerint annak első pontja, mint törvénybe nem való indokolás kihagyassék — marad.

A 2-dik §-ban közállomány helyett „kormány" tétetik.

A 3-dik §-nál élénkebb vita keletkezett. Luzsénszky kivánja kimondatni, hogy a háznál vagy magánintézetekben nevelt gyermekek vizsgálata ingyen történjék. Ezen módositás viszhangra nem talált. Madarász L. kimondatni kivánja, hogy be nem vett szerzetbeli barátok házi tanitók sem lehetnek. Kazinczy: Átalánosságban a magánintézeteket ugy kivánja körüliratni, hogy a kormánynál jelentés történjék mielőtt ily intézet felállittatnék, s a kormány intézkedjék, hogy a magánnevelés is a státus felügyelése alatt álljon. Madarász módositványát, ugy mint tétetett,

csupán Kállay Ö. és Irinyi pártolták. Mások, mint Hunfalvy és Csiky, ily messze vitt politiális rendszerrel korlátozva látják az egyén — s még azonfelül az apa szabadságát. Pap Zs. szerint collégiumokat, nem pedig egyes jezuitákat, vagy más szerzetbelieket kell kizárni. Bónis S. azért nem kivánja e módositást, mert magában értetik, mert különben minden törvényben meg kellene emliteni a jezuitákat, mert oda találják a dolgot magyarázni, hogy a hol megemlitve nincsenek, ott szabad bejövetelök van. Kazinczyt pártolták Lónyay M. és Bólya képviselők. Mások eléggé biztositva látták a státus felügyelési jogát a magán- és házinevelésre nézve, a szerkezetben foglalt nyilvános vizsgálatok által. Palóczy az első módositványt igy formulázza: „Végre az 1773 óta eltörlött szerzetek tagjai magántanitók sem lehetnek.“ Kubinyy (ifjabb) hozzátétetni kivánja: „és eltörlendő.“ Ez viszhangra nem talált. Kazinczy a magáét később igy formulázza: „A magánintézetek a státus felügyelése alá helyeztetnek.“ Zeyk K. ez utóbbi módositványt Palóczyéval együtt pártolja. Zeyk J. Kazinczy első módositványára vonatkozva, megkülönbözteti a státusnak negativ befolyását a positiv befolyástól. Amazt magánintézetekre nézve is elismeri, ezt nem. Hogy az ily intézetek engedelem nélkül fel ne állittathassanak, nem akarja, de hogy a státus felügyelete alatt legyenek, pártolja. Szacsvay és Teleky D. szinte a Kazinczy-féle utóbbi módositvány mellett nyilatkoznak, s kormány kezébe a megelőző censurák legveszélyesbbikét adni nem akarják. Ghiczy K. és Pap E. a Kazinczy-féle általános elvet a szerkezetben megtalálják, — Palóczy módositványát nem általános javaslatba, hanem részletekbe valónak tartják. Ludvigh és még némelyek a Palóczy-féle módositvány által a többi szerzetesek befolyását törvényesitve látják. A ház elnöke pedig arra figyelmezteti Palóczy képviselőt, hogy a jezuiták Magyarországban törvény által eltörölve nincsenek. Mire Palóczy azt válaszolja, hogy midőn 1763-ban Mária Terézia az el-

törlő bullára placetumát adta: akkor igenis tettleg eltöröltettek, ezen „tettleg" szót tehát módositványába bevette.

Szavazásra kerülvén a sor, a többség Kaziuczy utóbbi módositványát Palóczyéval együtt elfogadta ilyen formán: „A magán-tanintézetek a status felügyelése alá helyeztetnek, — megjegyeztetvén, hogy Magyarországban és kapcsolt részeiben 1773 óta tettleg eltörölt szerzetesek magántanitók sem lehetnek."

A 4. §-ban a központi bizottmány e helyet: „szükséghez képest" igy kivánja módositani „körülményekhez képest," mi el is fogadtatott. — Ezenkivül több módositványok inditványoztattak, mint p. hogy büntetés helyett ösztöndijakkal serkentessék a szegényebb sorsu ember, hogy a fogság kihagyassék, hogy a pénzbeli büntetés 3—15 krig meghatároztassék, hogy a hanyag apától gyermeke elvétessék, hogy az iskoláztatási hat év leszállitassék. Az utóbbit különösen Vlad képviselő pártolta, ugy vélekedvén, hogy a kisdedovóban a gyermek 7 éves koráig már tanulhat, 7—10-ig pedig iskolába járhat, mert a szegény ember otthon is használja gyermekét. Erre b. Eötvös azt válaszolja: miszerint a tapasztalás megmutatta, hogy ha a gyermekek 12 éves koruk előtt végezik be a tanulást, a reájok tett költség elveszett. Sőt hogy még 12 éves korukon tul is szükségök van tanitásra, átlátták ezt azok, kik a már foglalatoskodtatott gyermekek számára vasárnapi iskolák eszméjét hozták létre. Szinte a tapasztalás mutatta meg, hogy a gyermekeket 7 éves korukig kisdedóvóba járatni nem czélszerü, valamint a kisdedóvó intézetek czéljával is ellenkezik, azoknak tanintézetekké való változtatása. Végre a hat tanulási év nem sok azért sem, mert nincs kimondva, micsoda iskolákba történik ezek alatt a járatás, s mert a vidékekhez képest ezen idő alatt több hónapi szünidőre van szükség, hogy a gyermekek használtathassanak stb.

Mindezen módositványok közül azonban csupán egy adatván be irásban, mely szerint t. i. az iskolába járatás igy

lett volna meghatározandó „elemi, illetőleg reáliskolába" — de ezen módositást a többség elvetette.

XXV-ik ülés az alsóházban

aug. 5-én.

Az elnök legelőbb választásokat jelent be a Szászföldről s Verőczemegyéből (éljenzés).

Csongrádmegyei dohány-kertészek bejelentett petitiója, melyben sorsuk könnyitését kérik, a kérvényi választmányhoz utasittatik.

A verificáló választmány bejelentvén utóbbi érvényesitéseit, előfordult Balog Kornél másodszori választása is, a mellette és ellene beadott 500-at felülhaladó petitiókkal. A választmány másodszor is megsemmisitést véleményez, mert a választási helyet Öttevényről, hová azt első választáskor a közgyülés rendelé, a megyei bizottmánynak második választáskor önhatalmulag Zámolyra áttenni, mi ellen a szavazásban részt nem vett ellenpárt a jegyzőkönyvben óvást is tett, minden fontos ok s a ministerek megkérdése nélkül nem volt joga. S a ház e megsemmisitést, az iratok felolvasása után, másodszor is egyhangulag helybenhagyta.

Horváth D. erdélyi képviselő választására nézve előadott panaszokban a ház elegendő alapot látott vizsgálatot rendelni, s annak végrehajtására Udvarhelyszék fog felszólittatni.

Ezután következett számszerint nem kevesebb mint hét beadott inditvány

Madarász L. a hübéri viszonyok megszüntetése tárgyában részint pótló javaslatot nyujt be Nyáry inditványához, részint önálló inditványnyal lép fel. — Nyáry megjegyzi, hogy inditványából azon részeket hagyta ki, melyekre nézve az igazságügyminister beadandó javaslatával egy értelemben van.

Szacsvay I. az ipar- és husmérési szabadság meg-

adása iránt terjeszt elő inditványt. — Kossuth L. ez alkalommal kijelenti, hogy miután az inditványok felette szaporodnak, nem azt tartja szempontnak, hogy minden, mi orvoslást kiván, most vétessék elő, hanem, hogy mi lehetséges most, és igy pártolását is nem ahhoz fogja szóló mérni, hogy valamely inditvány bensőleg jó-e vagy nem, hanem hogy ez idő szerint lehetséges-e tárgyalni vagy sem?

Pap J. inditványt nyujt be, melynek tartalma az: hogy mindenki tulajdonának sérthetlensége mondassék ki, fenhagyatván a kisajátitás. — Kossuth megjegyzé, hogy ezen inditvány annál inkább szükségtelen, miután a fenlevő állapot ennek tartalmánál jobb, mennyiben most a kisajátitás is csak speciális esetekre van szoritva.

Keller azon törvény eltöröltetését inditványozza, mely a székelyeknek főtiszt-választhatási jogot ad, — miután ily jog gyakorlata a felelős kormánynyal össze nem fér.

Kossuth L. Erre nézve kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy a ministerinm meggyőződése szerint a székelységnél vannak oly főtisztek (főispánok), kik, jó volna ha nem volnának, s már hihetőleg nem is volnának ott, ha a ministerium nem tartoznék respectálni a fenálló viszonyokat mindaddig, mig a törvényhozás rajtok nem változtat. — Tudjuk, hogy Erdély kikötötte magának, hogy addig a közigazgatás nem fog változni, mig a törvényhozás, meghallgatva a királyhágóntuli küldöttséget, ez iránt intézkedést nem teend. Ez az oka, hogy a székelységre nézve nem történtek ugyanazon változtatások, mint p. a megyék főispánjaira nézve. Részemről azon meggyőződésben vagyok, hogy ezen főtisztek, mint a főispánok, képezzék azon kapcsot, mely a jurisdictió és kormány közt fennáll; — de a többi tisztviselők ne confirmátiótól függjenek, hanem szabadon választassanak. — Szóló tehát meg van győződve a törvényhozási intézkedés szükségéről, csak az a kérdés: valjon specialiter kell-e ezt felvenni, vagy pedig bevárni, mig az egész munkálat elő fog terjesztetni.

Pálfi J.: A székelyek szabad választási jogukkal épen ugy jártak, mint egyébb törvényeikkel, hogy az utóbbi időkben csak papiroson létezett. Mert mivé változott ez? Előbb csak három egyént kellett felterjeszteni ő felsége elébe, utóbb már kilenczet, s kérdi szóló, melyik tartomány az, hol kilencz egyén közé a bureaucratia egy-egy aljas szolgáját be ne lehessen csusztatni? Igy a szabad választás ki volt játszva. Az altisztekre nézve előbb csak confirmatio kellett, de végre itt is előlegesen kilenczet kellett felterjeszteni. Ezután előadja szóló, hogy Udvarhelyszék, melyet szerencséje van képviselni, miután főtisztje aggott kora miatt lemondott, s a lemondásért meg is éljeneztetett, a ministeriumhoz folyamodott azért, hogy Bethlen Jánost, a parlamentáris kormány természeténél fogva, főtisztnek nevezze ki: akkor a ministerium azt mondta: előbb törvény kell; most pedig a bizottmányi munkálatra akarja ugyanezen kérdést halasztani. Szóló nem tudja, milyen lesz azon munkálat, de több okok miatt szeretné, ha ezen inditvány felvétele azt megelőzné, mert annyit mondhat, hogy a reactio elkezdődött, s ha Udvarhelyszéket is megmérgezi, akkor félő, hogy a székelység utána indul. Ha felszólalására a ministerium tett volna intézkedést, tán lett volna benne egy kis jogtalanság, de szeretett kormánytól ezt is átnézték volna.

Kossuth. Mi következése lett volna annak, ha a ministerium jogtalanságot követett volna el, melyet a haszonért talán el fogtak volna türni: ez oly dolog, melyet sejteni lehet, de tudni bajos. Akkor nem tudom, a reactio nem azon térre vetette volna-e magát, hogy a ministeriumot alakulása első perczében törvénytelenséggel vádolja (helyeslés). Egyébiránt, most szivesen beleegyez szóló minister a javaslat felvételébe; s ha ellenvetést tett, csak azért tette, mert csak pusztán adatott elő. Hanem, ha specialis intézkedés kell, s ezt eszközölni lehet, nem kiván formákhoz ragaszkodni.

Gr. Teleky D. nyilvánitja, hogy meghajol a ministerium cselekvésmódja előtt, s örvend, hogy a reactiónak tör-

vényesség bélyegét magára venni nem engedé. Egyébiránt az inditványt nem ellenzi, csak azt kivánja az előbb szólottak figyelmébe ajánlani, hogy e kérdés nem csupán közigazgatási téren forog, mert a főtiszt eddig saját személyében biráskodott is, most tehát az a kérdés, hogy kinevezéstől függő egyén lehet-e biró? Ennélfogva szóló az hiszi, hogy e tárgy a bizottmányi munkálatban több oldalról lenne felvéve sat. egyébiránt nem ellenzi.

Az elnök felszólitá az inditványozót javaslata beadására

Ezután jött Berde Á. a székelyek sérelmeinek megorvoslása iránti inditványával.

Kossuth L. erre ismét felszólalt. Már több izben kijelentém — ugymond — hogy nem lehet ember, ki a székelység iránt több testvéri rokonszenvet érezzen, és annak állapotán nem privilegiumok, hanem közös jog és szabadság alapján, segiteni szivesebb kötelességei közé számitsa, mint én. Multkor már kijelentém, hogy az inditványozási jog közös, hogy nem kell mindent csak a ministeriumtól várni, s különösen felhivtam a székely követeket, hogy tegyenek inditványokat, nem hogy sérelmeket orvosoljunk a székelyek között, hanem, hogy jogokat, szabadságokat alapitsunk. Méltóztassék azért törvényjavaslatot előterjeszteni, de nemcsak az iránt, hogy a mátéfalvai vérnap következése, a fegyverfelvétel eltöröltessék; mert könnyü p. az ősiségre is elmondani, hogy töröltessék el, de az a kérdés: mi állittassék helyébe? Ily értelemben ismétli tehát szóló kérését.

Szeles L. a népjegyzők állapota iránt jelenti be egy inditványát azon esetre, ha a belügyminister a községi rendezéssel kapcsolatban ezen ügyben törvényjavaslatot előterjeszteni nem fog. Erre Kossuth L. ismét megjegyzé, miszerint fontos tisztviselői osztálynak tartja ugyan a népjegyzőket, de azon hiedelemben nincs, hogy róluk ezen törvényhozás ex asse intézkedhetnék. Hanem erre nézve szóló nézete az, hogy ha valamely tárgygyal kapcsolatban

van a jegyzői állás, oly tárgygyal, mely már ezen ülésfolyam alatt a ház elé kerül: ott kell a törvényhozásnak a népjegyzőkre is kiterjeszteni a gondoskodást. Igy p. szóló előterjesztendi az 1849-ki adó-rendszert, s mivel a contributio kezelésében a jegyzőknek fontos állás van adva, egyszersmind biztositani is kivánja állásukat. Másutt is, hol ily kapcsolat fordul elő, hasonlót lehet tenni. De hogy e tárgy most önállólag felvétessék — szóló ismét kénytelen kijelenteni, hogy azt nem pártolhatja.

Végre még Nagy K. adta be inditványát az 1847: 2-dik t. czikk 2. §-a oly módoni eltörlése iránt, hogy a magyarországi nádornak eddig a jász-kunok által fizetni szokott tiszteletdiját ezentul az álladalom fizesse.

Most következett a napirend, nevezetesen az elemi oktatásról szóló törvényjavaslatnak 5-dik §-a, mely az ingyen oktatást foglalja magában. Nehány képviselő, köztük Bezerédy I. és Szintay azon módositványt pártolják, hogy a könyvek ingyenadatása kitétessék. Mire b. Eötvös nyilvánitá, hogy egyéb kifogása ellene nincs, mint, hogy ez speciálitás.

Dobozy ezen szakaszt nem tudja különválasztani a 6. 7. és 8. §-októl, s igy véve, ellentétben látja a javaslatot az 1848: 20. t. czikkel, melyben kimondatik, hogy minden hitfelekezetek iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek. Ezen §-ok helyett tehát következő módositványt terjeszt elő: „Az elemi nevelés minden népiskolákban a közállomány által ingyen adatik; s az erre megkivántató költségek iránt, mennyiben az alapitványi javakból ki nem telnének, külön törvény fog rendelkezni.“

A ház elnöke azt válaszolja, miként az emlitett szakaszok közt nem lát szoros összeköttetést, mert az 5. §-ban nincs egyéb, mint, hogy a gyermek szüléje ezentul a rectornak vagy tanitónak nem fog tanitási bért fizetni, ha hát a 6. és 7. §. másképp dőlne is el, mint a javaslatban van, ezért az 5. §. megmaradhat. Ekkép ismét azon

§-ra szoritkozva, még Gencsi J. azt kivánja kimondatni, hogy a magánintézetek növendékei is ingyen tehessék le a nyilvános vizsgálatot; mi azonban b. Eötvös azon észrevétele után, hogy ha a ház czélszerünek tartja, miként a gyermekek köziskolába járjanak: akkor meg kell hagyni az oly intézkedéseket, melyek azt eszközlik, hogy a magánintézetek el ne szaporodjanak, — senki által sem pártoltatott.

Feltétetvén a kérdés, többség az ingyen-könyvek specialiter beletételét elvetette, s a szerkezet maradt.

Olvastatik a törvényjavaslat 6. §-a, melyben a bizottmány csupán stylaris észrevételeket kiván tenni, p. hogy e szakasz nagyobb határozottság végett csupán az elemi iskolákra szorittassék, s hogy a községi adó fizetése emlittetvén „polgár" helyett „lakos és birtokos" tétessék.

E szakaszra mintegy ötféle módositvány mondatott el, a Dobozy-féle inditványtól leginkább határozottságra nézve s annyiban eltérő, hogy az iskola alapitványi javain kivül mindenik nyitandó kutforrásokat, némelyik a papi javak feleslegét emliti, addig is abban egymással mindnyájan megegyezvén, hogy a községi adót mellőzve, addig is, mig a ministerium ezen kutforrások iránt törvényjavaslattal álland elő, mindenik előlegezést javal az álladalom részéről.

Kossuth L. A népnevelés ügyéről életemben sokszor gondolkoztam, és nem mulasztám el egy parányi számadást tenni magammal az iránt, hogy midőn azt mondjuk: legyen népnevelés — megtudhassam, körülbelől mennyibe fog ez az országnak kerülni. Megnéztem azon országok költségvetéseit Európában, hol a nevelésre nézve eddig már sok történt, minő Porosz-, minő Szászország. És uraim! nem véve egyebet, csupán egy igen nyomoruságos ellátását az iskolamesternek, hol nem ezerekről, hanem nyomorult kis összegekről van szó, mely alig képes az élet gondjaitól felmenteni a tanitót; mégis oly borzasztó összeg állott előttem papiroson, hogy azt látva, csaknem kétségbe estem

hazánk nevelési ügye fölött, mert a számitás nem forgott kevesebb, mint 30—40 millió körül. Ezen tapasztalást, melyet számtani alapon szereztem, csak azért emlitem, hogy könnyü azt mondani: fizesse a státus; a kérdés az: honnan fizesse? a státusnak nincs feneketlen kutja, melyekből kész aranyat meritsen. S engem e kérdésnél kimondhatatlan szomoru érzés fogott el.

Azonban hazánk viszonyaira vetvén szemeimet, azon nyugtató meggyőződés foglalt keblemben helyet, hogy nem ismerek Európa minden országai között tartományt, mely, ha a községi rendszer jól fejtetik ki, oly kevés áldozattal oly magas fokra emelhetné a nevelés ügyét, mint épen hazánk. De ha a községeket számitásunkból kitöröljük: akkor én képteleneknek nyilvánitom magunkat már csak az iskolai tanitók fizetésére is. — Bocsássanak meg uraim, hogy a szabad Éjszak-Amerika népét idézhessem. Midőn e nép, természetes terjeszkedési hajlamát követve, magának egy uj földet foglal el, — mihelyt az uj város helye kijelöltetik, elől mennek a civilisátió praecursorai irtogatni, s a rengetegben, hol emberszó még nem hallatszott soha, a mérnök huz egy diagonális és egy horizontális vonalat, s mérni kezd, és minden 600 holdból álló darabhoz egy karó üttetik: minden 16-ik karóra ezt szokták felirni: „nemzeti nevelés alapja“ — tehát mielőtt még város volna, már gondoskodnak a népnevelésről. És ennek alapján történt az, hogy amaz ifju világrész ily rövid idő alatt már többet tőn a nevelésért, mint a vén Európa akármelyik nemzete. Nálunk a cultusminister ur nem lehetett azon helyzetben, hogy mindazon alapokat felvehette volna, melyek hazánkban a népnevelésre nézve kinálkoznak. Én megmondom, miben látok ily alapot. Tudom, hogy a legelőelkülönzés az országnak még egy harmadában nincsen végrehajtva; itt találom én azon remény istápját, hogy mi népnevelésünket jobban és nagyobb kiterjedésben rendezhetjük, mint bármely európai ország, hol ily viszonyok nem forognak fen; ha nem vesztjük el szemeink

elől, hogy a mi a népnevelésére adatik, — adatik a civilisátiónak és szabadságnak (tetszés). De mind ennek alapja a községekben van, — kérem tehát az előttem szólokat, ne töröljék ki a községek morális individuálitását. — Én, bár végzetemnél fogva minister, részemről nyilvánitom, hogy nekem nem kell oly hatalom, mely a falusi csordásig minden rendelkezést a kormány kezébe ad. Én mindenek fölött szabad népet kivánok (tetszés). — Áttérvén a javaslatra szóló, megjegyzi, miként a vitatás alatt levő pontot nem látja ellentétben az 1848. 20. czikkel, nem pedig azért, mert a közállomány költségei felvételére különböző módok vannak. Igy p. a megyei költséget eddig is fizették, kiket illetett. Szóló tehát nagyon logicusnak tartja a javaslatban, hogy a mennyiben az iskola saját javaiból a költséget fedezni nem birja — a község — s azonfelül, ha szükséges, a státus jőjjön segitségül. De ezeket nem kell egymással ellentétbe állitani. Sokan azt mondák, hogy, ha a község tovább is fizet az iskolákra, ez által nem lesz semmi könnyités, s a nép ellenszenve a tanitók fizetése iránt tovább is fenmarad. Ez nem áll, — mert ne történjék csak a fizetés ugy, mind eddig, midőn annak beszedése végett házról házra jártak, — ha ez elmellőztetik, ha egy bizonyos, mindenkit kötelező arány a budgetbe bevétetik: akkor minden gyülöletességi bajok el fognak enyészni. stb. Szóló ennélfogva lényegében a javaslattal tökéletesen egyetért, csupán styláris szempontból kivánja, hogy a 6-ik §. vége e szavaktól kezdve: „mely e czélra minden kebelbeli vagy hozzátartozó polgárra külön adót vethet ki" ekkép módositassék: „e szükség fedezésére való költségek a község költségvetésébe felvétetnek" — kivánja pedig szóló ezt azért, nehogy „a külön adó" kifejezés magyarázatra adjon alkalmat. — Végre a sokak által emlegetett kinyitandó kutforrásokra tért át szóló; kérem ugymond — a házat, ne függesszük fel a népnevelés ügyét oly kérdésektől, melyek ez országgyülésen bajosan fognak megoldatni; és ha elintéztetnének is, financziális tekintetben aligha

fognának oly rettenetes resultátumokat előidézni, mint sokan gondolják. — Sőt attól tartok, hogy ha majd nem csupán elvételről, hanem ellátásról is lesz szó, nem fog-e a státusra ebből is pótolási teher hárulni. Az ily kérdésekhez nem tanácsos pusztán abstracte nyulni. Némelyek abban látnak megnyugtatást, miszerint kimondják, hogy majd külön törvény fog az iskolák ellátásáról intézkedni, de hátha nem intézkedik? Könnyü azt mondani, hogy addig a státus előlegez, de az a kérdés: miből? és mennyit? stb.

Szunyogh képviselő tovább is azt vitatta, hogy a népet kimélni kell, hogy az adóbeli illetőségnek 5%-vali nevelése ellenszenvet kelt, mert igazságtalan stb. Erre báró Eötvös J. megjegyzé, miként arról nem tehet, hogy az általános adóztatási kulcs milyen; szóló mást nem tehetett, mint ennek 5% venni fel arányul. Egyébiránt, ha a nevelési költségek nagyságáról szólunk, meg kell gondolni azt, hogy ezeknek kevesitésére legczélszerübb eszköz, ha a községnek befolyást és igy érdeket adunk felügyelni, mert a tapasztalás mutatja, hogy a hol egészen a közállomány viseli e költségeket, ott ezek mindig szaporodnak.

Hevessy s Abonyi a községi költségvetés ellen azt hozták fel, hogy a népesebb vidékek jobban lesznek általa terhelve, mint az országnak azon vidékei, hol puszták vannak. Mire Kossuth L. megjegyzé, hogy a puszták már geographiai vagy birói tekintetben is valamelyik helységhez tartoznak.

Nyáry P. Szóló nem ismer logicusabbat, mint a javaslat 6. és 7-ik pontja. A nevelés ügye legközelebbről illeti a családot, azután a községet és végre a státust. Itt pedig épen ez van kimondva. Ha t. i. a család annyi értékkel bir, hogy gyermekeit önállólag neveltetheti, akkor senkire nem szorul; ha nem bir annyival, ott van a községi iskola, ezt saját alapitványán kivül fentartja a község egy bizonyos arányig, s mi még ezentul szükséges, az a státusra hárul. — Azok, kik kétségbe akarják vonni, hogy a község is befolyjon iskolái fentartásába, kell, hogy elvessék a javaslat

16-ik §-át, mert a községi bizottmány befolyása épen ezen alapul. — Végre épen az által, hogy a státus is segitségre jőn az iskola fentartására, azon czél éretik el, hogy a puszták birtokosai s mások, kik különben kimaradnának, bevonatnak az iskola költségeibe, és igy nem áll az, hogy csak a szegények terheltetnének.

A kérdés szavazatra tüzetvén ki, a többség elfogadá azon elvet, hogy a mennyiben az egyes elemi iskolák, fenállásukra örökre tett alapitványokkal nem birnak, azok terheit a község viselje, s a szerkezet a bizottmányi s még más apró styláris módositványokkal maradt, kihagyatván Kossuth módositványa szerint ezen szakasz vége e szavaktól kezdve: „mely e czélra stb."

A 7-ik §. eleje az előbbi módositvány következtében ily változtatást szenvedett: „A községi költségek ezen rovata" stb. A 8-ik §. szinte maradt.

A 9-ik §-ra nézve, melyben az elemi oktatást különös tárgyai soroltatnak el, a bizottmány azon módositványa fogadtatott csupán el, miszerint a „természettan és természet-leirás" után még ez is tétetett: „az ezeken alapuló gyakorlati tanulmányokkal."

Fábián G. a tanulmányok sorába kivánta még igtattatni az általános erkölcstant is, mire b. Eötvös azt válaszolá, hogy az erkölcs nem annyira tan, mint olyas valami, a mit jobban lehet tanulni először a háznál a szüléktől, másodszor pedig csaknem minden tudománynál, mint másutt, ilyen tudományok például a hazai történet, természet-leirás stb. Egyébiránt a javaslatban egyenesen nincs ez kizárva, mert mind a vallásos oktatásnál, mind a polgári kötelességek ismereténél erkölcsét érzi formálva a gyermek. A többség e módositást elvetette.

Némelyek az éneklést kivánták kihagyatni, — Palóczi védte, mint az isteni tisztelet egyik részét. Megmaradt.

Kállay Ö. polgári jogok helyett, „emberi és polgári jogokat" akart tétetni; a többség azonban ugy vélekedvén,

hogy az emberi jogok benfoglaltatvák amazokban, meghagyta a szerkezetet.

XXVI-ik ülés az alsóházban

aug. 7-én.

Mészáros L. Két vagy három héttel ez előtt felszólittattam, mennék le az aldunai táborba, és nézném meg a dolgok állását, mire akkor azt jelentettem, hogy nem mehetek, mert az előkészületek megtételére, és a szükséges dolgoknak meginditására kell, hogy itt legyen a vezérlő; most, miután a legszükségesebbeket elintéztem, kivánságom volna a sok alapos vagy alaptalan hireknek, gyanusitásoknak, vagy egyéb balkörülményeknek elejét venni, és saját szemeimmel látni, miként állanak oda lent a dolgok. (Éljenzés). Azért kérem a képviselő házat, méltoztassék az ujonczozási törvényjavaslatot később felvenni, a midőn t. i. az aldunai táborból visszatérhetek, hogy az általam benyujtott törvényjavaslat tárgyalásába személyesen befolyhassak.

Kubinyi F. Leginkább két tárgyra szükség figyelmezni, t. i. a katona-kiállitásra, és a pénzügyre. Miután a pénzügy az osztályoknak több ideig tartó folytonos tárgyalását igényli, oda járul inditványom, hogy a pénzügynek az osztályokban leendő tárgyalására legalább négy nap tüzessék ki, és ezen idő alatt országos ülés ne tartassék, azután lehetne meghatározni, mikor vétessék fel a hadügy.

Madarász L. az elhalasztásért a felelősséget nem veszi magára, a minap sem felelt meg a ház reményeinek, s most még kevésbé fog. 5—6 nap ugyan magában máskor nem sok, de a mostani körülmények közt annyi idő alatt trónok dőlnek le. Azért a dolog nem szenvedhet halasztást; most katonára van szükségünk, A hadminister lemehet, de azért a katona-kiállitás tárgyalás alá vétethetik, s azt holnapra kivánja kitüzetni. A hadsereg kiállitását oda látja irányozva lenni, hogy a hadsereg veszélyeztessék. Egy sétaut által nem lehet a hazát még megmenteni. (Nagy zugás).

Mészáros maga sem hisz magában annyi erőt és bölcseséget, hogy ha oda megy, egyszerre elvégzi az egész dolgot; de mégis csak végez valamit, és ez által a ház kivánságának tesz eleget.

Kazinczy Madarászszal nincs egy véleményben; lesz-e sikere a hadminister utjának, vagy nem? azt a jövendő mutatja meg. A hadministert több kósza s utczai hir következtében interpellálták, azért, helyesen teszi, ha lemegy a táborba, és midőn ott személyesen akar magának tudomást szerezni, azt nem lehet sétálásnak nevezni. Addig pedig, mig a hadügyminister oda lesz, időpazarlás volna a hadügyet tárgyalás alá venni; mert nem volna, ki felvilágositást adjon.

Madarász J. szerint háborus időben bizonytalan az ember élete, ki tudja a minister is miféle balesetnek lehet kitéve. (Zugás). A hadügyet holnap kivánja fölvétetni.

Mészáros. Ha őt a ház áldása kiséri, ugy nincs az a golyó megöntve, mely megölí. (Éljen.)

Kovács L. A haza élete két tárgyhoz van kötve: ez a katona és pénz. A pénzügy tárgyalásával 6—8 nap alatt alig lehet készen lenni s ez idő alatt hadminister ur lemehet. Lónyay M. A katona és pénzügy szoros összeköttetésben van egymással; ha pénzünk nincs, katonánk sem lesz. Pártolja Kubinyit. — Bezerédy I. köszönettel fogadja hadminister ur jelentését s áldást kiván utjára. — Bónis. A katonaállitás pénzzel jár. Madarász vészt jósol, gyanusitgat, pedig kár azon kormányt gyanusitani, melyek tagjai segitették kiyini a szabadságot. — Pap Zs. Bezerédyt pártolja.

Zsembery. Az elhalasztás okát nem tudjuk, mert titkos ülésben történt, s most megint bizonytalan időre halasztatik el. Ő ugy hiszi, mikép hadminister ur nem pusztán azért megy le, hogy a sereg állását megnézze, hanem Cavaignac példája szerint égő szivarral szájában maga akarja seregeinket győzelemre vezetni. Hadminister ur észrevételeit már tudjuk, ha itt nem lesz is, lehet a hadügyet tárgyalni.

Nyáry. Fogadjuk örömmel hadminister ur jelentését s ne határozzunk az elhalasztás felett.

A többség szavazás által elfogadja a halasztást.

Miskolczy törvényjavaslatot nyujt be a nemesi hadnagyszék eltörlése és a nemzetőri képesség kiterjesztése iránt.

Nyáry Felhivja a házat, hogy nevezzen ki egy választmányt, mely a szabadság, egyenlőség és testvériség alapján dolgozza ki az alkotmányt, s azt a legközelebbi ülésre nyujtsa be. — Az elnök irásban kivánja beadatni.

A ház napi rendre térvén át, olvastatott a 10. §.

Tóth L. a szerkezetet nem helyesli, mert az által a magyar nemzetiségre nézve visszalépés történnék; az erőszakolásnak soha sem volt barátja, de abba sem egyezik soha bele, hogy az oktatási nyelv a lakosok többsége szerint határoztassék meg, s azért a következő középitő javaslatot ajánlja:

10. §. Mint a központi választmány javasolta.

11. §. Az elemi iskolák első osztályában 6 évtől 9-ig azon növendékekre nézve, kik a magyar nyelvet nem értik, az elemi oktatás anyai nyelven történjék. A második osztályban 9—12-ig átalános oktatási nyelv a magyar legyen.

Patay J. Ezen §. igy nem maradhat, mert e szerint a kevesebbség nem fogja érteni a tanitást. Ennélfogva e §-hoz ezt szeretném tétetni:

„Oly helyeken, hol a lakosok több nyelvüek, oly tanitó rendeltessék, ki azon nyelvekben jártas, ki az általa értett nyelveken oktathasson mindaddig, mig a magyar nyelv a a 11. §. szerint átalánosan érthető lesz."

Tallián és Pap Zs. elismerik ugyan a magyar nyelv diplomaticai méltóságát, és annak mindenben előnyt adnak; de egyszersmind kinyilatkoztatják, hogy ha a magyar nyelvet más népfajokra annyira nem erőszakolják, ugy az alvidéken és Horvátországban nem állnak oly szomoruan a dolgok.

Madarász Tóth Lőrincz inditványát, mint a mely nem

foglal magában erőtetést, pártolja. Madarász J. Talliánnak azt feleli, hogy szóló is igazságot és méltányos elismerést vár a honnak bármely faju lakosától a nemzet irányában. Az igazságot szóló nem találhatja másban, mint, hogy a magyar nemzetiség erőtetés nélkül e honban mindenütt megerősitessék. És azért illő megütközéssel fordult el szóló a verőczei követ azon kijelentésétől, hogy Magyarországban a törvényhozásnak a nyelv iránti intézkedése idézte volna fel a reactiót. 1836-ban kezdettek a nemzeti nyelv illő méltóságáról gondoskodni, és kérdi szóló : e miatt kezdődött-e a reactió ? felelet : nem. Nem is a nemzet nagyobb része támadt fel, hanem csak nehány roszakaratu sértett egyén. Kérdi szóló : a legközelebbi országgyülésen kivivott szabadság nem a legméltányosabban osztatott-e meg a kapcsolt részekkel s kikben támadt ellenszenv és reactió ? A szabadság ellenségeiben stb.

Gál J. és Hunfalvy P. elfogadják a bizottmányi szerkezetet, ugy, mint Pap Zs. módositá.

Barthoss. A magyar nyelvet inkább kivánja megkedveltetni idegen ajku polgártársainkkal mint rájok erőtetni. Van benne valami — ugymond — hogy Horvátországban sok máskép fogott volna történni, ha azon bizonyos hat évet ki nem mondja a törvényhozás. — A ministeri javaslatot azonban nem pártolja, mert visszalépés van benne. Szóló idéz tisztán német ajku helyet, hol eddig már magyar nyelven tanitottak. — Módositványa oda megy ki : „Hol az oktatási nyelv eddig is magyar volt : ezután is meg fog maradni.“ A hol pedig a tanitás eddig más nyelven történt : ott oly tanitó alkalmazandó, ki a magyar nyelvet is birja.

Kazinczy G.: Tagadhatlan, hogy a törvényhozás eddigi intézkedései közül némelyek izgatásra anyagul vétettek. Tekintsük az alvidékeken akár a tényeket, akár azon temérdek röpiratokat, melyek ellenünk megjelentek, mindnyájának tengelye, mely körül forog : a nyelv, s az ugynevezett magyar-románok elleni kikelések. A törvényhozás böl-

csességétől függ tehát eltalálni a középutat. — Szóló lemondott azon reményről, hogy a magyar nyelv ott, hol még csak csiráit sem látjuk, élet nyelvévé legyen. De az ily helyeken is oda kell törekedni, hogy az állodalmi élet iránti rokonszenvet ne állitsuk megsemmisitő alapra stb. — Áttérvén szóló Tóth L. módositványára, azt elvben megtámadhatlannak ismeri, azonban azt hiszi, hogy annak elfogadása esetében egy törvényczikket nyertünk, de a népnevelést vetettük oda érte áldozatul. Szóló nézete szerint, ha a törvényhozás a diplomaticai nyelv megtanulását az ország minden lakosára nézve lehetővé tette, megtette, mivel tartozott.

Többen szóltak még a bizottmányi javaslat mellett. — Ambrus J. többi közt ugy nyilatkozott, hogy Magyarországban csak egy nemzetiséget ismer, ezenkivül ismer fajokat. A fajokra nézve méltányosságot követel. — Ezen méltányosságot feltalálja a bizottmányi szerkezet 11. §-ban. — A 10. §-ban azonban többet kiván, kivánja t. i., hogy a magyar nyelv „tanulmány" helyett rendes tanitási nyelvül mondassék ki. — És a ki magoknak a különböző fajoknak érdekében ezt ellenzi, az rosz szolgálatot tesz azoknak, mert a diplomaticai nyelvet elzárván tőlük, kizárná őket a paradicsomból. Ki ezen köteléket is tágabbra akarja ereszteni: az szóló előtt gyanus, hogy bizonyos európai miasma reá ragadván, a fajból is nemzetiséget kiván csinálni stb.

A ház elnöke jelenti, hogy 11 szerkezet van, melyek közül első helyen, miután az illető minister is elfogadta, a bizottmány javaslata fog szavazásra kitüzetni, azután a melyik hozzá legközelebb áll.

Drágos: A ministeri javaslatot kivánja első helyen fölvétetni, mivel arra többen szavaztak, de ez viszhangra nem talált. — A többség elfogadta a központi bizottmány szerkezetét.

A 12. §-ba, hol a vallásos oktatás a lelkészekre bizatik, Madarász L. inditványára bement ezen szó „ingyen."

Ezekután jött a sor a 13. 14. és 15. §-okra, Raisz Sz.

módositványt nyujt be, mely lényegére nézve a szerkezettől abban tér el, hogy a külön iskolák felállitását csak oly helyeken engedi meg, hol a közös iskola ellen ellenszenv mutatkozik.

Bólya G. Átalános tárgyaláskor a külön hitfelekezeti iskolák megengedtetése mellett két ok hozatott fel, t. i. a zavaros idők és a reactió. — Mindkettő fájdalom létez, de nem a vallás az oka, hanem az ármány nemzetiségünk ellen. Oly jóakaratu nép, mint a magyarországi, kevés van, s szóló meg van győződve, miként a közös iskolákért áldani fogja a törvényhozást. A központi bizottmány Angol- és Németországra hivatkozik, annak bebizonyitására, hogy a közös iskolák, hol több hitfelekezetek vannak, többnyire üresek; de szóló szinte többeket tudna idézni, melyekben világos a siker. Különben is mind a minister, mind a központi bizottmány kimondta, miként a közös iskolákat ohajtják. Szóló tehát figyelmezteti a házat Palóczy szavaira, melyeket a közös iskolák mellett mondott.

Mujszer J. a separatismus ellen emel szót, s a közös iskola üdvös eredményei kimutatására felhivja azon helyet, hol szóló lakik, hol noha 3-féle vallás és 4-féle nyelv van a lakosok között, mégis közösen tanulnak a gyermekek, még pedig magyarul, bár a magyarság kevesebbségben van. Szóló tehát a három §. helyett módositványul csak ez egyet ajánlja: „Minden községben, bárminő hitfelekezetek legyenek, vallásszinezetnélküli közös iskola alapittatik" (baloldalon helyeslés).

Teleky D. A 10. és 11. §. körül eléggé ki volt fejtve, hogy a népfaj-különbségek iránt figyelemmel kell lenni. Az izgatásoknak előidézésére gyulékony anyag és gyujtó eszköz kell, s van-e gyulékonyabb anyag a vallásnál? Miután tehát a ház a 10. és 11. §-ban elfogadta a bizottmány szerkezetét: itt is ajánlja ugyanazon okokat figyelembe. Hogy egy előtte szóló az angol közös iskolák magasztalására okot talált: ezt szóló nem a közösségben, hanem a jó elrendezésben keresi.

A 13. §-ra nézve azon észrevétele van, hogy mivel a gyermekek száma évenként változhatik, igy kellene módositni: „a mely felekezet iskolába járó gyermekeinek száma a törvény alkotásakor 50-re megy.“

Dedinszky. A javaslatban a forradalom elveinek megtagadását s a Budapesti Hiradó elveinek megtestesitését látja, — s ezt a félelemnek tulajdonitja, melynek befolyása alatt az egész javaslat készülve látszik.

B. Eötvös J. Én e tárgyat nem tekintem elvbeli kérdésnek, mert a közös iskolákat elvben nemcsak károsoknak nem tartom, sőt egyenesen czélul tüztem ki. Épen azért ugy szerkesztém a javaslatot, hogy ha egyszer a körülmények megértek, a közös iskola behozatalában akadály ne legyen. Azért különöztem el az iskolától a vallásos oktatást; azért hoztam be ott, hol a gyermekek kevés számmal vannak, tettleg a közös iskolát. Én e kérdést tisztán alkalmazási, vagy, mint mondani szoktuk, politicai kérdésnek tekintem. E szempotból teljes meggyőződésem az, hogy ha a ház a központi bizottmány javaslata szerint legalább permissive nem mondja ki, miszerint külön iskola nyittathatik, méltóztassanak elhinni, végtelen akadályokat teszünk a nevelés elébe. Ha a ház oly törvényjavaslatot kiván, mely philosophicus elveken épüljön: akkor parancsolhatja a közös iskolát; de ha érzi azon kötelességet, hogy vallásos dolgokban nemcsak a többségek, hanem egyesek nézeteit is respectálni kell: ugy tartózkodni fog minden kényszeritéstől. — Egy okot hallok ismételtetni a közös iskolák mellett: az egyetértés. Mondatik, hogy közös iskolában a gyermekek együvé szoknak, s e kor benyomása későbbre is fenmarad. De épen vallásos dologban ez nem áll: mert a közös iskola a vallásos különbségeket nem szünteti meg, miután a gyermekek mégis csak külön templomba járnak. Hanem idézhet elő valami mást, t. i. az egyház féltékenységét a közös iskola iránt. — Ezenkivül a 3-ik §-ban megengedtük a házi és magánintézetekbeli tanitást. Mit tesz ez? A gazdagoknak

fenhagytuk, hogy gyermekeiket saját nézetök szerint neveltethessék, — miért tagadnók meg ezt a szegényebbektől? stb.

Szacsvay J. a javaslatban ellenmondást lát, mert midőn a vallásos oktatást és lelkészeket az iskolából kizárja, akkor önként kellene következni a közös iskolának. De a külön iskolák kivitelében is lehetetlenséget lát, mert p. o. hol 4 külön iskolát s mindenikben 3 osztályt kelle állitani, csak épület mennyi kellene ehhez? Az ekklésia féltékenységére azt jegyzi meg, hogy miután az ekklésia nem az eddigi viszonyban fog állani az iskolákhoz, annak dolgaiba nem szólhat.

Palóczy előre kijelenti, hogy sem a cultusminister ur, sem a bizottmány véleményét nem pártolja, hanem Somogymegye követéét. Örül, hogy az egész viták alatt nem találkozott senki, ki a közös iskolát veszélyesnek tartaná, azonban látja, hogy az a sok „de" mindent elront. — Ki mindig azt a magyarra fordithatlan juste-milieu-t követi, az nagy tetteket nem fog maga után hagyni a történet muzsája számára. Mindig a szegény néppel állanak elő, hogy annak nincs esze, pedig nem oly éretlen a nép, mint közönségesen hiszik, — van annak józan esze, csak a mivelt és tudós emberek ne bujjanak a szüre alá. Szóló emliti, hogy egy protestáns tractus Halassi Edét, mint szilárdságáról ismeretes férfiut választá el catholicus létére egyik ülnökének. A mely nép birájának catholicus embert elválaszt, miként félne az egy becsületes catholicus tanitótól? Financziális oldalát véve a dolognak, külön iskolák mellett mind az adó, mind az állodalom költsége 100 ezerekkel szaporodik. — A központi bizottmány módositását még roszabbnak tartja szóló a szerkezetnél; mint általában minden permissiv törvényt. Minek arra törvényt hozni, hogy Pesten a három szinház közül akármelylyikbe lehet menni? stb.

Kállay Ö. pártolja Raisz Sz. módositványát, annak hozzátételével, hogy külön hitfelekezeti iskola a közös iskolai adótól senkit fel nem ment.

VIII-ik ülés a felsőházban

aug. 7-én.

Olvastatván az utolsó ülés jegyzőkönyve, bejelenté az elnök, miként ez ülés tárgya a kincstári javakon eszközlendő magyar telepités tárgyában készitett törvényjavaslat, s kérdezé a házat, akarja-e a törvényjavaslatot rögtön tárgyalni, vagy bizottmányhoz utasitani, mire a rögtöni felvétel elhatároztatott; annak meghatározása közben, rögtön felvétessék-e a törvényjavaslat vagy nem, Pálffy J. előterjeszté, miként szeretné a két ház közti viszonyokat meghatározni, fentartván inditványának annak idejében irásbani beadását. Ezután a kitüzött törvényjavaslat tárgyaltatott, és az alsóház módositásaival elfogadtatott. — Pálffy J. felszólitására bejelentvén pénzügyminister, miszerint a pénzügytárgybani jelentését már beadá, ugyancsak Pálffy J. által választmány inditványoztatott kiküldetni, mely pénzügyminister ur jelentését vizsgálja meg, s tegyen jelentést, miután azonban e választmány kiküldetését a ház többsége nem látta szükségesnek, az inditvány inditványozó által visszavétetett.

XXVII-ik ülés az alsóházban

aug. 8-án.

Az elnöki jelentések közt előfordult, miként Vajda-Hunyadváros Erdélyben, elválasztott képviselőjét Papfalvi Constantint az eskü és utasitás alól felmentette, — minélfogva az a ház által elismertetett. A verificáló választmány jelentései sok vitára adtak alkalmat. Szamosujvár egyik követe meg nem jelenhetvén, miután a küldött helyettes nem átalános szótöbbséggel választatott el, a választmány megsemmisitést véleményezett, a ház azonban, tekintetbe vevén azok okait, kik arra hivatkoztak, hogy Erdélyben eddig nem kivántatott átalános többség, hogy a jelen esetben erre is csak egy szó kivántatott volna, hogy a körülmények s idő rövidsége miatt a választási törvény Erdélyben ki nem hirdettethetett, a választást érvényesité.

Beszterczei egyik képviselő Soltész verificáltatott, —

ellenben a másik Strebiger Dániel ellen azon petitió adatván be, hogy magyarul nem is tud, — a választmány mindaddig felfüggesztendőnek véli e választást, mig ez iránt a ház magának tudomást nem szerezhet. — Voltak, kik egyik követnek a másik felőli jelentését hitelesnek, mások pedig hitelességnélküli magánelőadásnak vették; mig végre a ház az elnök által előterjesztett módban nyugodott meg, hogy t. i. september 1-jét a még távollevő nevezett képviselőnek megjelenési határidőül tüzte ki, akkorra tartván fel annak igazolását, ha valjon tud-e magyarul.

Tordamegye képviselőválasztása ellen is adatott be egy petitió Szász-Régen város részéről, azonban a választmány azt látván, hogy a panaszok bebizonyitva nincsenek, s különben is az egész inkább Régenváros megsértett autonomiáját, mint a választást tárgyazza: a választást érvényesitendőnek véleményezi. Az ház többsége e véleményt szinte elfogadta.

Festetics G. Fejérmegye bodajki kerület képviselője ellen is adatott be petitió; azonban a választmány egyes szemtanuk, annyival inkább hallomás után beszélők magán bizonyitványait hiteles adatoknak nem nézvén, és igy alapot a vizsgálatra nem látván, a választást verificálandónak véleményezte, de Madarász József s mások közbeszólása, s az iratok felolvasása után a ház csakugyan vizsgálatot rendelt.

Ezután a ház napirendre tért át.

Az elnök jelenti, hogy a napirenden levő oktatási javaslat 13. 14. 15. §-ára számos aláirt követek nyilvános szavazást kivánnak.

Pap J.: Figyelmezteti a házat, miszerint a mult napi vitákban a ház szabályai nem tartattak meg, nevezetesen a beszélők felszólitása nem a szerint történt felváltva, a mint egyik a szerkezet mellett, másik ellene nyilatkozott. Mi a tárgyat illeti: vannak — ugymond — fényes theoriák, melyek az életben meg nem állhatnak. A

hitfelekezeti elkülönzésnek alapja a templomban van. A franczia convent sem tudott a vallási dolgokban boldogulni, — hiába tette a vasárnapot decadokra, hiába eskettette meg a papokat az uj alkotmányra, a nép megmaradt, vagy visszatért régi előitéleteihez. Szóló a külön iskolák mellett nyilatkozik, hol eddig is fenállottak, s hol egy hitfelekezet iskolába járó gyermekeinek száma a törvény kihirdetésekor 50-re megy, meghagyván az előbbieknél eddigi alapitványaikat is, — ily értelemben nyujt be módositást.

Gr. Széchenyi I. röviden oda nyilatkozik, miként hiszi, hogy senki, ki a magyarság felvirágzásának barátja, kényszeritésnek barátja most nem lehet; tehát mint eddig, oda szavaz, hogy semmi kényszerités, — pártolja a bizottmányi permissiv javaslatot.

Hunfalvy következő módositást ajánlj: „A mely községben a külön hitfelekezetek iskolába járó gyermekeinek száma 5 évről i középszámitás szerint 50-et meghálad."

Méhes és többen a szünni nem akaró zaj miatt szóhoz nem juthatnak, — az elnök kijelenti, miként, ha a tanácskozás igy foly, kénytelen lesz az ülést felfüggeszteni.

Karika P. kijelenti, miként az általános tárgyalás alkalmával, ha a szótól el nem üttetik, oda fogott volna szavazni, hogy a javaslat felvétele nem ugyan ez ülés folyamáról, hanem september első napjáig, mikor még reméli szóló, hogy a ház együtt lesz, halasztassék el; akkor a minister értekezhetett volna hitfelekezetével. A protestánsok az oktatás elvei meghatározására törvény szerint már joggal birnak, s szóló nem hiszi, hogy ezen jogukról le fognának mondani. — Áttérvén ezután szóló a szerkezetre, nem osztja azok véleményét, kik a közös iskolákban a vallási válaszfalakat le akarják rontani. Az unió — ugymond — igen szép idea, de csak pium desiderium, s a hol politica létre hozta is, tapasztalás mutatja, hogy áldás rajta nem volt. Ez itt nálunk is megpendittetett, de legalább azért, mert akkor uralkodó egyház volt, s ez elleni védelem szükségessé tevé az egye-

sülést; de miután többé uralkodó egyház nincs, eltünt az unio kivánságának is alapja, vagy helyesebben politicai uton jött az létre. Szóló nem is tartja kivánatosnak a hitfelekezeti különbségek lerontását. Amerika több hitfelekezetek mellett is boldog, — ellenben Spanyolországban csak egy a vallás, még sincs benne egyetértés. Némelyek József császár idejére hivatkoznak, de szóló a historiára hivatkozik: nem volt-e akkor a hitfelekezetek szája tele panaszszal? s József halála után fenmaradtak-e a normalis iskolák, mint fenmaradt p. o. a benigna constitutio Josephina? A gazdálkodási tekintet legtöbbet bizonyit, és ha csak pénzkimélés volna a főczél, nem lehetne ellene szólni. A protestánsok jogai a bécsi és linczi békekötésekben biztosittatnak, az 1790: 26-ik t. czikk szerint pedig tanitásmódjukat s iskoláikat magok rendezhetik. Szóló a kényszeritett közös iskoláztatást ugy tekintené, mint a protestánsok életkérdésének egyenes megtámadását stb.

Sebestyén L. a bizottmány permissiv szerkezete mellett nyilatkozik.

Madarász L. a kérdést tisztán nevelési és nem protestans vagy catholicus kérdésnek kivánja tekintetni. Egyeseknek és testületeknek megadatni kivánja a szabadságot, hogy magán-intézeteket állitsanak, de nem hitfelekezeti, hanem közös iskolákat kiván.

Pap E. és Bezerédy I. a bizottmányi permissiv szerkezet,— Nyáry P. a közös iskolák mellett szavaz. Méhes S. a külön iskolákat azon módositással kivánja megengedtetni, ha valahol a közös iskola iránt ellenszenv mutatkozik.

Zeyk J. a vitákban annak eldöntését látja, hogy a nevelés életbe lépjen-e vagy ne? S mivel féltékenység csakugyan van, ennek elháritására következő szerkezetet ajánl: 1) mondatnék ki, hogy minden helységben közös iskola vallásra való tekintet nélkül állittatik fel; — 2) hogy külön iskolák csak akkor nyernek az általok is fizetett iskolai költségből segélyt, ha oly számu gyermekekkel birnak, kik-

nek számára ugyis külön oktató kellene, gr. Bethlen J. hasonló értelemben nyilatkozott.

A tárgy ekként kimerittetvén, miután a még felirva volt számos szónokok a beszédtől elállottak, az elnök feltevé a kérdést. A különbség — ugymond — a bizottmányi szerkezet között, melyet a cultusminister is elfogadott, és a beadott módositványok közt ezen kérdésben fekszik: hogy oly helyeken, hol az egyes hitfelekezetek iskolába járó gyermekeinek száma 50-re megy, álladalom költségén nyittathatik-e külön iskola vagy nem?

Lónyay G. két eszmét lát. Egyik a permissiv megengedés, másik: hogy a státus segélyezze-e a külön iskolát vagy ne?

Elnök: Az eddig elfogadott szerkezetben az első eszme már ki van mondva, miután magánosoknak is lehet állitani tanintézeteket, tehát csak az a kérdés: hogy külön iskola az álladalom költségén állittathatik-e vagy nem? (Jól van.)

A szavazás névszerint történvén, 181 szavazat 86 ellenében „nem"mel döntötte el a dolgot, és igy a szerkezetet elvetette.

XXVIII-ik ülés az alsóházban

aug. 9-én.

Az elnöki jelentések közt előfordult Pap Máténak fogaras-vidéki követté lett választása, miután Teleki L. leköszönt. — A pesti könyvnyomda-tulajdonosok azon kérelme, hogy mivel az 1848: 18 t. czikk hozatala előtt már intézeteik birtokában voltak, tehát a nevezett törvényben szabott cautió alól mentessenek fel, — mint minap a pozsonyiaké, a kérvényi választmányhoz utasittatott. Végre Jekelfalusy képviselő inditványt nyujtott be a bányabér (urbura) eltörléséről.

Napirendre kerülvén a sor, a ház elnöke jelenti, hogy a mai vitában résztvenni kivánván, székét Pálfi J. alelnöknek adja által.

zösen felállitott iskolára adójuknak 5 száztóliját oda adják, vagy nem? Azt hiszem, tegnap a ház semmi egyebet nem mondott ki annál, hogy községekben a közálladalóm által egy közös iskola állittatik fel. De még azt, hogy mikép s mi adóból fogja fedezni, s azon hitfelekezetek, melyek külön iskolát állitanak, mit e háznak, ha következetes akar maradni, el kell fogadni, — járuljanak-e az 5 száztólihoz, vagy ne? Ezt tegnap a ház nem mondta ki. Nézetem szerint, ezt életkérdésnek nem tekintem. Tudjuk, ritka falu, mely 400 p. frtnál többel fogna terheltetni; tehát az 5 száztóli kevés lesz, következéskép az álladalom az iskolai költségek legnagyobb részét maga fogja viselni. E szerint akár kimondja a státus, akár nem, azt, hogy a közadó 5 pctjét a státus-iskolai költségekre kényszerittetnek az illetők odaadni, mindegy, csak arra kérem a házat, azon elvet, hogy mit egyeseknek megengedett, azt a külön hitfelekezeteknek is megengedje, ne méltóztassanak elütni. És még egyet mondok. Azt hiszem, lehet a szüléket a státusnak arra kényszeriteni, hogy gyermekeiket iskolába járassák, de arra, hogy minő s melyik iskolába járassák, nem kényszerithetni, mert ez sokkal inkább megszoritaná a szabadságot, mint bármely intézkedés, sokkal inkább megszoritaná moraliter a személy s lelkiismereti szabadságot, mint azon vésztörvény, melyet az igazságügyminister a ház határozata szerint polgári tekintetben lázongásban levő hazánk jelen helyzetére nézve, azt lehet mondani, minden esetre igen keményen és szigoruan initiált. Kérdem a házat, hogy polgári tekintetben lázadásban van-e a haza? Igen is abban van, de kérdem: van-e a haza lázadásban vallási és erkölcsi tekintetben is? Azt gondolom, hogy nincs: de lesz, és pedig lesz mindjárt, mihelyt önök oly intézkedéseket tesznek, melyek sehol, nyiltan kimondom, hogy sehol nem léteznek. S kik ezt tagadják, méltóztassanak ellene nyilatkozni. Ott vannak Burkusországban a közös álladalom által felállitott iskolák községenként, igenis, de vannak a mellett a hitfelekezetek által felállitott külön

iskolák is. Tehát mint beszédem elején mondottam, kövesse a ház azon példát, melyet e tekintetben Európában Burkusország adott,—kényszerítéssel itt nem boldogulunk. Azonban, nyiltan kimondom, mihelyt látni fogja a nép, hogy a közös iskolákba járatva gyermekeiket, nem veretnek fejeikbe vallásukkal ellenkező elvek, — s mihelyt látni fogja azt, hogy a közös iskolákban a nevelés sokkal jobb s olcsóbb, bizonyosan nem fog félni azon intézettől, melyhez most, lehet mondani, hogy talán vallási tulbuzgóságból nem ragaszkodik. Ha azonban oly intézkedések tétetnek, melyek egyenesen a lelkismereti szabadság megszoritására vezetnek, meg fogják önök látni következését, hogy ezen példátlan intézkedés példátlan ingerültséget fog előidézni. Azt akarják önök, hogy e hazában, hol annyi népfaj van, s annyi vallásktilönbség uralkodik, hogy talán ez által a vallási indifferentismus mozditassék elő? Avagy hiszik önök, hogy azon állomány, melyben nem a vallásos tulbuzgóság, hanem az indifferentismus uralkodik, inkább érett, s a státus magasztos eszméjét inkább felfogja? Csalódnak. Megmutatta Francziaország példája. Ki nem tudja, hogy voltak idők, midőn ily buzgó szabadsági érzelmekkel — miket nem mondhatok másnak, mint a balul felfogott szabadság fattyu növéseinek — szenteltettek fel a szabadság templomai, s ez által az indifferentismus tettleg hozatott be Francziaországba. Kérdem: Francziaország volt-e nagyobb veszélyben, mint épen akkor, midőn a convent ezt tette? s maga a convent kénytelen volt azon intézkedéseket eltörleni, mert különben Francziaországban, mely már akkor is 30 és nehány millió — azt lehet mondani, Elszaszot kivéve, csaknem egy népfajból állott — a nép vallásos érzelmében kétségkivül még sokkal roszszabb következéseket szülve, a sociális viszony is összeomlott volna. — Mindezeknél fogva magát az elvet, mit a ház tegnap kimondott, helyeslem, és reá is szavaztam volna, hanem a mint azt kivánom, hogy a státus a nevelésről lehető legolcsóbban gondoskodjék, ugy nem kivánok törvény-

Kacskovics bizottmányi előadó olvassa az elemi oktatásról szóló törvényjavaslat 14. és 15. §-ait.

Irinyi: A tegnapi határozat folytán a szerkezetből a 13. és 14. §. egészen, — a 15-dikből pedig egy rész, e szavakon kezdve : „hol több hitfelekezet van" — e szavakig: „nem lehet" — kimarad.

Pázmándy D. Tegnapi napon elhatározta a ház, hogy azon községekben, hol külön hitfelekezetek vannak, az álladalom által egy közös iskola állittassék; — s én nézetem szerint osztom a háznak határozatát. Azt hiszem hogy akkor, midőn a ház a köznevelés ügyében köztörvényileg intézkedik, kétségkivül legczélszerübben tesz ha Poroszország példáját követi, azon Poroszországét, melyről tudjuk, hogy, mint több más humanitást előmozditó intézkedésekben, ugy kétségkivül a népnevelésben első volt, mely Európa előtt példát adott. Azonban akkor, midőn a ház tegnap kimondotta azt, hogy az álladalom által a községekben egy közös iskola fog felállittatni, nézetem szerint korántsem mondta ki azt, hogy a külön hitfelekezeteknek saját erejükből ne legyen szabad szinte külön elemi iskolákat felállitani. Ezt nem is mondhatja ki a ház, mert ha azt mondaná ki akármely törvényhozás, nézetem szerint nem tenne kevesebbet, mint egy részről a külön hitfelekezetek lelkiismereti szabadságát szoritaná meg, mig másrészről, különösen hazánk jelen helyzetében, oly intézkedést tenne, melynek folytán a különben is fellázitott keblekbe — mik a nemzetiséget tán balul felfogott érdeknek elnyomásából erednek — ezenkivül még a vallási mozgalmak üszke is bevettetnék. Azt hiszem, ha volt idő, melyben a nemzetnek óvatosan kelle eljárni, a vallási mozgalmak nemcsak fel nem ingerlése, hanem, ha lehet, egyenesen lecsillapitására, kétségkivül most van itt az idő, hogy a nemzet ne legyen kénytelen egy részről a nemzetiség, másrészről a vallási mozgalmak harczaiban, azt lehet mondani elenyészni. De azért is igaztalannak látnám, mert a mint ezelőtt igaztalan volt a törvény rendelete, vagyis inkább

nem a törvénynek, hanem az absolutisticus kormánynak rendelete, mely szerint a catholicusoknak meg volt tiltva, hogy az evangelicus iskolába járjanak, ugy más részről azt hiszem, midőn a nemzet szabadságát minden tekintetben kivivta, bizonyosan nem fog a ház oly elvet felállitani, mely szerint valakit kényszeritsen gyermekét a közös iskolába járatni. Nem fogja, mondom, ezen elvet felállitani akkor, midőn a régi absolitisticus kormánynak ugyan e tettét nemcsak sérelemnek, hanem egyenesen azon pacificacióval öszszeütküzőnek vette, mely a hazának tudomása szerint a protestánsok által sok vérrel vivatott ki. Az elvet tehát, melyet a ház tegnap kimondott, a 13. §-ban nyiltan ki kell mondani, t. i. azt: hogy az álladalom által közös iskola fog felállitatni a községekben; a következő §-ban pedig ki kell nézetem szerint mondani azt, hogy ezenfelül a külön hitfelekezeteknek szabadságában álland, magok erejéből természetesen, külön iskolákat felállitatni, ha nekik tetszik. (Helyes.) De nem is tagadhatja meg ezt a ház, ha magával következetes akar lenni, a hitfelekezetektől akkor, midőn az előző §-okban már letette annak alapját, hogy akár egyes egyén is állithat iskolát. Nézetem szerint tehát ki kellene mondani, hogy oly helyeken, hol külön hitfelekezetek vannak, s valamely hitfelekezet külön iskolát akar felállitani, szükségesképen megkivántatik, hogy ezt a hitfelekezet többsége kivánja. Ha ezt a többség kivánja, azt hiszem, szinte nem teheti a ház, ha csak következetlenségbe nem akar esni, hogy ki ne mondja, miszerint az oly hitfelekezet, mely külön iskolát akar felállitani, azon alapitványok birtokában maradjon, melyeknek birtokát a ház már a 6. — vagy ha jól emlékszem, a 7. §-ban elfogadta. Valamint ki kell mondani azt is, hogy azon hitfelekezetek, melyek külön iskolát állitanak fel, s gyermekeiket nem járatják a közös iskolába — mely különös kérdést, miután a többi szorosan a ház által eddig megállapitottakból következik, én szavazattal kivánnék eldöntetni — kényszeritetni fognak-e arra, hogy az álladalom által kö-

hesse, — ugy, mind egyeseknek, mind testületeknek, de nem felekezeteknek, szabadságában hagyja, hogy tanitó intézeteket állitsanak, de hogy a többség külön iskolák felállitására a kevesebbséget kényszerithesse, ezt szóló el nem ismeri soha. Ennélfogva szóló következő szerkezetet ajánl: „15. §. Szabadon hagyatván, mind egyeseknek, mind testületeknek, kormányi felügyelés alatt önkénytesen, saját erejökre tanitó intézeteket felállitani, a nélkül, hogy erre valakit kényszeriteni bárkinek is jogában legyen, s a nélkül, hogy ez által a közös iskola fentartására kivántató és aránylag kivetendő községi adó alól bárki is felmentetnék.

Bónis S. noha a közös iskola mellett volt, pártolja Pázmándy inditványát, mely a tegnapi végzéssel nem ellenkezik. Ugyanis azon kérdéshez, hogy a külön iskolát állitó hitfelekezet tartozzék-e a közös iskola költségéhez járulni, az inditványozó nem szólt, — s szóló erre azt feleli, hogy igenis tartozik (helyeslés).

Zsembery a komáromi inditvány által azon térre látja vezetve a tanácskozást, melyen annak a tegnapi határozat után nincs helye. S szóló hiszi, hogy ha az inditványozó Pázmándy képviselő ur az elnöki székben ülne, s ezt más tette volna, mint elnök figyelmeztetni fogta volna, hogy ez tanácskozás tárgya többé nem lehet, hogy ez megrontása a tegnapi határozatnak. — Vannak jelenleg egyházi iskolák, — ezeket álladalmi iskolákká kell változtatni. Hogy a közös iskolákon kivül még külön hitfelekezeti iskolák is lehessenek, ez fallacia, s nem gondolkozott a magyar financzia állapotáról azon ember, ki azt hiszi, hogy ha az álladalom amazokat nem emelheti közös iskolákká, a státus képes legyen a költségeket megbirni. Arra, mit az inditványozó a protestánsokról mondott, azt jegyzi meg szóló, hogy a protestáns vallás főelve a haladás, s főkötelességge összeolvadást eszközölni. Meglehet ugyan, hogy lesznek lázitók, — de hol bujtogatás nem férkezik be: a közös iskolákat bizonyosan örömmel fogadandja a nép. Egyébbiránt a törvény-

hozónak visszarettenni nem kell; mert különben 100 év mulva is lesznek kifogások és kivételek. — Szóló tehát most már ily módositást ajánl: „mondassék ki hogy a fenálló egyházi iskolák álladalmi közös iskolákká emeltessenek.“

Bezerédy I. A tegnapi végzés az volt, hogy álladalmi költségen csak közös iskolák állittassanak fel. A komáromi inditványban pedig csak az van, hogy a külön iskolák magán fundátiói fenhagyassanak. Ez a kettő összefér. Szóló tehát inconsequentia nélkül pártolja.

Perczel M. az inditványon, melyet a komáromi képviselő tett, oly réseket lát, hol azt meg lehet támadni. Mert az inditvány végső része ugyan nyilt kérdésnek hagyja fel, ha valjon azok, kik külön iskolát állitanak, kötelesek-e járulni a közös iskola költségeihez? de miután az mégis szavazás utján volna eldöntendő, kétségbe hozatik a tegnapi határozat, s igy szabályellenességet foglal magában. De van fontosabb oldala is az inditványnak. Ilyen azon positivitás, melylyel kimondatik, hogy a hitfelekezetek a fundátiók használatát megtarthatják. Ha csak a protestánsok s görög nem egyesültek javadalmairól volna szó: akkor hallgatna; de midőn a catholicusok javadalmai is oda értetnek, ez ellen lehetlen szót nem emelni. Nagy hibának tartja szóló a ministeri munkálatban azt, hogy mostani körülmények közt előkészület nélkül principiális kérdéseket involvál, s a nélkül, hogy elveket állitana fel, ellenmondásokba esik. Szerette volna szóló, ha azon munkálat, a meghasonlás üszke helyett, melyet kidobott, szoritkozott volna a cath. papság javaira, s gondoskodott volna praeparandiákról, jutalomtételekről a magyar nyelvre stb. Ezután ismét az inditványra térvén szóló, diversiót lát a közt és a javaslat 15. §-a között. Itt ugyanis pusztán az áll, hogy a hitfelekezetek állithatnak, mig az inditvény kényszeritést foglal magában a hitfelekezeti majoritás részéről. Szóló ezt igazságtalannak tartja. Egyébiránt azt tartja szóló, hogy ha a 15. §. felolvasását elvárta volna az inditványozó, inditványának egy része

hozólag oly intézkedést tétetni a státus által, mely intézkedés a polgárokat kényszeritse arra, hogy talán oly iskolákba járassák gyermekeiket, mely iskola iránt első tekintettel épen azért, mert kényszeritést foglal magában, némelyek ellenszenvvel viseltetnek. S azért én a három §-t igen rövid szerkezetbe foglalva előadom a háznak. (Halljuk.) — Az első volna ez: „Minden községben a közálladalom által egy közös elemi iskola fog felállittatni.“ — Ez az, mit tegnap önök elhatároztak. Most következik a másik. „A mely községben több hitfelekezet van, szabadságában álland a külön hitfelekezetek testületének, a kormány felügyelése alatt, saját erejökkel, külön elemi iskolát állitani, azonban csak akkor, ha ezt azon felekezet többsége kivánja.“ — A harmadik (15. §.) „Ezen esetben a külön iskolát felállitó felekezeti többség, elemi iskoláira tett alapitványaiknak a 6. §. értelmében birtokában maradván, a közös iskola fentartására kivántató községi iskolaadó“ — a mi most következik, azt nyilt kérdésnek hagyom fel — „felmentetnek-e azon adórovat alól, vagy pedig kivánja-e a ház, hogy ezen adót fizetni tartozzanak.“

Madarász L. Midőn tegnap a ház eloszlott, az elnöki kijelentés az volt, hogy holnap fog elhatároztatni, a beadott szerkezetek közül, melyik fogadtassék el. Akkor csodálkoztam, s most ime itt van a titok. Kimondom nyiltan, hogy a komáromi inditvány által a mult napi határozatot paralysálni akarják. Egy kis türelmet kérek, mert itt következetességről van szó. A legutósó kérdés, mely az inditványban mint eldöntést kivánó ugy állittatik fel: t. i. hogy a kik külön iskolát állitnak, tartoznak-e a községi adó iskolai rovatához járulni? — a 7. §-ban már igennel van eldöntve (olvassa). És ha ez áll, csak a legfényesebb elmék botlásának tarthatom, hogy ez iránt tisztában nincsenek. Ez magyarul van, ezt senkisem tagadja. Vagy tán kivételeket tegyünk? A legelső kivétel volt; — igy jöttek be a privilégiumok. Én tehát azon tisztelettel, melylyel a ház határo-

zatinak tartozom, felhivom önöket, hogy a 7. §-t fentartsák.— Figyelmeztetem továbbá a házat, hogy az inditvány még veszélyesebb separatismus elvét foglalja magában, mint a ministeri javaslat. Az mondatik ugyanis az inditványban, hogy ha a hitfelekezetek többsége kivánja, akkor állittatik külön iskola. Ez kényszerités (zaj). Fogom az elnököt kérni, hogy egy tisztelt ur gátol beszédemben. — Mi fog ebből következni? — igy folytatja szóló. — Egy helységben lakik 20 catholicus, vagy protestáns, 18 vagy 19 külön iskolát akar, s igy kényszeriti azon egyet, ki talán többel bir, mint ők mindnyájan együttvéve, annak fentartásához járulni. Az inditványozó azt mondja, hogy osztja a szabadságot, s mégis legalacsonyabb modorban akarja azt átadni. A törvényhozás előtt leborulok; de hogy oly törvényhozó hatalom legyen, mely a zsebemre rendelkezhessék, ezt elismerni nem akarom. És csodálom, hogy lehetnek épen jelen időben, kik felhozzák a vallásháborut. Mi okozta az izraeliták elleni lázitásokat? Az, hogy a törvényhozás gyönge volt, — megijedt az első kitöréstől, e miatt aztán vérszemet kaptak. — Áttér szóló a papokra, mint kik a reactió ármányát a nemzet kebelében ápolják. A hierarchia befolyását tehát a nemzetnek nem kell szenvedni. Szóló kezdi előszámlálni a papság vétkeit, Isis papjaitól kezdve. — Most — ugymond — az idő kivánatainak engedve, lemondtak ugyan a dézmáról, és simulni látszanak, — de titkon a reactiót forralják. Ez a papság — ugymond — a felsőházban soha a nemzet érdeke mellett nem emelt szót, hanem tánczolt Metternich nótájára. Egyébiránt azt hiszem — ugymond — hogy a kisebb papság, belátva azt, hogy többé a hierarchia rothadt épületéhez nem támaszkodhatik, a haza érdekeihez csatlakozik, — és igy én vallásos háborutól nem félek. Áttérvén ezután szóló a községi rendszerre, azon elvet állitja fel, hogy a községi rendszer nem foglal magában vallást, hanem csak egyéneket; szóló tehát ezen elvnél fogva valamint az egyes atyának megengedi, hogy gyermekét magánintézetben neveltet-

feleslegessé vált volna, mivel itt nyilván ki van mondva, hogy a közös iskolai adó alól senki sem mentetik fel. E részben szóló osztja Zsembery nézeteit, hogy ezen visszatérés már eldöntött tárgyakra, szabály ellen van. Pázmándynak a vallásos meghasonlásból meritett okoskodására azt válaszolja, hogy ezen meghasonlást ha valami előidézi, az a ministeri javaslat. A porosz nevelési rendszerre pedig azt jegyzi meg, hogy az valaha irigylendő volt, de szóló tudja, miként támadtatott meg ujabb időkben a legjelesebb tanárok által. Ott csak szolgaságra neveltek, — ezt nem lehet követni. A státus ugyan költött a nevelésre, de ebből itélve, a bécsi nevelés is jó volt, mert a státus ott is adott költséget stb. Pártolja Madarász inditványát.

Nyáry P. Ismerve a cultusminister egyéniségét, tudja szóló, sőt kijelenti, hogy a javaslatában foglalt főelv nem a minister elve, hanem félt a reactiótól. Miután tehát ezen szó oly sokszor emlegettetett, szükség, hogy nézzünk bátran szemébe, s ismerjük meg fegyvereit. A reactio, az emberiség legszentebb paizsa — a vallás és szabadság ürügye alatt működik. És ime mindaddig, mig a nemzetek fel nem világosodtak, s a reactiót le nem tiporták — boldogulni vallás és nevelés körül nem tudtak. A reactió mondom a vallás köpenye alá rejtőzik, és csak márczius óta nem meri nyiltan fejét felemelni. A reactiót kielégiteni soha nem lehet, — ki kell irtani (helyeslés a baloldalon). Ha tehát a javaslat vagy a komáromi inditvány czélja az volna is, hogy a reactiót kibékitse, az mindaddig nem szünend meg létezni, mig ki nem irtatik. Miként történik ezen kiirtás? A ház törvényben kimondja, hogy a papság alól emancipálja a nevelést. Ez a tegnapi határozatban benfoglaltatik, de ha a komáromi módositást elfogadná a ház, ez megtagadása volna azon határozatnak. Azon nemzetek, melyeknek a szabadság többe került, mint nekünk, értik, mit tesz az a közös iskola, t. i. nem kevesebbet, mint, hogy a nevelés az egyház alól emancipáltatik, s következése: hogy a hitfelekezetek megszüntek

a nevelésre nézve, s ezenkivül: hogy ha a nevelési alap nem volt elég, egyesült erővel azt előállitani könnyebb. Ha a komáromi inditvány elfogadtatik: egyik §-ban azt mondjuk, hogy emancipáljuk a nevelést, a másikban pedig a hitfelekezeteknek megengedjük a külön iskolát: ez a logica kigunyolása. S kérdi szóló: el lesz-e érve a főczél? Nem lesz, mert a felekezetesség fenmarad; az alapitványok nem fognak a czélnak megfelelni, mert ha kicsiny, nem elég, és igy nem lesz nevelés sat. pártolja Madarászt.

Nyári után Kazinczi G., Pap E. Pap Zs. szólottak a komáromi inditvány mellett. Pap P. és Beniczky P. pedig ellene. De legterjedelmesebben nyilatkozott az igazságügyi minister.

Deák F. Csak néhány rövid szóban mondom el véleményemet. Ha a tegnapi határozathoz lehetett volna szólanom, kimondtam volna azt, hogy a hazának jelen körülményei között tévesztett lépésnek tartom elhatározni, hogy a státus által felállitandó iskolák közösek legyenek. De a ház hatalmával élt, és én nem hozom kétségbe, hogy a háznak joga van rendelkezni, minők legyenek azon iskolák, melyek a nemzet költségén fognak állittatni és fentartatni. Ma már a komáromi inditvany folytán arról van a kérdés, hogy miután a státus által felállitandó iskolák közösek lesznek, valjon legyen-e joga egyes hitfelekezeteknek a magok költségein iskolákat állitani, és valjon e czélra azon hitfelekezetbeli többségnek lesz-e joga magán-alapitványokat egyenesen oda forditni, hogy azoknak közössé tétele meggátoltassék. Ez iránt egyszerüen nézetem az: miszerint az elsőt megtiltani; és még akkor is, midőn a státus által alapitott iskolák közösek, az alapitványokat lefoglalni, nincs a státusnak jogában. Hatalmi lépést tehet a státus, erőszakot követhet el, de bizonyosan igazságtalanságot fog elkövetni.— (Helyes). Ne hasonlitsa senki ezzel a catholicus alapitványokat, miután ezeknek nem csekély része a státus javaiból adatott már ki István által azon jószágokból, a melyeket a státus közszük-

ségeinek fedezésére rendeltek eleink akkor, midőn a jószágokat felosztották. A protestánsok és ó-hitüeknek minden alapitványaik magánalapitványok, ezekhez a státus nem járult semmivel; ha a státus megakarja azoknak tiltani, hogy magán hitfelekezetbeli iskolát állitsanak, miután a magokróli gondoskodást egyenesen az ő nyakukba vetette, ez által az alapitványokat elveszi: nem respectálja a tulajdont; ha pedig a törvényhozás a tulajdont nem respectálja, azon törvényhozás az önkényt gyakorolja. (Helyes). Ha Magyarország oly helyzetben volna, hogy békes nyugalom környezné a hazát, és mi a zöld asztalhoz ülve theóriák nyomán indulnánk el rendezni a dolgokat, és azt mondanánk, hogy mi jobb és mi czélszerübb theóriában; és a theóriák között kifelejtenénk az ember ezer gyöngeségeinek alig irtható előitéleteit; s ha mi ideális tulajdonságu embereknek csinálnánk törvényeket: akkor sokat értenék azokból, a mik mondattak. De fájdalom! a törvényhozót nemcsak az okoskodás higgadt fonala, hanem az élet és annak körülményei és az emberiségnek sajátságai is vezérlik, és jaj annak a törvényhozónak, ki oly ideális törvényeket alkot, melyeket az emberi élet naponként s a tapasztalás minden órán meghazudtol. Azt mondják talán: ne ismerjük el a hitfelekezeteket. Ám adjon nekem valaki mindenható hatalmat, és első leszek, ki az üldözésre fajulható véleménykülönbségeket oly dologban, mely legszentebb, vagy szeliditeni, vagy kiirtani fogom, de kinek áll ez hatalmában? — Ha a létező hitfelekezeteket ignorálni lehet, épen oly okoskodással lehetne mondani: ne ismerjük el e büntényeket, tehát nem kell büntető codex. És valjon miért akarjuk ezen kényszeritő modort, hogy a hitfelekezeteknek magániskolákat állitani ne lehessen, azért, hogy összeolvadást remélünk általa? — meglehet; hanem a legokszerübb eszköz is valamely czél elérésére csak akkor lesz elég hatályos, ha az időt eltalálja az ember, mikor azt alkalmazza. Kezdjék meg önök ezen theoriát ily nagy ingerültség között alkalmazni, meglátják

következéseit. Ha figyelemre veszem a hallottakat, ugy látom önök közül egyik sem érzi magában elmondani a mea culpát. Azokra nézve mik történtek Horvátországban, azt mondjuk, nem követünk el semmi igazságtalanságot. Ámde csak nehány szó odavetése, nehány kifejezés, vagy roszul magyarázott javaslat, a mi magában ártatlan, — ha nem egyedüli ok, de eszköz volt az indulatok felzaklatására. Midőn az egész ország lázban van, midőn ez országnak millióit veszély környezi, midőn attól félünk, hogy a hajó elmerül, midőn azt mondjuk, hogy az isten mindenható hatalma tud bennünket megtartani: akkor azt mondjuk, hogy egy kis hitfelekezetességből származó surlódással több vagy kevesebb, nem tesz semmit? — Van-e jogunk ezt mondani, felelhetünk-e a nemzet előtt, hogy ezen dolgot oly könnyen és minden ovatosság nélkül tesszük? Emlékezzünk vissza a legközelebb elmult időkre. Az oláh atyafiak aggodalommal léptek a törvényhozás elé, aggodalommal a kormány elé minden panaszaikban, hogy uniálni akarják azokat, kik a nem-egyesült szertartáson vannak. A törvényhozás igyekezett őket megnyugtatni, templomaik visszaadatását határozta. Azt hiszik-e az urak, ha most ily közös iskolákra lesznek kényszeritve, ha alapitványaik is közössé tétetnek, és nem lesz megengedve, hogy saját alapitványaikat saját iskoláikra forditsák — azt hiszik önök, hogy minden adott igéreteinknek hinni fognak? Azt gondolják önök, hogy a felvilágosodásban oly fokig mentek, melyen tul előitéletekkel nem küzdenek, miszerint elmondhatják, hogy nincs oly szokás, melyhez mind végig ragaszkodnak; azt gondolják önök, mivel ez áll önökről, igy áll ez a népnél is? Hivatkozom azon urakra, kik nem vakbuzgók: ha valamely intézkedésben kényszeritést látnának, saját vallási vagy vélemény-szabadságukra nézve, ezen zsarnokságra felzudulna az urakban minden érzelem, s készek volnának annak védelmére fegyvert ragadni, a mi még most ugy hiszem nincs megtámadva. Ez az emberi természetben fekszik, és fekszik

még inkább a nép természetében, a mely minél inkább küzd a sors terhével, csapásival, a mely minél kevésbbé felvilágosodott értelmü, annál inkább ragaszkodik a vallásossághoz s annak külformáihoz, mintsem annak lényegéhez. A külformákat megsérteni, a népre nézve annyi, mint a népnek vallásos érzelmeit sérteni, ezeket pedig megsérteni akkor, mikor azt a státus czélja nem kivánja, csak azért, mert bizonyos theoriák szebbnek festik a tárgyat; azt hiszem, vétek a nemzet s a nemzeti biztosság ellen. Vagy tán azért, mert József császár is megpróbálta a közös iskolákat, mert azok itt-ott megpróbáltattak? — Menjünk végig Európán, s nézzük, minő állapotban van ezen közösség, s mennyiben vezet czélra? Európa legszabadabb népeinél, hogy áll e dolog, annak elszámlálásával a házat nem untatom, csak egyet emlitek: hol van az egyéni szabadság legjobban biztositva; s melyik ország az, melynek sorsát okunk van irigyleni, mert Magyarország még soká fog oda fejlődni? Éjszakamerika. S valjon ott kényszeritőleg cselekszik-e a státus a vallásfelekezetek iskoláival? nem ád-e nekik szabad kezet, nem respectálja-e a tulajdont? Azt mondja tán valaki, hogy ott kezdetben a státus nem avatkozott a vallás dolgába; igaz, és én Magyarország legnagyobb átkának tartom, hogy itt először státus religiója volt, melyből annyi igaztalanság s átok árad a népre. De miután ezen átok reánk nehezedett, azt még nagyobbá tegyük? Azt gondolja valaki, hogy a közös nevelés azt ki fogja irtani? Meglehet, — én nem hiszem. De ha igaz is, azt nem akkor kell kezdeni, mikor az indulatok ugy fel vannak zaklatva, mint tán Árpád ideje óta nem voltak. Azt pengetjük szájainkon, hogy a szabadság, testvériség, egyenlőség e század jelszavai? Meglehet, e jelszó inkább a jövőt mutatja mint a jelent: de kérdek mindenkit: valjon a polgárok egyéni szabadsága egész Európában volt-e több megtámadásnak kitéve egyhamar, mint jelenben? És valjon a szabadsággal egyező-e, ha egy hitfelekezetet kényszeriteni akarunk, hogy külön jogával mint hit-

felekezet ne élhessen? Azt mondják, hogy egyenlőség legyen, mely a szabadsággal meg nem fér, s mely abban állana, hogy nem egyenlő szabadságot adjunk a hitfelekezeteknek? A testvériséget emlegetjük, s annak oly értelmet adunk, hogy az által akarjuk az embereket testvérekké tenni, ha sulyos lánczra lánczoljuk? Ez a világon testvériséget sohasem szült. Még ha az előitéletet sértenők is, vétket követnénk el, akkor, ha azt oly körülmények közt követjük el, midőn a státus szüksége nem parancsolja. Nekünk még azokat is kell respectálni, ha nem károsak, mert mit előitéletnek hiszünk, sokszor a népben oly érzelem, mely őt boldogitja, melynek védelmére fegyvert ragad. Nézzünk körül, mi az, miben mi bizunk? hol az erő? ezen testületben? — Ezen testület bölcsesége sok kárt elháríthat, ezen testület azonban csak rendelkezhetik a cselekvés terén, és valjon a cselekvés kinek kezében van inkább mint a népnek? Nekünk meg kell értetni a néppel, hogy a haza veszélyben van, s mikor ezért fegyverre buzditjuk azon népet, mely eddig nem érezte, hogy hazája s szabadsága van — azt most akarjuk szabadsága legédesebb érzetétől megfosztani? Uraim! ez nem eszköz, hogy a népet a hazához s magunkhoz kössük, hanem arra, hogy az indulatok közé a veszekedés almáját dobjuk. Azt hallom gyakran, hogy a reactió hatalmától felünk. Igy ez sokkal veszélyesebb, mert nem nehány ember tollából és kezéből áll. A reactio hatalma akkor veszélyes, ha van mire támaszkodni. És mire fog támaszkodni? a nép érzelmeinek pártolására — és pedig annál inkább, mert a népet ellökjük magunktól. Azt mondjuk a papság ennyi és ennyi vétket követett el. Nem tagadom, sokszor nem teljesité hivatása kötelességéit — nem is fogok panegyrist a hibások felett tartani — de azt mondják az urak, a papság a reactio eszköze — félnek a papság reactionális hatalmától. És mit csinálnak? Egy hatalmas eszközt adnak kezébe, hogy a vallás érzelmeinél fogva zúditsa fel a népet a reactió kezére. Igen könnyü az aggodalmat előállí-

tani; annak lecsillapitására nem erő szükséges, nem parancsoló, hanem édesitő, hozzánk csatló eszközök, nyelv, vallás, nemzetiségi különbségek nélkül. Azt hiszem, alig van köztünk, ki mondaná, hogy mi eddig az idegen nemzetiségek irányában történt, ujra kezdhetnők. Alig van, ki ugyanazon nyomon menne jövőben, mint eddig ment. Elhibázott lépések, a körülmények meg nem fontolása, theoriákra épitett következtetések kifejtik az embert minden előitéleteivel, makacsságaival, sajátságaival, jó s rosz érzelmeivel. Pedig ezen egy kis hiba oly lyukat üt a számitáson, miszerint félni lehet, hogy az elhibázott számitás talán többe kerül Magyarországnak, mint gondoltuk volna. Ovatosaknak kell lennünk, s ezen ovatosság azt parancsolja, hogy ne menjünk messzebb, mint hová a státus czélja kényszerit; ne tegyünk oly intézkedéseket, melyek az indulatokat felizgatják minden haszon s czél nélkül; ne áldozzunk a szépnek látszó theoriáknak, mert az élet gyakorlati, s mert mi adjuk meg az árát. Ha magunk sorsáról lenne szó, akkor nemes büszkeséggel és önhittséggel mondanánk, igen is áldozzunk; de a mi kezünkbe egy nemzet tette le sorsát vak bizodalommal, s merem mondani, ha ezen törvényjavaslatot, ugy, mint Madarász L. előadta, a nép elébe adjuk, legfölebb sok ember lesz, ki azt indifferenter fogadja, de igen kevés, ki annak örül, s igen sok, ki az által legszentebb érzelmeit sértve fogja találni a nélkül, hogy a haza czélja azt igényelte volna. Általában, ha mi azt mondjuk ki, mit Komárom követe inditványozott, ha szabad minden hitfelekezetnek külön iskolát felállitani, és annak fentartására használhatja azon vallás-felekezetbeliek többségének határozata szerint saját alapitványait: ez által senki meg nem sértetik; respectáljuk a tulajdont és a nép vallásos érzelmeit; s elkerültünk sokat, mi tán kárt okozhatott a hazának. Avval végzem szavaimat, miként nem akarom a testvériséget ugy érteni, hogy a kiket testvérekké akarunk tenni, lánczra verjük, vagy tetszik vagy nem tetszik — hanem ugy szeretném testvérekké

tenni az embereket, miszerint a szabadságot ne korlátozzuk ott s akkor, hol azt a státus czélja mulhatlanul meg nem kivánja.

Madarász J. Országlár ur okoskodásai azokra nézve birhatnak nyomatékkal, kik a közös iskolákat helyeseknek nem tartják; de rám nézve, ki a közös iskola barátja vagyok, semmi meggyőző erővel nem birnak. — Az alapitványokra nézve szóló ugy vélekedik, hogy azok, kik ilyeneket tettek az iskolák számára, és már sirban vannak, nem köthetik meg az utókor kezét akkor, midőn egyedüli czéljokra, a nevelésre fordittatnak. Mi az abból meritett okoskodást illeti: mintha valaki papiroson azt mondaná, hogy bűntények nincsenek, tehát nem kell codex, — ezt szóló visszaforditja, t. i. ismer bűntényeket, tehát kell codex, s ismer felekezeteket, tehát a nevelést el kell választani a vallástól. A vallásos surlódást szóló figyelembe veszi, ha alapja van, de miután a ministeri javaslat a vallásos oktatást kizárta az elemi iskolákból, nem lehet tőle tartani. — Az inditvány ellen végre ismételte a többség zsarnokságát, s állitá, miként az a már elfogadott 6. 7. és 8-ik §-okkal elentétben áll.

Drágos J. az 1 millióra menő román ajkuakat hozván fel, az inditványt mint igen loyális fenhagyását a szabadságnak, nyelv tekintetéből is pártolja. Emlékezteti a házat a román ajkuak petitiójára mely május 24-kén hirlapokban megjelent, hol nyelvök gyakoroltatását maguknak kikötik. Szóló meg volt nyugtatva a ministeri javaslat által. Ha Magyarország önálállóságát, mint magyar polgárnak s a nemzetiséget kell fentartani, megmérkőzik akármelyik magyar honfival, de az anya tejről sem feledkezhetik meg. Szóló az adó procentuációját is megkivánja hagyatni a külön iskolákat felállitók számára.

Bezerédy L. Igen szerette volna szóló, miután a ház tetszését hallja, ha az igazságügyi minister tegnap mondta volna el azokat, melyeket elmondott. De hogy most meghiusitsuk a tegnapi határozatot, ahhoz nem járul, hanem az

egész javaslatot inkább boldogabb időkre kivánja halasztatni stb.

Klauzál G. kereskedési minister. Nem lehetek előttem szólóval azon véleményben, hogy a komáromi inditvány a ház tegnapi határozatával ellentétben volna, és hogy azok, melyeket az igazságügyi minister elmondott, tegnap lettek volna elmondandók. Véleményem szerint mind az inditvány mind annak pártolása ma van helyén. Mert ha az érdemes követ megfontolja a tegnapi többség okát, emlékezni fog, hogy a kérdés igy volt feltéve: Ott, hol több hitfelekezetek vannak, a státus költségén állittathatnak-e külön iskolák? Ezen kérdésre már, melyben két eszme van, t. i. a külön felekezeti iskolák eszméje és a státusköltség, — épen ugy nem-mel feleltek azok, kik absolute nem akarják, hogy külön iskolák legyenek, mint azok is, kik privát iskolákat is akartak. (Helyes.) Nem lehetett tehát véleményem szerint elő nem venni e kérdést. — Vegyük már most az inditványt. Jól mondá tisztelt barátom Deák Ferencz, hogy a törvényhozónak nem szabad csupán elmélet után elindulni. Higyje el a ház, hogy igen üdvös törvények vannak, melyekre sok megjegyzést lehetne tenni, ha azon perfectio szempontjából itéltetnek meg, melyre az emberiségnek törekedni kell. — És ha valaki olyat inditványoz, mi csak száz év mulva lesz átalánossá, bizonyosan czélt téveszt. Figyelmeztetem azokat, kik nem akarják tekintetbe venni a vallás-különbségeket, — miért felejtik el, mi egyik főoka az aldunai lázas eseményeknek? Azon szerencsétlenek-e okai, kiket csak nem régiben részeltettünk a szabadság áldásaiban? Vagy tán a dolgok higadt megfontolása szüli azon kegyetlenségeket, melyeknél borzasztóbbakat a vad indusok között sem lehet találni? Nem, hanem az izgatások. Emlékeztetem a házat azon deputátiókra, melyek minden vallásfelekezet részéről — nem emlitve az innsbruckiakat — itt nálunk megjelentek. Nem elég csak fegyveres erőt küldeni a lázadók ellen, — a törvényhozó kötelessége, mennyire lehet, megelőzni a bajt.

Experimentumokat tenni a nemzet rovására nem lehet. Tisztelem minden ember poesisét; örömmel látom, ha a nagy lélek felemelkedik oda, hol minden ember egy vallásu, — vannak, kik hitfelekezetekről tudni nem akarnak, kik az által segitni vélnek a dolgon, hogy ők papiroson csak testületet, vagy társulatot ismernek el. Miért nem merjük, vagy miért szégyenljük kimondani, mi tettleg megvan. Éjszak-Amerikában én abban látom a legnagyobb szabadságot, hogy a státus minden embernek megengedi, maga módja szerint imádni istenét, csak ez a státus czéljával ne ellenkezzék. Nem a törvényes nevezet megszüntetése, hanem egyetértés az, mire törekednünk kell. Azonban nem is ez az inditvány lényege, mert ugy hiszem, ebben a ház meg fog egyezni, — a kérdés lényege a privát-alapitványok körül forog. E részben sincs az inditványban következetlenség — azért, hogy ki van mondva, hogy a község lakosai annyiban kötelesek járulni a közös iskola fentartásához, mennyiben az alapitványokból nem telik, mert ne feledjük hogy a javaslat szerint meg volt adva a hitfelekezeti iskola. Ha hát most azt mondjuk, hogy hitfelekezetek külön iskolákat csupán magok költségén állithatnak, minő lélekkel vonnák el magán-alapitványaikat, holott a közös iskola eszméjének tökéletesen elég van téve az által, hogy annak költségeihez a község minden lakosa s azután a státus is járul, és igy ezen teherben a közteherviselésnél fogva mindenki részesül. Véleményem tehát az, hogy ne keressünk az elhalasztásban menedéket, s ezt nem azért mondom, mert a javaslat ministertől jő, hanem azért, mert rosz hatást fogna szülni. — Egyébiránt megjegyzem, hogy midőn fentebb alapitványokról szóltam, nem értem a cath. alapitványokat, mer tteljesen meg vagyok győződve, hogy eljő az idő, midőn ezeket a státusnak érinteni kell. Kérem tehát a házat, hogy e kérdést ne vallásbeli polemia, hanem szavazás által döntse el, s fogadjuk el a komáromi inditványt. (Szavazzunk.)

Elnök. Még sokan vannak felirva, azonban, ha a szó-

tól elállanak, lehet szavazni; — a két inditványozónak azonban joga van még egyszer szólani. (Számos hang: elállunk.)

Palóczy. A komáromi inditványban reá lehet ismerni a stratégiára; de keservesen esik az embernek, midőn egy kedves elvében levoksolják. Most azt látja szóló, hogy a tegnapi 86-ból álló kevesebbség megujitja a csatát, — kérdi: maga rendén van ez? A többségnek azt mondja szóló, hogy, ha kicsikartatni engedi kezéből a kérdést — nem érdemel szánakozást. Szólló a mai vitákban nem hallott ujat, még az igen tisztelt igazságügyministertől sem; — de hallott egy uj ideát, hogy az egész tárgyat halaszszuk el. Szóló nem tudja, minő ideája lehet annak, ki ezt mondja 5—6 napi tanácskozás után. Szólót ez azon gondolatra vezeti, hogy a ministériumban nincs egyetértés. Eleinte keresztül ment volna az elhalasztás; akkor cultusminister ur nem akarta, azt mondá, ismerni akarja a törvényhozás elveit. Többé a ministérium vissza nem huzhatja, mert a tárgyalás az ő kivánatára történt. — Ezután szóló ismétli sokszor elmondott argumentumait a nép érettségére nézve, s azzal végzi, hogy ha a clerusra bizzuk annak bejelentését, mikor lesz a nép érett, ugy ez az örökkévalóság után egy évvel fog megtörténni. A 181-es többség, midőn a tegnapi határozatra szavazott, maga megvallotta, hogy ebből lesz baj, lesz zugás a zeloták között, de csak 2—3 nap, azután elfelejtik. A komáromi inditvány kijátsza a közös iskolákat, s a nép erkölcsiségére rosz hatással leend, mennyiben az egyszer meghozott törvény iránti tiszteletet csökkenti. Az 1. §-ban megijednek a közös iskolától, — a másodikban már látni fogják, hogy csak tréfa, mert ott van a kibuvó ajtó. Szóló a tegnapi határozat épségben tartását kivánja.

Román beszél, de nem hallgattatik.

Szunyogh kijelenti, hogy tegnap a közös iskola mellett szavazott, de azért meggyőződése szerint nem esik következetlenségbe, ha most Pázmándy inditványát pártolja. (Szóló kiabálások által szakasztatik félbe; — Perczel az

elnök által rendre utasitatik) szóló folytatja s több türelmet kér, — kijelentvén, hogy tudna nevezni egy érdemes képviselőt, ki az osztályokban mindenütt a közös iskola ellen volt, s tegnap mégis itt mellette szavazott. Szóló felteszi, hogy ez capacitátió utján történt.

Pázmándy: Inditványom leginkább két szempontból támadtatott meg, — és megvallom, hogy az előadásokra figyelve, alig éreztem nagyobb örömet, mint azt hallva, hogy nem az támadtatott meg benne annyira, mit elvül felállitéķ, hanem inkább azon rész, mit én ugyis nyilt kérdésnek hagytam fel. Ez által sikerült nekem a megtámadást oda engagirozni, hol az inditvány leggyöngébb, — sőt a mit magam is akként fejtettem meg előre magamnak, hogy a külön iskola fentartása mellett a közös iskolai költségek rovatát is különbség nélkül mindenki fizesse. Ekként eloszlatván a kétséget, természetesen az e részben tett ellenvetések magokban összedőlnek. A másik ellenvetés komolyabb és legerősb, hogy t. i. az inditvány ellenkezik a tegnapi határozattal. Ha az áll, feltettem volna a házról, hogy inditványomba bele sem bocsátkozik. De nem ugy áll a tér, s a mint az előadásokra figyeltem, ugy láttam, hogy nem is az én inditványom tulajdonképen az, mi azon határozattal ellenkezni mondatik, hanem az inditvány azon motivátiója, mit igazságügyi minister ur adott. Már ha az indokolást tetszik megtámadni valamely inditványnál, akkor elhiszem, ki lehet mutatni az ellenkezést. Mi inditványom végét illeti, miután az inditványt nem mint elnök, hanem mint egyes követ tevém, nyilt kérdésnek hagytam azt fen, s ez által engagiroztam a megtámadást erre a részre, s én köszönetet mondok azért, hogy inditványom lényegét, magát az elvet meg nem támadták (helyeslés). Ezután sort vesz szóló az ellenvetéseken. Madarász L. barátom — ugymond — azzal áll elő, hogy inditványom a tegnapi határozatot paralisálja. Kötelességem megmutatni, hogy nem ugy van. Miként áll a bizottmányi szerkezet? Az mondatik benne, hogy azon helységekben, hol az egyes hitfelekezetek

iskolába járó gyermekeinek száma 50-et meghalad, minden hitfelekezet számára külön iskola nyittathatik. Ez volt azon kérdés, mely tegnap szavazat alá bocsáttatott, s a többség által nem-mel döntetett el. Ez tény, és én nem keresem, minő indokok vitték ide a többséget, mert egy határozatot, mely tiszta, ezen oldalról megtámadni nem lehet. Már most ha nézzük a bizottmányi szerkezetét, ott az mondatik, hogy a 14. 15. §§-ok a javaslatban a 13. §-hoz módosittassanak; a logica legszorosb következménye tehát, hogy ha a ház a 13 §-t, melyhez az utóbbiaknak módosittatni kell vala, elvetette: elvettette a 14. és 15. §-t is. E szerint tehát épen most van rende, hogy az elvetett szakaszok helyett más szerkezet inditványoztassék. S mit mondtam én inditványom első részében? Épen azt, mit a tegnapi határozat. Ehhez kellett már a 14. és 15. §§-okat módositni, — csak az a kérdés: mikép? Én inditványomat ugy állitám fel, hogy azon nép, mely vallásos érzelmeiben felkorbácsolva, irtózném a közös iskolától, a 14. §. engesztelő rendeleténél fogva ne phisicailag kényszerittessék arra, hogy gyermekeit a közös iskolába járassa, hanem moraliter akarom azt ugyanoda vinni. Itt van köztem és az ellenvéleményüek közt a különbség. — Azt modják, következetlenek leszünk, ha külön iskolák felállithatását megengedjük, miután egyeseknek szabadságában áll tanitézeteket felállitatni, én azt hiszem, hogy nem, sőt akkor lennénk azok, ha megtagadnók. És ha meg nem tagadjuk, ki kell mondani azt is,hogy a most meglevő alapitványok minden iskolának tulajdonai maradnak; mig más részről nézetem szerint azt meg kelle állapitni, hogy a közös iskolára mindenki köteles fizetni. — De Madarász L. barátom azt mondja, hogy a nép már most is azt kérdi: meddig fizeti még a papját. Épen ebben fekszik az én inditványom fentebb kijelölt czéljának practicai kivitele. Mert ha a papot sem szereti már fizetni a nép, még kevésbé lesz hajlandó a külön iskolára fizetni, és igy nem moraliter lesz-e vezetve a közös iskolához? Köszönöm ezen argumen-

tumot. — Egyébiránt Madarász okoskodása azon alapból indul ki, hogy minek csináljunk felekezeti különbségeket. Nem csinálunk, hanem léteznek. Ha nincs tabula rasa politicai tekintetben, meri-e valaki az ellenkezőt állitani a népre nézve, hol annyi nemzetiség áll és küzd egymás ellenében. A vallásos unióra kimondók, hogy kényszeritést nem akarunk; kérdem: ezt akarja-e követni tovább is a ház, vagy tán azon politicát, melyet Borsodmegye követe ajánlott. Mikor a horvát viszonyok csak zsengében voltak még, akkor is voltak, kik azt mondták: nem kell félni a reactiótól, kényszeriteni kell, — és mi történt? Lett oly reactio, melyet Borsodmegye rendei együtt véve nem birnának most lecsillapitani. És mikor arról volt szó, hogy a horvát követek magyarul szóljanak-e az országgyülésen, vagy horvátul? — magam voltam, ki a vitát a circulusokra akartam visszavinni. De akkor is ott volt Borsodmegye követe a kényszeritő elvvel, — s mi lett következéze? Az, hogy a reactio felhasználván ezen nem igaz okot, jelenleg Horvátország köpenye alatt akarja financziánkat és katonáinkat tőlünk visszavenni. — Hát kérdem: ildomosság-e tőlünk az iskolák kérdését ugy dönteni el, miként Európának egyetlen egy nemzete sem tevé. Ismétlem egyik sem, és én felhivtam az ellenvéleményüeket, hogy e részben czáfoljanak meg; de ők a felelettel adósak maradtak, és adósak fognak maradni mind végig, mert hasonló kényszeritő intézkedés nem létezik sehol. — Madarászszal végezvén szóló, Zzembery ellenvetésére felel. Csodálkozik — ugymond — az érdemes képviselő, hogy a ház nem veszi észre, miként inditványom a tegnapi határozat megsemmisitését foglalja magában. Erre inditványom első része, mint a melyben a tegnapi végzésnél egyéb nincsen, elegendő felelet. A 2-dik rész vita alatt sem volt, azt merőben tagadom. stb. Perczel képviselő ur továbbá azt mondja: hja! ez a kérdés messze vág, — itt a papi javadalmak ügye döntetik el. Én szerkezetemben nyiltan kimondám, hogy csak elemi iskolára tett fundátiókat értek.— Fel-

hoztam előadásomban Poroszország példáját, s a képviselő ur azzal akar megczáfolni, hogy a porosz eddigi nevelési rendszer ellen a legjelesb tanárok felszólalnak. Meglehet az irány, de nem a paedagogiai rendszer ellen. Kárhoztatják azt, hogy a nevelés egyedül a kormány kezében van, s egy czélra fordittatik. De ezen veszély megszünik, mihelyt felelős kormány van, mely ily tendentiákat nem ápol stb. Nyáry azt mondja, hogy nem kell simogatni a reactiót. Hiszen még nincs is mit simogatni, — reactiót mindig actiónak kell megelőzni. A reactio második stádiuma az indifferentismus, melynek én vallási tekintetben legnagyobb ellensége vagyok. S ha tekintem, hogy Angliában, hol csaknem vakbuzgóság uralkodik a vallás iránt, a nép századokig meg tudja őrizni alkotmányos szabadságát, mig p. Francziaországban, hol a vallásos közönyösség nagy szerepet játszik, csaknem minden hóban változni látjuk az alkotmányos formákat: azt kell mondanom: ne idézzünk elő indifferentismust stb. Végre Palóczyra került a sor. Az érdemes képviselő — ugymond szóló — figyelmezteté a házat az inditványomban levő stratégiára. Pedig egyenesen belement az érdemes követ ur, mert inditványom azon részét támadta meg, mit én nyilt kérdésnek hagytam. József császár idejét is többször felhozta már az érdemes követ. Elmondá, mi érzékeny barátságban éltek együtt az ártatlan iskolás gyermekek. De hiszen nem is az ártatlan gyermekektől félünk mi. S miért dőltek össze ez intézkedések? Mert József császár is phisicailag akart kényszeriteni, s azért concentrálta a nevelést, hogy a német nemzetiség alapját megvesse. Ha mi hasonlót teszünk, nem fogják-e azt mondani, hogy valaki gyermekére a nemzetiséget ráerőszakolni akarjuk. Hát a mit gyermekségében hibásan felállitani látott, azt öregségében akarja-e az érdemes követ felállitani ismét, hogy mint második gyermek, ujra összeomolni lássa. Azzal vádol továbbá bennünket, hogy mi mindig azzal állunk elő: „hja a nép éretlen.“ Mi nem azt mondjuk, hogy éretlen, hanem, hogy érett,

és azért rá akarjuk bizni, hogy válaszszon a közös és külön iskola között.— Emliti szóló Erdélyt, emliti az oláh fajt, mely könnyen felizgattathatik. — Továbbá positive kimondja, mit negative eddig is értett, hogy a hitfelekezeti többség, ha külön iskolát állit, nem kényszeritheti a kevesebbséget, hogy annak fentartásához is járuljon. Végre megköszönvén szóló a ház türelmét, azzal végzi, hogy bármikép dőljön el a dolog, részéről nem helyez benne semmit, de arról meg van győződve, hogy 1848 eldöntheti a kérdést, de 1949-ben bizonyosan permissive fog eldőlni. (Helyeslés.)

Még Madarász L. beszélt, s támogatta a maga inditványát, ismételvén a már elmondottakat, — mi megtörténvén az elnök fel akarta tenni kérdésül legelőbb Pázmándy inditványát, s a jegyző már névszerint kezdé is olvasni a tagokat, de a Madarász-rész felzudult, s a tegnap beadott szerkezetekre kivánt szavazni. Sokan szólni kivántak, de hangjok a növekedő zajban veszett el. Ezt látván az elnök, az ülést eloszlatta.

XXIX-ik ülés az alsóházban

aug. 10-én.

Az elnök által előadott különféle jelentések után, Pázmándy tegnapi inditványa nyilt, névszerinti felszólitás utján történt szavazás által 231 szóval 84 ellenében elfogadtatott. Ezután olvastattak a 16. 17. 18. 19. §-ok, mint azokat a központi választmány módosittatni kivánta. A központi választmány szerkezete elfogadtatott. Teleki L. inditványt tőn, a már keresztülvitt törvényjavaslat félretételére, vagy legalább életbeléptetésének elhalasztására, mi felett határozat, a szabályok értelmében csak egy nap közbejöttével hozathatván, holnapután jő napi rendre. Befejeztetvén e tárgy s Pálffy alelnök átadván az elnöki széket Pázmándy Dénesnek, Szacsvay egy a honvéd-tüzérség által kézbesitett kérvényt és ennek folytán általa szerkesztett törvényjavaslatot nyujtott be, a botbüntetésnek a sorkatonaságnál leendő eltörlése

tárgyában, mi is az illető választmányhoz utasittatott. Végre napi rendre kitüzendő tárgy kijelölésére jövén a sor, az inditványkönyvbe irt inditványok előterjesztettek, e következők utasittatván osztályokhoz, u. m. Magyarország diplomatiájáról, Boczkótól; a hűbéri viszonyok maradványainak megszüntetéséről, Nyárytól, — mi a ministerium által e tárgyban beadandó törvényjavaslattal fog tárgyaltatni; — az 1848-diki 10-dik t. czikk. 1. §. megszüntetéséről, Táncsicstól, — mely szinte akkor fog tárgyaltatni; — a zágrábi püspök hübérnökeinek kötelezettségök alóli felmentéséről, Bakalovicstól; — végül: a katonáskodó székelyek sérelmeiről, Berdétől, — ez utolsó az erdélyi tárgyban kiküldött választmány jelentése alkalmával fogván tárgyaltatni.

XXX-ik ülés az alsóházban

aug. 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnökség által több kérvények nyujtattak be, jelesül: Buda városáé, az alagutnak országos költségen leendő épitése tárgyában; Putnok városa közönségéé, husvágás, bormérés s több kisebb kir. haszonvételek közössé tétele iránt; mik a kérvényi bizottmányhoz tétettek át. Bizonyos Illinyi nevü folyamodó kérvénye, melyből az sült ki, hogy ezen egyén, ki magát harmadik és utolsó messiásnak czimezi, elméjében kissé megháborodott, elmellőztetett. Napi renden volt az osztályokba még be nem sorolt képviselők sorshuzás utjáni besorolása. Ezen tárgy azonban a névjegyzéknek pontosabb szerkesztése végett elhalasztatott. Ezután az elemi oktatásról szóló törvényjavaslat kerülvén átalános szavazás alá, a nagy többség annak megtartását állapitá meg.

IX-ik ülés a felsőházban

aug. 14-én.

Elnök jelenti, hogy a képviselőház elnöke az elemi oktatás iránti törvényjavaslatot hozzá átküldte. Továbbá,

hogy a pozsonyi főispán multkor megemlitett inditványát beadván, azt kinyomatta.

Az első felolvastatván, elnök tárgyalása módját tartja mindenek előtt meghatározandónak, bizottmányra bizassék-e, vagy azonnal tárgyaltassék?

A többség bizottmánynak kivánván azt kiadatni, ennek tagjai megválasztattak.

Elnök: Következik gr. Pálffy J. inditványa.

Sárközy olvassa a frankfurti szövetség iránti inditványt.

Elnök: Hogy akarja a tisztelt ház tárgyalni?

Fölkiáltás: Bizottmány, bizottmány!

Elnök: Talán lehetne az előbbválasztott bizottmányra ez ügyet is bizni?

Mi elfogadtatván még gr. Széchenyi I. szólt, szerinte kár volna sok időt vesztegetni. Holnap ünnep levén, a bizottmány holnaputánig hozhatna decisumot. Annál sürgetősebb a tárgy, mivel a képviselők határozata némelyekben aggodalmat szült, mintha ők separatismus után törekednének. Nem tudják ugyanis megfogni, hogy férhet az össze a dynastiához hűséggel. Szeretné tehát, hogy most, midőn minden félreértésből sok rosz burjánozik, a tárgy ne sokáig halasztassék, hanem minél előbb legyen határozat hozva. Azért ismétli, hogy a bizottmány mindjárt holnap összeülhetne.

Mi elfogadtatván, az ülés eloszlott.

XXXI-ik ülés az alsóházban

aug. 16-án.

Az ülés megnyittatván, a jegyzőkönyv hitelesittetett: a folyamodások az illető választmányhoz utasittattak, a még be nem sorozott követek sorshuzás utján az osztályokba soroztattak; végre az innsbrucki küldöttség jelentést tőn, miszerint ő felsége igérte, hogy a törvények megerősitésére, vagy ha lehet, még hamarább is le fog Budára jőni.

Ezután napirendre, a hadügyi törvényjavaslat tárgyalására tért a ház és felolvastattak a következő irományok:

Törvényczikk. Az ország védelmére szükséges katonai erőnek kiállitásáról.

Addig is, mig a hon védelmének állitandó rendszere kimeritőleg tárgyaltatik s megállapittatik, az ország jelen rendkivüli körülményeinek tekintetéből határoztatott:

1. §. A ministerium meghatalmaztatik, hogy az ország rendes katonaságának számát a határőrségi seregeken kivül kétszáz ezer fegyveresig emelhesse, s az e végre idő szerint szükséges ujonczokat kiállittathassa. 2. §. A ministerium ugy rendelkezzék, hogy e jelen törvény szentesitése után negyven ezer gyalog és négy ezer háromszáz lovas-ujoncz a lehető legrövidebb idő alatt tüstént kiállittassék, más negyven ezer gyalog pedig és négy ezer háromszáz lovas akkép tartassék készen, hogy a szükséghez képest első felhivásra kiállhasson. 3. §. Ha ezen nyolczvannyolcz ezer hatszáz ujoncz sem volna elegendő a hon védelmére, a ministerium az első §-ban megállapitott számig folytathassa a szükséges kiállitást. 4. §. Ezen most megajánlott ujonczállitás alá esik Magyarországnak s a kapcsolt országoknak minden polgára, ki életének 19-ik évét már betöltötte sors- és valláskülönbség nélkül. Kivétetnek azonban: a) Az egyházi személyek. b) A fegyveres szolgálattal amugy is köteles határőrvidékiek. c) A család feje és a család fentartására mulhatlanul szükséges egyetlen fiu vagy vő. d) Azok, kik valamely hibájok miatt a katonaságra teljesen alkalmatlanok. 5. §. A jelen törvény következtében állitandó ujonczok rendes katonai szolgálata hat évig fog tartani. Ezen idő elteltével haza bocsáttatván, a hon egyéb polgárainak sorába lépnek vissza. 6. §. A kiállitás sorára nézve megállapittatik: hogy elsőbben azon egyénekből történjék a kiállitás, kik koruknak 19-ik évét már elérték ugyan, de 20-ikát még meg nem haladták, s ha ezekből a szükséges szám ki nem telik, a 20 évesekre, és ha ezek sem elegendők, a 21 évesekre megy által a kiállitás, és igy tovább mindaddig, mig a megkivántató mennyiség teljesen ki nem kerül. 7. §. A kiállitásnak gyorsabb eszközlése végett, ezen törvény szentesitése után, azonnal küldenek a ministerek minden törvényhatóságba biztosokat, kik a törvényhatóság közbejöttével elsőbben is minden 19, 20, 21 és 22 éves férfi egyéneket, az anyakönyvek segedelmével, minden korbelieket külön sorozatba, összeiratnak s orvosilag megvizsgáltatnak; a katonaságra alkalmatosakat külön följegyzik, és mindezen összeirásokat a hadügyi ministernek azonnal beküldik. 8. §. A hadügyi minister ezen összeirásokból s jegyzésekből fogja meghatározni, mennyire telik ki a szükséges szám a 19 évesekből, vagy menynyire szükséges a 20 évesekre is, és igy tovább a 6. §. értelmében kiterjeszteni a kiállitást. 9. §. Midőn ugyanazon egy korbelieknek csak egy része szükséges a kivánt számnak kiegészitéséhez, sorshuzás fogja kijelelni a kiállitandókat, s ez esetben a hadügyi minister fogja kivetni, a fentebbi §-ban emlitett összeirások nyomán, minden törvényhatóságra, a törvényhatóság pedig minden egyes helységre azt, mennyi lesz kiállitandó azon korbeliekből, mely csak részben szükséges a kivánt ujonczok számának kiegészitéséhez. De főszabály leend mindenkor az, hogy, mig a 19 évesek között alkalmatos egyén találtatik, addig a 20 évesekre nem kerül a sor, és igy tovább. 10. §. Megváltás vagy helyettesités semmi szin alatt meg nem engedtetik. 11. §. A kiál-

litásra s besorozásra vonatkozó minden egyéb intézkedések és rendelések az illető ministerekre bizatnak. 12. §. Az eddig gyakorlatban volt toborzás megszüntetik, de ha oly kiszolgált közvitézek és altisztek, kik még szolgálatra alkalmatosak, ujra beállanak, nagyobb zsoldot fognak kapni, és pedig ha 3 évre kötelezik le magokat, egy harmadával, ha pedig 6 évre állanak be, felével többet, mint a mit rendes zsoldjuk tenne. — Budapest, julius 20-án, 1848. — Mészáros L., hadügyminister.

A központi bizottmány a hadügyminister által tervezett ujonczállitási törvényczikket következő módon véli szerkezendőnek:

A magyar hadseregről. Addig is, mig az állandó honvédelmi rendszer megállapittatik, az ország jelen rendkivüli körülményei tekintetéből határoztatott: 1. §. A ministerium felhatalmaztatik, hogy az ország rendes katonaságának számát, a határőrségi seregeken kivül, 200 ezer fegyveresig emelhesse. 2. §. A megajánlott katonaság a haza védelmére levén adva, mindaddig, mig a hon békéje minden oldalról biztositva nem lesz, csupán a bellázadások és pártütések elnyomására vagy az országot megtámadó külellenség ellen alkalmaztathatik, és ezen esetet kivéve, a magyar korona birtokainak határain kivül nem használtathatik. 3. §. A megajánlott ujonczok a fenforgó szükséghez képest fognak kiállittatni. 4. §. A kiállitandó ujonczokból azon ezredeknek 3-ik zászlóaljai, melyek az ország határain belől a zavarok lecsillapitásában tettlegesen működnek, kiegészitendők. 5. §. Ezenfelül uj ezredek alakittassanak. Az uj ezredeknél az ügyvezetési és vezényleti nyelv, továbbá zászló, ruha és jel magyar leend. 6. §. Mihelyt a körülmények megengedik, a már létező többi magyar sorezredek is nemcsak tökéletesen magyar lábra állittassanak, hanem egyszersmind az uj ezredekbe beleolvasztassanak, minek végrehajtása a hadügyministerre bizatik. 7. §. Azon hadi tisztek, kik a régibb sereg átalakulásakor, a magyar ügyvitelre képességgel nem birván, szolgálatukat nem folytathatják, ha egyébkint a magyar álladalom irányában kötelességöknek pontosan és hüséggel megfeleltek, rangjoghoz képesti dijazásukról e törvény által biztosittatnak. 8. §. Mindazon katonai egyének, kik a hon szolgálatában az ellenség előtt magokat kitüntetik, érdemök szerint fognak az álladalom által jutalmaztatni. 9. §. A magyar hadseregnél a törzstisztek a hadügyminister ellenjegyzése mellett, az alsóbbak közvetlenül a hadügyminister által neveztetnek ki. 10. §. Az egész magyar hadsereg a következő esküt fogja letenni: Esküszöm az élő Istenre királyomnak V. Ferdinándnak és a magyar alkotmánynak hüséget; esküszöm, hogy zászlómat soha el nem hagyom, hogy elöljáróimnak engedelmeskedni fogok, kötelességemet pontosan és hiven teljesitendem. 11. §. A most megajánlott ujoncz-állitás alá esik Magyarországnak s a kapcsolt részeknek minden állandó lakosa, ki életének 19-dik évét betöltötte, sors- és vallásküIönbség nélkül. Kivétetnek azonban: a) a szolgálatban levő felszentelt lelkészek, segédlelkészek és rendes iskolatanitók; b) további rendelkezésig a fegyverben álló határőrök; c) a család fentartására mulhatlanul szükséges egyén; d) azok, kik valamely hibájok miatt a katonaságra teljesen alkalmatlanok. 12. §. A jelen törvény következtében állitandó ujonczok katonai szolgálata 4 évig fogtartani. 13. §. A kiállitás sorára nézve megállapittatik: hogy elsőben azon egyénekből törjénjék a kiállitás, kik koruknak 19-ik évét már elérték ugyan, de a 20-at még meg nem haladták, és ha ezekből a szükséges szám ki nem telik, a 20 évesekre, s ha

ezek sem elegendők, a 21 évesekre megy által a kiállitás, és igy tovább mindaddig, mig a megkivántató mennyiség teljesen ki nem kerül. 14. §. A kiállitásnak gyorsabb eszközlése végett ezen törvény szentesitése után azonnal küld a ministerium minden törvényhatóságba biztosokat, kik a törvényhatóság közbejöttével elsőbben is minden 19, 20, 21 és 22 éves férfiegyéneket az anyakönyvek s egyéb adatok segedelmével minden korbelieket külön sorozatba összeiratnak és orvosilag megvizsgáltatnak, a katonaságra alkalmasokat külön feljegyzik és mindezen összeirásokat a hadügyministernek azonnal beküldik. 15. §. Kik a vizsgálat elől elrejtőznek, 8 évi szolgálatra köteleztetnek. Kik bármi egyéb módon magokat a katonai szolgálatra alkalmatlanokká teszik, szigoruan fognak büntettetni. 16. §. A hadügyminister ezen összeirásokból s jegyzetekből fogja meghatározni, mennyire telik ki a szükséges szám a 19 évesekből, vagy mennyire szükséges a 20 évesekre is, s igy tovább a 13-ik §. értelmében kiterjeszteni a kiállitást. 17. §. Midőn ugyanazon egy korbelieknek csak egy része szükséges a kivánt szám kiegészitéséhez, sorshuzás fogja kijelelni a kiállitandókat, s ez esetben a hadügyminister fogja kivetni a fentebbi §-ban emlitett összeirások nyomán minden törvényhatóságra, a törvényhatóság pedig minden egyes helységre azt, mennyi less kiállitandó azon korbeliekből, mely csak részben szükséges a kivánt ujonczok számának kiegészitéséhez. De főszabály leend mindenkor az, hogy mig a 19 évesek között alkalmas egyén találtatik, addig a 20 évesekre nem kerül a sor, és igy tovább. 18. §. A megváltás vagy helyettesités semmi szin alatt meg nem engedtetik. 19. §. A kiállitásra s besorozásra vonatkozó minden egyéb intézkedések és rendelések az illető ministerekre bizatnak. 20. §. Az eddig gyakorlatban volt toborzás megszüntetik. Ha oly kiszolgált közkatonák és altisztek, kik még szolgálatra alkalmasok, ujabb 4 évre beállanak, az eddiginél egy harmaddal nagyobb dijt huzandnak. 21. §. A hadügyminister az eddigi hadi törvénykezést ideiglenesen is az ország jelen állásához alkalmaztassa, és a jövő törvényhozás elébe katonai törvényjavaslatot terjeszszen.

Előterjesztése azon okoknak, melyek a központi bizottmányt az ujonczállitási ministeri törvényjavaslat módositására inditották.

A bizottmányi javaslat 2-ik §-ban foglalt azon határozat által, hogy a most ajánlott ujonczok addig, mig a honban a béke teljesen helyre nem áll, csak azon esetben alkalmaztathatnak külföldön, ha az országot külellenség támadná meg, leginkább azon aggodalom megelőzését czélozta a központi bizottmány, mely a válaszfeliratnak az olasz háborura vonatkozó részéből eredhetne, és mely, ha eleje nem vétetik, a kiállitást némileg nehezithetné. A 3-ik §. a ministeri javaslat 2-ik és 3-ik §-ai helyett állott elő, s ezek tartalmát rövidebben ugyan, de azért tökéletesen kifejezi. Azonban a hadügyministernek szabad tért enged az ujonczszedésre nézve. Miután az ujoncz-ajánlatnak egyik főindoka a mostani vészek elháritása, szükségesnek vélte a bizottmány kimondani a 4-ik §-ban, hogy az ujonczok egy része legelőbb is a magyar harcztéren álló ezredek 3 zászlóaljainak kiegészitésére forditassék, s az által a lázadás elnyomására irányzott hadierő öregbittessék. Az osztályok némely része a fenálló, s a magyar földön harczoló ezredekhez, az erő nevelése végett 4-ik zászlóaljakat kivánt ezen ujonczokból állittatni, de a bizottmány ugy hitte, hogy a mostani ezredek magyaritása az igy szaporitandott számnál fogva is nehezittetnék, s azért e kivánatot mellőzendőnek vélte. A bizottmányi ja-

vaslat 5-ik §-ában azon rendelet foglaltatik, hogy az érintett completatió után fennmaradandó ujonczokból uj ezredek formáltassanak, még pedig azonnal teljesen nemzeti alakban. Ezen jogszerű, régi országos ohajtás pártolva lőn minden osztályok által. A német birodalmi ministerium közelebb meghagyta a bécsi tartományi ministereknek, hogy az ausztriai sereggel német szineket öltessenek fel. Maga ezen most támadott incidens is sürgetőleg felhivja e nemzetet arra, hogy az eddigi idegen nyelven kormányzott ezredek hova hamarabb magyar alakot öltsenek magukra, sőt az idegen szellem kiirtása tekintetéből az ujból alakitandó nemzeti seregbe beolvasztassanak. A választmány vélekedése szerint azonban kellő ovatossággal szükség lenni, nehogy e változás oly módon rögtönöztessék, mely a harczi eredményekre káros befolyást szülhetne, s ez okból e rendszabály kivételénél a körülményeket véli tekintetbe veendőknek. E nézetből eredt a bizottmány 6-ik §-a. Az átalakitás érhet oly idegen tiszteket, kik e hazának eddig becsülettel szolgáltak, de a magyar ügy-vezetésre magokat képesitni nem tudják. Seregeink szemközt állanak az ellenséggel. A törvényhozásnak kötelessége elejét venni a rosz hatásnak, melyet rendeletei a seregnél támaszthatnának. E nézetből iktatta a bizottmány törvényjavaslatba az idegen tisztek biztositását, valamint jónak vélte a következő §-ban nemzeti jutalomra nyujtani kilátást azoknak, kik ügyünkért serényen harczolandanak. Hogy az ausztriai birodalmi kormánynak seregeinkre való jogtalan befolyása megszüntessék, szükségesnek véli a központi bizottmány, hogy törvényben mondassék ki, miszerint minden katonai kinevezések a magyar hadseregnél közvetve vagy közvetlenül a magyar hadügyministertől eredjenek. Azon kivételek közt, melyek a katonai szolgálattóli mentséget vonják magok után, az a) alatti pontnak oly értelmet kellett adni, nehogy akármely vallásu papi candidatusok kivétetteknek tartassanak. A b) ponthoz azért kellett hozzá tenni e kitételt: további rendelkezésig, nehogy a székelyekben, kik magokat az örökös katonaságra jogtalanul szoritottaknak tartják, e felmentés iránti remény meghiusittassék. Miután lehetnek oly esetek, hogy némelyek magokat a katonai vizsgálat elől elvonják, vagy készakarva képtelenekké teszik a katonai szolgálatra: ugy vélekedett a központi bizottmány, hogy ha az ily esetekre sanctio nem hozatik, a vonakodók száma nagyra szaporodhatik, s ennelfogva javalja a 15-ik §-ban kifejezett határzatokat. A 21-dik §. a hadi törvényeket érinti. A katonai perek még most is Bécsbe felebbeztetnek; Magyarország független állásával ez össze nem fér. Azonban a hadügyészek tanfolyama is közelebb kezdetét veendi. Ezen okokból szükséges a katonai törvényeknek létező viszonyainkhozi alkalmazása, mi a 21-ik §-ban van kifejezve. Budapest aug. 1-ső napján, 1848. — Farkas K., s. k. központi bizottm. előadó.

Mészáros L. Tisztelt képviselő ház! Mielőtt a tárgyhoz szólanék, bocsánatot kérek, hogy valamit előre mondhassak. Nem monhatom, hogy megjártam Tolnát, Baranyát, hanem megjártam Torontált és Bácsot. És ezen sétaközben sokat tapasztaltam, mely egy részről nagy reményt nyujt a későbbi időre nézve, más részről azon meggyőződést erősbiti meg bennem, melytől igen nehezen fogok megválni. A per-

laszi tábortól kezdve, majd csaknem a Dunáig láttam valamennyi sereget, és örömmel tapasztaltam, hogy akármi faju és nyelvüek legyenek azok, ugy vannak lelkesülve, hogy a közös czélnak, melyet elérni akarunk, tökéletesen meg fognak felelni. Legyenek azok bármely nemzetbeliek, hanem mivel egy helyen vannak, mihelyt a kötelesség híja őket a cselekvésre, örömmel lelkesültek. Még eddig mindig nagyobb erőt vertek vissza, és hogyha igen nagy erő nem volt ellenük, mindig győzelemmel tértek vissza a táborba. A mai Közlönyben jelentetett seregeinknek győzedelme Neuzina, Járek és Verbász helységei mellett, melyeknek részletei következő számban fognak előadatni. A katonaságról nem mondhatok mást, minthogy a katonaság kötelessége terén áll. A nemzetőrökről be kell vallanom, hogy azon kevés idő, melyet a táborban töltének, a katonai szempontból véve a dolgot, nem helyeselhető: mindazonáltal nagy hasznot hajtott. Mert ez által némely süvöltő bogarakkal megismerkedtek, a bátorságban is előre haladtak — mire egy kis szükségünk is van — és rendben, engedelmességben nyertek sokat. A mit leginkább kell kiemelnem, azok az aradi tüzérek, kik ugy viselik magokat, mintha rég szolgáló tüzérek volnának. (Éljenek!) Már jól is lőnek, ugy, hogy nem nézik mennyi ellenség van előttök, hanem hogy hol az ellenség. Másik az, hogy nehány aradi és békési lovas, mikor kitelt idejök, tovább is a táborban maradtak. Az önkénytesekről akárhol vannak, nem lehet mást mint jót mondani. Ugyanis akárhol állanak, mindenütt teljesitik kötelességöket. Van ugyan némely emberi gyarlóság bennök, de azon is keresztül esnek, a miért ezen gyöngéjöket köpenynyel betakarom. Által megyek a Duna és Tisza közötti térre. És örömmel kell jelentenem, hogy a tolnai nemzetőrök megesküdtek életre halálra, hogy megtartják helyöket. És a mint szemökbe néztem, láttam, hogy igéretök igazsággá fog válni. A jász-kunok is derék emberek, jó katonák, különösen a lovasság kitünteti magát, csak az kár, hogy igen nagyra nőtt Bácsban a kukoricza, mert

még többet is tettek volna; azonban az ütközetnél mégis azon jó történik, hogy mig az első vonalbeliek az ellenséggel szemközt állanak, a második vonalbeliek használják az alkalmat, s lekaszálják a földet, hogy a lovasság keresztülkasul járhasson. Szinte jót lehet mondani a bácskaiakról, kik, különösen a szabadkaiak és bajaiak némely ütközetben derekasan viselték magokat, ezek között is találkoztak önkénytesek, kik a táborban maradtak. Ha talán valamit elfelejtettem mondani, csak azt nyilatkoztatom ki, hogy ezen táborozás, ha mindjárt vérbeli és pénzbeli kárára volt is az országnak, mindenesetre azon hasznára volt, hogy a nemzetőrök, kik ott táboroznak, megszokták a rendet, engedelmességet, ágyudörgést, és jövendőben hasznára lesznek a hazának. Azt az egyet kell még kijelentenem, hogy mivel vaspályán és gőzösön szeretünk járni, alig birjuk elvárni az eredményt, és mindenben szeretnénk gyorsan előhaladni. Noha katona vagyok, mégis az emberi bánást választottam; mert hasznunk van az emberekben, és még több hasznunk fog fenni. Azon két czél között kellett választanom: akarunk-e mindjárt eredményt véráldozatokkal, vagy később kevesebb véráldozattal. Én elhatároztam magamat a kevesebb véráldozatra; igy későbben érünk czélt, noha már nagyon szeretnénk is hiréket hallani. A katona nagy harczjáték: bizony drága játék, s a szerencsekerékhez hasonlít. Annyira mennyire embertől kitelik kiszemelni, mondhatom, hogy száz eseményesség (chance) között 65 vagy 70 részünkön van, 30 az ellenség részén. Ha tehát nem csalódom,bizonyosan nem sokára valami jót fogunk hallani. Nem feledhetem el Szeged városát, melynek hazafiui szeretetét és készségét nem lehet elegendőképen dicsérnem. Mit a katonaság átszállításánál, a betegek és sebesültek ápolásánál tenni kellett, mindent megtett, ugy hogy a sebesültek, még azok is, kik élet halál között feküdtek, azt mondák, nem bánkódunk sebeink miatt, bárcsak tovább szolgálhatnánk a hazának. Ugyanezt lehet mondani Bajáról is, mely város

szinte mindent készséggel teljesit. Végre, hogy személyekről szóljak: Szentkirályi biztos ur (éljen) különös erélyességgel működik a táborban. És igen nagy hatással van a nemzetőrökre, az egyetértésre és kiegyenlitésre. Soha jobb választást nem lehetett volna tenni. Szinte dicsérettel kell emlitenem Török Gábor élelmezési biztos urat. Ugy szinte a torontálmegyei élelmezési biztost, szerencsétlenül elfelejtettem nevét, (egy hang: Vukovics). Nem Vukovics, ez királyi biztos, róla szinte nem mondhatok mást, mint Szentkirályiról. Elfelejtettem nevét, de reménylem eszembe fog jutni később. Meg kell emlékeznem még Horváth Antal bácsi főispán urról is, ki bár karja eltörött, kötésben hordozva karját, szinte ott működik a táborban. Vannak még több egyének, hanem ezek legyenek azon átalános elismerésben és dicséretben részesek, melyet a tisztelt ház mindnyájoknak szavazni méltóztatik. (Éljen.)

Átmegyek már most egyenesen az én ügyemre. Aratok-e itt éljeneket, vagy nem, nem tudom; hanem mindenesetre gyakorlaton és tapasztaláson épült meggyőződésemet fogom kifejezni.

Ha békés idők lettek volna, minő ujoncz-állitási rendszert kivántam volna behozni, nyomtatásban olvashatja a tisztelt ház. Mert átalános ujonczozási rendszernek tárgyalását most azon szempontból nem lehet elővenni, mivel minden uj rendszer behozatalához idő kell. Tehát meggyőződésemből egy kisebbet választottam, mely keveset változtatván a most létező rendszeren, melyet hasznunkra kell forditani, azon feladatnak, miszerint a hazát kell megvédenünk, és ha lehet, megmentenünk, megfelelhessen. Mily körülmények közt forog hazánk, mily veszélyek veszik körül, nyilvános titok. És azért törvényjavaslatomat nem akartam ugy szerkeszteni, hogy átalános elveket mondjon ki, hanem ugy, hogy mint országos hivatalnok, ki egy ilyen erős és igazságos biró előtt állok, felelősség terhe alatt, az igazság és meggyőző-

désém szerint müködvén, a haza javát előmozdithassam. Szükségünk csak egy pontra irányozva, arra, hogy azon katonák, kiket a képviselőház oly nemesen megadott, minél előbb a haza hasznára fordittathassanak, hogy igy czélt érve, visszalépjünk azon csendbe, rendbe, törvényszerüségbe mely nélkül semmi jövőnk nincsen. Akárhogy törtem fejemet, és gondolkodtam, mégis olyanon akadtam fen, a miért talán a tisztelt képviselőház be fogja törni fejemet. 35 évig húzom ezen igát; és ha nem tanultam sokat, de tanultam annyit, hogy ha engedelmességben neveltettem is, mégis ott, a hol hivatásomnál fogva kell valamit tennem, azt ugy tegyem, hogy lelkiismeretemnek, meggyőződésemnek, és a főczélnak egy úttal, ha lehet, megfeleljek; és hogyha szerencsétlenül talán a tisztelt ház kivánságának és talán az egész hon kivánatainak megfelelni szerencsés nem lehetek is: mégis gyávának tartanám magamat, ha meggyőződésemet ki nem mondanám.

Két mód ajánlkozik az átalános törvényjavaslatban, melyet szerencsétlenségemre, mióta hazajöttem, nem is olvashattam át. Átalánosan mindig a főczélt szem előtt tartva, bátor leszek taglalni ezen törvényjavaslatokat. Két mód áll előttünk: egy új, vagy ujabb; egy régi, vagy pedig egy uj és régi között egy közép rendszer. Vegyük először az újat. Hogyha most mindent magyar lábra akarunk fektetni, ehhez nem kell kevesebb, mint egy magyar rendszer. Ha talán valaki tőlem, ki három hónap óta ki vagyok nevezve, de csak két hónap óta ülök itt ezen sikamlós széken, ha valaki tőlem azt kivánná, hogy a lehetlenséggel küzködjem, és annyi századok büneit egyszerre orvosoljam: az többet kiván és feltételez, mint a mit teljesiteni képes volnék. Mert, hogy a régi rendszert uj rendszerré alakithassam által, új rendszert kellene alkotnom. Mert ha egy más közönséges dolog ezer, vagy több részecskékből áll, a hadi szak, mely nemcsak egy tudományból, hanem tizenötféle tudományból is áll, melyek mind összeköttetésben vannak egymással, s

melyeknek részletei tizezerfelé szerte ágaznak, s melyhez kész embereket kell hozni, melyet rendszeresiteni kell, s rendszeresitve, átforditva, magyarázva, összehasonlitva, ha a hadsereget magyar lábra állítják, akkor annak, kinek tanítani kellene, tanulni kell magának is. Vegyük már most higgadtan a dolgot. Ha én legjobb akarattal, legjobb szándékkal katonai bizottmányokat állítanék fel, s a világ négy részéről embereket, kik tudományban, katonaságban, gyakorlottságban egy kevéssé hiresek, összevenném is, ha nem tekintenéin is azon kapcsolatot, melyben még az öszszes monarchiához állunk, melylyel talán némely téren együttvéve kell működnünk, tőle egészen eltávozni nem kell, nem lehet, mivel nagyobb rész jó benne, és csak némely kinövései vannak; ha ezen alapon indulnék is, a katonai tudományokat fordítani, magyarázni, összeilleszteni kell, s ha forditva, leirva nyomtatva vannak, összehasonlitani, gyakorolni kell, és csak ezután életbe léptetni, s hogy életbe léptethessük, mindenkinek tanulni kell. Már pedig, ha annak, ki tanitani köteles, magának is tanulni kell, bizony, akkor a tanitvány igen kevés hasznot lát belőle. Látjuk, hogy ezen tanítók előadásai alatt, kik Moliére szerint bottal csináltattak, kik az előadás előtt néhány órával tanulják a leczkét, álom száll a tanitványok szemeire. A második az, hogyha én most uj osztályokat akarnék összeállítani, a felebbvaló nem ismerné alattvalóját, a bajtársak nem ismernék egymást, és azon erők, melyek bennök léteznek, nem irányoztathatnának a czél felé, és csak az idő veszne el, mely most, midőn veszély fenyegeti a hazát, a legnagyobb capitális. Még tekintetbe kell venni azt is, hogy, ha a fenálló ezredekből uj ezredeket állitanánk fel, ez igen sok költséggel fogna járni. Mert sok stábot és tudományos testületeket kellene felállitani. Mindezeknél fogva tehát én nem tanácsolhatom, hogy ezt tegyük; annál kevesebbé, mivel semmiféle erőt nem nélkülözhetünk. Mindenféle erőt, legyenek azok nyugvásban, legyenek cselekvésben, vagy készülőben a cselekvéshez, használnunk kell.

Mert ha mi lelkesülve vagyunk is, mégis a lelkesedés közben kimondott szó, nem válik azonnal tetté és cselekedetté. Olyan hazában élünk, hol a lelkesülés nagy, de azon pillanatot elő nem teremtheti, hogy az akaratnak a siker czélirányosan megfelelhessen. Tehát azon erőket, melyek seregünkben szerteszét léteznek, azokat most, midőn a haza és fejedelem érdeke követeli, midőn a törvényhozás törvényes uton jár, midőn fejedelmünket szeretjük, imádjuk, mivel egyetlen barátunk, és mi talán egyetlen barátai vagyunk, — azon erőket a haza kárával nekünk nélkülözni nem lehet, nem hasznos, nem czélirányos. De politicailag sem jó. Némelykor talán elhagyjuk magunkat ragadtatni, és hozunk talán oly végzést, melynek hatását nem tudta senki, és nem tudja hol végződik. Azon politicai erőket, melyek talán nincsenek egyenes rokonszenvvel mellettünk, de a kötelesség terén állanak és mellettünk harczolnak, ezeket sem lehet mellőzni. Ezenkivül, hogy ezen tárgyat bevégezzem, tudjuk, hogy mi egy kalap alatt állunk; mire fogna az vezetni, ha, mit az eseményeknek kellene előidézni, s az időnek megérlelni, ha azt mi praeoccupáljuk? Olyat mondanánk ki, mely nem lehet hasznunkra, s azért én, mint egyenes ember, nem is pártolhatom.

Már most vegyük a második rendszert. A második rendszer nincs inyünkre, talán az enyémre sincs. Én nagy polczra vergődtem fel, és senkinek sem köszönhetek semmit. Bizony utolsó hivatalomban elég mérget ettem, s némelyeket meg is gyülöltem, és megfogadtam, hogy meg is fogom boszulni. Hanem e boszuállási kivánságot háttérbe szoritottam. És azt mondom, hogy ha az uj rendszer behozatalánál annyi akadályok vannak, ugy nézzük meg, valjon a másiknál kevesebbek-e az akadályok? Kimondom, hogy mechanicailag véve a dolgot semmi sincs, sőt inkább előnyei vannak. Mert itt nem kell tanulni semmit, itt már tanulva van. A felebbvaló ismeri legközelebbi alattvalóját és igy tovább. Ha az ujoncz besoroztatik, katonává tétetik,

a közemberek neki barátként szolgálnak, ugy hogy egy hónap alatt vigyék hová tetszik, ha nem is tökéletes katona, de befoglaltatik a szükséges rámákba, és legény a gáton, pedig ilyenekre sok szükség van. Igaz, sokféle elemek vannak közöttünk és idestova egyenetlenség is mutatkozott, de a magyar ezredekre még károsan nem hatott. Mostani utazásomban is tapasztaltam, hogy legyen a katona árvamegyei, legyen liptó- vagy akármely megyebeli, ha azt mondják neki: menj, ölj, hát az megy, öl ront és tör; és mikor azt mondják: elég, akkor visszatér. Ezt az új rendszerről nem lehet mondani, mert nem tudjuk minő hatást fog kifejteni. De azt tudom, hogy a mostani rendszer mellett, egyes személyeket kiveszek, átalánosságban nem találtam egy testületet, mely az engedelmességet felmondotta volna, egyen kivül, mely most legujabban történt, mely felett azonban nem esem kétségbe, hogy egy pár nap — hét mulva kötelességéhez visszatér, és mint bünös, nagyobb tettekkel fogja leróni vétkes tettét. Tehát gyakorlatilag a mostani rendszer jobb, de szellemileg sem rosszabb; miért nem rosszabb? azért nem rosszabb, mivel hogy ha most ujonczokat akarunk állítani, hát hogyan állítjuk azokat? Ugy, hogy a hol van magyar szellem, kivonjuk, és oda teszszük, hol nincs magyar szellem, és igy egyrészről veszünk valamit, más részről pedig elvonunk, s azon ideára adunk alkalmat, hogy szakadást akarunk; már pedig az szükséges, hogy rólunk a szakadásnak még csak gondolata se támadjon. Mert szükségünk van egyesülésre, összpontosulásra, hogy azon kis erőt mely a legszorosabb strategicai helyheztetésben van, compact tömegben tehessük oda, hova a szükség kivánni fogja. Tehát én sajnálom bár, hogy a tisztelt háznak kivánságával, vagy épen a hazának régi ohajtásával talán ellenkezésbe jövök, mégis nyiltan és lelkiismeretesen kimondom, miszerint semmit sem kivánok most változtatni. Hanem azon erőt, a mely most van, felhasználni, hogy ott, a hol a veszély nagyobb, azt elnyomva, máshová fordíthassuk, hol a szükség fog

előállani. A mint megmondottam önmeggyőződésemet, úgy bevallom azt is, hogy a háznak joga van, hogy magyar legyen a hadsereg. De e jogot ugy gyakorolja, hogy valami jobbat tegyünk, ne pedig rosszabbat; mert most minden rögtönzés, minden hevenyészet káros. Káros a személyre nézve, ki azt életbe lépteti, káros a házra nézve, mert minden rögtönzés oly nagy fontosságu dolog, hogy az egész világ itéletét magára vonja, hogy olyanba vágta a fejszét, melyet meg nem bir. És azért az, mi hamar történik, meg nem gondolva történik, és mi nagy kárt hoz a hazának, azt nem lehet javasolni, az káros. Hanem, ha a ház azt mondja a hadministernek: én kivánom, hogy magyar legyen a hadsereg, akkor adjon neki időt, hogy önbecsületével is azt magyarrá tehesse. Ha kimondja a ház; „kivánom, azonnal magyar legyen a hadsereg,“ én mindent meg fogok tenni, mi tehetségemben van, ide hivok minden szakértő embert, hogy dolgozzanak éjjel és nappal egy uj rendszert, miszerint ne legyek kénytelen fél — fertály foltozott rendszert behozni, hanem egy egészet hozhassak be, mely azután tisztán magyar legyen. És e tekintetben azt mondom, mit Gibbon mondott: „Sok idő kell mig egy világ elvesz, de nem is kell más,“ én is azt mondom, hogy idő kell; mert ha jól meg nem főzi az ember, hát kóficz lesz belőle.

Nem szoktam sokat beszélni, nem is tudok; mert igaza volt azon amerikai phraenologusnak, ki azt mondotta, hogy fejem kissé kemény, és kevés, vagyis rosz emlékező tehetségem van, s ezért nem tarthattam mindent emlékezetemben. De gondolom elég alkalmam lesz a vitatkozások folytán felelgetni, és igy azt, mit most elfelejték, később helyre fogom hozhatni. Most végre csak azt hozom fel: tudjuk milyen állásban vagyunk, hogy mire van szükségünk. Tehát azt elvül kell kitüzni, miszerint olyan valamit kell teremteni mely azon czélnak legtökéletesebben, és mi több, leghamarább megfelel. Hogy ha ezt teszszük, akkor nem tudom, melyik félre fog a tisztelt képviselő ház határozata

fordulni. És hogy ha valaki jobbat tud ennél alkotni, a nélkül, hogy a mire szükségünk van: a hazát megmenteni, szem elől tévesztessék, örömest fogok hódolni, és mint közlegény is fogok szolgálni alatta. De most is azt mondom, hogy nem pártolhatom azt, mivel a magyart meg kell menteni, hogy azután magyar lehessen. De ha mindjárt változtatjuk a rendszert, nem lesz abból magyar. Én tehát az uj rendszer behozatalát nem pártolhatom magyarilag, még kevésbé pártolhatom politicailag; mivel az igen nagy botrányt okoz a negyedik zászló-aljakra; már pedig az országnak kötelessége azon hadseregre tekintettel lenni, mely egy felől becsületünket fentartja, s az ország integritását megvédi, más felől a magyar nevet legelső helyre tüzi. Az egész birodalmi hadseregben a magyar az, mely leghátrább áll az előmenetelre nézve, kell lenni jutalomnak, mely őket buzditsa. Politicailag nem pártolhatom azért sem, mert azon népnek, mely hozzánk akar simulni, szükséges, hogy legyen ideje hozzánk simulni. Nem pártolhatom azért sem, nehogy olyanokat fizessünk, kik hasznunkra nem válnak; mert csak azok kik szolgálnak, hasznosak a hazának.

Záborszky A. Miután hazánk képviselő testülete osztatlan egyetértéssel a haza védelmére 200,000 katonát, ezek kiállitása és felszerelésére pedig 42 millió ftot felajánlott, joga, sőt kötelessége a képviselőknek ezen hadsereget akként állitani ki, hogy az a magyar nemzetiség kifolyása legyen, mind külső alakja, mind belső rendszeritésére nézve. Óhajtom tehát 1-ször, hogy a kiállitandó hadsereg magyar nemzeti szinek alatt alakitassék s mind parancsnoksága, mind ügyeinek igazgatása, szóval egész kormányzása nemzeti, azaz magyar legyen. Hogy pedig a magyar hadsereg a hazának valódilag védseregévé alakuljon, polgári szempontból is okvetetlen szükséges, hogy 2-or, a haza polgári alkotmányára megeskettessék, mert ha a katona nem polgár egyszersmind, csak zsoldossá aljasodik. Továbbá a hadseregnél apró camarillák, hiúság, árulkodás, és irigység lehetséges megszün-

tetésére óhajtanám 3-or, hogy ujonnan felállitandó hadseregünk ezredei szám szerint osztatván fel, az eddig divatozó ezredi tulajdonosságok szüntessenek meg. Mivel pedig továbbá igen valószinü, hogy a felajánlott hadsereg kiállitása, ugy szólván talpraszedése már a kivánt conscriptio nehézségei miatt sem lehet igen gyors, óhajtanám 4-er, hogy érdemes hadügyministerünk önkényteseket is szerezhessen, odaértve természetesen azt, miszerint ezek a kiállitandó hadsereg számába betudassanak. Továbbá mivel, Európa tökéletesitett hadviseléséhez mérve a magyar hadsereg tüzérség és vadászkar nélkül nem sok babért, talán csak veszteséget arathatna a harczmezőn, következésképen 5-ör, egy vadász- és tüzértestületnek felállitását is szükségesnek tartom, mit a hadügyminister magától is fog méltányolni. Sőt ellenségeink előnyei után okoskodva belátom azt is, hogy: 6-or, egy oly nemü szabad csapat (freicorps) felállitása is szükséges, mely mint a határőri szerezsánok, hasonnemü rendeltetés és hivatásra képesittessék. Végre 7-er, a katonai szolgálat idejét mint a központi választmány, én is 4 évre óhajtanám leszállittatni; egyébiránt határozottan kijelentem, hogy ujonnan felállitandó hadseregünknek nemzeti lábra leendő állitását s jelen polgári viszonyainkhozi illesztését tárgyazó minden biztositékokat parányi tehetségem összeségével pártolandok, mert hiszem, hogy e pillanat, a most vagy soha kedvező pillanata levén, ezt hasznavehetlenül elosonni engedni nemcsak részvétlenség, hanem merőben gondatlanság volna, miért mint eddig, ugy bizonyosan még ezután is századokon keresztül lenne a haza szenvedni kénytelen.

Kubinyi F. A katonakiállitásról levén szó, rendezzük azt a nemzetiség alapján, ennél fogva magyar lábra kell hadseregünket állitani, mert ha mindjárt Ausztriával szövetségben élünk is, rá számitanunk nem lehet. Azon alkotmányellenes szellemnél fogva, mely a katonaságnál uralkodik, az nem barátja a magyar nemzetnek, és a katonákat, szóló, sem

ruhájoknál sem szellemöknél fogva, magyar katonáknak nem tarthatja. A katonaság ausztriai zászló alá levén esküdve, nem akart engedelmeskedni a ministeriumnak, s ha ezután is ugy lesz, mit várhatunk? A lázadókat azok pártolják, kik velünk szövetségben élnek, s pártolja az őrvidéki katonaság is. Ennél gyalázatosabb árulást a világ története nem mutathat fel. Ennél fogva magyar lábra kivánja állittatni a magyar katonaságot, s követni akarja Zrinyi példáját, ki elődeinket „Ne bántsd a magyart“ czimü könyvében meginté, hogy a magyar hadsereget magyar lábra állitsák. Ha valaha, most van annak ideje. Ennél fogva nem pártolja hadügyminister törvényjavaslatát, mely csak arra vezet, hogy a fenálló ezredek kiegészittessenek, holott szóló azokat a felállitandó seregbe kivánja soroztatni. A 3. §-t igy kivánná változtatni: „a megajánlott hadsereg a fenforgó szükségekhez képest fog kiállitatni, melyből uj ezredek fognak alakittatni, s ezeknél (a 4. §. kimaradna) az ügyvezetési és vezérleti nyelv, továbbá a zászló, ruha és jel, magyar leend.“ Az 5 §-hoz ezt kivánná tétetni: „kivevén azon ezredeket, melyek most a szerb lázadókkal szemben állanak, minden többi ezredek a felállitandó uj seregbe olvasztassanak, és mihelyt a körülmények engedik, az 5. §-ban kitett magyar sorezredek is a szerint alakittassanak. A 9. §. után egy uj §-ban ezt kivánná tétetni: „egyébiránt az ezredtulajdonosi jog megszüntetvén, az ezredek egymástól sorszámokkal fognak megkülönböztetni, és a hazai történetből vett nagy emlékü neveket viselni.“

Az esküformát igy kivánná szerkesztetni: „Esküszöm az élő istenre, királyomnak V. Ferdinándnak és a magyar alkotmánynak hüséget és védelmet; esküszöm, hogy zászlómat soha el nem hagyom, hogy a magyar ministeriumnak és általa kineyezett elöljáróimnak engedelmeskedni fogok, kötelességemet hiven és pontosan teljesitendem!“ Ha a nemzetiséget veszszük alapul, nem lesznek kétes érzelmü katonáink; ilyeneket pedig nem kivánok, mert csak szaporita-

nánk ellenségünket. A hadsereget hát magyar lábra kivánom állittatni.

Batthyány L. ezuttal kettőre figyelmezteti a házat. 1-ör arra, hogy tartsuk figyelemben azon tagadhatatlan tényt, miszerint ótalmunkat valamennyien azon seregtől várjuk, melyet némelyek hajlandók lepiszkolni és gyalázni. Ha nem a méltányosság is, de a józanság megkivánja, hogy el kell várni, mig azon sereg megtette szolgálatát. 2-or arra, hogy itt nem csak azt kell tekintetbe venni, mit és menynyit volna jó igényelni egy magyar hadsereg alakitása alkalmával, hanem, akármit határozunk, arra hogy törvény legyen, ő felsége hozzájárulása szükséges, és ha oly alakba öntetik a határozat, hogy ő felsége előtt el nem fogadhatónak látszik, egy vagy más ministerium ugyan leléphetne, de törvény belőle még sem lenne, s a legnagyobb csapás ebben az volna, hogy nem birnánk katonaságot alakitani. Ezt ajánlja a ház figyelmébe.

Lusinszky J. Pártolja a hadministert.

Zsembery. A bizottmány javaslata kielégitőbb, mert a nemzetiség eszméje ha nem egészben is, de részben bele van fektetve; de ugy mint áll, azt sem fogadja el. Ezen javaslat 2-ik czikke azon szóig: „mindaddig“ szólót azon tanácskozásra emlékezteti, melyet a pragmatica sanctióról hallott. A pragmatica sanctiót ugy érti, és ugy kivánja fentartatni, hogy egy közös fejedelem alatt legyünk. De emlékezteti még az érintett czikk azon kiegyenlitési politicára is, melyet a ministerium megkisértett. A 4-ik czikkben szinte vegyes politicát lát, pedig a vegyes alkudozó politicának ideje már lejárt, és mégis a ház a ministerium alkudozó politicájára ráadta helyeslését. Mikor a 200,000 katonát oly nagy lelkesedéssel megajánlottuk, ki gondolta volna, hogy az az alkudozási politicának áldoztatik fel. Át kell látni a ministeriumnak, hogy az alkudozó politicának eddig sem volt, ezután sem lesz semmi eredménye; át kell látni a ház-

nak, hogy a nemzet jövőjét biztosabb alapra nem fektetheti, mintha azt nemzeti hadseregre bazirozza.

Szapáry. Pártolja a hadministert.

Nyáry P. Én bátor vagyok kérdést tenni: akarnak-e önök magyar önálló hadsereget vagy sem? (Többen: akarunk.) Azt hiszem, nincs senki, ki ezt ne akarná, de vannak, kik kétségeskednek a kivihetőség iránt, s nekem igy meg van könnyitve szerepem, mert nem kell capacitálni a felett: legyen-e magyar hadsereg, vagy sem, hanem csak a felett: kivihető-e vagy sem? Gyakorlati téren csak gyakorlati indokok használhatók; s nézzük, Magyarországban hogyan állunk e részben? Mielőtt az országgyülés megnyittatott, a ministerium a hazát veszélyben látván, önkénytes sereget alkotott, s azon önkénytes sereg néhány hét alatt készen az ellenség eleibe állittaték, s ha jól fogtam fel hadügyminister ur beszédét, a katonaság egy részéről semmit sem szólt, de kiemelte az önkényteseket, s azt mondta, azok minden dicséretet érdemelnek. Ha uraim! 10—12 ezerből álló hadsereget ki tudunk állitani néhány hét alatt, s ez semmi convulsiót nem következtet, kérdem, honnan veszik a convulsionalis argumentumokat azok, kik azt mondják: legyen önálló magyar hadsereg, de annak átalakitása véghetetlen bajokba kerül. Gyakorlati téren azok állnak, kik a magyar hadsereg kivihetőségét állitják, s ott azok nem állnak, kik azt hiszik, hogy Magyarországban a most felállitandó sereg német lábra állittatván, birni fogja az ország rokonszenvét. Ha, mint emlitettem, a honvédsereg magyar commando, magyar-ruha és szinek mellett megáll, még pedig, mint hadügyminister ur mondá, ugy áll, hogy azt különös dicséretre méltatni volt kénytelen, mit kétkedünk azt mondani: ha most 200,000 katonát állitunk, csak azon általános elvet mondjuk ki: a megajánlott katonaság azonnal magyar lábra állittatik, az eddig fenálló katonaságnak pedig lehető legrövidebb idő alatti azzá alakitása a ministeriumra bizatik. Hol van itt valami erőszakolás, hol van oka aggodalmuknak, kik azt mondják: legyen magyar sereg,

de nem mindjárt? Kik azt mondják: egészen más volna dolgunk, ha rámánk volna? A kép rendszerint többet ér a rámánál, de a rámára is tekintettel kell lenni. A mostani katonaság furcsa kép, bele erőszakolják azon frakkba, melyet Európában már nagyobb részint elhagyták a nemzetek, ráerőszakolják a magyart, hogy értse azon nyelvet, melyet nem ért. Most, midőn hadsereget akarunk állitni, például ne a régit vegyük, de vegyük, mit magunk alkottunk, a honvédeket. Van ebben nehézség? A többiekre azt mondjuk: bizzuk a ministeriumra, hogy azokat a lehető legrövidebb idő alatt magyar lábra alakitsa. Engedjenek meg, kik félénkek, s azt tartják, hogy ilyen fogásokkal védelmezzük magunkat, engedjenek meg, ha velök egy véleményben nem lehetek, már csak azért sem, mert nehány hét óta tart ezen országgyülés, s emlékezzünk vissza ennek históriájára, valjon ezen ugynevezett magyar politica, vagy tactica vezetett-e egyébre, mint hogy kinevettek bennünket. Mert kivel van dolgunk? Egy átkozott fajjal, mely ausztriai camarilla név alatt ismeretes a világban, melynek semmi egyéb akarata nincs, mint hogy a régi állapotba állitson vissza mindent, s miután Radeczky győzött, azt hiszik, úgy fognak boldogulni mindenhol. Elvárom, fognak-e boldogulni Olaszországban is, csakhogy reménylem, a trónbeszédre adott válaszbani olasz segedelmet nem fogják úgy értelmezni, hogy akkor is fogunk segitséget adni, ha egyik vagy másik részről interventio jőne közbe, s nem a kibékités volna a czél, hanem más is. Ha valaki csalni akarja magát, olvassa el a zágrábi ujságot, mely ex-bán Jellachich aláirásával azzal végzi, hogy a magyar financz-, had- és külügyministerium olvasztassék a bécsibe, s akkor visszavezettessék a dolog a régi jó kerékvágásba. Kik ezt látják, tudják, hogy valahányszor ezen camarillával egyezkedés akart történni, mindig kigunyoltak bennünket, kik — hogy még többet mondják — ezt hivatalosan tudják, ugyan hogyan szólithatják fel a nemzetet arra, hogy önmagát megbecstelenitse? Mert ha az

lesz is a következés, hogy el kell vesznünk, akkor is különbség van abban: becsületesen vagy gyalázatosan veszszünk-e el. Azért javaslom: féljenek mindentől, csak a reactiótól s az ausztriai camarillától ne féljenek; nem azért, mintha bizonyosan tudnám előre mondani, hogy legelső perczben győzedelmeskedni fogunk rajta, de azt hiszem, a camarilláknak ideje elmult, s az igazság előbbutóbb győzni fog, az igazság pedig mindig a nemzetek mellett van. Arra kérem tehát azokat, kik félnek, vessék el a félénkséget, s nézzenek bátran az ellenség szemébe. Talán a napokban fogják jelenteni, hogy meg is kezdték az operatiókat, s ha azt mondják, hogy a schwarzgelberek nem akarnak a más schwarzgelberekre lőni, s ha azt hiszik, hogy midőn azok számát szaporitják, kik nem akarnak az ellenségre lőni, akkor a barátok számát szaporitották: ez a legkimélőbb kifejezéssel is nevetséges.

Berzenczey, midőn Pestre jöttekor az ujonczoknak németül dressiroztatását látta, ez benne oly rosz érzést támasztott, hogy szinte tétovázott ministerialis emberré lenni. De a táborba lementével azon meggyőződést szerezte, hogy a jelenlegi seregekhez uj zászlóaljak nem álittathatnak, hanem az ezredeket kiegésziteni látja szükségesnek, s csak a többit látja magyar lábra állitandónak. Szólónak okai: mert midőn Szegeden összegyült székelyeknek nemzeti zászlót akartak adni, azt el nem fogadták, s azt adták okul: hogy ők azon zászlót, melyre esküdtek, s melylyel az ellenség ellen kiindultak, sem barátaiknak, sem ellenségeiknek ki nem adják, hanem az alatt vívandanak, s azt haza is fogják vinni. Szóló véleménye szerint a nemzeti zászló rögtöni kitüzése által többen eltántorodhatnának. Szerinte azért, hogy Bechtold, vagy más tisztek nem tudják a magyar nyelvet, a vezérlettől el nem vonhatók. Azt hiszi, senki nincs — ki nem akarná seregeinket magyar lábra állitani, — de szerinte az ideje még nincs itt. Azokat, mik a seregek magyar lábrai állitása mellett felhozattak, szóló mind helyesli, de jelenleg nem ki-

vihető, mert a táborban nagy zavart okozna. Magáról a hadügyministerről minden erélyességet és hazafiságot feltesz; de, hogy magyarul kormányozhasson, azt nem hiszi.— Arra nézve, hogy maradjon meg a német katonaság, de ne completiroztassék, és e mellett állittassék külön magyar sereg, ugy vélekedik, hogy ezen elhagyás és nem completirozás által a jelenleg fenálló ezredek mintegy meggyaláztatnának, s ez nem jót szülne a táborban. Szóló a tábort megjárván, azon meggyőződést szerezte, hogy a felállitandó sereget magyar lábra kell ugyan állitni, de a régi katonákból ujonczokat nem csinálhatván, azokat is completirozni kell. S ezeknél fogva határozottan a középponti bizottmány véleménye mellett nyilatkozik.

Patay J. Mi a ministerelnök második kifejezését illeti, hogy oly törvényt hozzunk, melyet ő felsége elfogadhatónak talál, különben nem fogja sanctionálni, azon megjegyzést teszi, hogy ez különösen hangzik Batthyány Lajosnak, mint az oppositio eddigi főnökének, szájából, és hogy a házban független népképviselők ülnek, kik nem nézik azt, hogy mi tetszik a ministeriumnak, mit hajlandó ő felsége megerősiteni, hanem teszik azt, mit a haza boldogságára tenni jónak látnak. Ha ily melléktekinteteket figyelembe kell venni a képviselőnek, akkor kár a státusnak ezreket költeni a törvényhozásra, akkor legjobb volna, ha ministerelnök ur hozna vagy terjesztene elő törvényjavaslatot, mit ő felsége hajlandó lesz megerősiteni, különben is eleget fáradozik Innsbruckban és Bécsben a haza java eszközléseért. — Mi magát a tárgyat illeti: a magyar szabadságot és nemzetiséget csak magyar nemzeti hadsereg biztosithatja; de mig a katona német zászló alá német szellemben esküszik, mig német tisztje, német parancsszava, német ruhája van, addig nem látja biztositva a szabadságot. Némelyek azt mondák, hogy a sorkatona büntetésnek veszi, ha ujonczok közé szoroztatik: ez nem áll, mert a magyar katona csak azt szokta büntetésnek venni, ha német katonák cserepárok közzé soroztatik, de ha itt a do-

log felől illőleg felvilágosítatik, sokkal több józan észt tesz fel a magyar katonában, mintsem azért reactióra tökélné el magát. A hadsereg magyar lábra állitását kivánja.

Batthyány L. Nem akarja azt mondani, hogy a törvényhozásnak csak azt szabad határozni, mit ő felsége hajlandó lesz sanctionálni, hanem csak azt ajánlotta a ház figyelmébe, hogy tanácsos-e oly törvényt hozni, melynek megerősítéséhez kevés remény lehet. A ministeriumot nem is emlitette, mert, mindenki tudja, hogy parlamentaris életben vannak perczek, mikor a ministerium, ha mindjárt a képviselőkkel indentificálta is magát, sem képes a trónt bizonyos törvény elfogadására birni; ily esetben a ministerium le fog lépni s kérdi, valjon ezen eventuálitást most előidézni érdekében van-e a nemzetnek? Ez csak barátságos figyelmeztetés volt, s mint követnek joga van a házat figyelmeztetni: mit fog a nép maholnap helyesleni, s hová fog állani? Oda áll, hová ő felsége nyilatkozik. — Előtte szóló azt is mondta, hogy sokat jár Innsbruckba s Bécsbe, s ez némi csemegével van ugyan felékesítve, de mégis viszhangját veszi észre benne bizonyos lapnak, mely ugyanazt több ízben szemére hányta. Szóló mindig az összes ministerium felszólitására ment s szerette volna, ha e hálátlan provinczióval a ministerium Patay József urat bizta volna meg, s talán több sikerrel járt volna. Hogy Patay József szólótól, mint mondá, az eddigi ellenzék főnökétől oly javaslatot nem várt volna, azt el kell szenvednie, de ő is tőle mint előbbeni bajtársától más viseletet várt volna.

Pap Zs. Magyar lábra kell állitani a hadsereget, de majd későbben, mikor kedvezőbbek lesznek a körülmények.

Ágoston J. A különbség a dologra nézve abban áll: akarjuk-e rögtön átalakitani hadsergeinket, melyek az ellenség előtt állanak, s ki akarjuk-e egésziteni a kiállitandó ujonczokból? Az ellenség előtti hadsereg saját kebeléből egészittessék ki, p. o. három zászlóaljból formáltassék kettő, s ki van egészitve a hiány, a többit magyar lábra kell álli-

tani, ugy mint azt a központi bizottmány véleményezte. Berzenczey azt mondá: zászlóját nem hagyja el a katona, s azt mással nem cseréli fel. A zászlót senki sem akarja rögtön az ellenség előtt felcserélni. Egyébiránt a zászló iránti pietást egy franczia szájában szóló értené, ha ezt mondaná: ez a zászló lobogott Jena, Austerlicz, Wagramnál, a pyramisoknál, az arcolei hidon: a kérdéses zászlókat azonban oly dicsőségi nimbus nem környezi. Szóló tehát nem látja át, miért ne lehetne az ily lobogót nemzeti lobogóval fölcserélni s azt mondani: védjétek meg ezt, áraszszatok rá dicsőséget, mi szerint az utókor is megemlékezzék, hogy ti voltatok elsők, kik nemzeti lobogó alatt harczoltatok; de ezt nem kivánja az ellenség előtt álló ezredekre kiterjeszteni, szóval nem kivánja, hogy azon katonák, kik ellenség előtt állanak, zászló fölcserélési vagy besorozási tekintetben változást szenvedjenek, de más részről azt sem kivánja, hogy a jövendő átalakulás nehezittessék. Az ellenség előtt álló seregre nézve tehát azt kivánja, hogy ne történjék tetemes változás, de anynyi mindenesetre történjék, mi annak jelét viselje, hogy nem a régi rendszernek emberei, mit talán egy nemzeti szinü rózsával el lehetne érni. Többiekre kivánja, hogy ugy mint a központi bizottmány véleményezte, magyar lábra állittassanak.

Repeczky. A központi bizottmány javaslatát pártolja.

Deák F. kivánja, hogy a hadsereg, a menynyire lehet, minél hamarább magyar lábra állittassék, s kivitelével bizassék meg a hadminister.

Hetyey. Az egész hadsereget magyar lábra kivánja állittani.

Tallián. A hadministert pártolja. De mihelyt lehetséges, kivánja a sereg átalakitását.

A tanácskozás folytatása következő napra halasztatván, az ülés eloszlott.

X-ik ülés a felsőházban

aug. 17-én.

A jegyzőkönyv szokott hitelesitése után a primás jelentést tett az Innsbruckban volt küldöttség eljárásáról, mely szerint az épen akkor ért oda, midőn ő felsége induló félben volt Bécsbe. Mind a mellett is f. h. 8-án reggeli 8 órakor elfogadván a magyar küldöttséget, kivánatára azon választ adá, miszerint kedves előtte a magyar nemzet ragaszkodásának kifejezése; azon kivánatra pedig, hogy az országgyülést személyesen befejezni méltóztassék, azt válaszolá, hogy ezt minden bizonynyal fogja teljesíteni.

Ekkor a kitüzött tárgy kerülvén szőnyegre, b. Perényi Zs. mint a bizottmány előadója, mielőtt a javaslatot felolvasná, szükségesnek tartotta azon nézeteket, melyek a bizottmányt vezérlették, előterjeszteni. A javaslat magában foglalja ugyan az indokokat, de annyit mégis meg akar említeni, miszerint a bizottmány a javaslatot két részre osztá. Első magában foglalja, hogy miután Frankfurtban irántunk sympathia nyilatkozott, azon felül, hogy ezt a felsőház válaszfeliratában is kijelentette, szükséges meghatároznia azon barátságos viszonyt, melyben a magyar nemzet Némethonnal kiván maradni, minthogy ez mindkettő szabadsága kifejlődésének nemcsak hasznos, de szükséges is. A második rész azt foglalja magában, hogy midőn ezt a nemzet kijelenti, akkor politcája dynastiaéval is találkozik, mert Magyarország érdeke ugyanaz Austriáéval.

Ezután olvassa a választmány javaslatát mely következő:

„A Némethon népeinek frankfurti képviselői gyülésében a magyar nemzet irányában tanusitott rokonszenve által felhiva és ösztönözve érezzük magunkat részünkről is annak kijelentésére: miszerint azon hon népeivel a szoros egyetértést nemcsak azért ohajtjuk — mint a válaszfeliratban felemlitének — hogy egyesült akarattal erős védfalai lehessünk a civilisatiónak, de azon okból is, mert a köztünki őszinte barátságos kapcsolat egyszersmind a mindkét részröli szabadságaink és kölcsönös érdekeink további biztos kifejlődésére és megerősitésére üdvös hatással leend, és azért Némethon egységét melegen pártolva, az ellene törekvőknek annál kevesebbé nyujtandunk segéd-

kezet, mert hiszszük, hogy e részbeni politicánk a dynastiáéval azonos és azonos maradand utóbbi szentesített törvényeink következtében is, minden viharok és mutatkozott ellentörekvések daczára."

Gr. Pálffy J. nézete szerint ily fontos tárgyban e háznak, mely a nemzet egy részét teszi, kell határozni, valamint nem kétli, hogy e véleményben a ház tagjai valamennyien osztoznak. Miután pedig a választmány javaslata az övétől csak szavakban különbözik, lényegére nézve ugyanaz: ezt pártolja. Csak egy hozzáadást kiván tétetni; e szavak után ugyanis: „hogy e részbeni politicánk a dynastiáéval" szeretné még azokat igtattatni, melyek az ő javaslatában foglaltattak, u. m. „melynek egyik kitünő tagja a német egység élén áll." Ez motivum arra, hogy a dynastia érdeke a némettel és miénkkel ugyanaz. (Helyeslés.)

Beőthy Ö. A javaslat ellen annál kevésbbé lehet észrevétel, mivel a magyar nemzetnek a német szövetség iránti sympathiája már a válaszföliratban is el van ösmerve. Sajnálja azonban szóló, hogy a javaslat előbb kezében nem volt, csak most, s igy kivánt módositását a ház szabályaihoz képest nem formulázhatta. Véleménye szerint kellemetesebb volna, ha mi nem azért viseltetnénk sympathiával a német nemzet iránt, mert ők Frankfurtban nyilatkoztak, hanem azért, mert ezt a szabadság és civilisatio kivánja. A javaslatban levő phrasissal szóló nem élt volna, mert nem is akarja tudni, mi történt irányunkban Frankfurtban, hanem igenis tudja, mivel tartozik a civilisatiónak. G. Pálffy módositását elfogadja, mert ha a németek dynastiánk tagját bizalmoknál fogva kormányzónak választhatták, mi pedig irántok rokonszenvet jelentünk, ez tanusága politicánk ugyanazonosságának.

B. Perényi Zs. fölvilágositja Bihar főispánját, miszerint a javaslatban nem az van, hogy a ház azért viseltetik sympathiával a német nemzet iránt, mivel Frankfurtban irántunk nyilatkozott. Ez csak a sympathia kijelentésének oka, magának a rokonszenvnek motivumai utána adatnak

elő, s ezek a kölcsönös érdekek, szabadság, civilisatió. Pálffy módositását elfogadja.

B. Révay S. kivánatosnak tartja, hogy a ministerium fejezze ki, milyen politicát követett, mikor Frankfurtba követeket küldött.

Gr. Széchenyi I. nincs ugyan e kérdésre elkészülve, annyit azonban mondhat, hogy midőn a ministerium látta, miszerint egész Európa viszonyai szétbomlással fenyegetnek, ügyekezett keresni a civilisatiónak kapcsát, meg akarta tudni, milyen sympathiával viseltetnek a németek a magyar nemzet iránt, és ők a sympathiát kimondották. — A tárgyra nézve szinte el akarja további discussio nélkül fogadni gr. Pálffy módositását.

B. Wesselényi M. átalánosságban elfogadja a javaslatot. De egy stylaris módositást javal, mely szerint a bécsi ministeriumról mondottakat ki akarja hagyatni.

Azonban észrevétele nem a választmány, hanem az inditványozó eredeti javaslatára vonatkozott, mint őt erről a közlekedési minister fölvilágositá. Megnyugtatása végett a javaslat még egyszer fölolvastatott.

A többség az egészet gr. Pálffy módositásával elfogadta.

Végre még az elnök jelenté, miszerint a bizottmány a nevelési törvényjavaslattal még nem készült el; b. Wesselényi M. pedig, hogy legközelebb inditványt fog szőnyegre hozni a különböző nemzetiségek megnyugtatása tárgyában.

XXXII-ik ülés az alsóházban

aug. 17-én.

A tegnapi jegyzőkönyv felolvastatván, az elnök nehány kérvényt mutatott be aháznak, a regálék és legelő dolgában, melyek az illető választmányhoz utasittattak. Hegedüs a haza megmentését tárgyazó 3 törvényjavaslatot nyujtott be. Ludvigh a belügyministert kivánta volna interpel-

lálni, azon egyének iránt, kik Galicziából Szepesbe, az ujonczozás elől, jőnek át; de a belügyminister nem volt jelen. Az elnök jelenté, hogy az igazságügyminister benyujtá a vésztörvényjavaslatot. Mészáros, a minap szóba hozott székely engedmények iránt adott felvilágosítást, hogy azok nem a bécsi ministerium befolyásával történték.

Ezután napi rendre tért a ház.

Gaal J. Tekintetbe vevén a körülményeket, elvben ugyan pártolja a hadsereg magyar lábra állitását, de nem rögtön, s azért időt kivánván engedni, a ministeri törvényjavaslatot pártolja.

Pálfy J. Kilencz évi katonai szolgálat, 12 évi működés a polgári pályán, gyökeresiték meg keblemben azon kiirthatlan meggyőződést, melyet kimondani akarok, és ez az: hogy semmi áron nem akarok más hadsereget a magyar hazában, csak teljesen magyar lábra állitva (zajos éljen). Ha volt lelkemnek szép álma, az volt, midőn hazám bátor fiait magyarul, magyar köntösben viszik az ellenség elébe, s a katona meg fogja gondolni azt, hogy előbb született polgárnak, azután lett katona, s ha katona lett is, az, azért csak a haza polgára, ki életét a hazáért, és semmi egyébért feláldozni nem tartozik. S midőn általléptem a polgári, s rögtön a politicai pályára, akkor keblem mélyebben vérezett, mert azt mondották nekem, s olvastam a historiában és törvénykönyvben is, hogy a magyar szabadsággal bir, hogy neki alkotmánya van, s őt függetlenül kormányozzák; s mind ezt az életben sehol de sehol nem találtam. Eljött a megszabaditás órája, függetlenek lettünk, nem mondom teljesen, de épen azért, mert kormányunk s nemzetiségünk nem teljesen független, minden erőnket szükség megfesziteni, hogy a czélt, melynél magasztosabbat nem látok, kivivjuk. És kérdem: miben áll a függetlenség garantiája? Pénzben és katonában. A pénzt annyira mennyire megkaptuk, s reménylem, a többit is megkapjuk, de a haderőt, mely nélkül kivivott szabadságunk el fog enyészni, kezeink közől ki ne bocsássuk, mert siratni

fogjuk a napot, melyen az alkalmat elszalasztottuk. Ha jól emlékezem, 18 éve annak, midőn a szabadság érzete felébredt a magyar nemzetben, s rögtön átlátta, mire van főszüksége, t. i. a magyar seregnek magyar lábra állitására, és nem volt senki, ki ezt ellenezte volna; oly erős volt már akkor a meggyőződés, s hol bukott ez meg? Egy magas helyen, s csak ott tudott megbukni. — Az eszme tehát nem uj; régi ohajtása, jogos követelése ez a nemzetnek, s midőn a percz előttünk áll, most szalasztanánk azt el kezeink közől. Meg vagyok győződve, hogy nincs e házban senki, ki szivének jobb vérét kész ne volna ezért odaadni (Helyes). — Itt nem az elvben van különbség, hanem csak a kivitel módjára nézve. E tekintetben azon véleményt pártolom, mely mindazt, mi az ország határain belől van, s mi most az ellenség előtt nem áll, teljesen magyar lábra akarja állitani, s hogy ez kivihető legyen, a 3-ik zászlóaljakat nem egésziti ki, hanem a kiállitandó 40,000 katonából teljesen magyar sereget akar alkotni, mert nekem erős meggyőződésem, hogy itt van az alkalom, melyben magyar hadsereget alakithatunk, s ezen alkalmat elszalasztani nem akarom.

Méltóztassanak meggondolni azt, minő érzést okozna az országban most, ha kivétel nélkül az elsőtől az utósóig, a bársonyban és rongyban született, mivelt és miveletlen, egyiránt besoroztatni tartozik magát a katonaság közé; s a mivelt résznél, mely magyar, minő érzést okozna az, ha hátára német ruhát húznak, és német szóval viszik az ellenség elébe. Kimondom, noha 9 évig szolgáltam, de örömmel fognék most is a hazáért kardot, de német commando alatt soha. (Hosszas éljen.)

Azt mondják: de honnét vegyük a tiszteket az uj ezredekhez? Megvallom, kissé magam is zavarban vagyok az iránt, hogy nem oly könnyü, különösen felsőbb tiszteket teremteni; s azok is, kik egykor szolgáltak, és talán a hadnagyságnál tovább nem vitték, mert hosszas szolgálatuk után idegeneket szurtak eleikbe, ha több évekig a polgári

életben működtek, azon keveset is, mit tudtak, elfelejtették. Tehát okos, tanult tiszteket kapni nehéz lesz. De ez nem oly nagy tekintet, hogy az ország hasznát azért feláldozzuk, melyben a hazának jövő nagysága rejlik. — Azt mondják: a sorezredekből nem vehetünk tiszteket; mert kiket vegyünk onnan? Ha magyarokat veszünk, akkor meggyengül ott a magyar szellem. Ebben, úgy látszik, sok igazság van. De ha elveszszük is egy részét a tiszteknek, nem kaphatnánk helyettök más tiszteket, kikkel azokat kipótoljuk? Továbbá nem kapnánk a hazában olyanokat, mint magam, akár hányat, kik ezen kötelességet, ha nem is örömest, magokra vállalnák? Ismerem a székely ezredeket, ott annyi összemarczangolt keblü egyén van, hogy ha irt teszünk az ő keblökre, nagyon jó szolgálatot tettünk a hazának általa, mert derék tisztek lesznek azokból, kik hátranyomattak, mert helyettök idegenek csempésztettek be, a világnak minden részeiből, s kénytelenek voltak egy angol lordocskának, vagy német urficskának helyet adni, kiknek nemcsak commandirozni kellett, hanem a népnek peres ügyeit is folytatni. Szedjük össze a tiszteket az országnak minden részeiből, de minden áron alakitsunk magyar ezredeket. A kivitelben nehézséget nem látok. Egyet akarok csak felemliteni azokból, miket tegnap hallottam. Az mondatott, hogy a nép, ha felsőbb helyen nem tetszenek intézkedéseink, fel fog kelni a király mellett. Én tovább megyek, s azt mondom, igenis, fel fog kelni a nép, e nemzet, elsőtől utósóig, ha szükség lesz védeni a trónt, mert érdeke még nem volt oly szorosan kapcsolva a trónhoz, mint most, s felkelünk, ha szükség lesz, mindnyájan. Igy akarom értelmezni a dolgot; de azt, hogy a király merészelné, s lenne oly király, ki a népet fellázitaná a volt nemesség és törvényhozás ellen, hinni nem akarom. E tekintetben nyugodtan vagyok. Mi illeti azt, hogy felsőbb helyen nem fog megerősittetni a törvény: nem emlitve azt, mennyire volt ez parliamentaris mondás és mennyire nem, azt felelem rá, hogy az nem az

én dolgom, mi történik azután, midőn meggyőződésem szerint, a nép érdekéből kiindulva, s a jövendőbe tekintve, törvényt alkottam. Előttem nincsen semmi áldozat, melyért a mostani perczet eladnám. (Éljen).

Torma magyar hadsereget akar. — Román a központi bizottmány javaslatát pártolja. — Nagy I. Bizassék meg a ministerium, hogy a hadsereget rövid idő alatt állitsa magyar lábra, de ne kössünk feltételeket hozzá. — Pap P. Magyar hadsereget akar. — Salpeket a zaj miatt nem lehetett hallani, pedig hosszan beszélt. — Szále Pálfy Jánost pártolja. — Bethlen J. Magyar hadsereget akar, de nem kell feledni, hogy ha felülről mást akarnak, a megajánlott 200,000 katonából alig fog kiállni 20,000; a capitulátiót nem akarja leszállitani, s legrosszabb esetben 6 évre tenni. A magyar hadsereg alakitása a ministeriumra bizandó.

Madarász L. Ha mi az európai felkelés előestéjén nem gondolunk előre a honvédelem körül, annak jutalma lesz, az örökkévaló függés. Ne vitatkozzunk sokáig, adjuk meg a 200 ezer katonát, s tegyük hozzá, hogy magyar legyen, semmi más, s legyünk óvatosak, mert a halogatás eszméjében van hazánk enyészetének eszméje, s legyen bár egy Fabius Cunctator Amerikában a maga helyén, de Magyarországon a jelen viszonyok között bizonyára helyén nincsen. Egyébiránt, hogy teste legyen ezen tanácskozásnak, használva azon helyzetet, melyet a ház a válaszfeliratban először, s másodszor a cultusminister úr által beadott törvényjavaslatnál vett, bátor vagyok inditványozni: mikép a hadügyországlár által beadott törvényjavaslat elmellőztetvén, helyette a központi bizonttmány javaslata vétessék tanácskozás alá, melynek egyes pontjaira nézve módositványaimat annak idejében előadandom.

Kemény D. Ne csak magyar szellemü de magyar alaku katona is védelmezze a hazát. (Zaj, szót nem hallani). Az ujonczok egyrészét használni kellene a most fennálló ezredekhez. A többieket pedig egészen magyar

lábra kellene állitani. Vass a hadügyminister javaslatát pártolja, mert a rögtönzés nem jó, s mindenhez idő kell. Glacz ki akarja mondatni, hogy a most felállitandó katonaság mind magyar lábra állittassék, mert a szabadság nemzeti katona nélkül csak illusorius. Antal I. Magyar nemzeti hadseregen kivül másról hallani sem akar. Kivánja továbbá a tulajdonos jog megszüntetését, mert az emberre mint a birkára nem üthetni a tulajdonos bélyegét; kivánja, hogy a magyar ezredek régi derék honfiakról neveztessenek el p. o. 1-ső legyen Hunyady János; 2-dik Hunyady Mátyás, a 3-dik Zrinyi ezrede. Dobay a középponti bizottmány javaslatát pártolja. Szacsvay szinte. Szász K. A hadsereg magyar legyen nyelvében, öltözetében, parancsszavaiban, tisztjeiben, kormányzatában és szellemében; e tekintetben mondassék ki az elv, s bizassék a ministeriumra.

Palóczy L. Soha ne adja isten, hogy a hadminister javaslata törvénybe menjen. Hadminister úr ugyan azt mondja hogy ő magyar hadsereget akarna, hanem aztán itt következik a sok de, mindazonáltal, minek az a következése, hogy maradjon s legyen a hadsereg az előbbi azaz német lábon, mert a német tiszteket nem mellőzhetjük. — Az itt szolgáló német tisztek iránt semmi aggodalma nem lehet hadminister urnak, mert kicseréltethetnek a német ezredben levő magyar tisztek által; a mely német tisztnek pedig kedve van magyar ezredben szolgálni, az tanuljon magyarul, vagy ha elbocsátatik is, nem lehet semmi panasza, mert becsületesen nyugdijaztatik. A hadministernek a tisztek hiánya iránti aggodalma megszünhetik, mert lesz magyar tiszt elég, csak a régi német lábon ne legyen a hadsereg. A jó vezért a csatatér neveli; példa Napoleon és tábornokai.

Mi a ministerelnök ur által felhozott sanctió megtagadását illeti: erre egy példa van 1689-ben Angliában, hanem aztán a király megis adta árát. Lehetlen, hogy ő felsége egy magyar hadsereget alkotó törvénytől megtagadja a

szentesitést; de akár tagadja, akár nem, itt legfőbb tekintet a haza boldogsága, szabadsága, függetlensége, és ő az országgyülést semmi tekintetért nem akarja petitionális diaetává alacsonyitni. — Pálfy János inditványát kivánja elfogadtatni.

Mészáros L. Ismételve kijelenté, hogy most lehetlen a hadsereget magyarra alakitani, idő kell mindenhez, lehetetlenséget ne kivánjon tőle a ház; ő mint 35 éves katona ismeri e tekintetben a nehézségeket.

Elnök jelenté: hogy holnap pénzügyminister úr 1849-ki költségvetése osztályokban fog tárgyaltatni.

Ezzel az ülés eloszlott.

XXXIII-ik ülés az alsóházban

aug. 18-án.

Több benyujtott kérvény, mint Pozsony városáé a zsidó emancipatio ellen, — számos községeké, a legelő, fáészás, irtványok tárgyában, a kérvényi bizottmányhoz utasittatott. — Az igazoló bizottmány némely igazólt választásokról nyujtá be véleményét.

Perczel M. több kérdést intézett a ministeriumhoz, jelesül: tett-e a ministerium lépést Lombardia szabadságának biztositására? mily választ adott a hadügyminister az osztrák hadügyministernek, ki tőle bombákat kért? és harmadszor: tett-e lépést a ministerium, hogy hazánk Carniolia és Carinthia részéről fenyegető betörések ellen biztosittassék? — Az első kérdésre holnap igért választ Kossuth; a többi kérdésekre Mészáros válaszolt.

Mészáros L. A második pontra van szerencsém felelni, miszerint igenis, a bécsi hadügyministerium felszólitott, ha valjon nem adhatnánk-e át bombákat, melyekre szükség van? Erre mindeddig még semmit sem feleltem, hanem felhivtam valamennyi várparancsnokságot, jelentenék be, mennyi bombáik vannak, hogy azután mikor egyszer tudni

fogom mennyi van, s mennyire és meddig lesz szükségünk: e szerint adhassak feleletet. Egyébiránt annyit mondhatok, hogy mielőtt a bécsi hadügyministerium engem felhivott volna, ha valjon van-e szándékom neki, azon feleslegből, mely talán itt létezik, valamit átengedni, már ezelőtt, mondom, felkértem ugyanazt, hogy azon könnyen szétpattanó nagy kerekü vas bombákból, melyek csupán Csehországban készittetnek, néhány darabot részünkre engedjen át, s erre igennel felelt, s kijelenté készségét, miszerint azonnal mihelyt azon bombák az általam kivánt mennyiségben elkészülnek, ide is szállitja. S továbbá, minthogy hiányában voltunk az ujabb fegyvereknek is, tehát erre nézve is felhivám a bécsi ministeriumot: nem akarnak-e egy részt átadni? S erre nézve is készséggel feleltek, s nem sokára talán néhány nap mulva, meg is fog érkezni. Ezen kivül különféle fegyver-szerszámokat, melyekre szükség van, készpénz mellett minden hónapban 600-at adni ajánlották magukat.

Mi a harmadik pontot illeti: valjon azon erősitések, melyek történnek, ellenünk vannak-e számitva? ezt nem tudom, de ha azon erősitésekről van szó, melyek akkor, mikor az olaszországi háboru még mérlegben volt, azaz nem volt még bizonyos, hogy melyik részre fog hajlani a győzelem: ugy azt felelhetem, hogy ekkor igenis némely erősitések történtek; de nem azért, hogy talán ellenünk használtassanak; hanem azért, hogy ha a szerencse az ellenségnek juttatta volna a győzelmet, kevesebb erővel is a nagyobb berohanást, meg lehetett volna gátolni. Különben pedig, minthogy most egy granátos zászlóalj Fiuméba induland, fel van általam szólitva, hogy ha e részben valami tudomást szerez, engem azonnal értesitsen; egyébiránt ha még más eszközeim is lesznek, melyek által e részben tudomást szerezhetek: ugy az interpellatio ezen pontjára is meg fogok felelni, sőt fogok gondoskodni is, hogy a kár, mely okoztathatnék, kisebbittessék. (Helyes.)

A válasz mind a kérdéstevőt, mind a házat kielégit-

vén, a napirenden levő ujonczállitási törvényjavaslat átalános tárgyalása folytattatott.

Schmiedt H. A pragmatica sanctióban lenne levén az „ad mutuam et reciprocam defensionem" és ezt kétféle commando mellett sikeresnek nem képzelhetvén, a felállitandó katonaság magyar lábra állitása ellen nyilatkozik(zaj.)

Teleky L. Ha az átalános elveket felvesszük, köztünk nem nagy különbség van, mert minden szónok azon kezdte vagy végezte beszédét, hogy független önálló magyar nemzeti hadsereget kiván. De különbség van arra nézve, hogy egyik most akarja, a másik később. Figyelmeztetem a házat, hogy ez majd nem minden azelőtti harczaiban is igy volt. Mikor mi még a régi időkben azt mondottuk, hogy közös teherviselés, közös házi és hadi adó legyen, senki sem hozta az elv szentségét kérdésbe, hanem azt mondták, hogy nem ért meg rá a kor; s igy az örökváltságra és más fontos kérdésekre nézve is, de utoljára is kimondotta az isteni gondviselés mindezek felett a „késő" szót és azután rohanva kellett haladnunk, és sebesebben mint magok az indityányozók akarták, sebesebben mint ők valaha sejtették. És igy ügyeljünk, nehogy a mig tétovázunk, ismét kimondja az isteni gondviselés felettünk a „késő" szót, mely rettenetesebben fog hangzani most mint azelőtt, mert egy egész nemzet enyészete iránt végitéletet fog magában foglalni. Elhalasztani a kérdést nem lehet, de hiszem nincs is arról szó, hogy elhalaszszuk; lépni szükségképen kell, csak az a kédés: előre-e vagy hátra felé? Most nekünk választani kell: vagy előre lépni, és azt mondani, miszerint kivánjuk és akarjuk, hogy a ministerium és abban a hadügyminister is foglalja el azon tért, melyet a törvény számára kijelel; vagy ki kell mondani, hogy azt nem akarjuk, és ekkor némi tekintetben azon tér csonkitva lesz, akkor hátra lépünk, és levonunk valamit a nemzeti függetlenségből. Én a dolgot tisztán igy látom. — Mondatott, hogy sietnünk kell a védelemmel, s ebben azért nem határoz-

hatunk. Ámde ügyeljünk magunkra, hogy ezen sietséggel ne ámitsuk magunkat. Vegyük a dolgot a mint-[illegible]an. Hát Magyarországnak nincsen elég, független önálló hadserege? Ugy gondolom, a határőr-vidékieket is egybe véve több mint 120 ezer katonája van Magyarországnak; ezen respectabilis hatalom elég volna a nemzeti függetlenség biztositására; miért nincsen tehát biztositva? mert ezen 120 ezer ember úgy van organisálva, hogy némi részével csak félig, az egészszel pedig épen nem parancsolhatunk, mert a 120 ezer ember egymással szemben áll, miután Jellachich emberei is ezekhez tartoznak, valamint azok is, kik a ráczokkal kezet fogtak. Tehát ha már most négy-ötszáz ezer katonát állitunk is fel, ha nem mi tőlünk függnek, kérdem, a mi függetlenségünk inkább lesz-e biztositva, mint most? azt gondolom, épen nem. Szinte veszélyben lesz Magyarország mint jelenleg. Meglehet hogy nehéz lesz e tekintetben czélszerü lépést tenni. De ha mi könnyü hivatást akarnánk magunkra vállalni, akkor nem is kellett volna a 200 ezret megszavazni, mert ez magában eredményt úgy sem teremt; s ha mi osztrák allianceban bizunk, magunkban nem, akkor minden védelmi intézkedésről le kellene mondani, és mindent csak e szövetségre bazirozni, mert minden más eszköz, melyet még használhatnánk, épen azon szövetségesekben, a kikre némelyek annyira számitanak, bizodalmatlanságot szülne. Én igen csodálkozom azon, hogy midőn hadügyminister ur azt mondja: igen nehéz a dolgot siettetni, és az átalakulás sok munkába kerül, mégis kétszeres munkát akar magára vállalni, mintha megannyi teremtő ereje volna. Először midőn az ujonczokat kiállitjuk, fel akarja használni teremtő erejét arra, hogy az ujonczokból németeket csináljon s később azzal akarja magát mulatni, hogy ezen németekké vált ujonczokat ismét magyarokká varázsolja át. Ezen vállalat a legnagyobb teremtő erőt is kimeritené. De legyen ez bár könnyü dolog is, ha nem vezet czélra, minek a könnyebbet választanunk? Hiszen mi midőn a nem-

zeti függetlenség zászlója alatt küzdöttünk, nem gondoltuk azt, hogy azon nemzeti függetlenség egy rózsaágy legyen, melyben kényelmesen nyugodhassunk, tudtuk azt, hogy az pénzbe és véráldozatba fog kerülni, és a küzdésre készen voltunk. Késő már most a könnyebb utat választani akarni. Ha körültekintünk, mit tettek más nemzetek, mi tett Frankfurt, melyre nézve a függetlenséget semmi törvény nem biztositotta? felállott és a haza képviselői minden eszközök nélkül kimondották, hogy haza legyen, mert még hazát is kellett teremteni; hogy a haza nagy és hatalmas legyen, és első lépésnek tekintették a hadseregeknek megparancsolni, hogy nemzeti szinekkel váltsák fel az előbbi svineket. Ezt tették ők s az isteni gondviselés fogja őket pártolni, mert a ki az igazság mellett elhatározottan küzd, azt isten és emberiség nem hagyja el soha, annak győzni kell. És mi, kiknek a törvény teljes függetlenséget biztositott, kiknek törvénynél fogva a hadügyre nézve is minden alá van rendelve, mi most vonakodnánk azt megtenni, mi ezen törvényből egyenesen következik, mi elhalasztanók azt, mi a frankfurti gyülés minden eszközök nélkül kimondani bátorkodott? nem volnánk-e kénytelenek magunkat szégyenleni, hogy Frankfurt mögött annyira hátramaradtunk?

Különféle okokat hallottam, az ellenvélemény támogatására fölhozatni. — Némelyek azt mondják, hogy a katonai szellem igen jó, attól nem kell félni. Mások ismét azt mondják, a katonai szellem jó, de a katonaságot a nemzeti szinek felvétele felzuditaná. Én azt gondolom, hogy az efféle indokok, ha egymás ellenében állitatnának, lerontanák egymást, ugy hogy nem maradna belőlük semmi, valamint Demanx macskái egymást fölfalták. Ha a katonaság Magyarország irányában hű és jó szellemmel viseltetik, nem képzelem, hogy a nemzeti szinek fölvétele felzuditaná, ha pedig nem bizunk benne, valjon mily okoskodás utján reméljük, hogy czélszerün tesztünk, ha annak Magyarország egész ifjuságát átadjuk. Valjon megegyezhetünk-e abban, hogy,

habár egypár hónapig is, Magyarország ifjusága egy oly iskolában neveltessék, mely nem a nemzetiség érdekében müködik, hanem inkább az ellen van irányozva. Én azt gondolom, hogy a magyar katonaság szellemét jól felhasználva akadály nélkül lehetne azt rögtön magyarrá álváltoztatni, mert én is igen sok jó, derék tiszteket ismerek, kiknek nagy hasznát lehetne venni, sok ilyent ismernek barátaim is. A baj a jelen szerkezetben van, s én valóban mindent nem annyira egyeseknek, mint ezen szerencsétlen szerkezetnek tulajdonitok, melynek tulajdona az, hogy a katonák közt a jóakaratuak hatását elzsibbasztja, és a roszakaratuaknak nyit tág tért. Mig ez fenmarad, addig a jobbaknak semmikép nem lesz hatalmukban szellemüket nyilvánitani. De ha a jóakaratúakat ügyesen magunkhoz csatoljuk, azt gondolom, az átalakulási munkát rögtön keresztül tehet vinni, mert, hogy ne csatlakozzék minden jó gondolkozásu hazafi azon házához, mely a katonai érdemnek a jelen körülmények között oly kitünőleg fényes pályát nyit; azon házához, mely az egyformaság elvét hozta be, mely hadisereg irányában is alkalmaztatni fog oly móddal, hogy nem lehet már Magyarhonban a katonaságra nézve különbséget a születés, hanem csak az érdem. — Nem gondolom, hogy épen a katonák sovárognának azon régi rendszer után, melyre ha visszatekintenek, annyi méltánytalan mellőzését látják az érdemteljes férfiaknak, és csak a születési előjogokkal biróknak tekintetlen pártfogolás utjáni előmozditását; hogy ehhez ragaszkodnának, nem hiszem, midőn oly fényes pálya nyilt e házában, különösen a mostani körülmények között, midőn a dolgok jelenleg oda fejlődtek, hogy a katonai érdem el fog homályositani minden más érdemet; nem hihetem, hogy ők a régi modorú időkbe vissza kivánkoznának, midőn holmi frakkformákért sanyargattattak a commandirozók által, midőn annyiféle haszontalan játékra minden czél nélkül kiküldettek. Tehát mivel ezt lehetetlennek gondolom, hiszem, hogy módunkban lesz a

hadseregnek sympathiáját megszerezni, s nemcsak a tisztekét, hanem különösen a közlegényekét is, kiknek előléptetését biztositottuk szintugy mint a tisztekét, megszünvén reájuk nézve is minden születési különbség. Mindezt felhasználva, azt gondolom, tökéletesen magunkévá tehetjük a lehető legrövidebb idő alatt a magyar hadsereget, ha hű emberek által kormányoztatjuk és vezéreltetjük.

Átaltérek most Deák F. igazságügyminister ur véleményére, s erre nézve csak azt mondom, ha azt annyi vitatkozások nem előzték volna meg, megegyezném abban, hogy mondjuk ki átalánosan, miszerint mi magyar független önálló hadsereget akarunk, s a végrehajtást bizzuk a hadügyministerre, elfogadnám igazságügyminister ur véleményét; de most már, a ki ellenkező véleménynyel van az iránt, mit hadügyminister ur nyilvánitott, ily átalánosságban nem nyugodhatik meg, mert az csak annyit tenne, hogy kimondjuk az elvet, de annak végrehajtását azon modorban, mint hadügyminister ur kivánta, bizzuk reá, s ez nem volna egyéb, mint ha az általa inditványozott javaslatnak minden részleteit elfogadnók. Miután tehát a vitatkozások ezen tárgyat megelőzték, igazságügyminister urnak véleménye lehetlenné vált. — Hadügyminister urnak terveire nézve tehát már kijelentém véleményemet. De a középponti bizottmány véleményében sem nyughatom meg, mert midőn én egy elvet kimondok, akkor én az abban foglalt eszmét a lehető legnagyobb kiterjedésben akarom alkalmazni, és azon transactiót, mely elvet mond ki, az elvnek pedig alkalmazását megnyirbálja, nem pártolhatom. Tehát tekintve azt, hogy nekünk egy független önálló magyar hadseregre van szükségünk, habár nem történhetnék is meg talán az ellenség előtt álló hadseregnek rögtöni átalakitása, de a többieket átalakitani lehet, s ha az átalakitott hadsereggel az ujonczok egybeolvasztatnak, azt nem bánom, de hogy az ujonczokból a régi német rendszernek csak egyet is által adjunk, abba részemről bele nem egyezem. (A baloldal éljenez.)

Én azon véleményben vagyok, miként fel nem tehetni ő felségéről, hogy ezen törvényt, mely által egy független önálló magyar hadsereget állapitunk meg, ne szentesitse, mert szentesitette Magyarországnak függetlenségét, és a nemzeti ministeriumot, s tehát a szentesitésbe foglalta a nemzeti független önálló hadsereget is, úgy, hogy a ki ennek ellene mondana, a meghozott törvényt akarná megsemmisiteni és attól vissza lépni. Tehát mi nem ő felségétől félhetünk, hanem igenis azoktól, kik ő felségét talán környezik, és ellenünk működnek, de azt gondolom, hogy a gondolat, azoknak véleményét consultálni, messze van tőlünk, mert akkor alig tudnók magunkat elhatározni, bármely tárgyban is. A ki a magyar független nemzeti önálló hadsereget „casus belli"-nek tekintené, az casus belli-nek tekintené irányunkban nemcsak a hadsereg függetlenségét, hanem Magyarhonnak nemzeti függetlenségét is. Mi az ily párt irányában nem alkuszunk, hanem ha már oda van dobva a keztyű, kénytelenek vagyunk elfogadni, mert függetlenségünket nem koczkáztathatjuk semmi áron, és ha ily casus belli fenforogna, utolsó csepp vérünket, utolsó leheletünket is oda adjuk. Különös állásba jőnénk mi, ha ezen törvényt nem tisztán hoznók, és ha a független magyar hadsereg felállitását bár mi ürügy alatt is halasztanók. Hiszen a mi apáink már igen sok czélszerü és bölcs törvényeket hoztak, még a ministeri felelősségnek is van nyoma törvényeinkben. Ulászló 6-ik könyve 7-ik czikkében: biztositva volt törvény által egy független önálló kormány, mely helytartótanácsnak neveztetett; biztositva volt Magyarországnak függetlensége 1790-ben, hogy nem kormányoztatik ad normam aliarum provinciarium. És mi lett mindennek eredménye? Semmi! a törvény holt betü maradt, mert apáinknak az volt nagy vétke, hogy fel tudtak ugyan használni bizonyos perczeket, némely betüknek törvénybe igtatására, hanem azon betüknek életet adni nem tudtak, és azért a törvény következés nélkül maradt, mert a csupa betü holt malaszt, mely magában országot nem

üdvözhithet. Igy jártak mindennel, igy a helytartótanácscsal, mely, midőn független magyar kormánynak kellett volna lennie, végre a felsőbb kormánynak posta-hivatalává alázta le magát. Hát mi most ugyanezen rendszert akarjuk követni, s midőn a felelőség iránti törvényt meghoztuk, nem akarjuk azt életbe léptetni? Azt mondják némelyek, halaszszuk későbbre, és e halasztásban időnyerést látnak; én abban idővesztést találok, s minél későbbre halasztjuk, annál nagyobb lesz az akadály, életbe léptetni azt, mit törvényben már kimondtunk. Még egyre vagyok bátor figyelmeztetni a képviselőket. Mi tovább mentünk mint apáink, mi mertünk annyit, hogy többet merni az egész haza veszélyeztetése nélkül immár lehetetlen. Mi ugy tettünk mint Cortes: elégettük mögöttünk a hajókat, és mögöttünk nincs semmi, mint feneketlen tenger; nekünk tovább, előre kell menni. Megmondom miként értem! Parlamentaris kormányt akartunk felállitani, és ezen parlamentaris kormány fejében szétromboltuk régi alkotmányunk egész épületét, melynek egyes zugában a félénk is megférhetett a maga vis resistendijével; le van rombolva már a municipium, nincs többé vis inertiae; de hogy ez veszteség ne legyen, mit kell elérnünk? azt, hogy Magyarország öszpontosulva legyen az országgyülésen, és hogy Magyarország képviselő testületének kifolyása, a ministerium, egy független önálló hatalom legyen, melynek ne csak joga legyen, hanem ereje is. Ha mi, miután szétdöntöttük az épületet, megnyugszunk abban, hogy nekünk ezután is egygyel és mással egyezkedni kelljen beldolgainkra nézve, s ezen képviselő testületet azon helyzetbe teszszük, melyben voltak a régi alkudozó országgyülések, kormányunkat pedig azon állapotba hozzuk, melyben voltak a régi modorú alkudozó cancellárok, kik idegen hatalmaktól függöttek; akkor azt mondom, elértük a centralisatiót, de nem az alkotmányos centralisatiót, hanem az absolutismus centralisatióját. Azt mondják, a nép nem pártol minket, meglehet, hiszen eddig miért pártolt volna? az aris-

tocratiának ügye desperált ügy volt, a népnek nincs finom nevelése, de jó tapintattal föl tudja fogni a dolgokat, és elszokta hagyni a desperált ügyeket. Vigyázzunk hogy a mi ügyünk is ne váljék desperált ügygyé, melyet megnyerni nem lehet, mert akkor a nép is elhágy bennünket, és elfogunk veszni szégyennel. Még csak egyet. Európa kivivta számunkra a szabadságot, nem mi, hanem az emberiség vivta ki, s megvárja tőlünk, hogy azt megérdemeljük. Ha szemlélni fognak minket a népek, és látni fogják, hogy mi, kiknek számára a független ministeriumot Európa vivta ki, kiknek függetlensége szentesitve volt, kiknek hatalma alá volt adva az ország, nem birtuk elfoglalni a tért, melyet a törvény, király és Európa nekünk által adott, s minden küllellenségtől menten, belelleneinket nem birtuk legyőzni, s kénytelenek voltunk alkudozni az idegen hatalommal, a reactióval, azért hogy megmentsük magunkat, s nehány hónap alatt nem birunk annyi önálló erőt teremteni, mely az országot fentartani képes, mit fog gondolni felőlünk? Kérdem tehát, miután a törvényt nekünk kivivta Európa, akarjuk-e, hogy a törvény valóságos legyen, akarunk-e független önálló hadsereget? Ha ezt nem merjük valósággal akarni, s nem birjuk kivivni, azt fogja Európa mondani: e nemzet nem érdemli meg, hogy szabad legyen.

Mészáros L. Teleki László beszédéből olyan forma tetszik ki, mintha szóló a régi rendszer imádója volna. Szóló nem mondta, hogy magyar hadsereget nem akar, de ha a görög istenek sem birtak a lehetetlenséggel küzdeni, szóló még kevésbé bir. Teleki László azt is mondta, hogy szóló Hercules akar lenni s kétszeres munkát tenni, azzal, hogy mikor az ujoncz megtanulta a német szavakat, akkor akarja a magyar szavakra tanitani. A közemberre nézve mindegy, akar azt mondják neki „halb rechts, halb links“, akár pedig azt: jobbra, balra. De vegyük a Gyulay, Sándor, Vasa, vagy Turszky ezredeket, mit mondanak a tisztek, ha magyarul kell commandirozniok. (Zaj.) Itt a kétszeri munka nem az alatt-

valót illeti, hanem a fellebbvalót, kinek tanulni kell, hogy másokat tanithasson. Itt a régi ezredekről van szó. Szükségünk van minden erőre, akarmi fajú, nyelvü legyen; ne veszitsünk belőle semmit, hanem használjuk fel törvényes uton a haza megmentésére. —

Kemény Zs. Mondassék ki elvül, hogy magyar seregre van szükségünk, a legszélesebb értelemben a katonai parancstól kezdve az administrátio minden ágában.

Antal M. (verőczei képviselő, szántóvető polgár.) Én nem vagyok kitanult ember, hogy hosszu predikáczióval és hosszu szavakkal álljak elő; hanem mint verőczei, s igy egyszersmind a ráczok által választott és ide küldött képviselő, kevés szóval de bátor lélekkel kimondom, hogy csak magyar katonaságot óhajtok és kivánok felállittatni. (Éljen.)

Vagyon A. a központi bizottmány véleményéhez járul.

Buday A. Ha a központi bizottmány javaslatát a hadügyminister kivihetőnek találja, abba bele egyezik, ugy t. i., hogy a kiállitandó sereg egy részével a 3-dik zászlóalj kiegészittessék; de hogy a 4-dik zászlóalj miért kelljen akkor, mikor a honvédsereg igen jól megfelel a czélnak; azt meg nem foghatja. A honvédsereg s tüzérek magyar lábra állittattak, ennek örül; de tovább kell menni; a mostani fenálló hadsereg maradjon meg ugy, a mint van, de az ujonnan állitandó sereg állittassék tökéletesen magyar lábra.

Kubicza P. magyar hadsereget kiván.

Ezzel az ülés eloszlott.

XXXVI-ik ülés az alsóházban

aug. 19-én.

Nógrádmegye Pencz helységének kérvénye a hűbéri viszonyokbóli kibontakozás tárgyában a kérvényi bizottmányhoz tétetett át. A képviselők a holnapra eső sz. István ünnepélyeni megjelenésre hivattak fel az elnök által. Ennek

folytán Ivánka Zs. inditványára István nádor teljhatalmu kir. helytartóhoz üdvözlő küldöttség neveztetett ki. Az olasz kérdésre tegnapi interpellatio folytán Kossuth L. felolvasá a ministeriumnak azon határozatát, melyben a külügyminister urtól a képviselőház megállapitott politicájának az olasz ügy jelenlegi kifejlődésében mikénti alkalmazásáról és valósitásáról felvilágositást szorgalmaz, ettől függesztvén fel a válaszadást. Gr. Vass kérdést tőn a ministeriumhoz, mily lépéseket tett Erdély és különösen Kolozsvár és Magyarország közti gyors és jutányos közlekedés létesitésére. E kérdésre a ministerium szinte kielégitő választ adott. Ezután a napirenden levő ujonczállitási törvényjavaslat került szőnyegre.

Kossuth L. Uraim! már volt alkalmam e ház teljes ülésében a fenforgó tárgy iránt személyes véleményemet kinyilatkoztatni. Ha véleményemről van szó, én e perczben is azon véleményben vagyok, melyet ez ügyben mindig magaménak vallottam, és e véleményem röviden ebben áll:

Az 1848-iki 3-ik törvényczikk Magyarországnak viszszaadá azon önálló kormányzatot, melyre mindig joga volt, s melyet 50 év előtt különös, igen is világos törvénynyel is biztositott maga számára. Ezen törvénynek véleményem szerint természetes következése: hogy Magyarország minden beldolgainak önállólag kell intéztetni s kormányoztatni, a külviszonyokba pedig, Magyarország érdekeinek szempontjából, azon befolyással kell birni a magyar kormánynak a külügyek elintézésében, mely nélkül egy nemzet önállónak nem mondathatik.

Ennek nézetem szerint természetes következése, hogy valamint a polgári igazgatást úgy a katonai igazgatást is, az önnálló kormányzatot biztositó törvény értelmében, magyar önálló szellemben kell rendezni. (Helyes.)

Ennek uraim! két módja van elvben. — Az egyik mód az, hogy a hadsereg, mely van, magyar lábra állittassék, — és ezen magyar lábra álitott sereghez csatoltassék mindaz, mit a nemzet az ország védelmére újolag felajánl.

A másik mód: hogy ha a fenálló seregre nézve, mert ellenség előtt áll, teljességgel nem alkalmas az idő arra, hogy most tanitási alakulásával rögtön foglalkozzék a végrehajtó hatalom, — ha, mondom, a körülmények meg nem engedik, — tehát a mi ujonan állittatik, az állittassék magyar lábra, nehogy ismét először más lábra állittatván, később át kelljen alakitani.

Ez az alternativa elvileg.

Lássuk már most, hogy ezen alternativának minő befolyásai lehetnek a hazà veszélyeztetésére, vagy a haza biztositására.

Megvallom uraim! hogy én szeretek bizonyos dolgokgoknál nem egyébről beszélni, mint csupán s egyedül anynyiról, mennyiről szükséges.

A háznak és a ministeriumnak közvéleménye, mert kivétel nélkül a hadügyminister ur is több izben kijelentette, hogy a magyar sereget, az önálló kormányzást behozó törvény természetes következése gyanánt, magyar lábra kell állitani. In thesi e részben nincsen különbség a vélemények között, hanem csak az alkalmazásról, a kivitel idejéről s módjáról van szó. És midőn e tekintetben a vitatások már napok óta folynak, megvallom, egyet sajnálok. Sajnálom azt, hogy a vitatások nagy részét azon eszmének mutogatása foglalta el, hogy szükség van magyar lábra felállitandó hadseregre, mit vitatni szükség nem vala; mert e tekintetben mindnyájan, a ministerium ugy, mint a ház, tökéletesen egy véleményben vagyunk, (tetszés) s mihelyt az elfogadtatik, az elv ugy állittatik fel, mint a melyben mindnyájan találkozunk, a vitatásoknak mindkét részről sok fullánkja elvész.

Ha magát azon eszmét is mutogatni kell, hogy Magyarországnak önálló hadseregre van szüksége, akkor természetesen kifejlik azon kétségeskedés: hogy valjon az bizonyos más helyeken kedvesen vagy kedvetlenül fog-e fogadtatni? És a mint a haza veszélyének érzetében egyik

vagy másik, kedves vagy kedvetlen hatását érez, akkint mérsékli e részben véleményét.

Én pedig azt mondom, s talán nem teszek szükségtelen dolgot, ha néhány szóval megmutatni iparkodom: hogy Magyarországon magyar hadseregnek felállitása, nemcsak hogy nem dynastia-ellenes gondolat, hanem egészen dynastiális gondolat.

Mozgalmas időkben a rosz akarat minden fegyvert felhasznál, és a fegyverek egyike: gyanusitani nemzeteket, gyanusitani egyeseket oly czélokról, melyeket nem birnak.

Vannak, kik Magyarországot az ausztriai háztóli elszakadás szándokával gyanusitják. Ezt nyiltan, s merem mondani az összes nemzet nevében: egy aláváló rágalomnak nyilatkoztatom. (Közfelkiáltás: ugy van.)

Magyarország hű az ausztriai házhoz, mert hisz ha nem volt volna hű, valjon a martiusi napokban, midőn Európának minden oszlopa ingott, — nem nyilatkozott volna-e más tendentiája? És nyilatkozott-e? Azt mondom: nem, és pedig a mozgalmak azon pillanatában, midőn hideg vérrel még a leghiggadtabb férfi sem birt, midőn szenvedélyek s indulatok nyilt tért találtak, — akkor sem nyilatkozott Magyarországon anti-dynastiális szellem; és ez oly biztositék, melyet az ausztriai ház Magyarország hűségére nézve bizton elfogadhat.

Már most kérdem: ha Magyarországnak önálló serege lesz, olyan lesz-é az, melyre a dynastia nem támaszkodhatik, — nem inkább olyan lesz-e, melynek hűségére és vitézségére a magyar király, kinek a nemzet hűséges alattvalója, kétszeres biztossággal támaszkodhatik; mert nem pusztán a kényszerités parancsolja, hanem a haza és fejedelem egyesitett, egy eszmében összeforrott gondolatai iránti hűség fogja lelkesiteni a hadsereget, és lelkesiteni fogja. Idők következhetnek — bár a körülmények nehány hét óta némileg változni látszottak — hogy az ausztriai háznak biztos álláspontja nem leend más, mint Magyarország;

a dynastiának érdekében áll tehát, hogy Magyarországban oly hadsereg legyen, mely a magyar haza szeretetét, a király szeretetének s hűségének eszméjével, lelkesedésben egyesitse. Ezen hadsereg lesz az ausztriai ház fenállásának legbiztosabb támasza. Mert hiában, uraim! a mult időknek nagy hibája van, nagy vétek t. i., hogy Európa fegyveres ereje, mindazon országok és birodalmakban, melyek több tartományok agglomeriatióját teszik, akként alkottatott, hogy a katona a polgár életből — hogy ugy szóljak — expropriáltatott, és megszünt lenni magyar, német, vagy cseh, hanem volt egyes egyedül katona.

Egy ily hadsereg vészek napjaiban nem biztos támasza a trónnak, ennek csak ott van támasza, a hol a katona egyszersmind polgári érzettől is van lelkesitve, és mint olyan, a haza iránti hűséget a fejedelem iránti szeretettel kapcsolja össze. (Zajos tetszés.) Én tehát az önálló magyar seregnek felállitását nemcsak nem antidynastialis, hanem egyenesen dynastialis eszmének tartom, s midőn az országgyülés a magyar önálló hadseregnek eszméjét kimondja és létesitésére lépéseket tesz, akkor fekteti meg a dynastiának biztos basisát. (Köztetszés).

Pedig el fog következni a vész napja, mert egy ephemer győzelem a század szellemét nem riaszthatja vissza medrébe, és ha az rögtön nem folyik is oly sebesen, mint valaha, de annyival inkább fog kitörni, ha erőszakkal visszatartóztatik azon menetelében, melyet számára az isten, a polgárosodás, a szabadság eszméje, és az érett Európának lelkülete kiszabott. (Harsány éljenzés és taps.)

Az a baj uraim! hogy ily mozgalmak körében vannak emberek, kik, ha feltünik bolygó tüz gyanánt némi kedvező körülmény, azt hiszik: hogy már a világ sarkából van kiforditva, pedig teljességgel nincsen kiforditva. Vagy talán az ausztriai nép irányában, kivel én barátságos egyetértésben akarok lenni, kivel a találkozó érdekeket ki akarom egyenliteni, a kölcsönös jogszabadság és méltányosság alap-

ján; valjon áll-e annak ellenében a magyar hadsereg? Azt mondom: nem. Ugyanis, mit akarunk Ausztria irányában? Akarunk-e suprematiát? Én nem akarok, s azt gondolom: a magyar nemzet sem. (Közfelkiáltás: úgy van!) A magyar nemzet magának önállást, magának a közös fejedelem szivében is coordinált, s nem subordinált állást akar. (Harsány tetszés.)

Mi önálló kormányzatot akarunk, valamint az ausztriai nemzet akar. Mi nemcsak nem irigyeljük azt, hogy az ausztriai nemzet önálló kormányzással birjon; sőt mennyire barátságunk- s erőnknek moralis súlya e részben hatással lehet, mint legközelebbi időkben volt is, kétségtelenül örömest nyujtunk az ausztriai nemzetnek segédkezet, s én, a szükség érzete által az ausztriai nemzetet is sokkal felvilágosodottabbnak hiszem, mintsem, hogy ha valósággal megérett a szabadságra, szabadságát úgy akarná érteni, hogy Magyarország neki alárendelve legyen, valamint ő nem akarná türni, s jól teszi, ha nem türi, hogy Magyarországnak subordináltassék, ugy, ha szabad, ha derék, ha igazságos nemzetnek akar neveztetni, álmodnia sem szabad arról: hogy neki a magyar nemzet subordináltassék; hanem különös állás, különös szabadság, egység a közös fejedelem személyében: ez azon állapot, melyet szem előtt kell tartani, s ki azt szem előtt nem tartja a Lajthán innen, a Lajthán túl, ő, és csak ő, s nem más a dynastiának ellensége. (Tapsvihar.)

Ennyit akartam erről mondani.Most mi a dolog kivitelét illeti: e részben a ház hallotta a hadügyminister vélekedését, vélekedésemet hallotta másszor, és most is; és sajnálom, hogy e tekintetben, és meg akarom engedni, talán azért, mert a katonai téren annak ezer bonyodalmaiban, a practicabilitás ösvényén nem vagyok eléggé jártas, véleményem a hadügyministerétől különbözik.

Én uraim! és mi mindnyájan, kik a ministeriumban vagyunk, számot vetettünk magunkkal, és számot vetettünk a körülményekkel, számot vetettünk a lehető következményekkel, arra nézve, hogy ridegen a kiegyenlités s kiengesz-

telés megkisértése nélkül ragaszkodunk egymás irányábani véleményeinkhez, s arról győződtünk meg, hogy ezt talán máskorra kell halasztanunk, és most az egyességet, miden erőnek egyesitését meg kell kisérteni (igaz). Én ezen szükségnek, az erők egyesitése szükségének, véleményemből, ha már meg kell lenni, örömest áldozok annyit, mennyit a haza veszélye nélkül áldozhatni gondolok; többet nem. Uraim! most, alkalmasint e perczben, midőn mi a haza megmentése felett tanácskozunk, más polgártársaink egy magasabb áldozatot hoznak a hazának: vérüket, épen e perczben. (Éljenek.) Kevés órák meghozhatják a diadal, meghozhatják a veszteség hirét. Én hiszek a nemzetben, és hiszek a házban, hogy ha győzelem hire lesz, méltányolni fogja mindazok áldozatát, méltányolni annyival inkább, mert hálával tartozunk azoknak, kik szabadságunkért, önállásunkért véröket ontják. Ha pedig a veszteség hirét hozzák, nem fogunk elcsüggedni, mert veszteni lehet, de nemzetet eltiporni nem.

Ha veszteség hire jön, ez ingerül fog szolgálni arra, hogy minden kisebb dolgainkat félre téve, minden ember, kinek izmában erő van, oda vigye áldozatul. (Igaz!) Én tehát uraim! nem akarok arról szólni, hogy a háznak határozata milyen befolyással lehet a hadseregre, mert azt gondolom, akármit fog a ház határozni, Magyarország megvédői iránt hálás lesz, és ha a győzelem hire jön, de ha a veszteség hire jön is, én egyik leszek, ki a házat fel fogom hivni, hogy ezen hálát nyilatkoztassa ki, a lehető legnagyobb mértékben, mely csak a hazától kitelik. Annyi igaz, hogy, mert ellenség előtt állanak hadseregeink, egy abstract eszmének, melyet mindnyájan helyesnek ismerünk, kivitele bajokkal jár. Én ezen practicus nehézséget elismerem. Én ezen practicus nehézségnek a körülményekkeli megalkudásnál a kénytelenségnél fogva engedek anynyit, mennyit engedni lehet, hogy a haza biztositatlan ne maradjon. És azért tisztelt bajtársamat, hadügyminister urat, itt is felhivom, a mint felhivtam a ministeri tanácskozások-

ban, hol, ne tegyünk belőle titkot, a vélemények különbsége már napok óta zsibbasztólag hatott, és a hol e pontban a véleményeket egyesiteni sikerült, felhivom tisztelt bajtársamat, hadügyminister urat, hogy itt a ház előtt is hozza meg azon áldozatot, mely áldozattal a haza megmentőjévé válik. A határ, meddig én megyek; ha ez által egyesülést, központositást lehet eszközölni, annyiból áll: elvül mondassék ki mindenek felett, hogy a magyar hadseregnek magyar lábra kell állitatni; e részben azonban magam részéről, mert az erről tanácskozásnak még nem volt ideje, kijelentem, miként én ezt nem akarom ugy értetni, hogy ha, a mint hiszem, sikerülni fog Horvátország pacificatiója, Horvátországra nézve, e részben, saját nemzetiségének tekintetében, kivételnek helye legyen-e vagy sem? Már a törvényhozás és ministerium kezét előre megkötve érezem. Hanem a magyar hadsereget magyar lábra kell állitani. Ennek kivitelére nézve, minthogy ellenség előtt állunk, minden gyalog magyar ezredek 3-ik zászlóaljának kiegészitését, mi az előttem ismerets calculusok szerint, mintegy 12 ezer emberre menne, elfogadom. Azontul pedig az volna az egyesülési pont, hogy ezentul a többi állitandó hadseregből a már nehány hetek óta kiállittatni kezdett honvéd-zászlóaljak szaporittassanak. És hogy ne legyen e részben semmi fenakadás, ha netalán a hadseregbeli tiszti kar ez által a maga előmenetelét, melyre méltán igényt tarthat, hátráltatva érezné, mondassék ki a törvényben, hogy ezen honvédzászlóaljakhoz a mostani hadseregben levő tisztek fele vagy harmada tisztekül alkalmaztassék. Igen természetes, hogy a honvédek magyar lábon levén organizálva, a folytatásnak is ezen lábon kell lenni. A huszárezredekre nézve hajlandó vagyok megegyezni abban, hogy történjék kivétel, és a huszárezredeknél a reserv divisiókat, vagy miként neveztetnek, egy szóval ott azt is felállitanám, mit a gyalogságnál nem. Ezt több más okoknál fogva csak azért is, mert a lovasságbani gyakorlás több időt, rendtartásbai bele szokást,

több gyakorlást kiván, és ennélfogva a különben is mindig igen derék magyar szellemü huszárezredeknek egész lábra állitását a hazára nézve jónak látom. Nyiltan kijelentem, miként azon vélekedésemmel, hogy a gyalogságnál a 3-ik zászlóaljak teljes lábra állittatván, a többiekből honvéd-zászlóaljak képeztessenek, egyátalában nem azon okból indulok, mintha a hadsereg iránt bizalmatlansággal viseltetném; mert ha a lelkek mélyébe belátnánk, ki tudja, talán nem volna-e közöttünk is egy vagy más individualitás, kinek ha szivébe látnánk, olyannak találnánk, mi bizalmat nem érdemel; és igy lehetnek egyes egyének a hadseregnél is, de veszélyesebb dolog nem lehet, mint egyes emberek bünét egész hadseregnek imputálni. Azért kinyilatkoztatom, hogy midőn ezen véleményben vagyok, és ha hadügyminister ur is megegyezne, talán kiegyenlithető, hogy negyedik zászlóaljak ne állittassanak fel, hanem a honvédek zászlóaljai szaporittassanak. Ez nem bizalmatlanság. Különben is el fogja dönteni a mai harcz, mely mai nap reggeli 4 órától kezdve foly, a bizalom kérdését. Hanem csak azon szempontból indulok, mert Magyarország önálló; Magyarország minden ügyének önállólag kell kormánynztatni, következve a hadseregnek is. Ez közértelem. Tehát a negyedik zászlóaljakat miért ne állitsuk oly modorban, hogy mindjárt létesittessék az, mit létesiteni az egész háznak és ministeriumnak feladata. Tehát magyar lábra állittassék, hogy ne kelljen kétszer tanitani. Mostani időben nem tudja az ember, hogy a katonaságra huzamos ideig nem lesz-e más végett is szükség, mint, hogy mindig tanittassék. Tehát szaporitsuk a honvéd-zászlóaljakat, s idővel, az ütközet megszünvén, intézkedéseket lehet tenni, ez ide, ez oda megy. De hogy ne gyengitsük meg azon seregeket, melyek ütközetben vannak, a harmadik zászlóaljnak completirozását elfogadhatónak vélem. (Helyes.) E tárgy három nap óta vitattatik, és e tárgyat mindenki megvitatta önmagában; a crisis perczében élünk, és nincs ember, ki megmondhatná, hogy egy bizo-

nyos határozat minden következéseiben minő resultatumokat fog hozni. Mert valamint a győzelmeknél, ugy a nemzetek sórsának eldöntésénél is, Cicero szavai szerint, sokat tulajdonithat magának a szerencse, sokat más körülmények. És épen, mert bizonytalan a calculus, e bizonytalanság tekinteténél fogva vagyok hajlandó véleményemből annyit engedni, mennyit kijelentettem, és szerencsémnek tartanám, ha sikerülne a megoszlott véleményeket ebben egyesitni. Mert meg vagyok győződve, hogy egyesült erőre van szükségünk. Egyesüljünk tehát ugy, hogy ezen egyes pontokra nézve minden ember számot vetvén lelkével, ha azt nem találhatja is fel ezen véleményben, mit én sem találok fel, hogy ez minden vélemények között a legjobb volna, de feltalálja legalább azt, mit én is feltalálok, hogy ezen vélemény által nincs semmi veszélyeztetve a hazára nézve; a czél pedig, melyet kitüztünk magunknak, nagyrészben elérve van, s a mi elérve nincs, az által, mi elérve van, biztosittatik. (Éljen!)

Mészáros L. (Hosszas éljenzés közt szószékre lép). Tisztelt képviselő ház! Ha valamikor szerettem volna philosophus lenni, most szeretnék, mert azok a világ kezdetétől fogva mindig csak a kezdetet keresték. Nem levén philosophus, egy ilyen szónoklat után nekem a kezdet még nehezebb, mert sem philosophus, sem bölcs nem vagyok. Eddig olyan szerencsétlen helyzetben voltam, hogy tán a háznak kivánságát nem fogtam fel, vagy tán a tisztelt képviselőház kivánságát nem birtam magamévá tenni, s nem birtam a magam meggyőződését a tisztelt képviselők meggyőződésével kiegyenlitni, nem tudom, ha azzal, mit most fogok mondani, meggyőződésünket kiegyenlitem-e, vagy azon lelkes éljeneknek, melyeket alázatosan megköszönök, képes leszek-e megfelelni? Én kimondtam, mivel magyar vagyok, én is szeretem a magyart, s szeretem a magyar hadsereget, következve, mivel a független magyar ministeriumnak én is egyik, talán leggyöngébb tagja vagyok; talán annak követ-

keztében a független magyar sereget is szeretem. (Éljen!) Hanem, mivel tanulásim s tapasztalásim közben olyasmit tettem magamévá, mit egy ily seregnek jó czélra való forditása mellett szükségesnek tartok, azt oly alapra szerettem volna fektetni, melyben állandóságáról kezeskedhettem volna; mivel azt czéloztam, hogy valamint a katonát szerettem volna polgárositni, úgy a polgárt szerettem volna katonásitni, hogy az egész ország harczias szellemü legyen, melyre talán egy darabig szükségünk lesz. Hanem mivel most az idő szorit bennünket, oly eszközökről kellett gondoskodnom, melyek czélunknak legjobban megfelelnek. Én tehát azt gondoltam, s abban találtam meggyőződésemet, hogy azon seregnek, mely a haza megmentésére tettlegesen müködik, valami bizalommal tartozunk a megütközés előtt, alatt és után. (Igaz.) S mivel én ott láttam a legjobb eszközt, hogy azon erőt, melyre szükségünk van, legelőbb kiképezhessük, hogy mire legfőbb szükségünk van, legelőbb használhassuk, gyakorlati szempontból azt mertem ajánlani. S megvallom, nem hittem volna, hogy ily nagy ellenszegülésre találjak. Én ugyan semmivel sem érdemeltem meg a bizodalmat, de akarom megérdemelni, mert én csak azon bizodalmat szeretem, mely tetteken alapúl. Önök szivesek voltak megadni azon bizodalmat, mielőtt tettekkel mutathattam volna valamit. Hát miért voltak oly nagyon pazarlók, magoknak tulajdonitsák, s most pazarló létükre egyszerre fösvények akarnak lenni. Azon bizodalomnál fogva, melyet oly pazarlólag rám árasztottak, követelhettem volna, ha nem is egészben, csak egy kissé legalább, azon bizodalommal lettek volna, hogy mikor azt mondom: én akarom, hogy hadseregünk minél előbb magyar legyen, s hogy semmi időt, semmi erőfeszitést nem fogok kimélni, hogy a ház kivánságának minél előbb megfeleljek, hát talán akkor egy kis bizodalmat érdemeltem, s hogy megtagadták tőlem, megbocsássanak, egy kevéssé fáj. Bizodalmatlanságot is mutattak. (Nem.) Hanem mivel végezni kell ezen

dolgot, s mivel látom, hogy a ház kivánsága soha sem fog azon mértékben az én óhajtásommal, kérésemmel és tapasztalásból előhordott okokkal megegyezni, hát örülnék, ha legalább azon jutalmam volna, hogy mikor itt a vezért győzik le, legalább a vezéreltek győzzenek a hazának. Hanem a mint tisztelt bajtársam mondta, volt egy kis egyenetlenség köztünk ezen pontra nézve, s ezen egyenetlenség áll még most is, mert én meggyőződésemben maradok, s azt nem áldozom fel senkinek, hanem azon meggyőződésemet, mivel a ház úgy akarja, annak alája vetem. (Hosszas éljenzés.)

Uraim! az én személyemre nézve ez egy komoly szó volt, mert multamnak nagyobb részét ez által elvágtam, adott szavamat be nem váltottam, s mikor ezt tettem, mint katona, bizony, sokat tettem. S én nem tudom, lesz-e ez méltányolva azoktól, kiknek igértem valamit, hibásan az igaz, de reménylem, hogy mint katonák, polgárok és hazafiak, meg fognak nyugodni. Hanem mivel meggyőződésemet a háznak alája vetettem, kérem, oszszuk el ezen felelősséget egymásra. Én, mi tehetségemben áll, mindent meg fogok tenni, hogy azt, mit tudok, életbe is léptessem, de egyeztetési pontot kérek; mert azon gazda, kinek 1000 forintja van, ha mind az ezeret elkölti, nem jó gazda, mert rendkivüli esetekre is kell hagyni tartalékul. Tehát én is tartalékot kivánok, mert a nélkül nem tehetek semmit. Nem kivánok tartalék-zászlóaljakat, azaz a botrányt szült 4-ik zászlóaljakat, hanem kivánom, hogy azon seregből, mely most kevés számban működik, hogy abból a tartalék-osztályok betanitására el ne kelljen venni feleslegesen. Oly rémképek ezen 4-ik zászlóaljak, hogy mihelyt a 4-dikről szól az ember, pedig az még sem nem pythagoricus, sem nem vész-jósló szám, hanem ha 3, vagy 7 volna, akkor talán találnék valamit, mert én is bűbájos vagyok. Tehát valamint minden jó gazda tartalékot tart, ugy nekem is adjanak, hogy könynyebben működhessem. Én köszönettel vettem, hogy a sor-

ezredekből egy részt szabad lesz a honvédekhez által tennem, hanem én egyenesen kikérem, hogy a sorezredekből felét tegyük által. Nem tudom, mennyire egyenlitettem ki a dolgot azzal, mit itt szerencsés, vagy ha ugy akarják, sz erencsétlen voltam kimondani. (Éljen!)

Irányi. Kossuth inditványa s a hadminister engedménye által ki nem elégittetvén, Pálfy inditványát pártolja. Bogdanovics, Fábián, Kálóczy, Halász szinte Pálfy inditványát pártolják. Kállay Ö. Kár hogy a ministerium minden kérdést ministeri kérdéssé tesz, mert ministeri crisist jelen körülmények közt senki sem akarhat. Tekintve az alvidéki lázadást, mely csak név szerint rácz-lázadás, valójában pedig a bécsi kormánytól támasztott lázadás, mint ezt a gallicziai események igazolják, — tekintve a katonatisztek nagy részének idegenkedését, tisztán magyar hadsereget kiván.

Ezzel a hadügyi törvényjavaslat átalános tárgyalása befejeztetvén, az ülés eloszlott.

XI-ik ülés a felsőházban

aug. 19-én.

Az ülés tárgya, a nádor kir. helytartónál teendő névnapi tisztelkedés volt. Géczy P. honti főispán inditványozá, hogy az egész ház a primás szónoklata mellett menjen. Mi határozattá is emeltetett azon módositással, hogy szónok ne a primás, hanem a ház elnöke legyen. Az ülés végén még az elnök meghivá az ősi szokás szerint megtartatni szokott szentistváni ünnepélyre a várkápolnába a ház tagjait.

SEGÍTŐ
EGYESÜLET

